

Juhász
Gyula
Összes
Művei

JÚHÁSZ GYŰLA ÖSSZES MŰVEI

2. KÖTET

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTI

PÉTER LÁSZLÓ

2. KÖTET

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1963

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

VERSEK

II.

1912—1925

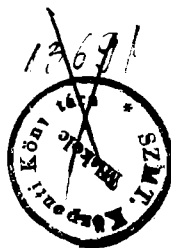
AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1963

A SZEGEDI JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETE

Sajtó alá rendezte
ILIA MIHÁLY
PÉTER LÁSZLÓ

Lektorok
GARAMVÖLGYI JÓZSEF
SZABOLCSI MIKLÓS

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1963

AK 42 k 6366

Printed in Hungary

Júliának, aki föltámasztott
1914 föltámasztás napjára.

Juhász Gyula
(1913)

1912

405.

MILYEN VOLT...

Milyen volt szőkesége, nem tudom már,
De azt tudom, hogy szőkék a mezők,
Ha dús kalással jó a sárguló nyár
S e szőkeségben újra érzem őt.

5 Milyen volt szeme kékje, nem tudom már,
De ha kinyílnak ősszel az egek,
A szeptemberi bágyadt búcsuzónál
Szeme színére visszarévedek.

10 Milyen volt hangja selyme, sem tudom már,
De tavaszodván, ha sóhajt a rét,
Ugy érzem, Anna meleg szava szól át
Egy tavaszról, mely messze, mint az ég.

406.

B Á N K B Á N

A tündöklő színen komor varázssal
Ragyog, villámlik a tragédia,
Mely zord költője végzetére rávall,
S hallgatja mind a víg ma száz fia.

5 Ledér vállak hava csillogva reszket,
Kacér tekintet égve, gyújtva száll,
Szövődnek flörtök, pletykák és szerelmek,
Az élet ünnep s játék a halál.

10 A bibor kárpiton túl messze, messze,
Távol táj havas hantjai alatt
Pihen a költő s érzi a havat,

Mely egyhangún leng és nő felette,
Mint egykor sorsa éjjelén a gyász
S nem érzi, hogy már volt föltámadás.

407.

HALÁLHIMNUSZ

(Egy ódon misekönyvbe)

5 Őt dalolom: hozzája mennek
Minden fejedelmek.
Őt akarom: neki adóznak
A jók és a rosszak.
10 Őt keresem: hozzá sietnek,
 Akik eltévednek.
 Őt szeretem: ott rám akadna
 És meglátna Anna,
 És látná: mélyén az időnek
 Múlt és jövődőnek
 És túl az életen, halálon
 Életem ő s — halálom!

408.

CORONATIO

Annának vig bukását, könnyü vesztét
Jelentik gyászos pósták néha nékem,
Hogy elsodorták tőlem ködös esték
S rózsák között botorkál vig vidéken.

Annának vig bukását nem sirattam,
Mert Annát nékem nem lehet siratni,
Annának én örök száz kincset adtam,
Min nem győzhetnek a pokol hatalmi.

10 Szépség, szüzesség, ifjuság virága,
Mint tépelt párta, hullhat föld porába,
Örökkön él én édes, büszke, drága,
Mennyei mély szerelmem ciprusága,

Annának már a koronája készül
 Aranyból és gyémántból szüz egekben,
 Ő nem szédülhet már le semmi égből,
 Anna örök, mert Annát én szerettem!

409.

T É L U T Ó

Még benn ülünk. A kandalló varázsa
 Melengeti a fázós bánatot,
 Bovarynét olvassuk egyre-másra,
 Künn zajlanak a vig vadászatok.

5

Valahol Pesten, messze, operába
 Puccini zeng ma s éber vonatok
 Robognak át a gyémánt éjszakába.
 Én itt vagyok és én itt maradok.

10

Emlékek szőnyegén rajzolgatok
 S mint levendula, meghitt, régi bánat
 Belengi csöndes, idegen szobámat

S mig künn a köd száll és végsőt havaz,
 Szivemben Anna fénye fölragyog
 S vigan kinyit a tavalyi tavasz.

410.

R O N T Á S

Mióta ő nincs, nincs már nő nekem,
 Pedig be szépek vagytok, büszke szépek,
 Mint hattyú, kócsag, úgy lebegtek el,
 Ti gyönyörű és múltó jelenések.

5

De tőlem fél mind, tőlem messze jár,
 Mert szemeimből távolok üzennek
 És öreg bánatok boronganak,
 Mint oltárkép mélyén a régi szentek.

10 Mi lehet a tekintetemben, ó mi?
És mért nem tudok más asszonyt szeretni?
Úgy akarok feledni, élni még
S ő minden és a minden semmi, semmi!

411.

VÉGÁLLOMÁS AZ ŐSZBEN

Kis állomás az álmos őszben.
Várok, de nem tudom, mire?
Ködvár elöttem és mögöttem,
5 A szép napokból rég kijöttem,
Mindegy: közel vagy messzire!

Ha ittmaradnék bánatommal,
Mi haszna és ha elviszem,
Véle ébred a szürke holnap
10 S a messzezengető távoloknak
Csak gyászt zeng vissza vert szívem.

Kis állomás az álmos őszben,
Valaki ott fenn zongoráz,
Az életemet veri csöndben,
15 Egyhangu lassan ott fölöttem,
Ilyen lehet kis temetőben
Sirok fölött, ha a szél dudorász.

412.

PROFÁN LITÁNIA

Tünt Anna, aranyház,
Te drága csoda,
Elefántcsontmivü
5 Boldog palota.

Tünt Anna, te tünde,
Te édeni kert,
Ahonnan örökre
10 Sors kardja kiverű,

10 Tünt Anna, menyország,
Thulén tuli táj,
Kire messze, mélyben
Gondolni be fáj!

15 Mindent, ami kincses,
Ugy hordok eléd,
Urnője elé mint
Rabszolga cseléd.

20 S te fönn, szoborárván
Trónolsz, te örök,
Mint dór templomok ormán
Merev, isteni nők!

413.

A R E M É N Y T E L E N

5 Virágot, szerelmet,
Pénzt és dicsőséget,
Örömet és erőt,
Fiatalos, büszke hitet
Másnak adtál, élet.

10 Jussomat, az ősit,
Melyhez jogom tartom,
Odadobtad másnak,
Szép szerencse kegyésének,
Éljen és akarjon!

15 Senkinek és cenknek
Adtál minden szépet,
Pedig méltó dallal,
Mélyenzengő diadallal
Én diszitlek téged!

20 Most utolsó göggel,
Mit el nem vehetnek,
Koszorut, keresztet,
Tűnő, fájó ifjuságot,
Éneket és kedvet

Odadobom mind, mind,
 Nesze semmi, fogjad
 S hagyj békét örökre
 A távoli száműzöttek,
 A kitagadottnak.

414.

I D E G E N S Í R O K K Ö Z T

Megyek a dombon, míg elér az estve,
 Valami régi, holt nevet keresve.
 Áldott legyen,
 Ki szeretett s most álmodik feledve.

5

A sírokon túl barnuló barázda,
 Tavaszi álmom, vén paraszt kapálja.
 Áldott legyen
 S legyen szegénynek boldog aratása!

10

S még mielőtt az estve rámrohanna,
 Egy név mered rám régi hanton: Anna.
 Áldott legyen!
 Most cseng az esti vágy lélekharangja!

415.

M A R I E A N T O I N E T T E

Királyi és vallásos szőkesége
 Úgy tündökölt a tűnő táj felett,
 Mely zúgta már a rút feszítédmeget,
 Mint hold a barna fellegből kilépve.

5

Ausztriából jött. Az égbe tartott,
 Elefántcsontkezében kis kereszt.
 Nővére várta, a bús, szende est
 És a tömeg piroslott és viharzott.

Előtte állt a száz kék vérben ázott
 Kivillanó gillotin síma éle,
 Mögötte a Marseillaise rőt zenéje.

Ő elbotolt, s a hóhérlábra hágott
 — Ó végső perc, te vérző, rémítő —
 Ő szólt remegve:
 — Pardon monsieur!

416.

SZERELEM VOLT

Oly messze, messze, messze már,
 Hol az öröm s madár se jár,
 Hová a vágy is elhervadva ér el,
 Oly messze, messze, messze vár.

5

Szerelem volt a neve régen,
 Tavaszban, éjben vagy mesében,
 Tegnap még szenvedés volt, kínos, kedves,
 Ma emlék, holnap siromon kereszt lesz.

417.

MINDEN...

Minden reggel
 Búcsúszavak jönnek sereggel.
 Minden délben
 Ugy érzem, éltem és már holtra értem.
 Minden este
 Reménynek, vágnak mindörökre veszte.
 Minden éjjel
 Ölekezem a fojtó semmiséggel.
 S reggel, reggel
 Uj bucsut járok tűnő életemmel.

10

418.

M E N N I . . .

Hotelszobának mélyén elfeküdni
S érezni: minden messze s veszve rég,
A hideg párnák kriptájába dülni
5 S látni: bennünk van mind e messzeség,
A tört tükörbe nézni s türve türni,
Hogy arcunk idegen s holt, mint a jég,
Ó kinok kinja, poklok pokla: élni
És másnap újra élni s utra kélni.

419.

M Á R A Z T H I S Z I . . .

Már azt hiszi a vén szív: túl a jón
És túl a rosszon hindu bölcsességgel
Úszik mély vizen és örök hajón
És egy az ősi röggel, ősi éggel.
5 Már azt hiszi a vén ajk: némaság
A legbölcsebb szó e zajos világon,
Hogy nincs igénk, mely az örök magány
Ködén át zengne és hirt vinne fájón.
10 És ime: barnul már a téli rög
És ime: zöldell már az őszi parlag
És ime: csak a változás örök.
És ime: mély vizen, mely parttalan tart,
Még kora úszni, míg folyói folynak
Az áradó és fájó tavaszoknak.

420.

B E T H Á N I Á B A N

A régi dolgok híven visszatérnek
S hiába megy az életem tova,
Övék a vágyam és övék az élet.

5 A régi emlékek piros bora
Ma mámorít s ma ringat vissza engem
S ma száll a régi rossz és rút tova.

Emlékeim, utolsó vacsora,
Ma magamat adom tinéktek által,
Ily élők még nem voltatok soha.

10 Az éjben halkan zeng a csalogánydal
S én érzem, érzem, hogy búcsúzni kell
S szeretnék egygé lenni mind e tájjal,

15 Mely sorsom útján égbe úgy ivell,
Mint égbe lejt a halkuló madárdal,
Ma megbékéltem már a semmivel
S boldog frigyet kötöttem a halállal.

421.

S Z A K O L C A I E M L É K

Pösze cseléd, kis tót leányzó
— Mint ódon morva oltárképeken —
Loholva ment ki a végállomáshoz,
Hogy estvére otthon legyen.

5 De a vonat — ó sorsunk gyorsasága —
Már vigan füttyent és eloldalog,
Ancsa tótul kérdezte: Moravába
Lekéstem már a vonatot?

10 Belenéztem nedves kökényszemébe,
Mely tágranyilt és kérőn ráammeredt
És láttam benne nagy, bús messzeséget,
Magát a mély, kék végtelent!

422.

B É K E

És minden dolgok mélyén béke él
És minden tájak éjén csend lakik
S a végtelenség összhangot zenél
S örök valók csupán mély álmaink.

5
És minden bánat lassan béke lesz
És mindenik győtrődés győzelem
S a kínok kínja, mely vérig sebez,
Segit túllátni a szűk életen.

10
Testvéreim: a boldogság örök
S e tájon mind elmúló, ami jó
S az élet, a szép, nagy processzió,

Mely indul örvény és sirok fölött,
Az égi táj felé tart csendesen
S egy stációja van: a végtelen.

423.

H A R M Ó N I Á K

Szenvedni tudj és túrni merj
És várni, sírni, érni,
A szirtek párnáján pihenj
S ne félj a végtelen jövővel szembenézni!

5
És minden veszne, törne bár
S ha semmit el nem érne,
A lelked él még s vár reád
Titokkal teljes és vígasszal teljes éje.

424.

G Y Á S Z P O M P A

A képzelt utazás villámroptú vonatján,
Mely légen s égen át uj álmokat keres,
Nem érdekel a táj, se tiroli, se talján,
London se, Moszkva se, mert én, vén szekeres,

5 Nagyon is jól tudom, hogy minden földi tájon
Egy nagy szerelem él és egy nagy fájdalom,
És minden romokon csak magamat találok,
Merengő Máriust kartágói romon:

10 Hellas azur egén az istenekre vágyom,
A Szajna partjain Musset sirhalma fáj,
Itáliában én az Infernót találok,
Mely Dantéban lobog és minden drága táj

15 És minden régi rom nekem csak furcsa álom,
Melynek színes ködén a bús való cikáz,
Tört vágyam iver von szivárványt mind e tájon,
És minden táj halott, hasonló és hibás,

20 Ha vérzőn égető lelkünk mélyébe nézünk,
Mely vak örvényeit kitarja szüntelen
S melytől, ha ránkmered, nincsen menekülésünk
Sem tűnő tájakon, sem tündöklő egen.

425.

ARANY TAVASZA...

Arany tavasza te a nagy emberiségnek,
Nemes hellén világ, mikor nyilsz újra ki,
Mikor lesz gyönyörű összhang e zűrös élet,
Mikor lesznek megint tükrök a szent művészet
5 Arany és elefántcsont, magasztos szobrai?

Tükrök, miket ha szemlél, önön képére téved
A fiatal szüzek és ifjak tekintete,
Mikor lesz az ajak formás ígéje ének,
Mikor csittul zaja nyomornak, zendülésnek
10 S mikor lesz életünk üteme mély zene?

A költő addig is, a szűkös mát feledve
Eljár arany hajón révedbe, óh görög,
Eljár a távoli és boldog szigetekre
S megtérve gazdagon, hirdeti énekelve,
15 Hogy múltó életünk s művészetünk örök!

TAVASZ - ESTI DAL

Sötétkék selymét
 Az égi sátor
 Kitárja — s csönd lesz
 A végtelenség.

5 A messze élet
 Itt zeng szivemben
 S e zene békén
 Az égre réved. . .

10 Ti régi esték,
 Ti messzi vágyak:
 Ma minden álom
 És minden emlék.

15 Ma csillagokra
 Néz már a vándor
 Nyugodt, örök, bús,
 Tenger rokonra. . .

20 Zenélj szeliden
 Szent tavasz este
 S mint a virágok,
 Mély végtelenbe —
 Nyílj ki ma szivem!

TIZ ÉV UTÁN

(Szinger Kornélnak)

Tiz év után a hü tanítvány
 Mit hozzon, Mesterünk, neked?
 Sorsunk fukar, szerencsénk hitvány
 S te nem bánod a kincseket.

5 Ifju hajunkat s tavaszunkat
 Behavazza a szenvedés,
 Bánat vegyíti ó borunkat
 S tekintetünk hős éjbe vész.

10 Tíz év után ezer csalódás
 Nehéz terhével gazdagon,
 Mit hozzon a szegény tanítvány
 Jó mesterem, hű oktatóm?

15 Hozok neked töretlen épen
 Örök virágot sir felett,
 Mi ott virul költők szívében
 S a jók szívében: hitemet.

20 Hitemet az örök világban,
 Melynek zenéjét hallgatom
 S amelynek két rokon futárja
 A te igéd, az én dalom!

428.

A T Y Á M H O Z M E G Y E K . . .

5 Nézem őt a régi, régi képen,
 Új szobának idegen falán
 S lelkem lángol mély, sötét szemében.
 Régen, régen elment már apám
 S egyre jobban közelebb jó hozzám
 S minden utam feléje vezet,
 Hozzá szépít mindegyik csalódás
 S amint foszlik az emlékezet,
 10 Ugy érzem én egyre rokonabbnak
 S érzem egyre, hogy én ő vagyok,
 Éltem útján fáradt nyoma ballag
 S utolérem, ahol elhagyott.
 S ha fölöttem gyöngyvirágok nőnek
 És tavaszba ér a temető,
 15 Partjain a tájak és időknék,
 Egy bölcsőben alszik velem ő.

UJ SZÖVETSÉG

Mint Izaiás prófétádnak
 Ajkát tüzes szénnel jelölted,
 Égő szened lett vágy és bánat,
 Uram, így állok már előtted!

5 Jó volt Uram, az égető szén,
 Amelytől ajkam és a lelkem
 Hirdette, mily acél a törvény
 A szivben és a végtelenben.

10 Most uj az ajkam és a lelkem
 S így állok én vigan előtted
 S téged dalolok a jelenben
 És benned látom a jövőket.

15 A mult tüzéből már kiforrott
 A mulhatatlan érc: a lélek
 S látom: bus vágyam angyalod volt
 S szerelmem áldás és dicséret.

ISTENI LIRA

Ó zengj, isteni lira! Zaján a földi ködnek,
 Zengj túl te égi góggel a testvér csillagokra,
 Vágyakból hangjaid a végtelenbe nőnek
 S lobogva ég a szív, mint Hóreb csipkebokra!

5 Szegény, szegény vagyok! De zengj, isteni lira
 S a távoli egek fényével homlokomra
 Tüzelj, ihlet tüze, s elomló napjaimra
 Örök fényt csalj rímek és ütemek kohója!

10 E dalt magában egy magános szív dalolja,
 Magának zengi ő, de a daloknak sirja,
 A zengő temető, a föld az égi boltra
 Veri a dallamot. Ó zengj, isteni lira!

431.

MINDEN ROHAN...

Minden rohan. Szegény magányos,
Hiába nézed a kék csillagot,
Az élet nem bus, nem talányos,
Az élet harcol: züllik és ragyog.

5 Minden rohan. S a nagy talányok
Meddőn virulnak fönn a kék ürön
S míg lelkedzen ül méla átok,
Mások gyönyörbe hullnak szédülön.

10 Minden rohan. S rohan az élet
S reád mi vár, te kérdő s álmodó?
Mély óceánja semmiségnek
S az alvilági, hallgatag folyó.

15 Minden rohan. Rohanj te is már,
Hisz ugy is későn indulsz, balgatag,
Leszüreteltek mindent itt már,
Tiéd tünt őszök holt pompája csak!

432.

EMLÉK

A szálló évekkel
Sok minden megy el,
De a szív, a koldus,
Tovább énekel.

5 Mi remény volt régen,
Emlék ma csupán,
De legalább sirhatsz
Tünt szépek után!

10 Ami emlék, szebb is,
Mint az, ami él,
Romok is ragyognak
Hüs hold fényinél!

Már ezután játszom
Virággal és éjjel.
Játszom az utolsó
Csókkal, reménységgel.

5

Játszom a jövővel
És a szerelemmel,
Az én eltört, árva,
Furcsa életemmel.

10

Játszom szép szavakkal,
Leányszívvel, bállal,
Fehér szemfedővel,
Fekete halállal.

— És mutatá a távol Indiákat,
Hol elefántcsont és gyémánt terem
És mutatá Ophirt, hol kincseken
Típor a láb s a főveny is opált ad.

És mutatá a hiperboreákat,
A boldogoknak messze szigetét,
Hol élnek még a nimfák és regék
S partját a titkos Oceániának.

10

És ezt mind, mind ígérte a kisértő,
Mindent, mit e világon csak lehet,
Ébent, bíbort, gyönyört és kincseket.

Ó a világ oly tág, oly dús ígérő,
S ő elhárítá halkán, könnyedén!
— Mind e világon túl lesz az Enyém!

22

ANNABÁL

5 Lelkemben áll a boldog Annabál,
 Örvénylő vágyak táncoló csapatja.
 Ma nincs enyészet, mélabú, halál,
 Ma zászlaját a mámor fölragadja
 S a szív, vert életem haló patakja
 Ma megdagad száz zsongó látomással
 S a szerelem mély tengerébe áthal.

10 Ma újra koszorut fon az öröm
 És nászi fáklyát lenget a dicsőség,
 S a jövődőség kapuját töröm
 S látom magam, győzelmek ifjú hőstét,
 És vár a nagy, a holdasan zengő rét,
 Hogy sírva a gyönyörtől ráfeküdjem
 Alélva boldog nyáréji derűben.

15 Ó szerelemnek holdja, szűz arany,
 Ó fiatalság éje, végtelenség!
 Hiába sirok s áltatom magam,
 A nyár és vágy elvesztek már nekem rég
 20 S orgonahangján a sok büszke emlék
 Ott zsong a távol, mély látóhatáron,
 Hol a sötétbe húnyt szép ifjúságom.

TANITÓNŐ A VÉGEKEN...

Egy szürke és hervadt faluba láttam,
 A tót hegyek közt árván, csendesen,
 Verbéna fonnyadt kicsi ablakában,
 Szívében egy távoli szerelem.

5 A büszke Pestről jött a bus határra,
 Egy zongora volt minden vágy itt,
 Egy álmodozó hangszer a szobába,
 Hogy játssza rajta Schumann dalait.

10 Hogy játssza rajta eljátszott szerelmét
És a szegény, kicsufolt életét
S hogy játsszon véle sok bus, boldog emlék...

Elvitt idő és elvitt messzeség,
De sokszor gondolok rád, karcsu, szőke,
Reménytelen, kedves Hamupipőke!

437.

M I N T R É G E S R É G E N . . .

A régi óra úgy ketyeg fölöttem,
Mint elfáradt szív a halálos ágyon
S a végtelenbe nő e zaj a csöndben
S egy életet jelez verése fájón,

5 Egy életet zeng most és visszazengi
Száz bánatát neki a csöndes élet
S búcsúzni kell ma és mindent feledni,
Szerelmet és bort, verset, büszkeséget,

10 Halott apám megálló szívverését,
És születő öcsém első sírását
És egyre nő a csönd és a sötétség

S a lelkeket nagy számadásra várják
És én lefekszem s mint a régi gyermek,
Fáradt kezekkel, úgy vetek keresztet.

438.

T I S Z A I T Á J A K

Tiszai tájak, végtelen vidékek,
Olyan testvér sorsommal a tiétek.

Én is magány és csönd gyermeke lettem
S fekszem szelid árván a végtelenben.

5 És hallgatom a füvek halk növését,
Az esti csöndek mély és bús zenéjét.

És nézem, nézem, hogy az esti felleg
Hogy indul el a hallgatag hegyeknek.

10 S a fáradt csónak vajjon hova ballag
És töredéke honnan jó a dalnak?

S túl hangokon és gyászos jegenyéken
Bús csillagom hol jár a néma égen?

439.

K Ö D Ö K V Á R Á B A N

Halott, süket Beethoven a falon.
Esőszagú, őszesti unalom.
Lármák és fények távol, délre járnak,
Búcsúja tompán zeng a messze nyárnak.

5 Köd vára nékem az egész világ,
Hervad a vágy, mint őszvégi virág,
Mely síri kertben halkán halni vágyik
S elteng talán a mai éjszakáig.

10 Ma kellenek a régi levelek,
A régi versek, szép kísértetek,
A régi csókok, zengő távolokba,
Míg fáradt lábam ágyba vánszorog ma.

15 Míg árva vágyam lassan éjbe lankad,
Mint az utolsó alkonyi fuvallat,
Jó éjszakát! Virraszt némán, vakon
Halott, süket Beethoven a falon.

H Á L A A D Á S

Nem adtak semmit ők,
 Az ígérő remények,
 Csak sok szép bánatot,
 De így is jó nekünk az élet.

5 Nem lettem férfია
 A nőnek, kit szerettem,
 Csak borus árnya én,
 De azért csillag ő felettem.

10 Akartam valamit,
 Mely tett legyen és élet,
 S bénán csüggedt karom,
 De édes álom a művészet,

15 Oly messze az örök,
 A csillag és az Isten,
 A boldogság, az ég,
 De mégis jó volt várni itt lenn.

M A G A M H O Z, N Y Á R V É G I E S T É N

Nem születted, látom: lenni legelsőnek,
 Csillagot mutatni a borús időnek,
 Vágy piros virágát büszkén szívre tűzni,
 Titkait jövőknek bátran kibetűzni.

5 Apád is beteg volt, kifáradt keresztény,
 Aki sírt a csillag és a féreg vesztén,
 Akiben fölös volt a kímélő jóság
 S örökölni rád hagyta fájó szíve sorsát.

10 De azért, én lelkem, még nincs veszve semmi,
 Ennyi gyöngeségből kell erőre kelni,
 Ennyi szomorúság, ami tégedet vert,
 Ötvözi ezüstté a költőt, az embert!

15 Csak zenélj, ahogy tudsz, méla hangfogóval,
Csak beszélj a csönddel, árnnyal, csillagokkal
És ha másra hallgat mind a többi ember,
Te beszélj tovább a zengő végtelennel.

442.

F Á T U M

A távol violás ködében,
Mint tarka délibáb lebeg
A magyar ősz a méla Végen,
Mely mindent eltemet.

5 A tarka ősz a bús határon,
Hol oly közel a temető
S a vég ott vár az állomáson
S a vég oly könnyező,

10 S a templom orgonája reszket
Végig a meghalt városon
S oly távol fény ég a szemekben,
A holt éggel rokon

15 És rokon az én holt szívemmel,
Ki, ha leszáll az éj, a csönd,
Hiába zendül sorsa ellen,
Mely ráhull, mint a köd.

443.

M E L A N K Ó L I A

A kicsiny élet mégis szép nagyon,
És akad néha egy kis jó napom.
Egy szivar, melynek szőke füstje fölszáll
Az őszi égbe, mint a bús ökörnyál.

5 Egy csésze tea, melynek mámorában
Úgy nézek szét az álmos kis szobában,
Mint a nagy császár a kis szigeten,
Őszi rózsával árvult szívemen.

10 Egy szép levél, melyet a távol élet
Ideküld vigan. Benne egy idézet.
(Ezerkilencszáznolc! Oly ifjú voltam
S Annának új rímekben udvaroltam!)

15 Egy régi arckép. Rajta szép ajánlás
Egy színésznőtől. Meddő éjszakázás
És vágy és bánat könnye, csókja rajta.
Becézgetem, mint bús babát a dajka.

444.

V Á R A D

5 Várad: a kicsi magyar élet
Nagy és új küzdőit te adtad,
Költők és más ifjú merészek
Benned ébredtek és akartak,
Áldott a te száz esti fényed.
És áldott nyugtalan vigalmad.
Pogány örömré emlékeztvén,
Megáldalak én, bús keresztény!

10 Hisz benned lettem én is ujjá
S gyászom palástját porba vetve
Indultam el ujult ifjuság
Babéros utján szerelemre.
És áldott legyen ama utcád,
15 Hol ő lakott, a vágyam lelke
S áldottak a színházi esték,
Melyek Annát felém vezették.

20 Várad: szőlőkoszorús őszöd
Mily tarka pompa tört szememben
S a Kispipában kék ködök közt,
Hány szürke bánatot feledtem,
Mikor az élet öklelőzött
S az évek szálltak már felettem
S én csak daloltam s késve késtem
Aratni jégvert kis vetésem.

25 Várad: hol Ady Endre arca
Ragyogott éjszakák homályán
S új versek csengő, könnyű harca
Vágott rendet a régi gárdán
S a kávéházi zúrbe, zajba
Tárogatónk zendült, kiáltván:
30 Hogy akik itt sírnak, loholnak,
Mind váteszeid, tarka Holnap!

Fogadd e dalt, mint vallomását
Magányos, messzi szeretődnek,
35 Város, kinek nem látni mását,
Ily újat, vígat és erőset,
S bár poromat — hisz visszavárják, —
Adom a szent szülötte földnek,
Borús vágyam derűs magasban
40 Várad felé száll nyughatatlan!

445.

M A G Y A R T Á J, M A G Y A R E C S E T T E L

Kis sömlyék szélin tehenek legelnek,
Fakó sárgák a lompos alkonyatban,
A szürke fűzfák egyre komorabban
Guggolnak a bús víz holt ága mellett.

5 Távolsba néznek és a pusztá távol
Egy gramofon zenéjét hozza nekik,
Rikácsolón, rekedten iderémlik,
A pocsettában egy vén kácsa gázol.

10 Az alkonyat, a merengő festő fest:
Violára a lemenő felhőket
S a szürke fákra vérző aranyat ken,

Majd minden színét a Tiszának adja,
Ragyog, ragyog a búbanat iszapja.
(Magyar táj: így lát mélán egy magyar szem.)

P O Z S O N Y

Nyugodt erőben viruló királynő,
 Koronás város a bus végeken,
 Mig arany tallért hint a gyászpompás ősz,
 Én ligetednek árnyát keresem.

5 A ritka lombok közt, gyér napsütésben
 Petőfi és Reviczky árnya int,
 Ó első szerelem, tűnt ifjú éden,
 Mely nem ismétli többé dalait.

10 Ó első szenvedés, gyönyörű bánat,
 Mily kedves és mily fájó vagy te már.
 Már itt az ősz és rám az este vár.

Én bámulom a büszke palotákat,
 De ligettedben, néma utakon
 Pompázva int két örök fájdalom.

N Y Á R I C H A N S O N

Arany hold uszik türkisz égen,
 Fekete fák az ében éjben,
 Dalol a nyár szőke réten.

5 Ma a smaragd füvekre fekszem,
 Az őszi bánattól menekszem,
 Téli rontást vedli lelkem.

Ó őszi álom, téli álom,
 Kis életem, hosszú halálom,
 Vigasztalj, nyáréji álmom.

10 Arany hold uszik türkisz égen,
 Fekete fák az ében éjben,
 Vágyam arany, sorsom ében.

Igy daloltam vigan régesrégén.

HALOTTAIM

Halottaim találkoznak velem
 És mondják halkán: Testvér, türelem.

És mondják némán: Gyermezem, vigyázat,
 Elmúlnak lassan minden földi lázak.

5 És súgják: tűnő minden cifra pompa
 S vigan mutatnak békés csillagokba.

És rámhajolnak és siratnak ők itt:
 Elfogynak boraid és szeretőd,

10 Nézz ránk, ölelj át mosolyogva minket,
 Szeresd, keresd elrejtett kincseinket,

Reád is vár a nagy, csodás örökség,
 Töröld le vigan földünk balga könnyét.

ÖRÖK ZENE

Gondolj el nem múltó zenékre lelkem,
 Szűz csillagokon fönn az égi kertben.

És éjszakára, melynek tükörében
 Elsáppad minden árnyék földön, égen.

5 Ember Fiára, ki lenn járt e tájon,
 Hogy minden szív eztán remélve fájjon,

Az ő hajára, mely szőkébb a holdnál
 És a halálra, mely békébe pólyál.

10 (E verset irtam messze költözőben,
 Fekete márvány alján, temetőben.)

N A P O L E O N

I.

Rágondolok az óriás elődre
 Szűk életem magányos szigetén,
 Körben kerengve és kétségbe dőlve,
 A szép örömnök száműzöttje, én.

5 Szerettél-e sakkozni téli estvén,
 Mikor nem zörren már a holt haraszt
 És nézni az ostábla ütközetjén, —
 Mint dől ki egy ütéssel a paraszt?

10 És rágondolni a koldus reményre,
 Mely a nagy játék közben elveszett
 És gondolni királynőnk természetére,
 Mely karcsú, mint e bús játékszerek?

15 És gondolni a sírra, hol halomban
 Hevernek mind a sárgák, feketék,
 Győzők, bukottak angyali nyugodtan
 S a gesztusra, mely nekünk int: Elég!

II.

Szerettél ugy-e a távolba nézni
 És várni némán, mélán egy hajót,
 Mappánk fölé hajolva földidézni,
 20 Ez Korzika, ez Páris, Elba volt?

Ez Moszkva volt, ez Győzelem, ez Álom,
 Ez Barátság, ez Gyász, ez Szerelem!
 S elrévedezve a közel halálon,
 Meghatva nézni szét az életen?

25 Az életen, mely nem köt már ki többé
 És nem visz el Párisba soha már.
 Csak nézni sorsunk komor kikötőjét,
 Hol félárbcra vonva a halál.

M E S S Z E S É G E K

Messze, messze tőletek
 Szép városok és szép színésznők,
 Egy költő él, fásult, beteg
 És nincs, nincs, aki szeretné őt,

5 Ki mondaná: bus, nagy szemed
 Nekem drágább, mint indus ében,
 Költöm, én megértettelek
 S egy versed zeng szivembe épen.

10 Messze, messze tőletek,
 Asszonyok, fényesség, vidámság,
 Egy költő él, fásult, beteg
 S unottan lejti már halotti táncát
 És alig érzi már az életet.

V E N I !

Öröm, te régi szó, te múlt napok faunja,
 Örökre eltünél és nem jársz vissza újra?

Hiába várom én, hogy egy napon beállít
 Kacajod, s zengenek elnémult fuvoláid?

5 Hiába ülök én vezekelőn a porban,
 Siratya életem, ifjan megölt halottam?

Hiába nézek én a ködlő távolokba,
 Örökre elmaradsz, öröm, szép déli pompa?

10 Nem volt elég a könny, a hervatag panasz, jaj,
 Nem volt elég a dal, mely szenvedést magasztal?

Öröm, kit Schiller és Beethoven áldva zengett,
 Jőjj el, jőjj el, te szép, te kedves égi gyermek!

Csak egy mosolyodat akarnám látni még én
 S elmennék gondtalan, áldón, megáldva, békén.

I.

Vörös függöny mögött a ködös éjben
Csak isznak ők s a mély pohárba néznek,
Melyben vörös bor csillog tompa fényben,
Bora búnak, vigasznak és veszélynek.

5 Ez a határ és itt kell elterülni
A sáros hóban szárnynak és reménynek,
Ez a határ, az élet hegedüi
Itt gyanta hijján fásultan zenélnek.

10 Itt inni kell, itt borban az igazság
És a vigasság, hit, szerencse, álom;
Mind a pohár felé lendíti karját,
Mely telten csillog az üres határon.

15 Vörös függöny mögött a ködös éjben,
Dagadt szemekkel a pohárba néznek.
Ez a határ s a csöndben és a télben
Sorompóját lecsapja itt az élet.

II.

Ma hull a hó és álom hull a hóban,
Bólint a láng az üres kaszinóban.

20 Az öreg doktor német lapba süllyed,
Mint vén kámzsás, nézi a gót betűket.

A szolga fát tesz a beteg parázsra,
Horácius, hol mezeid varázsa?

Itt ólomlábon jár a gond a hóban
És Amerika rémlik a viskóban.

25 Amerika, az aranyhimü távol,
Szöve remény és kétség fonalából.

Ma hull a hó és álom hull a hóban,
Befüggönyözve a világ valóban

30 S a függönyön túl zene szüri hangját,
Egy operában ma Puccinit adják.

Nagy operában, bordó és aranyban . . .
És hull a hó és hull, hull szakadatlan.

454.

N É N I A

Könyvekre hajtom le fejem,
Mint fáradt vándor sírhalomra;
Könyvek, ti bölcs és végtelen
5 Sírok, nem adtok már nekem
Vigasztalást a végtelen napokra.

Élet mély szomja égeti
Pusztába lankadt szívemet,
És messzetünő évei,
10 Mint bús echók, úgy zengetik
Feléje a hiu reményeket.

S míg sorsom altatót susog
S hagyom éjét leszállani,
A ködben rátok gondolok,
15 Tündöklő jóni oszlopok
És Annának tündöklő vállai!

455.

PIHENNI T É R T

— Márkus Géza emlékének —

Pihenni tért és ágynak dőlt szegény,
A búsképü és naplelkü lovag
S az élet, e nagy, távoli csatatér,
Mely vesztőt, győzött egyaránt fogad

5 S a csöndes, boldog föld alá kísér,
Már messze tőle, mint bús gondolat,
Ővé a szük ágy s keskeny ablakon
Halkan rügyezve hozzá behajló méla lomb.

10 És most kinyitja fájó, nagy szemét,
Amely ámulva látott sok csodát,
A tág világ dús földjét, mély egét
S mit ég és föld közt álmok szeme lát
15 És most előtte minden oly setét,
Minden homályos s nincsenek csodák,
Kihült, kihalt a nagy, dús végtelen
S nincs gögös szélmalom és kegyetlen szerelem!

20 És hol vannak a régi lovagok
És hol vannak a régi asszonyok
És hol van Grál, mely éjeken ragyog,
Dulcinea szeme, amely lobog?
Amely lobog, mint távoli napok,
Amely ragyog, mint messzi fároszok.
Hol van ma lovag, hölgy és ama Grál,
Ó élet, messze táj, be szép és rég valál!

25 Pihenni jött és ágynak dőlt szegény
És fekszik csüggeteg és hallgatag
Az elmúlt arany álmok szigetén
S a kincsből, hirtől ami megmaradt:
30 Ó biblia, mint elkopott remény
S lovagregény, szúette és szakadt,
S ránéz szeliden Isten egy Fia
S halotti ingét varrja a hű Dulcinea.

456.

JÓ PÁSZTOR

Engedjétek hozzám a kisededet mind,
A gyermeket, az ifjut, aki jó,
Kinek szeméből még a jó remény int
S kit vár a jobb, az eljövő idő.

5 Kinek szívében még virágos éden
Friss harmata és dus illata van,
Ki járva füstös és ködös vidéken,
Még aranyos derüs és vágytalan.

Hadd lássam kék s bársony tekintetükben
10 A vig napot, a távoli tavaszt,
Mely ott kereng még az azuros ürben,
Ó vártam és hiába vártam azt.
S hadd fogjam én szelid körtáncba lépve
A kezüket, mely ég felé repes
15 — S majd siromon dalolva és zenélve
Üzennek, ha örökre este lesz.

457.

MILY IDEGENEK...

Mily idegenek szép emlékeink,
Mily ismeretlenek.
Holt fényük olyan távol s félve int
5 — Hervadt rózsánk, halott reményeink —
Kialvó gyertyánk hamva oly rémesen remeg.

Ki hozza hozzánk őket közelebb,
Ó lesz-e csillag valaha,
Ahol érezzük újra a gyerek
10 Mennyorságát s az arany kikelet
Rokonságát, mely tegnap még a miénk vala?

... Ó sírjátok vakká szegény szemek
E bánatot, mely eltakar
Mindent, s gyászfátyolt húz fölöttetek.
15 Öröm, virág, vágy és kísértetek
Földjévé tesz, világ, te temetőavar.

K É P E K

Az életem országut, néma ut,
 Mely messze, messze szakadékba fut
 És rajta sár és rajta téli fák
 És távol, távol egy csillagvilág.

5 Az életem mély kut s én nézem őt
 S szédülve állok a holt viz előtt
 És távol, távol csillag csillog ott,
 Egyetlen fény, a mélységbe lopott.

10 Az életem, magányos életem
 Nem is enyém tán s mégis szép nekem,
 Mélázva nézem s mint kitett gyerek
 A messze csillagfényre figyelek.

A B Ü N Ö S B A R Á T

A szöges örveket hiába hordom,
 A vér zajog a szöges örv alatt.
 Parázs a párnám, égő szén a combom,
 Remegve vár egy távoli tavaszt.

5 Hiába olvasom Kempist könyörgőn,
 Ől a betű. Szemem sorvadva lát
 Fialat némbert templomi könyöklőn,
 Ki vig és büszke, finom és galád.

10 Mikor hamut szórt a prior fejemre
 S a rekviemet rekedten rebegete,
 Sirtam, de én az életet sirattam

S érzem, fölöttünk a vak, láthatatlan
 Erők kara kereng kegyetlenül
 S az örök mulás szele hegedül.

SONNETT CONSOLANT

Ha suhog is már selyme a nagy estnek,
 Ne haljon ki a dal az ereszalján:
 Röppenjenek föl a szilaj, a harsány
 Rapszódíák helyett ma halk szonettek.

5 Hideg szonettek, hófehér szonettek,
 Mind halkszavu, mind tépett szárnyu, halvány,
 De vigasz annak — álmok alkonyatján —
 Aki szeretett s akit nem szerettek.

10 S megindul árván, esti áve-szóra,
 A hervadt vágyak halk processziója,
 Uj, ismeretlen szentséget keresve, —

A barna lombok őszi ködben áznak,
 Mint tömjén száll a nehéz hervadás-szag
 S halk szonett-kórus cseng belé az estbe.

1913

461.

IGY SZÓLT MICHEL ANGELO:

Színnel, vonallal a nagy Sixtinát
Benépesítém, mély kínok szülője
S a Mediciek sirján a halált
Életre hivatam és a bamba kőbe
5 Lelket csiholtam s ama kupolát
Emeltem, bizton nézni az időkre.
De mindez láz és dac volt, s koronám
Halottas ékszer, mely a néma főre
Úgy hull, miként Atlaszra a világ
10 S szemem kiégett és orrom betörve.
A nyirkos bolt ölén nem nyit virág
S hiába hulltam sóvárgón a kőre
S hiába hivatam én Vittoriát,
Már nincs, kivel haragvó szám pörölne.
15 Firenze rab, s az ormótlan világ
Csak szunnyadó márványok temetője.

462.

IDEGEN SIROK KÖZT

Idegen sirok közt botorkál a lábam,
Idegen ősz fázós, öreg avarában.

Idegen táj néz rám, hüvös őszi szántás,
Idegenül kong egy távoli kiáltás.

5 Nézem a sok kis sirt, egyszerű kis lelkek,
Itt aludják át az őszet, a gyászt, a csendet.

Minden második hant keresztje tudatja,
Hogy alatta alszik egy idegen Anna.

10 Milyenek lehettek? Szelid, szláv leányok,
Szivükben viseltek egy bus mennyországot,

Csönddel, áhitattal jártak a mezőben,
Amig elpihentek a kis temetőben.

Hol egy idegen és halálos bus sziv vár
Távoli Annára, ki messzebb a sirnál.

463.

B Ú C S Ú

Ez az én vérem, ó vegyétek,
Vegyétek tűnő életem.
A tűnő élet örökélet,
Ha vérét és szavát veszem.

5 Nem a mulandó, tarka szókat,
Mik zengnek utcán és teren,
De a magányba elbuvókat,
Miket láz és örvény terem.
10 A csodálatos, tiszta szókat,
Mik fél zene, fél rejtelem,
S mik mélyebbek, mint végső sóhaj
Az elröppenő életen.

464.

HIMNUSZ A HOLDHOZ

Halvány, rejtelmes asszony az egen,
Te delejes nézésű idegen,
Téged dalol ma fájó idegem.

5 Astarte, ezüst íj az ég ívén,
Felhők fátylán át csillogó szirén,
Nem ér föl hozzád szomorú ígém!

Te bujdosál Genezáret felett
És nézed a szentjános-tüzeket,
Miket a fáradt föld csóvál neked.

10 Szerelmek és halálok éjjelén,
Te egykedvűn ragyogsz az ég mezén,
Hiába sír hozzád harmat, remény.

Te csak ballagsz az azur réteken,
Hüvösen égsz a tört tekinteten,
15 S csillogsz a sírokon és vérteken.

Feléd sikolt az ujjongó gyerek,
Feléd dagadnak zengő tengerek,
Ezüst boglár fekete gyász felett.

465.

ÜDVÖZLET TÖMÖRKÉNYNEK

Emlékek holdvilágos ablakán át
Nézem a messzi, áldott Tisza táját.

Az égi nyájak lassan elterülnek
S a holdban Dávid halkán hegedülget.

5 A jegenyék őrt állnak a világon
És a világ szép, csöndes magyar álom.

Mit, napi gondja közben eltörődvén,
Most álmodik bus szeliden Tömörkény.

10 ... Még itt ülök én idegen telekben,
De a magyar nyár napja ég szememben

S nagy jegenyék zenéjét zugja vérem
A törpe fenývek görbe erdejében.

466.

VISSZATÉRTEM

Ma visszatértem. Régen vártak ők már,
A tél ágyában álmodó mezők,
A koszorús hegyek, a szőke felhők,
Mint tékozló fiút, kerestek ők.

5 Én ázó őszben és keserű télben
Az alacsony falak közt, éberem
Rájuk gondoltam fázva és remélve,
Míg sirva égett hamvadó szemem.

10 Ma visszatértem. Szivemet kitártam
És késő vággyal átöleltem őt,
Az őszök és telek száműzetésén
Esdőn idézett gyönyörű mezőt.

15 Ólmos napok ónsúlya mind lepergett,
Feküdtem ágyán s ő egy lett velem.
S a napra gondoltam, ha majd fölöttem
Halkan rügyezve gyöngyvirág terem.

467.

ODYSSEUS BÚCSÚZIK

Ez Ithaka, a szürkülő sziget,
Borus olajfák árnya rámborul ma
S egy tünt gyerekség fonnyadt koszorúja
Övezi át az elhantolt szivet.

5 Ez Ithaka. A nyáj lágyan kolompol,
Vén kondás ballag gödölyék után,
Álom porába hull a délután
S a tenger mormol, mint fáradt komondor.

10 De én e tájon túl emlékezem,
Calipsóra virágos éveken
S eszembe jutsz: Circének édes éje,

S a szemfödő alatt is fölzokog
A drága mult, és sírván gondolok
Aranyhajú szirének énekére.

FALUSI ÉJSZAKA

A hideg, szúzi csillagok alatt
Az ember és a ház mind alszanak.

És alszanak a harsány kakasok,
És álmodoznak az üres kasok.

5 És alszanak a méla tehenek,
És elpihent a köhögős gyerek.

És alszanak a tehervonatok,
A kocsmá is álomba szunnyadt.

10 És alszik oszlopán Szűz Mária
S ölében csillagmosollyal egy Fia.

Csak az örökmécs vörös fénye leng
S a bakker zeng százéves éneket.

Aludj te is, te forró, kába agy,
A hideg, szúzi csillagok alatt.

RÓMAI MÓDON...

Tanulj szenvedni és meghalni szépen
És szorítsd össze némán ajakad,
Borulj könyved fölé kemény kevélyen
S ne nézd az órát, mely éjfél mutat.

5 Csak azt tekintsd, hogy mily tűnő az élet,
Csak azt tekintsd: a művészet örök,
Szonetté váljék vágyad és reményed
És Krisztus függjön hült ágyad fölött.

10 És mosolyogj szeliden e világon,
Mely élni mer, bár élni szenvedés,
S lemond fakirként aki jó s merész.

Ha elhagyott, elszárguldott az élet,
Mint autók szirénahangjai,
Halj meg vitézül, végső római!

470.

SANDRO BOTTICELLI

(Savonarola halála után)

Hogy máglya füstjén égbe szállt a lelke,
A komoly és bús, de firenzei,
Ő tétlenül ült a paletta mellett
S árván gyászoltak véle képei.

5 Savonarola, szent Savonarola,
Zokogta Sandro s nézte mereven
Az ősi dómot, mely barnán ragyogva
Keservét kongta szét a kék egen.

10 És Botticelli többé nem találta
A színeket, a régi szépeket,
Csak nézte fájón, vágyn az eget.

A szűz eget, mely álmainknak álma,
Hol arany és kékszárnyas angyaloknak
Szemében az üdv színei ragyognak.

471.

TRISTIA

Úgy elnézem őket,
A bús faluban az ég eresze alatt
Csodálkozva váró, törpe, vén lovakat.
5 Ó micsoda bánat és micsoda élet,
Ti fakó, ti néma, ti semmibe néző
Céltalan testvérek.

Úgy elnézem őket
A bús fenyéren a törpe fenyők alatt
Keservesen szántó öreg parasztokat.

Ó micsoda bánat és micsoda végzet
 S én a magaméval reménytelen göggel
 Hordom az övéket.

472.

A N A K R E O N T I K U M

Anakreon öreg volt,
 De tenger, ég derűje
 Ragyogta által őszét.
 Vitéz Mihály szegény volt,
 De a szabad vidámság
 Megaranyozta sorsát.
 Én, tűnő éveimmel
 S növekvő gondjaimmal
 Az alkonyi fenyéren
 A végeken bolyongok,
 Nincs vélem ifju Érosz
 S a gyönyörű szabadság.
 De gondban és igában
 Mégis, mégis szívemből
 Kitör az ősi jókedv
 És habzó aranyával
 Arany napot köszöntök,
 Mely másokat ragyog be
 S talán siromra téved.

473.

A R A N Y N A P O K . . .

Arany napok, kik éjbe vesztetek,
 Emlékek holdja jár felettetek.
 Emlékek holdja hűvös, holt ezüst,
 — Halkan, ti bűvös álomhegedűk!

Arany hajad, mely nékem ragyogott,
 Most vágyaim örök sírján lobog,
 Mint szomorúfűz, mely az őszbe' csügg,
 — Halkan, ti fáradt bánathegedűk!

10 Arany húr, melyen zsongott vágy remény,
Fiatal élet, nem vagy már enyém,
Vágy nem repült, remény nem teljesült,
— Halkan, ti hívó halálhegedűk!

474.

AZ ELREJTETŐ

Már én magányosan hagyom, hogy rázuhogjon
Az élet tarka súlya: virágok és kövek,
Csak egy csillagra nézek az örök kriptabolton
S megállok csöndesen már, mint egy fáradt cövek.

5 Kerestem én emésztő és forró lázban égve
Őrülden és vakon és balgán a végtelent,
Ezért omoltam én nők örvénylő ölébe
És ittam a nedűt, mely feledést teremt.

10 Bolond, balog szerelmek, ti kicsi földi dolgok,
Mily oktalán és béna a vágy mind itt alatt
S milyen nyugodt ütemre forognak fönna a bolygók,
Nem bántja, rántja őket a fájó akarat!

15 Testvéreim az égen, már én is megtanultam
Egy élet omladékán e boldog ütemet.
Most már csak nézni fognak örökké elcsitultan,
Vágy nélkül nézni fognak ez elrévült szemek.

475.

ISTEN HÁTA MÖGÖTT

Oly únt ma a kisváros, oly szűk ma a világ,
Úgy vonnak, úgy üzennek a távol Indiák.

Oly bús a kaszinó s Gvadányi képe fáj,
Úgy hí, úgy int keletről egy naphímezte táj.

Talán Japánba kéne elmenni csendesesen,
Ott könnyű a halál és az élet nesztelen.

Talán az új világban, ős erdők szigetén
Feledném, hogy milyen nyűtt az idegem, szegény.

10 Talán a büszke Berlin zuhatag élete
Lenne e kósza érzés zenekisérete.

Talán az Oceánnak egy pontján él a táj,
Hol kifáradt sirályként némán lehúll a vágy.

Vagy a komor középkor tömjéne kell neked
Szívem s az égi ostya aranykehely felett?

15 Vagy nincs a nap alatt már sehol tenyérszi hely,
Hol végtelenbe indult vágyam te, elpihenj?

Talán az éjbe omlott tájékok lelke hí
S a kedves cimboráknak elporlott szívei?

476.

A K Ö L T Ő S Z Ó L:

Itt nincs megállás és nincs koszorú,
Én keresem magam s nem győztem én még,
Kevés remény int és szörnyű ború
S itt nem segít, csak álom és vitézség.
5 Vivok, vivódom és e harc örök
És el nem érem magamat soha
S a mélyből mind mélyebb után török
S versem sora a végtelen sora.
Talán egyhangú és reménytelen,
10 De nékem életem és végzetem.

477.

S I R V E R S

Utolsó állomás, közömbös, árva község,
Hol fonnyad az öröm és elhervad a vágy,
Hol lassan omladoz az avatag örökség
S vak Béla lelke sir mohos torony falán,

5 Ha egyszer erre jó egy távoli, finom nő,
Kinek szívében a könny harmata remeg
És lelke bánatos, mint nárcisz, mely siron nő,
(Ó távoli öröm, ó messzi szép szemek!)
Majd fogja mondani öreg tetőkre nézve,
10 Melyek alatt lomhán pereg a holt idő:
— E fásult zugban élt fájó vágyak zenésze,
Szívében szent tavasz dalait őriző,
Itt élt, sötét szemét e sötét gyászra vetve,
Derüt, Itáliát keresve hasztalan,
15 Mig elpártolt barát, ifjuság, jószerencse
És messze élt a nő, ki dalaiba van.
Itt élt, itt álmodott, itt várta kora végét
S nem látta a világ, mily szörnyü élet ez,
Mert gyásza férfibu s az örök égi szépség,
20 A művészet sebet s örvényt mind befedez.

478.

KALÓZHAJÓ

Fekete zászló és piros vitorla:
Így indulunk az éjbe, a tilosba.

Párolg az ég és balzsamos a tenger:
Megyünk, megyünk, mámorral és sebekkel.

5 Szirtek, szirének jönnek, tűnnek egyre,
Mi vígan nézünk a sötét egekre.

És hirtelen a bátor utat állja
Egy szürke szirten holtak karneválja.

10 Fekete zászló és piros vitorla
Félőn tekint a megtért utasokra.

Az ég szeles lesz és vemhes a tenger,
Kalózhajó, a szíved hevesen ver,

Fekete zászlód csöndesen lehajtod,
Piros vitorlád kémli a túlpártot.

M I N D E N K I N E K

Ó emberek, szeretni kell a földet
 S szeretni kell borút és bánatot,
 Örülni kell derűnek és esőnek
 S dalolni kell, ha minden elhagyott.

5 Örülni kell a gazdag hervadásnak,
 Dalolni kell a téli sírokon,
 Szeretni kell a csillagot s az árnyat
 És tudni kell, hogy gyöngy és könny rokon!

10 Ezt hirdeti ma nektek egy magányos,
 Bánatos ember, aki messzi ment,
 Ki mosolyogni tud már bánatához
 S vágnak, reménynek rég békét izent.

M Á R I N É N É M

Mikor meghalt, megállt az óra,
 Az örök mécses kialudt.
 Fehér ruháját rája adták,
 — Szolgálólánya volt az Úrnak —
 S tudta, hogy e világ hazug.

10 „Etelka” volt legszebb regénye,
 A legszebb képe ó fametszet,
 Melyen a sarlós holdon állott
 — S az ő s kigyó farkát tapodta —
 Mária, anyja kegyelemnek.

15 És titkos, távol férfi hőse
 A kapitány, martir Sebestyén,
 Fához kötözve, égre nézve,
 Mig az arany nyilak piros rést
 Hasitnak boldog, ifju testén.

EGYETLEN ÉS KEGYETLEN...

A napon, a verőfényes napon
Mennek a nők vigan s álmatagon.

Lebeg a kócsag és virág virit
A tavasz, a tavasz bontja színeit.

5 Mily szép e világ, gyönyörű tünemény,
Bus életem, rád tűz e büszke fény.

A napvilág, a boldog nagy világ
Ezer ékét dúsán tündökli rád.

10 Miért, miért, én még ifju szívem,
Hogy néked mégis ma nem kell senkisésem?

Az élet selymén himezett csodák,
Nem kellenek ez ujult violák.

Csak Anna kell, csak Anna, aki nincs.
Egyetlen és kegyetlen drága kincs.

15 Szegény sorsom nagy diadémje Ő,
Imádandó és énekelendő!

Ki tudja hol van, hogy ma kit szeret?
Borulj rá mámorral, fiatal kikelet!

GLÓRIA

Ott fekszik ő a lágy, meleg alomba rejtve
És nézi vidoran, hogy az öreg tehén
Párát fú csöndesen a néma, téli estbe
S szőke szénán topog szeliden, feketén.

5 A boldog bambino, a názáreti gyermek,
December gyermeke hallgatja vidoran,
A csordapásztorok milyen dalt énekelnek
Az éji delelő nyugodt óráiban.

10 Az isteni gyerek szétnéz e vak világon,
Mely földnek hivatik, bús csillag, ó de szép
S ahogy leszáll reá ég harmata, az álom,
Tovább hallgatja a szférák víg énekét.

15 Nem messze tőle már a szomorú olajfák
— A hold a táj felett ma is épp úgy lebeg —
Mint azon éjszakán, hogy hitványul eladják
S kiissza egymagán a szörnyű serleget.

20 És mégis menni fog és harminchárom évet
Bolyong, míg az egek kárpitja meghasad.
... Most boldog csillagok biztos tüzei égnek
S a béke éve szánt a csillagok alatt!

483.

H E G E D Ű

Ha meghalok — a csönd oly nagyszerű, —
Elhallgat e világi tájakon
Egy fájó hegedű.

5 Egy hegedű, mely — boldog emberek —
A végtelen, reménytelen borút
Zengette meg.

A bánatot, hogy nincs igaz öröm
És nincs igazi vágy, mely teljesül
E vérkönnyes rögön.

10 A bánatot, mely legszebb mégis itt,
Mely borban, kéjben bibor, isteni
Virágként kivirít.

15 Ha meghalok — a csönd az én hazám, —
Akkor fogok én élni, győzni majd
Igazán.

GYÁS ZINDULÓ

Vigyétek őt zenével és babérral,
Esett hős, ó de harcban elesett.
Küzdött magánnyal, kórral és magával,
De ködön át kereste az eget.

5 S bár önmagát és éltét nem találta,
Kereste mégis és keresni szép.
Temessétek mellé kora halála
Borús okát: derékon tört hitét.

10 Talán kihajt az áldott anyasirból,
Jövőbe nő, piros lesz és meleg
S kijönnek hozzá az új emberek

S szivükre tűzve vigan, bizva bizón
Indulnak új harcokra, ifju hévvel.
Vigyétek őt babérral és zenével!

AZ ÉRT SZERETLEK ANNA...

Azért szeretlek Anna, mert nagy emlék,
A tünde mult örök hárfája vagy,
Mert fölzokog egy szép, bús végtelenség,
Ha visszazendül távozó szavad.

5 Azért szeretlek, mert veled kerestem
A májuséj kárpitján csillagot,
Mely őszök őszén és dermedt telekben
Fiatal lánggal ott tovább ragyog.

10 És tündököl egy messzi szerelemre,
Mely győztesen zeng sors és sír felett
S elmúlt kezek búcsúzásán merengve
A szűz magasban fénye megremeg!

MAGAMRÓL, MESSZIRÓL

Az életet
 Imádta ő
 Reménytelen
 S dalolva ment,
 5 Hódolva ment
 Keresztül téreken és réteken.

Piros szive
 Bús titkosan
 10 Vézett szegény
 S azt hitte mind,
 Hogy ő szelid,
 Hogy ő csöndes, fásult, fáradt legény.

De egymagán
 15 Virrasztva mély,
 Vak éjeken,
 Föltört kevély
 Nagy zokszava
 S belédöngött az ájult végtelen!

20 S a csillagok,
 Sáppadt szivek
 Nézték merőn,
 Mi láng lobog
 Oly vészesen,
 Lidércesen e földi temetőn?

ANNÁRÓL, MESSZIRÓL

Kis falvakon és nagy pusztákon át
 A város küld felém vig harsonát
 Vig harsonát és vad nászindulót.
 Ma még, szívem, ma még, elindulok!

5 Ragyogva várnak messze körutak,
Kongó terek, zengő szökőkutak.
Ott tündököl száz arany kirakat
Egekbe néző erkélyek alatt.

10 S a kirakatok alatt Anna jár,
Ó, boldog, fényes, selymes annabál.
Fiatal arcán uj tavasz ragyog,
Mely engemet örökre elhagyott.

15 Fiatal teste vígan megfeszül,
Akit imádtam reménytelenül,
Fiatal ajkán uj mosoly nevet:
Felétek uj, boldog sihederek!

488.

B Ö L C S E N É S D E R Ű S E N

Bölcsen és derúsen be szép volna élni,
Élni, nem remélni,
Haláltól se félni, véle megbékélni.

Temetőbe jární, vígan elsétálni,
Koszorúkat látni
S mosolyogni: útunk oda mily parányi.

Nézni az egekre, tavaszi mezőkre,
Téli örökzöldre,
Altatóra várva heverni a földre.

10 Bölcsen és derúsen be szép volna élni,
Élni, mit se félni,
Rövid földi lázat könnyűnek ítélni!

489.

V É G T E L E N S É G V E R S E

Kis életemmel szemben, kék szemével
Nyugodtan néz a mély, nagy végtelenség,
Ragyog, ragyog és mosolyogva néz le
Elcsukló sírást, elfutó szerencsét.

5 Én itt ülök és irok a magányban,
A gyertya fogy, az örök fény közelget,
Mint siralomház árnyán ül az árva,
Szegény rab s örvény párkányán a gyermek,
10 Ó végtelenség, szép, mély végtelenség,
Szemedbe néznék s lehunyom szemem.
S alélva, mint álmában gügyögő fény,
Neved szólítom bús szerelmesen.

490.

A L T A T Ó

Fordulj be csöndesen s feledd el, ami bántott,
A kaján arccokat, a keserű világot!

Fordulj be csöndesen s gondoldj egy nyári éjre,
Mely tisztán ott ragyog lelked mély tükörébe.

5 Fordulj be csöndesen és légy tizenhat éves
És légy szép, fiatal, halálos vággyal ékes!

És ártatlan, szabad, ki azt hiszi, merengvén,
Hogy ifjú elmulás vár rá egy boldog estvén.

10 Fordulj be csöndesen és tudd feledni szépen
A rút, unt életet a halál tükörében.

491.

V I D Á M T U D O M Á N Y

Képektől és szobroktól messze menve,
Lassan föléledsz végre, életem
És elcsitulsz, távol szépség szerelme
S a tudás fáját vigan izlelem.

5 Az enyhe csöndet a nyugodt szobában,
Az asztalnál, hol orgona virul,
A boldog ágyat a holdfényes árnyban,
Mikor a lámpa és a gond kihuny.

10 S a mult oly élő, meghitten meleg lesz,
Váradi utcák és szegedi táj,
Korán kelő szememben tarka reggel,
Hő délutánon álmatag diván.

15 És viruló nők, kacaj és ígéret
És ciprusok az áldozó napon,
Míg karjaink kitárjuk: édes élet,
Te egyetlen tűnő alkalom.

20 Az élet nem nagy, ó de szép az élet,
S a szálló percek balzsama örök
S a boldog órák később is zenélnek,
Csak lelked légyen fiatal s görög!

Egy harmincéves férfi így dalol ma
S bár sok fanyar bú forr borába még
Már ujjongani meri: heuréka,
Muló az élet, de mulóba szép!

492.

ROBOGVA JÖN...

Robogva jön, mint gyorsvonat az éjben,
Harmincadik évem.

Hoz-e hitet, dalt, aranyat, vagy asszonyt,
Aki itt marasszon?

5 Hoz-e győzelmet, hoz-e végre békét,
Csöndes őszök ékét?

Lehet-e egyszer boldogan szétnézni,
Tűnt tavaszt idézni?

10 Pipázni vígan, bátran verekedni,
Vagy vár már a semmi?

Elvisz-e délre, vagy elvisz örökre
A fekete rögbe?

Robogva jön, mint gyorsvonat az éjben,
Harmincadik évem...

FALUSI HOLD

Tar ágak közt a falusi egen
Napeste jöttén a hold megjelen.

Ujult karéja tündökölni kezd
S megszépül a szegény falusi est.

5 Alacsony homlokú házak fölött
Virraszt varázsa, a bús és örök.

S hogy nő az árny és húga a magány,
Mindig dúsabbá nő az éj falán.

10 Vékony karéja folyton fényesebb,
Már glória lesz holt tetők felett.

Ő a szerelmem, vágyam csillaga,
Az életem, az álmom ő maga.

Szép tünde csillag tar ágak között,
Ott tündökölsz már kedvesem fölött:

15 Ki dús haját, mely fényeddel rokon,
Most bontja ki a messzi balkonon.

BUJDOSÓ BALASSI

Mily messzi, messzi vagy már
Hazám, Annám, vig ifjuságom,
Reményem, életem.
5 Messzebb, mint az égi hold
S éji álom!

10 Mily szörnyü, szörnyü erre
Hazám határát sirva nézni.
Örömet és életet,
Mint hantolt kísértetet
Fölidézni!

15

Be könnyü, könnyü lesz majd
Fehér zászlóval visszatérni.
Piros sebbel, jaj, mi szép
Zöld füre hullni, mint halott
És férfi.

495.

ÜZENET SZAKOLCÁRÓL 1913-BÓL

Hallgatsz s e csönd oly beszédes nekem,
Elhallgatom magányos éjeken.

Robot jaját hallom belőle szólni,
Arany szivvel ólomba kell omolni.

5

Vagy hogy egészebb vers nélkül az élet
S csak élni szép: ez az igaz művészet?

Hisz ifju vagy és kedves ifju nőknek
Hallgatsz s virágaid szivedbe nőnek.

10

Hallgatsz s csönded oly beszédes nekem,
Elhallgatom magányos éjeken.

496.

K É S Ó V A L L O M Á S

Egy képét láttam arany medaillonban,
Tizenhat évvel szőkén rámmosolygott.
Hol voltam akkor én, ó hol bolyongtam,
Hol vártam a nőt, a veszélyt, a sorsot?

5

Milyen sikátor rejtett tőle féltőn,
Féltékenyen milyen könyv volt előttem,
Milyen nyomor és milyen bánat őrzött,
Hogy nem kerestem s hozzá nem vetődtem?

10

És e mosoly, e szüz, tizenhat éves
Kit üdvözölt először és sóváran,
Ki állt ujjongva és győzőn elébem,
Míg én csillagra vártam a homályban?

62

18

Ha visszatudnék menni e tavaszba
S tizenhat éve küszöbére állni
És mondani: „Üdvözlégy, ifjú angyal,
E nap az élet és e perc királyi!

20

Megállj, hadd nézzek fiatal szemedbe
És tiszta ajkad biborát köszöntsem.
Ezért indultam a nagy tengerekre
Életgályámmal az örök időben.

E percet és e szent tizenhat évet
Most elviszem. Győzővé tett az élet.”

De én oly későn láttam ifjú képed. . .

497.

H O M O N N A I

5

Én láttam őt ifju halála révén,
amint mosolygott sorson, életem,
amint gúnyolta a meddő keservet
és nyilaidat, szörnyü szerelem!
És láttam őt, amint a léha, balga
üres tömegtől szépen elvonult
s a csillagok felé nézett szelíden
s derüsen nézte az örök borut.

10

De szeme mélyén és a lelke mélyén
tudom, mily honvágy élt az Életért,
mily szomjuság, mily tantalusi mámor,
szegény fiu, csak harminc évet élt.

15

Barátaim, e sorsfeletti élet
igy tűnjön el, némán, emléktelen,
és a jövő ne adjon éltet annak,
kitől ezt megtagadta a jelen?

20

Barátaim, valamit tenni kéne,
Ajkam dalolni s kérni tud csak itt,
Várad, ki városa vagy a jövőnek,
ó ne feledd szegény Homonnait.

A B Á R K A R É V B E I N D U L

Az élet egyre mélyebb
 És egyre csöndesebb
 És kincsesek a mélyek
 Nyugodt roncsok felett.
 5 A csillagok szelidek,
 A bánat is pihen
 S a nyugalom von ivet
 Az égen és szíven.
 Sok zene, zaj elalszik,
 10 Sok vihar is elül,
 Megyünk örök virradtig
 Vigan, de — egyedül.
 Fölöttünk a béke
 Galambja repül.

A N Y Á R I T I S Z Á N Á L

Az öreg Tisza szörnyen zavaros.
 Keserves kedvvel ostromolja partját.
 Szilaj bánatát küldi benne
 A nyugtalan Maros
 5 S a távoli, koldus Máramaros.

Én hallgatom e hosszú zokogást,
 Én értem e messze üzenetet,
 Máramaros zagyva, fájó zenéjét,
 Hol bujdokoltam,
 10 S a Marosét, hová majd most megyek.

Öreg Tiszám, te régi, jó rokon,
 Be egy a kedvünk, sorsunk és dalunk.
 Találkozunk, bucsuzunk százszor
 És végre végtelen
 15 Idegen ágy ölén csak elhalunk !

ANCSA SZOLGÁLÓ

A kis végváros vendéglője mélyén
 A söntés rejtekén élt Ancsa lelkem
 S csodálkozott boros, bús éjek éjén,
 Ha az urak mulattak ott a csendben.
 5 A fásult jegyző s zordon szolgabíró
 Szilaj nótákra zendített keményen
 És Ancsa hallgatott
 Szelíd szláv dallamokkal a szivében.

10 Oly kender volt a kócos haja néki
 És oly kökény félős kék szemepárja,
 Lelkében messze fenyvesek meséi,
 Alacsony viskók rontó babonája.
 Egy-két vad vendég megölelte néha
 15 S idegen szókat suttogott fülébe
 És Ancsa hallgatott
 És megriadva zajlott lomha vére.

20 És egyszer eltűnt áldott szégyenével.
 Tavaszodott, a Morva zugva áradt.
 A Morva jó ágy, falujába ér el,
 Hol most pattognak a fiatal ágak.
 Mert ősi sors ez: hogy duzzad tavasszal
 A Morva és rügyez az ifju plánta...
 És akkor este lett
 S a söntés Ancsát többé nem találta.

FALUSI HARANG VERSE

A hangom egyszer régen meghasadt.
 A nagy, szent Dómból selyem ég alatt
 Idekerültem.
 Szegény, repedt falusi harang.

5 Most hirdetem a paraszt-születést
És kongatom a koldús-temetést.
Giling-galang,
S a jég ellen védem a vetést.

10 Ködös, kopott táj, fázós, idegen
S én zengetem halottas énekem.
Bim-bam, bim-bam,
Fölöttem megmaradt a végtelen.

15 Távol harangok idekonganak:
Giling-galang, bim-bam, giling-galang.
Temet, sirat.
Engem sirat, temet száz büszke hang.
Száz boldogan zengő és távoli harang.

502.

S Z É P C S Ö N D E S E N

Mindig hangfogóval, lassan muzsikáltam.
Kevély kurjantással
Jobban győzték kicsinyebbek nálam.

5 Én mindig a csöndes, holdas égre néztem
S talán egy-két szelid
Búslakodót így is megigéztem.

Mások csárdást húztak hangos életbálban.
Én egy-két szegénynek
A végeken vigaszt muzsikáltam.

10 Egyszer úgyis vége a zenének, táncnak
S a kevély kurjantók
Velem együtt sírba botorkálnak.

PETŐFI ZOLTÁN

A kis szobában, hol e verset írom,
Lakott Zoltánka, a szép, bús gyerek
S merengett egy korai, messze siron,
Hol apja alszik. Ó, hol is lehet?

5 S borongott S. M. kisasszony szerelmén
S eszébe jutott Júlia anya
És fájt neki a titkos végtelenség
Felé sugárzó örök csillaga.

10 Borok és lányok mindhiába csalták
Rövid mámorba; nyomta valami:
Egy szent örökség roppant álmái.

Ez ablakból kitérta vézna karját
Felétek: élet, szabadság, halál
S már vitte gyorsan az Illés-batár!

BETEGSZOBA

Ez ágyon ring most életem tova,
Ringatja láz, ringatja rejtelem,
Évek, remények, kétségek soka
Mind szállanak velem. . .

5 A bús világ, a dús kalmár világ
Oly messze megy, mint part a tengeren,
Föl a vitorlát, bűgjakok, imák,
Harsog a végtelen.

10 S a lélek, aki meddőn keresett
Irányt és partot, örömet, eget,
Most érzi, hogy az Isten közeleg
S feléje integet.

G L Ó R I A

A hangod selyme egyszer elfakul,
Hajad aranya koporsóba hull.

Gyönyörű tested, e meleg szobor,
Hüvös rögök ölébe szétomol.

5 Jöhet idő, hogy élsz még és szeretsz
S az én szivemben tél és este lesz.

Magányos este, fázós és beteg,
Már nem akarlak és nem értelek.

10 Mi voltál? Játék. Eltörtél szegény.
A harc is elmúlt és már nincs remény.

És mégis, mégis. Rimek, ritmusok
Szent tengerén elsüllyedt májusok

Gyönyöre zeng és kinja ring tova,
A dalom él és vége nincs soha!

S H A K S P E R E H A L Á L A

Az Arany Szarvas zöldes udvarában,
Hová a gond, bu senkit sem kísér,
Az esti órák vig kompániája
Nézi: hogy száll az áprilisi éj.
5 Előttük az Avon szürke vize ballag
S a parton bókol szürke fűzfásor,
De színeket lop a szemükbe lassan
S tündéri tájat bűvölget a bor,
S a kora tavasz és a késő mámor
10 Olyan, miként, ha hárfa pengene
És elfeket elrejtő lenge fátyol
A távol Ardenn erdeje.

15 Kilenc az óra. Ő lép most be éppen,
Tar homlokán lámpák derüje leng
S egy végtelenség mosolyog szemében,
Kék ibolyák, kék ég, kék tengerek.
Nyugodt gesztussal, mint aki leinti
A vágyakat már és a gondokat,
20 Leül szeliden s vigan emelinti
A serleget, mely kedvet s álmod ad.
Beszélni kezd. Hogy mily békés az este
És mily szelid ez április hava.
Hamlet fiáról szól, kit nem felejthet
S fölsir mély gordonkaszava.

25 A tiszteletes elteszi a kártyát,
Az öreg biró fapipára gyujt.
Mind Vilmos mester ajkait csodálják
És cseng a szó és visszacseng a mult.
S a mester egyszer csak a földre réved
30 És hirtelen szívéhez kap keze
És szemei, ez áldott, drága fények,
Mint a kilobbant fáklyaláng szene.
„Mi az barátom?” — kérdezi a csaplár
És hangja, mint hordók szádája zeng.
35 Ő asztalára hajtja sárga arcát
És szól:

— „A többi néma csend.”

507.

TRECENTO

Vörös fáklyák lobogtak,
Mint üstökösfarok
S fényes máglyák omoltak
S harsogtak harcdalok
5 S véres karddal robogtak
Vészes arkangyalok
S konok daccal zokogtak
Eretnek kardalok
S vetéseken tiportak

10 Kegyetlenül s balog
Az ércpáncélba horpadt
Érclelkű lovagok.
De jött Ferenc szeliden,
Szemében kék virág,
15 Lelkében boldog Isten,
Szívében uj világ
És énekelt imigyen
Profán litániát:
„Szép hugaim, galambok,
20 Nővéreim, ti fák,
Testvéreim, ti barmok,
Legyetek jók ti hát!”

508.

ANNÁNAK, UTÓLSZOR

Te messzeségek asszonya, te emlék,
Isten veled, most elküld már szívem.
Mennék utánad, ó de merre mennék?
A végtelenbe tán?
5 Te csillag vagy ma már az égíven.

Isten veled! Te vagy a fiatalság,
Az édes mult, az elveszett tavasz,
Magamtól búcsúzom, ha küldöm Annát.
Az ifjúságomat,
10 Amely egyetlen, messze és igaz!

Isten veled! Ma oly dal kél szívemben,
Mint boldog visszhang bús szőlőhegyen,
Mely várni fog fagyos, fehér telekben.
A szőke napra vár.
15 Isten veled napom, egyetlenem!

PROLÓGUS EÖTVÖS JÓZSEF ÜNNEPÉRE

Egy igaz, nagy ember ünnepére jöttünk,
 Aki nem kevély érc, magosan fölöttünk,
 Nem a csaták hőse,
 De szelid, finom fej, komoly és nyilt homlok,
 5 Kit a szenvedőkért felhöztek a gondok
 S ki vigyázva nézett a magyar jövőbe.

Ki született báró, mert lelke nemesség,
 Kinek az előjog dicső kötelesség
 10 Áldozni a népért.

Aki a kastélyból a kunyhóba szállott,
 Hozva a jobbagynak az örökváltságot,
 Ezeréves szörnyü szolgarobot bérét.

És megünnepeljük a költőt, ki ember,
 Aki forró szívvel, ragyogó lélekkel
 15 Harcol, mikor alkot
 S költeménye tetté, álma lesz valóvá,
 Fölsíró regénye uj forradalomná,
 Melyben a jog győz és nincsenek sirhantok!

Mint a hü tanítvány, úgy állunk előtte,
 20 Hiszen ő e nemzet nagy, bölcs nevelője,
 Szelid és jó mester.
 Élete tanulság, emléke örökség,
 Ugy daloljuk őt, mint uj idők uj hőjét,
 Ki uj diszt adott e nagy, szent szónak: Ember!

INNOMINATA

Egy ismeretlen, névtelen leány
 Azt írta nékem: látott és szeret.
 De találkozunk nekünk nem lehet.

5 Sokszor tünődöm rajta: milyen ő,
 A mosolya, a szava, a szeme
 S beszélgetek a távolból vele.

Fiatal lány, szerettem én nagyon,
Adtam szívet, hitet, vágyat sokat
S hiába volt száz égő áldozat.

10

Miért szeretsz? A bánatért talán,
Mely férfilelkemből lelkedbe tör
S miért szaladsz meg bánatom elől?

15

Jó tudnom azt, hogy valaki szeret
S keresem szemek mélyén szeretszét
Szerelmed angyali üdvözlését. . .

1914

511.

SEBESÜLT MUNKÁS A RÓKUSBAN

Fekszik. Süketebb, mint Beethoven
 És szétroncsolt, mint egy titán.
 Hörgése zord, halálos ómen,
 Lelke túl óperencián.

5 Mint omlott tárna éjjeléből
 Távol robaj, száll sóhaja.
 (Holnapután kétölnyi mély föld
 Ólén virul tovább haja.)

10 Testvérem ő, könnyezve nézem
 És fogom forró pulzusát.
 — Még reggel hetykén füttyörészett
 S tőled volt lázas: ifjúság!

512.

FÖLTÁMADÁS UTÁN

Negyven napig még a földön maradt
 És nézte az elmuló tájakat.

És mondta: Ez Jordán, ez Golgota.
 Itt verejtek volt és emitt csoda.

5 És nézte, hogy a játszó gyermekek
 Homokba irnak nagy kereszteteket.

És nézte, hogy a sirján csöndesen
 Megnő a fű és borostyán terem.

10 Aztán megállt a Tábor tetején.
Oly könnyü volt a szive, mint a fény.

Mint pelyhet, érezte az életet
És derüsen és némán mennybe ment.

513.

V Á R O M Ó K E T

Akik elmentek bucsu nélkül
S csukott ajakkal fekszenek,
Oly különös, hogy nem üzennek
A kedvesek.

5 Oly érthetetlen, hogy szemükkel
Intettek: holnap s lám, soha!
Rájukfagyott némán az élet
Mosolya.

10 Várom, hogy egyszer szembejönnek
S tovább ballagnak majd velem,
De köztünk, hallom, mély az árok:
A végtelen!

Csak egyszer ülnének le vélem
A lét tavaszi terrasán
15 S néznénk a holdat, mely, mint arcuk,
Halavány.

514.

E G Y H A L O T T K Ö L T Ő N E K

Harminckétéves volnál. Szomorú,
Fáradt szemekkel néznél e világba.
Szobád falán egy fonnyadt koszorú
És a szívedben vágyak hervadása.

5 Azt mondanád: Nem ezt reméltem én,
Keskeny kezed szép homlokodra tennéd
És melegednél szivarod tüzén,
Mely hamvadoz, mint az öröm s az emlék.

Bús költő volnál, keserű magyar,
 És a halált idéznéd csöndes este.
 Most a szívedből dús rezeda hajt
 És sírodon legszebb a naplemente.

Ó bár élnél! Oly jó szenvedni erre!

515.

J U L I A

Fekete hídján a halálnak
 Fehér szűz jött az életembe.
 Julia
 Békéje, láza és szerelme.

Már vártak a sötét göröngyök,
 Komoly thuják s a barna sírkert.
 Julia
 Fölém hajolt s életre intett.

Örök álm helyett valóság,
 Köszönöm, hogy kezed nem enged
 S visszaad
 Életnek, vágynak, gyötrelemnek!

516.

S Z E M E K B E S Z É D E

Sokáig némán, némán nézik egymást,
 Mint tenger és ég, mint bús messzeségek,
 És szól az egyik: Ó most semmi sem bánt!
 És mond a másik: Ó most újra élek!

Az egyik mélyén vak reménytelenség,
 A másik mélyén mennyek üdve szunnyad,
 Az egyik szól: Ó elveszett gyerekség,
 A másik mond: Bennem ring drága multad.

10 Az egyik, mint az áldozati bárány,
Szeliden, gyáván és riadva rebben,
Az élettől gyötörtén és ijedten,

A másik szűzi bátran, büszke árván
Szól: Élni fogsz! A másik: Messzi szentség!
És érzik, hogy zúg a végtelenség.

517.

VALLOMÁS AZ ÉLETNEK

Mikor borulásos szemekkel
Kutattam a mélységeket,
Karcú hidak szélén merengve
Én tégedet kerestelek.

5 Mikor öreg könyvekbe bujtam
A beteg gyertyaláng alatt,
Kábultan és félig vakultan
Én tégedet akartalak.

10 Mikor a falnak dőlve némán
Mákonyt kerestem és halált,
S nem láttam sorsom semmi célját,
Lelkem a te szavadra várt!

15 Minden álomban és halálban
És gyűlöletben, végtelen
Örök vágy fájó mámorával
Szeretlek, hűtlen életem.

518.

LOBOGÓ

Mint jó harcos az utolsó rohamban,
Meglengetem még egyszer lobogódat
Tünt ifjuság, ez alkonyati dalban.

5 Lobogj, lobogj és csókold meg a napfényt,
Mely a tetőket mostan aranyozza,
Mint öreg harcos vén mellét a tallér.

Lobogj, lobogj, nemrég még harcok éke,
Tépett lobogó, vesztés ifjúságom
És lengj be vigan majd a barna éjbe!

10 Reád himezte boldog, büszke lelkem
Arany fonállal az örök dicsőség
Fantomjait s ha alszik elesetten,

Takard el az ifjaktól balga hőjét.

519.

S Z E R E T E M A Z É L E T E T . . .

Mint szomorú barát a feszülethez,
Úgy imádkoztam hozzád, messze élet,
Mint áhitatos, szűzies szerelmes,
Kinek a vágy fáj s a csók íze vétek.

5 És káromoltalak sebzett ajakkal,
Mint elkergetett szeretőd, ki fájón,
Borával és vérével, a szilajjal,
Itatja búját a túnt ifjúságon.

10 Most is szeretlek, ó de úgy szeretlek,
Mint anyja meleg, hű ölét a gyermek
És mint a hús tejet a szenvedő.

Szeretlek, mint a csöndes temetőkert
Lágy dombjait, hol vágyaink ledőlnek
S a ciprus és a csönd az égbe nő.

AZ ÓPIUMSZIVÓ

A lámpa sárga lángja sáppad,
 A szürke füst lassan lebeg
 S már látok boldog déli tájat,
 Fantasztikus, új szigetet.

5 Az únt jelen spanyolfalán túl
 Kitárul egy zengő világ,
 Mely új vigaszt ujjongva árul
 S mutat száz álom-Indiát.

10 Mily gyönyörűség így lebegve
 Örvény, való, bánat felett,
 Mint oceáni fellegek

És szállani arany egekbe
 S egy résen át csak nézni őt:
 Gonosz, silány, szép földi nőt.

ÜTKÖZET

Mint csöndes, szürke ágyuk a lomha béke évén
 Némán, mélán megülnek a félszerek homályán,
 Zápor paskolja hátuk, állnak álmodva, árván.

5 Így élnek lelkek, túrva a bánat renyhe csendjét,
 Gubbasztva és alélva a lomha uti porban,
 Közönytől és a gondtól kopottan és tiportan.

Mig egyszer jó a nagy nap, a vész, a harc, a végzet,
 És elfojtott keservük tűzmagja lánggal égve
 Süvölt sorsként, halálként és száll pokolba, égbe.

TÁVOLI KISVÁROS

I.

Szelid az este, mint a lányok,
 Vasrácson ablakok megett,
 Mikor hervadnak és merengenek.

5 Az utca végén tétovázón
 Megállanak a tehenek
 És nem látják a szürke, gyöngy eget,

Melyen most gyúlnak ki a lángok,
 Mint örvendetes üzenet,
 Hogy a világon áldott este lett.

10 Békák zenélnek, bús cigányok
 S a toronyóra, a beteg,
 Öreg szív elfáradtan ver hetet.

II.

A legszebb út a temetői sor,
 Mikor az ős a fákra rátípor.

15 S az özvegy lombok árva levele
 Szédülve száll a temető fele.

És a fakó aranykereszteken
 Halotti táncát lejt csendesen.

20 A morva erdők mély fájdalma zúg
 És vágyainkat viszi a vasút,

Mely sirva vágat át a hid felett,
 Míg szőke füstje a felhőkbe leng,

S az idegen rögök moraja bűg:
 Látjátok feleim, hogy mik vagyunk.

523.

ÖLVADÁSKOR

— Endre Béla képe alá —

Jön a tavasz már. A magyar tavasz.
A hallgató hó olvadásba fog.
A vén magyar nap áldott hőt nyilaz.
A Tisza indul, most vigyázatok!
5 A Tisza indul. Téli bánatok
Terhétől részeg s árad dél fele.
Vigyázatok, medrében háborog
Szláv és magyar keservek serege.

524.

ARCKÉP

Művész, így ferd a képem: a homlok nagy, derűs.
Görög derű ez, melyben a tiszta gondolat
A holdog esti órán, magányos hegedűs,
Plátói vággyal játszik örök ábrándokat.

5 A szem sötét és fénylő. Keresztény dómokon
Az üvegablakoknak ilyen sötét a fénye,
Mikor künn a világ esős, ködös, komor
És benn az oltárképek mind talpig feketébe.

10 És a kezem szelíden, fáradtan, üresen
Csüggedjen le a földre, mint szomorúfűz ága,
Amelynek a tavasz fáj s a sírok barnasága.

S a háttérben a szürke uralkodó legyen
És ne feledd az arcról a vénítő redőket,
Ó mert kín, gond, gyász sem felejté vésni őket!

525.

GOETHE WEIMARBAN

Már Jupiter lett a derűs Apolló,
Nagy homlokán sok év rovása van
És hajdan oly vig kedve elborongó
S királyi napja már vérző arany.

5 Ám szép az alkony. Lelke Campagnáján
Emlék-kaszáló illatoz neki
S a bánat árva ciprusának árnyán
Bolyonganak halott szerelmei.

Friderika: e név eseng szívében
10 És földereng első tavaszkorára.
A messze Sessenheim, a kedves éden,
Gyönyör, mely tiszta s meg nem tér soha.

Most itt vagyok — susogja — távol ormon
S fausztai vággyal távolabb török.
15 Szelid idill, gondoltam én mosolygón
S ő azt gondolta: szerelem, örök!

526.

G Y E R M E K T E M E T Ő

Virágos ágyak mélyén gyermekek
Álmodják már az örök életet.

Egy ágyban alszik két testvérke itt,
Mégférnek szépen. A halál szelíd.

5 Ez élt egy évet, az három napot,
Most örök a nap, mely rájuk ragyog.

Egy gyík szalad a zöld ágyak között,
Siết, miként e földi örömök.

10 Egy gyár kürtője e kék égbe zeng,
Élő nagyok, kicsit pihenjetek!

Virágos ágyak kertje egyre nő,
Virágzó vágyak földje: temető.

B U C S U K

Száguldó sorsom ablakából
Tűnő határra néz szemem
S reménytelen tekintetével
Időz elszálló réteken.

5 Ó rétek, rétek, régi rónák,
Ó elvesző idők, terek,
Hunyó valóság, hulló rózsák,
Küllőnk a végtelenbe zeng.

10 Száguldó sorsunk ablakából
Kezünk örök bucsukat int.
Ó vágyaink: hervadt virágok,
Ó örömök: holt hugaink!

C S O D Á L A T O S N A P O K . . .

Csodálatos napok! Magára lelt a lelkünk,
Mely meddő és beteg békében veszni tért,
Ó első, legnagyobb és tiszta győzedelmünk,
Meglelte a magyar szavát, szívét, hitét!

5 Rákóczi-induló! Ott zeng ma lelkeinkben,
Mint föltámadt erő, mint újult diadal
S békülten néz reánk az égből a nagy Isten:
Ez áldott nép enyém, e hü, e szép, magyar!

10 Ó hol van már a bús, fásult és léha szellem,
A fanyar Budapest, a már-már idegen?
Az ország szive ma a *világ* szive, melyben
Ott dobban a dicső Világtörténelem!

15 Fenséges nagy napok! Új csillagok születnek
S a régi csillagok új lánggal fénylenek.
Vonuljatok dalos, harcos, népregimentek,
Új törvényt vés Klió és új történetet!

20

Ma forróbb lett a csók és fénylőbb a tekintet,
Ma zengőbb az ige és a világon át
Egy igazabb Jövő ércrombitái zengnek
S e Jövő őrei ti vagytok, Katonák!

Dicső nehéz napok! Virrasszunk és vigyázzunk!
Legyen mindenki egy és föl a sziveket!
Egész világ reánk, sorsdöntő népre, bámul
S Hadúr figyel reánk a csillagok felett!

529.

NAGYBOLDOGASSZONY

Holdas, nyári éjszakában
Hús mezők ölébe fekvé,
Messze tájon álmodik most
Ferenc József regimentje.

5

Magyar fiuk édes álma:
Szép leányok, szabad rónák,
Mig fölöttük tiszta fényben
Tündököl a nagy mennyország.

10

S mintha ifju homlokukra
Rózsa hullna, csillag szállna:
Örködik az álmaikra
Magyarország Patrónája.

530.

UJ ÉNEK ISTVÁN KIRÁLYHOZ

Hol vagy István király:
Énekeltük árván,
Rontó béke utján
Botorkálva járván.

5

Népünk drága kincse,
Szent jobb, sirva néztünk,
Mig a bontó balsors
Karja verte népünk.

10 Nagy öröme vagy ma
Lángoló szívünknek
S neved áldott napja
Uj diadalünnep.

Ott vagy István király,
Hol a hadak járnak
15 Vágva széles utját
Nagy Magyarországnak.

Dicsőséges jobbod
Délre és keletre
Vezeti népünket
20 Örök győzelemre !

531.

H O N V É D E M L É K

Az érc-turul magányos oszlopánál,
Mely múlt csatánk szikár emlékjele,
Új gyermekek csapatja játszik este,
Szivük ezer tavasszal van tele.
5 A nyári égbe tör némán az oszlop,
Reá új harcok csillaga ragyog.
A gyermekraj körül táncolja vigan.
— Csak játsszatok !

Valakitek most tán a távol Észak
10 Kopár pusztáin tör előre, fel,
Vagy tán a déli görbe hegyek ormán
A piros őrtűz fényénél hever.
Egyiktek bátyja tán most nézi fájón
És utoljára *azt* a csillagot !
15 Ó gyermekek, öröm kis katonái,
Csak játsszatok !

Már jó a hajnal, melynek biborától
Új fényben úszik e sötét turul
És új babér fonódik oszlopára.

És az egész világunk megujul!
 Talán apátok nem mind látja ezt már,
 Talán e hajnal hantjukon ragyog.
 Ők majd nyugodtan, boldogan pihennek.
 Csak játsszatok!

532.

VILÁGOSÉRT

(A kraszniki diadal után)

Világosért! A szuronyok hegyén
 E szent bosszúnak bíbor fénye ég.
 Világosért fizet ma vissza néktek
 Rabszolgatartó cár, te földi szégyen,
 5 E robogó, uj magyar nemzedék!

Világosért! Ugy sirt szemünk, dalunk,
 Harag, gyalázat alkonyfénye ég
 Fél százada a magyar arcokon,
 Most azt süvölti haragunk: Elég!
 10 S győz a magyar, a lengyellel rokon!

Világosért! Ó gyönyörű huszárok!
 Magyar gloire, nemes, szeplőtelen!
 Magyar revanche, te egekig dübörgő,
 Ó én imádott, áldott nemzetem!
 15 Be jó, hogy én, a magyar és a költő,
 Petőfi alázatos, bús utóda
 E tündöklő bosszút megérhetem!

533.

MAGYAR ŐSZ

Szép magyar ősz, mosolygó bánatos,
 Olyan nehéz örülni most neked.
 Kinek érlelsz gazdag gerezdeket
 S a rét rózsádat kinek nyitja most?

5

Szép magyar ősz ege, elhervadón
Hány özvegyet lát bágyadt napszemed,
Harmat helyett csillantva könnyeket.
Ó messze Dnyeszter, mély Visztula, Don!

10

Szép magyar ősz, fátylas magyar ősz,
Milyen világot érsz, ha visszajössz,
Mit hoz talányos testvéred, a tél,

Mikor magányos rónánk elalél?
Isten, kit áld szelid angyalsereg,
Adj vig karácsonyt és békés telet!

534.

HUNOK HARCA

Ma újra harc és zivatar
Haragos, bús neved, magyar!
Határaid úgy zengenek,
Mint bőszi viharvert tengerek.

5

Az arcodon villám ragyog,
Ágyúk dörgése altatód,
Egekbe tör Rajtád, magyar
S csaták füstfellege takar.

10

Világok ellen küzd karod
És poklokat ront haragod.
Hunok utóda, ostorozd
A barbár és hitvány gonoszt!

15

Hun faj, gúnyolt neved legyen
Örök, tündöklő győzelem!
Magyar, most arany trombitád
Szavára épül a világ!

REÁTOK GONDOLOK...

5 Ha szeptember derüje
 Ragyog az égi boltról
 Ez elhagyott vidékre
 S az ősz szelid kezekkel
 Illeszti koszorúját
 A napfényes határra:
 Testvéreim, ti hősök,
 Ti vérzők és tusázók,
 10 Kedves, dicső fiúk mind,
 Meleg, fájó gyönyörrel
 Reátok gondolok!

15 Ha a borus mennyország
 Fázós esője hull, hull
 S a haragos egeknek
 Sötét felhője villan
 S az elmulás fuvalma
 Meglengeti a lombot
 És hull az őszi pompa
 Rozsdás halott színével
 20 A hervadó avarra,
 Testvéreim, ti drága,
 Ti áldott vértanui
 Egy boldog, víg jövőnek,
 Könnyes, meleg sóhajjal
 25 Reátok gondolok!

M A G Y A R

Mindig fájdalmasan dicső név:
 Magyar, új fény ragyog ma rád,
 Megint nagy népek millióit
 Véded, megvédve a hazát!

5

Uj barbároknek óceánja
Bus, lomha árral ostromol
S te állsz vérezve és dacolva,
Mint élő Szabadság-szobor!

10

Csodálatos erőd, amelyben
Nagy vértanuink lángja él,
Nem engedi, hogy e világot
Megdermessze a muszka Tél!

15

Ha trónol Igazság a mennyben
S ha nem mese, hogy győz a jó,
A végső diadal veled lesz,
Örök időkre szárnyaló!

537.

V É R T A N U K

5

Ma szivünk újra vérzik
És mély sebük sajog.
Ma gondoljunk reájuk
Kettős, nagy áhitattal
Magyarok!

10

Ma országunk határán
Uj hősi láng ragyog
S uj vértanuk rohannak
Meghalni holnapunkért
Magyarok!

15

E földön a legszentebb,
Legdrágább véradót
Fizettük és fizetjük.
Legtöbb jogunk van élni
Magyarok!

90

M Á R A M A R O S S Z I G E T

Milyen lehet most a bús Izapart,
 Hol Arany János nyomait kerestem
 S ki ballag a vén liceum alatt,
 Hol hirről szőttem álmot esti csendben?

5 Kozák, kiméld a szép emlékeket,
 Bús ifjuságom elhagyott tanyáját,
 Vándor, megállj: itt költő énekelt
 S diadalt zúgtak itt a méla nyárfák!

10 Idegen: néked mindez idegen,
 Ami örök, szent ifjúság nekem,
 Add vissza fészkét a szegény madárnak!

Ez árva házak engem visszavárnak,
 Hogy magyar tűzhely melegén merengve,
 A dalt, mit kezdett, lelkem befejezze!

V É R E S Ó S Z

Ó hol a régi, régi csöndes ősz,
 Az édes bánat, mely mélán esőz
 S mint finom köd szítál szivünk felett,
 Mely hervad, mint a bibor levelek?

5 És hol a régi, régi alkonyat,
 Mikor hiába fájó álmokat
 Lelkünk, e halkán zengő zeneszer
 Dallamba tördelt, mely nem veszhet el.

10 Szavak pompája, gyémánt és arany,
 Én gazdagságom, ó be oda van!
 Vér és tűz büszke bibor tengerén
 Papirhajómmal mit keressek én?

1915

540.

EGY KÉPRE

Fején bús aranykoszorú.
Az arca halvány, szomorú.

A szeme messze, messze néz,
Az ajka néma szenvedés.

5 A lelke arcán úgy ragyog,
Mint szőke éjben csillagok.

Mosolya fátyol, szava dal,
Gyönyöre: rózsás ravatal.

10 Ki ez a lány? Elkérdezem.
Szép és bús. Angyal. Idegen.

541.

DULCINEÁNAK

Most, hogy napom immár leáldozóban,
Hallom, cseléd voltál csak Tobosóban.
Szemre nem ékes és lélekre lenge.
Ó életem reménytelen szerelme!

5 Hiába mégis. Szép volt sikra szállva
Rohanni szélmalomra és halálba
És elpüfölve és a porba rogyva
Hittel fölnézni szüzi csillagokra!

10 Dulcinea, cseléd, akárki voltál,
Szivemben tisztán tündökölt az oltár
És érted gondolt száz dicső bolondot
Elmés, nemes, halódó don Quijottod.

ACHILLEUS PAIZSA

A sánta művész, a fájó szerelmes
 Bús pörölyével verte a vasat.
 Paizsot kovácsolt ádáz győzelemhez.
 (És vert a szive és majd megszakadt.)

5 Vert ékes művet éktelen csatához,
 Vad ostromot, hol tombol száz halál,
 Száz férfit is, ki vért özönnel áldoz.
 (Ó Aphrodite, tarlott már a nyár.)

10 Vert rohamot, hol a dagadt Skamander
 Bősz biborárral omló partokat ver
 S az égre bög a népverő csata.

S lankadtan, félőn, álmodozva, lágyan,
 Egy búsuló juhászt is, nyárfaárnyban,
 Ki békés, fáradt, árva, mint maga.

UJ ANAKREONIDAL

Világok háboruján,
 Holott halál az élet,
 Enyészet évadán és
 5 Özön gyász századában
 Én, bús Vitéz utóda,
 Szegény, szomorú költő,
 Hadd valljam balga hittel
 És boldog áhitattal
 Az élet vallomását,
 10 Hogy nagy dolog a harc, de
 Legszebb virág a béke.
 Szeliden és nyugodtan
 Jó könyveket lapozni,
 Szép képeket csodálni,
 15 Uj éneket dudolni,

Túnt éveket idézni,
 Mélázni a mezőben
 S gondolni holmi szépet
 S a bennünk fájva fájó
 Ember tragédiáját
 Feledni pillanatra
 S csak élni, élni. Ámen.

544.

M I N D E N K I É R T

Ki eddig árva egymagamba rogytam
 Fenséges és szemérmes bánatomban,
 Ma búmat, mint szent zászlót lengetem meg
 Testvéreimnek, sok, sok ezredemnek !

5

Eddig beteg szívemben, mint a poklok
 Egy óriás és titkos kín borongott,
 Ma gyászom Fárosz, mely ragyogva ontja
 Örök tűzét szemekbe, csillagokba.

10

Kikért szenvedtem, kiktől messze éltem,
 Megértik végre zengő szenvedésem,
 Utolsó vacsorámnak bús borától
 Ma egy világnak fájó lelke lángol.

545.

A H A L O T T V Á R L E G E N D Á J A

A baldachinja vert arany, a paplana selyem,
 A megölt várban így virraszt *Atyuska* csendesen.
 Az ajtón bársony neszfogó, előtte strázsa jár,
 Egyszerre csak susogni és zokogni kezd a Vár.

5

Gyászfátyolos a tele hold, a harmat sirra hull,
Atyuska hunyt szemmel hever, forog álmatlanul.
 Orvosa nézi komoran gyors pulzusát neki
 S a vár órája monoton az éjfelet veri.

10 Egy, kettő, három, négy, öt. . . ó, szent Miklós. . . a csoda!
Száz zárt ajtón át besuhan egy idegen katona.
Fehér az arca, mint a hold, ruhája csukaszin,
A karja csonka, szeme vak és nincs vér ajkain.

Megáll a selyemágy előtt, merően és sután
S a megmaradt kezével im keményen szalutál:
15 — Eljöttem én is, mint dukál, hogy üdvözöljelek,
A tizezerből vagyok egy, ki hősen elesett.

A millióból vagyok egy, ki védte a rögöt,
Mely békés, áldott és magyar vérünkkel öntözött.
20 Tiéd a tág, dus félvilág, orosz puszták tere,
Tiéd a Volga és a Don s a Káspi tengere,

Száztornyu Moszkva és ezer nagy város mind tied,
Minek tenéked a hazám, e kicsi táj, minek?
A csendes magyar rónaság, a búzát rengető,
Bölcsőnk nekünk. Nektek, ha kell, óriás temető!

25 Atyuska fölnéz. Félhomály. Hüs hold ezüstje süt
S a mély teremben a halál s éj csöndje mindenütt.
Az orvos lesi pulzusát, számol egykedvűen:
Tíz, husz, harminc. Atyuska szól: — Nagyon fáj a
szivem.

30 Orvos, nincs erre patikád, nincs erre balzsamod,
Gyerünk innen, gyorsan gyerünk, itt nem maradhatok;
Itt vérből van a vakolat, csontokból a falak
S a padló mélyén csukaszin mártírok alszanak. . .

Trombita recseg, dob pereg, pirkadnak az egek,
Atyuska jött. . . Atyuska megy, ezer kéz tisztelig.
35 A nap föltámad keleten, a kakas trombitál
S örök nagyságról álmodik tovább — a przemysli vár!

MAGYAR FALU CSÖNDJE

Öreg apók hosszú pipával
 Bólintanak a ház előtt,
 Az orgonák lila virága
 Esőzi be a temetőt.

5 A sirok kertje mellett szántás,
 Fekete föld, felhőt akar,
 A tavaszégen varju szánt át,
 Vén, szürke varju, gyászmagyar.

10 A lányok violája fonnyad
 A kék Máriakép előtt,
 Öreg anyók uj hirt dohognak
 S járnak az ájult temetőt.

15 A söntés csöndjén, barna árnyban
 Iszik két, három nyomorult
 S a bakter a vak éjszakában
 Kutyákkal kezd nagy háborut. . .

BARLETTA

Arany sisakban rózsás ifju arccal
 A vár alatt áll nagy Lajos király,
 Övezve hü némettel, hős magyarral,
 Riadva száll az égbe száz sirály.

5 Már Manfredonián magyar a zászló,
 Mosolyogva leng az Anjou liliom.
 És térdelő jobbágya már Teánó,
 S magyar dal ujjong az olasz sikon.

10 Im, a kapuk kinyílnak, mint a rózsa,
 Ha pünkösöd pirkad és földig hajolva
 Lajos elé jön a podeszta már.

— Felség, Barletta meghódolva vár.
S fekete zászlón május esti szélbe,
Mint nap ragyog a sápadt Endre képe.

548.

I N M E M O R I A M . . .

Apám, a régi tengerész,
Kitől e lelket örököltem,
Mely mindig messze, messze néz,
(Örök, azúr tengerre kész)
Apám alszik szegedi rögben.

10 Szép Miramare, nagy Trieszt
Fiatal lelke kikötője.
Fájó honvágyat végtelen
Egek után mély tengeren
Apámtól nyertem én örökbe.

15 Nyolcvanas évek rejtekén
Az albumát néztem heverve
A szőnyegen merengve én
S az Adria kék tengerén
Lengett a lelkem, nyári lepke.

20 Kitől a vágyam örököltem,
Mely messze tengerekre néz,
A fekete szögedi rögben
Mit álmodik ma éji csöndben
Apám, a régi tengerész? . . .

549.

S Z E L I D, S Z E G E D I V E R S E K

I. Trombitaszó

Az alkonyi Tiszán átszáll merengőn
A takarodó trombita szava,
Mint párját vesztett vadgalamb az erdőn
S túl tornyokon borong haza. . . haza.

5 A falu lelke zeng a trombitában
Szilajon, mélán, árván, elhalón.
Az ég pirul haragvó esti lázban,
S a felhő rajta: holt hattyú a tón.

10 A falu lelke esd a trombitában,
Mely magánosan bűg, trara, trara.
Városból szálló honvágy ez haza.

És elcsuklik a hang az éjszakában
Egy hosszú, hosszú, fáradt altatóval,
Mint a fiáért siró anyasóhaj.

II. Reflektor

15 Túl a Tiszán, az újszegedi parton
Egy óriás szem nézi Szegedet,
Száll vén tetőkre, fákra bús kitartón
És kémleli az esti egeket.

20 Az alvó Tisza fölé von szivárványt,
Új Hadak útját mély hun sir felett.
Virrasztja a ráctemplom ódon álmát,
Majd a Boszorkány szigeten mereng.

25 Borzongva látják a poros akácfák,
Hajlongva várják varjas jegenyék
A néma partok lázas, nagy szemét.

A Város alszik, ő imetten átszáll
S egy bőgős hajó kormányán lebeg,
Mint Elmo tűz komor gályák felett.

550.

NOTRE DAME DE LORETTE

Hurrá! A győzelem mienk,
Szép nap ragyog ma ránk,
Mondották a domb tetején
A hős német katonák.

5 A domb tetején kápolna állt,
De most már csupa szilánk.
Ott lelték kéken fehéren Őt,
A lorettói Máriát!

Karjai között repesett
10 Vérvő kicsi fia.
— Áldd meg a fegyvereinket, ó,
Asszonyunk, Mária!

Mária, fájdalmas Anya,
— Dicsértessék neve —
15 Csak nézett szent szomoruan
És semmit sem felele.

— Gloire! A győzelem mienk,
Ez a dicsőség hajnala!
Ujjongta a domb tetején
20 Száz francia katona.

És ők is ott lelték szomorun
Máriát a romok alatt.
— Notre Dame — mondották neki —
Áldd meg e nagy diadalt!

25 És Mária, fájdalmas Anya
Választ nekik sem adott.
S másnap megint hős németek
Tartják a magaslatot.

30 A lorettói Notre Dame,
Nem német, nem francia,
Neki csak fáj, fáj, egyre fáj,
Hogy vérzik drága fia.

551.

S E B E S Ű L T

A szent Demeter temploma előtt,
A Szent Háromság békés, hús tövében
Alszik szegény. A nyári délelőtt
Arany pompáját hinti szét a téren.

5 A két mankó lábánál szendereg,
Fehér vattába bepólyálva gonddal,
Igy alszik ott a kedves, nagy gyerek
S a Szent Háromság nézi bús mosollyal.

10 Az Atya áldón emeli kezét fel
S álmában vígan jár a katona,
A Fiú ráhajol öt szent sebével.

A Galamb száll, száll hirt adni tova
A falujába, az édes anyához,
Hogy jön a Jóska, készüljön a mákos!

552.

A V É R Z Ő T E M E T Ő

Nagy századok során pihent
Fehéren, csöndben és nyugodtan,
Ölében alvó regiment,
5 Akiknek földje már a holdban.
Kis emberek, nagy emberek,
Most mind, mind álmodók az éjben,
Az örök béke szendereg
A holtak árnyas erdejében.

10 De jött az év, a zord nagy év,
Melytől a vér áradni kezdett.
Pattant az ér és hullt a vér
S befolyta a mély siri kertet.
Temető ellen áll a harc,
Bús élők harca holtak ellen

15 És átok, vér, jaj és kudarc
Piroslik most a síri kerten.

 Ó emberek, bús emberek,
Vert madarak viharba, vészbe,
Sírát és sajnál bennetek
20 A temető, a földi béke.
Holtak hús szive földobog,
Hogy a meleg vér átszivárog.
A holtak, ó, ők boldogok
S az élők sorsa pokolárok.

25 Mikor pihensz, világvihar,
Vén föld, mikor léssz jó anyánk,
Szülő, ki játszadozni hagy
És dajkadallal ringat át
Az éjbe, hol szűz, tiszta fényt
30 Mosolyg a hold, az égi bánat,
S nem sáppad el, látván a vért,
Mely temetők ölébe árad!

553.

ANYÁK

Ők ülnek talpig gyászban a világon
S virrasztanak, némán virrasztanak
És sóhajokat hoz nekik a távol,
A mellük és a könnyük elapad.

5 A csillagokba néznek nyáron, ősszel,
Télen, tavasszal mindig, mindig ők;
A föld nekik most tágas temetőkert
S a vonatok fáradt halottvívők.

10 A győzelem nekik fekete hintó,
Mely holtakon és bénákon görög,
Múló a mámor és a gyász örök.

Az ég, a kék, derüs ég méla sirbolt
S mint obulusz rég holtak ajkain:
Tört szívükön gubbaszt nagy, néma kin.

M E N E T S Z Á Z A D

A lámpáktól világos gesztenyefák sorában
 Vig marsot dübörögve indulnak mind előre.
 (Anyák, édesanyák nézik őket az árnyban.)
 S ők mennek győzelemre és mennek temetőbe.

5 A hátukon a zsákjuk, a szívükben a fájás,
 Az ajkukon a nóta, szilajon égbe csengő,
 Fölöttük leng a zászló, lelkükben fáj a válás
 S az anyák arca gyászos s tekintete esengő.

10 A vihar viszi őket, a jó, öreg fiukat,
 A vihar viszi őket, mely szerte a világon
 Most ráz dús palotákat, most tép borús odúkat
 S az ember, ó az ember, sárgult levél az ágon.

15 A vihar viszi őket. Csákójukon virágok.
 (Ó életem virága: hervadt reménytelenség.)
 A zászló már lobog, már a szelekbe szállong
 S a város holdas éje elmulik, mint egy emlék.

20 Ha ismerőst találok e férfi-rengetegben,
 E névtelen seregben, szívem úgy földobog:
 Érzem: testvér velük, bajtárs velük a lelkem,
 Veszélybe indulók, halálba marsolók!

K Ó R H Á Z E L Ő T T

Kórház: előtted halkabban megyek
 És szalutál a szívem csendesén,
 Ó, én is voltam vérező beteg
 És fölsajog még néha a sebem.

5 De benned árva hősök fekszenek,
 Bús vértanuk, sebük szent, mint a Grál,
 Mely ott ragyog a bűn és gyász felett,
 Hogy diadalt ne üljön a Halál.

10 Itt künn az élet és nap csókja ég.
Ó, szép öröm, nem látja: vár a vég.
Sebaj, ujjongja, nótáz és nevet.

Benn bibortüzben égnek mély sebek,
Egy hü sziv talán épp végsőt dobog:
Ki értünk halt, Krisztusra gondolok.

556.

EGY KÁRPÁTI FALUNAK

A béke arany éve szállt felettünk.
Kora tavaszban csillogott a lomb.
A torony zengett, mi is énekeltünk,
Majális volt, uj álmok hava volt.

5 Azóta a torony a földre roskadt
S nem zengi át dalával az eget,
Szép álmainknak tornya is a porban
S a rögben alszik szent ifju sereg.

10 Piros torony, kicsorbult és leomlott,
Te még fölépülsz s büszkén, mint a homlok,
Mely eszmét hordoz, törsz magasba fel!

De minket a nagy, fájó, tompa gondok
Ránk roskadó világa eltemet
S csak sirjainkon támad kikelet.

557.

HÁBORUS EMLÉK

Álla felkötve, keze összetéve,
Elpihent némán a halál ölébe.
Nytott szemében őszi ég derűje,
Kifáradt testén tépott csukaszürke.
A milliókból egy, kik halni mentek,
A neve senki, akít elfelednek.
Neki nem zengett operák zenéje,
Finom, bús verset nem sirt el az éjbe,

10 Nem látta nemes gótika csodáit,
Duse mosolyát, mely szebb földet áhít.
Szivarja rossz volt és öröme olcsó,
Minden jutalma: egy szük fakoporsó.
Nem is halt hősi, égzengő rohamban,
Csak köhögött, nyögött az ágyba halkán.
15 Csak levegőt kért és vizet, vizet még
S nem látta már a bibor naplementét,
Mely mint dicsőség, áldás, mint egy ámen
Föltündökölt büszkén, de neki már nem!

558.

MÉG JÖNNI FOG

A magyar ősz már ott bolyong a tarlón,
Holdunk ezüstje hűvös, mint a dér,
Az őszi tücsök elmélázva hangol
S a honi ákác lombja elalél.

5 Ó szeptemberi magyar szomorúság,
Véres, dalos te: uj szüret fogad.
Lelkünk gerezdje még megtermi búját
S bánat hangolja még a húrokat.

10 Hogy végignézek a fonnyadt határon,
Hány magyar rózsa hervadt el a nyáron:
Tünődve és bánkódva kérdezem.

Még jönni fogsz tán aranyos batáron,
De milyen áron, ó de milyen áron,
Piros, boros, utolsó győzelem!

559.

CSÖNDES PANASZ

Lehet, amit daloltam, nem marad meg,
Lehet, ha mit vallottam, nem igaz.
Most dalaimtól messze büszke harc zeng
S szívemtől távol balzsam és vigasz.

5 Mégis, ti gőgös győzők, vak merészek,
Engem szegényt, jaj, meg ne vessetek,
Enyém e hit, enyém e könny, ez ének
S enyémekek mind, mit nyertem, a sebek!

10 Én mindig, mindig árok mélyin éltem
S fázott a lelkem és vívott agyam
S magam küzdöttem én mindig, magam!

Én diadalt nem kaptam s nem reméltem.
Reménytelen szép volt harcom, szerelmem
S nem éltem még, mikor halálba mentem.

560.

PROLOGUS

A szegedi színház Ujházi estéjére

Már itt az este. Szürkül az azur ég
S a felhő rajta gondok fellege,
Színes kulisszák fénye elfakult rég,
Gyönyör, dicsőség tünt téli rege.
5 A koszorúk hervadnak a sarokban
S a taps zenéje elzengett tova.
A siker napja rég leáldozóban,
Ó az a nap, nem kél fel már soha!

10 Ti emberek, kik a szép, bölcs hazugság
Igéiben kerestek most vigaszt,
Megérzitek-e Crampton méla buját,
E szelid bút, e mélyet és igazt?
Egy gazdag lélek kincsét adta néktek,
Ugy tékozolta, mint dús nábobok,
15 Hogy szebb és vigabb lenne itt az élet,
Mindig adott és most — fáradt, kopott!

Görög derüt sugárzott ő mosolygón
E magyar tájra, mely bús szürkéség,
Azóta több szín volt e halga bolygón,

20 De jött a gyászos sors és szólt: Elég!
Constantin abbé többé nem vigasztal
És Crampton mester többé nem dalol,
Üres a ládafia és az asztal,
Az öröm elfolyt, mint a vér s a bor!

25 Jó emberek, ma a rivalda fénye
Mind néki gyúl, hogy estje szebb legyen,
S ne húnyjon el vak éjbe lelke mécse
S ne lenne alkonya reménytelen.
Hadd lássa meg, hogy nem halt meg a Szépség
30 És él a jóság és lesz még öröm.
Constantin abbé boldog bölcseségét
Nem mossa el se könny, se vérözön . . .

561.

A L B U M O K

Fekete és ezüstös albumokban
Ma gyermekségem napjait lapoztam,
Szent tavaszom virágait kerestem
Szőke hajakban, nefelejcs szemekben.
5 Ó évek, mélyek, szépek, messze kékek,
Ó partok, révek, hova már nem érek,
Remények, arcok, harcok és kudarcok,
Miként virág hajt s lankás, néma hantok.

10 Ó szép királyfi zöld vadászruhában,
(Királyfi voltam én is hajdanában,)
Akit megöltek, aki visszajár még,
(Megölt öröm, szép, bús királyi árnyék.)
Apám, anyám ifjú szerelmi párja,
Mirtusz, mosoly, (egyik már sírba zárva.)
15 Fekete és ezüstös albumokban
Egy gyermekarc néz rám ma, aki voltam.

A M U S Z K A

A Kárpátokban ellenünk vezették,
 Hozzánk a télen így került Prokop.
 Szakálla kender, a szeme tengerkék,
 Ó ez a szem sok szépet álmodott,
 5 Jogról, örömről, lányról, mely övé lesz.
 De ember tervez és Atyuska végez.

Most szenet és fát hord az iskolában,
 Kis nebulóknak némán melegít,
 És él szeliden, bizton, új hazában
 10 És várja, várja, hogy elengedik,
 Mert rab a rab, ha jó is, aki tartja.
 Ám szenteltessék az Ő akaratja!

Prokop Petőfi nyelvét töri lassan
 S a Volga hijján nézi a Marost.
 15 Ó, a Tiszát is látta akaratlan,
 Hogy januárban vérrel áradott.
 Jaj, mennyi vér és viz folyt el azóta
 S még mindig, mindig, mindig az a nóta.

Az iskolába jár egy szőke gyermek,
 20 Kis hadiárva, kékszemű, szegény,
 Katonaapja akkor, ott esett el
 A becsület kárpáti mezején.
 Prokop ezt tudja s nézi lopva, hosszan
 És varjakat lát szállni Mármarosban.

És odamegy halk lassan a gyerekekhez
 S megsimogatja lágyan a haját,
 Az ujjai oly fázósan remegnek
 És hallja távol haldoklók jaját
 25 S mintegy magának rebegi szegény:
 30 Bocsáss meg, ó nem én voltam, nem én!

PANNÓNIA

Aquincum alján áll egy néma szittyia
 S a ködbe néz, távol kelet fele,
 Hol ősi, boldog bölcsejét gyanítja.
 Avart kavar szemébe tél szele.

5 Tibiscus táján minden oly magányos,
 Falat hiába rak a római,
 Szellős sátorról álmodik a város,
 Hol égis zúgtak szittyák dalai.

10 Most római a szó, a rend, a tábor,
 Most erre jár a győző imperátor,
 Acélt és búzát küld neki a táj.

Az árva szittyia szive visszafáj
 S mig légiók ujjongnak győzedelmet,
 Ő álmodón néz távol napkeletnek.

EMLÉKEIM

Emlékeim oly messziről üzennek,
 Mint a halál és mint a végtelenség.
 Melegszem siri lángjánál tüzeknek,
 Mikkel felém csillognak régi estvék.

5 És látom tiszta mosolyát szüzeknek,
 Kiknek halottas ágyát most vetették,
 Szememben elhunyt csillagok tüzelnek
 S magam vagyok magamnak boldog emlék.

10 És érzem bár, hogy nemsokára elmék
 És vége lesz e siri ünnepeknek,
 Lelkemben nyári hárfák ünnepelnek.

S úgy nézem én a téli naplementét,
 Mint vig majális végét néma gyermek,
 Ki legelőszőr sugja, hogy szeretlek.

KARÁCSONYI KÖSZÖNTÉS

- 5 Betlehemi csillag
 Szelid fénye mellett
 Ma az égen és a földön
 Angyalok lebegnek.
 Isten hirtvivői
 Könnyezve dalolnak
 Békességet, boldogságot
 Földi vándoroknak.
- 10 Harcos katonák is
 Fölnéznek az égre
 S rá gondolnak álmodozva
 A testvériségre.
 Bujdosó raboknak
 15 Idegen párnákon
 Kedveseik szelid arcát
 Ringatja az álom.
- 20 Fáradt katonák ti,
 Pihenjétek szépen
 Karácsonyfák lángja körül
 A mi szent esténken.
 Gondoljatok hittel
 Zsolozsmát dalolva,
 Eljövendő boldogságos
 Szent karácsonyokra!
- 25 Csukaszürke köntös
 Kopott, tépett szárnya
 Megváltó nagy békességet
 Hoz most a világra.
 Győzelmes örömmé
 30 Válik majd a bánat,
 Lesz még otthon vig karácsony
 Magyar katonáknak!

1916

566.

CSIPKERÓZSA

A távol kastély rejtekében alszik,
Nem látja más, csak csöndes csillagok,
Hozzá a zaj mint boldog zene hallszik
S a föld felé mint víg bolygó ragyog.

5 Az út odáig tüskerózsa-ösvény,
Az út odáig drótsövény, balog,
Az út odáig véres, kusza örvény,
Mely holtak, roncok árján kavarog.

10 A távol kastély küszöbén virág nyit,
Égkék, tengerkék, illata csoda,
De tövise bús szivünkbe nyilallik.

Ó mégis, mégis álmunk odavágyik
S ha lábunk, lelkünk elkopik is addig,
Mi elmegyünk, mind elmegyünk oda!

567.

A GONDOLKODÓ

Rodin szobrára

Boldog szobor, te bronz vagy és öröklét,
Némán borongsz e dult világ felett.
Nem érzed a kor sulyát, szörnyü dölyfét
És hogy halottak már az istenek.

5 Gondolkodók, bus társaid a földön
Ma sirva állnak egy nagy sir előtt
És eltévedt bárányok, tiszta költők
Riadva járnak a nagy vérmezőt.

Gondolkodó, mi forna ércfejedben,
Ha szived érző volna, mint övék,
És látnád, hogy a világ mily sötét?

Komor szobor, e bomlott végtelenben
Az öröm már csak antik remek
Hideg, szüz márvány ajkain remeg.

568.

C S Ö N D

Szöri József emlékének

Feküdt. Fölötte Kárpátok nagy ősze,
Magyar gyászpompa, véres biboros,
Lelkén a végtelen lágy szemfedője.
Hátrálót fűtt a vágy és az orosz.

Feküdt. Komoly és mély tengerszemében
Még ragyogott száz napsütés színe,
Szüz nefelejce rónáink delének
És alkonyok mosolygó irisze.

Ő csak feküdt. Piros lett csukaszürke
Tépett ruhája, melle, szíve vér,
De arca békés és nyugodt fehér.

S hogy végső pillantása szállt az ürbe,
Az esti égen, zord Uzsok fölött
Egy magyar csillag im föltündökölt.

569.

A R O K K A N T S Z I N É S Z

Prológ Szalay Antal estélyére

Mikor elmentek, piros harci tűzben
Égett az arcuk, lelkük csupa láng,
Szívükben ifjuság, remény derüje,
Mind magyarok, hívők és katonák.

5 A riadó, ujjongó harsonák
Dicsőség forró mezejére hívták
Az izmos kart, az acélos erőt.
A diadalt ők dalolva kivívták
S a viadalban megrokkantak ők.
10 Míg elfog fájó büszkeség, alázat,
Tiszteljétek a rokkant katonákat.

És volt közöttük a dalos seregben
Művész, kinek a gesztus mindene,
Ki végtelenbe lendít ihletetten
15 Királyi szót és isteni zene
Egy mozdulata, egy tekintete.
S most karja csonka és nincsen szeme.
Ó áldozat, oly nagy, mint régi szentek
Vig vértanui áldozása volt,
20 Akkor halálba menve énekeltek
És mosolyogták az égő pokolt.
Tiszteljétek a rokkant katonákat.

Már leng a függöny, készek már a deszkák,
A szín kitérül mindjárt, emberek.
25 Ó szín. Harcszintér volt tavaly ilyentájt,
Hol ő szerepet játszott, remeket.
A Kárpátok, a drága szent hegyek
A halál és a győzelem ígét
Zengték dörögve, hullt a vér, a hó.
30 Ő jobbát hagyta ott és vig reményeit,
De szíve él és szava szárnyaló.
A karja csonka, lelke ép, erős.
Tapsoljatok, e muzsika szívének,
Művész szívének kedves ismerős.

570.

MAKÓI IDILL

Falusi csönd zenél nekem
Esős napon, mély éjeken.
Nem látogat láz, szenvedély,
De a csönd csak zenél.

5

Falusi béke szendereg,
Misére mennek emberek,
A reggel, mint a tej, fehér
És a csönd csak zenél.

10

Öreg park ágyán ó szobor
Némán az égre szónokol,
Bronz attilája szürke dér
És a csönd csak zenél.

15

Arany batáron uj halott,
Huszonhat évet láthatott,
Északról jött és földbe tér
És a csönd csak zenél.

571.

A FÖLTÁMADOTT

Latrok között, a gyászos, csonka péntek,
Hasadt kárpitja a mogorva égnek,

Az ecet és epe, a szörnyű lándzsa
Már messze, régen elmaradt utána.

5

Kín és halál csak kusza, kurta álom,
És élni, élni jó e szép világon.

Mögötte áldott harminchárom éve,
Előtte: az öröm mély messzesége.

10

És negyven napra, hogy az égbe tartott,
Úgy hívták, vonták még a földi partok.

Oly idegenül tündökölt a menny még
S oly szédítőnek tűnt a végtelenség.

Folyton lenézett, bucsut mondva halkan
És fájó szívvel szállt a szűz magasban.

15

S a ragyogó azuron át a lelke
A Genezáret kékségét kereste.

AZ ÉLET ZSOLDOSA

Megyek, megyek, a marsot dobolom
 És ahová a zászló visz, megyek,
 Mig vérem pereg és pereg dobom,
 Mig várnak völgyek és várnak hegyek.

5 Kötelesség: fekete lobogóm
 Utak porában komoran lobog.
 Megyek, megyek, a marsot dobolom,
 Mig elnyüvöm a lelket, a dobot.

10 De tarsolyomban, testvér, csöndesen,
 Egy dal van, az én titkos énekem
 És egy virág, az én piros virágom.

Ha majd az árok némán betemet,
 A tarsolyomat a szívemre tedd.
 A többi már meglesz: csönd, béke, álom.

TESTAMENTUM

Mind elmegyünk. A rózsza és babérág
 Mind elvirul és alszunk szóttalan
 És jönnek újabb harcok és poéták
 És aki uj, annak igaza van!

5 A férfi tudja ezt és nem siratja,
 Hogy szép volt régen és fiatalon.
 Mint a legyőzött, kardját átaladja
 Az enyészetnek a Charon hajón.

10 Legyen utánam szebb virág az élet,
 És siromon viruljon jobb világ
 S amely bucsuztat, a halottas ének

Ne bántsa a jövő harcok fiát,
 Ki ne merengjen, mint én, méla multon,
 De fényben és örömben győzni tudjon!

A REPÜLŐ DALOL

Már zeng a gép, az ür felé leng
 A karcsu szárny és reng a lég.
 Már szűk a táj és tűnt az élet
 S derengve vár szűz, tiszta kék.

5 Ferdülten múlnak a vidékek
 És elcsitulnak a zajok.
 A földi lárma lassu ének
 S én érzem: szállok és vagyok.

10 Mi sir alattam, mi nevet lenn?
 Nem hallok és nem akarom.
 Mint rózsá sirra, hull szerelmem
 S alél a földi parlagon.

Mint csillag, száll alá a sorsom
 És úgy iszom e kék derüt.
 15 Mint régi őszökön az óbort
 S a bút, ez édes keserűt!

És hallgatom a lég zenéjét,
 Mint hegedűt, mely rég, (be rég!)
 Átsírt sikátorok setétjén
 20 Idézve rétek reggelét.

Már számolom a lenge percet,
 Mely új egek felé repít.
 Számúzve lelkem, néma herceg,
 Nem nézi vén vidékeit.

25 Hervadjanak ott lenn a kertek,
 Itt égnek uj, boldog napok,
 Vidám bolygók, dalolva jertek,
 Magam is bolygó dal vagyok!

Túl téreken és túl időkön
 30 Menyasszonyom csókomra vár.
 Embermúláson, életőszön
 Keresztül surran e batár.

Hahó, enyészet, ősi hollónk,
 Hahó halál, föld varja lenn,
 Károgjatok a nagy koporsón:
 Én itt bolygok már fönn. Amen!

575.

Ó R H Á Z

A szőke reggelben ragyog,
 Nevetve jelzi: itt vagyok!

Az éjtől nedves még fala.
 Csengője csengi: trallala.

5 Küszöbén álmos kis cseléd
 Mezitláb áll s nem néz feléd.

Szemében is még nedves éj
 És semmi, semmi szenvedély.

10 A föld mögötte barna, dús,
 Az égen vig szalonka hús.

Az őrház nem vár, nem siet,
 Nem állomása senkinek.

Harangja berreg: menjetek,
 Epedjete csak, emberek!

15 Vár Várad, Pest, induljatok,
 Vár Páris és Abádszalók...

Én maradok a homokon
 És alszom és nem álmodom.

576.

S T A N Z Á K

A könyvek várnak, ó de mennyi könyv még.
 Szép, holt betük, száz élő gondolat.
 Távol, közel a vérző, ősi föld ég,
 De nékem már elásták kardomat.

5 A lelkem bús csuklyába öltözött rég
S megölték ifju akarásomat.
A könyvek várnak, könyvek könyve, tenger,
Találkozóra távoli szivekkel.

10 Ó, volt idő, hogy én is elszakítám
A mély magánnyal szerződésemet;
Mert szép az élet és ragyogva hitvány
És hívogat és híván, eltemet.
15 Ó szép a nő s a mester is tanítvány
És kontár, hogyha velük enyeleg,
Ó szép a nő, és sirni kell, ha kába,
Kietlen vággyal gondolunk reája.

20 Már késő minden, újfent vár a néma,
Komoly magány, hol szivem, nagybeteg,
Úgy néz az égre, mint távol határra,
Hol társaim a vándor fellegek.
Kék csönd, te légy már harcaimnak ára,
Hol a galamb és az öröm lebeg.
Milyen nagy és mély a világ, ha némán
És messziről és idegenre néz rám ...

577.

MATER DOLOROSA

A temető lett háza és hazája
És párnája a csöndes siri hant.
A hajnal és az alkony ott találja.
Ő várja, hogy örökre megvirrad.

5 Mert bús, egyetlen éjjel már az élet
És pislogó mécs az emlékezet.
A kedves arca néha visszaréved
S csókolja a rögöt, mint hült kezét.

10 A ciprusok oly hívón bólogatnak
És sóhajtása kél a néma hantnak,
Amelyre itten nincsen felelet.

És mindig szürkébb lesz a földi város
S a távol oly derűs és délibábos
És lassan, lassan nyilnak az egek.

578.

FALUSI ALKONY

A házak és a lelkek csendje jön,
A béke száll nagy, szürke lepedőn.

Bus táj fölött, báránfelhők alatt
Ezüstöt önt az estbe a harang.

5 Ballag a nyáj, elbődül boldogan,
Már minden lélek s kapu tárva van.

A mezőkről az illat lopva jár,
Most legbujább, mert elmuló a nyár.

10 A padokon pipázás, mély a csend,
A kutak gémje kék magosba leng.

A tetőn a nap arany csókja ég,
Ó nap, derű, öröm! maradj ma még!

579.

A HARANGOZÓ

Pókok között él lenn egy szürke zugban,
Fönn a harang a mély ürben lebeg.
Nem nézi ő, szédül, lehúzza búja,
Ő nem lát mást, csak a köteleket.

5 Mikor a hajnal aranycsíkja reszket
Ezüst folyón s ragyog a szőke dél,
Mikor az alkony csókjai tüzelnek:
Ő kötelet ránt s a magas zenél.

10 És ekkor arcán régi vágyak égnek
S eszébe jutnak tágas régi rétek,
Száz kicsi szépség és a végtelen . . .

Egy fáradt kar vergődik a kötéllel,
De szállva fénnyel, árnnyal és zenével,
Egy lélek leng az ujjongó egen.

580.

A Z E R D É L Y I G Y E R M E K

Idegen utcák köveit csak rójja,
Fekete vihar szele elsodorta,
Tegnap kicsiny volt, örült vig mesének.
Adjatok néki menedéket !

5 Egy kertre gondol, csöndes ősi házra,
Nagy hintalóra, ódon bibliára,
Játéka olyan korán ért ma véget.
Adjatok néki menedéket !

10 Erdély: ez nem szó neki. Dús valóság,
Öröm és napfény, kenyerek és rózsák,
Az első bánat és az első ének . . .
Adjatok néki menedéket !

581.

B I R Á L A T H E L Y E T T

— Sipos Iván könyvére —

Vigasztal ennyi kedves, kósza bánat
És ifjúság, mely könnyes dalt terem,
Mikor az arc még érdekesen sáppadt
És halálosan bús a szerelem . . .
5 Vén szívem ennyi kincsre hol találhat?
Csak kavicsok maradtak már nekem.
Színes kövek, melyekkel hogyha játszom,
Kirájzolom a porba ifjúságom.

10 Miért oly bús a költő-fiatalság,
Mint tavasz fája, mézgát könnyező?
Előre érzi tán a Szép kudarcát,
Ó mert a föld a Szépnek sirmező.
Vagy hallja tán, hogy zúg a földi gazság,
15 A koncot váró és prédát leső?
Sebaj! Van egy várunk, erős és ékes.
A Gondolat. Ez biztos menedék lesz.

582.

S Ó H A J

5 A Kárpátokban hull a hó . . .
Szeretnék visszamenni ma
Eltűnt évek mezőire,
Egy elmúlt bánat szőnyegén
Heverni bus fiatalon.
Ó mennyi arc vár, mennyi táj,
Melyet nem látok már soha.
Egy régi szeptember ragyog
10 Lelkem tükrében. (Méla tó!)
Egy régi szeptember dalol
A mult parkjában valahol.
Most embert üz vad halihó.
A Kárpátokban hull a hó . . .

583.

E G Y E D Ű L

Megyünk, és fáj a vándorlás magánya
És hogy kemény kövektől zord az út
És nincs, ki az utast estére várja
S a távolok lámpája is hazug.
5 És csak tovább van és csak messze, messze
És hull a köd és száll a mély ború
S halott lombot terit elénk az este
És koszorúnk mindsenti koszorú,

De mi akartuk, hogy magányba menjünk
 És e világon csendes győzedelmünk
 A szűz magasság, hol lelkünk lakik.

Nézz vissza, szívem, árva és kifáradt,
 Milyen nyarak, milyen pompák és tájak,
 Miket elhagytál! De már itt vagy, itt.

584.

P R O L Ó G U S

az erdélyi gyermekekért rendezett estélyre

Erdély ma gyászol. Kincseit orozzák
 Bitang kezek. Szentségtörő kezek.
 Mint fájdalmas anya, szép Erdélyország
 Világgá széledt fiakért remeg.

5

Erdély ma gyászol, de mély bánatával
 Egyek vagyunk mind, hívő magyarok.
 És gyermekeit úgy öleljük által,
 Hogy csak feledjék e borús valót.

10

Erdélyi gyermek: e két szó ma szentség
 És benne cseng egy kedves kötelesség:
 Segíteni és fölemelni őt;

Ó jönnek majd szép és derüs idők,
 Mikor királyi vigan tündökölve
 Mond hálát majd a sok Hamupipőke.

585.

P R O L Ó G

Oh gyermekek, egy költő szól ma nektek,
 Ki fáradt, csüggedt, mint e bús jelen.
 De csillagot lát a ti szemetekben,
 Mely biztatón ragyog mély éjfelen.

Mi jót akartunk, szépet és merészet,
De jött a vész, a gyász, a gyötrelem
És a halál zsoldjában élt az élet
És fáj az öröm és a szerelem.
Oh gyermekek, oly szép, oly jó az élet
S mi sirva tárjuk karjaink felétek.

10

Még áll a harc, még áll a vad, kegyetlen,
Bús küzdelem, de lelkünk már szelid.
És érezzük, hogy minden győzelemben
Siratni kell hű szívek ezreit,
Kik a halálba énekelve mentek
Fiatalon s több nap nem kél nekik.
És legszebb győzelem a drága béke,
A gondolat és érzés tiszta éke.

15

Oh gyermekek, dal és virág az élet,
Szépség és jóság, csak akarni kell.
Ti vig jövendő népei, felétek
Egy bús költő áldása úgy ivell,
Mint szivárvány a fergeteges égre.
És zengem villámok zenéjével:
Szeressétek a szépet és a jót, ti,
Jövő harcoknak békés harcolói.

20

23

586.

SZOMORU JÁTÉK

Az élet mozgószínházában ülve,
A hallgatag sötétben nézem én
A karmester botját, hogy leng az ürbe,
Mig perdül a vad álomköltemény.

5

És hallom, a hegedűs hegedűje
Hazug, akár lelkemben a remény
És látom, hogy szürkülve és elnyűve,
Mint rohanok a roppant filmen én!

10 Ó más zenét e szomorú játékhoz,
Vagy más játékot e hazug zenéhez,
De siket a zenész s a film nem érez.

Csak várok én a mély, komor homályban,
Kifáradt néző, kénytelen játékos,
Amig kihúny a fény s eltűnik árnyam!

587.

IZSÁK SIRÁSA

Ó Ábrahám, kopár vagy, mint a hó már,
Mely vén hegyek tetőin vesztegel.
S hideg a szived, mint e sziklaoltár,
Melyen ifju véremmel vesztesz el.

5 Ó Ábrahám, te meddő bölcseséged
S konok hited tesz a szívemre kést.
Az Isten néma, ó de hiv az élet,
Süket füled nem hallja énekét?

10 Ó Ábrahám, te csillagokba nézel
És Sára arcán nem vársz már mosolyt.
De bennem most csirázik az ígéret
S te a csirát halálra taposod?

15 Ó Ábrahám, az Isten messze, fénylő,
Bölcs és magas, te látod, féled őt.
De élni vágyik a fiatal élő
És élni nem bűn még az Ur előtt?

20 És félni nem bűn fényes kés hegyétől,
Mely megkereste ifjú szívemet.
Ó Ábrahám, az angyalok az égből
Remegve néznek és — könnyögenek.

U J S T A N Z Á K

Szűz homlokod derűje, mint a lámpa
 Sugárzik csüggedt estéim felett.
 Kis emberek, kis gondok társasága
 Szegény világom s a világ feled.
 5 A temető a kertem, komoly, árva
 Vidéki sírkert, ott lelek helyet.
 S míg dúdlok egy régi dalt felőled,
 Suttogni kezd velem a temetőkert.

Szűz mosolyod, mint hold az őszi égen
 10 Világot néha ködön át felém.
 Páris akartam és Rómát reméltem,
 De hűtelen, mint vágyam, a remény.
 És évre jött közömbösen új évem
 S míg gyult a láng és vér a földtekén,
 15 Én mindig, mindig halkulóbb ajakkal
 Egy dalt dúdoltam, mely altat s vigasztal.

Szűz kedvesem, ó élsz-e, vársz-e még, mond, d,
 Hiába várok és hiába vársz.
 Halványabb már a vágy, mint téli félhold,
 20 Mikor dereng a szürke pirkadás.
 Az élet messze, bús volt, rég és szép volt.
 Egy dalban néha még tán rámtalálsz.
 Mondj egy fohászt és siess tova nyomba:
 Az én pompám immár halotti pompa.

K O R O N Á Z Á S

Midőn fölzeng a Himnusz bús viharja,
 Mit érez lelked, fiatal király?
 E dallal mentek ifjaink a hadba,
 5 Kiknek porát három tél födi már.
 E dalt dalolta hú öregek ajka,
 Kiket halálban ringat messzi táj.

Ó gondolj rájuk, millió magyarra,
Midőn fölzeng a Himnusz bús viharja.

10 Ha homlokodhoz ér a drága ékszer,
Mit érez lelked, ó fejedelem?
Ez tündökölt világgá tiszta fénnel
Mátyás fején, e fiatal fejen.
Mátyás: gondolni nem tudunk elégszer
Nevére, mely igazság s győzelem.
15 Véres viharban és fekete éjben
Ragyog, hogy hírünk még dicsőbb legyen.
Ó gondolj rá, szűz hittel, új reménnyel,
Ha homlokodhoz ér a drága ékszer.

20 Ha kardvágásod érzi négy világtáj,
Mit érez lelked, legelső magyar?
Kelet! Przemyslnek látod szent bukását,
Hallod, halálba hogy hal ott a dal?
Észak! Kraszniknál győz s hull a huszárság.
Dél. Kétszer vérrel váltott diadal.
25 Ó gondolj rájuk, kiket halni láttál,
Ha kardvágásod érzi négy világtáj!

Király! Tűnő a fény, múltó a pompa,
Hervad a rózsza és elhal a dal.
Halálba tart még hősök légiója,
30 És özvegy, árva nép még a magyar.
A legszebb bíbort, a vért dúsan ontja,
Ám igazságot és békét akar!
Gondolj a hű, a munkás milliókra:
A boldog nép a legszebb földi pompa!

1917

590.

D Ö B L I N G B E N

Fekete fuvoládon ritt a gyászod,
Szegény, szorongó legnagyobb magyar
S a hideg párnád forró könnytől ázott
S az ágyad zord volt, mint a ravatal.

5 Epével és ecettel így itattad
 Halálra bágyadt szomjas lelkedet,
 A tested és a véred néki adtad,
 Hazádnak, melynek elvégeztetett.

10 És tavasz jöttén, a nagy sárga házban,
 Míg tompa aggyal a szűk udvaron
 Az élő holtak jártak esti lázban

S a denevér s az éji fuvalom
Megcsapta homlokod, te eltűnődve
Babráltál pisztolyoddal s vágyón néztél a csőbe.

591.

E P I T Á F I U M

Halál évadja egyre tart még,
Virul a hősi holtak csokra,
Ki gondol egy élő halottra?
Ki most elnémul, odavan rég.

5 Ó egyszer én is énekeltem
 S hallgattak is többen dalomra,
 Szép bánatoknak bujdosója,
 Be rút örvénybe tévelyedtem.

10 Ó versek, cifra kis koporsók,
Bennük pihen egy gyászos élet,
Nagy álmok, kedves semmiségek,
De élet volt és néha boldog.

15 Volt életem: köszönt a vándor,
Fáradtan a rögökre hullva,
Nyűgös magának vértanúja,
Még van, de kívül a világból.

592.

D A L

Barátaim, emlékszem arcotokra,
És érzem, hogy volt öröm és erő,
Fiataloknak boldog indulója,
És harc, győzelmes és lelkendező.

5 Emlékezem a régi ünnepekre,
A koszorúkra májuszfák felett
S lelkemben, e novemberi berekben
Zenélnek a lehullott levelek...

593.

(MINT HALDOKLÓ AJKÁN...)

Mint haldokló ajkán a tollpehely,
Mely jelzi, hogy nem szállt el még a lélek,
E versek ritmusa is úgy rezeg
Hirt adva arról, hogy még én is élek.

5 Oly bágyadtan remeg a toll szegény,
A fájó lélek vergődik belül,
Merül, merül felejtés tengerén,
A dal elhal, a toll némán elül.

... Ó látod, minden késő már. Jöhetnek
 Megértői az elfáradt ütemnek,
 Mely végtelenbe s éjbe lehanyatlott.
 Jövendő arcok,
 5 Mit bámultok már? Kései kudarcot!

Ó látod minden késő már. Hiába
 A szerelem rózsája. Rög porába
 Hervadt csupán és sírnak éjjelébe.
 Ó szépek szépe,
 10 Siess rózsáddal egy élő elébe!

Mert látod, minden késő. Bús dicsőség,
 Zászló, mely beteríti néma hőjét,
 Ki elesett az áldatlan kudarcban.
 Miért rohantam?
 15 Egy hulló csillagért borús magasban.

ÉNEK TOMPA MIHÁLYHOZ 1917 ŐSZÉN

Talpig nehéz gyászban, térdig holt avarban,
 Fájó magyar őszben, bús világviharban
 Ünnepel ma népéd,
 Ősznek és bánatnak énekese, téged.

5 Ősz és bánat nem volt soha még e tájon
 Ily áldatlan, mint ez, mikor fájva-fájón
 Emlékezünk vissza
 Gyászukban is bizó, hívő dalaidra.

10 Ősz és bánat nem volt soha még szivemben
 Ily vigasztalan és ilyen terméketlen,
 Dús fájdalomú őszám,
 Ki dalt szüreteltél bánaton és őszön.

15 Magányban és búban magam is merengtem,
Írt magam is letem csöndes énekemben;
De most néma ajkkal
Állok én az őszben — „elfeledve a dal.”

20 Szeretted, szenvedted, — daloltál halálig.
És áldott a kín is, amely dalra válik,
De mit ér az ember
Könnytelen bánattal, meddő szerelemmel?

Elporladt szivekből új virágok nőnek,
Mennyi dala, színe van a temetőnek.
Feltámadunk, — mondja.
Csak élő halottnak nincs vigasztalója.

596.

BORÚS SZONETTEK

Schumann

Egy hid van még csak az üres világon.
Egy hid van még s karfáján szédület.
Egy hid ivell a végtelenbe fájón,
Alatta mélység, néma és süket.

5 Alatta mélység és egy lendület kell,
Amellyel a halálba szárnyalunk,
Utolsó, bús, borzongó szédülettel,
Mint egykor a dalunk, fájó dalunk.

10 És mennyi dal szállt a derűs magasba,
Ó mennyi szárny, mely egekig emelt
Ujjongó hangokat és sziveket.

A szárnyait a lelkünk hova hagyta?
Egy hid van még csak az üres világon
Repülni mélybe, végtelenbe vágyón.

Lenau

Már távol minden szépség, szerelem
S mint örök mécses ég a szomorúság.
Magányos és homályos szigeten
Tengeri ő már csöndes mélabúját.

5 Egy hegedüt hall olykor éjfelen.
A vágyak régi, régi hegedúje
Zokog kísértetes keservesen
A multba és a búba elmerülve.

10 Szegény Niembsch beteg, ő nagyon beteg,
Hagyjátok őt magára emberek,
Hadd hallja azt a dalt csak, azt a dalt csak,

Amelyben nincsen hangja a vigasznak,
Amelyben a kegyetlen és szikár gyász
Nyútt idegekkel a kedvére hárfáz.

597.

PRINCESSE LOINTAINE

A messzi nőt, ki Párma ibolyáit
(Melyekben kéklőbb ég mosolya van)
Elküldte nékem e vak, daltalan
Bús tájra — áldom napom alkonyáig.

5 A messzi nő, ki verseket szeret
(Virágokat e letarolt világban)
Mint violát a temetők zugában
Fogadja szépen árva versemet.

10 Ó ibolyák: ti már fonnyadt halottan
Heverték. Hervad mind itt, mi virág,
De tovazengők a melódiák.

Mert ami lélek volt a holt napokban,
Illata él és dallama zokog,
Örök csak egy: mit lelkünk álmodott.

1918

FOTOGRAFIÁK

Én úgy szerettem rendezgetni őket
 Fekete album szürke erdejében,
 Mely halkán zizegett, mint csöndes őskert.

5 Ó arcok, amint némán, egyre néznek,
 Örökre néznek és a végtelenbe,
 Mert ide lopta őket egy ígézet.

A földi másuk jár, kél, tova, messze.
 Tán hervad, mint a dérvert őszi rózsza,
 Vagy melegíti őt napod, szerencse.

10 Itt mindig így maradnak mosolyogva,
 Vagy mindig mélán komolyodva néznek,
 Amíg perereg, perereg a homokóra.

És rám köszönnek ők is, kik nem élnek.

*

15 Ez itt apám, mint ifjú katona,
 Arcát pirosra festé régi mester,
 Ily virulón nem láttam én soha.

Tán elfakult, míg annyi éve ment el,
 Hogy engemet ringathatott a térdén
 S tovább vánszorgott nyűgös életemmel.

20 Ez ifju arcon is, a szeme mélyén,
 Jövő ború felhője veti árnyát
 S a szeme fénye bánatos lidércfény.

25 A korai halál párkái várják
És én vagyok, sötét költő, fia,
Kin nem segít se asszony, se imádság,

Az élete neuraszténia.

*

Im itten egy régi daguerrotip kép:
Petőfi a pipával, Debrecenben,
Magasztos és dicső költői inség.

30 Egy másikon széljárta köpenyegben
Búcsúzik a szegény szülői háztól.
E képeken oly sokszor elmerengtem.

35 Boldog Petőfi, ki éhezve fázol,
De végig melegít egy szent lidérccláng,
Egy forró hagymáz hirről és hazáról.

S amig mi többi, új, fájó poéták
Sebzett ideggel virrasztunk az éber
Álmok vak éjén, ő győzőn lenéz ránk,

Ki elment idején, huszonhat évvel.

*

40 Itt távol tájkép, tóval és hegyekkel,
Oly vadregényes és valószínűtlen
És rajta házaspár, sok vig gyerekekkel.

45 Galambok turbékolnak nyári égen,
És a képen mindenki mosolyog,
A talmi bárány is a talmi réten.

Ó mosolyok, ti ódon mosolyok,
Ti talmi örömök, mik elmulátok,
Mi dolog ez, mi szomorú dolog?

50 Ma ugy tekintek már kábulva rátok,
Mint Andersenmesék rajzára néztem
Én koravén fiú, kit sujt az átok.

Ó érzem én, hogy mindörökre végem,
Borom kifolyt, rózsám elhervadt
És csillagom megindult már az égen.

55 És jaj nekem, de már bús sem vagyok.

599.

MEGINT A TISZÁNÁL

Egy nyaram elmúlt, fénye elapadt
És téged, szent folyóm, nem láttalak.

Talán azért is voltam oly beteg,
Mert nem ringattad fáradt képemet.

5 Hisz habod párna, szőke, lány selyem,
Melyen hold nyugszik és álom terem.

Ó ez a hold és ez az éjszaka,
A csöndesség és békesség maga.

10 A csöndesség, mely mégis halk zene,
Azúr világok víg üzenete.

S e béke úgy legyinti lelkemet,
Mikéntha gyöngyvirággal verne meg.

Ó tiszaparti holdas éj, te mély,
Szivembe csöndet és békét zenélj.

15 Szódd át ezüsttel rajta a borút,
Feledjen el világot s háborút!

600.

B É K E

Lány lilába öltöztek a fűzfák,
Fák fölött a béke kékje leng,
Enyhe bánat madara repült rám
S bennem régi vers zenéje zeng.

5 Messze, mint az álom, él a város,
Itt a Tisza bűvölete már,
Itt meséim erdejében járok,
Itt az idő örök csendje áll.

10 Itt reménnyé épül annyi emlék
És emlékké szépül a remény,
Feledünk itt hűtelen szerencsét
S kikötünk az álmok szigetén.

15 Itt fölöttem tűnhetnek az évek,
Én túlnézek tűnő éveken.
Szívem árad át e békességbe
És e békesség a szívemen.

601.

TESTVÉR!

Mért von úgy a vágy benézni csorba
Ablakon, ha gyéren lámpafény ég
Szűk szobában s asztalnál dohogva,
Bús lakó ül s véle tompa kétség?

5 Nem tudom ki, nem tudom miért bús
És miért néz oly merőn a lángba?
A falon a barnás, régi Jézus
Arcán új fényt tétováz a lámpa.

10 Vagy Aradnak vértanui mennek
Szép halálba, rút halálba némán?
Mindegy az a fásult idegennek,
Aki ül csak s töpreng napi témán.

15 Úgy szeretnék besurranni hozzá,
Mint a tolvaj, aki senkit sem fél,
Kezét lágyan a kezembe fognám
És suttognám lassan, lopva: Testvér!

Mielőtt innen végkép elmegyek,
Szeretnék elköszönni, emberek.

Mint rab, akinek int a szabad út,
Búcsút rebeg, mielőtt szabadult.

5 Mint a madár, kit Dél vár arra túl,
Az eresz alján még egy dalt tanul.

Mit is daloljak, én szegény beteg,
Mit is dadogjak nektek, emberek?

10 Talán nem is kell még búcsúzni se?
Hisz észre sem vett engem senkise.

Csak egy könny voltam, aki porba hull,
Csak egy sóhaj, ki égbe szabadul.

Csak egy csók, aki hideg kőre lel,
Csak egy szó, kire visszhang nem felel.

15 Egy pillangó, ki csillagot keres
S elgázolja egy durva szekeres.

Néhány ránccal több a gond az arcon,
Néhány könnyel több a fény a szemben,
Néhány dallal több a bú az ajkon
És se dac, se vád a végzet ellen.

5 Ilyen ez arc s így néz hűs nyugodtan
A nagy éjbe, mely felé közelget,
Régi társak s álmok várnak ottan,
Többen, mint ahányan itt delelnek.

10 Régi társak, álmok. Tán a semmi,
Akkor is jobb százszor arra lenni,
Mint lármás vásárodon, valóság.

Áldott semmi, hol nem fáj az agy már,
Hol örökké ünnepel a naptár
S veszteg alszanak a homokórák.

604.

T Ö M Ö R K É N Y U T C Á J Á N

A régi utcán lassan ballagok,
Fölöttem békés esti csillagok.

Mély nyugalom lágy szőnyege terül
Végig az utcán s a csönd hegedül.

5 Az ablakok, mint hű öreg szemek
S a régi házak is öregszenek.

Oly egyedül, oly bánatos vagyok,
Mint akit minden álma otthagzott.

10 S a csöndben, estben, árnyban mintha csak
Hozzám suhanna egy szelid alak.

S én halkkal, loppal suttogok veled,
Mint hervadt hársak hulló levele.

A magyar bánat mély zenéje zeng,
Bus hangfogóval vén szivembe bent.

15 Én sírok, vallok, panaszom zokog,
Ő mosolyog, miként a boldogok.

A hangja mint a távol cimbalom,
Szivembe zöng nyugalmas biztatón.

20 Szemén megcsillan egy tisztább világ,
Mint jegenyéken túl a délibáb.

Ó drága árnyék, holt, hű cimborá,
Biztass, vezess és el ne hagyj soha!

605.

JÚLIA, BÚS VIRÁG

Ott tévedeztem mélységek felett
S gyopárt a szirten, téged leltelek.

A sorsom, mint kőszikla, oly kopár
Virulj szivemben, kedves bús gyopár.

5 Ó régen rózsák buja illatát
Kerestem én rőt éjszakákon át.

Nagy messze rózsák nyitak kényesen
És elvirultak mind, de nem nekem.

10 Ma már tudom, hogy völgyünk siralom
S az ormokon van tiszta nyugalom.

Az ormokon, hol csönd s gyopár terem,
Halotti csönd és égi szerelem.

606.

K Ö S Z Ö N T Ő

Lassan bucsuzom a világtól.
Öröm, vágy, élet tovapártol.

A tulsó partra többet nézek,
De még marasztal egy ígétet.

A szemeid hű, tiszta fénye
Világol még rám bizva, félve.

Szomoru szépséged varázsa
Aranyat hint e hervadásra.

10 Köszönöm e borus szerelmet,
Hogy lelket ad nekem a lelked.

Hogy bucsuzó tekintetemben
Te tündökölsz, én drága szentem.

Köszönöm, édes, hogy szerettél,
Hogy holt sziv hű özvegye lettél.

A nyár dalol az enyhe zöld alatt.
 A Tiszaparton, a kelő napon,
 Mig rózsafényben szállnak madarak,
 Egy szökőkút zenéjét hallgatom.
 5 Be szép a reggel, ott is, ugy-e szép?
 Tiburi völgyben, Róma szüz egén
 És szép, ha langy illattal a setét
 Mély nyári éj néz száz csillagszemén.
 Ó minden fájó árnyon, gyászon át
 10 Oly diadalmas és oly dús az élet.
 Ugy zengeti az örömharsónát,
 S te meg akarnád ölni az öcsémet?

De a szökőkút csak dalol, dalol,
 Tükrébe fürdik kék menny, zöld pagony,
 15 Versailles se több nékem, túl valahol,
 Mint ez a sétány, nyári hajnalon!
 Ó pedig én is, én is fürdetém
 Tört lelkemet mindenben, ami szép,
 Elrévedeztem Rembrandt remekén
 20 És ittam versek mákonyos ízét.
 Daloltam én is messze, méla dalt,
 Csöndes panaszt arról, mily bús az élet
 És hogy mily szép a bú a nap alatt.
 S te meg akarnád ölni az öcsémet?

Ó régi nyár, ó eltűnt szüz derű,
 25 Mi verseket olvastunk estelen.
 A versekben száz bűvös hegedű
 Sirt epekedve és sejtelmesen.
 Az égi sátor künn már csillagos
 30 Kékellő selymét feszítette fenn.
 Te tán Párisban nagy körutakon
 Kószáltál és titáni tereken!
 Mi téged is idéztünk, — szellemet —
 És verseden a lelkünk messze tévedt,
 35 Párisba tán és álmodtunk veled.
 S te meg akarnád ölni az öcsémet?

SZERÉNY GÖG

Alázatosan és búsan botorkál
Szegény szolgád, ó élet, utadon,
De néha, néha énekelni próbál.

5 A szavadat én hittel hallgatom
S a porban és a sárban is dalolva
Megyek, megyek az országutakon.

Hiszen halál vár rám, bús vándorodra
S a temetőkre többször térek én
És örömebb, mint a városokba.

10 De olykor mégis, lelkem rejtekén
Valami büszke sejtés bujtogat,
Valami titkos és bízó remény.

Tán egy dalom, szelid, mély hódolat
Előtted szépség és előtted élet,
15 Túlzengi majd a Hindenburgokat

És mégis győzők én, ha már nem élek.

TIZIÁNNAK

Ó boldog mester, végtelen derűnek
Nagy mestere, kit álmok száza késztet,
Hogy a színek játékát vígan űzzed
És kinek egy az élet és művészet;

Ó boldog festő, bársony és selyem lett
Minden kezében, tiszta és meleg fény
S közel száz éved tündökölve tellett
S legtöbb bíbort leltél épp naplementén.

10 Ó Tizián, egy elfáradt tanítvány,
Ki szinte fényt imád s nem senki hitvány,
Félős irigyen gondol rád szegényke:

Csak néhány tiszta könny a gyöngye, éke,
De lelke mélyén, árva műteremben,
Száz álma él, mindennél fényesebben.

610.

THONUZOBA

Megyek meghalni, párom, jer velem,
A német Isten nem lesz Istenem.

Az öreg Istent hittem eddig én,
Ki menydörög a magas ég ívén.

5 Az öreg Istent, akinek szeme
Arany nyilával tűz e földre le.

A német Isten komoly és szelíd,
De vasba önti harcoss híveit.

10 Keresztje kard, oltára félhomály,
Menyő helyett a sipja orgonál.

A német Isten szőke idegen.
Az öreg Isten jó uram nekem.

Ha magyar földön híve nem marad,
Megyek pihenni magyar föld alatt.

15 Megyek meghalni, párom, jer velem,
Föld ősanyánk ölébe csendesen.

611.

EGY VIRÁGÉRT

Mit adjak egy virágért, mint virágot?
Egy verset, mely a szivemből terem,
A szivemből, mely könnyeimmel ázott,
Mint a mező ködülte éjeken.

5 Mint a mező, mely akkor terem éppen,
Ha jól fölszántják viharok s ekék.
Ó viharom, én rettenetes évem,
Elég volt nékem, több is, mint elég.

10 Mert rabja voltam gyilkos mélabunak
És ültem mélyén a fekete kutnak
S hallgattam, amint sorsom varja károg.

S valaki egyszer azt üzente: higgyek,
Egy fehér rózsát e mély kutba hintett.
Mit adjak egy virágért, mint virágot?

612.

V I D É K

Tűnik, múlik az egy emberöltő
S én maradok a falusi költő.

Miket szívem gyermetegül áhit,
Nem látom nagy városok csodáit,

Miket minden boldog apacs láthat,
Tünde nőket, fényes operákat.

Mint a bakter kicsi háza mellett,
Szalutálok tűnő életeknek.

10 Piros zászlót lengetek hiában:
Forradalmas, titkos, régi vágyam.

Körülöttem csönd van s réti rózsák.
Ó ki tudja, tán ez a boldogság?

S én dalolva fölnézek az égre
S meghalok, mint isten szegénykéje.

— In memoriam —

- Szörnyü dicsőségünk hadd zengjem, éjszinü fátyolt
 Fonva a lantra, melyen bomlanak az idegek.
 Álom nélküli és komoran feketéllő éjszaka vadján,
 Lelkem pusztáján marsol a hősi ezer.
- 5 Látom őket a dél kövein menetelni kitartón,
 Merre Szabács, Nándor, Valjevo, Nis meredez.
 Látom északon is zord messze mezők sivatagján,
 Hol ugató ércek számuma fürgetegz.
- Látom, amint dalolón nekiszegzi az ezred a mellét,
 10 Hogy fölfogja a vak északi Rém rohamát.
 Látom délnyugaton bástyát állítani holtak
 Nagy seregéből, hogy két haza védve legyen.
 S látom a messze, szilaj Piavénál emberi hidként
 Holtan is ők fődözik a vonuló sereget.
- 15 Ó, ti fiuk, barnák, szőkék, ti Szegednek hősei, árvák,
 Hol van a lant, a babér, mely dalol és koszoruz?
 Északon és délen, keleten, nyugaton, e világnak
 Minden tájékán sirotok áll s nevetek!
 Hány hant domborodik s jelöletlen hány rög enyészik
- 20 Szerbia bús terein s merre Galicia van,
 Lengyel sikokon és a Doberdón, távol Isonzó
 És Piave mélyén, messze kopár köveken!
 Mint csöndben szunnyad s álmát álmodja a holt ott
 — (Elfáradt gyermek mostoha anyja ölén) —
- 25 Hüs Tisza partjáról, hol a szürke füzes szomorun leng,
 Nagy jegenyék dala zsong, szőke akác mosolyog.
 Hol Dugonics busong, Dankó muzsikál és méla Tömörkény
 Darvadozik anyaföld csöndes eresze alatt,
 Hol kis házak előtt, ha vasárnap alkonya barnul,
- 30 Ülnek a jó öregek, égnek a makrapipák
 S várnak a szép eladók pötykén kivirulva az ablak
 Százszorszépei közt és violái mögött,
 S várnak néma, sötét sorban, siró szemmel, feketében,
 Fájdalmas szüzek és bánatos édesanyák.

35 Véres idők terhét hordozza borongva, lemondva
E sereg és neki már mit hoz a vak diadal?
Kedveseik vérén váltságot nyert Magyarország
S szörnyű dicsőségük fénye ragyog Szegeden.

614.

L É V A Y J Ó Z S E F

Az uj Mikes, a jó, öreg diák
Fölment a honba, hol a lelkek élnek,
Hol szentek a dalok s a bibliák
S a magyar álom boldog örök élet!

5 Hol Fejedelmünk, nagy Petőfi vár
Embert, ki férfi, magyar, dallal áldott
S öreg Mikes halkán jelenti már,
Hogy jönnek — hajh, hajh, — hú halott brigádok!

615.

B A L A L A J K A

Orosz testvéreimnek 1917

Fölzendül szépen, csendesesen
A balalajka Szegeden.

A hold ragyog a fák felett,
Mint távol tájról üzenet.

5 A rabok arcán úgy dereng,
Mint könnyek és mint ékszerek.

A zene száll, a nóta szól,
A holdas éj békét dalol.

10 E nóta ismerős nekem,
Szivem dobogja szüntelen.

E zene kedves rokonom,
Bölcsőmtől fogva zokogom.

Mert bú él benne s vágy remeg,
Felétek, más táj, más egek!

15

S a nótát aki pengeti,
Szivem őt régen ismeri.

Egy fának fájó levele,
Öröktől egy vagyok vele.

20

Egy föld sápadt virágai,
Élünk virulni, hullani.

Jöttünk e földre sirva mi,
Egy Isten árva fiai!

616.

K Ö S Z Ö N T Ó

— Móra Ferencnek —

Hallom, hogy egyik lusztrumod letelt.
Pajtás, fogadd e csöndes éneket;

E halk köszöntőt, mely szivből kíván
Békés nyugalmat annyi harc után.

5

Békés nyugalmat: egyszerű a szó,
De sorsunk, hej, fukar jutalmazó!

Pedig mi oly szerény fiúk vagyunk.
Oly keveset s oly gyöngén akarunk.

10

Egy dalt, ha néha szivünk megdobog.
Egy dalt dúdolnánk, fáradt vándorok.

S álmodni vágyunk olykor, ami szép,
Mint alvó gyermek anyatej ízét.

És néha tisztán, mélyen érzeni,
Hogy *élünk* s nemcsak tengünk erre mi!

ANASZTÁZIA

Föltámadó: így hívták nagyanyámat,
 Akinek arcán másvilági bánat
 Hervatag őszi mosolya ragyog;
 Így néznek ránk a bús őrangyalok.

5 Föltámadó: fájdalmas anyasága
 Ma benned él anyám, te árva, drága,
 Te könnyezőn mosolygó jó anya,
 Szomoru házunk szelid alkonya.

10 Föltámadók: bennem ma száz dalokban
 Mély bánatotok hamva lánggra lobban
 S mi bennetek holt, néma, ősi gyász volt,
 Meglengetem, mint győzedelmi zászlót!

KÉT GYEREK SIRJÁNÁL

A temetőben egy csöpp hant alatt
 Két apró testvér, némán alszanak.

Zöld deszka sirjuk, kis kert az egész,
 Bús violájuk a kék égre néz.

8 Mellette pad van, hol pihenni jó
 És hallani, hogy riog a rigó.

S az élet felé nézni szeliden,
 Mely zakatol, mint néha a szívem.

10 Itt a halál is árvácskavirág
 És boldog béke völgye a világ.

Az élet álom, bús, rövid varázs,
 És vig majális a föltámadás.

— dr. Hollós Józsefnek —

A negyvenkettes mozsarak korában
 Negyvenkettes lettél te is, barátom.
 Ma ők dörögnek gőggel e világban
 S rázzák a lelket az Illés batáron.
 5 Ma csöndes fájón dudol csak a költő,
 Hogy *emberölő* lett egy emberöltő!

S te csüggedetlen hirdeted az élet
 Szent igazát s hogy a halál mese.
 És kijavítod, mit babona vétett,
 10 Vagy balgaság, ó élet mivese!
 És elborulva nézed, mint hü gazda,
 Ha szép vetésed rut rontás aratja.

De én tudom, hogy lesz még ünnep egyszer,
 Hol Helfferichnél Ehrlich többet ér
 15 S Pasteur különb, mint száz véres vasember,
 Kiről ezer rom és rokkant regél.
 Itt az idő, hol egy lesz csak az ellen:
 A butaság! és győzni fog a szellem!

Mikor magyarnak lenni annyi lesz majd:
 20 Szabadnak lenni, bölcsnek és igaznak,
 Nem nézni le a dolgos idegen fajt
 S ököljogot nem adni ősi gaznak!
 E kort ujult lélekkel így köszöntöm:
 Éljen a bátor és jó mindörökkön!

M A G Y A R N Y Á R 1 9 1 8.

Pipacsot éget a kövér határra
 A lángoló magyar nyár tűzvarázsa.

A Tisza szinte forr, mint néma katlan,
 Mit izzó part ölelget lankadatlan.

5 Selyem felhői sáppadt türkisz égnek,
Bolyongó vágyak mély tűzében égnek.

S a végtelen mezőkön szőke fényben
Kazlak hevülnek tikkatag kövéren.

10 Fülledt a csönd, mint ha üres a kaptár,
Keleti lustán szunnyad a magyar nyár.

Mi lesz, ha egyszer szikrát vet a szalma
És föllángol e táj, e néma, lomha?

Ha megutálva száz here pimaszt már,
Vihart aratva zendül a magyar nyár?

621.

FÉLEGYHÁZÁN 1918 NYARÁN

Vén szélmalom nagy, tépett szárnya áll.
Nem élet őröl itt, de a halál.

Csak a tücsök szól lomha lomb alól
És ő is, ő is elmulást dalol:

5 Hogy megy a nyár és jön a téli sár,
Szegény tücsökre akkor majd mi vár?

Az unt uton pipás nyugalmasan
Ballag a polgár, neki dolga van.

10 Nem sürgős munka: ballagós dolog.
A tüze pislog, a szava dohog.

Egy költő járt itt, kit vész s láz üzött...
Pipálj csak, polgár, cipelj csak, tücsök!

T U D O M M Á R . . .

Én nem bírok már haragudni rátok.
Haramiák ti és ti uzsorások!

Én mint a gyermek nézem e pokolt már,
Bús gyermek, aki mindent megtudott már:

5 Hogy a mennyország kéklő pára ottan,
Vér és könny ára tündöklő magosban.

Hogy vágyunk, mely száll büszke szűz egeknek,
Egy édes ringyó ágyékán pihen meg.

10 Hogy hősei száz égzengő rohamnak
Egy bűdös árok fenekén rohadnak.

Hogy Nietzsche, zengvén tulsó ormainkrul,
Csak lágyuló agy, mely bomlásnak indul.

Hogy Krisztus, függvén az örök kereszten,
Magán se tud segíteni, elesetten . . .

15 Hogy életünk perc tévedése, más sem
S hogy nem segít itt a halál sem. Ámen!

I D E G E N Z S O L D O S É N E K E

Csak harcolok, nem mondják meg, minek,
Ki tudja, tán az isten hirinek?
Hogy több teremjen trágyás földeken
Szívem véreből, ó de nem nekem!

5 Csak gyilkolok, de nem tudom, kit is,
Kiontom én a Krisztus vérit is.
Mert ez parancs, bár még emlékezem,
Másként papolta ezt a pap nekem!

10 Csak szenvedek, de nem látom, miért,
Talán a mások üdvösségiért?
A pokol útja jó szándék, tudom,
Hej cimborák, menjünk e rossz uton!

15 Csak meghalok, de nem tudom, hogyan,
Melyik mezőn majd, ó de boldogan!
Mert egy komám hú, az öreg halál,
Az megsírat, ha engem lekaszál!

624.

ZRINYI, A KÖLTŐ

Sötéten csillogó bogyószemed
Mély századok éjéből rám mered,
Mint keserű vád és komor panasz,
Csüggedt szivem mélyébe villan az!
5 Tudom, mit kérdez hú és bús szemed,
Mely látott halni, győzni eleget
S jövő kárpitján nézett bizton át,
Fénnyel nyilazva a sűrű homályt.

10 Ó mit feleljek, mit mutassak itt?
Avarba hulló hadak halmait,
Közönybe fuló sóhajt és sikolyt,
Bitangul veszve álmot, ami volt?

15 Én hallgatok, susóg a hüs avar,
Jön a nagy ősz és hull, hull a magyar.
Jön a nagy ősz és hull, hull légiónk.
Ó bán, aludni s nem álmodni jobb!

625.

(PROLÓGUS A ZRINYI-DRÁMÁHOZ)

Hölgyek és urak, ma nem lebben a kárpit,
Láttatni szerelmek csali praktikáit,
Mutatni cseleknék száz tarka fogását
És balga sziveknek könnyü dobogását,

5 Ma e bibor kárpit földi hadak sorsát,
Mögötte dobog már magyar, osztrák, horvát,
Fölötte vigyázva, áldva lehajol ránk
Hulló csillagával a magyar menyország!

626.

S Z É C H E N Y I

Mint rab oroszlán rozzant ketrecében,
Morogva élt Döblingben a beteg.
S figyelte, hogy a távol magyar élet
Egére uj vihar mint közeleg?

5 És néha néma egykedvűn besüppedt
Az örület fonák, bús szőnyegén
S hallgatta, mint lehangolt hegedüket,
Miket susog a kétség és remény?

10 És olykor kitekintett rácsa résén
S szimatolta az ébredő szelet,
Hej, a tavasz künn milyen is lehet?

És néha, kora fagyok ködös éjén,
A pisztolyával babrált eltünődve
S mint kandi gyermek, úgy bámult a csőbe...

627.

ÉNEK A TOLL KATONÁIRÓL.

Szerettem őket és közöttük éltem
S velük szenvedtem életemben én
És együtt vártuk a magyar vidéken,
Hogy lesz még ünnep s fény hazánk egén.
5 Kopott szerkesztőségéből szállt az ének,
Száz sóhajom, szerelmes vágy s remény,
A telefon lázas kagylója zengett,
Uj rimeket sugallva énekemnek.

10 Ó névtelen s neves száz f ürge hőse
A tollnak, amely szentebb, mint a kard,
Mely utat vág egy igazabb jövőbe
S nagyvá avatja a szegény magyart,
Vidéki por, sár, sok bús hegedőse,
15 Ki másokért küzd, álmodik, akar,
Szeretlek testvér és bajtárs a búban
S az igazért vivott szent háboruban.

20 S egy koszorut hadd kössek sirotokra,
Kik alszotok már s álmodtok tovább,
Kuszkó Dezsőknek szürke légiója,
Holt katonák, elnémult cimborák,
Zuboly, Pilisi, Gyóni, kik tudója
Vagytok, miért mi vergődünk odább.
S az Isten jobbán irtok már riportot
Magyar nagyságról, mely az égbe rontott.

25 Becsületes, vitéz toll katonái
Köszöntelek, rajongó hadsereg,
Kik irni, ázni, fázni, éjszakázni
A küldetés lázával jöttetek,
Kikről nem szólnak hirnek harsonái
30 S ha lesz, tragikus gyász lesz nevetek.
Sirotok süpped lassu feledéstül,
Mig a Vezérnek száz ércszobra készül.

628.

R A B V A G Y O K . . .

Hadifogoly vagyok e nagy világon,
Hiába várom a szabadulásom.

Idegen arcok néznek, mint a kémek,
Mikor virággal és fúvel beszélek.

5 Idegen ajkak zúgnak durva zajjal,
Ha hallgatom, hogy halkán zeng a hajnal.

Idegen öklök életemre ütnek
És eltörnék, ha birnák, hegedűmet.

10 De az szivemben sír oly tiszta mélyen,
Mint a zsolozsma szent karácsonyéjen.

És úgy ujjong, mint gyermek, föl a holdra,
Mely ujult fényben áll, bús égi pompa.

És én felejttem és én áldva áldom
Hadifogságom e kemény világon.

629.

R É G I F A L U S I Á L L O M Á S O N

A söntés, mint a kaptár, zsong vasárnap,
Az uri népek várni idejárnak.

A kártya megy s a füst lilán lebegve,
Mint őszi köd száll a dohos terembe.

5 A gyorsvonatra várnak, mely viharral
Robog el itt és más világba nyargal.

Egy pillanatnyi tündöklés az estben,
Hogy minden vágy utána énekeljen.

10 Hogy a borokból még több bú ömöljön
S az unalom még gyilkolóbban öljön,

A krétaarcú, vén postáskisasszony
Beniczkynével még tovább virrasszon,

A szolgabíró még több bankot adjon
S a társaság a korcsmában virradjon!

VÉRTANÚINK

A föld alól, a magyar föld alól
A vértanuk szent lelke földalol:

E nagy napon, hol emlék s béke leng,
A bús bitókra hittel nézzetek!

5 Hittel, reménnyel, mert most kél a nap,
Minden napoknál szebb és szabadabb!

A nap, melyért mi vérben esve el,
Nyugodtan haltunk ama reggelen.

10 Szemünk nem látta, lelkünk látta csak,
Hisz onnan jönnek mind e sugarak;

Hisz onnan árad, új világ felett,
Szentháromságunk, mely jövőt teremt:

Szabadság minden népnek, aki él
S halni tudott egy megváltó hitér,

15 Egyenlőség, hogy Ember ne legyen
Mások szabad prédája, becstelen.

Testvériség, mely át világokon
Kézt fog a kézbe, hisz mind, mind rokon.

20 Ó magyarok, ti élő magyarok,
A halhatatlan élet úgy ragyog

Rátok, ha az egekbe lobogón
Igazság leng a lobogótokon,

Az Igazság, mely tegnap még halott,
Világ birájaként föltamadott.

25 A népek szent szövetségébe ti
Úgy lépjete, mint Kossuth népei.

A föld alól, a magyar föld alól
A vértanuk szent lelke így dalol.

GYÁSZINDULÓ

Öregapám, a kürtös ük, Lehel
A Lech mezőin búsan énekel.

Az alkonyatra hajló dombokon
Nincs már körül se testvér, sem rokon.

Csak idegen, csak ellen, csak halál,
Holt magyaroktól hervad a határ.

És szól a kürt és úgy fáj szólnia,
Fölsir szavában messze Ázsia.

10 Szent Ázsia, hol a mezők urán
Gyönyörrel nézett végig ős Turán.

Hol társtalan nem élt szegény magyar,
Nem marta, mint a vadkan, száz agyar!

Irigy ellenség és irigy barát
S magas reménynek itta óborát!

15 Az Istenét berekben lelte fel,
Hol szent tavasz szellője énekel.

Hol az öröm zúg és gyönyör tanyáz
És borozó vig zomotor a gyász!

20 A kürtje elhal, mint a nagybeteg...
Ó németek, mért sirtok, — németek?

Ó SZERELEM!...

Tavasza, nem érzem régen mámorod már,
Mely illatoddal a szívemre ment
Bolond vágyakra bujtón s én, a kontár,
Játszottam sirva a szerelmeset.

5 Ma már megértem, mily meddő e játék
És mily csaló az illat és a vágy
S a szerelem, bús Pandóra-ajándék,
Fölsebz balgák szívét és agyát.

10 Ó Szerelem, azért én nem tagadlak
És tartalak tovább is én Uramnak,
De egy tűnő árny többé nem zavar.

E vágy a végtelen ölébe tágul
S nem hervadó szépség örök borátul
Derús ma már a lelkem s fiatal!

633.

Ó IFJUSÁG!...

Ó ifjúság, erők vig angyala,
Mint Jákob, úgy viaskodom veled,
Nem engedem a szálló éveket,
Az életet, mely az enyém vala!

5 Ó ifjúság, mohón öllelek én
S dalok arany szalagját aggatom rád
S míg lejtnek a tűnő, tünde órák,
Mindent felejtve csüggök egy zenén!

10 Egy mély zenén, mely árad és dagad
S előnti mind e földi tájakat
S bezengi lágyan az azúr eget,

Örök zenén, mely földi gyász felett
El nem mulandó szépen, egyre szebben
Száz ifjúságot ringat énekemben.

634.

AZ ELSŐ SZABAD ÉNEK

Espersit Jánosnak

Egy rab dalai mind, ezek a versek,
Ki börtönéből a jövőbe zengett.

Börtöne volt a régi, rút világ,
Innen röpíté vágyai nyilát.

5 Körötte bús rabtársai topogtak
Szűk udvarán a szürkülő napoknak,

De néha jött, mint távoli ígéret,
Valaki, aki bátran messzenézett.

10 Valaki, aki a lelkembe látott,
És látta ott az igazabb világot.

Ilyen voltál, te János. Ma neked
Zengem az első szabad éneket.

635.

AZ OKTÓBERI FORRADALOMHOZ

Fáradtan és csalódva százszor
S számüzve bús fiatalon
A szabad élet asztalától,
Köszöntelek
5 Forradalom!

Siromban véltelek megérni
S alig mert halkuló dalom
Mint éji szellemet idézni,
Föligézni
10 Forradalom!

Megáldom rózsás lobogódat
Mint messiást bús Simeon,
A vérem tán színébe olvad,
De láttalak
15 Forradalom!

Tán holnap otthagysz eltiportan,
Mint láncfüvet domboldalon,
Én láttalak robogni, jól van,
Győző szekér,
20 Forradalom!

GLORIA VICTIS!

Ó franciák, ti a szent Művelődés
 Élén haladtok, tudja a világ,
 Ti vagytok a szabadság és dicsőség
 Zászlócai, tündöklő franciák!
 5 Ti adtátok a nagy, nagy forradalmat,
 Mely urrá lőn ma egy világ felett,
 De mégis, én azt mondom, uj hatalmak:
 A magyaroknak tisztelet!

Győző világ, nézz ránk most bölcs szemekkel,
 10 A bölcsesség a legszebb győzelem
 S halld meg, mit mond a Golgotán e nemzet,
 Száz szent sebével bibor ékesen.
 Az átkozott bitorló vitte harcba
 A szive ellen, ó mint szenvedett!
 15 A diadal volt legsajgóbb kudarca:
 A magyaroknak tisztelet!

Petőfi népét Habsburgék vezették,
 Mint rab oroszánt a gyülölt pecér,
 A vágóhidra vitték teste, lelkét,
 20 Hentes hatalmak dicsőségeért!
 És ment, idegen zubbony földte testét,
 Mint Nessus-ing, mely mart és égetett.
 A Krisztus látta csak, hogy halt e szent nép:
 A magyaroknak tisztelet!

Ó franciák, mi ugy állunk ma bátran,
 25 Tisztán, bünhődve multat és jövőt,
 Egész világ előtt fekete gyászban
 Az ég alatt, szent sirjaink fölött,
 Vérző kezünket most testvéri frigyre
 30 Dolgozni nyujtjuk, adjatok kezet!
 Nem ember az, ki sérti könnyeinket:
 A magyaroknak tisztelet!

Victor Hugo, Jaurès nagy, büszke népe,
 Forradalom fiai, franciák!

35

Az új idők teremő ihletében
Jövünk dolgozni, nézz ránk, új világ!
Kik vértanuk és hősök népe voltunk,
A fiaink vig békén éljenek!
A szenvedés ezer jogán daloljuk:
A magyaroknak tisztelet!

40

637.

OBSIT

Amerre tart az elfáradt sereg,
Nem dob perreg, de hulló levelek.

A harc az múltó, ám a csend örök
A föld alatt és csillagok fölött.

Ó jőjjetek, fehér kendővel int
A régi otthon, a bús és szelid.

S mint rémes álmod ébredő gyerek
A szívetekből kitöröljete:

10

Négy év pokolt. Mindent feledni kell,
Az ember többé ilyet nem mivel!

A szuronyokból ásó lesz s kapa,
Öreg bakából édes jó apa.

Halál árkából, mely könnyel tele,
Arany kalászkok szőke tengere.

15

Ölő acélből író, tiszta toll,
Örök életről mely himnuszt dalol.

A vén bakkancs nem a halálba tart,
De a szabadság szent útjára majd.

20

A hátizsákkal dobjátok le mind,
A szolgaság és szégyen terheit.

S dalos reménnyel úgy induljatok
A szebb jövőbe, munkás magyarok!

A VIDÉKI MAGYAR SZINÉSZEKHEZ

Magyar színészet küzdő katonái,
 Magyar igéket zengő hadsereg,
 Akiknek uj, honvédő hivatás int,
 Szárnyas szavakkal hadd köszöntelek!
 5 Nagy a világ, mit e deszkák jelentnek,
 De legnagyobb nekünk e kis haza,
 Ti legyetek e fájón szép jelennek
 A könnyeit letörlő vigasza!
 Ti adjatok Madách, Katona nyelvén
 10 A gyógyuló sebekre balzsamot,
 Gógös királyi pompák naplementén
 A lélek kincsével — ragyogjatok!
 És ne feledd, magyar tragédiának
 S komédiának hőse, ne feledd,
 15 Hogy hangja vagy a magyar, árva bánat
 S öröm szavának, mely az égbe zeng!
 És ne feledd, hogy hős Egressy Gábor
 Harcolt s esett el a magyar színen
 S az első, boldog forradalmi mámor
 20 E deszkákon tombolt győzelmesen!
 Magyar szó hirdetői a vidéken,
 Művészetünk örök tüzét szitók,
 Oszoljatok apostol küldetéssel!
 Jelszó: a magyar Ige győzni fog!

TABÓDY ZSOLTNAK

Ugy nézlek én, a glóriás pokolnak,
 Komor Przemyslnek békés hőse, téged,
 Mint a szabad, a szép, a tiszta Holnap
 Magyar vitézét, ki nem öl, de élte!
 5 Én láttalak borús, bús századokban,
 Kuruc Bercsényi voltál őszi tájon
 És Laczkovics, ki szent haragra lobban
 S vérpadra dől, hogy a hazája álljon!

10 Te hoztad át negyvennyolc forradalmán
A Lenkey századját messze földről,
Te az erők vagy, mely sirból előtör,

Magyar erő, igazság és szabadság,
Szavadban új imádság száll az égre,
Békés magyar hadaknak új vezére!

640.

RÉGI VERSEIM ELÉ

Nem bántanak már engem e bánatok,
Nem az voltam én, aki ma már vagyok.

Egy bámuló őz szeme jobb rokonom,
Mint e tünődések eltűnt romokon.

5 Ma már ölelőbbnek érzem a halált,
Mint rég az életet, amely a sirra várt.

Ma már a halál és élet derüsen
Egymásnak örök örömet üzen.

10 Lánc, lánc, örök tánc a gyönyör és a gyász,
Egekben, rögökben csak életre találsz.

Nem él, aki fél és balga, ki borús,
Minden jó dalolót öröm koszorúz!

641.

UJVIDÉKI EMLÉK

A messzi árnyban kék, zöld lampionok,
Az esti fényben hófehér ruhának
Hulláma hintáz és a kerti hársak
Ezüst feje szűz csillagokba bólog.

5 Mi lenn pihentünk el a nyári fűben,
A vörhenyes, dús konfetti-avarban . . .
Távol zenék fölsíró hangja harsan.
Én csillagot fürkészek fenn az űrben.

10 Egy ifju költő egy lányt sirva csókol,
Mert mámoros a vágytól és a bortól,
Mert arany ifjusága most ragyog.

Én régi verseket dúdolván fájón
A köpenyem a hűvös estbe tárom
És keresek egy eltűnt csillagot.

642.

DUGONICS

A jó öreg nyájas tekintetével
Ma nyugtalan néz el Szőreg felett,
Örök magyar virrasztó, józan, éber,
Ma fázva látja e magyar telet!

5 Szívéhez még erősebb illetéssel
Szoritja most Etelkát Dugonics,
Ez az a könyv, melytől ujjongva éledt
A tetszhalott magyarság akkor is!

10 Ébredj magyar: e néma érc dalolja,
Mozdulj, te föld, mert a magyar bokorra
Fészket ma vércse, ölyv és kánya rak.

Ha nem volt jó az ágyu és a puska,
A honi nyelv zenéje égbe zugja,
Hogy szent jogunk van itt a nap alatt!

643.

BETLEHEMI ÜZENET A VAKOKNAK

5 Testvéreim, egy látó küldi néktek
Üdvözlétül ma könnyes szavait,
Ki mindig fájón és szédülve nézett
Egy szép pokolt, mely földnek hivatik.
Ő onnan jött, hol a magas mennyeknek
Szférája zeng és csillaga ragyog,
Szemében még e fény árnyéka reszket,

10 Az édené, mit sirón elhagyott.
Mint nagy elődje, Milton, aki vak volt,
Ő is szeretne látni vig eget,
Tul minden földi harcon és kudarcon
Felé örök világok intenek.

15 Testvéreim, itt mind vak, aki balgán
Tünő örömben üdvöket kutat,
Ki istent vár a muló gyönyör arcán:
Mind vak szegény, ki nem talál utat.
És nem vak az és ő meg fogja látni
Istent magát mind, kinek lelke fény,
20 Minden világi pompák csillogási
Kialszanak, ha Isten fénye kél.
Szeressetek: ezt mondja az Apostol
S ennél különbet nem mond senkise.
A betlehemi békés csillagokból
Üzeni ezt ma a Szivek Szive!

1919

644.

FRANCIA KATONÁNAK

Bajtárs, elég volt már a harc,
Te is, tudom jól, mit akarsz!

Azt akarod csak, amit én,
Megélni már a föld színén.

5 Ölelni asszonyt, ha lehet
S ha van, nevelni gyereket.

Piros a hajnal neked is,
Fehér lesz egyszer fejed is.

10 Zöld néked is a te meződ
S neked is adnak temetőt.

S hiába mind a győzelem,
Csak idegen az idegen!

Bajtárs, tudod mit, adj kezet:
Legyünk már egyszer emberek!

645.

...IO SONO PITTORE

Mint mesterek a régi reneszanszban,
Mely még szívem honvágyát kelti egyre,
Én is Madonnát festettem magamban,
Hogy ballagtam a bús parnaszi hegyre.

5 Ruhája égbék, tengerzöld szemében
Ifjú szüzesség boldogsága csillan.
Előtte gyakran meghajolt a térdem,
A hegyen is ott láttam a magosban.

Kik tiszta öntudattal
Látták a balga rontást,
Te végig ott maradtál
Jövendő orvosának,
15 Tanító mesterünknek!
Fogadd üdvözetünket,
Kik téged ünnepelvén
Az Embert ünnepeljük,
Az Embert, aki alkot
20 Az élet és igazság
Békés, szent műhelyében,
Keresve ismeretlen
Titkát örök erőknek,
Hogy ezután e földön
25 Ünnepe legyen az élet
És mámor az igazság
S ember legyen az ember,
Szabad és boldog. Ámen.

650.

D A L

Szabad legyen még ezt dúdolni halkan,
Csöndes panaszt, zúgó világviharban,
A Tisza partján nézni mély vizekre
És a vizekre hajló fellegekre.

5 Mint monitor mellett az árva bárka,
Olyan magányos szívem szomorúsága.
A bárka zöld volt, mint a jó reménység,
Most szürke, mint a vénség és a kétség!

10 Tavaszi szél száll, rügy bimbója pattan,
Valami kászolódik e tavaszban,
Ilyenkor sirnak gyantát fiatal fák,
Ilyenkor fáj az elmúlt fiatalság!

651.

A TŰCSÖKRE...

A tücsökre gondolk szeliden
És mosolygón, a kedves tücsökre,
Ki nyugalmas boldogan zenél majd
Fölöttem, ha fekszem már örökre.

5
Az egekre gondolk mosolygón
És nyugodtan, a szelid egekre,
Melyek némán tündökölnék akkor
Fölöttem, ha int az örök este.

10
A mosolyra gondolk nyugodtan,
Egykedvüen, az örök mosolyra,
Mely enyém lesz majd, ha ősi bölcsőm
Általringat fénylőbb csillagokba.

652.

EMLÉKEK ÚTJÁN

Lelkem ma sétál régi városokban,
Hol ifju voltam és szomorú voltam.

Tavaszi fényben vár a drága Várad,
Hol Annáért volt szép a dal s a bánat.

Némán borongok az öreg Pozsonyban,
Hol ifju lánnyal vígan kóboroltam.

A csöndes Léva holdas udvarában
Tünt zongorát hall fölujjongni vágyam.

10
A nyárutói gazdag Ujvidéken
Egy hervatag kert visszhangozza léptem.

A messze, árva Szigeten, a parkban
Egy fát keresnék, hol szívet faragtam.

Szelid domb alján szomorú Szakolcán
Vidéki bánat föllege hajol rám . . .

15 Lelkem ma sétál tünt utcák nagy éjén,
Vezet az emlék, pislogó lidércfény.

Vezet a vágyam és vezet az álom
S csak temetőknél kapuit találok.

653.

S Z E G E D

A Tiszaparton halkán ballagok
És hallgatom, mit sirnak a habok?

E partok méla fordulójánál
Állt egyszer gőgös Attila király.

5 E tájon, hol a két víz összeér,
Áldozott egykor dús Ajtony vezér.

Ott fönny, ahol most vén harang dalol,
Dugonics András búsult valahol.

10 Mert búsulásra volt itt mindig ok,
Ugy-e bajtársak, ugy-e magyarok?

Itt Tömörkény, ott Gárdonyi lakott,
Petőfi Zoltán erre ballagott.

Megállok felhős tavaszég alatt
S míg megy a víz és az idő szalad,

15 Érzem, hogy az öreg Tisza felett
Az örök élet csillaga remeg.

TEGNAP, HOLNAP

A végeken, hol a magány zeng
 Vihar hárfáján éneket,
 Kárpátokon zokogva áment,
 Magyarország,
 A költőd voltam én neked!

5

Virrasztottam és elborongtam
 És daloltam száz árva dalt,
 Remélve csöndes elbukottan,
 Magyarország,
 Neked egy végső diadalt.

10

Voltam remetéd és szegényed
 És száműzötted, messze, én,
 Te voltál nékem álom, élet,
 Magyarország,
 Ha haldokolt minden remény!

15

Most, én anyám, hogy élsz nyomorban,
 Egészen koldús, fél halott,
 Soha még így tied nem voltam,
 Jövő napjától piros orcád,
 Szabad ország,
 Én a te költőd maradok!

20

TESTAMENTUM

Nektek hagyom, ha innen elmegyek
 E búcsúzóit, jövendő emberek!

Ha emlékeztek, mit daloltam én,
 Ne kérdezzétek majd, ki voltam én.

5

Nem a pacsirta fontos, csak a dal,
 Mely a nem múló, szent összhangba hal.

- Én botorkáltam s botlottam sokat,
De nem szüntem dúdolni dalomat.
- 10 Szomorú volt a versem, jól tudom,
Csüggedten álltam sokszor féluton.
- Én vétkem, én nagy vétkem, érzem,
Hogy nem láthatta könnyemtől szemem
- Sokáig a fölpirkadó napot:
De ti ezen ne csodálkozzatok!
- 15 Ha én a gyöngyvirágos hant alatt
Nem álmodom, csak fekszem majd hanyatt,
- Kivánom és ez testamentumom,
Akarom én, ez így is lesz, tudom:
- 20 Hogy meg ne értse többé senkisé,
Miért vérzett el lassan a szívem,
- Miért volt nékem fájó, ami szép,
S a fiatalság tavaszi ízét
- Miért érezte fanyarnak a szám
S az asztal végén, vidám lakomán
- 25 Mért sirtam én, mint az elátkozott:
Ne értsétek meg azt, ti boldogok!

656.

TAVASZI ÉJ

Feketefátylas ég alatt
Mezők és tornyok alszanak

Alszik Milano, Moszkva, mind,
A vágyaink és bajaink.

5 De lenn az áldott föld alatt
A szent csirák nem alszanak.

Az örök erjedő erők,
Dúsan, vígan gerjednek ők.

10 Szívek hamvából ég fele
Nő, nő az Élet gyökere.

Örök törvény parancsa szól
S egy éj során száz hant alól

A sarj kikél s minden felett
Arany napunk is fölnevet!

657.

HUSVÉTRA

Köszönt e vers, te váltig visszatérő
Föltámadás a földi tájakon,
Mezők smaragdja, nap tüzeiben égő,
Te zsendülő és zendülő pagony!
5 Köszönt e vers, élet, örökkön élő,
Fogadd könnyektől harmatos dalom:
Szívemnek már a gyász is röpke álom
S az élet: győzelem az elmuláson.

10 Husvét, örök legenda, drága zálog,
Hadd ringatózzam a tavasz-zenén,
Öröm: neked ma ablakom kitárom,
Óreg Fausztod rád vár, jer, remény!
Virágot áraszt a vérverte árok,
Fanyar tavasz, hadd énekellek én.
15 Hisz annyi elmulasztott tavaszom van
Nem csókolt csókban, nem dalolt dalokban!

Egy régi husvét fényénél borongott
S vigasztalódott sok túnt nemzedék,
Én dalt jövőendő husvétjára zsongok

És neki szánok lombot és zenét.
 E zene túlzeng majd minden harangot
 S betölt e Husvét majd minden reményt.
 Addig zöld ágban és piros virágban
 Hirdesd világ, hogy új föltámadás van!

658.

MÁJUSI ÓDA

Ó emberek, az élet oly rövid,
 Az utak végén az örök rög int.

Jó volna egyszer, végre, tudni már,
 Hogy szomorú fejünkre itt mi vár?

5

Isten nevében az ember felett
 Száz zsarnok ítélte és kevélykedett.

Jó volna egyszer kipróbálni még
 Az Ember jussát, az Ember hitét!

10

Harangok, ágyúk, szuronyok helyett
 Zengjen, ragyogjon már a szeretet!

Határok helyett a határtalan
 Jóság, amelynek igazsága van!

Kaszárnyát, börtönt lerombolva mind,
 Szárnyaljanak egekbe álmaink!

15

Versnek, zenének szárnyán szálljanak
 Az Isten szabad sátora alatt.

Vörös májusra vigán zöldelő
 Szabad májust hadd hozzon a jövő!

20

Legyen majális minden napodon
 Ó Ember, hittel én ezt dalolom.

Hittel, reménnyel május ünnepén,
 Ó Ember, Testvér, be szeretlek én!

TERZINÁK

Móra Ferencnek

Az életutnak épp közép felén,
Ha visszanezünk, pajtás, a sötétbe,
Különös dolgot látunk, te meg én:

5 Mögöttünk elmúlt napjainknak éje
És benne holdvilág gyér mosolyával
Fiatalságunk balgatag reménye.

Az én szívem már emlékezni átall,
De azt tudom, hogy élőbb mind az emlék,
Mint életem, amit nem éltem által.

0 Csak készülődtem, hogy majd egyszer elmék
A napos és virágos oldalára,
De nem láttam mást, csak a naplementét.

15 Te is az ódon könyvtárnak zugába
Bujtál, ha künn a tavasz csókja égett
És este irtál, sokat és hiába.

Mert ólomerdők erdeje mi végett,
Ha meghuzódni sem tudsz benne végül
És ujság rongya lesz minden, mi élet?

20 Mi marad itt meg végső menedékül
Az élet elfáradt Robinzonának,
Ha a vihartól minden álma szétdül?

— Egy jó szivar tán s egy szép, büszke bánat?

B É K É T !

A jobb világról, boldogabb világról
Szavalsz, szavalsz, szent forradalmi mámor.

És egyre szürkébb lesz e szürke élet
És örömünk, mint vert had, messze széled.

5 És boldogságunk sáppad, mint fogyó hold
És föld alá megy minden, ami jó volt.

 Kivándorolni innen, ó de merre?
Elmenni, mint a felleg, tengerekre?

10 Mint a daru, ha ősz jön és ha köd jön
S valami messze, nem járt, tiszta földön,

 Az Indiákon vagy a szűzi holdban
Mindent feledni boldog elhagyottan,

 Véres kezünket csillagfény húsébe
Áztatni és zokogni: béke, béke!

661.

NYÁRAI ANTALNAK

 A homlokunkon hervadt venyigével
Már nem köszöntjük a kelő napot
S rakétáinktól nem ragyog az éjjel,
Csak tünt öröm könnyharmata ragyog.

5 Az élet tegnap oly telt serlegéből
Üröm tekint már s gond seprüje néz
S te jössz elénk a gazdag messzeségből,
Boldog szigetről, bátor tengerész.

10 Te jössz felénk és fiatal borággal
S dus-borostyánnal mosolyog fejed
S szemedből a mi tünt napunk nevet

 És szavaidban álunk vágya szárnyal,
Szabad vigan e szürke táj felett
S elmúlt nyarakból hoz üdvözlétet.

662.

S Z E R E N Á D

Balkonodra szállt a néma est,
Ez a nagy, bús fekete madár
S eltakarta szőkeségedet.

5 Gubbasztva az álmaidra vár,
Álmaidba hadd szőjjem dalom,
Minden szála arany, puha szál.

Mosolyogj, mint holdsugár a tón,
Bús szavaim fellegét feledd,
Lelkedet ma lágyan ringatom

10 S várom a hajnalt, nővéredet.

663.

S Z E R E L E M ?

Én nem tudom, mi ez, de jó nagyon,
Elrévedezni némely szavadon,
Mint alkonyég felhőjén, mely ragyog
És rajta túl derengő csillagok.

5 Én nem tudom, mi ez, de édes ez,
Egy pillantásod hogyha megkeres,
Mint napsugár ha villan a tetőn,
Holott borongón már az este jön.

10 Én nem tudom, mi ez, de érzem,
Hogy megszépült megint az életem,
Szavaid selyme szíven simogat,
Mint márciusi szél a sirokat!

15 Én nem tudom, mi ez, de jó nagyon,
Fájása édes, hadd fájjon, hagyom.
Ha balgaság, ha tévedés, legyen,
Ha szerelem, bocsásd ezt meg nekem!

H I Á B A . . .

Uram, ki bennem élsz, örök mementóm,
 Tudom, tudom, hogy sátraid mi szépek,
 Tudom, hogy bennük béke s fény az élet
 S hogy testem véred megváltotta templom.

5 Tudom, tudom. Kitárom két karom
 Feléd, örök fény és szemem, e tört szem
 Reád tekint a gyászban és a ködben
 S téged keres sirón, félig vakon!

10 Uram, de tagjaim törvénye mást vall
 És néha, tavasz táján, bús varázssal
 Megejt egy illat, egy hang, egy tekintet.

S a vérem, mint a megveszett szelindek
 Rohan tüzes sebével élni, marni,
 Egy áldott ölben kinos kéjbe halni!

S Z Ó K E F É N Y

Mélázgatok egy szőke koszorún,
 Mert szőke mind, akit fájón szerettem,
 A szőkeségük tört át száz borún
 És tündökölt száz éjszakán felettem.

5 És szőke volt, ki egyszer szeretett,
 Mint holdfény átragyog egy őszi estét
 A ködbe temetett tarlók felett.
 Ó holdam lángja: bánatos, nagy emlék!

10 Csillogjatok csak, szőke koszorúk,
 Ma minden színetek, mely rám derengett,
 Alázatos halványan elborul
 Berenicémnek szőkesége mellett.

KI TUDJA?

Káprázat ez: a régi májusoknak
Szüz orgonái nyílnak újra ki
És mint a sirból a fehér halottak,
Támadnak a lelkek bágyadt vágyai.

5 A férfi gordonkáján visszazendül
A fiatalság fojtott dallama,
Mint ahogy alvó kerteken keresztül
Rügybontó május surran újra ma!

10 Valaki újfent szolongatja párját,
A dal a régi, fájó és örök,
Vesztett örömök legszebb örömök!

Ki tudja, milyen éjek éje vár ránk,
De addig, sirok és romok felett
Én énekelem az életemet!

FEJFA, 1919

Tavaszi van újfent. Ady Endre fölött
Violák, rózsák, nárciszok éke nő
És forradalmas lelke napján
Érik vetésed, arany jövendő.

5 Tán jól van így ez. Szent szomorú szíve
Termő erőnek jobb ma rögök ölén,
Mint megszakadni néma kínban
Gyászmagyarok setesutaságán.

10 Mert dal, remény mind szörnyű korai volt,
Szép bánatunk, új harcunk errefele,
Korán kezdtünk csatázni, sirni
És kora sír a legilletőbb itt!

15 Tavasz van újfent. A bihari hegyek
Nem ekhózzák ma énekedet, Ady,
A Szajna partja erre küldte
Mostoha népeit Afrikából.

20 Tavasz van újfent. Ó legyen is tavasz!
Viruljon asszony, orgona, fény, öröm,
Csak Ady Endre forró szivét
Födi — ó jaj — hús, fekete föld már!

668.

CONSOLATIO

Nem mulnak ők el, kik szivünkben élnek,
Hiába szállnak árnyak, álmok, évek.
Ők itt maradnak bennünk csöndesen még,
Hiszen hazánk nekünk a végtelenség.

5 Emlékük, mint a lámpafény az estben,
Kitündököl és ragyog egyre szebben
És melegít, mint kandalló a télben,
Derüs szeliden és örök fehéren.

10 Szemünkben tükrözik tekintetük még
S a boldog órák drága, tiszta üdvét
Fölissza lelkünk, mint virág a napfényt
És élnek ők tovább, szüz gondolatként.

669.

OCSKAY KORNÉLNAK

A hold az égen még a régi, tünde,
Szomoru holdunk, hűvös és derüs
S a végtelen nyugalmat a nagy ürbe
Még hinti rajta az ős hegedüs.

5 A Tisza még a régi, ballagó társ,
A fellegek is még a régié,
De hol maradtak el a régi órák,
Mikor busultunk s nem tudtuk, minek?

10 A hangodat iszom, mint drága óbort,
Kornél s szívembe száll a régi hóbort,
A szent, a tiszta, bánatos, nemes.

Mint kagyló ajkán tenger végtelenje,
Szép ifjuságunk zeng, bűg vissza benne ...
Dalolj, dalolj, varázsló énekes!

670.

HERMIA

Mi szebb: bokáid karcsú ive tán,
Vagy vállaid vonagló vonala,
Ivor fogad az ajkad biborán
Vagy a szemed, e halvány ibolya?

5 Mi jobb: ha látlak lassan lejténi
Fénylő szinen, mint hattyút nyári tón,
Vagy erkélyed homályán sejténi
Az árnyadat az éji kárpiton?

10 S mi édesebb bű: elgondolni fájón,
Hogy nélküled suhant el ifjuságom,
Mely olyan árva és örömtelen volt?

Vagy, hogyha majd a hűs hantokba fekszem,
Örök sötétben is kéklík felettem
Szemed derűje, mint a nyári mennybolt?

671.

N Á S Z Ú T

A bánatommal, e hű utitárssal
Elindulok majd s megnézem Velencét,
Hol tenger és ég a szemedre rávall
És akkor, egyszer tán boldog leszek még.

5 Köszöntöm majd a márvány palotákat,
Melyek láttodra alkonyfénybe gyúltak,
S a tengert, amely megcsókolta vállad
S ringatta lágyan szőke koszorúdat.

10 És megnézem a régi mestereknek
Száz remekét, amelyen elmerengett
Tekinteted, mint csillag a homályon

S azóta szebb e sok, sok boldog álom
És szőkébbek a Bellini Madonnák
És derüesebb a dantei mennyország.

672.

TITKOS ÉRTELMŰ RÓZSA

Lehet, hogy soha ki sem ejtem,
Mit boldog fájón rejt a lelkem.

Mint gyémántot a szürke tokban,
Hordom e kincset mély titokban.

5 Szent e titok s e némaság szent,
A sirban mondok rája áment.

De szemeimben ott lobogsz majd
S te adsz ajkamra hosszú sóhajt.

10 A vérem lángra tőled lobban
S virágot nyitasz haló poromban.

Magányos és fekete rózsát
És — nélküled nem lesz mennyország!

673.

T Á J K É P

Dermedten állnak a halotti csendben
Fekete nyárfák füledt ég alatt.
A csillagok szeme szikrázva rebben,
A Tisza mély opálja hallgatag.

5 Valami titkot súg a végtelenség
S a nyárfasorban tikkadt vágy zokog,
Az életem oly szép s bús, mint egy emlék:
A hangod bársonyára gondolok.

674.

GAZDAG SZEGÉNY SÉG

A szegénységem kincsét, árva kincsem
Ne bántsa senki, ezt kérem szeliden:

Hogy nyugodt szemmel nézhessem az égnek
Panorámáját, amig búban élek,

5 A csillagok nagy tűzjátéka fényét,
A hold világát, e szép, égi békét,

Viola felhők bárkáit az estben,
Amint rajuk a semmiségbe lebben,

10 A füzesek mély bánatát az éjben,
Nyárfák ezüstjét fekete fehéren.

Mindent odaadtam nektek, ami szép volt,
Versekbe szőttem. Életem ezért volt.

Enyém csak egy nagy honvágy, méla, csendes.
Ne nyúljatok a meztelen szívemhez.

675.

A D É M O N H O Z

Alszol, de élsz! Tudom, tudom jól.
Te szálltál ki a mámoromból
Egy szürke szerda hajnalán,
Te gyujtogattál bús agyamban,
5 Mig néztelek dermedt riadtan
S jajgatva hivatam az anyám!

10 Alszol, de élsz! Te vársz a borban,
Ha majd tiportan lenn a porban
Üvöltöm: minden elveszett!
Te vársz sötéten és ragyogva
És elborult nagy homlokomra
Vöröslőn irod föl neved!

15 Alszol, de élsz! Az éji csendben
Fölébredsz és megállsz felettem,
Szívemre szorítod kezed.
Rád ismerek, mester, követlek
S a csöndes és bús örületnek
Pallóján indulok veled!

20 Alszol, de élsz! Most néha ébredsz
És versek lázas üteméhez
Vered a taktust, csendesen,
De egyszer, egyszer, szörnyü, tompa
Taglóval sujtasz homlokomra
S kioltod tündöklő szemem...

676.

S Z É P C S Ö N D E S E N

Meggyógyulok még, oly jó hús az éj lenn.
A szívem is eláll a csönd ölében.

Meggyógyulok még, nem fáj majd az édes,
Gyönyörrel égő féltésem, ha éj lesz.

5 A gyöngyvirágok s jázminok felettem
Vigan virulnak majd a siri kertben.

Te tündökölsz szépen tovább a napban
És elfelejted rég, hogy elmaradtam.

10 A dalaim új ajkon újra zengnek
Mulanó fáját és örök szerelmet.

Folyik tovább a bús, vig földi játék,
Vagy ajkam lenn is a csókodra vár még?

S O U V E N I R

Ancsára gondolok, a kis cselédre,
 Aki Szakolcán robotolt szegényke.
 Hajnalra kelt és éjnap egyre fáradt,
 Alázatos szemében szolgabánát.

5 Én vele soha, soha nem beszéltem,
 Idegen volt a nyelvem és a vérem,
 Ő bús kis szűz volt, én szomorú férfi,
 A bánatunkat arra ki se kérdi.

10 De egyszer mégis váratlan titokban
 A piruló arcára csókot loptam.
 Fölremegett rá kicsi teste, lelke,
 Mint Mirjám az angyali üzenetre.

15 Ki tudja, hol van Anca, tán a mennyben,
 De néha vágyom rá, hogy megkeressem,
 És mondjam néki, nyelvén más világnak,
 Madárnak nyelvén és nyelvén virágnak:

20 Bús, kis cseléd te, szolgáló leányom,
 Két ilyen árva, mint mi, nincs e tájon,
 Ne szégyeld azt a csókot, benne égett
 Egy fájdalmas, nagy, meddő férfiélet!

N Á S Z D A L

Örök körökbe írva már a sorsom.
 Én tul kerültem már a földi gondon.

A csillagok közt érzem homlokom már,
 Nagy életemnek romján áll az oltár.

5 Az emberekre megbékülve nézek,
 Hisz asszonyom van, az örök művészet!

Szomorú volt az élet, ó de szép volt,
Vihar borult, de kiderült az égbolt.

10 Isten, ma téged várlak, ritka vendég,
Oly mély a vágyam, mint a végtelenség.

679.

A MUNKÁSOTTHON HOMLOKÁRA

Ki itt belépsz, templomba lépsz be,
Szentség a munka és erő,
Ez a jövő nagy menedéke,
5 Embert egekbe emelő.
A munka a rend és a béke,
Az életünknek lelke ő.
Csak az bitang és az hazátlan,
Ki here módra él magában!

Ki itt belépsz, jövőbe lépsz be,
10 Mely millióknak ad jogot
Vérért, veritékéért cserébe,
Hogy legyenek mind boldogok!
Hogy a gyalázott Ember képe
Ragyogjon, mint a nap lobog!
15 S a munka ne legyen robot csak,
De himnusza a dolgozóknak!

Ki itt belépsz, hozd el magaddal
Piros zászlónak a reményt,
Ki itt kimégysz, vidd diadallal
20 A mély hitet, vidd szerteszét!
Dolgozni föl mind, lankadatlan,
Amíg az élet fénye ég!
Hirdessük: itt nem boldogul más,
Csak aki alkot, aki munkás!

Egy szőke ákác árnyán áll a lóca,
 Onnan tekintek a világba most,
 Delet mutat az álmatag napóra,
 Az ég tündöklő és a táj halott.

5 Most alszanak a kazlak kertek alján
 És alszanak a kertek boldogan
 S a békák némák most a tócsa partján
 És alszik az idő, mely gyászt fogan.

10 És alszik bennem a remény, az emlék,
 Egy szőke felleg áll fejem felett.
 Körötte bánatos kék végtelenség,
 Ó szőke felleg, csöndes üzenet!

15 Mit árnyékolod be az égi kéket,
 Mit árnyékolod be a lelkemet?
 Üzennek már a fájó messzeségek,
 Nyomor, panasz, gyász vár már rám. Megyek!

Ó nézz szemembe; oly alázatos bus,
 Mély áhitat ég benne s kutyahűség,
 Egy jó szót kéreget, mint néma koldus,
 Ki lemondóan várja, hogy elüzzék.

5 Ugy néz reád, mint az Édenre Ádám,
 Melyből kiverték, úgy néz rád e két szem,
 És várja egy szavad halk biztatását,
 Hogy ne engedj így elkárhozni még sem.

10 Bus férfi én, akartam porba rogyva
 Szemedbe nézni, mint a csillagokba,
 Hogy sorsomat olvassam és megértsem.

S te egykedvű derűsen és nyugodtan
Valamit gondolsz és én lenn a porban
Látom, hogyan csukódik be az Éden.

682.

D Ó Z S A F E J E

Fehér gyolcsban, setét éjben
— Ezerötszáz tizennégyben —
A kakas épp harmadszor szólt,
Dózsa feje Szegeden volt.

5 Pálfi bíró fölemelte,
Hajnal előtt sirba tette,
Lenn a sirban, némán, mélyen,
Alszik a fej vaksötétben.

10 Pálfi bíró Piros lánya
Hófehér lőn nemsokára,
Mint viola rózsza mellett,
Hervad ő is Dózsa mellett.

15 Zsarátnok lesz, ami tűz volt,
Siri virág, aki szűz volt,
Koponyák és szívek porán
Uj dalba fog uj csalogány.

20 Hej, a sirok egyre nőnek
Szőnyegén a temetőnek,
Elhervadnak mind a rózsák
Őskertedben, Magyarországon.

Ó de néha éjten-éjjel,
Mikor csak a kakas éber,
Kigyúl egy láng, mint az őrszem,
A szegedi temetőben.

25 Nézi más láng lobogását,
Földi tüzek égi mását,
Vár egy napot fölkelőben,
Régi magyar temetőben!

AZ ÉLŐ HALOTTAK HÁZA

Én látom őket s nem felejttem őket,
 Ha ezer évig élek sem, soha,
 Ó, szomorubb volt, mint száz temetőkert,
 Az a fehér és csöndes palota.

5 Az ablakon vasrácsok, holt virágok,
 A kertből karbol és jód illata,
 Élő halál hevert kemény vaságyon
 És felüvöltött késő éjszaka.

10 Az egyiket, jaj, a nyavalya törte,
 A másik úgy tördelte a kezét,
 Elkárhozottak sirnak így örökre
 A szurkos éjben, mely égő setét.

15 Fehéreké csikos köntösükbe jártak,
 A legtöbb némán, mint komor barát,
 Mint hallgatag mementók, siri árnyak,
 Lemosva sorsuk vérét és sarát.

20 A szemeik kiégett fáklyafénye,
 Kilobbanó lidérce rám vetett
 Egekbe ordító panasz helyébe
 Örökre fájó, holt tekintetet.

Én láttam őket, nem felejttem őket
 S tudom, tudom jól, hogy ki büne ez!
 És hogy miért lett földünk temetőkert
 S szívünk halálos gyászos és sebes.

25 Tudom, tudom jól. El volt rejtve mélyen,
 De az ítélet trombitálni fog.
 Már látom a jelet a hajnalégen,
 Piros pecséttel nyílik a Titok!

A Z É N M A G Á N Y O M

A föld királyai előtt kevélyen
 És magasan fönn hordom a fejem,
 Egy istenem van: a lelkembe mélyen
 És magamat csak hozzá emelem.

5 Szolgáljatok ti mulandó uraknak,
 Az öröm asztalánál üljetek,
 Nem e világból van az én hatalmam,
 És gyönyöröm, ha a szívem beteg.

10 Egy nagy, magányos élet tiszta gőgjét,
 Mint koronát, úgy hordja homlokom,
 Tekintetem a végső ormokon.

De minden harcok minden elesőjét
 Megbékülő szívemhez emelem,
 A szenvedő mind egy testvér velem!

K Ö L T Ő K, B A R Á T I M . . .

Költők, barátim, merre, merre éltek,
 Szeretném megszorítani kezetek,
 A régi, régi, szép napokra kérlek,
 Csak legalább egy sort üzenjete! 5
 Együtt indultunk a költői hegyre,
 Lelkes, bolondos és dalos csapat,
 Énekre hangolt bú és balszerencse
 És mentünk felhők, csillagok alatt.

10 Jó Kosztolányi, a kedves Szabadkán,
 A kertben, egykor, ó emlékszel-e,
 Piros borok közt és zöld lombok alján,
 Hallgattuk, mit zeng a tücsökHzene.
 A magyar ég oly szelíden borult ránk,
 Mint édes anya arca altatón,

15 S elringatott a magyar szomorúság,
Mint ladikot a hullám tiszta tón.

Babits Mihály, a Vitéz utca sarkán
Hiába nézek én egy ablakot,
Te messze mentél és ideges, halvány
20 Arcodnak fénye rám rég nem ragyog.
Ama fekete, fekete világról
Mikor hallgattam furcsa éneked,
Nem gondoltam, hogy a jövőnkbe látott
Nagy, sötét és álmodó szemed.

25 Kedves Karinthy, mért nem jössz le hozzám,
Nevettetőn, hogy könnyezzek bele?
Ady Endre — a távol azurország
Hol vár reánk? Én is siessek-e?
30 Talán egy-két verses bút elsírok még,
Reménytelen egy-két nőt szeretek,
Talán megérem, hogy lesz itt honom még,
Költők, barátim, ó feleljetek!

686.

JUHÁSZNÓTA

Szeged táján, réges-régen
A fűvellő téres réten
Etelének tábora volt,
Az ükapám ottan dalolt.

5 Juhászlegény, szegény legény
Bandukolt a Tisza szegén,
Talált egyszer egy nagy kardot,
Öreg isten kardja, az volt.

10 Neki a kard minek kellett?
Ő csak járt a Tisza mellett,
Nézte a csillagos eget,
Meg a bárány-fellegeket.

15 Nézte egy lány csillagszemét,
Amely fényes, amely setét
S míg a hadak egyre jártak,
Átnótázott éjszakákat.

20 Juhászlegény, régi legény,
Az utódod így lettem én,
Csillagos ég, báránfyfelleg,
Tőlük neked mit üzenjek?

Hogy a hadak járnak ma is?
Lányok csillagszeme hamis?
Juhászlegény sorsa bánat
S átkoznom kell ükapámat?

687.

T O V Á B B . . .

És tőled is bucsuzom, asszonyom már,
Ki nem voltál egy percig is enyém,
Csak voltál bálvány, balga hitnek oltár
És voltál álom és voltál remény.

5 Reád himeztem vágyaim virágát,
Mely nem hervad e földön már soha,
Rád ivelt versem, e csüggedt szivárvány,
Te lettél asszonyoknak asszonya.

10 Megyek, magányos bolygó esti csöndben,
Órök derűben a csillagkörön
És mélyben, éjben elmarad mögöttem
A muló asszony és muló öröm!

688.

S I R V E R S

Itt nyugszom én könyvek között
Álomtalan és csóktalan.
Menj vándor, az öröm örök,

Csak én éltem haszontalan.
Menj vándor, csókolj és ölelj,
Magát kínálja az erény,
Bolond, ki ideált keres.
Ilyen bolond lehettem én!

689.

A VÉN CIGÁNYNAK...

Hol az az ünnep? Én már nem remélem,
Talán meglátja késő unoka,
A föld alatt csirázik csak reményem
És ünnepem itt fönn nem lesz soha.

5 Fáj veszni látnom annyi büszke álmot,
De ez a fájás is tilos nekem
És panaszos nekik dalos magányom,
Idegen lettem itthon, idegen.

10 Kis, hangos senkik túlríkoltanak tán?
— Halkan zokog a fáradt fájdalom —
Enyém egy árva, hontalan magyarság
És emberség. De ezt már nem hagyom!

690.

BÚCSÚ ROBIN PAJTÁSTÓL

A mesejáték véget ért örökre.
Nem zeng az erdő, elfogyott a hold,
Az ifjuságom elveszett a ködbe,
Ez a pacsirta már, mely most dalolt.

5 Elmégy te is, Robin pajtás az éjben,
Isten veled, kis, kedves, vig kobold.
Talán még rád találok a regékben
S meg is siratlak, én vén, bús bolond.

10 Oly szép is volt ez a nyáréji álom.
De Hermiát ébredve nem találom,
Hozzám bűvölni nem birtad te sem.

Isten veled, Puck, pirkad már a hajnal,
Menj mustármaggal, dallal és kacajjal,
Az álmfüggönyt már leengedem.

691.

S Z E P T E M B E R A R A N Y A

Pirkad a lomb, nyaram elmult,
Elmult epedve nyaram,
A hold bőség-szarujában
Szeptember aranya van.

5 Ez a nyár volt a legszebb,
Mert legszomorubb nekem.
Elmult. Most eldalolom majd
Szeptember éjjeleken.

10 Mert ez az én sorom, üdvöm,
Tünőben szép a nyaram,
Mikor a holdon, a szőkén,
Szeptember aranya van.

692.

B A L L A D A A C S Á S Z Á R K A T O N Á J Á R Ó L

Nem volt se gróf, se marsall, csak közkatona volt,
Mégis ő volt a császár leghivebb katonája,
Harcolt, mint az oroszlán, mint pacsirta dalolt,
Ha riadó dobok dobolták nagy csatákra.

5 Bretagneban született. A barna honi táj
S a szőke honi lány szerelme élt szívében.
Mint a viharban a boldog, fehér sirály
Deres köpönyege úgy repesett a szélben.

10 Marengo látta őt és Wagram látta győztes
Mámoreban égni és előre törni bátran.
Austerlitz napja ragyogta be a szőke,
Szikár fejet, amely megőszült száz csatában.

15 Egy vágya volt csupán, elrejtve, mint a kincs,
Mélyen, mélységesen: a császárral beszélni,
Parolázni vele, ha félhalottan is,
A győzelem után a zengő csatatéren.

20 A császárral beszélni, kit Európa fél
S királyok hada kerget, ki mélyből jött a Napra,
Ki irnok fia volt s a nagy francia nép
S a nagy forradalom fia s a gloire apja.

 A császárral beszélni, parolázni vele...
És jött egy ütközet. A föld és ég remegtek,
A félvilág elsápadt és elborult bele,
Itélet trombitái rivalltak az egeknek.

5 És akkor ottmaradt. Smaragd, bibor gyepen,
Némán, vakon a rőt, bús alkonyi sugárnál.
S míg száz dob azt dobolta a dombon: győzelem!
A halott hős fölött csak ellovagolt a Császár.

693.

I F J U S Á G

 Ti vagytok az enyéme: fiatalság.
A dalomat én nektek dalolom.
Felétek fordítom reményem arcát,
Elétek lengetem a lobogóm.

5 A rut, a rossz véneknek ellenében
Hozzátok pártol csüggedő hitem
S a hajnalló jövő piros ködében
A koszorúm mind hozzátok viszem.

10 Szeressetek fiuk, hü fiatalság
Engem, kinek tavasza elfagyott,
Ki holt kikelet betege vagyok!

Sírom fölött hadd hallok rajta-rajtát,
Mely diadalra viszi lobogóm,
Melynek diadaláról álmodom!

694.

FALUSI DELELŐ

Az örök ég alatt örök nyugodtan
Most álmodik a vén falu a porban.

Házak fehérje szinte ég a napban,
Torony pirosa a kékségbe harsan.

5 Disznók hevernek meleg sárba túrva,
Ó állatok mély, boldog mélabúja!

A napraforgó dús méhét kitarja,
Mint Danae az arany napsugárra.

10 A dombon egy lány, mint a barna bronz áll,
Nyerit egy kanca a nagy itatónál.

És turbékolnak a párzó galambok
S a temetőben virulók a hantok...

695.

G Y Á S Z

Egy régi térkép fölé hajlok ma:
Az Ádria, ez a Kárpátok orma.

Ez a Tisza, a magyarok folyója,
Ez itt a délibábos régi róna...

5 Egy ódon könyvben lassan lapozok ma
S eltévedek a távol századokba.

És verseket idézek hunyt szemekkel,
Arany, Petőfi, zengő, messze tenger!

10

Rodostó, Döbling, Majtény és Világos,
Minden sötét lesz és a vége gyászos.

Szenünk kialszik és kihuny reményünk
És oly halálos bánat az, hogy élünk.

Magyar vagy-e? kérdik még néha tőlem.
Csitt! Lassan lépjetek a temetőkhöz!

696.

É N E K

Az alkony oson már
Fák lombja alól.
A nyár hegedűjén
Ősz bánata szól.

5

Fák lombja alól
Táncolva az ősz jön
S a rőt koszorút
Megrázza a törzsön.

10

Táncolva az ősz jön
S mint felleg a hegyre,
Vállamra borulnak
Az ősz meg az este.
Az ősz meg az este.

697.

B E T E G E N

Hátat fordítva a világnak
Fekszem s elnézem a falat,
Nem bántanak az emberárnyak
És nem fáznak a sugarak.

5 Valami örvény nyilik lassan,
Mit Pascal látott, aki hitt.
Öröm nem várt rám a magasban,
Nézzük bizvást mélységeit.

10 Valami dal szól, messze, tiszta,
Nyugalmas, mint az orgona;
A por hadd hulljon porba vissza
S a dal hadd szárnyaljon tova!

698.

Ö N A R C K É P

Mit néznek ők, a csüggeteg szemek?
Talán egy antik domb szüreti táncát,
Hol körbe-körbe tombol a vidámság
S részeg faun a zöldbe hempereg?

5 Mit néznek ők, a fáradt fényivók?
Talán egy árva zárda félhomályát,
Hol Máriát köszöntik méla mályvák
S az örök mécsstől sáppad mély titok?

10 Mit néznek ők, az éber álmodók?
A virradó napot, hol táborok
Robognak a jövőbe, uj titánok?

Vagy túl az árny és csillag éji titkán,
Az Ismeretlen Istent keresik tán,
Ki bús mámorral mintáz uj világot?

699.

L O U I S D' O R

Az esti fényben sáppadtan ragyog,
Arany, arany.
Csillognak rajta rég lement napok,
Vigan, szerelmesen és lázasan.

5 Az esti csendben selymesen zizeg,
Arany, arany.
A csókja csengett így valakinek!
Nekem épp ily meddőn és hasztalan.

10 Az esti árnyban árván ballagok.
Arany, arany.
Szemem tüzétől busan fölragyog.
Egy könny ragyog. Én siratom magam.

15 Az esti bánat újra rámszakad.
Arany, arany.
Falhoz szorítom lázas agyamat,
Én érző, vérző, sáppadt aranyam.

700.

SZEGÉNY KATONA

Tizennégy őszén árokban hevert,
A háborunak vérpiros sarában,
Fázott, ázott és éhezett
Szegény hazátlan.

5 Tizenöt őszén kórházban feküdt,
Bibor sebekkel égő szörnyü lázban,
A férges ágyon egyedül,
Szegény hazátlan.

10 Tizenhat őszén uj árokba hullt,
Mint őszi rózsa temető porában,
Fölötte varjak hada húz,
Szegény hazátlan!

15 Tizenhét őszén fogságba került
És bandukolt rab légiók sorában,
Idegenek közt egyedül,
Szegény hazátlan.

Tizennyolc őszen forradalmi szél
 Hazasodorta és ő büszke lázban
 Érezte, most a nép itél
 S ő nem hazátlan!

Tizenkilenc őszen börtönben ült,
 Fagyos szelek fűtyültek a világban.
 Fölötte zug itéletül,
 Hogy ő hazátlan!

701.

E G Y N É M E L Y E K R Ó L

Ó emberek seprűje és ocsuja,
 Ó hályogos és tályogos nevek,
 Meddő örömmel és mihaszna búval
 Kik csak kötődnek és lézengenek.

5

Nem néznek ők soha az égi kékre
 S a földi zöld nekik legelni jó,
 A harc nekik csak konc, vásár a béke,
 Barbár a bátor, a művész zsidó.

10

A földön, mint az almon elhevernek,
 Kérődzeni szalmáján mult ügyeknek
 És mint a taglót, várják a halált.

Gyöngék a rosszra, mert gyöngék a jóra,
 A vágyuk, mint az elkopott csoroszlya,
 Úgy szánt a földön, hol csak gazt talált.

702.

Ő S Z I R Ó Z S A

Forradalom fehér virága,
 Őszi rózsza,
 Kigyujtod arcomat pirosra,
 Nem a szégyen,
 De büszkeség bibor tüzében!

5

10 Forradalom fehér virága,
Sir virága,
Föltámadást hoztál e tájra,
Szívünk dobbant
Szabadon a forradalomban.

15 Forradalom fehér virága,
Siri rózsza,
Leteszünk egy nagy koporsóra,
Hol négy század
Bakóját földi mély gyalázat.

20 Forradalom fehér virága,
Sir virága,
Virulj e csüggedő világba,
Annyi hanton,
Elföldelt gaz, bitor hatalmon.

25 Forradalom fehér virága,
Sáppadt rózsza,
Letéphet rabló kéz orozva,
Te kivárod,
Mig elsáppad mind renegátod!

30 Forradalom fehér virága,
Drága emlék,
Eszembe jut szép őszi estéd,
Minden szentek
És vértanuk porán kereslek ...

35 Forradalom fehér virága,
Őszi rózsza,
Szirmod hü emlék könnye mossa,
Magyar őszön,
Szabad rögn virulj örökkön!

Oly furcsa ez: szavak zengésein tul
Keresni titkot, mely bennük dereng.
Oly különös: rimünk az égbe indul
S örök jövőbe vonja a jelent.

5 Oly szomorú: az élet erdejében
Eltévedezni s nézni: hol kiut?
Mint a szökő rab, ki a ködben, éjben
Reméli, hogy őrt téveszt és kijut.

10 Oly gyönyörű e lét s a Léthe partján
Elrévedezni égen és mezőn
És nem találni társat, aki balgán
Velünk ballagna boldog könnyezőn.

15 Oly isteni: heverni gyenge fűre,
Bámulni: jönni, menni felleget,
Mig sors boruja és öröm derüje
A semmibe szeliden ellebeg.

Kövérerén áznak a komor barázdák,
A hantokon a zápor szem kopog,
A fakeresztek gyökerét kivájják
A nagy esők, borús vakondokk.

5 A bronz rozsdállik és mállik a márvány,
Hulló levél zug, őszi fürgeteg,
Tenger vizet hány a csatornasárkány,
A korhadt fejfa sárba hempereg.

10 A varjak fázós ázottan kerengnek,
A süppedt sirok, mint dőlt buzarendek,
Miket rohadni hágy a háborus gyász.

De lenn, fekete éjben, földi mélyben
Örök nyugodtan és örök fehéren
Pihen a pandur és a lesipuskás.

705.

FALUSI LAKODALOM

Nyárfák ezüstjén hold ezüstje reszket,
Piros borok a fehér asztalon.
A hegedűknek a tücskök felelnek
Hivatlanul a szőke asztagon.

5 A mókás vőfény verset mond a nászról,
Violát, rózsát, mindent összeszed
És csillagot, szerelmet, cifraságot.
Kalácsot kér a majszoló gyerek.

10 Az ágyasházban tornyot rak az anyjuk,
Kakukkos óra éjfelet kakukkol,
A szutól halkán megroppan a butor.

S míg künn az udvaron garázda dal zug,
Úveg alatt gunnyaszt, mint néma bu,
Egy fonnyadt menyasszonyi koszoru.

706.

VIZIMALOM

Tápé alatt halkán
Forog a malom,
Körülötte csönd van,
Csönd és nyugalom,
Unalom, nyugalom,
Álmodik a víz,
Mely messze hegyekből
Tengerekbe visz.

10 Sziget alatt régen
— Szép ifjukorom —
Láttam ilyen malmot
Szelid alkonyon.
Ki tudja, kinek jár,
15 Forog-e ma már,
Gondolatom arra
Gond-őrleni jár.

Sziget alatt régen
— Ó holt magyarok —
20 Amaz Arany János
Oda ballagott.
Énekelt is róla,
Mikor este lett,
Margit szigetén már
Borus éneket.

25 Forogj malom, őrlőj,
Ringass, Tisza-viz,
Minden utunk vége
A semmibe visz.
30 Megőrl a gond, gyász,
A bú, unalom.
De a dal tovább száll
És jár a malom.

707.

A D O K T O R

A régi vig időkből int felénk még
Arany derüvel, mely meg nem kopott,
Okos vidámság ő s boldog szerénység,
Horatius, késői rokonod.

5 Ép testben ép a lélek: ős igazság,
De jaj, vihar jött s elveszett, mi ép,
Beteg világnak elcsittitva jajját,
Ki gyógyít meg, vérző emberiség?

10

Az égen régi felhők szőke nyája,
A földön régi füvek balzsama,
Az ősi rög is régi jó anya.

Csak emberek, mi rontjuk balga lázba
E szép világ összhangját, mely zenél
S a művészetben épen, szépen él!

708.

PROLÓGUS

a Munkás Esperanto estélyére

Testvéreim egy jobb jövő hitében,
Amelynek bibor hajnala hasad,
Köszöntelek magyar tél bus ködében,
Mint e jövőért küzdő társakat.

5

Gyász, üldözés, balsors és meg nem értés
Hiába zudul ránk, az Eszme él,
Nem tántorit sem önkény, sem kísértés,
Szívünk erősen és bizton remél.

10

Az Ember a mi egyetlen reményünk,
Az Ember, aki a sorssal dacol,
Ki szent, örök jogát kivívja végül
És föltámad zár, börtön, sir alól.

15

Az Emberért megyünk mi küzdelembé,
A fegyverünk: tudás és szeretet;
Akárjuk és kiküzdjük, hogy derengjen
A holdog béke már a föld felett.

20

Hazugság és gonoszság el ne tépje
A Szent-szövetség drága levelét,
Mit Ember köt Emberrel, frigyre lépve,
Hogy bilincs hulljon s tünjön a Setét!

Testvéreim, az eltiport magyarság
És elárult Emberség vár ma ránk,
Legyen a föld mindenkinek menyország,
S népek hazáján holdog föld hazánk!

1920

709.

E M L É K

A régi balkon még rám néz sötéten,
De nyári éjen
Már nem ragyog rám csillaga szemednek,
Ha alatta merengek.

5 A régi rózsza még fonnyadva ott van
A bus lapokban
És csókolják még régi nyári versek
S én még mindig szeretlek.

10 De nem járok már éjfélen a parkon
S a régi parton
Nincs híd, amely a multba elvezessen
Hozzád, halott szerelmem!

710.

T E L E F O N

Hallom a hangod messze, mélyből,
Egy régi nyárból száll felém,
Egy mámoros és fényes éjből
Dalol, mint álom és remény.

5 Hallom a hangod, selyme simit,
Bársonya borzongat megint,
A szavaid, e pajkos villik
Csapata surran szivemig.

10 A kagyló bűg, ó áldott kagyló,
Mely ily dús gyöngyöket terem,
Ugy érzem, édesbús viharzón
A tenger zeng, a végtelen.

A FALUVÉGI HÁZ

A falu végén áll egy kicsi ház.
A messze, távol tájra kivigyáz.
Úgy ég a napban, mint az esti láz.

5

A faluvégi házból zene szól.
Elvágyó bánat cimbalma dalol
A messzenéző eresze alól.

Fecskéje az egekbe fölcikáz,
Kéménye is merengve fölpipáz,
A falu végről égre néz e ház.

10

De rávigyáz a mohos, ó torony
S homályos, álmos, fázós alkonyon
A homlokán egy denevér átoson.

NEFELEJCS

I.

Bús Morva mentén árva kis Szakolca,
Emlékszel-e a régi vándorodra,

Ki itt tanyázott két keserű évet
És bús ifjúból bölcs öreglegény lett?

5

Ki szelek szárnyán sóhajtottam vissza
A Tisza táját vágyó dalaimba

S úgy álltam árván a magyar határon,
Mint Toldi ős a nyári pusztaságon

10

És úgy idéztem büszke Budapestet,
Mint bánatos szerelmes, aki szenved

És úgy idéztem az öreg Gvadányit,
Mint tékozló fiu, ki hazaáhit.

És úgy öleltem a szláv mélabút itt,
Mint beteg nővért, aki édesbusit.

15 Most mit csinálhatsz, most ki jár ki mélán
A szent határra fekete éjféltájt

A háromszinü fejfát megölelve,
Mint árva, aki anyját eltemette?

II.

20 Kis Tisza mentén Mármaroszigetnek
Piros tetői ködből integetnek,

A messzi és a mult derüs ködéből,
Egy régi őszből és egy régi télből.

Az Iza tükre a lelkembe csillan,
Hol Arany árnya kószált álmaimban.

25 Első szerelmünk itt tavaszodott még,
Ha én csak egyszer ily szomorú volnék!

Egy víg majális mámorea dereng még,
A könnyek fátylán rózsálló nagy emlék.

30 És régi séták útja visz ki messze,
Hol hívón kéklik a regés Verecke.

Úgy érzem, egy dalt akkor félbehagytam,
Eresszetek! Ott vár rám az a dallam!

III.

35 Adyval ültünk Váradon.
A hold sarlója aratott az égen.
Hulltak a hervadt csillagok
Fehéren.

40 Adyval ültünk. A vonat
Vörös szemével rőt szemünkbe bámult,
Zakatolt, mint a kárhozat
Titánul.

Adyval ültünk. Feketén
Borongott föl az égre holmi nyárfa,
Sírt rajta lány nyugati szél,
Mint hárfa.

45 Adyval ültünk. Váradon
A magyarok vigadtak és loholtak
S fölrémlett csókon és dalon
A holnap.

50 Adyval ültünk. Zomotor
Nem szomorúbb, mint ez a régi bálunk.
Virrasztva vártuk, hogy kopog
Halálunk !

713.

P O Z S O N Y

Ha alkonyatkor ballagtál a ködben,
Mely lány fátylával a Dunára hullt,
A zsongó zajban és a méla csöndben
Fáradt szivedbe muzsikált a mult.

5 A vén utcákon szinte visszazengett
A régi léptek kongó moraja,
Széchenyi járt itt és honán merengett,
Amely nem volt, de lesz még valaha.

10 Csokonait itt várta a diéta,
Petőfit is és az a nyurga, méla,
Szelid diák, Reviczky, itt merengett,

Hol most új bánat árval a ligetben
S a márványszép királynő téli estben
Magyarjaira vár a Duna mellett.

M Á R A M A R O S S Z I G E T

Magyar Kelet bazárja volt e város,
 Fajok tanyája, ódon és kies,
 Közel az éghez s a magyar határhoz
 S a vándorló költőhöz is szives.

5 Kegyes atyáknál öreg iskolában
 Magyart, latint oktattam itten én,
 Párizs felé szállt akkor ifjú vágyam,
 Fiatalságom ódon Szigetén.

10 Párizst kerestem és könyvekbe bújtam,
 Mig az idő szállt — ó én drága multam —
 Örökre meddőn és mulasztva múlt.

Egy fiatal lány szeme átvilágol
 Felém e fényből, mint a másvilágból
 És vissza, vissza nem visz oda út.

N A G Y V Á R A D

A kőrösmenti Párizs régi fénye
 Felém ragyog az emlék rőt ködén,
 Egy ifjúság reménye és regénye
 Ott álmodik a szőlőhegy tövén.

5 A szőlőhegy tövén a régi kocsmá,
 A piros abrosz és piros borok,
 Fiatalságunk bátor indulója,
 Fölöttetek fekete gyász borong.

10 Redakciónk, ahonnan sirva, zengve
 Világnak indult ifjú Ady Endre,
 Rozoga asztal, most ki írja sorsát,

Ki virraszt most melletted régi asztal,
Hogy megterülj csodával és malaszttal,
Dallal, mitől fölzengjen Magyarország!

716.

S Z A B A D K A

Ó régi nyár, mikor a vén verandán
Két új poéta régi verseken
Elbibelődött s a hold arca sandán
Két nyárfa közt bukkant ki az egen.

5 Ó régi nyár, az ébenóra halkan
Elmuzsikálta már az éjfelet,
Az árnyak óriása várt a parkban
S a denevér szállt rózsáink felett.

10 Ó régi nyár, a zongorán egy akkord
Fölsírt és mélyen a szívünkbe markolt,
Künn a kutyák szűköltek elhalóan.

Valami nagy bú olvadt föl a borban,
Fájón figyeltünk vén magyar szavakra
S álmában olykor sóhajtott Szabadka!

717.

C S Á K T O R N Y A

Nem voltam itt, de a rozsdás avarban
Lelkem bejárta százszor a helyet,
Hol Zrinyi élt, ki a búsult magyarba
Tüzes igével hitet égetett.

5 Az erdő áll még, ősi koronáján
Hárfáz a szél és vihar orgonál,
De földdel egyek már az ősi bástyák
S reményeinknek földje oly kopár.

Ma már düledék vára lőn Szigetnek
 Egész hazánk s a késő énekesnek
 Bús lelke sirva járja az avart

És néma daccal, fojtott fájdalommal
 Idézi őst, aki porba rogyva
 Vérével írta: Ne bánts d a magyart !

718.

GERGELY SÁNDORNAK

Boldog, ki büszke bronzban,
 Merev márványban, ércben
 Mámort és életet gyujt
 Prometheuszi szépen.

A rózsák elvirulnak,
 A szivek is kihülnek,
 Elzeng az éjbe hangja
 A földi hegedűknek:

Márvány és érc mosolygón,
 Némán tovább ragyognak,
 Uj rózsát, uj babért fon
 Fénylő fejükre a holnap !

719.

AURÓRA

Egyszer fehér és rózsaszín
 Gyöngy és selyem ruhája,
 Mosolyog, mint a szerafin
 A tájra.

Máskor biborral ékesen
 Lángol piros palástja.
 Tüzeket gyujt az egeken
 A láza.

10 De mindig Auróra lám,
A serkentő, a zengő
S a legsötétebb éj után
Csak eljő.

15 Eljő és ébred az öröm,
A vágy, a munka, élet
És Memnon szobra repesőn
Zenélhet!

720.

S Ó H A J

Meg akarjátok ölni a pacsirtát,
Harsány dalost, mert pirkadást dalol,
Hisz könnyüket már a mezők kisírták
S a Nap, a Nap kél már a hant alól.

És mit bántjátok a szomorú hattyút,
Ki fölriadt a fekete tavon
S énekbe kezd, mely oly édesbusan szól,
Hogy kéjesen borzong a fájdalom?

10 És mit akartok a fáradt dalostól,
Ki bús robotban vigaszt énekel
És áhitattal az ünnepre gondol,
Mely jönni fog még, ó mert jönni kell!

721.

NY Á R A I T Ó N I

Szerettelek, mert szived is volt
S művész voltál, mint senki más,
A lelked egy szent tűzben izzott,
Emberszavu komédiás!

5 A lámpák néked úgy ragyogtak,
Mint boldog és derüs napok.
Örök a ma és köd a holnap,
Ki látta még a holnapot?

10 Te hitted, hogy az Ige minden,
A tett mind balga és hibás.
Egy győzelem van csak: a sziven
S te győztél, szent komédiás!

15 Szerettelek! Ma már a lámpák
Nem gyulnak többé föl neked,
De boldog lelked tiszta lángját
Megőrzi késő kegyelet!

722.

ELMENOBBEN

Tán bánatom a felleg
És sóhajom a szél?
Ők messze délre keltek,
Ittmaradtam én.

Tán mosolyom a rózsza
És gyönyöröm a láng?
Hervadva, ellobogva
Néznek vissza rám.

10 Felhőn túl, szelek ágyán,
Hol örök rózsza nyit
És örök fény a párnánk,
Várnak valakit . . .

723.

DEDIKÁCIÓ

5 Késő szüret, de sors és ember
Amit szülőmben meghagyott,
Annál becsesebb és érettebb
S belőle bárkinek adok.
Ez az én vérem: gyönyör és gyász
Bora, bibora benne ég,
Fájó tavasz, szomoru szép nyár
Emléke ott zsong benne még.

Könyvek közül, ha alkonyati fény ég
 S szelid fátylával száll a csendes est
 S a Tisza tükrén mélézik a kék ég,
 Ha kitekintesz a tetők felett:

5 Tetők felett, miket a bucsuzó nap
 Megcsókol fájó gyöngéden s a lomb
 Megérzi, hogy már március a hónap
 S rügyet havaz, fehérén fakadót:

10 Könyvek közül, ha némán kitekintesz
 Betűktől ittas szemmel, vágyva, mondd,
 Érzed te is a békés bánatot,

Mely engem csendes esti dalra ihlet?
 Benned mint hallgatag hattyu a tón,
 Boldog nyugodtan ring e fájdalom?

Mint a banán, mely fájáról leválik,
 Oly érett, súlyos bánatunk halálig.

Mint a madár, mely halni hull az árba,
 Olyan fáradt a vágyunk szárnycsapása.

Mint elmerült sziget az óceánban,
 Oly árva mélyen ül lelkünk magában.

Zilált a vágyunk és veszett az álmunk,
 E fájó földön már csak sirt találunk.

10 Eldoradó: egy óceánja gyásznak
 Víz el tehozzád és én nem talállak!

Hajóm kétség, remény sziklája törte,
Bizó vitorlám vihar elsöpörte.

A horgonyom a végtelenbe dobtam,
A csillagokba nézek elhagyottan.

15 A csillagok sáppadnak és remegnek
S a szférák is lemondást énekelnek.

726.

F E K E T E G Y Á S Z

Mi másnak görnyesztő keresztje voltál,
Nekem te koszorúm vagy, fájdalom.
Mi másnak sirok ostroma, nekem oltár,
Hol biboros sebekkel áldozom.

5 Súlyos palástod fekete-ezüstjét,
Mint pluviálét ünnepen a pap,
Úgy viselem s a szegek és a tüskék
Helye ragyog, mint a napsugarak.

10 Tört szívemet, mint tündöklő paténát,
Egekbe tárom és tömjén helyett
Magasba küldöm köszöntésemet:

Szent szenvedés, te égi, földi Cézár,
Halálba induló fiad dalol
Bu és magány mély boltíve alól.

727.

T A V A S Z E Z I S . . .

Tavasza ez is, tavasz.
Az égen szőke fény ég,
A földön barna hantok,
A nőkön lenge illat,
5 A fákon szürke barkák.

Tavasza ez is, tavasz.
Valami mégis elment
És nem jön vissza többé,
Valami mégis elszállt
10 És soha nem találom,
Valami mégis elmúlt
És nem tudom a sirját . . .
Egy húr a hegedűmön,
Boldogan bánatos hang,
15 Elpattant.
De az ég még azúros,
De a föld ibolyás még,
De a nők még suhannak.
Tavasza ez is, tavasz . . .

728.

H A R M Ó N I A

A lomha gyász kútjából, melybe hulltál
S topogtál ájult fájdalommal ott,
Emeld föl a fejed, mig megvakulnál
És összerogynál bús élő halott!

A csillagok gyémántmezője némán,
Derűsen int feléd, — vig temető —
És mély békét ragyog rád mind e gyémánt,
Világtörvényt mosolygón hirdet ő!

10 A fénye testvér a beteg sugárral,
Mely mély szemedben ég fájó lilán
S a végtelenből a szivedbe szárnyal.

Sötét a kút és a sors oly silány,
De ég a fény és épen él a törvény
S örök örömbe szédít át ez örvény.

E Z A F Ö L D . . .

Koldus vagy és paraszt vagy: itt maradsz.
 E föld örökre altatón maraszt,
 E föld, amelyből nincsen egy rögöd,
 Csak guny és vád, örökös örököd.

Itt bujdokoltál hosszú éveken
 Nehéz robotban, messze végeken,
 Tanítva és tanulva éjt, napot,
 Megsüvegelve urat és papot.

10 És álmodoztál Párizsról, a vak
 Végvári éjben, őszi ég alatt
 És Pestig sem jutottál el, szegény,
 Fáradt, kopott, dalos vándorlegény.

15 Már itt maradsz e földön, föld alatt,
 Még könnyed és pár versed megmaradt,
 Ha sanda szem rád görbén néz talán,
 Megbékél pár sziv a szived dalán.

T U R Á N U T Á N

Néha megcsap, mint napkeleti illat,
 Fűszeres, álmos, valami vad mámor,
 Ősi szavaknak mély zsongása ringat
 És elcsal innen, e fonnyadt világból.

5 Néha elfog valami mély honvágy
 Az ős pusztára, amit cserben hagyunk,
 S szívembe tüdökölnék égi rónák
 Vén csillagai s megállok alattuk.

10 És érzem, eltévedtem a sűrűben,
 Az embernyájban, idegen gyűrűben,
 Kőbörtönök közt tétováz a léptem.

És érzem, hogy hiába hull a vérem,
Közönynek szürke homokja beissza,
És őshazámba nem mehetek vissza.

731.

ÁPRILIS BOLONDJA

Benned születtem, édesbús, szeszélyes
Tavaszi hónap, felleges derűs,
Mikor a rétek lelke már fölérez
S brekeg a vízben száz bús hegedűs.

5 A Tisza partján ringatott a bölcsőm,
Holdtölte volt — tavaszi anda hold —
S a szőke fényben az éjet betöltőn
A vizek népe mind nászdalt dalolt.

10 Én hallgattam e furcsán bánatos dalt,
Mely egyhangún szép és gyönyörbe olvad
És sírvavigad, mint a honi ének.

Mások világgá zengő zongoráját
Én nem irigylem. A magad cigányát
Lásd bennem, ó magyar, ki neked élek!

732.

DEO IGNOTO

Én hirdetem ma nektek,
Míg vér és könny esik,
Az Ismeretlen Istent,
Ki él szivünkben itt.

5 A mélyből jó, a gyászból,
Ezer kinban fogan,
Szegények, szomorúak
Üdvözlük boldogan.

10

Az utja nem virágos,
Bús Kálvária ut,
Gáncsolja, ostorozza
A gonosz, a hazug.

15

Talán még fölfeszítik
S Judása lesz ezer,
Az Ismeretlen Isten
Jó és nem veszhet el.

20

Én hirdetem ma nektek,
Míg vér és könny esik,
Az Ismeretlen Istent,
Ki él szivünkben itt!

733.

K Ö N Y V E M E L É

A szomorúság meg ne csaljon,
Mi verseim mélyén sajog,
Tul bánaton és forradalmon,
Rám már az örök nap ragyog.

Csak az fáj és bánt, hogy e napnak
Sugara sokra nem derül,
Csak az búsít, hogy e magasban
Sokszor marádtam egyedül.

734.

A T I T O K

A titok néz örök szemével
Az ég azurján át felém,
A titok sir, mély őszi éjen,
Ha hull a hervatag levél.

A titok száll borus magasban,
Mikor a darvak raja huz,
A titok szunnyadoz alattam
A hant ölén, mely koszorus.

10 Én látom őt a vak sötétben
És hallok őt, ha zene zeng,
Rám vár szeliden és fehéren,
Mosolyog, int és én megyek.

735.

MESEVÁROS

Járatlan uton, fényen, árnyon át,
Keresem én a mesék városát,
Hol régen éltem, szépen, boldogan,
A várost, amely az álmokba van,

5 Andersen és Grimm s az Ezeregyéj
Erről a helyről annyi jót regél,
Bizton hiszem, hogy megvan valahol,
Csak azt nem tudom én, hogy merre, hol?

10 De ha gyermekszemekbe nézhetek,
Melyek reményt és békét fénylenek,
Nem kell nekem Grimm, Andersen se kell.
Megvan az út, mely oda vezet el . . .

736.

ELÉGIA

A régi Anna jár ma
Emlékek pitvarába,
A régi Anna szépül
Mult májusok ködéből.

Nem fáj már szőkesége,
Azt mondom néki: Béke!
Szép volt a kin, az álom,
De nem lett ő halálom!

10 Emlék lett, édes, ékes,
Refrén örök zenéhez,
Mely földi vágyaimbul
Szűz csillagokba indul...

737.

TISZA SZÖGÉN

Nem jártam én soha Dunán tul,
Hol Kupa, Vata elesett,
Hol lankás dombok koronázzák
Az alkonyvéres egeket.

5 Én a Tiszának és Marosnak
Szögében élek álmodón,
Hol Attila, Ajtony robogtak
Valaha vemhes táltoson.

10 Az ősi szent tűz szürke hamvát
A szél szívembe szórja itt,
Keresem a turáni nagyság
Örök, konok magyarjait.

15 Keresem a kialuvó láng
Maradék üszkét az egen
S a hun király bús koporsóját
Magyar folyó mélyébe, lenn.

738.

HALÁLTÁNC ÉNEK

A bölcseségek bölcsesége:
Táncolni a halál elébe,
Táncolni vigan és vakon,
Mint pille őszi parlagon.

5 Próbáltam én mindent e földön,
Tudást, szerelmet vágyva, gyötrőn,
De minden léptem sirba vitt
És minden vágyam kába itt.

10 Elfonnyad itt a csók, a rózsa,
A csillag is lehull a porba,
Igazság, szépség hervatag,
Nincs semmi uj a nap alatt.

15 A bölcseségek bölcsesége:
Táncolni a halál elébe.
Táncolni vigan és vakon
A rózsatermő sirokon.

739.

EGY TATÁR KÖLTŐNEK

Tatár testvér, köszöntelek én
Európa vérző keletén.

Áfiumnak a dal és a bor
Nálam is elkelt valamikor.

5 Ma már mindegy, rajtam nem segít
Régi mámor, mely örvénybe vitt.

Már imetten nézem a napot,
Mely ébredve biborlik amott:

10 Fut az éj és hull a denevér,
Jaj már annak, kinek keze vér.

Most ítél a turáni Nagy Úr,
Régi mámor mind kijózanul.

Lesznek uj nép, uj föld, uj egek,
A jövőnek hadd énekelek.

15

A jövőnek, mely tatárt, magyart,
Népek nyáját egy akolba hajt.

A jövőnek, melynek biboros
Uj borától lelke mámoros!

740.

ALMÁSSY ENDRÉNEK!

Huszonöt év! Szép, harcós évek!
Kaptál koszorut és sebet.
Az ember küzdött, néha tévedt,
De győzött a Művészeted!

5

Fiatalság lázában égtél,
Forradalom tüzeiben is,
Pardont nem adtál és nem kértél,
Vivtál velem s ellenem is!

10

Harcos: e szép, bús fordulónál
Az ellenfél vár s tiszteleg,
Művész, dicsőség, üdv neked!

A kardom — elvek tiszta tollát —
Meghajtom most előtted én,
Cyrano, Flambeau, hős legény!

741.

CARMEN

Mit Nietzsche és Weininger vallanak
Bús férfifejjel, mint hős bölcseséget
— Ó bölcsesség, húnyt paraszad alatt
Milyen Pokol tündöklük, hevit, éget! —

5

A néember forrón és fájón kegyetlen
Teremtő, rontó ösztönét, te Ásszony
Elénk döbbsz dús művészetedben,
Pajkos játékosan, véres viharzón.

Szemedben tikkadt spanyol nyárnak éje,
Véredben a Bizet bizarr zenéje
És ajkodon a Mérimée igéi.

S tarantelládnál a szivünk megérti:
Hiába bölcsesség, mihaszna törvény,
Gyönyörbe, gyászba szédit itt az örvény.

742.

A M U N K A

Én őt dicsérem csak, az élet anyját,
Kitől jövőendő győzelmünk ered,
A munkát dalolom, ki a szabadság
Utjára visz gyász és romok felett.

A gyárkémény harsogja diadalmát
S a zengő sinen kattogó vonat.
A béke ő, a haladás, igazság,
Mely leigázza a villámokat.

Nagy városokban, végtelen mezőkön
A dala zeng és zugni fog örökkön,
Mig minden bálvány porba omol itt.

Én őt dicsérem csak, az élet anyját,
Kinek nővére Szépség és Szabadság
S kinek világa most hajnalodik.

743.

H E G E D Ű S Z Ó

Sötét a bánya és rideg a gyár,
Dohos a műhely és szűkek az utcák,
Hol a munkának népe hazajár,
Mikor megvívta napi háboruját.

Ez utcák mélyén, ha az este jő
Megzendül néha fáradtan, leverten
Valami régi, rokkant hegedű
És uj erőre kap az esti csendben.
10 És dala száll, száll és már égre zeng
És vele zengenek a néma házak
És a szivek is vele zengenek
És már fölenged a sok méla bánat
És ünnepi öröm gyúl, mint az alkony
Bíbor palástja és vigasz dereng.

15 Ily hegedű az én versem a balsors
S robot gyászában, szegény emberek!
A remény húrján csendül rajta ének
És ahogy száll, száll, magam is remélek
20 Valami szebb, jobb, igazabb világot,
Pedig sötét van és úgy sujt az átok.

744.

H E N N Y P O R T E N

Szelid és szende, szőke és ép,
Mosolyog némán és suhan
A lenge vásznon, mint a Szépség
E földön: gyorsan és busan.

5 Nem hallani szavát, de érzem,
Csilingel, mint a gyöngyvirág,
Mely nyílik a germán mesében,
Nézi s nem hallja a világ.

10 Ó Henny Porten, messze, szép nő,
Egy megcsalt költő néz feléd,
Te mindig édes és igéző,
Ha hercegnő vagy, ha cseléd!

A CSILLAGOK SZERELME

A vágyak hervadt levele
Tétova hull a földre le,
Avarja sápad, egyre nő:
Dérverte szemfedő.

5 Csak hulljatok, ti levelek,
Bús vágyaim, ti betegek.
A fám azért az égre nő:
Bár földje temető.

10 Csak szálljatok, ti madarak,
Örömök, messze ég alatt,
A fám azért tavaszra lel,
Ha egyszer kitelel!

15 Csak hullj, levél és szállj madár,
Csak tűnj tavasz és mulj, te nyár.
A csillagok, szűz csillagok
Szerelme rámragyog.

FIATAL SZINÉSZNŐ...

Mint karcsu pálma áll a tünde szinen
És mosolyog és sir, oly kedves ő
És vágyakat költ a poétaszívben,
A szerepében mindig szerető.

5 Az ajkán ott susog Julia vágya
És ott zokog Cordélia baja,
A költészet és élet büve, bája
És mint sötét selyem, ragyog haja.

10 Ifju színésznő, versek hegedüje,
Még benned él a művészet derúje
És a siker még jegyesed neked.

Élj és ragyogj, hódítva sziveket,
De ne feledd, hogy muló mind az álom
S legszebb szerep, ha hü kar áldva átfon!

747.

ÖRÖK BÚCSÚ

Még néha jön, hogy újra fáj a multak
Eltűnt szerelme, tul e tájakon,
Hová szelid gőgömmel elvonultam,
A néma röggel s hüs éggel rokon.
5 Még néha jön, hogy tűnt nevek zenéje
Szivembe sir és vérem újra gyul
S a messze ködbe és a távol éjbe
Sóhajtok, mint a fa, ha lombja hull.

De már nyugodt ütemre ver a szivem,
10 Ütemre, melyben szférák dala zsong
És én tudom, nincs mit keresni itten
Halott apát és hütelen rokont.
Örök testvérek, csillagok, ti hívón
Reám sugárzók, intetek, megyek
15 S mint öngyilkos, aki megáll a hidon,
Reménytelen még visszarévedek.

748.

Ó EMBER!

Az Embert én sajnálva szeretem,
A gyűlölet nem borom, kenyerem.

Mert jó az Ember, csak a sors gonosz,
Az bujtogat, sebez és ostoroz.

5 Mert szent az Ember, nagyra született,
Hogy lássa, élje e mély életet,

Mely fönséges csuda, dicső titok
És áldottak a bitók és sirok,

10 Mert szent a szenvedés, szent a halál,
S a hantok ormán nincs vég, nincs határ.

Rögtúró férgek, fényes csillagok,
Egy végre vannak: kicsinyek, nagyok.

Ó Ember, búsan, alázatosan
Nézd, lásd, az örök küllő mint rohan,

15 Az örök törvény mint áll és itél,
Rongy gőgöd, dühöd, átkod itt mit ér?

749.

N Ó T A

Áll a vásár, sokadalom,
Hegyen, völgyön lakodalom.
Nagy halott van a határba,
Üli torát fia, lánya.

5 Hát cudar, de szép az élet,
Ha tudjátok, szeressétek;
Magam már csak az útfélen
A temetők porát nézem.

10 A temetők most virulnak,
A halottak nem pirulnak,
Háborut és forradalmat
Itt már többé nem akarnak.

750.

D I C S Ó S É G

Ugy integet: kevélyen és ragyogva,
A ballagó és bizó vándorokra.

Megyünk, mert int a pálma, a magasság
És visz, röpit a boldog fiatalság.

5 Oly szép a cél és oly dicső elérni,
Örök mámorban csak érette élni.

Tövis ha tép és gáncs ha ér, potomság,
Ott a dicsőség koszoruit osztják!

10 Én már csalódva és csüggedve állok,
Az út felében vár a néma árok.

Ti menjetek tovább, fiatalok!
Utolsó dalban nektek dalolok:

Előre mindig és magasba egyre!
Üdvözletem vigyétek a szent hegyre!

751.

ANAKREONIDAL

November hús derüje
Még néha tündököl ránk
S az őszi hold ezüstjén
A régi nyár bucsuzik.
5 Késő szüret se hív már
S korán köszönt az alkony
S a dérvert őszi rózsák
Halálosan fehérek.
10 Sebj, ha jó az estve,
Az álmok visszatérnek
És kísérteti búsán
Zenél a szél a parton,
A parton, mely mienk még.
(A másik is mienk lesz,
15 Hol a szelid halál vár
Magányos ciprusával
És néma kőkeresztel.)
Addig, bús cimboráim,
Tűnt esték mámorától
20 Szeliden ittasuljunk,
Mig a mély Léthe árja
Még messze zúg az éjben.

ÉNEK ARANY JÁNOSRÓL

Mintha pásztortűz ég őszi éjszakákon,
 Arany János lelke úgy lobog e tájon,
 Ugy melegít fénye,
 Magyarok, e tüznél, mely szelid és áldott,
 5 Bizakodva nézzük e siri világot,
 Virrasztva, remélve.

Messziről lobogva tenger pusztaságon
 Átragyog Arany ma e borus homályon
 És jövőnkbe csillan:
 10 A magyar jövőbe, mely, mint Betlehemben
 Az isteni gyermek, mosolyogva rebben
 Mai álmainkban.

Hullatja levelét az idők vén fája,
 De örök virágzón áll s néz a világra
 15 Arany fája lombja,
 Magyar televényben gyökerezve mélyen,
 Kevély koronája fölzendül a vészben
 Égig magasodva.

Csillag esik, föld reng, jött éve csudáknak,
 20 De a folyók folynak, de a hegyek állnak,
 És még a mienk Ő,
 S míg ily Aranyunk van, nincsen itt elveszve
 A remény, az élet, az Ige, az Eszme,
 A magyar Jövendő!

Mi pedig barátim, járjunk el a sirhoz,
 25 A föltámadásról, mely biztatva hirt hoz,
 Énekeljünk ottan.
 Arany lelke szóljon — husvéti harangszó —
 Dicsőséget zengő, diadalt viharzó
 30 Uj magyar dalokban!

753.

NOVEMBER

Nem is búcsúzott, elment szóttalan,
Az ifjuságom, ime, odavan.

Nem is tudtam, hogy ő valaha volt,
Hisz mindig búról és gondról dalolt.

5 Nem is szerettem fanyar új borát,
Asszonytalan és pénztelen sorát.

Nem is sirattam el, csak csöndesen
Elbámulok az eltűnt éveken:

10 És ma sir, zúg, bűg, zendül az avar:
Holt ifjuságom most élni akar!

754.

RORATE

A kéklő félhomályban
Az örök mécs ragyog,
Mosolygón álmodoznak
A barokk angyalok.

5 A gyertyák rendre gyulnak,
A minisztráns gyerek,
Mint bárány a mezőben
Csenget. Az árny dereng.

10 Hideg kővön anyókák
Térdelnek. Ifju pap
Magasba fölmutatja
Szeliden az Urat.

15 Derüs hit tünt malasztját
Könnyezve keresem.
Ó gyönyörű gyerekség,
Ó boldog Betlehem!

755.

FEJFÁMRA...

Szegény magyar volt,
Költő volt, senki,
Nem tudott élni,
Csak énekelni.
5 Nem volt rossz, sem jó,
Csak ember, fáradt,
Várt, várt és nem lelt
Soha csodákat.
10 Mély szürkeségben
Színeket látott,
Magyar volt, költő:
Átkozott, áldott!

756.

MÉG EGY NEFELEJCSET...

Sirodra küldöm ezt a sóhajt,
Kit szívem százszor visszaóhajt,
Ha ember, élet fájva bánt,
5 Apám, hü és bús krisztusarcod
Feledtet harcot és kudarcot
És jobb leszek, gondolva rád!
Az Embert érted szánom, áldom,
A szenvedő mind, mind barátom,
Mert rokonod, szegény apám.
10 Minden dalom egy nefelejcs lett,
Mely hirdeti, hogy ne felejtse,
Apád mért ment el oly korán?

BEETHOVENHEZ

Örök hangok zenésze, borús titán, Beethoven,
 Ma egy világ siráma zendül fel bánatodban
 S ki mennyei derűben trónolsz mosolyogva ott fenn,
 Nevedre egy világ bús szive összedobban. —

5 A germán géniusz, mely benned csúcsra hágott,
 Veled győzelmesen bejárja a világot
 És ellen és barát egy testvér hangjaidnál,
 Melyek mély árja kéjt és kint az égbe himbál!

10 Nagyságod ünnepén, mely tiszta és nemes fényt
 Sugárizik boldogan a nagy Emberiségre
 S széppé teszi a gyászt, dicsőbbé az erényt:
 Engedd, hogy egy babért fonjunk mi is e névre.
 Beethoven, hisz neved szabadság és művészet
 S mi e két nemtőnek nevében ime néked
 15 Zenével áldozunk alázatos szerényen,
 A magyar muzsika ministránsaiképpen!

Jőjj el, jőjj el közénk, ez áhitat körébe,
 Miként az Ur leszáll az oltár asztalára,
 Nagy lelked zengjen és ujjongjon a zenében
 20 A fuvók és vonók fönséges viharában.
 Epedjen és zokogjon és dübörögve szóljon
 Az Ember vágya és szerelme a vonókon
 És mint felhők közül a Nap kilép ragyogva,
 Örök vigasz derűjét áraszd a bánatokra!

25 Beethoven, ki magasság és mélység sasa voltál,
 Világokat suhintó egyetlen szárnycsapással:
 Dicsőséged égébe tekint egy csonka ország
 S a sirok ormain köszönt ma muzsikával;
 Mert emberi jogok, szabadságok, remények
 30 Nemes zenésze, nekünk testvérünk vagy s ha téged
 Ma ünnepel e nép is, magasztos, szent dalodban
 Rab milliók szívének egy vágya összedobban!

M O Z I B A N

A tarka népek közt jó ülni csöndben
 S a tarka képeket elnézni jó,
 Száguldani a multban és jövőben
 És látni, hogy gyül s vész a millió.
 5 Szegény apacs hogy ugrál háztetőkön
 S dús gazdag ur a yachton hogy lakik,
 Mulatni a sok póruljárt ripőkön,
 Mig annyi híres zene hallatik.
 És jó csodálni oly sok nagy szerelmet
 10 És kis kalandot, mig a félhomály
 Beföd száz gondot lágyan, mint a selymek
 És eltakar sok csókot a sóvár,
 Irigy szemektől és oly bus dolog
 Magányosan ballagni haza végre
 15 A szürkeségbe és a kicsiségbe,
 Mint börtönükbe a kalandorok !

Ö R Ö K H A R C

A láva lenn forrong az éjben,
 Komor sötéten kavarog,
 Világ kohója rejti mélyen,
 Nem látják csillogó napok.
 5 De forr, de küzd, de várja sorsát,
 De tisztul és szent tűzben ég,
 Fölötte kék derűs mennyország
 S egyszer felküldi a setét !
 10 Mert küldetése, hogy kijőjön
 A fényre, hegyre, égre fel,
 Áradjon a nagy, dús tetőkön,
 Míg a föld méhe énekel.

15 És termékeny lesz majd nyomában
Az őstalaj, a bús mező,
Új életet fogan a láva,
Virágot nyit a tűzeső.

20 S a mélyben új harc kalapácsát
Zengetik üllőn új erők:
Az Élet zúgó, örök árján
Előre, föl, bátrak, merők !

760.

GAZDAG SZEGÉNYSÉG

Mindent elosztok köztetek, szegények,
Tiétek mind ez élet és e lélek.

Mindent csak néktek, szivvel és egészen,
Tiétek álmom, vágyam és reményem.

5 Tiétek a hitem, hogy jó az ember
És a reményem, hogy jobb is lesz egyszer.

Tiétek a szerelmem, bús, halálos,
Mert értetek vért és igéket áldoz.

10 Tiétek voltam, amikor fogantam
Tisztes szegénység szent ölén. A dallam,

Mely bennem legelőször égre tört fel,
Együtt sirt és vágyott a szenvedőkkel.

Mindent elosztok köztetek, szegények
És egy dicső remény pusztáin élek:

15 Hogy a jövődő igazabb és szebb lesz,
Méltó dalomhoz és méltó hitemhez !

1 9 2 1

761.

ÉTSY EMILIÁNAK

Emilia, szeretném uj rimeknek
Arany kalitkájába zárni most
A hangodat, mely a szívünkbe zengett
És édes-bus varázssal bódított.

5 Szeretném ékesszóló némaságot
Megörökíteni s beszédes szemed;
Mert tűnő esték nagy művésze, áldott
Müved elszáll, ha a kárpit lement.

10 Emilia, ki magyar vers zenéjét
Ugy eltaláltad, — szőke hegedű,
Gyönyörű bánat, mélázó derű!

E vers köszönt ma, — e rimes csekélység,
Mely, mint levél, bus fájáról szakadva
Elvész ujjongó, zengő tapsviharba.

762.

MORUS TAMÁS

A földi bíró elvégezte dolgát:
Halálítélet, rajta a pecsét,
Hadd lássa város és hadd hallja ország,
Hogy úr az úr és vesszen a cseléd!

5 Isten kegyelméből országolónak
Szeszélye törvény és önkénye szent
És aki nem hajt térdet, arra holnap
Pallost emelnek és aztán mehet!

De hova megy? Morus Tamás szelíden
Csak mosolyog. Ő tudja már, hova!
Hisz régen áll és vár az ő hona!

A messze ország, hol diadalívben
A Gondolat ragyog és nincs hija
A boldogságnak: vár Utopia!

763.

A PÁMRA GONDOLOK

Apámra gondolok, ki távirász volt
És Morse és Hughes gépén zenélt,
Figyelte búsan a zengő világot
S fölfogta száz, ezer izenetét.

5

Finom és keskeny ujján, mint a szikrák,
Szállt sóhaj, üdv, vágy, álom és panasz,
És lázak is cikáztak, mint a villám
És tünt a nyár, ősz, a tél és tavasz.

10

És ő virrasztott szürke éjszakákon
A gépek mellett, miknek lelke fáj
És szálltak hírek tengeren, határon,
De ő szegény, nem tudta, mire vár?

15

Korai sirján a rögökre hullok
És hallgatom, az uj fű mit izen,
Az áldott csira, a szent napra bűvó,
Mely tavaszt hirdet, de már neki nem!

764.

ESŐK UTÁN

Esők után, melyek borúba vonták
A házakat és lelkeket,
Ha nap derül nyugatnak horizontján,
Oly csodálatosak a fellegek:

Aranyban égnek és biborban égnek
S az alkonyatba hulló messzeségek
Ugy tündökölnék túlvilági szépen,
Hogy szinte fáj a ragyogó azúr.
Az életem most épp így alkonyul:
10 Minden borúján túl fények remegnek
S mit gyász és vád ezer esője vert meg,
A lelkem, mint dómok arany keresztje,
Ugy néz a földre, a nagy cinteremre.

765.

A MÁRCIUSI LÁZ

Virágos hant és véres rög felett
Már bontja zászlaját a kikelet.
Végig cikáz
A termő, zengő márciusi láz.

5 Folyó megárad, megborzong a rét,
Ezer követ száll, ujjong szerteszét,
Vigan cikáz
A nyiló, bizó márciusi láz.

10 Ó templomok tornyán a csókja ég,
Vén börtönök odvára tűz a fény,
Büszkén cikáz
A holdog, bátor márciusi láz.

15 A vér és könny termékeny földje már
Uj csókra és uj ölelésre vár:
Végig cikáz
A lelkeken a márciusi láz!

766.

HISZEK

Az uj hit papja, énekelek én,
Jertek, szegények, itt van a remény.

E koldus földön, vér és könny között
Gazdag hitünkkel várjuk a jövőt.

5 A rongyaink zászlója fölragyog,
Rátűznek vigan felkelő napok.

A nyomorunk zsoltára messze zeng,
Ma még panasz, de holnap győzelem !

10 Az új hit papja várom az Urat:
Jőjj el, világotbiró Öntudat !

767.

(A M A G Y A R M Ű L T N A K . . .)

A magyar multnak két gazdag-szegénye,
Dús proletárja ébred e napon.
Csapongó dalban, ujjongó zenében
Szívünkbe szárnyal büszkén, szabadon.

5 Csokonai: ki százada ködéből
Boldog jövőbe nézett csüggedőn,
Petőfi: aki minden szolganépről
Tördelte jármát véres harcmezőn.

10 Ma felidézünk sírból és homályból
Két tiszta lélek, szabad szellemek,
Köszönt a munka népe, az a tábor,
Mely a jövőbe indul veletek.

15 Szabad jövőbe és boldog jövőbe,
Hogy álmotok valóra váljon ott,
A verseitek hangjánál előre
Hadd indulunk munkások, magyarok.

20 Mert nemcsak délibáb, nemcsak szivárvány
Az igaz költők álma és dala,
De szenvedések és küzdelmek árán
A diadalmas valóság maga !

BAROSS GÁBOR EMLÉKEZETE

Ma szellemet idézek és a múltban
 Keresek hőst, aki jövőt jelent,
 Sivár időnk gyászától elborultan
 Idézem őt, a munkától nemest.
 A munka hőjét fogom énekelni,
 Ki terveket, célt és reményt adott,
 Aki tudott akarni, tenni, merni:
 A dolgozó és alkotó Baross!

Engem nem szédit a kevély magasság,
 Hová halandót jó szerencse tesz,
 A vagyon és rang nem érinti lantját
 A költőnek, ki jobb jövőt keres,
 De bármi polcon a valódi érdem
 Méltó dalomra, mely igaz, szabad,
 Barossban én most a férfit dicsérem,
 Ki nagyra tört és mindig jót akart!

Baross: e név gránitból és acélból
 Úgy döbben most elém: élő szobor,
 Kihez az olcsó jelszóktól alélt kor,
 Mint orvosához, elzarándokol.
 Baross: e név ma azt jelenti: munka,
 Kitartó, lázas, lelkes és erős,
 Nézd, magyarom, bár sorsa porba sujtja,
 Haláláig hogy dolgozott e hős!

A haladás zenéje benne zengett
 És kattogott, mint vasuton a sín,
 Ha a vonat robog és a menetrend:
 Előre mindig; új kor utain!
 Munkás magyar volt, aki telve lázzal,
 Józan maradt, mert tudta, mit akart
 S míg füstbe ment terv lett sokaknak álma,
 Ő fölszántotta a magyar talajt.

Igaz, hogy élte csonka, mint ez ország,
Mely romjain most kezd új életet,
35 De rajtunk áll és ez nagy, szent adósság,
Hogy befejezzük, ami ránk mered!
Ó mennyi munka vár még, mennyi rom van,
Költő, tudós, kalmár és iparos,
Hány kézre, észre van szükség e honban,
40 Hány férfira, ki méltó rád, Baross!

Szent lázad égjen mindnyájunk erében,
Tört álmodat valóra váltani,
Hogy fölépüljön gyászban, ködben, éjben
Egy boldog ország itt, a holnapi!
45 A munka és tudás pillére tartsa,
Alapja a megértő szeretet
És akkor a jövő munkás magyarja
Vigabban áldoz majd, Baross neked!

769.

TAMÁS ANNÁNAK

Ki voltál szép és büszke skót királynő,
Kinek szeliden meg kell halnia
És voltál hattyú és kaméliás hölgy,
Bús Desdemona és bölcs Portia,
5 Ki Shakspere és Baudelaire tolmácsa voltál,
Örök szavak hárfája, ifju lány,
Most indulsz, vár áldozni távol oltár,
Most indulsz új fantomjaid után.

Ó meg ne bánd soha, hogy szép hazugság
10 Igaz papnője vagy, aki a Múzsát
Szereti hittel, mint az életet.

A költő mit kívánhat mást neked:
Ne hagyjon el soká még hármas éked:
Az ifjuság, a szépség, a művészet!

BERZSENYI

A tikkatag magyar nyár napja barnul
 Bús homlokán és bágyatag szemén,
 Konok szívében csöndes zivatar dúl,
 Elverve dús vetése: a remény!

5 Pipája füstöl és haragja lángol,
 Eszébe jut birája: Kölcsey
 S felködlenek a római világbul
 Komor lemondás zordon hősei.

10 S boldog Horácra gondol, aki bölcsen
 Borral, leánnyal megelégedett
 S kevély nyakán dagadnak kék erek.

Ki itt a költő és magyar, ha ő nem?
 S míg döngő lépte mély homokba fúl,
 A szilvafán egy vén harkály gyalul.

K Ö Z É P K O R

A vár úrnője sólymát nézi hosszan,
 Szegény vadorzó reszket a tilosban.

A vén toronyból kong a bús harangszó,
 A vén barát kezében cseng a kancsó.

5 A jó vitézek indulnak keletre,
 Fölperzselt házra tűz a naplemente.

A pince mélyén óborok hevernek,
 A börtön éjén gubbaszt száz eretnek.

10 Tavaszi szél kel lágyan, mint az álom
 És jobbágyokat himbál a faágon.

ÉNEK KUPAVEZÉRŐL

Tar Zerind fiát énekelem én,
Ki maga volt az utolsó remény.

A régi napnak végső fénye volt,
A Bakony árnyán örök éjbe holt.

5 Öt nem dalolta víg udvari lant,
A neve átok, emléke bitang.

Mert ős hitünkért élt s vérzett el ő,
Új oltár alján sohse térdelő,

10 Új zsoltár ajkán soha nem fakadt,
Ő Ázsiából hozott szavakat:

Bús véréget, bánatos varázst,
Mely vérző szívre fejedelmi palást.

A honvágy volt ő Ázsiánk felé,
Kitáruló kar vén csodák elé,

15 Örök Turán tékozló fia volt,
Dalold szívem ma, zokogón dalold:

Mert új hit, új föld mind hiába volt,
Mert régi lángunk mind hamvába holt!

EPILOGUS

Még egy ujjongó éneket próbálnék,
Mielőtt végképp elföd a nagy árnyék,
Egy dalt még, melyben ott zengene minden,
Mi szép volt, nagy volt én tűnt éveimben.

5 Egy dalt akarnék, melyben tiszta, bátor
Hangon, — szegény haldokló gladiátor,
Elzengeném a Sorsnak, hogy ki voltam
Baljós csillag homályán, eltiportan.

10 Egy dalt szeretnék, melyben megköszönném,
Hogy elsöpörsz bár, ősi, büszke törvény,
Hogy összetörsz bár, Peer Gyntjét a vágynak
S idő előtt vetsz hűvös siri ágyat:

15 De mámort adtál, de éneket adtál,
De tavaszom volt, szebb minden nyaraknál,
Volt egy Anyám és egy Annám s kerestem
Valami szép összhangot életemben:

20 Ezt nem találtam, gyáván és erőtlen,
Világok harcán pajzsom összetörtem.
Kik bizva, győzve tovább énekeltek,
Egy sóhajt küldjete az elesettnek!

778.

FLAUBERT EMLÉKÉNEK

Hogy szent az irás és hogy vér a tinta,
Hogy könny és vér, ezt érzem és tudom
S a gőg szavát is szived sirva írja
S nem tudsz megállani a bús uton,

5 A mély uton, mely a magányba úgy visz,
Mint temetőbe özvegyet a gyász,
Betűk a fejfák itt és vértanúid
Nyugosznak erre s nincs föltámadás.

10 Az élet láza és lármája hívhat,
Te itt maradtál egy mohos padon,
Egy kinpadon, veled a fájdalom.

Ó adj nevet, adj hangot álmaidnak,
Mert följárnak majd és kísértenek,
Ha rádborul utolsó éjjeled!

MARCUS AURELIUS

E szőke bús magyar víz hajlatánál,
Hol én ma holdvilágnál messze nézek,
Mélázott árván ama régi császár
És meditált felőled, távol élet.

5 Ő is magánya magasára lépve,
Mint holdvilág a halk azúr tetőre,
Úgy látta, hogy káprázat semmisége
A tett, a vágó s az álom balga, dőre.

10 Úgy látta ő is és a szíve mélyén,
A hármás érc alatt, mint a pokolban
A Vulkán pörölye, mely fájva dobban,

Egy érzés vert és gondolá, miként én
A szőke vizre, szőke holdra nézve:
Az élet gyász és nem mersz halni mégse!

KÉT ÉLŐ HALOTT

Egy szót dadog: az élete dalol
E szörnyü szó, e hunyt parázs alól,
Az élete, amely örökre romban
Hever a porban, éktelen halomban.

5 Egy szót dadog: fölsirja az egekbe
És az egek nyugodtan mosolyognak,
Egy szót dadog: a földre leteperve
És a siket föld egykedvűn forog csak.

10 Egy szót dadog: valaha tudta, mit tesz,
Ma már nem érti s érzi, vége itt lesz
S mint koszorut a sirra, fölajongva
E drága szót a végtelenbe dobja.

2.

15 Ő néma. Jár a kertben, mint kísértet
 S hogy élete pecsétjét meg ne törje,
 Nem látja, mint bámulja őt az élet,
 Ő néz örök merőn egy mély gödörbe:
 A hangok fájnak néki, mint a kések,
 A csönd kong benne, mint sülyedt harangok
 És várja szóttalan, míg az ítélet
 20 Utolsó, szörnyű trombitája harsog
 És néha, mikor holdog alkonyat van
 S elnyomja őt egy szender akaratlan,
 Félig dalolva és félig zokogva
 25 Megnyilik ajka, mint a pince torka
 S valami régi és homályos emlék
 Kísértete gyanánt, mely visszaleng még,
 Pár szót susog, mely a szájára téved,
 Mint vén ereszre halk, bús denevérek.

781.

REGŐS AZ UDVARBAN

Szabad-e regölni?
 Régi rónák, messzi puszták
 Boldogságos mélabúját,
 5 Érzitek-e még a vágyat,
 Újra látni vén hazánkat?

Szabad-e regölni?
 Érzitek-e még a vágyat,
 Mely a szabad, ősi sátrak
 Álmaid áhítja vissza...
 10 Ki a Volga vizét issza!

Szabad-e regölni?
 Hold ha feljő, nap ha támad,
 Érzitek-e még a vágyat,
 Leborulni, le a földre,
 15 Az Anyára, az örökre?

Szabad-e regölni?
Emlékeztek Emesére,
Arany gímre, fehér ménre,
Világbiró Etelére,
20 Kinek itt hullt drága vére?

Szabad-e regölni?
Öreg Isten népe voltunk,
Európán átrobtunk,
Hadak útját égbe írtuk,
25 E világot győzve birtuk.

Szabad-e regölni?
Hej urak, haj regö rejtem,
Könnyemet mély kútba ejtem,
Énekem mind elfelejtem,
30 Úgy se ért már senki engem!

782.

MANÓÉKNAK

A nyár, amely ma bennetek lobog,
Legyen derűs, virágos és gyümölcsös,
Legyetek boldog és dús áldozók,
Kik tudják: még vár a szüretelő ősz!

5 És a tavaszra vigan nézzetek,
Mint terrasról néz nászi pár a völgyre,
E terrasról a gazdag végtelen
Mosolyog rátok, áldást tündökölve.

10 Most kéz a kézben, sziv a sziv fölött
Indultok el az úton, messze, messze,
Nászutasok a kéklő tengerekre,

Mert remény kéklík égen és vizen
S az októberi lágy, arany ködöt
A vágy nyilazza át és zeng: Igen!

MAGYAR ÁFIUM

Elfekszem néha kéjes kényelemmel
 Ős ázsiai honvágy szőnyegén,
 Mély szomorúság áfi: ma renget,
 Ráhimezem párnámra: Nincs remény.

5 A házi áldásom fáradt lemondás,
 A köldökömet nézem büvölön,
 Mig gongütés közt kallódnak az órák
 S a bú dohányát árván füstölöm.

10 Eszembe jutsz vén őszám, Gyula táltos,
 Fehér lovak szügyébe kést döfő.
 Én a magam szívét tépem s az álmos
 Kődök közt várom: lesz-e itt jövő?

TÖMÖRKÉNY ASZTALÁNÁL

Iszom a borom, írom a dalom,
 Új tavaszon a régi asztalon.

Egy halhatatlan cimborá van itt,
 Kocint velem és gondol valamit.

6 Betyár az élet és drága a bor,
 A tavasz is más volt valamikor.

A régi nóta, Dankó dala peng,
 A cimbalom, mint sírhalom zizeg.

10 Az alkonyati tűznek láza ég
 A vén Tiszán, mely nem árad ma még.

Mert a vizecske se a régi most,
 A másik partján se a régi poszt.

Hej, Pista bátyám, jobb a föld alatt,
De még kiisszuk ezt a poharat.

15 A siller csillog, mint a vak remény,
Kicsit fanyar, mint ez a költemény.

785.

BARTÓK BÉLÁNAK

Erdély erdői zúgnak,
Ezüst és arany erdők,
Borongó, barna felhők,
Hárfái Nemerének,
5 — Sirámos dajkaének —
A dalaidban.

Tiszai tájak sírnak,
Panasza jegenyéknek,
Halottas őszi rétek,
10 Zúgó, fekete nyárfák,
Magányosak és árvák
A muzsikádban.

És fölerez és fölzeng
Az áhitatos, ős, szent,
15 Az ázsiai mély, nagy,
Szilajbús, boldog méla,
Pogány és büszke lélek,
A régi, régi éden
A zenédben!

786.

ARS LONGA...

Kegyetlen és kevély vagy, ó Művészet,
Mint özvegy, aki mindig szűz maradt,
Feléd hiába kúsznak a merészek,
Te téren és időn túl vársz, magad.

5 Kegyetlen és kevély, de híveidhez,
 Akik szelíden és árván, a nagy
 És mély magány ölén egy tiszta hitnek
 Áldoznak, nékik áldott anyja vagy!

10 Áldott ölü, termékeny édesanyja,
 Ki minden kincsét a szegénynek adja,
 Boldog szegénynek, aki csak dalol.

 Boldog szegénynek, akinek szemében
 Új csillagok tündöklenek az éjben
 S új ige forr, mint részegben a bor!

1 9 2 2

787.

C H. B A U D E L A I R E

Művész, sötét virágok édenében
Szívedbe mérgek illatát szívó,
Te túl a vágyon, emléken, reményen
Azt hirdeted: mámorba veszni jó.

5 Halálos szépség minden itt a földön,
De minden szép, mi él, múlt és dalol,
A bús darázs a hullán s a gödörből
Jácint pompája nyit a sár alól.

10 Sötét, beteg virágok édenében
Fekete pillangó a bánatunk,
De részegülhetünk és szállhatunk!

S ha őrület hull homlokunkra, mégsem
Hiába volt dac, gőg — örök nyugodtan
Az ige él a márvány verssorokban.

788.

S T A N Z Á K A Z I F J U S Á G R Ó L

Ó ifjuság, most vagy legszebb nekem te,
Mikor lelkemre már a dér leszáll,
Mikor kopogtat már a csendes este
S a temetőknék örökzöldje vár.
Most látom rózsás fényében derengve
A hajnalt, amely messze mese már,
Mikor az élet gyászáról daloltam,
Mert boldog voltam és szomorú voltam.

10 Ó ifjuság, most látom arcodon már
A jövődöt, mely nékem elveszett,
Dalom ma fájó bűnbánati zsoltár
És himnuszomat zokogom neked.
Te vagy a tiszta áldozati oltár,
15 Hol szívem elmúlt vágyakon mereng
S az álmok tömjénét égetve hittel,
Szép múltba szállok szálló éveimmal.

Ó ifjuság, te nem tűnhetsz előlem,
Hisz minden lépten lelkem rádtalál,
20 Tavasz-viharban, báli hegedűben
Nekem a te varázsod muzsikál
És rózsás kertben s rózsás temetőben
Körülbeegsz, mint az alkonyt az árny,
Megülsz szívemben, mint fecske faágon
S az örök éjbe zendülsz, ifjuságom!

789.

A Z I V Ó

Kivert a végzet. Ideballagok
Mellétek, boros, piros asztalok.

Élet szegénylegénye, bús betyár,
Itt rám felejtés édes mérge vár.

Sötét az élet, de piros a bor,
Boros biborban az öröm dalol.

Fekete éjben, lelkem éjjelén,
Ez öröm lángját élesztgetem én.

10 Tudom, hogy éget és eléget ez,
De egyszer így is, úgy is vége lesz.

Ó addig forrjon, mint a must, szívem,
Édes vadul és édes szeliden.

Villogjon billikomom fenekén
A rubin vágy és a smaragd remény!

15 A borban régi őszök fénye ég,
Szüreti tűznek önti melegét.

És néha mézes, mint a régi csók,
És fanyar, mint a tünt illuziók.

20 És keserű, mint sorsunk, a cudar,
És néha furcsa vágyakat sugall:

Szeretni újra, élni újra még
És ekkor érzem, hogy már itt a vég.

Meghalni százszor, szépen, így lehet
S köszönteni a hűtlen életet,

25 A hűtlen asszonyt, mindent, ami szép
És kárhozat és üdv és semmiség!

790.

FOHÁSZKODÁS

Annák, szerelmek, elbocsátom őket,
Mint őszi lomb a szálló levelet.
Szőkén keringve hulljanak az őskert
Örök rögére, holt álmok felett.

5 Ragyogjanak, míg tudnak, a tűnő fény
Hunyó világán, vágyam lángja az,
Mult ifjuságom gazdag temetőjén,
Mig jó a tél, mely dudol és havaz.

10 Én addig állok álmom omladékán,
Magányom dombján s nézem hallgatag,
Hogy a napóra árnya mint halad.

Forgó szerencsék és forgó planéták
Táncolnak ott fenn és elmúlnak itt lenn,
De élsz és vársz örök szerelmem, Isten!

UJ KŐMIVES KELEMEN

Magos Déva várát,
Égretörő falat,
Fölépitjük, jó legények,
Ha törik, ha szakad!

Ha a menny ránk roskad,
Ha a föld megindul,
Fölépitjük, jó legények,
Merész álmainkbul!

10 Ha kell, befalazzuk
A vérünk, a testünk,
Fölépitjük, jó legények,
Bár itt lesz a vesztünk!

15 Álljon és beszéljen
Időtlen időkre,
Fölépitjük, jó legények,
Mához esztendőre!

20 Ó de addig égjen
Kezünkben a munka,
Fölépitjük, jó legények,
Fölépitjük újra!

NOSZTALGIA

A vad Nyugat csodáiból
Visszahajol Keletre lelkem,
Hol ős, örök hazám terül
A végtelenség pusztaságán
És mély, kevély bánat borong
Az ázsiai égre árván.
Mert ez az én tűnt örököm,
Nem, nem, soha,

10 Soha, míg a világ világ
El nem hagyom és el nem érem
A tájat, nem tudom, hol is már,
Csak azt tudom, bús cimborák,
Hogy ittam új öröm borát,
15 Olvastam Tolsztojt és Zolát,
De jaj, én soha és sehohol
Találtam eddig meg magam,
Aki van, örök óta van,
Anonymusban, bibliában,
20 Új hitben, régi krónikában,
Valaki, aki bennem szendereg,
Volt örült és jó, öngyilkos, beteg
És nem lelte meg még az életet!

793.

A SZENT SZARVAS

Vác fölött, vén erdők alján,
Vesztett harcok alkonyatján,
Arany gyertya sebzett szarván,
Megjelent komor mogorván.

5 Halvány volt a gyertya fénye,
Szép pogányság bús reménye,
Sáppadó arany vak éjbe,
Eltűnt erdők sűrűjébe.

10 Látta László, aki szent lett,
Látta Géza s elmerengett,
Látta Sólom, aki vesztett,
Látta igris s könnye pergett.

15 Ez a könny ég még szememben,
Ez a bú él énekemben,
Ez a gyász öl lassan engem,
Ez a kín rág a szívemben.

20

Szent arany gím Ázsiából,
Mért tűntél el ez világról,
Mért lőn lelkünk, régi bátor,
Gyöngé, gyáva, aki vádol?

Szent arany gím, régi kedvünk,
Aki fénylett, aki eltűnt,
Hol keressünk, hol felejtünk,
Borral, vérrel, hogy temessünk?

794.

A N C S A É L

Ancsa, a régi cseléd,
Be sokszor eszembe jut újra,
Idézem méla szemét,
Ó szőke haja koszorúja!

5

Ő volt a vad idegenben
Én árva, szomorú párom,
Nevem se tudta a kedves
S nem sejtette, merre világom?

10

Nem tudta, hogy egy ország
Bánata vert a szívemben
S az árva emberiség
Szerelme volt a szerelmem.

15

Hogy messze időn, teren át
És gyűlölségen és átkon,
Haragon, háborúkon
És túl síron, túl a halálon,

20

Ancsa, én nem múlok el
És ő is, a szőke, a balga,
Tót temetőnek ölén
Kikél és fölnevet e dalba!

KOESSLER JÁNOSNAK

A dalnak és zenének ünnepén,
Köszönt a hála, hangok nagy tanárja,
És üdvözöl ma emlék és remény,
Mely új örömnök napját várva várja.

Ki idegenből jöttél, a mienk
S legjobbainknak mestere maradtál,
A koszorúból egy-egy szál tied,
Ki sohse kértél és tetézve adtál.

10 Bartók, Dohnányi és a többi mind,
Egekbe tartó pályák annyi hőse,
Tőled tanulta repüléseit
S indult világgá s tört büszkén előre!

15 Magyar dal és zene: te műved itt
Oroszlánrészben, ősz és ifjú mester,
Ki megifjultál s szálló éveid
Jövőbe szállnak új és új sereggel.

20 Ez a sereg a győzelem fia,
Ez a sereg a holnap hódítója,
Dala: remény, hit és harmónia,
S a te nevednek diadalmi óda!

GULÁCSY LAJOSNAK

5 Lajos, elér-e hozzád még a hangom,
Mely úgy remeg, mint nyárfák estelen,
Ha rajtuk ring az alkonyi harangszó
S rájuk ragyog a csillagszerzelem,
Elér-e hozzád hangom, a szivedhez,
E nagy, bíbor virághoz, mely beteg
És az agyadhoz, mely — ó drága serleg! —
Gyász és nyomor borával telve meg!

10 Elér-e hozzád hangom, a naiv, bús
Juhászkolomp a végtelen teren
És fölver-e egy percre álmaidbul,
Melyekben nincs már többé értelem?

15 Ó értelem! Hogy tudja ezt a többi,
A kalmár, börzés, a kalóz, betyár,
Csak okosan, csak adni, venni, ölni,
Törvényesen, míg az idő lejár.
Csak enni, nőszni és álmodni néha,
De óvakodva, mert itt élni kell,
20 Potom a szépség és művésze léha,
Csak egy a mentség, egy csak: a siker!

Lajos, emlékszel, amikor először
Kerített össze minket alkalom,
A boldogságos, békés délelőttön
25 Gauguinnek száz lázáлма a falon?
A sárga fényben a kövér banánok
S a sárga tájon barna emberek,
Az elveszett Éden, mely fájva-fájón
Bennünk zokog, ujjong, ragyog, remeg.
S a furcsa bálvány, szent fából faragva,
30 Mosolya sír és bánata mosoly,
Őnarcképem! — mondottad és a zajban
Kacajod bongott, mint ha szél dobol!

Lajos, emlékszel Váradon, tavasszal
A kis csapszékben, hol Watteau lakott,
35 Lerajzoltál, vén márkit, vaskalappal
S tegnapnak láttad már a holnapot.
A Kőröst néztük és láttuk Velencét,
A kávéházban Goethe ült velünk,
Esengtük Grandet Eugenia szerelmét,
40 A csillagot kerestük, mely letűnt.

A csillagot kerestük . . . merre is vagy,
Hisz még nem hullottál az éjbe le,
Még ég fölötted estenden a villany,
Még mérik, lázad nő, vagy sülyded-e?

45 Lajos, hiszen mi voltunk már azóta
Ott is, tudod, nem mondom, fáj a szó...
Ahol ketyeg a lélek, mint az óra,
De nem mutat időt, irtóztató.

50 Te ott maradtál, hallom, jobb neked már,
Mint ez a másik, józan, gaz pokol,
Hol gond, ital, nő, robot és a seft vár
S a legszebb vágy legrútabban lakol.
Te ott maradtál: téren és időn túl
55 Sétálsz a kertben, csillag s hid alatt,
Nem hallasz már ugatni szűkölő bűt
S nem látod a halált, amint arat,
A mosolyt, melyet festett Lionardo,
Nem látod a nőn, — csöndesen halad
60 Agyadban, mint a Léthe, mint az Arno,
Az örök semmi a vak nap alatt.

Nincsen remény s te nem tudod. Szeliden
És finoman — hisz művész vagy, Lajos —
Babrálsz a párnán ujjaddal. Az Isten
Legyen irgalmas. Ó csodálatos
65 Szent, tiszta művész, Giotto jó utóda,
Alázatos, hű, tőled nem kíván
Már e plánéta semmit és a holdba
Nakonxipán vár már, Nakonxipán!

797.

MADÁCH SZTREGOVÁN

...Vihar után, örök borúban
Nem is lesz több fény soha tán —
Úl térdig porban és hamuban,
Egyetlen társa a magány.
Magyar magány, világmagány, haj,
Igen bolondul forrt a must,
Véres szüret után nagy árnyak.
Kisértetek. Bort, famulus!

10 Bort, famulus. Bitang az eszme,
Fejedre nőnek a gazok,
Kik indultak veled repesve
Köszönteni az új napot!
Vörös vagy zöld: rongy lesz a zászló,
Az Igazság bukik vele
15 És arra jó, hogy számadáskor
Bunkó legyen törött nyele!

Bort, famulus! Voltak bolondok,
Kik halni tudtak ostobán,
20 De az okos gaz úgy tolongott,
Hogy révbe ért későn, korán.
Bort, famulus! Vivát az ember,
Ki egyre küzd, mindig veszít,
És éljen Éva is, a néember,
Bár forró jege nem hevít.

25 Mély börtönömben megtanultam,
Hogy mennyit ér a szűk világ,
Nem szebb jövődő forr a mustban,
Csak fejfájós mámor. Vivát!
30 Be van fejezve már a művem,
Tapsoljon néki, aki tud.
Sokat hevültem, mig lehültem,
Bort, famulus! Nincs más kiút!

798.

G Y Ó N Á S

Magyarság, fajtám, lettem volna én is
Bátor Botondod, bárdos és csatás,
Bizánc portáját vágtam volna én is,
Szerettelek, tán jobban soha más.

5 Szenvedtem érted és vérzettem érted
Belül, — a seb fájóbb, ha vér se jó, —
De jaj, már engem elfáradt legénynek
Szült bús anyánk, a magyar őserő!

10 Én már megálltam és csak alkonyatkor
Imádtam biborában a napot,
Mely tán utolszor áldozik amott:

De bűnben, gyászban mégis csak fiad volt,
Apátlan árvád, aki most neked
Nem adhat mást, mint csüggedt éneket!

799.

HALOTTAINK

Távol mezőn és dombon és hegyen
Alusznak ők és sirjuk jeltelen.

És tenger mélyén és sivatagon
És nincs kereszt fölöttük, nincs halom!

5 Négy anyaszélnek minden tájai
Látták harcolni őket s hullani.

Ily aratásod nem volt s ne legyen,
Öreg Kaszás e földi téreken.

10 S mig annyi gaz és annyi gyom maradt,
Elvittél sorra szépet, fiatal.

Huszéves lángészt; férfit, aki ép
És nem pótolta őket semmiképp.

Két kézzel vágta rendet s rend helyett
Csak gyász, nyomor és inség született.

15 Világunk disze már világtalan,
A temetők odvában oda van.

Ó mily vetés ez, szörnyü, szent vetés,
Érlelni őket tenger könny kevés!

20 Özvegyek, árvák, fájdalommal anyák
Vert tábora néz vérzőn, sirva ránk,

A kegyeletnek pisla mécse ég
S betegen virraszt az Emberiség.

Halottaink közt legnagyobb halott,
Közös anyánk, hazánk is ott van, ott!

25 A dús, a boldog, drága szép haza,
Ma csonka, béna, vérző és kusza.

Nincs e világon annyi koszorú,
Mely eltakarjon, áldott szomorú,

30 Nincs annyi könny, mely méltón elsirat
És sebeinkre írt ad és vigaszt.

Ne is legyen! Szót, könnyet már ne ejts,
Magyar, virágod egy, a nefelejts!

És addig nem lesz élet, béke sem,
Mig föl nem támad ő, győzelmesen!

800.

PETŐFI-CENTENÁRIUM

Nevét idézik, de a szellemét nem.
Az él és gyújt szivekben, észrevétlen,
Mint a futó tűz korhadó avarban,
Terjed titokban és nő láthatatlan,

Mig égbe nem csap, éjbe nem világol
És pirkad tőle közel és a távol,
Hús csillagok sápadnak rőt hevétől
És bibor pernyék hullanak az égből

10 És futva futnak dúvadak riadtan:
Petőfi lángol a világviharban,
Elég babona, máglya, bamba gazság
És napod virrad, szent Világszabadság!

HANNELE KÖLTŐJÉNEK

Köszöntünk téged, a nagy Németország
Nagy éneklőjét, a jót és nemest,
Bár rablók néped javait orozzák,
Nem érhetik el a te kincsedet.

5 A legyőzöttnek üdv: mert győzedelmes
Igéit testté váltják az idők,
Lebuknak csillagok és fejedelmek
És színed is megújul, ősi föld,

10 De szent örökség és örök dicsőség,
Mit költők adnak s elmúlások őszét
Túlélik ők s jövőbe zengenek

És győzni fognak a szegény Takácsok,
Bitót az önkény mindhiába ácsolt
S az árva Hannele mind mennybe megy!

PER OMNIA SAECULA...

Időn, teren tul éktelen
Süket csönd szunnyad végtelen
És álmodik az Ismeretlen.

5 Robognak lenn az autók
És hálót sző a lusta pók
És rózsák szirma hull a kertben.

Időn, teren tul éktelen
Vak semmi szunnyad végtelen
És álmodik az Ismeretlen.

10 Lenn gyulnak, hunynak a napok
És millió szurony ragyog,
Ha a nagy Urnak szeme rebben.

15 Időn, teren tul éktelen
Üresség szunnyad végtelen
És álmodik az Ismeretlen.

És mulnak évek, milliók
És minden, minden veszni fog
És nem nyit rózsza több a kertben.

20 Időn, teren tul éktelen
Éjfélt kondit a végtelen
S alszik tovább az Ismeretlen.

803.

KRISZTUS A VARGÁVAL

Mikor számárnak hátán a szent városba tartott,
— Az üzletek bezárva, virágosak a parkok —
Ott állt Ahasvér varga a nép első sorába
És tele tüdejéből rikoltozott: Hozsánna!

5 Mikor vörös gunyában a nép elé vezették,
— A virgácsok biborral borították a testét —
Ahasvér varga ott állt és mint a bűsz szelindek
A csöcselékkal együtt orditozott: Feszítsd meg!

10 Mikor a föld megingott, az ég kárpitja megnyílt,
A százados megbánta az Ember Fia vesztit,
Ahasvér varga ott állt — sáppadt a Nap, a Hold, —
És mellét verve bőgte: Ez Isten Fia volt!

15 Mikor, nagy néha, árván, e rossz világba téved
Valaki, aki bátor, igaz, jó és az élet
Hozsánnával, kereszttel és pardonnal fogadja,
Butaság, mindig ott vagy, mint Krisztussal a varga!

ÉNEK A VIG BARÁTRÓL

Papok krónikája ránk hagyta e mondát
Hadd mondjam el, ahogy eleink dúdolták:

Szent Gál klastromára leszállott az este,
Portázó magyar had szállását kereste.

5 Pilises barátok, ki erre, ki arra,
Ész nélkül futottak északra, nyugatra.

Csak egy vig legény volt, Heribald, a fráter,
Ki lélekszakadva nem hordá magát el!

10 Együgyü és jámbor, a klastrom bolondja,
Neki így is, úgy is, rosszul ment a sorja.

Huj, huj! a turáni lovasok robognak,
Ej, haj! hült helyét se lelnéd a papoknak.

Aranyat, ezüstöt rejtekhelyre dugtak,
Lába kel a kincsnek, ahol háboruznak.

15 Sebaj, a magyarság nem is kincse szomjas,
Ami lelkesíti, néhány jó akó az!

Rajna lelke benne s Burgundia vére,
Harcok után torra, dalra, pihenésre!

20 Heribald, a fráter — orcáján alázat —
Köszönti illendően a vig daliákat.

Maga is jócskán húz a hegyek levéből,
Kurázsit merit a borok ihletéből.

Mire üt az éjfélt, indul is a tábor,
Nézi őket búsan Heribald, a jámbor.

25 Vén komor kolostor nincs neki inyére,
Szabad erdők, rónák felé vonja vére!

Mikor a barátok szépen visszatértek,
Hej, volt mit mesélni Heribald testvérnek.

30 De minden mesének egy volt ott a vége:
— Huj, csak a magyar had megint visszatérne!

805.

PETŐFI SZELLEMEK

Lejárt egy század... Ó, mi az neked,
Kire éonok várnak az öröklét
Mély tengerében és kristály egében,
5 Mi az neked, kit most kezd érteni
Vak és süket álmából ébredvezve
Az ember és most kezd hódolni szóval,
Szívvel, virággal, zászlókkal, tüzekkel,
Koldus-király pompával ünnepelvén.
De néked ez szó mind, szellő csupán,
10 Te másra vársz még, *tettre*, mely teremt
És rombol is, ha kell, mint a vihar,
Avult odúkat, zsarnokság hodályát,
És koronákat tép silány fejekről
És az egyetlen, élő, igaz Istent,
15 Kinek te voltál prófétája, *költő*,
A szabadságot áldja s hirdeti!

Lejárt egy század! Ó, mi az neked,
Ki már e földi élet szük határán,
(Ahol huszonhat esztendő *lobogtál*)
20 — Határtalan szárnyakkal szeltesd át
A végtelent és örökkévalót:
A föld szívébe szálltál és a Napba,
A káoszt láttad és a végítélet
Bősz trombitái zengettek füledbe!
25 Huszonhat évvel egy egész világot
Teremtettél *nekünk* s egész világért
Mentél halálba *megváltó magyar*!
Sirodnak keskeny és sekély a föld,
Te ott csatangolsz az örök körökben,

30 Világokat beszáguldó kométa,
 Ki megjelenysz, ha egy század lejár,
 Nem csillogásnak, de *emlékezetnek*,
 Mint Hamlet apja s szólsz: Esküdjetek!
 Esküdjetek és cselekedjetek!

35 Lejárt egy század. Most emlékezünk
 És esküszünk! Országok omladékán
 Sirokra nézünk és egekre nézünk.
 A te kis árvád, a koldús magyarság
 Téged keres, hogy *gyűjtsál fényt neki!*
 40 Eperjes és Pozsony, Koltó, Kolozsvár,
 Palota, kunyhó, *téged* tündököl ma!
 S a te nagy árvád, a szegény, beteg
 Emberiség is *téged* ünnepel!
 Vak és süket álmából ébredvezve,
 45 — Melyben magát gyilkolta botorul, —
 Ki a jövő dalait daloltad
 Szeráfi szépen és titáni bátran...
 S ha e romokból lassan majd fölépül
 Egyenlőség, testvériség, szabadság
 50 Nagy szentegyháza: *a te énekedre*
 Emelkedik majd mindenik köve
 És szived véréből lesz ronthatatlan,
 Jövő királya, fönséges, csodás,
 Örök magyar erő: *Petőfi Sándor!*

1 9 2 3

806.

D Ú D O L G A T O K

Vándorlegény a téli ködben,
— Mert köd előttem, köd mögöttem —
Az ország útján baktatok tova,
Az Isten tudja meddig és hova?

Az Isten, az még nem hagyott el,
Hitem egészen nem fogyott el,
De jaj, reménység nincs már rég velem
S kifosztott még a régi szerelem.

10 Dúdolgatok, de csak magamnak
S nótáim, mint pápista varjak
Szállanak élet és halál felett,
Fekete varjak, szürke fellegek.

15 Vándorlegény a téli ködben,
Sok csárda alszik már mögöttem,
Egy utonálló majd csak rámtalál,
Öreg zshivány, vén cimborám, Halál!

807.

A D Y - M É C S E S

A sirod körül gubbasztunk sötéten,
Virrasztunk a vak éjben s hallgatunk,
Kisértenek az uj és régi rémek
És némaságunk legméltóbb dalunk.

5 Csak verseid suttogjuk néha fájva,
Hogy érezzük, volt egyszer élet itt
És higyjük, hogy nem sirtál tán hiába,
Hogy valahára megvirrad megint!

NEGYVEN ÉVVEL

1

Ó asszonyom, ki csókot, lelket adnál,
 Hiába vártalak egy életen,
 Én szomjamat oltottam több pataknál,
 De te volnál a tenger, végtelen,
 Én lelkemet kínáltam több kalandnál,
 De lelkem lelke, nem jöttél velem.
 Ó asszonyom, még tavaszok lehetnek
 S te nem fogsz jönni semmi kikeletnek
 Uj balzsamával: a sirom felett
 10 Kihajtasz tán, mint nefelejcs, lehet!

2

Már jubiláljak? Eddig jajgatott csak
 Fajtam s magam sorsán e méla dal,
 És engemet sohase pártfogoltak
 Drága urak és olcsó diadal.
 15 Már jubiláljak? Én bíz azt tudom csak,
 Hogy negyven éve vagyok már fiatal!

A RÉGI VIZ FELETT

A tele hold, az őszi tele hold
 Áll fönn az égen, mint nyájas herold,
 Áll mosolyogva vén Tiszánk felett,
 Mint visszatérő tavasz-izenet.
 5 A vén Tiszán át húznak madarak,
 Mint egykoron nyilak a nap alatt,
 Kelet felől Nyugatra mennek ők
 És ők is boldog tavasz-hirdetők.
 10 S a parton állok, mint a jegenyék,
 Öreg fa én, ki negyven éve, rég,
 Kinőtt e földből s vész és gyász felett
 Fiatal nedvvel tavaszt hirdetett!

AZ ISTEN MALMAI

Az Isten malmai
 Örölnék csendesen,
 Zeng, zúg a végtelenség,
 Halál és Szerelem,
 Földön hadak robognak,
 Kométák az egen.
 A plánták egyre nőnek
 S hervadnak rendesen,
 A néma temetőkből
 Ragyogva s jeltelen
 10 A sírok sokasodnak,
 Tavasz lesz egyre fenn,
 Gyümölcsei az ősznek
 Rothadnak redvesen,
 15 Annát tegnap szerettem
 S felejtem szüntelen,
 Nem vérzik már piroslón,
 Fehér bimbó sebem,
 Magam is rögbe térek,
 20 Belőlem fű terem,
 Felőlem soha többé
 Nem fogtok hallani,
 Örölnék csendesen tovább
 Az Isten malmai!

A SZEGEDI BOSZORKÁNYOK

Az erdő, melyben égettétek őket
 Dárdás polgárok, már régen kivágva,
 Egy-két nagyon magányos, nagyon árva
 Nyárfa keserget még a tünt időket.

És ők, akik itt tűzben hamvadoztak,
 Rég por és hamu már, elegy a földdel,
 Mely tavaszonta frissen újra zöldel
 És édes álmat ad a vándoroknak.

10 A boszorkányok többé nincsenek,
Szemük tüzvésze már nem inceleg,
Szavak bűbája rontást nem terem.

Csak néha, tele holdas éjeken,
Mikor rügy pattan s árad a folyó már,
Álmában borzong és fölbúg a polgár!

812.

EMESE ÁLMA

Ázsiai sátor mélyén,
Ázsiai éjek éjén,
Hulló csillag fénye mellett
Álmodott Don vize mellett.

5 Szépanyánk volt, sorsok anyja,
Álmodott föl-fölriadva,
Megborzongott babonázva,
Ázsiai éjszakába.

10 Szíve táján a jövőndő,
Lelke mélyén ősi erdő,
Napnyugatra terjedendő,
Melynek méhe sohse meddő.

15 Álmodott és látta kéjjel,
Ágyékából messze, széjjel
Hóditó folyam dagadva
Mint rohan borús Nyugatra.

20 Népek útján büszke haddal
Söpri gátját diadallal,
És föléje vén turulnak
Védő szárnyai borulnak.

És az álom egyre mélyebb,
Mélyebb, szörnyebb és sötétebb,
Ősi folyam vérrel árad
S égis nyúlnak szolgágitak!

Álom, álom, terhes álom,
 Messze ázsiai tájon,
 Mikor érsz már boldog véget
 Anyaálma Emesének?

813.

MAGYAR MEZITLÁBAS

Egy szabad még: a sóhajtás,
 Szomorú sor, ugy-e pajtás?
 Régi zászlónk rongyos, sáros,
 Rajtunk tenger komiszáros.

5

Régi csárdánk csupa rom már,
 Más határban jó Fakónk már,
 Magunk ülünk fázva, fájva,
 A magyar siralomházba.

10

Borunk fogytán, dalunk fogytán,
 Régi kedvünk mese volt tán,
 Régi hírünk szélbe szórva,
 Idegeni szérűn polyva.

15

Hej, kenyeres, ha még egyszer
 Föltámadnánk napkelettel,
 És halálos, hősi tettel
 Sirba dőlünk — becsülettel!

814.

PROLÓGUS

a Fehér galambok fekete városban című
 Lóth Ila filmhez

Kedves közönség, fáradt emberek,
 Szomjas szivek, ide figyeljete!
 Igaz mesét mond nektek ma a film,
 Mely száguld vágyak, álmok szárnyain,

5 Igaz mesét mond és magyar mesét,
Sőt pestit és mait: a szürkeség,
A nyomor és gond városába visz,
Hol megterem a szív virága is.
Igaz, hogy sokszor feketére fest,
10 De szép s jó is tud lenni Budapest.
Fekete város ormai felett
Fehér galambok is keringenek,
Lemondó jóság, mely tűr csendesen,
Hűséges és győzelmes szerelem.
15 Mert magatokról szól ez a mese,
Hétköznapiokról, amely fekete.
És reményükről, amely hófehér,
Mert lesz még egyszer szóló, lány kenyér.
20 A szent magyar szegénység ünnepe
Eljő s valóra válik a mese!
Most könnyű perog még, míg a film perog.
De várjatok hittél s reméljétek.
És addig is, míg álom nyit s virág,
25 Fogadjátok jó szívvél Lóth Ilát!

815.

L Á M P Á S O K

Emberszemek, ti lángok a sötétben,
Kis tolvajlámpák és nagy fároszok,
Botorkálva az éjből örök éjbe
5 És dalt dudolva, rátok gondolok.
Egy zöldes fényre, amely annyiszor vont
Borus mámorba tavasz-esteken,
Mint pillangót a tűzbe furcsa hóbot:
Lidércem lángja, nem gyúlsz már nekem.
10 És gondolok egy tiszta, kék világra,
Mely nefelejsként mosolygott reám,
Apám szemére: áldott, régi lámpa,
Melytől kitárult száz gyermek Szezám!
És gondolok a hú anyai mécsre,
15 Mely virrasztott fölöttem éjeken
S a lázam leste aggón és remélve,
Ó, ez a fény volt glóriám nekem.

20 És gondolok sok lámpásra, mely orvul
Kacsintott rám és zsákutcákba csalt,
Sok gyűlölséges lángra, mely a bosszú
Olaján égett, sok dölyfös paraszt
Tekintetére, aki uri göggel
Nézett le, mint valami idegent,
Engem, ki nyirkos és sötét ködökben
25 Világokat gyujtottam s hiteket.
Sebaj, elmúlnak egyszer arcaik,
Ők elalusznak gyorsan és örökre
S én tovább látom, lenn is, a rögökbe
Egünk örök, testvérlámpásait !

816.

A G Y Á S Z M A G Y A R O K

Nyugatra ők nem mentek szivesen.
Kelet elég bort és rózsát terem.
Idegen földön halni nem öröm
És verekedni csak örökösön.

5 Szerették ők a szép szemek tüzét,
Mely élet forró fényét hinti szét,
Szerették ők a csillogó kupát,
Mely vágyat ébreszt és mely álmot ad.

10 Harcoltak, mert így mondta a vezér,
De nem tudták, hogy kinek és miér?
S hogy a seregnek gyászos vége lett,
Hát ők megmentették az életet.

15 Fülük levágva, orruk csonka, jaj,
Fogadja őket átok és kacaj,
De Isten napja süt még rájuk is,
De van még nekik uj nótájuk is,

20 És mind a hét Lázár szegénye lett
S végig szerette e zord életet
És énekelte: élni, élni kell
És csonkán, bénán is remélni kell !

A T Á P A I K R I S Z T U S

Az ország útján függ s a földre néz,
Arcán szelid mosoly a szenvedés.

A falu népét nézi csöndesen,
Amint ballagva munkából megyen.

Az ősi népet, mely az ősi föld
Zsellére csak és várja az időt,

Mikor saját portáján úr leszen,
Mikor az élet néki is terem.

10 A magyar Krisztus, a falusi szent
Hiszen nekik is megváltást izent.

Olyan testvéri áldással tekint
Feléjük és biztatja hiveit.

Feje fölött a nyárfa is magyar,
A fecske is és egy a zivatar,

15 Mely őt paskolja s a falut veri
És folyton buzgó őt szent sebei

Nem a magyarság sorsát hirdetik?
És ki segít már, ha ő sem segít?

T E S T A M E N T O M

Szeretnék néha visszajönni még,
Ha innen majd a föld alá megyek,
Feledni nem könnyű a föld ízét,
A csillagot fönn és a felleget.

5 Feledni oly nehéz, hogy volt hazánk,
Könnyek vizét és a Tisza vizét,
Költők dalát és esték bánatát:
Szeretnék néha visszajönni még.

10 Ó, én senkit se háborítanék,
Szelíd kísértet volnék én nagyon,
Csak megnézném, hogy kék-e még az ég
És van-e még magyar dal Váradon?

15 Csak meghallgatnám, sír-e a szegény,
Világ árváját sorsa veri még?
Van-e még könny a nefelejcs szemén?
Szeretnék néha visszajönni még!

20 És nézni fájón, Léván, Szigeten,
Szakolcán és Makón a hold alatt,
Vén hárs alatt az ifjú szerelem
Még mindig boldog-e és balgatag?

És nézni: édes anya alszik-e
S álmában megcsókolni a szívét
S érezni, most is rám gondol szíve:
Szeretnék néha visszajönni még!

819.

Ö N A R C K É P, 1 9 2 3

Tavaszon, nyáron, őszön és telen túl,
Már mosolyogva nézem az eget,
Melyen a régi vészek dühe nem dül
És ezer fénye hívón integet.

5 Derűs, szelíd és örök magyar ég ez,
Nem ér idáig rom és hervadás,
Időtlen emlék és jövő remény ez,
Fordulj felé csak, csüggedt csillagász!

10 Lenn kavargó még a por és az átok,
Véres szüret volt és a vad vadászok
Még mindig egymást lesik, kergetik,

Én nézem, hogy az ősi, égi puszták
Pásztortüzeiket biztatva gyújtják
És várom, amíg megvirrad megint.

820.

ANGELUS

Mária, májusi esték
Asszonya, mennyei fény,
Mig örök éjbe sietnék,
Megtérek szivedhez én.
5 Megtérek, méla eretnek,
Tékozló, árva fiú,
Látom, e földi tereknek
Minden szerelme hiú.
10 Mert csak te vagy a rózsa,
Ki itt örökre virul,
Álmok dávidi tornya,
Mely porba sohase hull!
Te vagy a csillag egünkön,
15 Mely ezer éve borús,
Mária, te vagy a pünkösdi
Pálmája, dicskoszorús!

821.

A K Ö L T Ó

Öreg kolostorok mély árnyán kispapok
Tömjénes bánata: én testvéred vagyok.

Ifjú rebelliók friss barrikádjain
A megváltó igék: nekem rokonaim.

5 Mélységes pusztaság éjén a meztelen
Jegenyék zokogó panasza egy velem.

Haragvó óceán dereglye-élein
A bolygó Elm tüzek tűnő testvércim.

10 Az én fohászomat kongatja a harang
S honvágyamat viszik a vándor madarak.

S melyeknek fénye már halott űrből ragyog,
Rokonaim a rég kiegészett csillagok.

Multak, jövők között állok epedve én,
Heraldikus talány a Mérleg közepén.

822.

IMÁDSÁG

Szeretlek forrón, mint eddig soha,
Te mindig áldott, mindig mostoha
Élet!

5 Szeretlek fájón, égőn, mint a seb,
Minden gyönyörnél mélyebb, édesebb
Halál!

Szeretlek boldog és reménytelen
Halálos vággyal én egyetlenem,
Isten!

823.

AZ UTOLSÓ MAGYAR

A világ nagy vihara orgonál,
Tán trombitálnak már az angyalok,
Sötét pokolban vigan áll a bál,
Utolsó csillag hullóban ragyog.

5 A kertben még egy késő rózsza nyit,
A szivben még egy késő nóta szól,
Sáskák lepik a Tisza partjait,
A jegenye derékig meghajol.

10 Üvöltének az idegen hadak,
Hajrá, utolsó torra, vad vadász,
Zord jég paskolja a kalászokat,
Az örök télnek szele vihorász.

Véremmel már csordultig a pohár,
Könnyemtől már kiöntött a Maros,
15 Itt állok, tépett pogány áldozár,
Föl, az utolsó áldozásra most!

Egy máglya kell, hogy rajta vesszen el
Minden, mi szép volt, ép volt és igaz,
20 Hogy az egekbe menjen füstje fel,
Ne szeplősitse soha földi gaz!

Nagy harcok kardja, csaták kürtje, mind,
Száz szent koboz, irás, örök erők,
Örök igék, magyar szentségeink,
25 Ne bántsanak bitor szentségtörők!

Lobogj az égbe máglya, égi láng,
Ti angyalok, csak trombitáljatok,
Te Bárány, itéld meg e rongy világ
30 Minden bűnét s a remegő gazok

Lássák, hogy támad a tűzből örök
Uj ifjúsággal, élve, győzve ő,
30 A halhatatlan, százszor meggyötört
És áldott szűz, a magyar őserő!

824.

K É R D É S E K

Az éveket, a messze, messze szálló
Szép éveket, Uram, ki hozza vissza?
Vagy várja őket örök kikelet?

5 Szerelmemet, a messze, messze illant
Szűz csodaszarvast, Uram, hol lelem meg?
Vagy várja őt is egy örök csalit?

A bánatot, a messze, messze elment
Szent felleget, Uram, hol látom újra?
Vagy várja őt is örök üdv ege?

10

Az életet, a messze, messze tévedt
Víg életet, Uram, még megtalálom?
Vagy tán a Fájdalom csak az örök?

825.

JULIUS 31

A mennybe ment ő
És sziveinkbe,
Örökkön itt él
És mindenütt.
5 Ahol szabadság
És szerelem van,
Ez örök vándor
Odatalál.

10

Ahol bilincs csörg,
Ahol acél cseng,
E Szabadító
Ott megjelen.
Villámba fénylik,
Rózsába nyílik,
15 Övé az ég és
Övé a föld.

15

20

Ha minden elvesz,
Ha minden ellen,
És ő velünk van
S mi véle tartunk,
Csak győzhetünk!

A V Á R T A

Fölégettem az összes hidakat,
Egyedül állok örök ég alatt.

Nem kell a kincs és nincs már szerelem,
Csak a magány s szegénység van velem.

5 Nem lázadok már és nem álmodom
És nem sirok a földi romokon.

Meghaltam sokszor és nem élek én.
De mindeneknek bánata enyém.

10 Jövő minden reményét ringatom,
Mint a vihart és fészket a falomb.

Igy állok örök békeességbe már
S az Istent várom, aki földre száll.

T E M E T Ő K

Szeretem és keresem őket,
A gyönyörű, víg temetőket.

Mert csak az élők sírnak, búsak,
A temetők mind koszorúsak.

5 Ott a virágok dúsan nőnek,
Poraiból a szeretőknek.

A ciprusok úgy integetnek:
Térj meg közénk, fáradt eretnek.

10 A gondolat itt sarut oldva
Fölnéz a hívó csillagokba.

Királyi bíbor itt elvásik
És rongy lesz a föltámadásig.

Szeretem és keresem őket,
Az igazságos temetőket.

15 A sírokon úgy elmélázom,
Mint nyájai fölött a pásztor.

És furulyám szeliden várja,
Míg szól az angyal trombitája.

828.

ÉN ISTENEM

Nekem te nem vagy messze, égi bálvány,
Siketen, zordon trónoló Nagyúr,
Előtted állok én kifosztva, árván
És boldogan, ha ég viharja gyúl.

5 A földiek nekem nem ártanak már
S az égiek testvéreim nekem,
Viharodnak palástját áldva add rám
S villámodat érezzem szivemen!

10 Ó, gyujts ki engem, mint szent jegenyédet,
Hogy égve égjek s a mély éjszakát
Mint áldozati láng ragyogjam át.

Mert égve égni: ez a földi élet
S beléd hamvadni boldog epedőn,
Mint kísértet hajnalkor temetőn.

829.

ALKONY A TISZA HÍDJÁN

E nagy nyugalmat és csöndes derűt
Szeretném én elvinni, ha megyek,
A nap korongja már tengerbe tűnt,
De fénye még a felhőkön remeg:

5 E bucsuzó fény éljen boldogan
S szeliden a szivemben, ha megyek
És minden bánatom oly nyomtalan
Suhanjon éjbe, mint e fellegek!

10 Most, hallga, a ligetben egy madár
Dalolni kezd és egy tücsök vele,
És velük énekel a méla táj:
Magyar mezők alkonyi éneke!
Ó, így zenéljen emlékem tovább
15 E csöndes rónaságon, ha megyek
S mint csillagfény az alkony biborát,
Ragyogja tul e vérző életet!

830.

ÓDA GERMÁNIAHOZ

Midőn szerencséd harci csillaga
A firmamentum ormain delelt
S négy nagy világot vertél győzedelmes
Marsoddal s hitték: minden a tiéd,
5 Én nem daloltam rólad éneket,
Én Catoval a győztes istenek
Helyett az elbukó ügyet segitem:
A szabadság és szeretet ügyét!
De most, mikor letépett koszoruddal,
10 Vérző fejeddel és sebzett sziveddel
A porba verve csillagokba nézel
És hittel, mely sziklákat hengerit,
Reménnyel, mely hős sirokon terem
És szeretettel mely legyőzhetetlen,
15 Tovább küzdesz, dalolsz, vered az üllőt,
A nagy jövő zenéjét zengve rajta,
Most, hogy a szellem és az akarat
Titáni műhelyébe visszatértél
S dicső dacod kohóján a tüzet
20 — A tudomány, a munka vesztalángját —
Versenyt szítod: fogadd a bús magyarság
Hü énekes fiának himnuszát,

Jövő dalát világgá hirdető
Nagy egyetértés és szent ellenállás
25 Kettős vértjébe vont Germánia!
Légy példa nekünk, hívó, biztató,
Hogy fáklyád fényinél riadva lássa
E pártos és hittelen magyarság,
Hogy váltság és szabadság merre int
30 S a legyőzöttnek üdv és győzelem!

831.

S Z E R E L E M

Szép, ősi szó, mámoros messze illat,
Távoli akkord, fájó és örök,
Beárnyékozod borús álmainkat:
Égi követ liliomok között.
5 A végzet voltál vesztett ifjúságom
Szent tavaszában: élet és halál,
Bús életem és gyönyörű halálom,
És elhagyál!

Emlékezem reád vigiliákon,
10 Könyvek és könnyek és borok között,
Ha elkerül a béke és az álom
S az elmúlás rút váza rám zörög.
Emlékezem és nem fáj már az élet,
Emlékezem és nem fáj a halál:
15 Szelíd arkangyal, nyilad erre téved
És eltalál!

832.

É N E K K Ö R Ö S I C S O M Á R Ó L

Székely hegyekből messze Ázsiába,
Az őshazába vándorolt ki ő,
Feje felett a vén, szent Himalája,
Tán öregebb, mint maga az Idő.

15 Adyval állunk ősi vártán
S uj barrikádon: dúl a harc,
S a fajtánk balga pusztulásán
Jövőbe sir az uj panaszt!

20 És Léda jó és Anna is vár
S borunkban könny és vér ragyog,
Álmunk dicső és sorsunk hitvány,
Költők vagyunk mi s magyarok.
A temetők megállj-t riadnak,
Fejfák között víz már csak út,
S vonatunk véres virradatban
Egy óriás, bús sirba fut!

836.

EPITÁFIUM

Nem jártam én Párist soha
És Velencében nem szerettem,
Magyar tájak pora, moha
Temetett el szép lassan engem.

5 Nem láttak márvány paloták
És nem hódoltak úri népek,
Szűkös sikátorok során
Hirdettem hittel én a szépet!

10 A jegenyék testvére én,
Zokogtam a magyar viharba
S a hant alá úgy térek én,
Mint a mag, mely kihajt tavaszra!

837.

ŐSZI STANZÁK

E bárányfelhők a lány esti égen,
E boldogan és búsan lebegők,
E szelíd nyájak örök, messzi réten,
Oly ismerősök, oly kedvesek ők.

5 Szokolca dombján őket néztem egyszer,
Mikor szerencse s Anna elhagyott,
Őket vigyáztam és őket szerettem,
Ők voltak akkor a hú bánatok!
10 Mi fáj ma úgy, mint soha, soha régen,
Mi bánt ma úgy e fázós, őszi éjen?
Tudom, tudom: ők mind a régiék még,
De ifjúságom már csak kósza emlék.

E teli hold fényében földerengő
Csöndes kis utcát ő be ismerem.
15 Emlék kísér itt, multakból kizengő
Sok régi emlék ballagdál velem.
Egy csók zokog, egy dal sír, egy búcsú szól
És nem tudok megválni tőle még,
Egy verset próbálok dúdolni újból
20 És keresem elfáradt ütemét.
Hajam derére tűz a hold ezüstje,
Bágyadtan száll egy kémény szőke füstje:
Tudom, tudom, a varjak mind belepték
Múlt ifjúságom tarlott téli kertjét.

838.

A N N Á N A K

Az ős teríti dús, rőt szőnyegét
A nyár halott vállára csöndesen.
Én kedvesem, én hűtlen kedvesem,
Te hallod-e a hervadás neszt?

5 Hajadnak bársonyát zilálja-e
Az elmúlásnak dúdoló szele,
És a halál hűvös lehellete
Az ajkad bíborát csókolja-e?

Vagy rajtad nem fog a szörnyű varázs,
10 Mely minden szépség átka erre lenn
S megvéd minden rontástól énekem,
Ez örök vágyból szótt tündérpalást?

SZIGETI EMLÉK

Az ifjúságból
 Két gyönyörű zöld szem ragyog,
 Mint a reménység,
 Mely régesrégen elhagyott.

5 Nem énekeltem
 E két szép szemről éneket,
 De tiszta fényük
 Titkon sokszor melengetett.

10 Mint jelzőlámpák,
 Jövőbe hívtak boldogan,
 De én megálltam
 És élet és üdv elrohan.

15 Majd lenn a sírban,
 Tudom, e két zöld fény lobog,
 Az ifjúságból
 Föltündöklő szemaforok!

ÚJ VALLOMÁS

Minden szerelmet, amely bennem égett,
 Mint égi tűz és kárhozati láng,
 Melytől kigyúltak bennem messze fények
 S ragyogtak földi fároszok gyanánt,
 5 Minden szerelmet most rád pazarolva
 Szeretlek nép, munkás és szenvedő,
 Te vagy reményem óriási tornya,
 Mely mélységekből az egekbe nő.
 Te vagy egyetlen és végső szerelmem,
 10 Minden nyaramnál forróbb hevületben
 Őlel dalom és csókol éneke,
 Anyám te vagy s te vagy a gyermekem!

15 Minden gyűlölség, amely bennem égett,
Mint ifjú vadság és mint férfi gőg,
Mely boldogított, mint a drága mérgek
A mámoros ivót, halált hívót,
Minden gyűlölség szálljon most felétek,
Kik a szabad jövődöt féltitek,
Kik renyhe jólét párnáin henyéltek
20 S tagadjátok az egyetlen hitet:
Hogy szent az élet és hogy szent az ember,
Ki jövőt épít, mint korállt a tenger,
Ki sötét odukból fényre vágyva,
Majd győzni fog a földön nemsokára!

841.

T Á P A I L A G Z I

Brummog a bőgő, jaj, be furcsa hang,
Beléjekondul a repedt harang,
Kutyák vonítanak a holdra fel,
A túlsó parton varjúraj felel.

5 Brummog a bőgő, asszony lett a lány,
Az élet itt nem móka s nem talány,
A bort megisszák, asszonyt megverik
És izzadnak reggeltől estelig.

10 De télen, télen a világ megáll
És végtelen nagy esték csöndje vár,
Az ember medve, alszik és morog.
Benn emberek és künn komondorok.

15 Brummog a bőgő, elhervad a hold,
Fenekig issza a vőfély a bort,
Már szürkül lassan a ködös határ,
És a határban a Halál kaszál. . .

BETLEHEMES ÉNEK

Ó, emberek, gondoljatok ma rá,
 Ki Betlehemben született ez este
 A jászol almán, kis hajléktalan,
 Szelíd barmok közt, kedves bambinó.

5 Ó, emberek, gondoljatok ma rá:
 Hogy anyja az Úr szolgáló leánya
 És apja ács volt, dolgozó szegény
 S az istállóban várt fődél reájuk.

10 Ó, emberek, gondoljatok ma rá,
 A betlehemi kiseded jászolára,
 Amely fölött nagyobb fény tündökölt,
 Mint minden várak s kastélyok fölött.

15 Ó, emberek, gondoljatok ma rá,
 Ki rómaihoz, barbárhoz, zsidóhoz,
 A kerek föld mindegyik gyermekéhez
 Egy üzenettel jött: Szeressetek!

Ó, emberek, gondoljatok ma rá!

TERZINÁK

Oly őszinték az őszi temetők,
 Fekete hantok és fehér kereszték,
 Egy kis gödörbe hívnak csendben ők.

5 Még benned ostoba hír vágya reszket
 És gyönyör láza, mely, ha este lesz,
 Csak magasabbra száll, mint a betegnek.

A temetők, a könnyes és deres
 Szép temetők anyai csókra hívnak,
 A bús rögök azt suttogják: szeress!

10

Lehull az égről egyszer mind a csillag,
Te is lehullasz, tékozló fiú
És vége lesz a rímnek és a kinnak.

15

Hiába, minden vergődés hiú,
Mert minden útunk erre tér meg itten,
Hír, kincs, üdv, gond, kéjvágý és honfibú:

Egy tenger, egy gödör vár rád: az Isten!

844.

SZABADKAI EMLÉK

10

A szép, bus Szegeden születtem,
De a dajkám dala felettem
Szabadkán hangzott hajdanán.
Szabadka, vig, dalos tanyám,
Gondolsz-e néha a szegény
Két kis gyermekre, aki felnött
És nézi, nézi még a felhőt,
Mely felőled jön és feléd megy.
A két költőre, aki téged
Örökre emleget, szeret
És rimbe rőtta rég neved?

845.

JAPÁN MÓDRA

A sóhaj és a felhő összeérnek
Valahol szűz magasban csöndesen —
S a felhő szól: én szomorú fivérem,
Ölelkezzünk a tündöklő egen!

*

A rózsák és a vágyak haldokolnak,
Ha jó a két kertész, a tél s halál —
S a rózsák szólnak: ott leszünk maholnap
Az égi kertben, hol örök a nyár!

*

10 A tengeren eltűnnek a vitorlák
S a fellegek eltűnnek az egen.
Van valahol egy tenger és egy ország,
Mely vitorlátlan és felhőtelen.

846.

A K A R A T

Az újszegedi erdőben, avarban
A fűbe fekszem s nézem az eget.
Ilyen kék nem volt soha még s alattam
Oly biborak se a falevelek!

5 Harkály kopácsol és rigó rikkant még
És a nap hervad, hervad nyugaton,
Ha most szeliden én ez őszbe halnék,
Fejedelmi volna ravatalom!

10 De jaj, még élek és még élni vágyom,
Botor, bolond vággyal, mely élni fél,
A falevél, mely finom ivbe rám hull,
Megnéz utolszor és jaj, elítél!

1 9 2 4

847.

VIZKERESZTRE

Jövének távol, boldog Napkeletről
Három királyok, híres mágusok,
Mert hirt hallottak a csodás Gyerekről,
Kiről legenda és jóslat susog.

5 Ki született szegényen Betlehemben,
 Kit megöletne Heródes király
 S aranyat, tömjént, mirrhát lelkesedve
 Hoz néki Gáspár, Menyhért, Boldizsár!

10 Szerecsen, indus, perzsa, mind csodálja
 A Kisdedet, ki a jövő királya
 S a csillagot, mely homlokán ragyog.

 Ő édes, kedves. Bájolón gagyog
 S egy pintyőkét néz, mely szent szeliden
 A Szűz Mária vállán megpihen . . .

848.

TUTAJOK A TISZÁN...

 A némán ballagó vizen
 Tutajok úsznak szeliden.
 Nekem mindegyik izenet,
 Mely megállítja szívemet.

5 Máramaros, a régi, szép,
 Melynek vidoran zöld vizét
 Bámultam bús fiatalon,
 Izen nekem a tutajon.

10 A messze zengő vén hegyek
 S a vén sasok a bérc felett,
 A fiatal Tisza s Sziget
 S egy fehér kendő integet.

15 Egy fehér kendő: szerelem,
 Maholnap szemfedőm nekem,
 Alatta álmodom folytatom
 Az alvilági tutajon . . .

849.

FINIKÉNEK

5 A boldogságot akkor érezed meg,
 Mikor már nincsen, mint a madarat,
 Mely az erdőnek nyári éjszakáján
 Fölötted álmodott vén fának ormán
 S akkor láttad meg, mikor elröpült.

10 A boldogság az, ami volt. Az élet
 Csak szenvedés, csak álom, bús, ködös.
 Örök csak az, mi túl e földeken,
 Emlékek boldog szigetén dalol már,
 Kálvária-domb minden tünt öröm,
 Melyen megváltó bánatunk köszönt!

850.

LÁZÁR AZ ÉGBEN

Bibor és bársony köntös lesz ezután az éked.
— Köszönöm, megszoktam már a darócot, mely éget.

Arany és ezüst tálból fogsz enni csarnokomban.
— Köszönöm, megszoktam már a csontokat a porban.

5 Tömjén és mirrha s ámbra fog illatozni néked.
— Köszönöm, a bús erdők gyantája volt az élet.

Az angyalok danáját hallod majd mindörökkön.
— Köszönöm, az anyámét hallom, ringatva bölcsőm!

10 Ábrahám kebelében az üdvök üdve vár rád.
— Köszönöm, engedjétek tovább is élni Lázárt!

851.

M A G Y A R T É L

A kicsi kocsmá ablaka világos,
Fehérvirágos, mint a temető,
Hol a nap éppen vérvödösen áldoz
S a hold sápadt sarlója egyre nő.

5 Az este jó és a fehér keresztnek
Nagy békessége integet felénk,
Szelid magánya a mély, ősi kertnek,
Hol megpihen majd minden nemzedék.

10 A tünde ég pásztortüzei lassan
Kigyulnak rendre és az ég alatt,
A temetőben és a kocsmazajban,
Egy néma angyal halkán áthalad.

15 A szárnyakat hallják egy pillanatra
A vén ivók s bús holtak, csöndbe lenn,
A Bodri szüköl, a havat kaparja
S a kakukóra megáll hirtelen.

20 Babona, bánat, borok és botorság,
Mind összekapnak és a kocsmá zúg,
Fölzengenek az átkok és a nóták
És döngetik a temetőkaput!

852.

M I T A K A R T A M ?

Kifelé ballag már a vén diák
Az életből és a melódiák
Gyéren zendülnek ajkán s csendesesen,
De azért még pár nóta megterem.

5 De azért én panasszal nem vagyok,
Az Isten napja néha rám ragyog,
A csillagok a régi szelidek
S hozzám hajolnak lassan a szivek.

10 Mást nem akartam, Isten a tanum,
Elhallgat immár a vád és a guny,
Mivel az értetlenség illetett,
Mert úgy szerettem a szegényeket.

15 Magyar szegénység hü költője, én,
Kitartok véled, régi jó remény,
Hogy a jövőd csak nekünk terem
S hogy e jövőt építi énekem!

20 Magyar szegénység: véget ér e tél,
Lesz még itt szőlő és lesz lágy kenyér,
Az igazság lesz ur e föld felett
És az se fáj, hogy én már nem leszek!

853.

TAVASZVÁRÁS

A déli szélben lehunyom szemem
És gyöngyvirágok szagát érzem.
Az esti égen violás a szín
És kikeletben járnak álmaim.

A hó alól már dobban boldogan
A föld nagy szíve s csöndesen fogan
A csíra, melyből új élet terem
S bimbók bomolnak majd szűz réteken.

10 Az örök nap még bágyadtan ragyog,
De tavaszosok már a csillagok
S az éjszakában zizzenő neszek,
Egy új világ susogja már: leszek!

15 A földre fekszem, hallgatom szívét,
Az égre nézek, kémlelem színét,
Ég, föld között angyali üzenet
Hirdeti a jövőendő életet.

Mert boldog ige ez és szent igaz
És örök törvény és áldott vigasz,
20 Hogy győz az élet, duzzad és dagad
S előnti mind az ócska gátakat!

854.

G A N D H I

Szent Ázsiában él egy férfi, hallod,
Helóta nép sok kis helóta nagyja?
Egy férfi, aki tudja, mit akar
És azt akarja, amit nemzete!
Egy férfi, aki bir lemondani
És cselekedni hitvallón, ha kell!
Egy férfi, aki nem ágál s beszél,
De példaképpen él és köntösét
10 És gondolatját egyként osztja meg
Fájának minden sarjával. E férfit
Dalolom én ma nektek, daltalan
És hittelen kufárok, konclesők!
E férfit, aki hozzám közelebb van
És rokonabb velem, mint a ti hitvány
15 És hangos pereputtyotok a fórum
Nagy cirkuszának biborszőnyegén.
Alvó világunk ébredő szive,
Rab gondolatnak fölszabadítója,
Vesztett hazának honszerzője, téged,
20 Kis országom, vert fajtám, szolganépem
Nevében várva és akarva egy jobb
És igazabb kort énekellek, én, én,
Szent Ázsiának árva száműzöttje.

J A P Á N O S A N

Nem építettem kunyhót sem magamnak
 És nem szereztem sápadt kincseket,
 A vágyaim a végtelenbe laknak
 S minden pompád enyém, szent kikelet.

*

5 Van éjszaka, hogy oly közel a holdnak
 Arany tányérja a kék ég falán
 És bánataim oly távol bolyongnak,
 A mennybe szálltak boldogan talán.

*

10 Az óborokban annyi feledés él
 És annyi emlék s úgy tetszik nekem,
 Hogy régi életeim szenvedését
 Békélt gyönyörrel újra ízlelem.

*

15 A kedvesem elküldte a szelencét,
 Mely fekete, akár az éjszaka
 És benne egy szál jázmin, régi emlék,
 Oly hervadt, mint az életem maga.

*

20 Egy őzet lőttek a szegény vadászok,
 Kiket az élet úz, e rengeteg.
 Az őz szeméből könny és vér szivárog,
 De boldogabb már, mint az emberek!

Ö R E G S Z I N É S Z

Még ruganyosan jár-kei a szinen.
 Hány éves, azt nem tudja senkisem.

A maszkja még, ha úgy kell, fiatal
 S maradt számára is még diadal.

5 Az öltözőben sokszor elmereng,
Hogy hova tűnt a régi regement?

A régi tapsok forró zápora
Az ő fejére nem hull már soha.

10 A régi cimborák és szeretők
Nyugdíjba vagy a sirba mentek ők.

A régi koszoruk babérja int,
De nem találja régi álmait.

Az élete lejátszott, únt szerep
S a nagy süllyesztő egyre közelebb.

15 Az örök sűgő azt susogja: Csend!
S négy deszka közt pihen meg odalent!

857.

48 M Á R C I U S 15.

Ó régi szép est . . . tündöklő siker,
Mikor jön egyszer hozzád fogható,
Dicsőséged az egekig ivel,
A deszkáidon tetté vált a szó.

Igen, az Ige testté lett, derék
És lelkes nézők tapsoltak neked,
Szinházi est, melyen — ó büszkeség! —
A gondolatszabadság született.

10 Aktoraid: Petőfi, Jókai,
Vasvári, Táncsics és a korai
Tavaszi mámor sok nagy ifja még,

Szinésznőd Laborfalvy Róza volt,
Ki Jókainak szivére hajolt . . .
Ó régi szép est: jössz-e vissza még?

(BORDÓ CIPELLŐ...)

Bordó cipellő, karcsú, mint a csónak,
 Mely álmok, vágyak tengerén evez,
 Kicsike fészke fojtott férficsóknak,
 Parányi zsámoly, mely szívet sebez:

5 Bordó cipellő, bibor, mint a vérünk
 És mint a hajnal, mely halkan virrad,
 Bus életünk és térdeplő reményünk
 Előtte ó be fájón megriad!

10 Bibor cipellő, gyönyörű topánka,
 Karcsu, vig csónak sorsunk tengerén,
 Suhanj, suhanj sok boldog éjszakába,
 Büszkén, győzelmesen és könnyedén!

E M L É K

Egy régesrégi operettben
 Egy kis színésznőt megszerettem.

Játszott a távol rokokóban,
 Szívemmel is játszott valóban.

5 Nekem oly szent volt ez a játék;
 Az irigy sorstól bús ajándék.

Lelkembe villant szőkesége...
 De a játéknak vége, vége.

10 Egy melódia él szívemben,
 De a szövegét elfeledtem.

Fáradt, unott, szomorú néző,
 Tudom már: minden nő színésznő!

A SZERI PUSZTÁN

Be szörnyű csönd ül e vén táj felett:
Halálos csönded, elhagyott Kelet.

A sátorok elmúltak és a rom
Oly néma, mint kővé vált fájdalom.

5 A felleg, amely ballag az égen,
Ezer év gyászát hordja vemhesen.

A varju, mely rebbenve száll tova,
Tán érzi, minek áll ma itt tora?

10 A nap vezéri sátora, az ég
Aranybíborral, régi volna még

S a csillagok, az örök őrszemek
Az ősi vigyázással fénylenek.

S a szél a régi dalt dudolja csak
S a jegenyék a vártán állanak,

15 De jaj, hol van ma ama hét vezér,
Hol egy is, egy csak, aki nem beszél,

De vérét a serlegbe önti és
A néppel együtt győzni, veszni kész.

20 És hol a nép, amelytől fél Nyugat?
A szeri pusztán kósza eb ugat.

Bagoly huhog a bús rom rejtekén,
Ó szeri eskü: hadd idézlek én!

SOMLAY ARTHURNAK

Pozsony és Kassa dómjának harangja
Zeng főséges hangodban, Somlay,
És benne sirnak ujjongva, zokogva
Tünt századok magasztos álmai.

5 És benne bűg a vajudó jövendő,
Hogy lesz még egyszer ünneped, magyar
És benne orgonál sok ősi erdő,
Tavaszzal nyög benne s zokogó avar.

10 A szép hazugság deszkáin ha látlak,
A szent igazság hite szól felém
És bátor tett lesz a bús költemény.

Ó szent a játék és áldott a látszat,
De több, nagyobb a te művészeted,
Ki ember s férfi vagy minden felett!

SZENT SEBESTYÉN

Nyilazatok: a seb rózsát terem,
Mely nyílra fog az örök kertbe fenn!

Nyilazatok: minden nyíl szárny nekem
Feléd, örök hazám, ó végtelen!

5 Nyilazatok: bíbor dísz lesz sebem,
Mely hirdeti: halálon győzelem!

Nyilazatok: kínom megszentelem
Isten vitéze én, az Úr velem!

10 Nyilazatok: én már emelkedem
Túl hegyeken és túl fellegeken.

Nyilazatok: koronát küld nekem
Örök Cézárom, égi jegyesem!

FANYAR TAVASZ

Ma jobban fájsz, mint eddig, ó tavasz,
Te minden évben ékes és derüs,
Te minden évben fiatal maradsz
S az én szivemből lassan messze tűnsz.

5 Hol vagytok régi tavaszok szelid
És édes játécai, szerelem
S dicsőség pillangói, merre vitt
Vig táncotok, mely játszott csak velem?

10 Hol vagytok régi lányok és dalok
És régi álmok, hol a régi bú,
A régi bú, hogy fiatal vagyok?
Az örök álom vár már, vén fiú!

A JUBILÁNS

Magyar művésznek gond és baj a sorsa,
Magyar művésznek vergődés e lét,
A végzete halálíg ostorozza
És áldozatnak hozza életét.

5 Magyar művésznek a magyar vidéken
A dicsőség is csak gyéren terem,
Megőszül és megrokkán észrevétlen
És tengődik babéron, kenyeren.

10 De van egy napja, mikor néki tapsol
Minden tenyér s minden díj néki jár,
Az örök koldús egy napig király.

S mig emlékezhet holtáig e napról,
Tovább robog a kordé, a dolog,
De van napja, mely rámosolyog.

JAPÁN MÓDON

A holdat is felhő takarja néha
 És elsötétül néha a nap is.
 Szivem szerelme, sokszor fáj a tréfa
 S borongok én a boldogságban is.

5 Hogy hűtelen vagy, jól tudom nagyon rég
 És leveledet régen összetéptem,
 De végső csókid ott ég ajkamon még,
 Mint hó pecsét a szerelmes levélen.

*

10 Fejem havas már, mint a Fuzijáma,
 Mely tengerekre néz magányosan,
 De tövében nyit még tavasz virága
 S szivemben is még olykor vágy fogan.

*

15 Egy régesrégi hercegnőt imádok,
 Akit nem csókolt földi ajk soha,
 Aki e tájon szerelemre vágyott
 S e dalban él elhervadt mosolya . . .

RÉGI OPERETT

A zenekarban bujkál, mint az erdőn
 A kis madár, egy pajzán, buja dallam,
 A hegedűk is fölsírnak merengőn
 S egy szőke tündér mosolyog a karban.

5 A félhomályos nézőtér zugában
 Elálmodozva nézek föl a fénybe,
 A gyönyörű és talmi ragyogásra
 S eszembe jut multam szép szőkesége.

10 Míg gyöngyöznek a trillák és a lallák,
Föltámad bennem a túnt fiatalság,
Mikor még szín volt és fény volt az élet.

S hogy tapsviharba hal a boldog ének,
Szemem lehunyva én Őt újra látom,
Ki életem volt egykor és halálom.

867.

Ö N A R C K É P

Ez elfáradt fej mélyen meghajol már
A sors előtt, mert mindig jó a sors,
Ezt vallja Zrinyi és így zsong a zsoltár,
Szívem, te lázadó vagy s most lakolsz!

5 De a világi urak és hatalmak
Nem látták soha görnyedten e főt,
Mely könnyes szemmel és dalos ajakkal
Hódol virágok s őzikék előtt.

10 E szemek lassan, lassan ködbe veszve
Sejtik csupán a földi tájakat,
De fényt ad nékik minden égi eszme.

S amíg gyászt látnak csak a nap alatt,
Az égre néznek és már úgy ragyog
Sötét tüzük, mint hulló csillagok!

868.

R A B S Á G

E föld nekem csak tömlőcöm
És végeztem vad porkoláb,
Én túl e szűk és zord körön
Szeretnék szállni már tovább!

5 Oly végtelen dús a világ,
Testvéreim, szűz csillagok,
Megannyi mennyei virág,
Oly bús vagyok miattatok!

10 A tömlöc mélyén nyugtalan,
Ha néha elszunnyad szemem,
Szabadnak érzem már magam
Közöttetek, ott messze, fenn!

15 Egy másik életem örök
Zenéje zeng szivembe már
S várom, hogy e kopott, törött
Órán kis végzetem lejár.

20 Csak egy fáj, hogy ha majd hazám
Szabad égében szállhatok,
Tovább zokogtok a bezárt
Cellákban emberek, rabok!

869.

M É Z E S K A L Á C S

— Emőd Tamásnak —

Még békebeli, boldog e kalács.
Szív küldi szívnek. Emlékszem, Tamás.

A nekeresdi vásárt hallgatom
És ott vagyok a régi Váradon...

5 Királyné Encellánk be messze ment
S be megfogyott a régi regement.

A vig bolondból lett most bús bolond
S magyar Jósánk még árvábban bolyong.

10 Piros Holnapra szürkén jött a Ma
S elhalt szivünk száz büszke dallama.

De lesz még egyszer ünnep és kalács,
Magyar szegénynek vig föltámadás.

Sziv küldi szivnek e reményt, Tamás!

870.

L O R D B Y R O N H O Z

Rab népek egyikének gyermeke
Köszönt ma, szabad eszmék hőse, téged,
Kinek a sorsod szép és bus rege
És a halálad büszke örök élet!

5 A gőgös Albion, kalmár hazád
Megtágadott, bár legjobb fia voltál
S tiéd lett minden föld s nép, mely galád
Zsarnok alatt nyög s versed néki zsoltár.

10 Nagy jegenyék s bus füzesek alól
Feléd száll ma e sóhaj, lázadó dal,
Mely már betelt a sok silány bitorral.

Sirodban most te meg se nyughatol,
Hisz ennyi rablánc még nem volt e földön
S az ég alatt nem volt még ennyi börtön!

871.

M Á J U S

Vén harcos én, ma békét hirdetek,
Virággal verve meg a sziveket.

Egy uj kiáltványt irok s érzem,
Hogy ez az ige egyszer tett leszen:

5 Ember, légy végre ember újra már,
Ne ordas farkas és halálmadár!

Nem bus robot, de boldog munka kell,
Melynél a szív bizó taktusra ver.

10 Uj szent szövetség kösse össze mind
Embertestvérek jó reményeit!

Ez áldott föld ne temető legyen,
De kert, amely több jóságot terem!

Ember, magyar, ma még élő halott,
Legyen majális minden egy napod!

15 Vén harcos én, ma békét hirdetek:
Legyen szerelmünk már a szeretet!

872.

A SZINPAD DÉLUTÁN

Királyi trón, mellette koldusbot,
A bot virágos és a trón kopott.

Az előtérben méla palota,
A balfenéken vérpad, kaloda.

5 Fönn a magasban függő kert virul,
Merengő tenger látszik messzi, túl.

Oly néma minden, mint a temetők,
Föltámadásra várnak csendben ők.

10 Mert jó az est, a csillár fölragyog,
Kigyúlnak a rivalda csillagok,

Fanfárok zengnek és üstdob recseg:
Tragédiába indul a sereg,

A taps viharja mennydörög, robog...
... Most kávéházban még az aktorok.

P R O L Ó G U S

Kedves Közönség, kis jóindulattal
 És biztatással vedd, amit hozunk,
 Kik lelkes hittel, ifjú akarattal
 Művészetünk oltárán áldozunk.

Még fiatal e gárda, ó de nekünk
 A fiatalság ritka, drága kincs,
 Mely beragyogja minden küzködésünk
 S a rögös útra rózsát áldva hint.

10 Lehet, hogy gyenge néha még a hangunk,
 Lehet, hogy léptünk még bizonytalan,
 De indulunk: a szépet, jót akarjuk
 S érezzük, hogy hitünknek szárnya van!

15 S ha egy akad köztünk, ki a dicsőség
 Fénylő egébe fölszáll, már elég;
 Mi többiek majd, ó kedves Közönség,
 Küzdünk tovább, míg szent tűzünk elég.

20 Mert érted játszunk és érted csatázunk,
 Boldog magyarság, mely nem volt, de lesz,
 Ha tetszik néked a mi áldozásunk,
 Kedves Közönség, tapsolj és szeress!

K I S É R T E T E K

Minden mulandó és minden halandó,
 De ők örökké följárnak nekünk,
 Ha jó az est, kinyíl a kriptaajtó,
 A szavak zára s eljő szellemük.

5 Orestes megjelen a bűnt idézve
 És fölkel Hamlet apja s mennydörög
 És fölsir Romeo szerelmi kéje
 S Moor Károly lázadása, mely örök.

10 Minden mulandó és minden halandó,
De ők még mindig élnek s visszatérnek,
Bár alkotóik háza az enyészet.

Ha jó az est, kinyíl a kriptaajtó,
A szavak zára s eljő szellemük
S az örök titkot súgják meg nekünk!

875.

UJ KURUCNÓTA

Tyukodi pajtásom,
Kutya világ járja,
Magyar urak lakomáját
Folytatja a kánya.

5 Rongyos a dolmányunk,
Idegené házunk,
Folt hátán folt mente, csizma,
De azért pipázunk.

10 De azért az ősi
Rebellis hitünket
Nem tagadjuk, bár az ellen
Száz pandurja büntet!

15 De azért kitartunk,
Verekedve váltig,
Édes anyánk, Magyarország
Fölvidulásáig!

876.

NEFELEJCS KISS JÓZSEF SÍRJÁRA

Juszuf, a költő, hármat szeretett:
Az életet, álmot s a rímeket.
Az élet hitvány és álmunk hazug,
De rímeinkben királyok vagyunk!

5 Keleti szőnyeg volt neki e föld,
Hol annyi vágya kelyhe összetört,
De szép az élet, ezt hirdette váltig,
Szürke gondoktól fekete halálig.

10 Én vallom, fájó és fáradt utód,
Hogy ő nagy álmok padisahja volt,
És vallom, minden gond és gyász felett,
Hogy dala nem múló s ríme remek.

15 Juszufnak mindegy már, de nem nekünk,
Kik örökében tengünk, szenvedünk.
Magyarság és emberség alkonyán
Juszuf a bülbül, ő a csalogány.

877.

ESTI FÉNYEK

A tavaszesti égen fölragyognak
A barna felhők közt víg csillagok:
Zord életem estéjén fölcsillan ma
A vágyam még,
5 A vágyam, mely már rég elhamvadott.

A tavaszesti rónán messze égnek
A barna árnyban víg pásztortüzek:
Bús álmaim estéjén szőkeséged
Föltündökölt.
10 Föltündökölt s jó éjszakát üzent.

878.

HAJNALBAN A NAPHOZ

Én most szeretlek, mikor még az éjjel
Vert seregének árnya fut tova
S csak a magányos és bús jegenyének
Szűz homlokán ég fényed mosolya.

5 Én most szeretlek, mikor szent keletnek
Mély tengerén ring arcod, az örök
És sugaraid álmodón remegnek
A paloták és kalyibák fölött.

10 Még vár a hajnal, de az éj halott már,
Trillák csattognak lombon, bokron át,
Oly dús az ég keletre, mint az oltár,
Mely várja a nagy, ősi áldozást.

15 Majd jön a nappal, a vásár, a hajsza,
Fölkél vackáról ember és barom.
Én most szeretlek és neved e dalban
Ezer madárral hadd magasztalom!

879.

JAPÁNI MÓDON

Álmomban varjak károgtak a fákon,
Melyek tavaszi alkonyban remegtek.
Az életem is ilyen furcsa álom,
Csak egy való, hogy oly fájón szeretlek!

*

5 A kertben ültünk nyári ünnepélyen,
Smaragd fűvön topáz bor csillogott ránk,
Arany nap tündökölt az azúr égen
S peregtek gyémánt homokként az órák.

*

10 A temetőben oly furcsák a hantok,
Mikor víg napfény megcsókolja őket
S csattog fölöttük a tavaszi dálnok.
A szerelmem is ilyen temetőkert!

*

15 A távoli hercegnő egyre késik,
De én kék lampion mellett virrasztok.
Új holdra nézek, sóhajtok az édig
S megcsókolok egy ismeretlen arcot!

Nyájas Dunántul szeliden ivellő
 Aldott ölü hegyei koszoruzzák
 A régi várost, melynek égbe zengő
 Harangszava szent, magyar szomorúság.

A város régi, ó de örök ifju
 Remények gazdag lombjai boritják,
 Öreg kapukból fiatal hit indul
 És jobb jövőbe lelkendezve hirt ad.

10 Mecsset smaragdja tör a mély azurba,
 Keresztje mellett félhold mélabuja:
 Magyar, török megbékélt multja int

S hol barna alkony bontja fátylait,
 Virrasztva és vigyázva, várva vár
 Vig virradást a bus „magyar határ...”

K Á R O L Y I L A J O S H O Z

Az életünk rövid, de a művészet
 Örökebb, mint a földek és egek,
 Mi elmegyünk, de a jövő kódébe
 Lelkünk világa fényeket vetett.
 5 A mi országunk nem való közéték,
 Ti balga dúsak, kontár emberek,
 És mégis mi vagyunk az igaz élet,
 Az ősi és új s bár a szép ma vétek,
 Bennünk van csak bocsánat bűntökre:
 10 Mi múltó üdvöt váltottunk örökre!

A R A B T I T Á N

A sziklán fekszik gúzsbakötve, némán,
 Mert az egekből tüzekeket lopott,
 A máját tépi kondor keselyűhad,
 Sötét, mint sorsa és gyors, mint a végzet.
 5 Magányossága zordon vánkosán
 Ő egy dicső holnapról álmodik
 És néma, mint az éj és mint a sír,
 Melyből hajnal lesz és föltámadás.
 10 Nem érzi már az évülő sebet,
 Nem látja már az örvényt és a felhőt,
 De éjjel, nappal, fényben és borúban
 Hallgatja édes, bánatos gyönyörrel,
 Amint a tenger végtelen mezőin
 15 A szürke és ezüst habok taróján
 Ős Okeános ifju lányai
 Szélcsöndben és viharban őt zokogják
 És arany, ezüst és érc hangjukon mind,
 Mind énekelnek, róla énekelnek.

A R A N Y J Á N O S H O Z

Falusi csöndben, termékeny magányban
 Megint utódod lettem, nagy előd,
 A nyugalomban gazdag aratás van
 És én megállok csüreid előtt:
 5 Te vagy a költő most nekem, ki messze
 Viharban jártam, hol jég s vér esett.
 És elpártolt a hütelen szerencse,
 Hogy káromolnom kelle az eget.
 10 Ma visszatértem álmok falujába,
 Hol ákác bólog és szunnyad a zaj
 És elcsittul a balga macskajaj.

Magyar vagyok. Szegény költője árva
Derék fajtámnak s ez ma több nekem,
Mint világhír és világszerelem.

884.

B U D A P E S T

Valami furcsa füst lebeg fölötted,
Mint áldozati füst, amely lecsap,
Sötétre mosva falakat, tetőket,
Míg annyi ember topog, szürke rab.

5 Itt annyi veréb páváskodva rebben
És annyi siber kúszik, mint zsvány
És annyi színész ágál nappal, este
S gurul arannyal bélelt sok silány.

10 Bús Babilon, azért mégis szeretlek,
Mert véreim sorvadnak sírva benned,
Gógös szegények, árva magyarok.

Mint kis cseléd a rikító körúton,
Éhes diák a cifra úri zsúron,
Magam is benned oly kopott vagyok!

885.

C S E N D É L E T

Öreg halálfej és egy ifju lány
Arcképe áll az íróasztalon
És mind a kettő mosolyog reám
És mind a kettőt szeretem nagyon.

5 Öreg halálfej, vagy tán fiatal,
A koponyától már nem kérdezik,
Csak egy dolog, mit a koponya vall:
Ember, az élet gyorsan eltelik.

10 Ifju leányfej, ő meg arra int,
Hogy az időm lejárt már, oda van
Legszebb korom, hiába minden itt,
Magam maradtam végre is, magam.

15 Sebaj, a művészet még az enyém:
Halál ellen orvosság s ifjuság.
Az elmulás szédítő peremén
Letépem még egy-két vers mirtusát!

886.

K O S S U T H - S Z O B O R

Alföld porában, kisváros sarában
A napban és a hóban nyugton áll,
Némán is harsog és nem bántja lárma,
Sem a tömeg, mely gyűlöl vagy csodál.

5 Az emberek alatta rendre járnak
S elmennek mind a temetőbe ki.
Ő áll, fölötte minden változásnak
S az évek adnak patinát neki!

10 Olykor felejtik és közöny fogadja,
Már meg se látják s a vásári zajba
Nem hallják túlvilági szózatát.

Ő vár nyugodtan, messze, messze nézve
Őrök dicsőség nagy, mély tengerére
S leint karjával balsorsot, halált!

887.

R É G I K Ö L T Ő

Tavaszi temetőben jártam
S egy költő sírjára találtam ...

Rezeda nyílik most porából,
Mint régen ének ajakáról.

5

Fiatal lány ült hantja mellett
És olvasott sok régi verset.

Szemében boldog könnyek égtek.
Éreztem: ez az örök élet.

10

A nap haját aranyba szőtte,
Nefelejcskék ég nyílt fölötte!

A költő szíve lenn a porban
Megdobbant erre porladóban.

És suttogott a rezedákban:
Eljöttél, akit várva-vártam!

888.

M E D I E V O

A vén barát ott guggol a sarokban
Tíz éve már, az ég derült, borult,
Derüben és boruban rójja, rójja
A trójai tízéves háborut.

5

Feketével, biborral és arannyal
Kiszínezi a szálló éveket.
Künn a világban a had messze nyargal.
A Krisztus sirját vivja a sereg.

10

Ő ül könyvével veszteg a sarokban
És elmerül az áradó sorokban,
Melyek csatát s szerelmet zengenek.

Pogány csatát és hűtelen szerelmet.
S győzelmiért a keresztény seregek
Fonnyadt ajakkal halk fohászt rebeg.

ARANY BATÁR

Mennek az utcán ballagva, sietve,
Kinek hogy futja az ideje, kedve,
Közönyösen, vagy vigan, vagy borongón,
Mélázva kalandon, vagy napi gondon.

5 És hirtelen egy utcafordulónál
Szemükbe tűnik a fekete csótár,
Arany pompával és üveg tetővel
A Szent Mihály lovas szekere jó fel.

10 Ó nem siet, mert itt nem árt a késés,
Erről az utról úgy sincs visszatérés,
Ring méltósággal, utasához illőn,
Ki soha nem fog gyalog járni itt fönn.

S a sietők egy percre sem sietnek,
Utána néznek a megérkezettnek
15 S jobban karolnak egymásba a párok
És a szemükben forróbb vágy sovárog.

SZAKÁLLSZÁRITÓ

Az öreg gazda ül a ház előtt
És nézi, hogy a nap mint áldozik.
Pipál, nem moccan. Az idő is áll
Egy pillantásra, ha meglátja őt.
5 Az évek hóval fődik el fejét
És barázdákkal barna homlokát.
Ő csak pipál, nem moccan. Tehenek
Tarka csapata baktat az úton.
Elbődül egy, talán a fűre gondol,
10 Mely benne már tej, kisedek bora.
A másik mélabúsan visszanez
A rétre, hol ma boldogan delelt.
A sárga, fehér, fekete sereg

15 Szép lassan, lassan eltűnik a zöld
És barna kis kapukban. Az öreg
Tovább pipál, nem moccan és a nap
Már bíbort sző a lila föllegekbe.
Elnézem vaksi, ideges szememmel
20 Ez öreget, e tiszta, mély nyugalmat,
Melynek napáldozatja csupa csönd
És béke. Pipafüstje égbe száll
És gondolatja már a föld alatt jár.

891.

M A C S K A Z U G B A N

Apró, vidéki város végén olykor
Megállít egy kis ablak, mely megett
Öreg anyóka a világba bókol,
Mely a szomszéd palánkjával szegett.

5 Csak néz merően téli csillagokra
Nyárfák fölött, havas felhők között
És néz nyugodtan, egykedvűn s az óra
Tízet kakukkol és a szél zörög.

10 Mit gondol ő az életről, halálról
És a világról, mely ily szűk neki,
A csillag a lelkébe mit világol
S az óra minek végét hirdeti?

15 A gondolat tán elszállt már fejéből
S szívében elszáradt a vágy, a gyász,
Mint aki hazatért a temetésről
És tudja, hogy itt nincs feltámadás?

— Bartos Gyulának —

Ó mennyi olcsó, hitvány és hazug
 Komédiás tolong a fórumon ma,
 Fölöttük a Művészet égi tornya
 S alatta szennyes vásár zaja zúg.

5 Be sok ripacs álcázza most magát
 Hős hódítónak és híres művésznek,
 Nérók ezek, hóhérok és pecérek,
 Rossz histriók, kik megcsalják a mát!

10 De vannak és köztük te s jönni fognak,
 Kik karneválján a mohó Molochnak
 Nem roznak táncot, mert szívük szelid

S erős hitével a csillagra néznek,
 Mely az örök és az igaz Művészet
 Fényével beragyogja híveit!

A földi életet, mi hátra van,
 Csak ráadásnak tartom untalan,
 Ha jó, ha rossz, már nem nyugtalanít,
 Az én utam már sok halálba vitt.

5 Ha jó, ha rossz, elnézem a napot,
 Esőben, fényben eldalolgotok,
 Viharban, csöndben érzem boldogan,
 Hogy a szívemben sír nyugalma van.

10 A sír nyugalma áldott nyugalom
 S a szenvedélynél jobb az unalom,
 Mely virágot hímez, emléket ültet
 S könnyel becézi eltűnt kedvesünket!

ALFÖLDI UTCA

Poros magyar nyár napja ver
 Szőke akácot, árva nyárfát,
 Köröskörül fény, csönd delel
 S árokban szunnyadnak a kácsák.

5 Az élet alszik, nem dalol,
 Távírópózna égbe bámul,
 Sürgős hír száguld valahol,
 De itt nem tudnak a világrul.

10 Minek is arról tudni most,
 Veszett fejszének a nyeléről,
 Mikor pazarlón úgy zuhog
 Az arany nyíl a szürke égből?

A FÖLTÁMADT LÁZÁR

Uram, bocsásd meg, hogyha vétkezem,
 De ez az élet nem kell már nekem.

Elhagytam egyszer és jó volt igen
 Aludni sírom áldott méhében.

5 Hallgattam, hogy a fű nő zajtalan,
 Ó, a síroknak mély nyugalma van.

Már vártam, hogy virág meg rög leszek,
 Mikor e zajba visszavitt kezed.

10 Úgy bánt e fény az örök fény után
 S az ember, aki bámul rám bután.

A sok kiáltó és sok törtető,
 Ki mind hiszi, hogy úr és isten ő.

A férgek lenn mind csöndesek nagyon,
 Pedig övék ott ország, hatalom.

Engedd, hogy szépen visszatérjek én
S tovább pihenjek békém éjjelén.

Ki áment mondott, az mit kezdjen itt,
Uram, bocsáss meg, engedj el megint!

896.

JÓ VOLNA...

Jó volna egyszer még a hús kolostor
Komoly és kongó folyosóin át
Tizenhat éves hittel égbe zsongó
Hangon rebegni régi szép imát.

A szűz tavaszba szűz vággyal kinézni,
Mint tengerre a fiatal hajós
És a jövődöt álmokkal idézni,
Mint görbe bottal madarat a jós.

Jó volna egyszer még elhinni fájón,
Hogy életem csak vár és nem siet,
De körülöttem megjárt pusztaságon
Üres kancsók és összetört szívek.

897.

STANZA

Irok könyvek közt, írok koponyák közt,
Írok szerelmet, írok végzetet,
Bennem dalolnak város, tenger, erdő,
Múlt és jövődöt versemben remeg.
5 Írok szelíden, szilaján, merengőn
Az ismeretleneknek levelet,
Vigasztalást és szenvedést izenve,
Mint a palackot küldve tengerekre.
10 Mig künn a nyári nap aranya rátok
Eszik, szőke asszonyok s akácok!

B U D A P E S T I B É K E

Egy vak koldus ül a körut robajló
Sötét aszfaltján, hol nyüzsög a boly,
Hol hajsza tart és hol hajtott s a hajtó
Egyként lohol s a lét pezsg, mint a bor.

5 Egy vak koldus ül és előtte rémes
Plakátok ordító száz színe dül,
Autó száguld, mentőkocsi vészes
Csengője sír s ezer ház égbe túr.

10 Egy vak koldus ül és előtte festett
Dámák libegnek és sánták tipegnek
És néha aranyhintón egy halott.

Ő ül örök közönnyel, mint a Buddha,
Ki már a semmiségbe nézve tudja,
Hogy minden útunk vége ott van, ott!

M A G Y A R I D I L L

Alkonyodik. Aranyos köd
Száll a földre. Szól a pásztor
Méla tülke. A lugasban
5 Oly sötét lesz a borostyán
És az égen szende búsan
Indul a hold kék mezőkre.
A napverte ablakokban
A muskátli újraéled
És a kertben harmatot sír
10 A verbéna. A csicsergő
Fecske mind ereszre röppen.
És a nap szelid halállal
Elköszön a barna tájtól.
Esteledik. Most az élet
15 Mélyebb s tágabb a világ is.

Messze gyárnak bűg a kürtje
És munkások andalognak
Hazafelé hűs homályban.
Homlokomon csókok érzem
20 Drága vendég, boldog ihlet
És fölnézek áhitattal,
Mint a gyermek, mint a táltos,
Ázsiából ősi pásztor,
Kerek égnek földerengő
25 Első, halvány csillagára.

900.

R I N G L I S P I L

Tükrös lovakkal és hattyúfogattal
Tündéri gyorsan körbe-körbe nyargal.

Aki felül rá, menten égbe szédül
A földöntúli nagy gyönyörűségtül.

5 Mezítlábas gyerek meredve rája
Gondolja ezt, míg szól a muzsikája.

Magam is így a porból bámulom csak,
Kik az élet körhintáján ragyognak.

10 Kik rám magasból, nem szédülve néznek,
Tündéri gyorsan szállnak és enyésznek.

Forog a hinta és forog a sors is
S végül leszáll a gőgös és a gyors is!

901.

P É C H Y E R Z S I N E K

Óh szőkeség, mely a görög regékből
Feltündökölve fénylik most felénk,
Mint szende hold a boldog nyári égről;
Varázsos és búsító szőkeség:

5

A költő fájó ábránddal reád néz
 És csöndes gyásszal rólad énekel,
 Az életem, mint holdas éjben árnyék,
 E ragyogásra bánattal felel.

10

Versaillesi kertben nyitlak ily csodák tán
 Dús ünnepen, míg a park cifra rácsán
 Szegény, borus pór vágyón betekintett.

Ragyogj soká még boldog ragyogással,
 Szivedbe zsongjon édes, büszke nászdal
 S ne bántson a bus és fáradt tekintet.

902.

MUNKÁSOK A HIDON

Kelenföld táján a hidon a zengő
 Hajnalba vágat a vad gyorsvonal,
 A füstje száll, mint kóbor földi felhő,
 De én meglátom a munkásokat,

Akik a hidon a dologtevésben
 Egy percre komoran megállanak,
 A kalapács az izmos barna kézben
 Lehanyatlik s ahogy fölkel a nap,

10

Dús, bibor fényét homlokukra fonja
 És bronz karjukra hull kacagva csókjja.
 A támadó láng így ünnepli őket

S míg a vonat tovább rohan a napba
 És száll a földre vig szikrák salakja,
 Utánuk lengetem még keszkenőmet!

903.

P R O L Ó G U S S Z Ó L:

Magyar mezőkön a tücsök dalol
 Szelid mélázón nyári lomb alól.

Szava nem hangzik messzire nagyon,
De kedvesen zeng és álmatagon.

Magyar mezőkön sok virág terem,
Mit nem ismer meg soha idegen.

Illata, színe kedves ám szívünknek
S vele ékitjük honi ünnepünket.

10 Magyar vidékről három énekes
Kopog e háznál és szállást keres,

A sziveken kopogtat csöndesen,
Játékosan és üzeni velem:

Hogy mind a három magyar s nem akar
Hóditani, nem kell más diadal,

15 Csak szívetek megértő dobbanása:
Magyar vidék bennük leljen magára.

Magára leljen és magát szeresse!
Legyen családi ünnep ez az este!

904.

S Z O N E T T E K F I N I K É N E K

I.

Már jön az ősz. Magányosan az erdőn
Elnézem követét, a levelet,
Amely egymásra hull szelíd merengőn
És várja, míg a tél is közeleg.

Már jön az ősz. Lelkemnek ősze itt van,
Reménye, vágya: vándor madarak,
Más tájra szálltak, hol csak álmainkban
Virul tavasz a boldog hant alatt.

10 Majd jön a tél. Hadd jőjjön! Én szeliden
És szomorún lehajtom fejemet
Örök párnámra, mint a levelek.

Éltem, daloltam és szerettem itt fenn
S két meleg karnak ölelése még
Ott lenn a mélyben is örökre véd!

II.

15 Minden mulandó. Legszebb perceinket
Halál vigyázza. Minden hervatag.
A rózsza és a szerelmes tekintet
Egy sírba hullnak és elomlanak.

20 Minden mulandó. Ó de ez a legszebb,
Hogy tűnt perc méze boldogít tovább
S bár letaroltan állanak a kertek,
Megőrizzük múlt május mámorát.

25 Amit te adtál, bár elszállt az óra,
Én elviszem a síri nyugovóra
S az örök éjben is hevíteni fog.

Az angyalok közt nem lehet titok
S idők végéig áldott lesz neved.
Mivel szerettél és szerettelek!

905.

VOJTINA UJ ARS POÉTIKÁJA A FIATAL KÖLTŐKHÖZ

5 Őcsém, ó mert vagytok többen is,
Sőt többen tán, mint kéne, ifjú bátrak,
Kik új dalokkal s hittel téreit
Betöltitek most a szűk Hunniának,
Hozzátok száll ma ez új intelem,
Tanács, vagy kérés és kritika is tán,
Mert szó nélkül már még se nézhetem,
Hogy némelyek mit mívelnek a lírán.
Ne fájjon ez, azoknak, kik igaz

10 Lélekkal, bár forrongva, sikra lépnek,
A fiatalságot nem éri az
Én gáncsom, csak mi benne régi vétek.
Mivel magam is voltam fiatal,
Mi több: ma is vallom, hogy az vagyok
15 S tölem ma távolabb a diadal,
Mint egykoron: felénk új nap ragyog
Új holnapnak ködéből: ez a nap
Egy más világot fog találni már
S jaj annak, aki kábán ez alatt
20 Csak multat jajgat s nem tud várni már.
De mégis, vannak dolgok földön, égen,
Melyek maradnak mindig, az utód
Hiába pártol el tőlük, cserében
Papírt kap aranyért csak, mai mód.
25 Mert, hogy dologra térjek, én öcséim
(Kik közt nem egyet én vezettem a
Parnassz hegyére) nem elég igérni,
De adni is kell néha, pláne ma!
Úgy értem ezt, hogy szép, szép az irányzat,
30 Mely egyenes és végtelenbe mén,
A hitteljes művészet és hadászat,
De mégis, mégis fő a költemény.
Mit bánom én, hogy mit vallasz Uradnak
És Istenednek és hogy mit tagadsz,
35 Hogy mit gondolsz a költésről magadban
És társaságban, nem bánt már a harc,
Mit izmusok szélmalma s nyája ellen
És mellett vívnak ifjak és nagyok,
Már én a költőt várom mind a versben
40 S ha nincsen benne, hoppon maradok.
Valaki légy, ha kollektív dalolsz bár,
És ne akarj te lenni valaki,
Mit bánom én, gyep vagy aszfalt az oltár,
Hol leborulsz, magadról vallani!
45 Mert csak magadról vallasz, bármit is mondj
S ha minden második szód végtelen,
De érdekel, te tündöklő kicsiny pont,
Ha önfényed ragyog szemben velem.
S hiába minden mélység és ködösség,

50 Harmónia, ha szó marad a szó,
S hiába mondd az emberre: fönség,
Ha senki vagy, szavakra utazó.
A falu tornya, mely csöndes nyugodtan
55 Mereng a zsupptetők fölött, bizony
Különb szívemnek, mint a cifra torta,
Mely habból ábráz téged, kölni dóm!
Világpolgár légy (és ebben Aranynál
Tovább megyek, bár ő arany marad),
De ez az érzés nem a hontalanság
60 S becsülve mást, vedd észre a magyart!
Mert szép az export és expressio is,
(Noha magam nem élek már vele),
De a poézis mégis csak poézis
S gyökér nélkül nincs fának levele.
65 Magyar légy és ne mondd, de ezt mutassa
A versed színe, íze és szaga,
Amint magyar volt és költő Balassa,
Bár idegenhez gyakran járt maga.
Magyar légy, mint a római palástban
70 Dörgő Petur volt a zordon Bérzsenyi
S homéri és virgili vers folyásban
Vörösmartynk Dunánkat zengeti.
Petőfi is, akár republikáról,
Akár juhászról énekel, magyar,
75 S Arany, idézve ötszáz velszi bárdot,
Egy örök magyar bánatot takar!
De *ad vocem*: mágyarság és Petőfi,
Nem tetszik nékem a könnyű magyar,
A csupa rózsám, tubicám s a többi,
80 Ki mindenáron egyszerűt akar,
De úgy akarja, hogy lóláb a szándék
S kilóg a tudva hanyag rim alól.
Petőfi egy volt, Istentől ajándék
S nem új Petőfi, ki ma úgy dalol.
85 Mert nem lehet, hogy az Otthonban éljen
Feketekávén s pletykán a magyar
És ott merengjen zöldellő vetésen,
Amíg mellette bakkozik a kar.
És nem lehet, mit most sokan kívánnak,

90 A kultúrát a porba dönteni,
 Vajudik és szül még e szörnyű század,
 De nem halódik, ami isteni.
 Delendam esse censeo: kiáltod
 És eltörölnéd, mert nem ismered.
 95 Minek kultúra? Ugyis kannibálok
 Vagyunk, legyünk hát: ez önismeret!
 Arany gazdája verte így vetését,
 Én már, lehet, konzervatív vagyok,
 De megtartom, mít bízván és remélvén
 100 Reánk testáltak bölcsek és nagyok!
 Van itt elég baj, bú, gond, céda gazság,
 Van itt elég gyom és rom, dög, szemét.
 A kultúránk, mi egyedül maradt rád
 Vigasztalásul, koldus nemzedék!
 105 Csákányt az ős hazugságok falára,
 De az örök szépség legyen tabu,
 Az érckolosszus is ledől, hiába,
 De Hamlet él, míg él a mélabú.
 Csak verselő írónak szól e versem
 110 S csupán költőnek, annak, aki vall,
 Mert hozzád közöm — Isten látja lelkem —
 Nincs semmi, tisztos drámai ipar.
 Darabcsinálók, tantiémvadászok,
 Kiknek hazája széles e világ,
 115 Kiket a művelt csőcselék sóvárog
 Tapsolva kéjjel talmi holmiját.
 Költő vagyok s magyar: nem érdem ez, de
 Szent kötelesség és szent fájdalom.
 Hívó reménnyel, küzdve, énekelve
 120 Balsorsomat örömmel vállalom.

906.

HALÁLOS ÉNEK

Minden este, hogy az ágyba fekszem,
 A halállal ismerkedem én,
 Angyalszárnya megsuhog felettem,
 Kettős szárnya: emlék és remény.

5 Mert emlékszem: volt találkozásunk
Hid karfáján és pisztoly csövén,
És remélem: megvetve az ágyunk
És melléje vígan jövök én.

10 Fényes utcán gyakran vele járok,
Mig suhannak, simulnak a párok.
Borus éjen mindig vele hálók.
Utcájába egyszer eltalálok.
Sok virág van boldog temetőben,
Sok világ van alattam, fölöttem.

15 S bennem is van egy egész világ még!
S lesz belőlem egyszer sok virág még!

907.

A T Á V O Z Ó

A tűnő ifjúsággal messze mennek
Az örömök és búcsút énekelnek,
Mint ősszel a fecskék, a költözők.

5 Elszálló évekkkel szállnak tova
A vágyak is s nem térnek meg soha,
Mint darvak, melyek a tengerbe vesztek.

De alkonyatkor a nyugati ég
Rózsásabb és szelídebb a vidék,
Az életem rónája is kitárul.

10 És szeptemberben tarkább lesz a lomb.
Igy szépülnek meg hervadt bánatok,
Igy nézek vígan őszi csillagokba.

908.

V Ö R Ö S M A R T Y

Elnézlek sokszor a magány s az álom
Csöndes ködfátyolán át, est ha száll,
Hogy a vidék porában, sírba vágó
Szívedbe vág a nagyszerű halál.

5 Északnak rémes árnyait idézed
S a dunántuli borba könny vegyül,
Távol arany ködében kelevézek
Csillognak és virrasztasz egyedül.

10 A harc elült. A daliák elestek
Vagy várja őket külföld, honi rejtek
S hiába huzza már a vén cigány,

 Üres a csárda, a csiger silány,
A tündér vágyak puszta temetőjén
Csak hantokat melenget a verőfény.

909.

A FEKETE MÁRIA

 Ősi templom árnyas szögletében
Századoknak füstje és pora
Lassan lepte be s ő mély sötétben
Néz jövőbe hét tőrrel szívében:
5 Magyarok Asszonya.

 Háború és béke váltakoztak
És jött és ment nemzetek sora,
Nyarak búzát, telek havat hoztak,
Ő csak nézett, a Fiát karolva:
10 Magyarok Asszonya.

 Hú zarándok messze, messze tájról,
A lábain országút pora,
Vigaszt várva hozzájött s a távol
Multakból gyászt s jó reményt világot
15 Magyarok Asszonya.

 S jöttem én is, e szomorú öltő
Bús magyarja, hú zarándoka,
Mit adhatnék, csüggedt, árva költő:
E dalt hozom, mint könnyét a felhő,
20 Te feketén is vigaszt derengő
Magyarok Asszonya !

C R E D O

Érzed-e, testvér, néha szédülettel
 És áhítattal a csodát, hogy élsz itt,
 Hogy veled együtt világok kerengnek
 S hogy velük együtt néked is a vég int?

5 Megállsz-e néha az örök sodorban,
 Mely halni visz, mint az örvény a rózsát
 És érzed-e, míg hull a homokóra,
 Hogy mosolyog az örökkévalóság?

10 És látod-e, hogy lemenő napokban
 A születő napok visszfénye reszket
 És hallod-e, hogy elmúlt századoknak
 Visszhangja szól, ha a jövőbe mennek?

15 És tudod-e, hogy a sír öle termő,
 Hogy a halál a nagy, dús magvető lenn,
 Hogy lépte nyomán sarjad a jövőendő
 S új életünk virul a temetőkbén?

O K T Ó B E R

A fény arannyal öntözi még
 A szőke akác levelét,
 De ez a fény, megérezem én,
 Már októberi fény.

5 Az alkony lila fátyla alatt
 Tarka tehenek hada halad,
 Vigan elbődül, hisz haza tart,
 De ez már őszi csapat.

10 A kertben tarkán égő színek,
 Virágok, dúsan vérző szivek,
 Rajtuk az este harmata ring,
 De ez már őszi pompa mind.

15 Fényt, krizantémet, dalt, harmatot
Lelkemben vigan elringatok,
Megszépül lassan, ami rég volt,
De ez már októberi égbolt!

912.

BETEG KUTYA

Úgy néz reád, mint szótlan fájdalom
És vánszorog a ragyogó napon.

Szeméből csöndes panasz sír feléd,
Keresi részvéted tekintetét.

5 Tebenned bízik, úrban a hívő,
És kínjait eléd teríti ő.

A mindenség poklában didereg,
Oly nyomorult, akár az emberek.

10 A megváltó halált nem ismeri,
Nem tudja, hogy az enyhet ad neki.

Csak nyöszörög, sirása könnytelen,
S az égre szűkül árván, csöndesen.

Testvéred ő is és osztályosod,
A nap alatt egy a ti sorsotok,

15 Szenved, pedig nincs semmi vétke sem,
Ártatlan ő, szegény és védtelen.

Mégis embernek ember gyilkosa
És a kutyától nem tanul soha!

HERÓDES

Nagy ur. Hatalmas. Cézár is barátja
 És birodalma egy darab Kelet.

Negyedes fejedelme Judeának.

Tekintetétől tartomány remeg.

5 Nagy ur. Van vára, trónja. Gőgösen néz
 Alattvalók és zsoldosok felett.

A neve rémület, személye szentség

És vágóhidra mennek emberek,

Ha int. De ő elfáradt. Koronája

10 Fejét szoritja s keze már remeg.

Mert keze véres. Minden Gileádnak

Nincs balzsama, mely a véres kezét

Tisztára mossa. És jön a jövő, a jövő,

A Gyermekek felnő s az idő betelt.

15 Hiába minden. A halál is eljő

És összekulcsol két véres kezét.

HONVÁGY

Ó gyermekek, kik játszótok a porban,

Be jó is lenne szállani közétek,

Leheveredni önfeledt mosollyal,

S építeni a várat föl az égnek.

5 Mert oly közel az ég még a gyerekekhez

És olyan távol ez a véres élet,

S a játék oly szent, mint a nagy gyerekeknek,

A poétának a komoly művészet.

Elnézem őket és honvágyat érzek,

10 S az emberek közt egy fájó igézet

Bénítja lelkem: nem való nekem még

E nagy piac, e hangos, durva vásár,

S amíg köröttem a sok nyegle ágál,

Játékaimhoz csöndben visszamennék.

A N Á B O B É S A K Ö L T Ő

= Unalmas élet, a szivar se ízlik.
 — Én csak csodákat látok mind a sírig.

= Az aranyam se igen boldogít már.
 — A hulló levél mily szép ívbe hintál!

5 = Az asszonyok mind egyformán szeretnek.
 — Örök varázsa int a szép szemeknek.

= Egy nagy falu ez a világ. Utálom.
 — Szobámba új egekbe visz az álom!

10 = Csak a halál bánt. Ó, meghalni nem jó.
 — Az égben pille lesz a földi hernyó!

= Te nem is éltél, csak rímet kerestél.
 — Nincs senkinek sem szebb élete ennél!

B O R O K

Én ittam őket. Ifjuság borából
 Késő szürettel ittam, ám mohón.
 Éreztem, nem soká tart ez a mámor,
 Csak amig önfeledten álmodom.
 Szegény szobákban, messze a világtól,
 Hol nem talált rám ellen, sem rokon,
 A kis falukról a nagy égre néztem
 S gyönyörbe ringattam száz szenvedésem.

10 Én ittam őket. Szerelem borának
 Arany nedűjét szürcsölgettem én,
 Nehéz bor volt, mélyén keserű bánat
 És égető vágy és semmi remény.
 Ó szőke bor, mely Anna lány hajának
 Színét idézted őszök éjjelén.

15 A porba vágta sorsom a kupámat
 S üres lett asztala az ifjuságnak.

20 Én ittam őket. Feledés borát is,
Amelybe könny hull és üröm pereg,
És benne gyöngyözik az elmulás is
S a bucsu, élet, szépség, tőletek!
Az öröm hurjának azt mondod: ácsi
És minden kortytól a szived remeg
És minden kortytól józanulva látod:
Nincs már szerelmed és nincs már barátod!

25 Én ittam őket. Művészet borából
Maradt még pár pohárral, gondolom,
És fejfájást se hoz e tiszta mámor,
Ha torozom a napi gondokon.
30 Kiszállok véle e cudar világból
És kikötök azuros partokon.
És szőke ákác bólint, csöndes béke
S ez szebb, mint minden Annák szőkesége!

917.

T Ü N Ő D É S

Érezted-e, ha csókoltál szerelmes
És boldog éjjel, hogy e percben éppen
Hány ajkat csókol a halál kegyelmes
Kegyetlen ajka, mely rád vár az éjben?

5 Érezted-e, ha mámor tarka fátyla
Borult szemedre, hogy e pillanatban
Hány kiégett szem néz az éjszakában
És hány revolver hús ravasza csattan?

10 Érezted-e, ha ujjongó tüdővel
Bolyongtál erdőn, hogy mig száll ez óra,
Hány rab s beteg kér sírva és hörögve
Meváltást, amely késik ezrek óta?

15 S érezted-e, ha megalázva, fázva,
Kószáltál, vert eb s vártad a halált már,
Hány csók csattan, kehely cseng s a világnak
Hány hitvány dús parancsol, mint a császár?

Á D Á M H A L Á L A

A rögn ült s a csillagokba nézett,
 Melyek az Édenkertben is ragyogtak,
 Ó, messze, távol, gyönyörű igézet —
 És érezte, hogy már nem látja holnap.

5 A verejték ült fáradt homlokára,
 Mely egykor az üdv fényében derengett,
 Már közeleg a bokrok közt halála,
 Mint az angyal, ki elvevé a kertet.

10 A szelíd Ábel hívja nyugovóra,
 Ki a komor Kainnal egy a földben
 S míg tekintete a mezőre röppen,

Eszébe jut az első boldog óra,
 Mikor Évának a szemébe nézett,
 És érzi: ez volt a vég és enyészet!

T Á J K É P

A méla piktor, az ősz festi már
 A lombokat a sárguló pagonyban,
 Egy-egy levél — dús szinfolt — messzi száll
 Avar ölében elpihenni nyomban.

5 A méla piktor bús nótát fütyül
 És néha megborzong e tarka csendben,
 Palettáján a szín lassan ürül.
 A képe kész: kék és arany keretben.

10 A méla piktor elborongva dúdol,
 A hangja fátyolos az ősi bútól,
 Mit ezer évek hervadása koptat,

Az öreg tél, a zord kritikus eljő
 S fehérre fest minden színt és derengő
 Felhők mögé takarja el a holdat.

A DÓM ZENÉJE

A dóm örök vágyával égbe tör fel
S büszkén dacol az elmúló idővel.

Ő a magasság s békesség királya
S a sziveket mind imádságra várja.

5 De az ölében néha viharozva
Fölharsog a zene az oszlopokra,

Az oszlopkról föl a messze égre,
A tiszta vágy ujjongó szent zenéje.

10 Ember, bármily törékeny: lelki dóm vagy,
Vágyad, hogy az örök Istenbe olvadj

S boldog magasba zengjen orgonádon
A földi bánat és az égi álom!

EGY KRIPTÁRA

Az őszi alkony bucsuzó tüzében
Ragyog a márvány, rajta dus arany,
Fehér kövek közt mély nyugalmu béke
S az örök élet csöndes búja van.

5 Mig éltek: forró gyűlötségben égtek
És tépték egymást: ketreben vadak,
Most hűvös árnyékában a nagy éjnek
Egymás mellett szeliden alszanak.

10 Rang és vagyon hiába egyesültek,
Hogy életük vig pompa legyen, ünnep,
Csak kárhozat volt nekik, szép pokol.

Most bus borostyán fonja össze őket,
Mint Veronában a nagy szeretőket
S a megváltást példázza a szobor.

CSOKONAI SZOBRÁNÁL

A csillagtalan magyar téli éjben
 Megálltam szobrod előtt ősi, szent
 Elődöm és a csöndben és setétben
 Érced szava nekem vigaszt izent.
 Ime, te állasz rendületlen épen
 A halandók és mulandók felett,
 Maradandóság komoly köntösében
 Tuléled a földi itéletet.

10 Mecsonkul ország és te oly egészen
 Dalolsz a multból a jövőbe még
 S szavad ekhözza bizó büszkeséggel
 Az ébredő s elhunyo nemzedék.
 És minden Lilla megszépül dalodban,
 Minden borocska tüzesebb leszen,
 15 Ha rád gondol utódod s összedobban
 Minden magyar sziv édes verseden.

A csillagtalan magyar téli éjben
 Eljöttem én is, ballagó diák
 S ujult erővel és ujult reménnyel
 20 Zengettek bennem ős melódiák.
 Mig álltál boldog magasan fölöttem
 S deres subában ködlött a jelen,
 Belémeredtél az örök jövőbe:
 Csokonai, magyarság, Debrecen!

A KISÉRTŐ

A sziklabarlang hűvös rejtekében,
 Hol koponya, kereszt és könyv hever,
 (A könyvek könyve: biblia) az éjben
 Virraszt a jámbor s néz az égre fel.

Az égen csillagok és a szívében
Mély áhítat, körötte éj s magány.
Oroszlán bög a puszta messzeségben
És földön, égen minden mély talány.

S ő várja: mikor támad a kísértő,
Ki a szívében szunnyad. Ő virraszt.
És néha érzi: gyöngül a malaszt.

És néha érzi: langy tavaszi szél jó
Virágok himporával terhesen
S fölnez Krisztusra a feszületen.

924.

KARÁCSONYI ÉNEK

Szelíd, szép betlehemi gyermek:
Az angyalok nem énekelnek
S üvöltének vad emberek.

Boldog, víg betlehemi jászol:
Sok börtön és kórház világol
És annyi viskó bús, sötét.

Jó pásztorok és bölcs királyok:
Sok farkas és holló kóvályog
S nem látjuk azt a csillagot!

Békés, derűs karácsony éjjel:
A nagy sötét mikor száll széjjel
S mikor lesz béke és derű?

1 9 2 5

925.

JAPÁNOSAN

Az őszben mindig ott van a tavaszból
Egy lomb, egy dallam, egy csillag s nekem
Borus vágyamban, mely feléd barangol,
Még integet az első szerelem.

*

5 Örök tajfun dül sorsom óceánján,
Vágyak hajóit elsüllyesztve mind,
Én nézem e dülást dalólva, árván
S szemed kékjéből üdvök ege int.

*

10 A kert mélyében alszanak szeliden
A bús virágok. Hús éjszaka van.
Szerelmünk napja tűntén árva szívem
Igy álmodik felőled hasztalan.

*

15 Egy pók sző hálót gondosan az éjben,
Két jázminág közt a mély csendbe sző.
Szivem s szived közt a gyorslábu évek
Igy szőnek szálát s kész a szemfedő.

926.

DICSŐSÉG ADYNAK

Fekete-zöld babérfák terhe
Hatodik éve hull sirodra
S nem némúltál el, Ady Endre,
De zendülsz távol századokba!

5 Illés-szekerén szállsz fölöttünk
Montblanc-tetőnél magasabban,
Magányosan s ez árva földrül
Himnusz, sirás, utadra harsan.

10 Mert téged illet a dicséret,
Ki értünk vivódtál, daloltál
S akartad, hogy a magyar élet
Éljen s érette sirba rogytál.
Mit adjunk, éneket, virágot,
15 Babért, méltót dicséretedre?
Elmúlnak országok, világok
S te élsz, te győzöl, Ady Endre!

927.

A FEKETE BIKA

Ballag a csorda már az ut porában,
A kondás kürtje álmodozva bug
S a csorda végén baktat egymagában
Egy nagy, fekete bika, mint a bu.

5 A többiek mind egy csapatba mennek
És vidoran néznek egymásra ők,
Egyik-másik szerelmesen epedve
Már összebuvik és vágyódva hőg.

10 A kertekben a hervadt napraforgó
Nyugatra csügged és az égi bolygó
Fáradt szemével vörösen hunyorgat.

A nagy, fekete bika elmaradva
Oly árván néz a tűnő, tompa napba
S a fázó nyárfák baljósan susognak.

T É L I É J S Z A K Á K O N

Az emberek, az élők és halandók
 Elmúlnak tőlem lassan, csöndesen
 És becsukódnak minden földi ajtók
 És beborul egem és életem.
 5 Az ifjúsággal a szerelem elmegy,
 A mennyei és földi szerelem,
 Az örömök utolsót énekelnek
 S a bánatok maradnak csak velem.

A bánatok s a régi, boldog ősök,
 10 Magyar költők, tündöklő, végtelen
 Dicső sorokban az áldott elődök,
 Ők súgnak szellemhangokon nekem.
 Balassi, Csokonai és Petőfi,
 Arany, Tömörkény. És én figyelem
 15 E hangokat, mint darvakat a téli
 Magányos, hűvös, ködös éjjelen.
 Lelkem szeme szent röptüket idézi
 S hozzájuk hangolom az énekem. . .

Á M E N

Majd elmúlok szelíden, mint egy álom
 És följárok bús téli éjszakákon.
 A magyar bánat szenderét virrasztom
 S kopogtatok a túlvilági ajtón.
 5 A magyar Istent kérem csöndesen meg,
 Hogy irgalmazzon árva nemzetemnek
 S véremnek bíborából lesz kelendő
 Az új hajnal, a boldogabb jövőendő.

C O P E R N I C U S

Az égre néz és astrolabiummal
 Számítja ki: mily messze s mily nagyok
 A magasságban estenden kigyúlva
 Reánk lenéző büszke csillagok.

5 Az égre néz és ő már tudva tudja,
 Hogy gögös földünk is csak csillag ott,
 Ki pályáját örök törvényre futva,
 Szolgálja a királyi, és Napot.

10 Az égre néz és lenn a földi lárma
 Tovább zajong és dúl a háború
 S az özvegy, árva mind oly szomorú.

Sok század tűntén thorni csillagászra
 Jön thorni győző s míg a föld forog,
 Túrják tovább komor vakondokok.

S Z O N E T T

Tarján Nórának

Bizony nehéz út a művészet útja,
 Én vallom ezt, ki túl az út felén
 Már ballagok a régi nótát fújva
 S derűs lemondón látom: nincs remény.

5 De szép az emlék, mely az ifjúságból
 Felém ragyog, mint áldozón a nap,
 Ha már tüze csupán pislogva lángol,
 Melege annál barátságosabb.

10 Az emlék megszépíti bánatunkat
 És bánatunk lassan emlékre válik
 S míg eljutunk szép csöndesen odáig,

Hol ránkvárnak a régen múltba húnytak:
Ifjú mosoly és rózsza még akadnak,
Visszfényei a tűnő alkonyatnak!

932.

M A G Y A R O K P E S T E N

Andrássy útján a fanyar tavasznak
Zöld aranyában égnek a tetők,
Piros, kék gömbök szállnának magasba
S rövid pórázon csak libegnek ők.

5 Ó mennyi pompa, mennyi fény és mennyi
Hiúság baktat csillogó uton,
Piros, kék gömbök módján fönn lebegni
Az élet színén, büszkén, ámulón.

10 De egy sarokban, az árkádok alján
Megállít két bús bálvány, két anyó.
Matyóhímzéssel jöttek Pestre, tarkán
És most delelnek: előttük motyó.

15 A tavasz napja minden ragyogása
A tarka hímzésen táncol, kacag,
Ott tündököl, mint Ázsia varázsa
S a tömeg elmegy mellette, a vak.

20 Ők lelküket hímezték álmodozva
E szép holmikba, ősi vágyakat
Szóttek beléjük s e keleti pompa
Az egyetlen, mi nékik megmaradt.

A két bús bálvány mozdulatlan árván
A robogásos útra rámered.
Oly furcsa nékik mind e lárma, látvány,
Testvéreim ők s itt idegenek.

E M L É K

Egy nyári éjre emlékszel-e még?
Mint csillag fénye a lelkemben ég.

Egy nyári csókra még emlékszel-e?
A télben is melenget melege.

5 Egy nyári éj volt és egy nyári csók.
Édes valóság és boldog titok.

Vagy mese volt csak, álom? Nem tudom.
Már ballagok a temető uton.

10 Mese volt, álom, káprázat? Lehet!
Megszépítette bús életemet!

A R É G I K I S P A P

Ki álltam egykor oltárod derengő
Kora reggeli fényében s a tömjént
Égettem szent neved dicséretére
5 És földre hulltam hófehér-pirosban
A csengetyü szavára és szívemben
Éreztem testedet repesni, Krisztus,
Bocsáss meg, hogy az élet messze sodrott,
Örvénybe és tengerre és hinárra,
Én mindig, mindenütt sirván reád
10 Gondoltam, téged hivtalak, neked
Gyujtottam énekek és bánatok
Mécsét és hófehér ruhámra hulló
Minden sarat és szitkot letöröltem
S a legmélyebb örvény mélyén, halálom
15 Száz éjjelén és gyönyörömmek ágyán
Feléd rebegtem egy muló fohászt,
Egy örök sóhajt és a régi kispap
Ma uj hitében, hitvalló keményen

20 Azt hirdeti, mint evangélium:
Hogy szent az élet és jószág az Isten
S elmulnak föld és ég, de az Ige,
A Szeretet marad s győz. Ámen. Ámen.

935.

D A R V A D O Z Á S

Tömörkény lócáján ülök, üldögélek,
Nézem a Tiszát, mely folyik, mint az élet.

Kavarog az élet, ám a Tisza ballag,
Fölötte szép csendes tavaszi fuvalmak.

5 Kikelet készül kinn és az alkonyatban
Hajnali derü és boldog bódulat van.

Felhők csodálkozva a Tiszába néznek,
Ballag a vén viz és elmulnak az évek.

10 Tömörkény lócáján darvadozva árván,
Ámulok az élet örök given csodáján.

936.

A R A N Y N Y O M Á B A N

A nagykőrösi magyar éjszakában
Igy bandukoltál akkor, mint ma én,
Rossz csillagok jártak szegény hazádra
S te voltál itt a biztos, méla fény.

5 Elnézem a szobát, hol gyertya mellett
A balladák és penzumok között
Éltél szeliden az emlékezetnek,
Sírátva egy elzúgott üstököst.

10 Magyar magány ez, alacsony gerendák,
De kinn az éjben véges végtelen
Titkával az alföldi menny dereng ránk
S a kútgém darvadozik az egen.

15 Ó mennyi kútgém, kék magasba lengő
S bús mélybe néző, példázód neked,
Ki a borús jelenben víg jövőndő
Hitével mondtál örök éneket.

20 Lábad nyomába lépek elmerengve
A magyar éjben, ahogy ballagok
S lenéznek rám biztatva, messze, messze,
Kik téged láttak itt, a csillagok.

937.

EMBER, ÁLLAT

Egy lovat vert egy ember a Tiszánál,
Szelid sömlyék közt, borús ég alatt.
Szegény, vert állat nyerített s a száján
5 A hab fehérlett és a gondolat
Az ember vak agyában csak derengett.
Szegény vak ember, míg te egyre verted
Szegény lovat, én sírtam tehetetlen
S az égre, földre néztem és kerestem
10 Az Istent, aki jó, aki hatalmas,
A megváltásra gondoltam. Kereszten
Halt Krisztus. S győz az ostor, dárda, kardvas.

938.

(MEGHALT A NAP)

Meghalt a nap. Bíborló glóriáját
A szürke árnyak tépdetik sután,
A nagy mezők most rágondolnak árván.
Nincs este még és már nincs délután.

5 Meghalt a hős. Szeliden és nyugodtan,
Mint hőshöz illő, némán elbukott,
Elment nagy tengerek mögé mosollyal,
Mely nem volt fájó és nem volt unott.

10 A város végén — még az ég biborban —
Egy siető gázlámpás fénye lobban,
Mint a rivális, ki rég óta vár.

Irigyen, sárgán, félénk lámpalázban
Törött üveggel hunyorog magában.
De a halott nap őt nem látja már.

939.

HA KIDERÜL AZ ALKONY

Megy a vonat az este sátorába
Eső után, az alkonyég alatt
S egyszerre csak kigyúl felhők palástja
S biborban égnek muló sugarak.
5 Majd rózsafényben tündököl a föld, ég,
Mint valami nagy kései dicsőség,
Mint túlvilági derengés ragyog
A messzi táj s a tavaszi falomb.

10 Mint életünkben néha, esteledvén
Öröm, remény, csak megjön hirtelen
Valami szent csönd, mint az égi vendég,
Vagy fölragyog egy elmúlt szerelem.
Magunk se merjük hinni, hogy valóság
15 S amig szeliden szövi takaróját
Nagy éjszakánk fölöttünk láthatatlan:
Megállunk andalgón az alkonyatban.

940.

TEMETŐK MELLETT

Kezdik nevem már itt-ott emlegetni
S utánam néznek néha lányszemek.
Ez a dicsőség és a bérem ennyi,
A sirba majd nem névtelen megyek.
5 Amit kívántam, nemsokára itt lesz,
Szelid öregség és szelid halál
És nem sirat a gyermek és a hitves
S a hír felőlem majd nem kiabál.

10 Mig ifju voltam: diadalra vártam
S a boldogság mellett elhaladt,
Talán majd rám lel egyszer ott alatt.

De meglehet, hogy ott sem ismerem meg
S el nem dalolt versen némán merengek
S nem érzem, hogy fölöttem pusztaság van.

941.

A Z T Á L M O D T A M . . .

Azt álmodtam, hogy mind kihalt a földről
Az ember és a föld csak élt tovább.
Tavasszal kicsiráztak a göröngyök
És kiviritottak a violák.
5 A madarak vigabban énekeltek
És gondtalanul járt a szende őz,
A gólyák télre ismét útra keltek
És százszor szebben múlt a csendes ősz.
A börtönök küszöbét dudva verte,
10 Kivirágzottak az utcakövek,
Illat tömjéne szállt áldón az estbe
S örökre elhervadt — a gyűlölet.

942.

É N K Ö L T Ő V A G Y O K

Én nem szerettem magamat soha,
Én magam ellen sokszor elkövettem
Merényletet. Egy golyó megmaradt
Két borda közt. Egy tavasz-reggelen,
5 Fiatalon, borúsán szántam én ezt
Magamnak s most velem a sírba jön majd.
Én szerettem a nagy emberiséget
Sok kis komisz embernek ellenére
És szerettem a fákat, füveket,
10 A madarakat, csillagot, virágot,
(A csillagok az ég virágai)
És szerettem az Istent, aki egyszer

15 A feszületről hozzám lehajolt
Egy régi estén egy öreg kolostor
Imádkozótermében. És szerettem
Édes anyámat, aki régi szentek
Szelídségével a dühös világ
Ellen kivédett mindig. Magamat
20 Nem szeretem, mert én bűnös vagyok,
Mert én az életet nem akarom,
Csak egy a vágyam, egy az életem:
Dalolni és álmodni mindörökkön
Örökké. Ámen. Én költő vagyok!

943.

A Z Ö R Ö K B A L L A D A

Mikor Koppányt, az utolsót,
Vitték büszke Esztergomba,
Halottan is kimagaslott
S fölnézett a csillagokra.

5 Sirt a föld, amerre mentek,
Sirt az ég, amerre jártak,
Virágai, csillagai
Hervadoztak őszi nyárnak.

10 Idegeni lovagoknak
Tüzes vassá vált a páncér,
Magyar máglyák mind kihunytak,
Kár ezután ennyi lángér.

15 Szüzek sirtak és a vének
Vérharmatos sebe áradt,
Ázsiai messze rónák
Kútfeje is mind kiszáradt.

20 Messze sírok fölzkogtak,
Messze kanca fölnyerített,
Vörös lón a hold s a dombon
Száz lidércnek lángja intett.

Esztergomban kiszögezték
Négy világtáj fele testét,
Észak, kelet, nyugot és dél
Dögmadara mind kikezdték.

25 Magyar Isten, öreg Isten
Nézte némán, ült az égben.
Koppány lelke szállt a szélben,
Szállt az éjben, szállt a fényben.

30 Szállt a földre, szállt a vizre,
Szállt szivekbe, szállt jövőbe.
Igric ajkán halhatatlan
Sóhajtásunk lőn belőle!

944.

MEGIN TAVASZ...

Megint tavasz van és megint panasz van
Szívemben, ebben az örök kamaszban.
Mert fiatal még és nem értik őt,
Repül, mint nyíl, mit Szerelem kilőtt.

5 Repül, de már nem várják szívesen
Az ifjak és a vének kedve sem
Derül reája s úgy borul föléje
Az ég, mint hűtlen szép szemek kökénye.

10 Ravasz tavasz, ne játssz velem hiába,
Ne csalj, színek és fények orgiája!
Ha jó a tél majd s hímez jégvirágot,
Én akkor is még múltak májusában
Emlékek orgonáit tépve járok.

RUDNAY GYULÁNAK

Dicső cigánya szinnek, fénynek, árnynak,
Magyar borúnak és magyar derűnek,
Gazdag szegénység áldott orgiája
A képeid, hol álmok hegedülnek.

5 A földet érzem, mely viharban ázott,
Az eget érzem, mely bizton hajol ránk,
A régi gyászból születő világot,
A lelkedet, édes, bús Magyarország!

VÉRMEZŐ

Májusban, fényben, boldog virulásban
Oly szépek itt a paloták, a fák,
A kis kocsmáknak zöldernyős magánya,
A sárga villamos, játszó babák.

A katonák, kik új dalt dudorásznak,
A munkások, kik fütyörésznek itt,
A város és május tündéri násza
S a nap, a nap, mely fénylik és hevit.

10 A vér, a vér rég fölszáradt a földön,
A jaj, a jaj rég mennybe ment szegény
S a vértanu por, hamu, költemény.

Mégis, valami itt borong örökkön
A fényben, égen, földön, a tavaszban:
Magyar gyász, titkos, átkos, halhatatlan!

KIS ÉRTETEK

5 Én sokszor érzem, csöndben és magányban,
 Hogy visszajárnak itt a szellemek,
 Ám nem sötéten, bosszulón, borúsan,
 De szeliden, mint alkonyati szellő
 Májusban a rózsák felett.

10 Hisz ők túl vannak életen, halálon,
 A kínon és a kéjen, mindenén,
 A csillagok zenéjét értik ők már
 S a gyűlölet felhőin tul vigyázza
 Lépésüket az örök szerelem.

15 Ha néha néma könny szökik szemünkbe
 És a szívünkbe szokatlan meleg,
 Ha jót teszünk, ha szépet álmodunk itt,
 Ők jártak nálunk boldogan, fehéren,
 Az édes bús kísértetek.

K Ö S Z Ö N Ö M . . .

5 Köszönöm néked, Ismeretlen,
 Hogy engedtélt itt énekelnem,
 Néznem világod víg csodáit,
 Bár oly rövid a mulatás itt,
 Hogy láttam hajnalt hasadóban,
 Fehér hattyút fekete tóban.
 Piros rózsákat, zöld mezőket
 S mikor virul a temetőkert,
 10 Hogy hallgattam szél orgonáját,
 Mikor megzendülnek a nyárfák,
 Békák koncertjét a Tiszában
 És hogy nem éltem itt hiában,
 Mert néhány szív hajolt dalomra,
 Mint cipruság a sírhalomra.

HÓDOLAT JÓKAINAK

Száz éve jöttél, vigasznak, csodának
 És dicsőségnek. Nincs oly drága kincs,
 Gazdag szegénységünkkel mely fölrjen,
 Mint a te nábob lelked művei!
 5 Nekünk ma ők a magyar biblia,
 Emlék s remény, egy árva, csonka ország
 Mesekiráltságának palotája.
 Áldott legyen a komáromi bölcső,
 Mely az örök nagyságra ringatott,
 10 Áldott legyen a dajkáló anya,
 Ki néked elsőként mondott szép mesét.

Száz éve jöttél. Akkor még Pozsonyban
 Diéta volt s a legnagyobb magyar
 Hirdetni kezdte a föltámadást,
 15 Régi dicsőségünkről énekelt
 Árpád költője s a magyar tavaszkert
 Egy szebb jövő virágait nyitotta.

Száz év után, ma, fájón ünnepel
 A megfogyott magyar, a nagy világ
 20 Legárvább népe s kér, mesélj neki!
 Mesélj, magyar mesének apja, áldott,
 Dicsőséges, száz éves mesemondó,
 Mesélj nekünk édes vigasztalást!

*

Én láttalak még és hallottalak...
 25 Finom nemes fejed paróka földte,
 Mint dunántuli dombot tél hava,
 Óh de alatta két nagy nefelejcs
 Örök tavaszt mosolygott szeliden.
 S a hangod, mint a hajnali harangszó,
 30 Benne dalolt a régi Magyarország.
 Hiszen te voltál, aki márciusban
 — Minden magyar tavasz legszebbikén

A Muzeum lépcsőjén a Szabadság
Szavát harsogtad el Petőfivel.

35 S te zengetted a Százéves Kossuthnak
Dicséretét. . . Én láttam az utolsó
Utad, mikor egy enyhe május estén
Egy ország kísért diadalmenetben.
S amint reád csöndes hant domborult,
40 Az ég alatt és a rögök fölött
Meggzólalt halkan a fülemüle,
Az Isten madara, lelked barátja
S a csillagoknak, rózsáknak, füveknek
Mesélte el, ki voltál Jókai!

45 Magam is árva, bus fülemüle,
Ki virrasztom a magyar éjszakát,
Sirodnak ormán, híred fája mellett,
Mely a jövőbe és az égbe nő már,
Csak azt akartam eldudolni halkan,
50 Hogy legyen áldott százszor az a nap,
Melyen száz éve születted nekünk!

950.

S O R S O M

Magyar vagyok, de nem kiáltom,
Mit is keresnék e világon,
Ahol nem értik énekem meg
S lennék eltévedt, árva gyermek?

5 Ember vagyok, borús, keresztény,
Ki régi eszmék naplementén
Várom a fölkelő napot, bár
Tudom, hogy nékem nem ragyog már.

D Ó Z S A U T Á N

Fekete éj bakacsinja
 Ráborul a rónaságra,
 Mint a kopó, jár vadászni
 Szapolyai katonája.

5 Eltiport tűz hamva mellett
 Révedünk a kerek égre,
 Őszi szél fú a subánkba,
 Hallgatás a nóta vége.

10 Nagy uraknak vára fénylik,
 Nagy kutyáknak szava hangos,
 Kicsi kunyhók csöndje rémes,
 Véres farsang tora van most.

15 Suba alatt összenéznek
 Bús legények, de nem szólnak.
 Káromkodás lenne úgyis,
 Várni kell, mit hoz a holnap!

20 Varjú károg a határban,
 Kopácsolnak még az ácsok.
 Fekete éj bakacsinja,
 Bíbor lesz majd a palástod!

A Z Ö R Ö K S Z Ő N Y E G

5 A világ óriás, dús szőnyegén
 Örök egykedvűn dolgozik az Úr.
 Zöld réteket sző barna alapon
 S fölöttük végtelen derűs azúr.
 Fehér mezőket is hágy, csillagot
 Fehér mezőket, majd szó csillagot
 És napokat aranyból, holdakat

Ezüstből, hogy az éjszín is ragyog.
Virágokat sző, sárgát, violát,
10 Égő virágot és bús haloványt,
Tenger virágot s dudvát, mérgeset,
Tavaszzmezőben kigyót s ifjú lányt.
És szürke, sárga vizeket terít
S magyar mezőkön szőke vizeket
15 És néha, száz vagy ezer év után
Nyugodt kezében a szál megremeg
És vöröset sző, véres vöröset
És feketét, halálos feketét
És maga is borzadva nézi, nézi,
20 Csak nézi, nézi szörnyű szőnyegét!

953.

MELANKÓLIA

Még néha visszajár, mint a kísértet,
Ha őszi est esője monoton
Zenéjével dobol ablakomon
És bennem fázón megborzong a lélek.

5 Ó ismerem: velem járt éjt napon
Sötét köpenyben, mint a zord zarándok,
Mentünk, mint néma zárdai barátok
A temetőkbe tartó utakon.

10 A delelő nap oly ólmos, fakó volt
És oly unalmas, oly szomorú hóbort
Az élet, melynek lángja pislogott csak.

De már nem félek tőle, mert tudom, haj,
Hogy rövid álunk, ez édesbús élet
Siet nagyon és addig mért ne éljek?

F E L H Ő K

Mint másaink, úgy húznak át az égen
 S elmúlnak, mint mi, szépen, csendesen.
 A semmiből bukkannak föl fehérén
 Vagy komoran s övék a végtelen.
 5 Oly idegenül szállnak, egyesülnek
 S oly nyomtalanul tűnnek ők tova
 S fölöttük az örök azur derünek
 Tovább ragyog fölséges mosolya.

Az egyik felhő szelid, mint a bárány,
 10 Másik sötét, mint bika, egy a vég,
 Van, amelyiket átölel szivárvány
 S van, mely sívár, mint vén váromladék.
 Ó felhők, sokszor elnézem futástok
 S ballagástok, távol testvéreim
 15 S amíg ti mentek, én tünődve állok
 És nem találok ösvényt bánat, átok
 És borzalom bús földi térein.

Z S O L O Z S M A

Szeretlek téged, rejtelmes szemű,
 Titokzatos tekintetű jövő,
 Ki ott szunnyadsz igéinkben dúdolván
 Halkan s ha majd fölébredsz egy napon:
 5 Orkán és orgona lesz a szavad,
 Termő és tipró tett, mely testet öltött!
 (És én már nem leszek, már nem leszek.)

Szeretlek téged, édes ifjúság,
 Mely bús erőddel szálfákat szeretnél
 10 Tövestől tépni és síró gyönyörrel
 Bevésed szívedet tavaszi fákba,
 Szeles, bozontos, sáppadt, kipirult
 Szép ifjúság, ki lassan eltiporsz,

15 Míg énekelsz és izmos énekedben
Megismerem tűnt énekem zenéjét
(S dalolsz majd síromon is, síromon.)

Reménytelen szeretlek, igazán,
Boldog jövőd, bizó ifjuság!

956.

A NAGY SIRALOMHÁZBAN

Emberek mi, édes mindahányan,
Üldögélünk a siralomházban,
Ismeretlen hóhérunk az éjben
Köszörüli kardját feketében.

5 És mi várjuk, mikor üt az óra
Kakasszóra vagy a harangszóra?
Némelyikünk gyászsorsát felejtí
S haláltáncát hahotázva lejtí.

10 És van, aki vígan lakomázik,
A hóhérral félvállról komázik,
Van, ki kártyát kever nappal, éjjel,
Van, ki némán, boldogan pőfékel.

15 Én magam, míg mások adnak, vesznek,
Néha-néha egy nótába kezdek,
Nem a tapsért és nem a bankóér,
De tán így majd enyhébb lesz a hóhér!

957.

A DEZENTOR

Vörös a hold, őszi égen,
Bujdosom a bús fenyéren,
Kopasz pusztán, tarlott nádton,
Egyedül az égvilágon.

5 Messze, távol ágyú dörög,
Jön a tatár, jön a török,
Idegenek légiója,
Életemet Isten óvja.

10 De az élet így is élet,
Messze még a végítélet,
Addig várok jó reménybe,
Földi csárda vig szegénye.

15 Meleg vállak hava villan
Bujdokoló álmaimban,
Mint villan a puska csője,
Hogy pajtásomat lelőjje.

958.

K R U D Y G Y U L Á N A K

Gordonkahangján sirvavigadásnak
Mesélsz nekünk igaz magyar mesét,
Hogy megszépül szavadra mind a bánat
S tündéri távlat lesz a messzeség.

5 Mágus szemekkel multból feligézed
Az elporlott vig gavallérokat
És mosolyognak újra régi szépek,
Kiket már csöndes, vén őskert fogad.

10 A te szavadra, édes bús szavadra
Sírjából támad a vörös apát
És fölharsog holt magyarok haragja
És újra zúg az ősi, szittyá vád.

15 Te simogatod hangod bársonyával
Megint életre Zoltánkát, szegényt
És Juliát, selyemben és topánban
S magyar múltunk sok bús kisértetét.

20

Mesélj, mesélj, duruzsolj és dörömbölj,
Magyar szemöldökfánál magasabb,
Mesédre hadd csittuljon és örüljön
A magyar árva, aki csonka, rab.

Gordonkahangján sirvavigadásnak
Csak mondj tovább igaz magyar mesét,
Igy vége lesz tán majd az éjszakának
S hajnalra pirkad majd e szürkesség!

959.

M E S E

5

10

15

20

Egy világvégi házban
Világszép lány lakott,
Világ végére néztek
Ott mind az ablakok.
Nem járt előtte senki,
Nem látott senkit ő,
Az Óperencián túl
Megállt a vén idő.
A világszép lány nézte
A csillagos eget,
Tavasz táján szivében
Valami reszketett.
Hajába rózsát tűzött,
Valakit várt nagyon,
De csak a csillag nézett
Be a kis ablakon.
S a csillag oly közömbös.
Hideg és halovány.
S hiába várt örökké
A világszép leány . . .

960.

M E D G Y A S Z A Y V I L M Á N A K H Ó D O L A T T A L

Mit mondjak rólad, hisz, ha énekelnék,
Miként te, akkor könnyebb volna tán,
Hangodban minden bús vágy, édes emlék
Fölcseng s mi csüggünk szived sóhaján,

Mosolyos könny vagy és könnyes mosoly vagy,
Kis életünk nagy arany tükre te,
Kiben fény és árny szivárványba olvad
És földereng szépség igézete.

10 Mimi, magányos és talányos itt lenn
Az ember és az asszony, aki nagy
S mi érezzük ujjongó lelkeinkben,
Hogy te nagyon áldott Valaki vagy!

15 Megédesited a könnyet szemünkben
S megszenteled ajkunkon a mosolyt
S meglengeted a gyász fölött derűsen
Az Örömet, e ritka lobogót!

961.

A Z E L K Ö L T Ö Z Ö T T

Én monostorból léptem e világba
És lassan szoktam meg e fényeket,
Az üdvösség egy halavány sugára
Még mindig homlokom fölött dereng.

5 Úgy járok és kelek e tömkelegben,
Hol vesznek s árulnak az emberek,
Mint zarándok a vásáros seregben
S az ajkam régi zsolozsmát rebeg.

10 Még megvan a vén vadgesztenyefáknak
Árnyas sora, hol béke, csend lebeg
S a kispapok némán sétálva várnak
És nem ismernek meg már engemet.

962.

E G Y V I L Á G H I R E S N E K

Büvész hazája széles e világ,
Ezért kelendő a komédiád,
Mert léha tréfa és mihaszna játék
Bomlott idegnek mindenütt ajándék.

5 Nem irigyellek. Csak robogj te gyorsan
Reklámbatáron, boldog autóban,
Én az utadból bizton félreállok
S gyalog megyek bár, mégis égbe szállok.

10 Amit elértél, arra sohse vágyom,
Inkább heverjek a smaragd gyepágyon,
Mint tövisein tűnő sikereknek,
Melyekről hírek és pletykák brekegnek.

15 Ó mit tudod te, hogy mi sir titokban
A jegenyékben és az alkonyokban
A hegedükben és a tört szívekben
S mi készülődik egy uj fergetegben?

20 Ó mit tudod te, embernek, magyarnak
Mi fáj ma mélyen és a szent viharok
Mit rejt a méhe, mely egünkre jön még
S veszett világot vigan összedönt még?

Én e viharok hurját hangolom már
S hiszem, hogy boldog himnusz lesz a zsoltár,
Mely most Babilon baljós vize mellett
Magányosan az Istennek felelget!

963.

IMÁDSÁG A GYŰLÖLKÖDŐKÉRT

Én Jézusom, te nem gyűlölted őket,
A gyűlölőket és a köpködőket.

Szeretted ezt a szomorú világot
S az embert, ezt a nyomorú virágot.

5 Te tudtad, hogy mily nagy kereszt az élet
És hogy fölöttünk csak az Úr ítélhet.

Szelid szíved volt, ó, pedig hatalmad
Nagyobb volt, mint mit földi birtok adhat.

10 A megbocsájtást gyakoroltad egyre,
Míg égbe szállni fölmentél a hegyre.

Ma is elégszer hallod a magasban
A gyűlölet hangját, mely égbe harsan.

A gyilkos ember hangját, aki részeg
S a szeretet szavát feszítené meg.

15 Én Jézusom, most is csak szánd meg őket,
A gyűlölőket és a köpködőket.

Most is bocsáss meg nekik, mert lehet,
Hogy nem tudják tán, mit cselekszenek.

964.

É L E T É R Z É S

Már annyiszor döbbsentem meg halálos
Mély döbbenéssel a csodán, hogy élek,
Hogy én vagyok e különös, talányos,
Bús és gúnyos valaki, aki évek
5 Hosszú során át megy az ismeretlen
Örök sötétbe és közben dalolgat,
Akit elhagytak ifjúság, szerelmek
S elnézi hosszan rokonát, a holdat.
Az is magányos, mint én, az is éjnek
10 Éjén tündöklök szelíden s magától
Elsápad, ha jön a zaj és az élet.

Már annyiszor döbbsentem meg halálos
Mély döbbenéssel a csodán, hogy élek!

965.

O R O S Z L Á M O S T Á J Á N

A magyar nyár nyilazza aranyos
Örök nyilát a zöldelő mezőre
S az ég alján nyugatra tarjagos
Felleg vonul egy messze kikötőbe.

8

A magyar nyár megáldott szőnyegén
Szöcskék delelnek, szunyogok dalolnak,
Az égre néz a boldog televény
S a gazda várja, hogy mit ád a holnap?

10

A magyar nyár elringat engemet
A messze multba, mely még ott dalol
A jegenyék hárfáján rengeteg
Idő után, mely elfolyt, mint a bor.

15

A magyar nyár itt forró volt nagyon
Anno ezer tájt és leáldozott
Vérző biborban keleti napom
S vagyok azóta árva, átkozott.

20

A magyar nyár csöndjébe rekkenőn
Még alszik a magyar mélán, nyugodtan,
A tarjagos felleg még egyre jön
S napunk megint véres lesz elhunytban.

966.

SZEGEDI TEMETŐBEN

I.

5

E temetőben egy sir úgy megállit.
A fejfán arckép. Ifju katona.
Vig tengerész, ki a viharra vágyik
S a végtelenség igazi hona.
Mint karcсу árboс, tűnik föl keresztje
S mig lelkem könny és vér vizén evez,
A karcсу árboс szeliden merengve
A magyar ég kék tengerébe vesz.

II.

10

Isten kertjében én egy sirra lelttem,
Mely jeltelen. Nincs itt se kő, se név.
Csak rózsа, repkény és babér a csendben,
Mig lassan száll fölötte évre év.

Csak rózsza, repkény és babér. Csak élet,
Csak virulás, mosoly. A táj szive,
Egy fülemile repes és zenél benn,
Hol a halál? Meghalt! Ezt védse ide!

967.

AZ ALSÓVÁROSI TEMETŐBEN

Dózsa fejét itt adták át a földnek,
Mikor megjárta már a zord bitót.
De hallgat róla most a csöndes őskert.
Magyar titkok. De még beszélni fog!

968.

FORRADALMI NAPTÁR

I.

Vendémiaire

A bor havában, mely szüretre készül,
Az első konvent végre összeül,
Szörnyü szüret lesz a kék úri vérből
S farsangra egy királyság összedül.

5

Szörnyü szüret lesz. Szerre a határon
Puskák ropognak s vígan áll a hál,
Fölkeltek mind a remegő királyok,
Kapuk előtt a nép, uj Hannibál!

10

A bor havában mustja forr kevélyen
És biztatón egy erjedő világnak
S a régi csöszök kárvallottan állnak.

A konvent zengő, szabad erdejében
Nemes vadakra indul nagy vadászat
És biborszínben alkonyul a század.

II.

Brumaire

A guillotin kifáradt már. Elég volt
A nagy szüret, hol a királyi vér
A jakobinussal egy tengerré folyt
És áldozat lett mind, aki ítelt.

5 Romok között a ködben messze rémlik
Az új világ még és a régi nincs,
Pártok tusáin nyomor, szenvedés int
S a szabadság lett leggyötrőbb bilincs.

10 De im, keletről, ködben és veszélyben
Valaki megjön s vígan partraszáll
S amerre megy, a nép hozzája áll.

Mire Párizsba ér, övé egészen
Az ország és a hatalom. Ki vagy te?
S egy új század ekhözza: Bonaparte!

III.

Frimaire

Már elkészült a forradalmi naptár
S a konvent elfogadja lelkesen,
A konvent, mely zug, mint dércsipte kaptár
S a jelszava: halál vagy győzelem!

Az új kor eljött és naptára készen
Napok sorával, melyek terhesek,
Mint ezredévek őriztek kevélyen,
Napok lerontják: titánok ezek.

10 Ó mily napok! Egyenlőség, szabadság,
Testvériség bölcsőjét rengetők,
De jaj, a bölcső véres s szemfedőt

Borit reá a gyilkos, dőre gabszág
S míg a Jövő termése vérben ázik,
Még várni kell soká az aratásig!

IV.

Nivôse

Karácsony, a szent Gyermekek születése,
Ki a világnak megváltást hozott,
A jakobinus is úgy érzi: béke,
Pihenjen a bakó, az átkozott.

5 A börtönök mélyén, miként a jászol
Nagy éjjelén, szelid remény ragyog,
Csak egy költő, aki lemondva gyászol
S tudja, hogy minden földiek rabok!

10 A börtön rácsán túl az égre réved,
S lelke szemében boldog délvidéknek
S mesés keletnek tündér tája él még

S míg hull a hó és nő, nő a fehérség,
Örök görögség arany napja szépen
Világít André Chénier szívében.

V.

Pluviôse

A vérpadon, a bárd előtt szeliden
És megadón áll jó Capet Lajos,
Ki szent Lajosnak unokája. Nincsen
Országá már és hívja át a Sors.

5 A nép nagy tengerén elnéz, hajótört
Szegény utas, utolsó rév előtt.
Már tünni kezd a vértől iszamós föld
S várják az égi elizi mezők.

Királyok alkonya borong a földön
 És fönn a mennyben koronát, örökkön
 Valót készít a Bárány már neki.

Az ősök tenger büne nyomja őt le
 Ártatlanul a biborszínű tönkre:
 Vak századok versaillesi vétkei!

VI.

Ventőse

A szél havában a vidék magányán
 Rejtőzve mélyed nagy művébe bölcs
 Condorcet márki s üldözötten, árván
 Reménye, mint a szikla oly erős.

5

Reménye, hogy a Haladásnak útján
 Előre megy az ember s végtelen
 Az út s a multak példáján tanulván
 Okulni fog, hogy boldogabb legyen!

10

S míg Párizsban pribécek pártja tapsol
 A borzalomnak, Condorcet apostol
 A szellem pártján a holnapba néz.

A vér és könny havában, szél havában,
 Ő rendületlen bizik csillagában,
 És hogy világot megvált majd az Ész!

VII.

Germinal

A föld alatt csírázni kezd a mag,
 A föld színén csak átok, gyász terem,
 Aki szelet vet, az vihart arat
 S gyalázatos vég lesz a győzelem:

5 A vérpadon ma Danton áll komor
Dicsőségének ormán, magasabb
Csúcsokra már nem épülhet szobor
E bős világbán, mely üvölt s harap.

10 Hová, hová, Kalózkod? Kapitány,
Robespierre, hahó, megy a hajó,
Örvénybe tart és rajta a zsvány

És a derék mind, mind a végbe megy
S egymás nyakát markolja a haló,
Mert szomjaznak az irigy istenek.

VIII.

Floréal

Ápril varázsa és május bűbája
Tovább ragyog a rengő föld felett,
Madár dalol a fényben és az árnyban
S a nap elúzi mind a felleget.

5 De Vendée lázad, fölkel Párizs ellen,
Kaszát ragad és sarlót élesít,
Istenben és királyban és nemesben
Van csak bizalma: jöjjenek megint!

10 A századok terhével görbe vállán
Tovább akar ballagni éj homályán
A régi úton, mely a multba visz.

A haladás elé áll vak keményen,
A kegyelet és hűség fegyverében,
Mert ami új, az átkos és hamis.

IX.

Prairial

Hogy egyedül maradt s győzelme vád lett
— Danton, Marat, Desmoulins föld alatt —
A bús tavaszban, mely véres ruhát vett,
Robespierre érezte a nyarat:

5 Mely arató kaszáját feni rá már
S szívébe nézett és az égre fel,
Az igaz Bírót látta, ki halálát
Kimondja mindjárt s ő majd hogy felel?

10 És akkor, a rét és a dal havában
A Legfőbb Lénynek áldozott, ki él
S a földi istenek fölött itél.

A tömjén égett, a Szörny állt magában
Véres kezével az oltár előtt
S a Legfőbb Lény közönnyel nézte őt.

X.

Messidor

Az aratás tart. Hullanak a rendek
És hullanak a fők. Halál nyara.
És hulló rendek s fők közt nem remegve
Az aratók vezére áll, Marat.

5 A szörnyü munkát ő kedvtelve nézi
És nem pihen: haragja mennydörög,
Mint nyári vészben az ég és a régi
Világ fölött zord szekere zörög.

10 Meddig, hová? Megindul egy szekér most,
Mely a vidékről jön s Párizsba tart
S villámot rejt, habár derűs az égbolt.

Tán Brutus lelke támadt föl a lányban,
Ki tört emelt az őrjöngőre bátran
S a véres aratónak szólt: Elég volt!

XI.

Thermidor

A Rémületre azt mondják: Szabadság
S a rohanó ár, az őrült folyam
Dagad, ragad, sodor, nem nézi partját
S a semmiség ölébe úgy rohan.

5 Forradalom: világhíró Szaturnusz,
Szülötteidnek gyilkolója vagy,
És egyre nő és egyre fogy a turnus
S vérpadra lép hős, gyáva, bamba, nagy.

10 Robespierre is. A hóhér fejét is
Követelik. Nem védi semmi fétis.
Már nem marad játészó a szinpadon

A régiek közül. Forradalom,
Eredj pihenni! Amit rád kimértek,
Megtetted és most jöjjön egy új élet!

XII.

Fructidor

Gyümölcs havában dal zendült vidéken
S Párizsba indult, boldog győztesen
Az új világnak indulója. Éjben
Fogant s a fény felé szállt reggelen.

5 Ó ez a dal: bilincsek törnek össze
S kardok villannak benne, pörg a dob,
Ujjongva zendül távoli jövőbe
És megremegnek tőle századok!

10 Halál és élet éneke ez ének,
Vér és tűz mámorán gyúlt e zene:
A forradalom víg üzenete.

Bősz dallamára ezrek sírba térnek,
De ritmusára marsol és csatáz
A százszor szent Szabadság s Haladás!

MAGYAR PALÁNTA

Sokáig voltam, ezredig talán,
 Talán tovább is, mag a föld alatt,
 Örök rögökben, fekete rögökben,
 Véres rögökben érő gondolat.

5 Nagy szenvedések és mély szenvedélyek
 Esője öntözött dúsgazdagon,
 Fölöttem harcmezők, vészek, bukások
 S én szunnyadoztam a bús parlagon.

10 Mikor a napra fölbújtam, fölöttem
 Épp akkor elborult a magyar ég
 S én várok, ezredek türelme bennem,
 Hogy kiderül fölöttem újra még.

A PANORÁMÁS

Tessék, urak, hölgyek, folyvást lehet,
 A legjobb alkalom csekély belépti-
 Díj mellett nézi a világ csodáit.
 Itt látható bethuliás Judit
 5 Holofernes fejével. Mosolyog
 És integet és véres a keze.
 Itt látható a három régi gyilkos,
 Spanga, Pitél, Berec, kik éjszaka
 Az ország bíróját kivégezék.
 10 Itt látható világszép Vecsera
 Rudolf mellett a mayerlingi ágyon.
 Itt Szebasztopol ostroma a tépett
 Hullákkal és a repülő erőddel.
 Tessék, urak, hölgyek, folyvást lehet!
 15 Ezek a múlté, ám dicső korunk
 Ezer vívmánya lepipálja őket.
 Itt látható a híres hadvezérlő,
 Ki vágóhídra vitt több milliót,

20 Pedig már tudta, hogy minden hiába.
Itt látható a tömeggyilkos ember,
Ki a békében ölte csapatostul
Testvéreit. Itt látható a hős,
Ki bombákat vet s nemcsak háborúban.
Itt látható a felelőtlen ember
25 S egy másik is, kitömve, spirituszban,
Ez az igazságot kimondta nyíltan
És nem törték fejét be, derekát csak.
Tessék, urak, hölgyek, folyvást lehet!

971.

VÁSÁRHELYI SÉTATÉREN

Első szerelmet, első verset
Te hoztál, Vásárhely, nekem,
S mi kedvesebb öreg szívemnek,
Mint első vers és szerelem?
5 A vásárhelyi sétatéren
Muzsikál multam boldogan,
S felejttem éjben, sárban, dériben,
Hogy ifjúságom oda van.
Városa csöndnek, nyugalomnak,
10 Eljöttem hozzád újra ma,
S fölszong bennem, mint vén zsolozsma,
A régi évek dallama.
Kossuth Lajošt hittel köszöntöm,
Ő érc, örök, mint a magyar, —
15 S túl gyászson, átkon, ködön, őszön,
Égbe tör, mint a diadal!

972.

V I D É K

A széles utcák alkonyi porában
A csorda ballag hangtalan haza
S a vén torony erkélyén egymagában
Dalol a kürtös. Égbe száll szava.

Alkony porában, nagy magyar magányban
 Így áll a költő sorsa magasán
 S az alkonyatnak egyre nő az árnya
 És egyre bánatosabb a magány.

973.

I D É Z Z Ű K Ő T

Egy férfi kellene, kinek szívében
 Jóság, agyában gondolat terem.
 Aki megáll a balsors ellenében
 S mint Krisztus, átvezet a tengeren.

Egy férfi kellene, ki az időnek
 Igéjét érti és jövőbe néz
 S míg intésére falak égbe nőnek,
 Földön szavára érik a vetés.

10

Egy férfi kellene, ki nem habozva
 Kelet, nyugat közt, mint szélben a nád,
 Előre vinne uj, nagy századokba,
 Kiküzdve a magyarság igazát.

15

Egy férfi kellene — ó add, te végzet! —
 Ki nem csak multon kérődző tanítvány
 S eszembe jut, hogy most száz éve lépett
 Örök pályára ő: Széchenyi István!

974.

M A G Y A R V I D É K I L É L E K

5

Egy idegen jön néha Budapestre
 És elhalad a paloták alatt,
 Melyekben nincsen Isten, ige, eszme,
 Csak kék, csak kín, csak pompa és salak.
 Az idegent nem ismerik a város
 Hivalkodói, rangja, bankja nincs,
 Nem ért csúszáshoz és kapaszkodáshoz,
 Mégis övé e tájon mind a kincs.

10 Jöttét nem jelzi reklám és staféta,
Csak néhány ének, mély bú, szent öröm,
És ismerőse mindenik planéta
A végtelen, örök csillagkörön.
Megsimogatja őt a szél s verőfény
15 És a galambok kedves hűgai,
Magyarság nászán mindig ő a vőfély,
Torán zokognak az ő dalai.

Egy idegen jön néha Budapestre,
De néked, nép, föld édes hú fiad
20 S hogy átoson e városon a lelke,
A mélyben, éjben holmi zaj riad:
Az ősi föld reng tarka váz alatt tán,
Az ősi lélek érzi rokonát
S egy új tavasznak borzongása bűg már
A magyar lelken, magyar tájon át.

975.

A G Y E R M E K E T, H A A L S Z I K . . .

A gyermeket, ha alszik, simogasd meg
Egy gondolatban, mint bársony virágot,
Mely szirmait bezárta. Boldog éden
5 Ringatja most szeliden messze, messze
A nap zajától és a föld porától.
Egy nagy aranykaput nyitott ki éppen,
Melyet kerúbok őriznek dalolva
S lábujjhegyen a smaragd rétre indul,
Arany mezőre és ezüst patakra.
10 Már mosolyog. Már visszatért megint
Oda, ahonnan eljött s földre tévedt.
Előbbi életének társai,
Kis szöszeke angyalok közt hancuroz most,
Szivárványszín lapdákkal kergetőznek
15 És jázminokkal verik arcul egymást,
Örök narancsot esznek s nem mulandó
Babákat ajnároznak égi hintán.

Most elhervad a mosoly ajka szélén
 S búsan gügyög: kis társai szaladnak
 S ő fölbukott az ébredés göröngyén
 És földet ért ismét. Már sír az édes.

976.

BALLADA A HÉT TENGERÉSZRŐL

5

Hét tengerész, mind ifju és dalos,
 Hét bús merész a nagy tengerre szállott,
 Örök tengerre, mely vad viharos,
 De ők keresni mentek uj világot.
 Hahó! hahó!
 Milyet előttük senki, sohse látott.

10

Szárnyas vitorla vitte a hetet,
 Bibor vitorla és bízó remény,
 Hét tengerész ujjongón énekel
 Az ifjuság nótázó tengerén.
 Hahó! hahó!
 És halkán köztük énekeltem én.

15

Tavaszi éjben Elmó tűz ragyog
 És a szirének vesztőn énekelnek,
 És hullanak a nyári csillagok
 És vándor darvak őszi útra kelnek.
 Hahó! hahó!
 Hét tengerész tart távol, uj egeknek.

20

Világviharban, merre, hol kiút,
 Egy hang, rekedten és mégis dalolva
 Az éjből, mélyből, örvényből kijut
 És fölzokog, föl, föl — a csillagokba.
 Hahó! hahó!
 Hét tengerész hajóját Isten ójja!

A J Á N L Á S

25

Hat tengerész bús révből nézi már
 A hetedikkel hogy száll, száll a gálya,

30

Halottak élén éig veri már
Dalát időknek győzelmes dagálya.
Hahó! hahó!
Szállj, szállj hajó, jövődök távolába!

977.

A Z Ö R E G S É G R Ő L

5

10

Az ember sokszor megszépül, ha eljő
Az öregség. Fáradt tekintetében
Kihuny a vak mohóság, kapzsiság
S szeliden pislog az emlék világa.
A keze nem szorul konok ökölbe,
De simogató békélten pihen meg
Az ifjuság fején és vállain.
A haja őszén megcsillan mosolygón
A verőfény, mint a havas mezőkön,
Melyek fölött a kéklő végtelen van.
Halk lépteit a temetőbe visznek,
De nem sietnek és gyakran megállnak
Egy kedves arcnál, egy hervadt virágnál,
Egy pohár bornál és egy bús zenénél.

15

Az ember sokszor megszépül, ha eljő
Az öregség. Hadd szépüljek meg én is!

978.

A R A N Y E S T É J E

5

Öreg, magyar szívéhez oly közel volt
Október ősze Margit szigetén,
Szemérmes fényü, fátylas, enyhe mennybolt,
Melyen a felhő kedves jövevény.

Öreg karosszék lett a réve néki,
Békés, dalos rév, hol ütemre megy
A búcsúzó idő, mely visszakéri
Az életet, mely hajszálon remeg.

10 S elszunnyadóban, hűvös délutánon,
Míg gémberekő ujja a gitáron,
Elébe toppan Toldi és Piroska:

Hunyt ifjúsága és hantolt szerelme,
Az édes és bús vágyak zöngedelme
S lassan lejár a hamvas homokóra.

979.

VOJTINA ÚJ LEVELE ÖCCSÉHEZ
A DRÁMAÍRÁSRÓL

Hallom, öcsém, hogy a költői pályát
Választod, szóval az éhenhalást.
Mert magyar dalnok sorsa nem javult föl,
Mi több, lecsökkent jó Petőfi óta,
5 Ki legalább szerkesztő lett, szegény.
Hiába vágyott új századba hajdan
Csokonaink, ma is meghalna ifjan,
Szárnyas lovát ha nem fogná igába!
Nehéz az élet és nem kell a dal most,
10 Csak hogyha sanzon vagy kuplé neve.
Mégis, öcsém, ha már te mindenáron
Csak literátor óhajtasz maradni,
Van egy mód arra, hogy sikert arass,
Csengő sikert és ez a drámaírás.
15 Ha van benned lemondás s nem kívánsz
Költő maradni: akkor rajta, bátran!
Nem kell egyéb hozzá, csak egy írógép,
Mert tinta, toll oly ósdi hagyomány már,
Miként a lant, koboz és oly nevetség,
20 Miként a muzsa csókja homlokodra.
Ha írógép van s színigazgató,
Ki darabodat elfogadja és lesz
Közönség, aki beveszi, mi kell még:
Csekélység habbal, szóval a darab!
25 A tárgyát úgy válaszd meg gondosan,
Körültekintőn, hogy egész világon
Mehessen, még ha itt el is bukik,

Nem árt, ha a szereplők magyarok,
Csak angolul ki tudják mondani
30 A nevüket, mondjuk mister Braun,
Miss Ilona. Lehet víg, szomorú
A darabod, de vége jó legyen!
Csak semmi szociális, nemzeti,
Csak szerelem, jólét és semmi más!
35 Nem mondom, egy kis bátor szókimondás
Nem árt, de csak módjával, mert utána
A közönség még vacsorázni óhajt
S elég tragédia maga az élet
S elég tragédiát írt már a Sekszpir!
40 Fő, hogy modern légy! És a technika
Minden vívmányát fölhasználd vígan!
A hőköd jó sokat telefonáljon,
A színpalak közt várjon autó rá,
Repülőgépen szökjön a szerelmes
45 A gazdag lánnyal s csekket is vigyen
És rádiózzon a bőszült apa
S jazz-band ütemre perdüljön le minden,
Az üzlet üzlet és pénz az idő!
A dialógus hadd legyen lapos,
50 Fél mondatokkal, semmi gondolattal,
Részint mivel a költészet s a szellem
Más lapra tartozik, részint mivel
Kaviár kell a népnek, nem malaszt,
Azért óránként néhány szellemesség,
55 Wilde, Shaw uraságoktól levetett,
Nem megvetendő és igen kelendő.
Ám fő a trükk: ezt egykor úgy nevezték:
Deus ex machina. Ma csak mache.
Hogy mi a trükk? Hát mi a vakparádé?
60 A trükk az trükk, ehhez születni kell,
De nem Árkádiában, annyi szent.
Kész volna a darab, most jó a cím
És ez a lét s nem lét kérdése néha.
A cím legyen nagyon sokat ígérő,
65 De semmit el nem áruló. A cím
Már félsiker, ha jó s egész bukás,
Ha rossz. Jó címre, mint cukorra dongó,

Jön a közönség. Műgonddal keresd.
A címet (és csak erre kell ma műgond).
70 De eddig még csak félmunkát míveltél,
Most kezdődik dandárja: ez a reklám,
A tizedik muzsája századunknak,
A többi muzsát bátran pótoló.
Ez hirdeti előre: itt a sláger,
75 Ki jobbat alkot, az már szemtelen.
E muzsa már jazz-banddel dolgozik,
Hírharsonákkal, hangos üstdobokkal,
Repedt fazékkal és kongó kolomppal,
Mert reklám nélkül lángész még lehetsz,
80 De drámaíró nem lehetsz, öcsém.
A reklám nélkül eljuthatsz a mennybe,
De nem juthatsz el Bécsbe s nem lehet
Végállomásod Honoluluban.

S ha mégis szép öcsém, költő akarsz
85 Maradni ebben a nehéz iparban,
Akkor ne fáradj a színházhoz el,
Hanem tedd a fiókba művedet.
Talán majd eljön a hálás utókor
(Bár úgy hiszem, hogy ő is feledékeny)
90 És fölfedez egy késő filozopter,
Ki doktor lesz művedből és idővel
Egyetemen professzor, míg te szépen
És csöndesen árvácska, viola,
Rezeda és százszorszép is lehetsz
95 A honi rögben és ha van szerencséd
És pártfogód, még kaphatsz szobrot is, hajh
És elneveznek rólad egy kis utcát,
Hol a nyomor s a szenvedés lakik,
S ez stílszerű, mert egykor itt te laktál!

980.

A Z I S M E R E T L E N H E Z

Én néha már találkoztam veled.
Nem ott, ahol nevedben énekelnek

5 És átkozódnak, nem a bús dicsőség
Száz csarnokában, ahol én, eretnek,
Félek farizeus tekintetektől.
De láttalak már haldokló nyulacska
Bocsánatkérő pillantása mélyén,
10 És láttalak már kolduló öregnek
Tekintetén, ki ódon bérkaszárnya
Mély udvarában, mint valami kútban,
Kintorna mellett az eget kutatta.
És láttalak beteg babák szemében,
Melyek, mint eltört mennybolt kékje, fájtak
15 És láttalak egy revolvergolyóban,
Mely jobb volt hozzám mégis, mint az élet.
Mert akkor is téged kerestelek!

981.

S Z E N T I L O N A

5 Mint börtön udvarán a bús rabok,
Egymás után topogtak únt napok.
Austerlitz víg napja éjbe húnyt
És lassan elfakult a büszke múlt.
A háromszögletes kalap kopott
S csak szél trombitált és eső dobolt.
És néha vészes, rémes ütközet volt:
Dübörgő ágyút ventatott a mennybolt.
10 De egyszer mégis álmodott a rab
És fiatal volt álmában s szabad.
Játszott a réten, gondtalan gyerek
És egy csodás pillangót kergetett,
A pillangó szállt s hogy megfogta szépen,
Mint pára és köd, omlott szét kezében!
15 Estére búsán haza ballagott,
De édesanyja várta csókkal ott,
Csókkal, dalokkal elringatta lágyan
S a rab fölébredt a magányos ágyban.

MÓRICZ ZSIGMONDNAK

Minden szavadban a termő magyar nyár
 Aranya csillog s magyar ősz bora,
 Mit férfiszívvel és elmével adtál,
 Oly fejedelmi magyar lakoma.

5 A századok rád vártak és te jöttél
 Döngő léptekkel, izmos és derűs,
 Maga a nagyság, a jóság, a bőség,
 Hogy homlokunkról száz felhőt elűzz!

10 És jöttél, hogy a kárvalló szegénység
 Ezer bajának örök hangot adj,
 Hogy parlagán viruljon tiszta szépség
 S látásra nyiljon itt a sziv, az agy!

15 Ha megdobott kövével az irigység,
 Ha megcsúfolt sarával a galád,
 Lelked tovább tetézte drága kincsét
 S tovább pörölted néped igazát.

20 Nemes vad voltál hinár-rengetegben,
 Hol mindig áll a hajtás, csapda int,
 Hol az igaz magyarság mindig ellen
 S elvérzenek legméltóbb álmaink.

De a magyar nyár termő kedve nem hül,
 A magyar ősznek forr még új bora
 És én hiszem, hogy győzelmedre csendül
 Minden pohár e tájon, cimbora!

DUGONICS OSZLOPÁNÁL

Sírodhoz, Dugonics, szent öreg, eljőve
 Új kor énekese s tiszteletét teszi
 És hogy zöld laurus fonja be hamvadat
 Örvend néki egész szive.

5 Karsu, bus obeliszk tör föl az égre itt,
Mint nagy lelked, amely tul homokon, poron
És tul parlagon is, uj Helikon fele
Szállott, vitte a nemzetet.

10 Aldott vagy Dugonics, szent öreg, oszlopod
Oltár lesz, valamig Hunnia térein
Árpád nemzete él s virtusa megmarad
S lelkét nem lepi durva rög.

984.

VELAZQUEZ HALÁLA

Mikor a végső este már közelgett,
Tekintete még fölcsókolta hosszu,
Mély bucsucsókkal a gazdag világot,
Melyet teremtett, színből és vonalból.
5 Még megpihent a pápa komor arcán,
Melyen az égi hatalom dereng át,
A két Fülöpnek bus és büszke állán,
Az infánsok és infánsnők csoportján,
Kik játék mellől a trónusra lépnek
10 És ellovagolt egyszer még előtte
Kis Baltazár Carlos királyi herceg
Sötét lován, fényes tekintetével
És látta újra Bréda átadását,
15 Hol a győztes mosolygott és a vesztes
Borongott, mig a lándzsák égbe nyultak,
A főpapok és főurak sorát,
Kik méltóságot és gögöt viselnek
És látta a sok törpét és holondot,
Kik szomorúak és mulattatók,
20 (Oly törpe néki minden földi nagyság !)
Fájó szemével simogatta lágyan
Öreg Menippust és csöndes Aesopust,
Koldusait a pompázó világnak,
Akiknek rongyát annyi áhitattal
25 És tündökléssel öltöztette fénybe,
Mint a királyok biborát, brokátját

S részvéte könnyét csillogtatta rajtuk.
Mert bársony és rongy, arany és penész,
Az udvar disze és az utca árnya,
30 A kerti ünnep és csapszéki mámor,
Uralkodók és agarak szeme,
Mind forma, szín csak, mely fakul, enyészik:
A képek élnek hóditón, örökkön!

985.

VALLOMÁS

A szőke szépeket szerettem egykor,
De jaj, időm már alkonyatra tart
És régen volt, hogy boldog kikelet volt,
Most már magamban járom az avart
5 Úgy nézek szőke szépek víg szemébe,
Mint hogyha jó kis húgom volna mind
S a hűtelen egyetlenért cserébe
Megáldom szívük ifju álmait.

986.

A DOLGOZÓKHOZ

Kőmivesek, kik hordjátok a téglát,
Hogy égbe törjön torony és tető,
Ugy-e, tudjátok, hogy szent a verejték,
Hogy minden nagyság abból eredő?
5 Lakatosok kik zárat csináltak,
Melyek megőrizik a kincseket,
Ugy-e, tudjátok, hogy a nyitja hol van
Annak, hogy inség és nyomor lehet?
10 Asztalosok, kik furtok és faragtok,
Hogy asztal, ágy és koporsó legyen,
Mikor készíttek már egy nagy koporsót,
Melyben a szolgaság lesz a tetem?

15 Vasutasok, kik lámpákkal jeleztek
És sipoltok, ha indul a vonat,
Tudjátok-e, hogy egy uj állomás vár,
Hol mást nem látni, mint munkásokat?

987.

VIRÁGOS BARRIKÁDON

5 A régi május első hajnalán,
Mikor szememből elszállott az álm
S a napnak első aranyára lestem,
Távol zenék ujjongó harsogásán
Álmodtam ébren a szabad jövőről
S az ablakot széttárva messze néztem
S az ünneplő népekhez szólni vágytam,
Hirdetni az ember-testvériséget!

10 Azóta sok május jött, véres és
Virágos és fagyos és közönyös.
De egyszer még szeretnék egy zenét,
Egy tömeget, ünneplőn és dalolva,
Szeretnék egy virágos barrikádon
15 Győzelmes és derüs szemekbe nézni,
Egy vértelen és könnytelen tavasszal
Ölelni át a milliók szívét,
Hogy éégig dobbanjon meg az enyém
S elégjen egy virágos barrikádon!

988.

MÉLY AZ ÉLET

5 A szinpadon egy társadalmi drámát
Komédiáztak a szegény színészek.
A feleség, férj, udvarló vitázott,
Kongottak a szavak, én ásitottam.
Unottan ültek s illedelmesen
A többi nézők, egy nagy, tömzsi bérlő
Már szundikált is kedves neje mellett.

10 A színen egyre kopogott a frázis,
A sugó néha kiabált rekedten.
A tisztességről és a hozományról
Beszélt a színész és egy új kalapról
És autóról a molett színésznő.
A deszkákon port vert az unalom már.
15 Én nem birtam sokáig, elszaladtam
S ahogy kértem az utcára, láttam
Magam fölött a tenger csillagot,
Amint szikrázott tőlük a magasság
És újra éreztem, hogy mély az élet!

989.

N É H A N A P J Á N

Szerény voltam világeletemben,
Mindenben az egyszerűt kerestem,
Muzsikában mezei tilinkót,
5 Borban is csak a homoki vinkót.
Uri néppel nem igen kezeltem,
Kis kocsmában mulatott a lelkem,
Nagy városnak nem lettem lakója,
Hegyek alján jobb nekem a róna.
De azért van bennem büszkeség is
10 S néha szűk még a csillagos ég is,
S úgy nézek rá gőgös hatalomra,
Mint Mózesre az Úr csipkebokra.

990.

D Ú S Ő S Z I N A P . . .

Dús őszi nap: talán ez az utolsó
S talán azért is oly szép. Bús remek.
Pereg az ákác lombja és az orsó,
Sorsom orsója is gyorsan pereg.

A nap most ontja aranyát pazarlón,
Hogy megremeg e fényben a levél,
És néha szél jön és csöndes viharzón
Aranyeső hull, haldokló, ledér.

10 Ó nap: te is búcsúzol már e tájról
S tűnt nyári ünnepek fényét viszed,
A tarlón már szürkéll az őszi fátyol,
S dérral derüsek már a reggelek.

13 A csorda már a kora délutánban
Ballag haza, az árnyék egyre nő
S az őszi rózsák hervatag hazája
Szeliden vár: a boldog temető.

991.

M O R T U I . . .

Ha a halottak ünnepén
Minden síron kigyúlna egy láng,
A távol csillagokba félve néznék
S riadva mondanák: a föld ég!

Ha a halottak ünnepén
Minden síron egy rózsza nyílnék,
Be megszépülne ez a vén föld
És lenne rózsás temetőkert!

10 Ha a halottak ünnepén
Föltámadnának a halottak,
Ki merné megmondani nekik,
Hogy mind hiába éltek, haltak?

992.

M A T U Z S Á L E M

Csak üldögélt s elnézte a világot,
Az embernyáját és mint nő e nyáj.
És mindig uj jött s mind a földbe szállott,
Ő éveit rég nem számolta már!

5 Oly messze ment már a sok ifju hajnal,
Mikor szívében még tavasz derült,
Rogyó inakkal és hajlott alakkal
Ő a ráváró sir szélére ült.

10 Tünődve hallgatott s kereste rég
Elmult dalok elnémult ütemét,
Ha ifju párok vigan énekeltek!

De nem találta és ámult nagyon,
Ha gyermeket látott arany napon.
Nem tudta már, hogy ő volt rég a gyermek.

993.

A HALÁLHOZ

Te hegedülsz a hegedükben.
Te tündökölsz tavasz-derüben.

Te csillogsz szerelem szemében.
Te szunnyadsz az anyák ölében.

5 Te mosolyogsz poharak mélyén.
Te hárfázol a nászok éjén.

Lágyan te ringatod a bölcsőt.
Te hangolod az árva költőt.

10 Reménytelenség menedéke,
Álmatlan álom, szende béke,

Téged remegnek és remélnek.
Halál: te vagy az örök élet.

994.

EMBERI HITVALLÁS

Hiszem, hogy járt e földön egy szomorú magányos
Galileai férfi, ki harminchárom évvel
Többet tudott, mint minden Cézár, poéta, mágus
S szelid szava erősebb, mint minden büszke kétely.

5 Hiszem, hogy az igéje túléli dómok ormát,
Az arany kupolákat, a máglyát és a kardot,
Hiszem, ha sohasem jó, mit hirdetett, az Ország,
Hogy az az Út, Igazság, melyen ő égbe tartott.

10 Remélem, hogy e földön, mely völgye siralomnak
S csillaga küzdelemnek, a dúvadak helyébe
Szelidebb népek állnak s rózsásabb lesz a holnap
És nem lesz a hitőfán mártirhalott a Béke.

15 Remélem, hogy a munkás megkapja méltó bérét
És nem lehet henyélni biborban és selyemben
S a paloták alatt nem támolyog az éhség,
S ebek harmincadán nem tengődik a Szellem.

20 Szeretem e világnak minden gyönyörűségét
És minden bánatát, a napot és esőt,
A márciusi zsongást, a decemberi békét,
A kelő csillagot és a lepihenőt.

Szeretem kis fiúk és lányok forradalmát
Iskolák udvarán s a dérvért öregeknek
Bús topogásait, sirok örök nyugalalmát,
Csak Mammon, gyilkosunk, csak téged nem szeretlek.

ÚJ ÉNEK A VÉGEKRŐL

FÁTUM

A távol violás kődében,
Mint tarka délibáb lebeg
A magyar ősz a méla Végen,
Mely mindent eltemet.

A tarka ősz a bús határon,
Hol oly közel a temető
S a vég ott vár az állomáson
S a vég ~~is~~ oly könnyező,

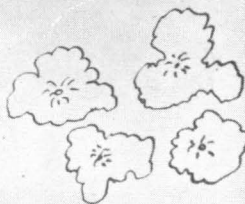
S a templom orgonája reszket
Végig a meghalt városon
S oly távol fény ég a szemekben,
A holt éggel rokon

És rokon az én holt szívemmel,
Ki, ha leszáll az éj, a csönd,
Hiába zendül sorsa ellen,
Mely ráhull, mint a köd.

Juhász Gyula

1. Az *Új ének a végekről* c. vers kivágata Eörsi Júlia verskivágatgyűjteményében a költő javításával

Köszöntő.
— Móra Ferencnek. —

Hallom, hogy egyik lustaságod letelt.
Pajtás, fogadd e csöndes éneket;

E halk köszöntőt, mely szívbol kíván
Béke's nyugalmát anyagi harc után.

Béke's nyugalmát: Gyyszerű a szó,
De sorsunk, hej, sükér jutalmazó:

Pedig mi oly szerény fiúk vagyunk.
Oly keveset s oly gyöngérn akarunk.

Egy dalt, ha néha szívünk megdobog.
Egy dalt dúdolnánk, fáradt vándorok.

Sálmódni vágyunk olykor, ami szép,
Mint alvó gyermek anyatej ívét.

És néha firtán, mélyen érzeni,
Hogy élünk s nem csak tengünk erre mi!

Szeged, 1918 július 19-re. Fekő Gyula

2. A Köszöntő Móra Ferencnek (1918) c. vers kézirata

A vidéki magyar színészekhez.

(A szegedi nagygyűlés alkalmából.)

Magyar színészet küzdő katonái,
Magyar igékét zengő hadsereg,
Akiknek új, honvédő hivatás int,
Szárnyas szavakkal hadd köszöntelek!
Nagy a világ, mit e deszkák jelentnek.
De legnagyobb nekünk e kis haza,
Ti legyetek e ~~fájdón szép~~ jelennek
A könnyeit letörlő vigasza!
Ti adjatok Madách, Katona nyelvén
A gyógyuló sebekre balzsamot.
Gögös királyi pompák naplementén
A lélek kinesével — ragyogjatok!

fájdalmas

És ne feledd, magyar tragédiának
S komédiának hőse, ne feledd,
Hogy hangja vagy a magyar, árva bánat
S öröm szavának, mely az égbe zeng!
És ne feledd, hogy hős Egressy Gábor
Harcolt s esett el a magyar színen
S az első, beldög ~~forradalmi~~ mámor
E deszkákon tombolt győzelmesen!
Magyar szó hirdetői a vidéken,
Művészetünk örök tüzét szítók,
Oszoljatok apostol küldetéssel!
Jelszó: a magyar Ige győzni fog!

mártírsí

Szeged. 1918. XI. 20.

Juhász Gyula.

3. A vidéki magyar színészekhez (1918) c. vers kivágata a Délmagyarországból, a költő későbbi, öncenzúrára valló javításával

AURÓRA.

— Kilényi Irmának. —

Egyszer fehér és rózsaszín
Gyöngy és selyem ruhája,
Mosolyog, mint a szerafin
A tájra.

Máskor biborral ékesen
Lángol piros palástja.
Tüzeket gyujt az egeken
A láza.

De mindig Auróra lám,
A serkentő, a zengő
S a legsötétebb éj után
Csak eljő.

Eljő és ébred az öröm,
A vágy, a munka, élet
És Memnon szobra repesőn
Zenélhet!

Egyelőre fogadja jó' szívvel
ent a négy máj ne felejtet,
Szeged, 1921. Juhász Gyulától.

4. Az *Auróra* c. vers dedikációja a *Nefelejcs* kötet (1921) Kilényi Irmának adott példányában

Berzsenyi

Itt tikkatag magyar nyár napja barnul
Azis hoválokán is bízgatag szemén,
Korok sívében csöndes zivatar dől,
Elvesztve dús vetése: a remény.

Rapáji fiától és haragja lángol,
Erebe jut bírāja: Kölcsey,
S felködlenek a római világból
Könnor lemondás sordon hősei.

S boldog Horácra gondol, aki bölcsen
Borral, leánygal mezelekedett
S kavaly nyakán dagaadtak két erek.

Ki itt a költő is magyar, ha ő nem?
S miig döngő lépte mely kovácsba full,
Itt silváfan egy vén karkály gyálat.

Miklós Gyula

6. A költő édesanyjával (1923). Babits Mihályné felvétele

B. Tanner Honkának, a magyar
Dante Asszonyával küldöm és csak neki,
mert nem akarom, hogy akár jobbról, akár balról
felvértetésér e vers ma, mielőt "korona" van a keresztényiségnek.
Angelus

Mária, májusi estéék
Asszonya, mennyei fény,
Mig öök éjbe sietnek,
Megtértek sívedhet én.
Megtértek, méla esetnek,
Tékozló, ásva fiú,
Látom, e földi terelnek
Minden szerelme híd.
Mert csak te vagy a rózsza,
Ki itt öökre virul,
Álmok dávidi totnya,
Mely porba sohese hull!
Te vagy a csillag eginkön,
Mely ezer éve boris,
Mária, te vagy a piunkösd
Palmája, dicskosorús!

Juhász Gyula

Az öreg tél, a zord kritikus eljő
S fehérre fest minden színt és derengő
Felhők mögé takarja el a holdat.

Köszönöm...

Köszönöm neked, ismeretlen,
Hogy engedél itt énekelnem.
Nézem világod vig csodáit, *mulatás*
Bár oly rövid a ~~maradás~~ itt.
Hogy láttam hajnalt pirkadóban
Fehér hatyút fekete tóban.
Piros rózsákat, zöld ~~erdőket~~ *mezőket*
S mikor virul a temetőkert.
Hogy hallgattam szél orgonáját,
Mikor megzendültek a nyárfák,
Bérek koncertjét a Tiszában
És hogy nem éltem itt hiában,
Mert néhány szív hajolt dalomra,
Mint cipruság a sírhalomra.
Köszönöm édes anyám *Juhász*
S ha a szerelem, e mennyország, *szülő*
~~Képuját nem is tárta nekem,~~
~~Talán ott itt vár árvösségem.~~

Kisértetek.

En sokszor érzem, csöndben és magányban,
Hogy visszajárnak itt a szellemek,
Am nem sötéten, bosszulón, borúsan,
De szeliden, mint ~~estendő~~ szellő,
Májusban a rózsák felett. *alkonyati*

Hisz ők túl vannak életen, halálon,
A kínok és a kéjnek mindenén,
A csillagok zenéjét értik ők már
S a gyűlölet felhőin túl ~~látják~~ *vigyázza*
Lépésüket az, örök szerelem.

Ha néha ~~lázos~~ *néma* könny szökik szemünkbe
És a szívünkbe szokatlan meleg,
Ha jót teszünk, ha szépet álmodunk itt,
Ok jártak nálunk ~~boldogan~~, *boldogan*,
Az édes bús kisértetek.

K-11

8. A Köszönöm és a Kisértetek (1925) c. versek kivágata a Délmagyarországból a költő javításával

J E G Y Z E T E K

405. Milyen volt... A *Hárfa* című kötetből (26. l.). Először *Örökség* címmel A Hét 1912. jan. 14-i számában jelent meg, innen közölte a Nagyvárad 1912. febr. 2-i, a Szeged és Vidéke 1912. febr. 3-i száma, majd a végleges címmel az *Új Versek* című kötet (28. l.). Utána ismét *Örökség* címmel jelent meg a Színházi Újság 1918. nov. 24-i számában, végül pedig a végleges címmel a Páztortűz 1922. szept. 9-i számában és a Vajthó-féle Magyar költők című antológiában (209. l.).

A Páztortűzben a 3. és 11. sor végén és a 7. sor *szeptemberi* szava után vessző van.

Megvan a szegedi múzeumban egy kései, a húszas évekből való kézírata; a költő ajándékozta Sz. Szigethy Vilmának. Ezen két érdekes változat van:

3 *Ha ért kalással*
10 *De tavaszonta*

Nem tudni, miért változtatta meg a költő; minthogy azonban minden közlésben, a *Hárfában* is az eredetit tartotta meg, nem vehettük ezt figyelembe.

Vö. Makay Gusztáv: „Édes hazám, fogadjszívedbe!...” Versértelmezések. Budapest 1959. 331—333. l. — Benkő László: Juhász Gyula „Milyen volt” című versének stilisztikai elemzése. Magyar Nyelv, 1960. 209—216. l.

406. Bánk bán. A Debreceni Szemle 1912. jan. 28-i számából. Alcím: *A színházi szonettek*ből. A 11. sor végén a pontot Pakuval egyetértésben (2: 82. l.) vesszőre javítottuk.

Lehetséges, hogy e vers korábbi, hiszen hangulata nem szakolcai élményekre vall, hanem a korábbi színházi szonettekével közös. De az is lehet, hogy pozsonyi színházi emléket őriz.

407. Halálhymnus. (Egy ódon misekönyvb.) A Kilényi-gyűjteményben levő kézíratról. A kéziratot 1959-ben számos más verskézírattal és a költő 1913. febr. 17-i levelével együtt Forgács Bélától vettük; ő — emlékezete szerint — Wohl Aladár eperjesi földbirtokos hagyatékából 1942 körül vásárolta.

A kéziratok szemmel láthatóan együttest alkotnak, s valószínűleg Fenyő Miksa gyűjteményéből valók. Az említett levél ugyanis a Nyugat egyik szerkesztőjéhez szól, abban az időpontban pedig a Nyugat szerkesztője Ady és Fenyő volt.

A vers először a Nyugat 1912. febr. 16-i számában jelent meg, majd az *Új Versek* című kötetben (27. l.), mindkét helyen változatlan szöveggel, de a kötetben sajtóhibásan *Háláhymnus* címmel.

Hosszú idő után ez a költő első verse a Nyugatban. Juhász Gyula 1911. szept. 8-án, kevéssel Szakolcára érkezése után, Babitsnak küldött levelében egyebek közt ezeket írta:

„*És íme, a »költőtárs« is küld neked valamit, a szomorúság hamujában sült pogácsát és kér, olvasd szeretettel. A régivel. Sine me versus, ibis in urbem. A Nyugatra szántam ezeket, de tartok tőle, hogy Osvát úr, akit igen becsülsz, mint embert, de akivel mint Szerkesztővel, kissé összekülönböztem a múltkor, egy rossz órában, mellőzi őket. Szíves elnézésedet kérem, de lennél oly jó és beajánlanád őket a Nyugatnak, ha érdemesek erre. A Nyugatban megjelenni, ahol te jelensz meg, újra erős és — nemde — indokolt vágyam nékem.*” (Lev. 198. l.)

Úgy látszik, Babits kedvezőtlen választ adhatott, mert 1911. okt. 7-i levelében Juhász így ír: „*Kedves Mihályom, nem az a fő, hogy a Nyugat közli-e a verseimet, hanem hogy Babits Mihály gondol rám és szeret. . .*” (Lev. 199. l.)

Ignotus 1911. dec. 19-i levelében egyebek közt a következőket írja: „*A verseket igaz köszönettel vettem, de úgy érzem, hogy minden megkülönböztetett voltuk mellett is alatta állnak a képek, aminőt Önről a Nyugat olvasói megszoktak. Az Ön érdekében vélek hát cselekedni, mikor kiadásukkal nem sietek. . .*” (Kilényi-gyűjtemény.)

Mindezek után csak 1912. febr. 16-án jelent meg újra Juhász-vers a Nyugatban. Juhász és Osvát összekülönbözéséről közelebbit nem tudunk, de ellentétek valószínűleg később is fennmaradtak. Az említett 1913. febr. 17-i levelében Juhász ezt írja Fenyőnek: „*Egyébként: Osvát Ernő úrral elvi okokból egyszer, rég összekülönböztem. Nem tudom, haragszik-e még rám, én igaz lélekkel mondom: becsültem s ma szintén igen becsülöm őt, ha ez különösképpen nem is imponál neki.*”

Gellért Oszkár 1923. jún. 1-én a Nyugat levélpapírján a következőket írja Juhásznak: „*Igen tisztelt Uram, a jubiléanstól kéziratot kérek a jubiléansnak: nagyon szeretném, ha a Nyugat Osvát-számába új verset küldene, amit O. E.-nek ajánlhatna.*” (Kilényi-gyűjtemény.) Juhász Gyula nem szerepel az Osvát-számában (jún. 16.).

408. Coronatio. A Hét 1912. febr. 18-i számából. Utána közölte még a Nagyvárad 1912. febr. 25-i száma. Első és utolsó versszakát közölte Annával való interjúja során (bizonyára az Annától kapott újságkivágásból) Nagymihály Sándor a Magyar Hírlap 1937. ápr. 25-i számában; innen közölte Magyar László (Milyen volt szökeése. Nagyvárad, 1942. 42—43. l.) is, de pontatlanul, a 4. sor elhagyásával. A Nagyvárad szövegének 4. sorában *botorkált* áll.

409. Télutó. A Szeged és Vidéke 1912. febr. 29-i számából. Utána közölte a nagyvárad Szabadság 1912. márc. 2-i száma. Megjelent a Vajthó-féle Magyar költők című antológiában is (211. l.).

Kézirata a Forgács-féle együttesben (ld. a *Halálhimnusz* jegyzetét) a Kilényi-gyűjteményben van. Az összefüggésből valószínű, hogy 1912. február elején írta, elküldte a Nyugathoz, s miután az nem közölte, megváltoztatott címmel és szöveggel hazaküldte a SzÉV-nek.

Változatok:

Cím: *Február*

1 *Ma benn ülünk.*

3 *olvassuk a szobába,*

k

k

k

5	<i>Valahol Bécsben büszke operába</i>	k
8	<i>és itten maradok.</i>	k
9–11	<i>Mit a tavasz s nyár nálam ithagyott, Levendulaként meghitt, régi bánat Előnti lassan sáppadó szobámat</i>	k
11	<i>szobámat.</i>	Sz
12	<i>és az ég havaz,</i>	k
14	<i>S kinyit vígan</i>	k

Figyelemre méltó az 5–6. sor utalása az operákra; ugyanez a vágyakozás fejeződik ki *A végeken* című ciklusa II. részében is. Puccini egyébként a vers írása idején, 1912 februárjában éppen Budapesten vendégszerepelt (vö. Szeged és Vidéke, 1912. febr. 22.).

410. Rontás. Az *Új Idők* 1912. márc. 17-i számából. Közölte még a Debreceni Szemle 1912. dec. 8-i száma.

A DSz 12. sorában a második *minden* elől hiányzik a névelő. Bár mindkét változatban szerepel, szótagszám szempontjából fölöslegesnek tűnik a 9. sorban levő névelő.

411. Végállomás az őszben. A *Hét* 1912. márc. 24-i számából. Megjelent a Délmagyarország 1912. máj. 12-i számában is, majd önálló cím nélkül, a *Falusi állomás* című ciklus II. részeként a *Késő Szüret* című kötetben (66. l.). A ciklus I. része itt a jóval későbbi *Órház* című vers lett. Minthogy az *Órház* című verset (ld. a jegyzetét) a költő a *Késő Szüret* kivételével mindennütt, még a *Hárfában* is, önállóan közölte, tehát a ciklust maga is fölbontotta, s mivel a *Késő Szüret* szövegközlése rendkívül pontatlan, az első közlést tartottuk meg alapszövegnek.

Eltérések:

4	<i>kijöttem.</i>	KSz
6	<i>itt maradnék</i>	D, KSz
7	<i>haszna,</i>	KSz
10	<i>szivem</i>	KSz
12	<i>ottfenn</i>	KSz
13	<i>csöndben</i>	KSz

412. Profán litánia. Az *Új Versek* című kötetből (31. l.). Először A *Hét* 1912. ápr. 7-i számában jelent meg, sajtóhibás címmel (*Citánia*). Közölte még a *Hárfa* is (29. l.), a 17. sorban levő vesszőt elhagyva.

413. A reménytelen. A *Független Magyarország* 1912. ápr. 7-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a *Délmagyarország* 1912. ápr. 14-i számában. Ez utóbbi helyen a 10. sor végén fölkiáltójel helyett, a 20. sor végén pedig fölöslegesen van pont. A 3. és 19. sor végére, valamint a 22. sorban a *semmi* szó után mi tettünk vesszőt.

„Reménytelen. Ez a szó fordul elő talán legtöbbszor verseimben” — írta a költő 1917-ben egyik jegyzetében, amely a klinikai kórtörténete mellékleteként maradt fenn.

414. Idegen sírok közt. Az *Élet* 1913. márc. 16-i számából. Először a *Szegedi Híradó* 1912. ápr. 7-i számában jelent meg.

Változatok (a Szegedi Híradóban):

Cím: *Kis, morva temetőben*

- 1 *estve*
- 2 *keresve!*
- 5 *barázda*
- 6 *Tavaszi dűlő, vén paraszt kapálja*
- 8 *aratása.*
- 10 *régi siron: Anna!*
- 12 *Most zeng az esti vágy, távoli szerelem*
Lélekharangja.

Javításunk:

- 3 A sor végére vesszőt tettünk.

415. *Marie Antoinette*. A *Késő Szüret* című kötetből (82. l.). Először a szegedi Színházi Újság 1912. ápr. 7-i számában jelent meg, mutatványként „a kiváló szegedi poéta” készülő új verseskötetéből (ld. a kiadástörténetben az *Új Versekről* szóló részt). Utána A Hét 1912. ápr. 21-i száma közölte a következő alcímmel: — *Egy rokokó legyezőre*. — Ugyanezzel az alcímmel közölte a Szeged és Vidéke 1914. ápr. 25-i száma is, abból az alkalomból, hogy Szegeden bemutatták Szomorú Dezső Mária Antóniáról szóló történeti színművét, a címszerepben Gömöri Vilmával. Hasonló alkalomból közölte a Makói Újság is 1915. máj. 20-án.

Változatok:

Cím: <i>Mária Antónia</i>	SzéV, MÚ
1 <i>Vallásos és királyi</i>	SzÚ
<i>Habsburgi és királyi</i>	MÚ
2 <i>tündöklött</i>	SzÚ
<i>Ugy tündöklött a vak tömeg felett,</i>	MÚ
3 <i>(Mely zúgta már a rút Feszítsdmeget)</i>	SzéV,
<i>(Mely zúgta rá a rút Feszítsdmeget)</i>	MÚ
4 <i>felhőkől</i>	SzéV, MÚ
5 <i>jött és égbe</i>	SzÚ, SzéV
<i>jött, az égbe</i>	H
<i>jött s az égbe</i>	MÚ
6 <i>Elefántcsont kezében kis kereszt,</i>	SzÚ, H, SzéV, MÚ
7 <i>a szép, szende est,</i>	SzÚ
<i>est,</i>	H, SzéV, MÚ
8 <i>De a tömeg piroslott és morajlott.</i>	SzÚ, SzéV
<i>De a tömeg</i>	H
<i>Míg a tömeg piroslott és morajlott.</i>	MÚ
9 <i>kékvérben</i>	SzÚ, H, MÚ
<i>Fölötte az öröm kékvérben ázott</i>	SzéV
10 <i>gilottin</i>	SzÚ, H, SzéV, MÚ
11 <i>mély zenéje.</i>	SzÚ, SzéV
<i>zord zenéje.</i>	MÚ
12—15 <i>Utolsó perc, ó, vérző, rémítő.</i>	
<i>Ó égbenezőn hóhérlábra hágott</i>	
<i>És szolt utólszor: Pardon. Monsieur!</i>	SzéV
12—14 <i>Utolsó perc, ó rémítő idő!</i>	
<i>Ó elbotolva hóhérlábra hágott.</i>	

<i>És szólt szeliden: — Pardon, mosziö!</i>	MÚ
12 <i>elbotolt s</i>	SzÜ, H
13 <i>nincs gondolatjel</i>	SzÜ
14—15 <i>Ő szólt remegvén: Pardon, Monsieur!</i>	SzÜ

416. Szerelem volt. A Délmagyarország 1912. ápr. 7-i számából. *Kötetben először.* Az 1. és a 3. sor végére vesszőt tettünk, a 6. sorban a *vagy* kötőszó előtti fölösleges vesszőt töröltük.

Az alapszöveg forráshelyén a vers *Juhász Gyula új verseiből* főcímmel a *Minden... , Menni...* és *Az élet szava* című versekkel együtt jelent meg. (Ld. még a kiadástörténetben az *Új Versekre* vonatkozó adatokat.)

417. Minden... A Délmagyarország 1912. ápr. 7-i számából. *Kötetben először.* *Juhász Gyula új verseiből* főcímmel, a *Szerelem volt, Menni...* és *Az élet szava* című versekkel együtt jelent meg.

418. Menni... A Hét 1912. dec. 8-i számából. *Kötetben először.* Először megjelent a Délmagyarország 1912. ápr. 7-i számában *Juhász Gyula új verseiből* főcímmel, a *Szerelem volt, Minden...* és *Az élet szava* című versekkel együtt. Utóbb a *Messzeségek* című ciklus II. részeként jelent meg A Hétben (ez alapszövegünk), s ezt vette át ugyanígy a nagyvárad Szabadság 1912. dec. 25-i száma is. Mivel e ciklus I. része csak akkor jelent meg először, azt majd későbbi időrendi helyén közöljük *Messzeségek* címmel, s hogy ne legyen a két versnek azonos címe, ezt az első közlésbeli címével adjuk.

Változatok:

Cím: <i>Messzeségek II.</i>	H, Sz
1 <i>Hotelszobáknak</i>	D
2 <i>rég</i>	D
3 <i>S a hideg párnák kriptájára</i>	D
4 <i>bennük (sajtóhiba!)</i>	Sz
<i>messzeség.</i>	D
5 <i>türve-türni</i>	D
6 <i>holt mint</i>	Sz
7—8 <i>Ó kínok-kínja, poklok-pokla, élni</i>	
<i>És másnap újra kélni s útra kélni!</i>	D

419. Már azt hiszi... A *Késő Szüret* című kötetből (20. 1.). Először a Délmagyarország 1912. ápr. 7-i számában jelent meg *Juhász Gyula új versei* főcímmel, a *Szerelem volt, Minden...* és *Menni...* című versekkel együtt, majd A Hét 1912. jún. 30-i számában. A *Késő Szüret*ből mutatványként közölte még az *Új Idők* 1918. nov. 10-i száma is.

Változatok:

Cím: <i>Az élet szava</i>	D, H
1 <i>vén Sztv:</i>	H
4 <i>És egy őszi röggel, ősi éggel</i>	H
6 <i>ige e vak</i>	H
7 <i>szavunk</i>	H
8 <i>Ködén túlzengene s hírt vinne fájón.</i>	H
<i>fájón.</i>	D, ÚI
10 <i>zöldül</i>	H

zöldel már az őszi parlag
zöldel már az őszi parlag,

11 *örök*
12 *tart*
13 *folynak,*

D
ÚI
H
D
ÚI

Javításunk:

8 Az alapszövegben sajtóhibás *fájon* alakot a változatokkal egyezően és értelem szerint javítottuk.

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágaton a 12. sor végére a költő tett vesszőt.

A 2. sorban említett hindu bölcsesség a *ta tvam aszi* ősi ind lételméleti elv, melyet a 4. sor fogalmaz meg. (Vö. Ö. 2: 9., 327. l.) A 11. sor a herakleitosi dialektika költői megfogalmazása.

420. Bethániában. A *Késő Szület* című kötetből (106. l.). Először megjelent a Vasárnapi Újság 1912. ápr. 21-i számában.

Nyomdai jellegű eltérések (a VÚ-ban):

2 *tova,*
8 *tinektek*
12 *a tájjal.*
14 *madárdal*

Javításunk:

2 A sor végére vesszőt tettünk.

421. Szakolcai emlék. A Kilényi-gyűjteményben levő kéziratról. A kéziratot a *Dal* című verssel (ld. ennek jegyzetét: 158. sz.) és a *Makói emlék* című prózai írással együtt Saitos Gyulától kaptuk. Ez szolgált a Makói Kis Tükör 1922. ápr. 16-i számában megjelent szöveg forrásául, annyi különbséggel, hogy a 11. sorban a *bus* szót rövid *u*-val szedték. Először az Új Idők 1912. ápr. 21-i számában jelent meg. Paku 1921-es kéziratnak jelzi forrását (2: 144., 365. l.), azonban minden bizonnyal az alapszövegünk forráshelyének kivágata volt a kezében, mint az ugyanott közölt *Dal* című vers esetében is.

Változatok (az Új Időkben):

Cím: *Ancsa lekéselt*

1 *kis szőke tót*
2 *ódon, morva oltárképeken, —*
4 *estére*
6 *s tova oldalog,*
10 *rámmeredt,*
11 *benne szörnnyű messzeséget,*
12 *a bús, kék végtelent...*

422. Béke. A *Hárfa* című kötetből (40. l.). Először megjelent az Élet 1912. ápr. 28-i számában, a *Harmóniák* című ciklus I. részeként. Utána önállóan a Szeged és Vidéke 1912. dec. 24-i számában, a *Késő Szület* című kötetben (34. l.), A Társaság 1918. nov. 24-i, A Mi Lapunk 1929. márciusi számában (50. l.).

Változatok:

Cím: *Harmóniák I.*

Harmónia, örök harmónia

É
SzÉV

4	való	T
5	lesz.	AML
6	minden gyötrődésünk	SzéV
7	kinok-kinja	T
8	e szük	SzéV
10	minden muló,	SzéV
11	processzió.	É

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágaton (É) a költő a sorvégi pontot vesszőre javította.

	<i>a szép nagy processzió.</i>	T
	<i>az élet a szép,</i>	AML
13	csöndesen	SzéV
14	végtelen!	SzéV

Hézer Béláné, Fischof Ágota birtokában van a *Késő Szüret* kötet egyik példánya a következő ajánlással:

Fischof Ágotának szeretettel.

*... És minden bánat lassan béke lesz
És mindenik gyötrődés győzelem
s a kinok kinja, mely vérig sebez,
Segít túllátni e szük életen...*

Szeged, 1918. szept.

Juhász Gyula

423. Harmóniák. Az *Élet* 1912. ápr. 28-i számából. Az ugyanilyen című ciklus II. részében közölték; az I. rész később önálló lett (*Béke*). Paku is innen közli, de a kezdő szavakból alkotott címmel (2: 83. l.).

424. Gyászpompá. A *Hárfa* című kötetből (14. l.). Először A Hét 1912. máj. 12-i számában jelent meg. Átdolgozott formában a Vasárnapi Újság 1912. aug. 11-i és a Független Magyarország 1912. aug. 25-i számában, majd az első közléssel megegyező szöveggel az *Új Versek* című kötetben (3. l.). Közölte a Vajthó-féle Magyar költők című antológia is. (1928. 2. köt. 209. l.)

Változatok:

3	<i>a tiroli, a talján,</i>	VÚ
	<i>a tiroli, a talján.</i>	FM
4	<i>Nápoly se, Moszkva se, mert én, vén szekeres</i>	VÚ, FM
6	<i>Egy nagy fájdalom él és egy nagy unalom,</i>	VÚ, FM
8	<i>romon!</i>	VÚ, FM
9	<i>Görögország egén</i>	VÚ, FM
10	<i>partján</i>	FM
11	<i>a mély Pokolt</i>	VÚ, FM
12	<i>árva táj</i>	VÚ, FM
13	<i>drága rom,</i>	VÚ, FM
15	<i>A semmi íve von szívárványt mind e tájon</i>	VÚ, FM
16	<i>üres, egyforma és hibás,</i>	VÚ, FM
17	<i>éjébe</i>	VÚ, FM
18	<i>bús örvényeit</i>	VÚ, FM
19	<i>S melytől, hiába, nincs többé menekülésünk</i>	VÚ, FM
20	<i>égen.</i>	FM

Javításaink: 4 A *vén szekeres* értelmező elé és után vesszőt tettünk.

15 A hibás *vágyaim* alakot A Hét közlésével egyezően javítottuk.

425. Arany tavasza... A Vasárnapi Újság 1912. máj. 19-i számából. Ez első közlése. Csupán — pontatlanságból eredő — központosításbeli eltérésekkel jelent meg a *Késő Szüret* című kötetben (27. l.), majd innen a Színházi Újság 1919. ápr. 5-i számában. Ezért vettük alapszövegnek a legjobb, első közlést.

Eltérések (a *Késő Szüretben* és a Színházi Újságban):

1 emberiségnek

2 ki

11 addig is a szűkös

12 révedbe óh

15 örök.

426. Tavasz-esti dal. Az Élet 1912. máj. 26-i számának Eörsi Júlia versgyűjteményében levő, a költő által javított kivágatából. Ez egyetlen megjelenése a *Késő Szüret* kötet előtt. A *Késő Szüretben* változatlanul, illetőleg két sajtóhibával jelent meg (79. l.). Ezek közül az egyik vesszőhiba (a 15. sor végéről lemaradt), a másik sokkal jelentősebb: a 17. sor *Zenélj* szavát a nyomda *Remélj* alakban szedte. Hogy ez nem származhatott a költőtől, mutatja az alapul vett kivágot, melyen ez a szó érintetlen. Megváltoztatta viszont a költő az eredeti címet (*Májusi esti dal*) és a 18. sor *Nagy május* szavát kihúzva eléje írta: *Szent tavasz*. Érthetetlen, hogy a *Késő Szüretben* ennek ellenére az átdolgozatlan változat jelent meg. Mi most a költő átdolgozási szándékához híven a javított szöveget véglegesítjük. A *Késő Szüretben* a cím: *Májusi esti dal*.

427. Tíz év után. (Szinger Kornélnak.) A Szeged és Vidéke 1912. jún. 7-i számából. *Kötetben először*.

Szinger Kornél (1863—1950) piarista tanár, 1901-től szegedi házfőnök, 1905-től a gimnázium igazgatója, 1918-tól 1923-ig rendfőnök, az 1901/2. tanévben magyar nyelvet és irodalmat, németet és filozófiát tanított Juhász Gyula osztályában, és ő vezette az ifjúsági önképzőkört is.

428. Atyámhoz megyek... A *Hárfa* című kötetből (17. l.). Először A Hét 1912. jún. 16-i számában jelent meg, majd a Nagyvárad 1913. okt. 29-i számában. Itt abból az alkalomból, hogy a költő fölolvasta több verse között ezt is a Dugonics Társaságban tartott székfoglaló szereplése során. Megjelent az *Új Versek* című kötetben (7. l.) is.

A Nagyvárad közlésében néhány sajtóhiba van:

3 szemében:

5 jön

15 időknék

Az *Új Versek* szövegében a 14. sor végéről elmaradt a vessző.

A Nagyvárad közleménye, amelyben a vers helyet kapott, többek között a következőket mondja a Dugonics Társaság üléséről: „... az első ülésnek kedves szereplője volt Juhász Gyula, a Nagyváradról elszármazott kitűnő poeta. Klasszikus életességű verseket olvasott föl; köztük ezt a megkapóan bensőséges költeményt... A költőt zajosan megtapsolták.”

429. Uj szövetség. A Szeged és Vidéke 1916. ápr. 15-i számából. Először az Élet 1912. jún. 16-i számában jelent meg, majd az alapszöveg utánközléseként a Makói Újság 1916. ápr. 18-i, végül az Erdélyi Szemle 1917. máj. 27-i számában.

Változatok (az Életben):

Cím: *Munda cor meum*...

4 előttd.

5 volt, *Uram*,

7 *Megtudta*,

8 *A lélekben s a*

16 *S Szerelmem szárnyaló dicséret!*

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágot alá írta a költő: „*Nem egyéni, kihagyandó.*”

Munda cor meum: „Tisztítad meg szívemet”; kezdőszavak a papnak az evangélium fölolvása előtt mondott imájából.

430. Isteni lira. A *Késő Szület* című kötetből (44. l.). Először az Élet 1912. júl. 21-i számában jelent meg, majd a Délmagyarország 1912. aug. 13-i és a Független Magyarország 1912. aug. 18-i számában.

Változatok:

Cím: *Isteni lira, zengj!*

Ó zengj isteni lira...

1 *Ó zengj, isteni lira! Zaján a földi ködnek*

Ó zengj isteni lira. Zaján a földi ködnek.

2 *tetsvércsillagokra,*

3 *Hangodra vágyaim a*

4 *S lobogni kezd szívem, mint Hóreb csipkebokra.*

5 *vagyok. De zengj isteni*

6 *Mint zengő aranyak és fájó homlokomra*

7 *ihlet tüze s*

versek tüze s

8 *Örök fényt vess rítmek és ütemek kohója.*

10 *zengi csak,*

11 *a föld,*

12 *Ó Zengj,*

Ó zengj isteni

É

D, FM

É

D, FM

D, FM

D, FM

D, FM

D, FM

D, FM

É

D, FM

D, FM

D, FM

D, FM

É

D, FM

431. Minden rohan... A Hét 1912. aug. 4-i számából. *Kötetben először.* Az Eörsi Júlia gyűjteményében levő kivágotra a költő ráírta: „*Kihagyandó. JGy.*”

Ezen a napon, 1912. aug. 4-én írta a költő a Szegedtől távol nyaraló sógorának, König Péternek: „*Új Idők, Hét, Élet megjelentetett ma.*” (A szegedi múzeumban.)

432. Emlék. A Színházi Újság 1922. nov. 25-i számából. Először a *Két dal* című ciklus 1. részeként az Új Idők 1912. aug. 4-i számában jelent meg. Önállóan, *Emlékek* címmel — az első versszak nélkül! — a Debreceni Szemle 1912. szept. 22-i számában. Ismét *Két dal* címmel (de számozás nélkül, csak csillaggal elválasztva a második résztől) a Színházi Újság 1912. dec. 22-i számában, majd római számmal jelölt I. részként a Nagyvárad 1914. márc.

7-i és a Délmagyarország 1920. febr. 29-i számában. A ciklus második része önállóan *Dal* címmel jelent meg. (433. sz.)

Változatok:

Cím: *Két dal*

Emlékek

1—4 hiányzik

5 *régen*

8 *Valami után.*

9 *S ami*

12 *Telt hold fényinél.*

Telt

ÚI, SzÚ 1912, N, D

DSz

DSz

DSz, SzÚ 1912

ÚI, DSz, SzÚ 1912, N, D

ÚI, DSz, SzÚ 1912, N, D

ÚI, DSz, SzÚ 1912, N

D

433. Dal. A Délmagyarország 1920. febr. 29-i számából. Először a *Két dal* című ciklus 2. részeként az Új Idők 1912. aug. 4-i számában jelent meg. Önállóan, *Dal* címmel a Debreceni Szemle 1912. dec. 15-i számában. Majd ismét a *Két dal* részeként, csillaggal elválasztva az első részétől a Színházi Újság 1912. dec. 22-i számában, római számmal jelölt II. részeként a Nagyvárad 1914. márc. 7-i számában, végül az alapszöveg forráshelyén is. Mint-hogy azonban az első rész legutoljára önálló vers volt, s így önálló címet is kapott (*Emlék*, 432. sz.), e második részt is egyszeri önálló címmel véglegesítjük.

Változatok:

Cím: *Két dal*

2 *éggel,*

7 *Az én árva, eltört,*

8 *Kicsi*

9 *Játszom a szavakkal,*

ÚI, SzÚ, N, D

ÚI, DSz, SzÚ, N

SzÚ

ÚI, DSz, SzÚ, N

ÚI, DSz, SzÚ, N

434. A kísértő. Az Élet 1912. aug. 18-i számából. A 6. sor végére vesszőt tettünk.

Ophir: az Ószövetségben említett mesés gazdagságú vidék, ahonnan Salamon király hajóival kincseket hozatott.

Hiperboreák: mesebeli nép a görögök képzeletében a messzi északon.

435. Annabál. A *Késő Szüret* című kötetből (76. l.). Először A Hét 1912. aug. 25-i számában jelent meg, majd a kötet alapján a Virradat 1918. szept. 12-i számában. Mindössze frásjelekben van köztük eltérés. Megvan — nyilván korábbi — kézirata a Forgács—Fenyő-féle kézirat-együttesben (Kilényi-gyűjt.). A költő tehát először a Nyugatnak szánta a verset, s csak miután ott nem jelent meg, közölte A Hétben, igen jelentősen megváltoztatott szöveggel.

Változatok:

1 *Annabál,*

2 *Tünt vágyaimnak táncoló csapatja,*

3 *enyészet, tengődés, halál*

halál,

4 *a mámor kézbe kapja*

5 *tört életem*

6 *zsongó, régi vággyal*

7 *S a szerelem ős tengerébe*

H, k

k

k

H, V

k

k

k

k

9	<i>dicsőség</i>	k, H
11	<i>ifju hőség</i>	k
	<i>magam: győzelmek ifju hőseit</i>	H
12	<i>És vár az éj, a holdasan zengő rét,</i>	k
	<i>nagy,</i>	H
	<i>nagy holdasan</i>	V
13	<i>ráfeküdjem,</i>	k, H
14	<i>éjjeli derűben.</i>	k
15	<i>szűz arany</i>	k
16	<i>Ó ifjuságnak éje, végtelenség,</i>	k
17	<i>magam</i>	k
19	<i>S gondonkahangján a sok csendes emlék</i>	k
20	<i>Úgy zsong a távol, mély látóhatáron,</i>	k
	<i>látóhatáron,</i>	H, V
21	<i>ifjuságom.</i>	k
	<i>ifjuságom...</i>	H

Javításaink:

- 1 A sor végéről hiányzó írásjelet a kézirattal és A Héttel egyezően vesszővel pótoltuk.
- 3 A sor végéről hiányzó írásjelet A Hét és a Virradat közlésével egyezően vesszővel pótoltuk.
- 12 A nagy jelző után A Héttel egyezően és a kézirat analógiája alapján is vesszőt tettünk.
- 20 A sor végére az összes változattal egyezően vesszőt tettünk.

A *Késő Szület* című kötetben ez az egyetlen olyan Anna-vers, amely címében is megőrizte eredeti jellegét.

436. Tanitónő a végeken . . . Az Új Élet 1921. dec. 24-i számából. Először a Szegedi Napló 1912. aug. 27-i számában jelent meg. Ezzel egyező szöveggel megjelent még a Független Magyarország és a Nagyváradai Napló 1912. szept. 1-i és a Szeged és Vidéke szept. 2-i számában.

Változatok (valamennyi közlésben):

Cím: *Tanitónő*

- 1 *láttam,*
- 2 *csendesén.*
- 3 *ablakában*
- 4 *S szívében*
- 5 *e bus határra*
- 6 *S egy zongora*
- 7 *Egy álmodó hangszer a kis szobába,*
- 11 *sok, sok régi emlék.*
- 12 *Elvitt idő és elvitt messzeség* SzN, FM, SzéV
-
- 13 *Elvitt idő, elvitt messzeség* NN
- 14 *szomorú, szóke*
- 14 *Hamupipóke.*

Javításunk:

- 1 A sor végére a többi változattal egyezően vesszőt tettünk.

437. Mint régesrégén . . . Az Élet 1912. szept. 8-i számából. *Közetben először.* *Nyári csend* főcímmel, a *Sorsunk* című verssel együtt jelent meg.

438. Tiszai tájak. A *Késő Szüret* című kötetből (93. l.). Először az *Élet* 1912. szept. 8-i számában jelent meg *Nyári csönd* főcímmel, a *Mint régesrégén...* című verssel együtt. Utána átdolgozott formában, „*Kisteleki Edének*” szülő ajánlással a Színházi Hírek 1916. szept. 23-i számában. A *Késő Szüret* című kötetben a hasonló című ciklus I. része.

Változatok:

Cím: <i>Sorsunk...</i>	É
<i>Sorsunk</i>	SzH
1 <i>vidékek</i>	SzH
2 <i>Olyan rokon sorsommal a tiétek!</i>	SzH
4 <i>S nyugszom</i>	SzH
5—6 hiányzik!	SzH
5 <i>nővést;</i>	É
6 <i>csöndnek</i>	É
7 <i>felleg,</i>	É
<i>és nézem vágyón,</i>	SzH
9 <i>merre ballag</i>	SzH
10 <i>dalnak.</i>	É
<i>száll a dalnak.</i>	SzH

Az Eörsi Júlia verseskötönyvében levő kivágaton (É) a költő a sor végére kérdőjelet tett.

11 <i>s magányos jegenyéken,</i>	SzH
<i>jegenyéken,</i>	É
12 <i>a magas égen?</i>	SzH

Javításunk:

5 A sor végére vesszőt tettünk.

439. Ködök várában. Az *Új Idők* 1912. szept. 22-i számából. Utána közölte a Délmagyarország 1912. okt. 8-i száma is. Ebben több központozásbeli pontatlanság (az 1. sor végén vessző áll, a 3. sorban a *távol* szó után hiányzik a vessző, a 8. sorból hiányzik a névelő, a 11. sorban a *csókok* szó után hiányzik a vessző, a 15. sor végén fölösleges vessző van) mellett egy szövegtérítés is van: a 4. sorban *zeng* helyett *zug*. Mivel a Délmagyarország minden bizonnyal csak mechanikusan vette át a Szakolcán levő költő versét az *Új Időktől*, ez sem lehet tudatos változtatás, hanem csakis téves szedés következménye.

Az 1. sorral kapcsolatosan ld. *A nagy maszka...* című verset és jegyzetét.

440. Hálaadás. Az *Új Versek* című kötetből (22. l.). Először A Hét 1912. szept. 29-i számában jelent meg.

441. Magamhoz, nyárvégi estén. Az *Élet* 1912. szept. 29-i számából. A 8. sor végi vesszőt pontra javítottuk.

442. Fátum. Az *Élet* 1912. szept. 29-i számából. *Új ének a végekről* főcímmel jelent meg.

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágaton a 8. sorban (*S a vég ott oly könnyező*) az *ott* szót törölte (ezt mi is elhagytuk), majd a vers alá ezeket írta a költő:

„Félek, hogy nagyon is Rodenbach »Brügge, la mort«-jára emlékezteti az olvasót az én halott Szakolcám. Talán ezért kihagyható.”

Georges Rodenbach (1855—1898) francia költő műveiben a ködös flamand tájak melábulja, nyugalma és csöndje tükröződik. Bruges-la-Morte című regénye (1892) magyarul Holt Brügge címmel 1917-ben jelent meg. Verseit épp ez idő tájt Kosztolányi fordította magyarra. Juhász a nagyváradi Szabadság 1910. okt. 23-i számában (j.) jelű *Nagyváradi dolgok* című cikkében írja: „A halott Brügge megéled előtünk és barna bánata fölragyog bennünk, ha Rodenbach vagy Maeterlinck mutatja be nekünk.”

443. Melankólia. Megjelent a Vasárnapi Újság 1912. szept. 29-i számában.

A 13. sorban említett arckép minden bizonnyal Anna fényképe. Minthogy az egyetlen ismert dedikált Anna-kép (vö. Ö. 2: 96—97. l. között) későbbi (1915), ez valószínűleg egy azóta elveszett, másik kép lehetett. Talán az, amelyet az önéletrajzi értékű *Orbán lelke* című kisregényben így emleget: „Elővette tárcáját, megnézte a bacchánsnőnek öltözött, szőlőlevél-koszorús széke nő arcképét, amelyre ezt a dedikációt írta: a kedves, jó Orbán Gergelynek.” (Ö. 2: 114. l.)

444. Várad. A Nagyváradi Napló 1912. okt. 17-i számából. A vers alatt a következő keltezés: „Szakolca, 1912. okt. 10.” Megjelent még a Szeged és Vidéke 1914. márc. 10-i számában (a költő öngyilkossági kísérletével kapcsolatban), majd a Színházi Újság 1922. dec. 18-i számában; ez utóbbi helyen sok pontatlansággal. Közölte még a Biharmegye és Nagyvárad írásban és képből című monográfia és a Rozsnyay Kálmán szerkesztette Ady koszorúja (1925. 26—27. l.).

Eltérések:

4 akartak.	SzÚ, AK
8 keresztény.	SzéV, SzÚ
Megáldalak, én bús keresztény.	AK
10 vetve.	SzÚ
13 És legyen áldott	SzÚ, AK
19 a Kis Pipában	SzéV, SzÚ, AK
közt	SzÚ
24 vetésen.	SzÚ
27 csengő könnyű	SzÚ, AK
28 gárdán.	SzÚ
31 sírnak loholnak,	SzÚ, AK
34 szeretődnek,	SzÚ
35 mását	AK
36 erőset	SzÚ
erőset.	AK
37 visszavárják	SzÚ

Javításunk:

34 A sor végére vesszőt tettünk (e tekintetben a SzÚ közlése a pontosabb).

445. Magyar táj, magyar ecsettel. A *Hárfa* című kötetből (19. l.). Először a Nyugat 1912. okt. 16-i számában jelent meg. Utána az *Új Versek* című kötetben (11. l.). A Nyugatban a vers alatt ez áll: (Szeged).

446. Pozsony. A Nyugatmagyarországi Híradó 1912. okt. 27-i számából. *Kötetben először.* Szalattnai Rezsőnek köszönjük ezt az adatot.

A lap ugyane száma hírt ad az aznap délután 5 órakor kezdődő irodalmi estről, melyet a Pozsonyi Toldy-kör rendez. „Juhász Gyula, egyik legtehetségesebb fiatal költőnk, aki tavaly a Petőfi Társaság Vigyázó-díját nyerte el, mutatja be személyesen legújabb költeményeit.” (A költő a Bulyovszky-díjat nyerte el!) Az okt. 29-i szám az estről beszámolva elmondja, hogy a műsor első száma Hertzfeld Miksa dramaturgiai dolgozata volt. „Utána Juhász Gyula olvasta fel néhány költeményét. Gyönyörű gondolatok, csodálatos kifejező erővel, nagy költői érzékkel megírva, milyen kár, hogy a jó poéták rendszeren rossz előadók. Juhász költeményeit olvasni kell, mert azok nemcsak hangulatot adnak, de sok mélységes gondolatot is rejtenek magukban.” (Vö. Szalattnai: i. m. 162—164. l.)

447. Nyári chanson. A Hét 1912. nov. 3-i számából. A *Késő Szület* című kötetben (48. l.) a *Falusi hold* című ciklus IV. részeként jelent meg. A *Hárfá*-ban már nem szerepel, mert a *Falusi hold* ciklusnak csak az I. és II. részét vette át ide a költő a *Késő Szület*-ből.

A kötetben a 2. sor végéről hiányzik a vessző.

Az 1. és a 11. sor végére mi tettünk vesszőt, egyezően a kötetbeli közléssel. A cím alatt a következő szöveg:

*Motto: Nyáron daloltam, őszre félretettem
S most tünt nyár tűzénél melegszem. . .*

A kötetben nem szerepel ez a mottó.

448. Halottaim. A *Késő Szület* című kötetből (23. l.). Itt az *In memoriam* című ciklus III. része. (A *Hárfába* e ciklusnak csak az I. és II. részét vette föl.) Először az Élet 1912. nov. 3-i számában jelent meg, majd kissé megváltoztatott szöveggel a Szeged és Vidéke 1916. júl. 22-i és a Makói Újság 1916. júl. 25-i számában. Az első közlés címét őriztük meg.

Változatok:

Cím: *Halottaim. . .*

In memoriam III.

2 *halkan mondják:*

3 *Gyermekem, vigyázat,*

5 *földi pompa*

6 *fényes csillagokba.*

8 *szeretőid.*

9 *minket.*

10 *kincseinket.*

11 *Reád is vár nagy, csodás örökség,*

Az Eörsi Júlia verseskönyvében levő kivágatra a költő pótlólag beszúrta a névelőt.

11 *Reád is vár a boldog, dus örökség.*

12 *Törüld le büszkén*

Javításunk:

3 A *vigyázat* szó elé és után, a másik két változattal is egyezően vesszőt tettünk.

SzéV

KSz

SzéV, MÚ

É, SzéV, MÚ

SzéV, MÚ

É

SzéV, MÚ

SzéV, MÚ

SzéV, MÚ

É

SzéV, MÚ

SzéV, MÚ

449. Örök zene. A *Késő Szüret* című kötetből (40. l.). Itt a *Júlia*-ciklus V. része. Először az *Élet* 1912. nov. 17-i számában, majd a Délmagyarország 1912. dec. 29-i és A *Hét* 1916. febr. 27-i számában jelent meg. Az első közlés címét megőriztük.

Változatok:

Cím: <i>Consolatio</i>	D
<i>Balzsam</i>	H
<i>Júlia V.</i>	KSz
1 <i>zenékre, lelkem,</i>	D
<i>zenékre, lelkem:</i>	H
2 <i>És csillagokra fönn az égi kertben,</i>	D
<i>Szüz csillagokra fönn az égi kertben,</i>	H
3—4 <i>Majálisra, hol bor és szerelem volt</i>	
<i>És melynél szebb e földön sohasem volt,</i>	H
4 <i>földön s égen,</i>	D
5 <i>fiára,</i>	D, H
7 <i>Anna hajára,</i>	É, D
<i>Angyal hajára,</i>	H
8 <i>És a halálra . . . mely békébe pólyál,</i>	D
9 <i>(E verset mondtam messze elmenőben</i>	H

E vers ismét példa arra, hogy az eredeti Anna-vers mint lett (már A *Hét* közlésében, 1916-ban!) Júliára érthető és a *Késő Szüret*ben teljes mértékben értendő.

E vers megírásának ideje táján, 1912. nov. 11-én írja a költő Babitsnak: „*Verseket írok állandóan, talán monoton, de nagyon igaz, belülről jövő, a külső világ színtétől nem igen színezett (itt kőd van és ború) verseket. A színek talán megjönnek, ha újra városi költő lehetek. . .*” (Lev. 205. l.) Babits válaszában így vigasztalja társát: „Kétségtelenül elég volt már Szakolcából. Bár ami a verseidre való hatást illeti, ebben nem egyezem meg teljesen a te pesszimizmusoddal. A szakolcai verseid éppoly szépek, mint a régiek és ha van bennük monotonitás, az nagyon értékes monotonitás. Ha nem félnék veled szemben az olvasó önzésével fejezni ki magamat, azt mondanám, hogy a szakolcai magány neked semmiesetre sem ártott. Ezt mondom mint olvasód, de mint barátodat valóban elszomorít kedélyednek csüggedése. . .” (Lev. 206. l.)

450. Napoleon. A *Hárfa* című kötetből (77. l.). Először megjelent az Új Idők 1912. nov. 24-i számában. Utána a Szeged és Vidéke 1916. máj. 27-i számában, majd az *Ez az én vérem* című kötetben (45—46. l.). Eörsi Júlia birtokában volt a versnek egy idegen kéz által írott kézírata, amelyen a költő saját kezű javításai láthatók; ez azóta a Petőfi-múzeumba került (k_1); egy eredeti kézírata Szalatnai Rezső birtokában (k_2). Hasonmását közölte i. m. 13. kép.

Változatok:

Cím: <i>A császár</i>	ÚI
<i>hiányzik</i>	k_1
1 <i>Rágondolok,</i>	k_2
2 <i>szigetén</i>	SzÉV, EAÉV
3 <i>dőlve</i>	ÚI, SzÉV
eredetileg: <i>esve, ezt a költő áthúzta és</i>	
<i>föléje írta: dőlve</i>	k_1

- 4 száműzöttje, én
száműzöttje, én. ÚI
k₁, k₂
- 5 estén,
estén ÚI
k₁
- 7 És nézni, az ostábla ütközetjén
és nézni: az ostábla ütközetjén ÚI, SzéV, EAÉV
k₂
- 8 egy lépéssel ÚI
- 11 S gondolni a királynő
királynő ÚI
- 12 karcsúbb,
játékszerek. k₁
ÚI, k₁
k₂
- 14 Eredetileg: Nyugszanak, ezt a költő áthúzta és
föléje írta: Hevernek k₁
feketék SzéV
sárgák s feketék. k₂
- 15 Az utolsó szó bukottan volt, ezt javította a költő
a véglegesre k₁
isteni nyugodtan k₂
- 17 Szerettél, úgy-e,
Szerettél, úgy-e ÚI,
- 18 S várni unottan, némán egy hajót k₂
Eredetileg: És várni nyugodtan mélán egy
hajót. ÚI
- A nyugodtan szót áthúzta és föléje írta: némán k₁
- 19 kipécézni, ÚI
kipécézni: k₁, k₂
- 20 Ez Corsica, ez Páris, Elba volt. ÚI
ez Páris, Elba — volt. k₂
- 21 ez győzelem, ez álom, ÚI, k₁, k₂
- 22 Ez vereség, ez gyász, ez szerelem ÚI, k₂
Ez barátság, ez gyász, ez szerelem k₁
- 23 halálon ÚI
- Eredetileg elrövedezni volt, ezt javította a vég-
legesre k₁
- 24 életem. ÚI
- A kérdőjelet a költő tette ki k₁
- 26 Párisba soha már k₂
- 27 És így kell nézni sorsunk kikötőjét, ÚI
Eredetileg: És így közel nézni sorsunk kikötőjét
- Az első négy szót áthúzta és föléje írta: S csak
Utána az S-t is áthúzta, a c-t nagybetűre javí-
totta, s így folytatta: Csak nézni közel k₁

Javításunk:

- 4 Az én szó elé a kéziratokkal és az Új Idők közlésével egyezően vesszőt tettünk.

A versre bizonyára Napóleon oroszországi hadjáratának, a borogyinói csatának (1812. szept. 7.) centenáriuma ihlette a költőt.

451. Messzeségek. A Hét 1912. dec. 8-i számából. *Köteiben először*. Közölte a nagyváradi Szabadság 1912. dec. 25-i száma is, több pontatlan írásjellel.

Mindkét helyen az ugyanilyen című ciklus I. része. A II. rész a már korábban, önállóan megjelent *Menni...* című vers.

452. *Veni!* A *Késő Szüret* című kötetből (15. l.). Először az *Élet* 1912. dec. 22-i számában jelent meg. Közölte még a Szeged és Vidéke 1915. ápr. 3-i, a Makói Újság 1915. ápr. 7-i száma és a Gyulai Ágost szerkesztette Hábórus Antológia (1916. 333. l.).

Változatok:

Cím: <i>Az örömhöz...</i>	SzéV, MÚ, HA
1 <i>Öröm, te régi szó, elmúlt napok faunja</i>	SzéV, MÚ, HA
2 <i>távozá!</i>	SzéV, MÚ, HA
4 <i>Kacajod s</i>	É, SzéV, MÚ, HA
5—6 hiányzik!	SzéV, MÚ, HA
7 <i>távolokba</i>	SzéV, MÚ
8 <i>elmaradsz, öröm,</i>	É, SzéV, MÚ, HA
11 <i>zengett,</i>	É, SzéV, MÚ, HA
12 <i>Jöjj el, jöjj el,</i>	É, SzéV, MÚ, HA
<i>kedves,</i>	É
13 <i>Csak egy mosolyodat akarnám látni még</i>	É
14 <i>békén!</i>	SzéV, MÚ, HA

Az *Élet* kivágatán, Eörsi Júlia versgyűjteményében, a 13. sor végén a költő pótolta a lemaradt *én* szót, és pontot is tett utána.

Javításaink (a többi közléssel egyezően):

- 8 *Az öröm* szó elé vesszőt tettünk.
- 11 A sor végére vesszőt tettünk.
- 12 A második *jöjj el* után vesszőt tettünk.

A 11. sor utalása Beethovennek — Schiller *Az örömhöz* című költeményére komponált — IX. szimfóniájára vonatkozik.

453. *A végeken.* Az *Új Versek* című kötetből (37—38. l.). Először A Hét 1912. dec. 22-i számában jelent meg. Mindkét helyen három részből álló ciklus. A III. részt később a *Hárfába* önálló versként, *Nénia* címmel vette föl. Ezért ezt mi is külön közöljük.

A ciklus mindhárom versét közölte a Vajthó-féle Magyar költők című antológia (210—211. l.), a II. részét pedig *A végeken* címmel a Nyitrávármegye 1933. máj. 5-i száma, a Juhász Gyula Szakolcán című cikkében.

Az 1. sorban az *Új Versek* című kötet közléséből nyomdahiba miatt kimaradt névelőt A Hét közlése alapján és a szótagszám figyelembevételével pótoltuk. A Puccini-operára vonatkozóan ld. a *Télutó* jegyzetét.

454. *Nénia.* A *Hárfa* című kötetből (32. l.). Először A Hét 1912. dec. 22-i számában jelent meg *A végeken* című ciklus III. részeként. Ugyanígy jelent meg az *Új Versek* című kötetben (39. l.) is. Az első két közlésben a 13. sor végéről hiányzik a vessző.

A végeken című ciklus III. részeként megjelent még a Vajthó-féle Magyar költők című antológiában (211. l.).

Nénia: gyászének (görög szó).

455. *Pihenni tért.* — Márkus Géza emlékének. — A Magyar Hírlap

1912. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* A 8. sor végi vesszőt értelem szerint pontra javítottuk, a 10., 13. és 23. sor végére vesszőt tettünk.

Márkus Géza (1872—1912) építész, több színházépület tervezője, ismert díszlettervező 1912. dec. 12-én halt meg.

456. Jó pásztor. A *Független Magyarország* 1912. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Együtt jelent meg az *Ó elérhetlen messze Cythere* című verssel.

457. Mily idegenek . . . A *Késő Szüret* című kötetből (80. l.). *Először* a *Független Magyarország* 1912. dec. 25-i számában jelent meg, majd kissé átdolgozva a *Szeged és Vidéke* 1916. szept. 29-i számában. Az első közléssel egyező szöveggel került kötetbe.

Változatok:

Cím: <i>Ó elérhetlen messze Cythere</i>	FM
3 <i>félve int</i>	FM, SzéV
5 <i>hamva úgy remeg.</i>	SzéV
6 <i>közelebb ?</i>	SzéV
9 <i>a boldog kikelet</i>	SzéV
10 <i>amely miénk vala ?</i>	SzéV
11 <i>Ó sirjátok</i>	SzéV
13 <i>Mindent s gyászfátyolt huz fölöttetek</i>	FM
<i>Mindent s gyászfátyolt von fölöttetek</i>	SzéV
15 <i>te bús avar!</i>	SzéV
<i>tesz, világ,</i>	FM

Javításaink:

- 3 A *Késő Szüret*ben sajtóhibás *félve* szót (melyet így vett át Paku és Tolnai is) a másik két változattal egyezően *félve* alakra javítottuk.
- 15 A *világ* szó elé is vesszőt tettünk, a FM közlésével egyezően.

458. Képek. A *Szeged és Vidéke* 1915. dec. 31-i számából. *Először* az *Élet* 1912. dec. 29-i számában jelent meg. Az alapszöveget közli még a *Makói Újság* 1916. jan. 2-i száma is.

Egyetlen szónyi változat van az *Élet*ben az alapszöveghez képest: a 9. sorban a *magányos* helyén *monoton* állott.

459. A bűnös barát. Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágatról. *Kötetben először.* Erről és a következő versről nem sikerült megállapítanunk, mikor és hol jelent meg. Tipográfiájuk A Hétben való megjelenésüket teszi majdnem biztossá, s bár mi ezt a folyóiratot is átnéztük, megeshetett, hogy a példány hiányos volt, s e versek éppen a hiányzó lapokon jelentek meg.

Hangulatuk, motívumaik alapján a tízes évek első feléből valónak tartjuk őket. Míg a további kutatás során nem találunk rájuk, s nem derül ki pontos időrendi helyük, itt helyezzük el őket.

460. Sonnett consolant. Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágatról. *Kötetben először.* Vö. az előző jegyzettel. A címben a francia írásmód (*sonnet*) a magyarral (*szonett*) keveredik.

1913

461. Így szólt Michel Angelo: A *Késő Szüret* című kötetből (17. l.). *Először* az *Új Idők* 1913. jan. 1-i száma közölte. Írásjelbeli eltérésekkel közölte még a *Délmagyarország* 1928. dec. 23-i száma is.

Írásjelek eltérései:

6 <i>időkre,</i>	D
7 <i>volt s koronám</i>	ÚI
<i>volt, koronám</i>	D
10 <i>betörve,</i>	D
13 <i>Vittóriát</i>	ÚI
14 <i>Már nincs, kívül haragvó szám pörölne:</i>	ÚI
15 <i>rab s ez</i>	ÚI

Javításunk:

14 A *nincs* szó után az Új Idők közlésével egyezően pótoltuk a vesszőt.

462. Idegen sírok közt. A Hét 1913. jan. 5-i számából.

A vers alatt: (*Szudomeric*). Ez a kis morvaországi falu Szokolcától északra mintegy 4–5 km-re van.

463. Búcsú. A *Késő Szüret* című kötetből (107. l.). Először az Élet 1913. jan. 5-i számában jelent meg. Utána a Délmagyarország 1913. ápr. 20-i számában, majd — a költő öngyilkossági kísérletével kapcsolatosan — a Délmagyarország 1914. márc. 8-i számában. Ezzel a verssel zárul a *Késő Szüret* kötet. Innen közli a kötet ismertetésében a Déli Hírlap és a Délmagyarország 1918. szept. 5-i száma.

Változatok:

Cím: *Búcsúszavak (A verseim végére)*

Búcsúszavak verseim végére

1 <i>vegyétek,</i>	É, D 1913, D 1918
<i>Ez az én vérem! Ó vegyétek.</i>	D 1914
2 <i>életem,</i>	D 1913, D 1914
3 <i>élet</i>	D 1914
4 <i>veszem,</i>	D 1914
5 <i>mulandó, tarka szókat,</i>	É, D 1913, D 1914
<i>mulandó tarka szókat</i>	D 1918
6 <i>zengnek</i>	É, D 1918
<i>utcán, teren,</i>	D 1913, D 1914
<i>teren</i>	D 1918
7 <i>elbuvókat.</i>	D 1918
8 <i>terem,</i>	D 1913, D 1914
9 <i>szókat,</i>	É
<i>fájó szókat,</i>	D 1913
<i>A csudálatos, fájó szókat,</i>	D 1914
<i>A csudálatos tiszta szókat.</i>	D 1918
10 <i>fél-zene, fél-rejtelem,</i>	D 1914
<i>rejtelem</i>	D 1918

Ez után a következő, a véglegesből kimaradt sor:

Miket a lélek álmodón hall É, D 1913, D 1914

12 *életben.* É

Eörsi Júlia versgyűjteményében az Élet kivágatán a költő törölte az *életben* szó b-jét.

életen...

D 1914

Javításaink:

Az 1., 5., 9. sor végére vesszőt tettünk.

A 6. sor sajtóhibás *zengenek* szavát a többi közléssel egyezően és a szótag-szám követelménye szerint javítottuk.

Föltűnő, hogy az eredetileg is kötetzáró versnek készült költemény nem az *Új Verseknek*, hanem csak a későbbi *Késő Szüretnek* lett záróverse. Ugyancsak figyelemre méltó, hogy az e vers kezdősorából lett kötetcím még későbbi: e vers megszületése utáni harmadik kötet címe!

464. Himnusz a holdhoz. A *Hárfa* című kötetből (28. l.). Először A Hét 1913. jan. 19-i számában jelent meg, majd a Debreceni Szemle 1913. febr. 9-i számában. Utána az *Új Versek* című kötetben (30. l.). A Debreceni Szemlében a 11. sorban hibásan *egykedvűen* állt.

465. Üdvözet Tömörkénynek. A Független Magyarország 1913. jan. 26-i számából. Ez első közlést követte a Szeged és Vidéke 1913. jan. 27-i száma. A *Késő Szüret* című kötetben a vers szövegváltozás nélkül, de pontatlanul (a 3. sor végén fölösleges vesszővel, a 7. és 9. sorok végén szükséges vesszők nélkül, az 5. sorban az *őrt állnak* szókat egybeírva), a *Tiszai tájak* című ciklus cím nélküli II. részeként jelent meg (94. l.). Az első két közlésben a vers alatt ez áll: (*Szokolca*).

Javításunk:

2 A sorvégi pontosvesszőt a SzéV és a KSz közlésével egyezően pontra javítottuk.

466. Visszatértem. A *Késő Szüret* című kötetből (33. l.). Először az Élet 1913. febr. 9-i számában jelent meg, majd a Szeged és Vidéke 1916. jún. 29-i és a Makói Újság 1916. júl. 2-i számában. Megjelent a *Hárfában* is (39. l.).

Változatok:

Cím: *Visszatértem...*

Föld

3 *a szőke rétek,*

8 *szemem.* (Sajtóhiba!)

11 *száműzetésén,*

14 *velem*

15 *felettem*

É

SzéV, MÚ

SzéV, MÚ

H

É

É

SzéV, MÚ

Javításunk:

3 A sor végéről hiányzó írásjelet a többi változattal egyezően vesszővel pótoltuk.

A vers minden bizonnyal a karácsonyi szünetben szülővárosába hazatérő költő élményében fogant.

467. Odysseus búcsúzik. A *Késő Szüret* című kötetből (28. l.). Először A Hét 1913. febr. 9-i számában jelent meg.

Eltérések (A Hétben):

2 *rám borul*

9 *emlékezem*

11 *S eszembe jutsz Circének édes éje*

13 *mult és*

14 *Aranyhangu*

468. Falusi éjszaka. A *Hárfa* című kötetből (37—38. l.). Először az Új Idők 1913. febr. 16-i számában jelent meg. Utána a *Késő Szüret* című kötetben (47. l.), majd A Reggel 1930. dec. 29-i számában. Lényeges szövegeltérés nincs, az írásjelekben viszont nagy változatosság mutatkozik. A kötetekben mint a *Falusi hold* című ciklus része szerepel (a *Késő Szüret*ben a III., a *Hárfa*ban a II. rész). Minthogy azonban ezt a címet a ciklus I. részeként szereplő, eredetileg önállóan is ezt a címet viselő vers kapja, itt megőriztük e vers első közlésbeli címét.

Eltérések:

1 <i>hideg, szüzi</i>	ÚI, KSz
3 <i>kakasok</i>	ÚI
5 <i>tehenek</i>	ÚI
10 <i>fia.</i>	R
11 <i>örök-mécs</i>	ÚI
13 <i>forró, kába agy</i>	ÚI
14 <i>A hideg, szüzi csillagrét alatt...</i>	ÚI

Javításaink:

- 1 A *hideg* és *szüzi* jelzők közé vesszőt tettünk.
- 13 A *forró* és *kába* jelzők közé vesszőt tettünk.
- 14 A *hideg* és *szüzi* jelzők közé vesszőt tettünk. Valamennyit az ÚI közlésével egyezően.

469. Római módon... A Forgács—Fenyő-féle kéziratgyűttesben levő kéziratról (Kilényi-gyűjtemény). *Kiadatlan.* Amint a *Halálhymnus* című vers jegyzetében elmondottuk, e kéziratgyűttesben volt a költőnek 1913. febr. 17-én kelt levele is. A levél és ez a vers egyazon levélpapír kettéhasított felén szerepel: az összeillesztett papíron a vízjel és a fölírás (IMPERIAL MILL IVORY PAPER) kiegészíti egymást. A levélben a költő többek között ezeket írja: „*Mélyen tisztelt Szerkesztő Uram, olyan messze, messze (harmadszor is messze) vagyok élettől, tróktól, hogy nem csuda, ha majd csak a síromra ér el a válasz: mi van a Nyugathoz küldött verseimmel. Most megint küldök kettőt, e kettőt a rendesnél több reménnyel (a rendes reménytelen,) és önrézzel és — levéllel.*

A legkedvesebb válaszuk az lenne, ha szó nélkül közölnék persze. De azért azt is szívesen veszem (miért ne) ha levélben vagy szikratávtróval tudatják velem, irodalmunk szerencsétlen Scott kapitányával: hogy maradjak a sarkon, vagy menjek a sóhivatalba. E két új versem azonban — így hiszem — java versem s a nyugati mértéket is üti.”

A küldött két vers közül az egyik tehát egészen bizonyosan a *Római módon* című. A másik, ugyanilyen vízjelű levélpapír egyik felén írva valószínűleg a *Sandro Botticelli* című vers volt. Még egy harmadik (*Gyászinduló, magannak*: is ugyanilyen papírra van írva, de minthogy a levél csak kettőt említ, s ez a vers valamivel később jelent meg, nincs okunk ide tartozónak minősíteni.

A kéziratgyűttesben még négy olyan vers kézírata van, amely nyomtatásban nem jelent meg. Ezek minden bizonnyal azok, melyek sorsa felől iménti levélben a költő érdeklődik. Keltezésükre nézve semmiféle támpontunk nincs, csupán az valószínű, hogy *legkésőbb* ekkor születtek, s ezért itt helyezük el őket.

Hangulatuk sem hagy kétséget az iránt, hogy szakolcai versek.

470. Sandro Botticelli. (Savonarola halála után.) A Kilényi-gyűjteményben levő kéziratról. *Kiadatlan.* Vö. a *Római módon...* című vers jegyzetével. *Girolamo Savonarola* (1452—1498) halála nagy hatással volt a kiváló olasz festőművészre, Botticellire (1444—1510); 1498 után alig alkotott.

471. Tristia. A Kilényi-gyűjteményben levő kéziratról. *Kiadatlan.* Vö. a *Római módon...* című vers jegyzetével.

A 3. sor *váró* szava alatt áthúzva: *néző.*

Fenyér: kopár, gyér fűvel benőtt sík terület.

472. Anakreontikum. Vö. a *Római módon...* című vers jegyzetével. A *Tristia* és az *Anakreontikum* egyforma kéziratlanon szerepel. *Kiadatlan.*

473. Arany napok... A Kilényi-gyűjteményben levő kéziratról. Vö. a *Római módon...* című vers jegyzetével. *Kiadatlan.*

474. Az elrejtező. Vö. a *Római módon...* című vers jegyzetével. *Kiadatlan.*

A 2. sorban a *tarka* szó alatt áthúzva: *szörnnyü.*

475. Isten háta mögött. A *Hárfa* című kötetből (27. l.). Először a Szeged és Vidéke 1913. okt. 27-i számában jelent meg. Ennél jóval korábbi kézírata a Forgács—Fenyő-féle kéziratgyűttesben maradt fenn, s a *Római módon...* című vers jegyzetében elmondottak szerint minden bizonnyal már 1913. febr. 17-e előtt ez is megszületett. A vers alatt a kézíraton: *Szakolca.* Ez is félreérthetlenné teszi, hogy az első megjelenésnél jóval korábbi, hiszen a költő 1913 júniusában végképp búcsút mondott Gvadányi városának.

Megjelent még a Nagyváradai Napló 1913. okt. 29-i, a Vasárnapi Újság 1914. jan. 4-i számában, majd az *Új Versek* című kötetben (29. l.) és a Vajthó-féle antológiában (2: 209—210. l.).

Az első közlés a költőnek a szegedi Dugonics Társaságban tartott székfoglaló szereplése alkalmából történt, ezzel a megjegyzéssel: „Fölolvasott négy szép költeményéből a következőt közöljük.” Innen veszi át, hasonló kommentárral, a Nagyváradai Napló is.

Változatok:

Cím: *Honvág nagyon messze.*

Talán...

1 *világ*

2 *S úgy*

vannak (sajtóhiba!)

3 *Oly fád a kaszinó ma s Gvadányi képe fáj,*

Oly bus a kaszinó ma s Gvadányi képe fáj,

A 4. sor után:

Oly furcsák a leányok és oly idegenek

A boldog kamaszok ma s a fáradt öregek.

Oly furcsák a leányok és oly idegenek

A boldog kamaszok ma s a fásult öregek.

5 *csendesén.*

7 *világban ős*

k

VÚ

k

k

NN, VÚ

k

SzÉV, NN, VÚ

k

VÚ

k

k, SzÉV, NN

szigetén,	SzéV, NN, ÚV
8 <i>Feledném, hogy milyen rossz nyűtt idegem</i>	
	szegény. VÚ
10 <i>Lenne e kúrsa ritmus zenekisérete?</i>	k, VÚ
11 <i>Talán az óceánnak egy pontján van a táj,</i>	k, VÚ
12 <i>vágy?</i>	k, VÚ
13–14 hiányzik!	VÚ
13 <i>Vagy a csodás középkor</i>	k
14 <i>s a drága ostya arany kehely felett?</i>	k
15–16 hiányzik!	k
16 <i>vágyam, te, megpihenj?</i>	VÚ
17 <i>éjbe eltűnt</i>	k, VÚ
18 <i>elporló szivei?</i>	VÚ

A végleges címet talán Móricz Zsigmond ugyanilyen című, 1911-ben megjelent regénye ihlette.

476. A költő szól: A *Késő Szüret* című kötetből (18. l.). Itt a *Végtelenség* verse II. része. Először az *Élet* 1913. febr. 23-i számában jelent meg, majd még mindig önállóan a *Szeged és Vidéke* 1916. aug. 5-i számában. Ezt az utolsó önálló közlésbeli címet őriztük meg.

Változatok:

Cím: <i>Ars longa. . .</i>	É
<i>Végtelenség verse II.</i>	KSz
1 <i>koszorú,</i>	É
<i>koszorú.</i>	SzéV
2 <i>még.</i>	SzéV
3 <i>örök ború</i>	SzéV
6 <i>soha.</i>	SzéV
7 <i>mélyből még mélyebb</i>	É, SzéV
9 <i>reménytelen</i>	É
10 <i>végzetem!</i>	SzéV

A 10. sor után az *Életben* még a következő sorok:

*És néha, néha egy bús résen által,
Derű, öröm s örök vigasz dalol
S túl véres, könnyes harcokon, hiába,
Angyali üdvözet zeng a világba
A magas ég és a mély sír alól.*

Javításunk:

1 A sor végére vesszőt tettünk.

477. *Sirvers.* Az *Új Versek* című kötetből (41. l.). Először A *Hét* 1913. márc. 9-i számában, majd a Délmagyarország 1913. jún. 12-i számában jelent meg.

Eltérések a Délmagyarországban:

- 3 *örökség,*
- 5 *egyszer jó egy*
- 7 *nárciusz (sajtóhiba!)*
- 11 — *fásult*

478. Kalózhajó. A *Késő Szüret* című kötetből (74. l.). Először a Független Magyarország 1913. márc. 9-i számában jelent meg „*Emőd Tamásnak*” szóló ajánlással.

Változatok (a FM-ban):

- 1 *vitortla*;
- 3 *Párolg a rum és balzsamos a tenger,*
- 11 *tenger,*
- 12 *sebesen*

Javításunk:

- 11 A sor végéről hiányzó vesszőt a FM közlésével egyezően pótoltuk.

479. Mindenkinek. Az *Ez az én vérem* című kötetből (7. l.). Először az Új Idők 1913. márc. 16-i számában jelent meg, majd a Délmagyarország 1919. máj. 3-i és a Makói Újság 1919. máj. 24-i számában.

Változatok (az Új Időkben):

- 2 *nyomort és bánatot*
- 8 *rokon.*

480. Mári néném. A Délmagyarország 1913. ápr. 20-i számából. Először az Élet 1913. márc. 23-i számában jelent meg.

Változatok (az Életben):

- 1 *óra*
- 2 *S az*
- 3 *adták*
- 6 *Etelka volt legszebb regénye*
- 9 Nincs gondolatjel közé téve a sor
- 10 *szeretnek.*
- 12 *Martir*

Javításunk:

- 6 A szótagszám szerint is fölösleges névelőt (*a legszebb*) az Élet közlésével egyezően elhagytuk.

Mári néném: Tokár Mária, a költő anyai nagyanyjának húga. (Vö. Ő. 2: 240. l.) Prózaik cikkeiben is emlékezett róla (Szeged, 1924. jan. 1.).

481. Egyetlen és kegyetlen . . . A *Nefelejcs* című kötetből (22. l.). Először a Délmagyarország 1913. márc. 23-i számában jelent meg. Itt az 5. és 13. sor végéről hiányzik az írásjel.

482. Glória. A Szeged 1921. dec. 25-i számából. Először a Független Magyarország 1913. márc. 30-i számában jelent meg.

Változatok (a FM-ban):

Cím: *Primitív idill, gobelinre*

- 4 *feketén,*
- 6 *vidoran*

A 8. sor után egy versszak kimaradt a végleges formából:

*Még szőke fürtei meleg szalmán pihennek
És piros ajkai gügyögnek, mint a pinty
És fölnezel derűs, csodálkozó szemekkel,
Ha távol csöngetyű és vakkantás hallatszik.*

- 9 szétnéz e világon,
 12 énekét,
 14 lebeg,
 16 serleget. —
 19—20 Most biztos csillagok békés tüzei égnek
 S a Béke éve szánt a csillagok alatt

A Független Magyarország közlésében a címhez illesztett csillag alatt a következő szöveg:

„Ez a vers most nem aktuális, mégis most adom ki. A versek értékét nem az aktualitás adja s én oly szívesen dalolok »korszerűtlen« dalokat, messze, távol mindentől, ami — aktuális.

J. Gy.”

483. Hegedü. A *Hárfa* című kötetből (46. l.). Először A Hét 1913. ápr. 6-i számában jelent meg önálló versként, utána a *Késő Szület* című kötetben (13. l.), mint a *Csöndes panaszok* című ciklus V. része. Mutatványként ebből közölte az Új Idők 1918. nov. 10-i száma. Ismét önállóan és kissé átdolgozva jelent meg A Munka 1921. márc. 6-i számában. Végül újból a *Csöndes panaszok* című ciklusban, de most már III. részként (ti. a korábbi III. és IV. rész ki-maradt), és a korábbi, átdolgozatlan formában a *Hárfában*. Ennek szövegét adjuk, de az első közlésbeli címet őriztük meg.

Változatok:

Cím: <i>Csöndes panaszok</i>	KSz, ÚI, Hárfa
<i>Szép csöndesen...</i>	M
1 <i>nagyszerű</i> —	Hét, KSz, ÚI, M
4 <i>emberek</i> , —	M
5 <i>A végtelen és éktelen borot</i>	M
8 <i>vágy mely</i>	KSz
<i>nincs valódi vágy,</i>	M
11 <i>Mely csókban, dalban</i>	M
13 <i>hazám</i> —	Hét, KSz, ÚI, M

484. Gyászinduló. A Délmagyarország 1920. febr. 29-i számából. Először a Független Magyarország 1913. ápr. 6-i, majd a Délmagyarország 1913. ápr. 8-i számában jelent meg. Alapszövegünkéből közölte egy írásjelhibával a *Nefelejcs* című kötet is (53. l.). Minden bizonnyal a legkorábbi változata a Forgács—Fenyő-féle kézirat-együttesben fennmaradt kézirat.

Változatok:

Cím: <i>Gyászinduló, magamnak</i>	k
2 <i>élesett,</i>	k
<i>ó, de harcban elesett,</i>	FM, D 1913
3 <i>magával</i>	k
4 <i>S a ködön át</i>	k
<i>eget!</i>	FM, D 1913
<i>eget,</i>	N
5 <i>És bár magát</i>	k
6 <i>szép,</i>	k
7 <i>gyászos halála</i>	k
8 <i>okát, derékban tört</i>	k
9 <i>Talán kihajt, kicsírázik a sírból</i>	k

<i>a boldog anyasirból,</i>	FM, D 1913
10 <i>S jövőbe nő,</i>	k
11 <i>az új Emberek</i>	FM, D 1913
12 <i>tüzve,</i>	FM, D 1913
13 <i>Indulnak új csatába büszke hévvel.</i>	k
<i>harcokra ifju hévvel.</i>	FM, D 1913

485. Azért szeretlek Anna . . . Az Élet 1913. ápr. 20-i számából.

486. Magamról, messziről. A Szeged és Vidéke 1913. máj. 3-i számából. *Kötetben először.* Először a Független Magyarország 1913. ápr. 27-i számában jelent meg *Juhász Gyula új verseiből* főcímmel, az *Annáról, messziről* című verssel együtt. Ugyanígy, együtt jelent meg a Szeged és Vidékében is a következő megjegyzéssel: „A jeles szegedi költő készülő kötetéből.” (Ld. a kiadástörténeti részt.)

A két közlés között írásjelek tekintetében mutatkoznak eltérések. A FM közlésében a 4., 6. és 23. sor végéről hiányzik a vessző, és a 24. sor végi kérdőjel is rosszul látszik. Alapszövegünkben a 21. sor végén nyilvánvalóan hibásan pont van, ezt a FM alapján vesszőre javítottuk.

487. Annáról, messziről. A Független Magyarország 1913. ápr. 27-i számából. *Kötetben először.* *Juhász Gyula új verseiből* főcímmel, a *Magamról, messziről* című verssel együtt jelent meg. Önállóan közölte a Délmagyarország 1913. ápr. 30-i száma, majd ismét a *Magamról, messziről* című verssel együtt a Szeged és Vidéke 1913. máj. 3-i száma, az előző jegyzetben idézett megjegyzéssel.

A SzéV közlésében a 4. sor *elindulok* s a 10. sor *boldog* szava előtt nincs vessző.

488. Bölcsen és derűsen. A Munka 1921. júl. 24-i számából. Először A Hét 1913. máj. 4-i számában jelent meg, mutatványként a költő pünkösöd utánra ígért új verseskönyvéből. (Ld. a kiadástörténeti részben az *Új Versek* című kötetre vonatkozó részt.) Utána a *Csendes panaszok* című ciklus III. részeként jelent meg a *Késő Szület* kötetben (11. l.).

Változatok:

Cím: <i>Egyszerű ének</i>	H
<i>Csendes panaszok III.</i>	KSz
1 <i>de szép</i>	KSz
7 <i>Vég egekre nézni,</i>	H, KSz
12 <i>ítélni.</i>	H, KSz

489. Végtelenség verse. Az Élet 1913. máj. 11-i számából. Ez az első megjelenése ugyan, de lényegében ez jelent meg legutoljára a *Késő Szület* című kötetben (18. l.) is. Közben egy átdolgozott változatát közölte a szegedi Színházi Hírek 1916. dec. 23-i száma, majd innen a váradi Magyar Szó 1920. jan. 10-i száma.

Változatok:

Cím: <i>De profundis</i>	SzH, MSz
1 <i>Az élettemmel szemben két</i>	SzH, MSz
2 <i>végtelenség.</i>	SzH, KSz, MSz

4	<i>Csüggedt siralmat,</i>	SzH, MSz
6	<i>Zárójelben az egész sor</i>	SzH, MSz
7	<i>árva</i>	SzH
8	<i>gyermek.</i>	SzH, MSz
9	<i>boldog végtelenség,</i>	SzH, MSz
10	<i>néznék, s</i>	KSz
	<i>lecsukom szemem</i>	SzH, MSz
	<i>szemem,</i>	KSz
11–12	<i>S mint vértanú a mennyei Jegyessét,</i>	
	<i>Nevedet szólítom szerelmesen.</i>	SzH, MSz
	A mennyei Jegyes kifejezéshez vö. Eörsi Júlia: <i>Tiéd a sírig.</i> 106. l.	

490. **Altató.** Az *Élet* 1913. máj. 11-i számából. Ez első megjelenése is. Utána a *Csendes panaszok* IV. részeként megjelent a *Késő Szület* című kötetben (12. l.). Itt az 5. sor végén, fölöslegesen, vessző van.

491. **Vidám tudomány.** A *Független Magyarország* 1913. máj. 11-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a *Délmagyarország* 1913. máj. 14-i számában is.

A cím Nietzsche egyik művének címét idézi.

492. **Robogva jön . . .** Az *Új Idők* 1913. máj. 25-i számából való szövegnek Eörsi Júlia versgyűjteményében levő, a költő által javított másolatából.

A javítások egy része a másolás hibáit igazította ki az első közlésnek megfelelően (az 1., 3., 5., 7. és 13. sor végére, a 11. sorban a *délre* szó után, a 13. sorban a *jön* szó után vesszőt tett); ezenkívül a 9. sor *hősen* szavát *bátran* alakra javította; ezt mi is megtettük. Érdekes még, hogy a 14. sorban a *Harmincadik* szót előbb kijavította *Negyvenedikre*, utána visszajavította *Harmincadikra*.

493. **Falusi hold.** A *Hárfa* című kötetből (37. l.). *Először a Vasárnapi Újság* 1913. jún. 1-i számában jelent meg, utána — az ugyanilyen című ciklus I. részeként — a *Késő Szület* című kötetben (45. l.). Ugyanígy vette föl a költő a *Hárfa* ba is.

Változatok:

4	<i>megszépült</i>	VÚ
6	<i>varázsa,</i>	VÚ
7	<i>magány,</i>	VÚ
8	<i>dicsőbbé</i>	VÚ
13	<i>Szép, tünde</i>	VÚ
	<i>ágok között</i>	KSz
14	<i>tündökölsz ma kedvesem fölött.</i>	VÚ
	<i>fölött.</i>	KSz

Javításaink (a VÚ közlésével egyezően):

6 A *varázsa* után vesszőt tettünk.

7 A sor végére vesszőt tettünk.

494. **Bujdosó Balassi.** A *Szeged és Vidéke* 1914. dec. 31-i számából. *Először az Élet* 1913. jún. 8-i számában jelent meg. Az alapszöveg utánközlése a *Makói Újság* 1915. jan. 2-i számában.

Változatok (az Életben):

Cím: *Oceánium mellett (Énekei bujdosó Balassi)*

3 *életem,*

5 *álom.*

7 *kérdni.*

9—10 *Mint hantolt, hűs kísértetet*

Fölidézni.

11 *lesz, majd*

12 *visszatérni,*

13 *sebbel óh mi szép*

14 *hullni mint*

495. Üzenet Szakolcáról 1913-ból. A Délmagyarország 1928. máj. 27-i számából. A Kilényi-gyűjteményben levő kivágatára Kilényi Irma írta rá: „Emőd Tamásnak ajánlva.” Ugyanott levő, valószínűleg Emőd Tamás által gépelt másolatából közölte a verset *Emőd Tamásnak* címmel Paku (2: 91. l.), forrását 1912-es kéziratnak jelölve (uo. 362. l.).

Mínthogy a vers címe szerint 1913-ból és Szakolcáról való, legkésőbb 1913. május végén, június elején születhetett; ezért helyeztük el itt.

Paku közlésében a 6. sor így szól:

S csak élni szépen: ez igaz művészet.

496. Késő vallomás. A Szeged és Vidéke 1916. ápr. 22-i számából. Először az Élet 1913. jún. 29-i számában jelent meg. Az alapszöveg utánközlése a Makói Újság 1916. ápr. 25-i számában.

Változatok (az Életben):

Cím: *Tizenhatéves...*

10 *elébem,*

15 *Üdvözlégy, ifjú Anna,*

22 *az élet.”*

Javításaink:

10 A sor végére vesszőt tettünk.

15 Az *Üdvözlégy* szó után és a sor végére vesszőt tettünk.

22 A sor végére a záró idézőjelet kítettük.

497. Homonnai. A Nagyváradai Napló 1913. júl. 3-i számából. *Kötetben először.*

Javításaink:

13, 17 Az eredetiben álló *Barátim* alakot a szótagszám követelményének megfelelően *Barátaim*-ra javítottuk.

15 Az *életet* szót a szótagszámnak megfelelően *élet* alakra rövidítettük. Szokatlan módon a kezdősorok kis kezdőbetűsek; bizonyára a Nagyváradai Napló, nem pedig a költő kezdeményezése következtében.

Homonnai Albert (1882—1911) tehetséges fiatal nagyváradai költő és drámaíró volt. Dutka Ákos írja róla (A Holnap városa, 177. l.), hogy 1900-ban gyalog ment a párizsi világkiállításra, mert nem volt pénze vasútra.

A vers alatt A[ntal] S[ándor] a következőket írja: „Jó Juhász Gyula beteg írta ezt a költeményt.” Utána idéz a költő leveléből: „*Betegágyamban írtam és a halál lázas fantómyaival viaskodva kissé. Az élet újabb haladékokat adott ismét és most e verssel sietek leróni régi tartozásomat jó Homonnainak.*”

A költő ekkori betegségről más adatunk nincs. Ebből úgy tűnik, hogy most is idegeivel, agyával volt baj, így ekkori betegsége már az 1914. március eleji öngyilkossági kísérletének közvetlen előzményeül tekinthető. Vö. *Betegszoba* című versével (504. sz.).

Emőd Tamás keltezetlen, de tartalmából megállapíthatóan 1913 május—júniusából való levelében többek között ezeket írja: „Édes Gyulám! kérlek, hogy a Hétben jelzett készülő új kötetedből egy ciklusra valót, — olyasmit, amik néhai váradi napjaidra való emlékezések és amik mostani életről beszélnek, — küldj nekem a Nv. Napló szerkesztőségébe. A könyvnek akarok bejelentő tárcát és külön rólad egy tárcát. Érdemes, mert itt sokan gondolnak rád és a könyv ügyét fogja szolgálni. Ez pedig a legfőbb. Ne lustálkodd el a dolgot. És olyasmit küldj, ami Pesten nem jött, mert a pestieket én hűségesen átvágtam mindenkor a Naplónak.” (Kilényi-gyűjtemény.)

498. A bárka révbe indul. Az Élet 1913. júl. 20-i számából. Az 5. és 9. sor végére mi tettünk vesszőt.

Scheiber Sándor mutat rá (i. m. 64. l.), hogy a *bárka*, a nyugalom *íve* s a béke *galambja* ószövevségi képek: a vízözön elbeszéléséből.

499. A nyári Tiszánál. A Hét 1916. jún. 11-i számából. *Kötetben először.* Először a Szeged és Vidéke 1913. júl. 26-i számában jelent meg.

Változatok (a Szeged és Vidékében):

2 *partját*,

9 *bujdokoltam*

13 *Találkozunk, elválunk százszor*

14 *végre, végtelen*

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágot alá írta a költő: „*Erőtlen. Kihagyható. J. Gy.*”

A 10. sor utalása a költőnek a makói állami főgimnáziumhoz való áthelyezésére vonatkozik. Erről a hivatalos lap már 1913. május végén hírt adott (vö. Makói Újság, 1913. máj. 29.).

500. Ancsa szolgáló. A *Hárfa* című kötetből (30. l.). Először A Hét 1913. júl. 27-i számában jelent meg, majd a Szegedi Napló 1913. aug. 10-i számában és az *Új Versek* című kötetben (34—35. l.).

Minden korábbi közlésben a 10. sorban a *szeme párja* külön volt írva. A *Hárfában* a 6. sor *keményen* szavában sajtóhiba az első *e* betűn levő ékezet. A *Hárfa* után közölte még a Szegedi Szemle 1929. ápr. 22-i és a Nyitravármegye 1933. máj. 5-i száma; az utóbbi a Juhász Gyula Szakolcán című cikkben.

501. Falusi harang verse. A *Hárfa* című kötetből (44. l.). Először a Vasárnapi Újság 1913. aug. 3-i számában jelent meg. Utána a Délmagyarország 1913. aug. 9-i számában, majd a *Késő Szüret* című kötetben (68. l.). Alapszövegünket vette át az Alszeghy Zsolt és Kállay Miklós szerkesztésében megjelent gyűjtemény (Az élet ritmusa. Katolikus költőink anthológiája. Budapest, 1933. 57. l.).

Változatok:

1 *meghasadt*

2 *Dómból*,

VÚ, D

VÚ, D, KSz

3	<i>Idekerültem,</i> <i>Idekerültem</i>	VÚ, D, AÉR KSz
4	<i>repedt,</i>	VÚ, D
5	<i>paraszt születést</i>	VÚ, D, KSz
6	<i>koldus temetést.</i>	VÚ, D, KSz
7	<i>Giling, galang</i> <i>Giling galang,</i>	VÚ, D KSz
10	<i>énekm,</i>	VÚ, D
11	<i>Bim bam, bim bam,</i>	VÚ, D, KSz
12	— <i>Fölöttem</i>	VÚ, D
13	<i>idekonganak,</i> <i>idekonganak</i>	VÚ, D KSz
14	<i>Giling, galang, bim, bam, giling, galang,</i> <i>Giling galang, bim bam, giling galang.</i>	VÚ, D KSz
15	<i>sirat</i>	VÚ, D, KSz
16	<i>hang,</i> <i>hang</i>	VÚ, D, KSz AÉR

502. Szép csöndesen. A *Hárfa* című kötetből (45. l.). Először az *Élet* 1913. aug. 10-i számában jelent meg. Utána a *Szeged és Vidéke* 1913. aug. 22-i, a *Szeged és Vidéke* 1915. dec. 24-i, a *Makói Újság* 1915. dec. 29-i számában, majd a *Csöndes panaszok* című ciklus II. részeként a *Késő Szület* című kötetben (10. l.), végül ugyancsak e ciklusban a *Hárfában*. Utolsó önálló címét őriztük meg.

Változatok:

Cím: <i>Halkan, halkan</i>	É
<i>Csöndes panaszok II.</i>	KSz, H
1 <i>halkan muzsikáltam,</i>	SzéV 1913
4 <i>csöndes, esti égve</i>	SzéV 1913
5 <i>egy-két árva</i>	SzéV 1913
7 <i>életbálban,</i>	É, SzéV 1913, SzéV 1915, MÚ

Alapszövegünkben a 7. sor végi pont elmosódottan látszik.

Pethő Sándor az *Élet* szerkesztőségi levélpapírján 1913. aug. 7-én többek között ezeket írja a költőnek: „Ebben a pillanatban olvastam egy csodálatos szépségű versét, a *Halkan, halkan* címűt s nem állhatom meg, hogy igaz szívemből őszinte köszönetet ne mondjak Önnek ezért a kis remekműért. Szemgyulladásom miatt egyelőre még el vagyok tiltva a levélírástól, de igazán nem állhatom meg, hogy a távolból ne küldjek egy meleg kézszorítást.”

Kilényi Irma Juhász Gyulához írott első levelében, 1918. okt. 31-én e versnek 4—9. sorait idézi rajongó szavak kíséretében. (Kilényi-gyűjt.)

503. Petőfi Zoltán. A *Hárfa* című kötetből (56. l.). Először A *Hét* 1913. aug. 17-i számában jelent meg „*Krudy Gyulának*” szóló ajánlással. Utána a *Szegedi Napló* 1913. aug. 31-i, A *Munka* 1921. júl. 31-i, a *Magyarország* 1922. nov. 26-i s végül A *Reggel* 1930. márc. 3-i számában; ez utóbbi helyen sajtóhibákkal.

Változatok:

Cím: <i>Zoltánka</i>	H, Mság
1 <i>E kis szobában,</i>	H, SzN, Mság

	<i>lrom</i>	Munka
3	<i>korai messze</i>	Mság
6	<i>anya,</i>	Mság
7	<i>S fájt</i>	R
	<i>titkos, végtelen ég</i>	H, SzN
	<i>titkos végtelen ég</i>	Mság
8	<i>Reá sugárzó vörös csillaga.</i>	H, SzN, Mság
10	<i>Rövid mámorba: nyomta valami,</i>	H, SzN, Mság
	<i>Rövid mámorba: nyomta valami:</i>	Munka
11	<i>álmai</i>	Mság
12	<i>Az ablakból</i>	R
13	<i>élet, nagyság és halál</i>	H, SzN, Mság
14	<i>És vitte, vitte az Illés-batár.</i>	H, SzN, Mság
	<i>És már vitte</i>	R

A Hétben és a Szegedi Naplóban a vers alatt még: (*Szeged*).

Krúdy Gyula drámát írt „a magyar Sasfiókról”, Petőfi Sándor tragikus sorsú egyetlen fiáról.

Juhász Gyula családi hagyományainak egyik legtöbbet emlegetett mozzanata volt, hogy Petőfi Zoltán 1866 őszén Petőfi István személyes intézkedése alapján Juhász Gyula anyai nagybátyjának, Kálló Antalnak (1834—1913) házában kapott kosztot, kvártélyt, s innen járt rövid ideig a piaristák gimnáziumába. Abban a szobában született Juhász Gyula, ahol a kis Petőfi lakott. (Vö. Ö. 1: 69—72. l. és *Magyarság*, 1923. nov. 18.) Ld. még az *Egy ház* című verset.

504. Betegszoba. Az *Élet* 1913. aug. 24-i számából. Vö. a *Homonnai* című vers jegyzetével.

505. Glória. A szegedi Színházi Újság 1913. aug. 30-i számából. *Kötetben először.*

506. Shakspere halála. A szegedi Színházi Újság 1923. febr. 17-i számából. Először *A Hét* 1913. szept. 14-i számában jelent meg. A cím ugyan mindkét helyen *Shakespeare*, de ez minden bizonnyal a szerkesztőségek és a nyomdák önkényes átirásának következménye. Egyrészt Juhász Gyula (ld. a *Shakspere* című vers jegyzetét) következetesen *Shaksperet* írt, másrészt konkrétan e vers esetében is van adatunk arra, hogy a költő az ő sajátos helyesírása szerint szándékolta közölni: Eörsi Júlia versgyűjteményében megvan a vers másolata; Eörsi a címet a szokott módon írta, de Juhász sajátkezűen kijavította: betűket húzott ki a névből úgy, hogy ez maradt: *Shakspere*. Ehhez híven őriztük meg a címben eredeti írásmódját.

Változatok:

Cím:	<i>Shakespeare halála</i>	H, SzÚ
3	<i>A tiszteletes víg kompániája</i>	H
8	<i>bor.</i>	H
10	<i>miként ha</i>	H
22	<i>hava,</i>	H

Javításunk:

20 Az és kötőszót, bár mindkét közlésben így van, a szótagszám követelményei szerint s alakra változtattuk.

Elfek: a germán mitológia jóindulatú szellemei.

Hordók szádája: szája, nyílása. Székelyföldi tájszó (MTSz).

507. Trecento. A Délmagyarország 1928. dec. 23-i számából. Először az Élet 1913. szept. 21-i számában jelent meg. Utána A Hét 1915. okt. 10-i, a Szeged és Vidéke 1916. szept. 16-i számában, majd a *Késő Szület* című kötetben (14. l.). Ez utóbbi helyen a következő ajánlással: „*Árva menyasszonyom verse.*”

Változatok:

Cím: <i>Assisi</i>	H, SzéV
1 <i>lobogtak.</i>	É
3—8 hiányzik!	SzéV
7—8 hiányzik!	H
10 <i>Kegyetlenül s balog</i>	É
<i>Kegyetlenül, balog,</i>	H
<i>Kegyetlenül, balog</i>	SzéV
13 <i>szelíden,</i>	É, H
15—16 <i>Szívében boldog Isten,</i>	
<i>Lelkében új világ</i>	SzéV
15 <i>Isten,</i>	H
16 <i>világ.</i>	H
18 <i>Békés litániát:</i>	SzéV
19 Csak idézőjel van	É, KSz
Csak gondolatjel van	H
<i>galambok</i>	KSz
20 <i>Nővércim, ti, fák,</i>	É
21 <i>barmok.</i>	É
22 <i>jók, ti</i>	SzéV
Nincs idézőjel	H, SzéV, KSz

Javításaink: 10 A s előtti vesszőt töröltük.

13, 15 A sor végére vesszőt tettünk.

19 Minthogy e közlésben gondolatjel is, idézőjel is van, s e kettő fölösleges, a gondolatjelet töröltük.

Eörsi Júlia (Tiéd a sírig. 66. l.) e versről a következőket írja: „A Trecentot nagyon szerettem. Elolvasta nekem újra és újra a zenekari hangszerelésnek ezt a csodáját... Ő írta oda a címe alá: »Árva menyasszonyom verse.«”

508. Annának, utólszor. Az Új Idők 1913. szept. 28-i számából.

509. Prologus Eötvös József ünnepére. A Makói Újság 1913. okt. 14-i számából. Az 1., 2. és 11. sor végére mi tettünk vesszőt.

Eötvös József születésének századik évfordulója alkalmából, 1913. okt. 12-én, vasárnap a makói Hollósy Kornélia Színházban Eötvös-ünnepélyt rendezett a makói főgimnázium. Ezen Eötvös József leánya, özv. Náway Lajosné és fiai — Eötvös József unokái —, Náway Tamás és Náway Lajos is megjelentek. A műsor prologusa volt Juhász Gyula verse; szavalta Gerő Hermin. (Gerő Hermin makói tanítónő, Gerő Géza ügyvéd húga. Vö. Péter László: Espersit János. Budapest 1955. 30. l.) Az igazgató, Madzar Gusztáv ünnepi beszéde, Tettamanti Béla és Dózsa Sámuel előadásai mellett Espersit János is szerepelt itt Eötvös-költevényekkel. Ekkor ismerkedett meg Esper-

sit és Juhász. (Vö. Magyar László: Makóról és a makóiakról emlékezik Juhász Gyula. A Makói Friss Újság ünnepi melléklete, 1931. dec. 25.)

510. Innominata. Az Új Idők 1913. nov. 16-i számából.

A névtelen lány kilétét ma sem tudjuk; lehetséges, hogy már Eörsi Júlia volt, vagy talán Gelléri Jolán, később Lakatos László író felesége. Özv. Lakatos Lászlóné (sz. 1884) hozzánk írott 1959. máj. 4-i levelében elismeri ennek lehetőségét, ugyanis korábban egyik levelében ő maga fődte föl, hogy az öngyilkossági kísérlete (1914. márc. 6.) után a Rókus-kórházban fekvő Juhász Gyulához ő írta a Kilényi-gyűjteményben fennmaradt rajongó leveleket, melyeket Az Est Hármaskönyve 1940. évi kötetében Kilényi közvetítésével Szabó Lőrinc Ismeretlen nő Juhász Gyulához címmel közzétett (370. l.). Érdekes, hogy Lakatosné szerint Juhász sem tudta meg soha a „tearózsza színű levelek” írójának kilétét.

1914

511. Sebesült munkás a Rókusban. A Paku-féle kiadásból (2: 103–104. l.). Paku 1914-es kéziratot jelöl meg forrásul. Minthogy megjelenéséről nincs tudomásunk, föltehető, hogy ez valóban kézirat volt. Időrendi helyét a költő Rókus-kórházi tartózkodása (1914. márc. 6.—ápr. 1.) adja.

512. Föltámadás után. A Világ 1914. ápr. 12-i számából. *Kötetben először.* Vö. a hasonló című másik verssel és jegyzetével (191. sz.).

Juhász Gyula a Rókus-kórházból hazatérve, 1914. ápr. 3-án írja Kosztolányinak: „*Most nagy munkakedvvel dolgozom s a Világnak is küldök verseket húsvétra, azt hiszem, szívesen veszik?*” (Lev. 209. l.) A beküldött versek közül csak ez jelent meg a húsvéti számban.

513. Várom öket. A Hét 1914. ápr. 12-i számából. Ez első megjelenése is. Utána a Makói Újság 1914. okt. 29-i számában, majd az *In memoriam...* című ciklus II. részeként a *Késő Szület* című kötetben (22. l.), s ugyanígy a *Hárfában* (59–60. l.). Nem csupán azért választottuk alapszövegül az első közlést, hogy így önálló címét több joggal őrizhessük meg, hanem azért is, mert szövegeltérés nincs, az írásjelek tekintetében pedig ez a legpontosabb.

Eltérések:

6 <i>Intettek: hólnap, s lám soha!</i>	KSz, H
9 <i>Várom hogy.</i>	KSz
10 <i>velem</i>	KSz, H
15 <i>mely mint</i>	KSz

514. Egy halott költőnek. Az Új Idők 1914. ápr. 19-i számából. Az 1. sor végi pontot — az alábbi változattal analóg módon — vesszőre javítottuk.

Érdekes, hogy ezt a verset alkalmazta a költő hét évvel később Adyra emlékezve, *Adyra gondolok* címmel *A Munka* 1921. máj. 15-i számában. (Ezt közölte s a párhuzamot is észrevette Kispéter András, ItK. 1954.217. l.) Minthogy itt nyilvánvalóan egy korábbi vers alkalmi átdolgozásáról van szó, alapszövegül az első verset tartjuk meg, az átdolgozott változatot pedig, mely Juhász módszerére is igen jellemző és tanulságos, itt adjuk teljes terjedelemben:

Adyra gondolatok

*Negyvennégyéves volnál. Szomoru,
Fáradt szemekkel néznél a világba,
Szobád falán sok fonnyadt koszoru,
És a szivedben álmok hervadása.*

⁵ *Azt mondanád: nem ezt reméltem én,
Karcsú kezed nagy homlokodra tennéd
És melegednél szivarod tüzén,
Mely hamvad, mint az öröm és az emlék.*

¹⁰ *Bús férfi volnál, keserű magyar
És a halált idéznéd minden este,
Most a szivedből égő rózsza hajt
És sírodon legszebb a naplemente.*

Kispéter (i. h.) szerint nem tudjuk, hogy e vers eredetileg kihez szólt. Mi valószínűnek tartjuk, hogy a költő önmagához írja e verset: hiszen 1914. márc. 6-i öngyilkossági kísérlete után közvetlenül írhatta, s ő volt ekkor 32 éves. A versben magáról úgy beszél, mintha már halott lenne. Vö. *Egy fiatal öngyilkosnak* című versével.

515. Julia. A *Késő Szüret* című kötetből (36. l.). Először az *Élet* 1914. máj. 3-i számában jelent meg önállóan, majd a szegedi Színházi Újság 1916. jún. 11-i számában. A *Szemek beszéde* című verssel együtt ciklust alkotva, a *Júlia*-ciklus I. részeként az *Új Idők* 1917. nov. 25-i számában. A még több verssel kiegészített *Júlia*-ciklusnak ugyancsak I. része a *Késő Szüret* című kötetben (36. l.).

Változatok:

1 *halálnak,*
6 *és barna*
sírkert;

É
ÚI
SzÚ

A vers megszületéséről, Eörsi Júliának a költővel való megismerkedéséről ld. Eörsi Júlia: *Tiéd a sírig.* 5—17. l.

516. Szemek beszéde. A *Késő Szüret* című kötetből (39. l.). Itt a *Júlia*-ciklus IV. része, de címét így is megőrizte. Először és önállóan a *Pesti Hírlap* 1914. máj. 5-i számában jelent meg, utána a szegedi Színházi Újság 1914. máj. 10-i számában. A *Julia* című verssel ciklust alkotva, mint cím nélküli II. rész, az *Új Idők* 1917. nov. 25-i számában. Eörsi Júlia által legkorábban tartott, ceruzával írott kézírata is megvolt Eörsi birtokában.

Változatok:

2 *messzeségek*
3 *Ó,*
bánt
4 *Ó, most újra élek.*
szól
5 *csak reménytelenség*
6 *szunnyad.*

PH, SzÚ, ÚI
PH, SzÚ
PH, SzÚ, ÚI
PH, SzÚ
ÚI
ÚI
PH, SzÚ, ÚI

7	6	ÚI
8	<i>gyerekség!</i>	PH, SzÚ
8	<i>múltad!</i>	PH, SzÚ
	<i>bennem</i>	ÚI
9	<i>bárány,</i>	PH, SzÚ, ÚI
11	<i>ijedten.</i>	PH, SzÚ, ÚI
13	<i>Az egyik:</i>	PH, SzÚ
	<i>élni fogsz! A másik: messzi</i>	ÚI
14	<i>végtelesség!</i>	k

Javításaink:

A 3. és 4. sorban a kettőspontot követő Ó-kat egységesen nagybetűvel adjuk, a 7. sorral egyezően.

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő másolaton a 9. sor végére a költő vesszőt tett. Ezt átvettük.

A vers keletkezéséről ld. Eörsi Júlia: *Tiéd a sírig.* 7—8. l.

517. Vallomás az életnek. A *Hárfa* című kötetből (49. l.). Először a Vasárnapi Újság 1914. máj. 10-i számában jelent meg, majd a *Késő Szüret* című kötetben (77. l.).

Változatok (a Vasárnapi Újságban):

- 1 *forrólúzas*
- 3 *merengve,*
- 4 *kerestelek!*
- 7 *vakultan,*
- 10 *halált*
- 14 *végtelen,*
- 16 *életem!*

Az 9. sor igen jellemző a költő betegségére: az őt meglátogató kortársai szóvá is tették, hogy súlyos depressziójában még vendégeinek is hátat fordítva feküdt, szótlannul. Vö. Szabó Lőrinc: *Találkozások Juhász Gyulával.* Válasz, 1937. május (262. l.). Vö. a *Betegem* című verssel.

518. Lobogó. A *Hét* 1914. máj. 17-i számából.

519. Szeretem az életet . . . A *Munka* 1921. aug. 14-i számából. Először az *Új Idők* 1914. máj. 24-i számában jelent meg.

Változatok (az Új Időkben):

Cím: *Szeretem az életet*

- 3 *áhitatos és szűzes*
- 6 *fájón,*
- 7 *szilajjal*
- 11 *mint a hűs*
- 12 *Szeretlek,*

Javításaink:

- 6 A sor végére vesszőt tettünk.
- 11 A szótagszám megkövetelte névelőt (*mint a hűs tejet*) az Eörsi Júlia verseskönyvében levő másolaton maga a költő pótolta.
- 12 A *mint* elé vesszőt tettünk.

Javításaink:

1 Az *Apolló* szó utolsó ó-jára ékezetet tettünk.

16 Az eredetileg nagy *S*-sel írt *szerelem* szót a másik két változatnak megfelelően kis kezdőbetűvel írtuk.

Sessenheim (vagy *Sesenheim*): alsó-elzászi falu. Nevét Goethének az itt lakó *Brion Friderikével* való romantikus és híres viszonya tette ismertté.

526. Gyermektemető. Az *Élet* 1914. jún. 28-i számából.

Valószínűnek tartjuk, hogy a 9. sor mutató névmása sajtóhiba az értelem szerint helyes névelő (*a kék égbe*) helyett, s hasonlóan a 10. sor *kicsit* szavának utolsó betűje szerintünk helyesen *k* lenne (*kicsik*). Minthogy azonban ez egyetlen közlése, nem éreztük magunkat följogosítva a változtatásra. A 11. sor végén azonban a vesszőt mi pótoltuk.

527. Bucsuk. A *Hét* 1914. júl. 19-i számából. *Kötetben először.*

528. Csodálatos napok . . . A *Szeged és Vidéke* 1914. aug. 1-i számából. Utána közölte a *Makói Újság* 1914. aug. 2-i száma. *Kötetben először.*

Juhász Gyulát is, mint Ady kivételével minden magyar költőt, eleinte megtéveszti a háborús pszichózis. A szociáldemokráciának azt a hamis nézetét teszi ő is magáévá, amely a világháborút a cárizmus elleni demokratikus szabadságharcnak tüntette föl. Ehhez járult még a háború külön „magyar” céljának, az 1849-ért kijáró „nemes bosszúnak” a hiedelme is. Ebből a légkörből és a költő nacionalista jellegű előítéleteiből születtek a háború alatt azok a versek, amelyek részint a háborús hősiességet, a magyar katonák bátorságát és áldozatát — olykor nacionalista szólamokkal — dicsőítik, másrészt a hadi események során szenvedő magyar lakosság áldozatát festik. E versekben hangot kap az általános emberi részvét, a Juhászra oly jellemző humanizmus, sajnos azonban rajtuk van a zilált kor bélyege is, a másik féllel szembeni elfogultság, a szomszéd népek igényeivel nem számoló értetlenség.

A háborús mámorból már igen korán, szeptember elején, a *Magyar Ősz* című vers tanúsága szerint, kilábal Juhász Gyula, de a központi hatalmak s főként a magyarság háborús céljait, vélt „igazságát” illetően illúziói még soká megmaradnak, s békevágya elsősorban az emberi szenvedéstől való irtózatból fakad.

529. Nagyboldogasszony. A *Szeged és Vidéke* 1914. aug. 15-i számából. *Kötetben először.* A költő nem teljes névvel, hanem (*j.*) jellel jegyezte. Vö. az előző jegyzettel.

530. Új ének István királyhoz. A *Szeged és Vidéke* 1914. aug. 19-i számából. *Kötetben először.* Aláírás: (*j.*). Vö. a *Csodálatos napok . . .* jegyzetével.

531. Honvédemlék. A *Szeged és Vidéke* 1914. aug. 28-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a *Makói Újság* 1914. aug. 30-i számában.

A szegedi honvéd-emlék, mely a mai Aradi vértanúk terén áll, az 1849. aug. 5-i szőregi csata emlékműve. Fényképét ld. Kulinyi Zsigmond: *Szeged újkora* (Szeged 1901). 489. l.

Vö. még a *Csodálatos napok . . .* jegyzetével.

532. Világosért. (A kraszniki diadal után.) A Szeged és Vidéke 1914. aug. 29-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Makói Újság 1914. szept. 1-i számában. A vers alatt keltezés: 1914 augusztus.

A 8. és 13. sor végére mi tettünk vesszőt.

Krasznik Lublin melletti város. Az osztrák—magyar csapatok 1914. aug. 23—24-én nagy győzelmet arattak itt a cári csapatok fölött.

Vö. a *Csodálatos napok...* jegyzetével.

533. Magyar ősz. A Szeged és Vidéke 1914. szept. 9-i számából. Megjelent még a Makói Újság 1914. szept. 11-i számában.

A költő e versében ad először kifejezést békevágyának.

534. Hunok harca. A Szeged és Vidéke 1914. szept. 13-i számából. *Kötetben először.* — Vö. a *Csodálatos napok...* jegyzetével.

535. Reátok gondolok... A Makói Újság 1914. szept. 20-i számából. Megjelent még a Szeged és Vidéke 1914. szept. 21-i számában és a Gyulai Ágost szerkesztette Háborús Antológiában (Budapest 1916. 243—244. l.) is.

A 7. és 23. sor végére vesszőt tettünk, a Háborús Antológiával egyezően.

536. Magyar. A Makói Újság 1914. szept. 25-i számából. *Kötetben először.* A 8. sorban a *Szabadság-szobor* szavak közé mi tettünk kötőjelet.

Vö. a *Csodálatos napok...* jegyzetével.

537. Vértanuk. A Szeged és Vidéke 1914. okt. 8-i számából. *Kötetben először.* Először a Makói Újság 1914. okt. 7-i számában jelent meg. Keltezés a vers alatt: 1914. okt. 6.

Vö. a *Csodálatos napok...* jegyzetével.

538. Máramarossziget. A Makói Újság 1914. okt. 8-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Szeged és Vidéke 1914. okt. 13-i számában. Az alapszöveg forráshelyén a vers alatt keltezés: 1914. október 7. Ugyanitt a költő következő megjegyzése:

„(Mikor e verset kiszedték, már dicső katonáink valóráváltották a poeta óhaját.) (J)”

A SzéV közlésében ugyanez így: „Tudvalevő, hogy dicső katonáink már valóra váltották a poeta óhaját.”

A 11. sor végén a hiányzó írásjelet a SzéV közlésének megfelelően fölköltőjellel pótoltuk. — Vö. a *Csodálatos napok...* jegyzetével.

539. Véres ősz. A Makói Újság 1914. okt. 14-i számából. Megjelent még a Nagyvárad 1914. okt. 17-i számában; itt a 12. sorban hibásan *keresek* áll. Alapszövegünk 3. sorában viszont hibásan *szivük* áll; ezt a Nagyváraddal egyezően javítottuk.

Ez a vers — mint a korábbi *Magyar ősz* is — már az első háborús mámor utáni kiábrándulást, békevágyat fogalmazza meg.

1915

540. Egy képre. A *Késő Szüret* című kötetből (37. l.). Itt a *Júlia*-ciklus cím nélküli II. része. Előtte tudomásunk szerint nyomtatásban nem jelent meg. Eörsi Júlia birtokában volt kézirata, amelynek hátlapján Juhász Gyula

dátum nélküli, ma már csonka levele látható. (Vö. Eörsi: Tiéd a sírig. 23., 25—26. l.). E levél, tartalma szerint, az *Új Versek* megjelenése és Kosztolányinak róla írott bírálata (A Hét, 1915. jan. 10.) utáni napokban kelt. Legkésebb tehát a vers is ekkor született. Kétségtelenül eredetileg is Júlia-vers.

A kézirat eredeti címét megőriztük.

Változatok (a kéziratban):

7 dal.

9 nő?

541. Dulcineának. A Hét 1915. jan. 24-i számából. *Kötetben először.* Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő másolaton a költő saját kezű változtatása a 8. sorban: az eredeti a *szűz* szavakat áthúzta és föléjük írta: *szüzi*. Ezt a javítást mi is végrehajtottuk.

A Júlia-szerelem ideje alatti egyetlen Anna-vers.

542. Achilleus pajzsa. A *Hárfa* című kötetből (54. l.). Először a Világ 1915. febr. 28-i számában jelent meg *Szivárvány* főcímmel, az *Új anakreoni dal* című verssel együtt. Utána a Makói Újság 1915. márc. 2-i számában és a *Késő Szüret* című kötetben (90. l.).

Változatok:

Cím: *pajzsa*

1 *A Sánta*

2 *vasat,*

3 *pajzsot*

5 *csatához*

6 *halál*

8 *Ó, Aphrodite,*

Ó, Aphrodite

10 *biborárral*

11 *Csata.*

12 *fáradtan,*

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő, Világból való kivágaton a költő a *fáradtan* szót a véglegesre javította.

álmódzva lágyan

14 *árva, mint*

Javításaink:

10 Az alapszövegben nyilvánvalóan hibás *biborával* alakot értelem szerint és a többi változattal egyezően javítottuk.

14 A *mint* szó elé a két első változattal egyezően vesszőt tettünk.

Achilleus pajzsát az Ilias (18. ének 483—608. sor) írja le. Föltűnő, hogy Juhász parafrázisában a pajzson szereplő ábrázolások jelentősen eltérnek a klasszikus forrásaitól.

543. Új anakreoni dal. A Munka 1921. júl. 17-i számából. Először a Világ 1915. febr. 28-i számában jelent meg *Szivárvány* főcímmel, az *Achilleus pajzsa* című verssel együtt, majd a Makói Újság 1915. márc. 2-i számában. Ezekben a következő ajánlással: „*Dr. Purjesz Zsigmondnak.*”

Változatok:

6 *költő,*

11 *béke:*

V, MÚ

V, MÚ

12 *Szeliden és merengőn*

V, MŰ

13 *lapozni,*

V

15 *Vig éneket*

V, MŰ

Javításaink: A 6. és 13. sor végére vesszőt tettünk.

Purjesz Zsigmond (1846—1918): egyetemi tanár, 1880 óta a kolozsvári egyetem belgyógyász professzora. Bizonyára a költő hozzá is fordult betegségének kivizsgálása céljából. Kapcsolatukról nem tudunk többet.

544. Mindenkiért. *A Munka* 1921. máj. 8-i számából. Először a *Világ* 1915. ápr. 18-i számában jelent meg, utána a *Késő Szüret* című kötetben (35.l.). Alapszövegünk a korábbi változatok jelentős átdolgozása. Így főként a 2. és 3. versszakot sajtószókosan összevonta. A nagymértékű eltérések miatt az egész verset itt adjuk a *Késő Szüret*ből:

Az olajfák hegyén

*Ki eddig árva egymagamba rogytam
Fenséges és szemérmes bánatomban,
Ma búmat, mint szent zászlót lengetem meg
Testvéreim, sok büszke ezredemnek.*

5 *Eddig sötét szememben kárhozat volt,
Mely a derűs tavaszban elbitangolt,
Ma gyászom Fárosz, mely ragyogva ontja
Örök lángját szemekbe, csillagokba.*

10 *Ó eddig tört szívemben mint a poklok,
Egy óriás és titkos kín borongott,
Most, mint a néma, tiszta Lethe habja
Elárad, a világ szívébe halva.*

*Kikért szenvedtem, kiktől messze éltem,
Mégélik éltet, értik szenvedésem.*

15 *Utolsó vacsorámnak bús borától
Ma egy világnak fájó lelke lángol. . .*

A *Világ* ehhez viszonyítva a következőkben tér el:

5 *setét*

9 *szívemben,*

545. A halott vár legendája. *A Hét* 1916. ápr. 2-i számából. *Kötetben először.* Először közölte a *Makói Újság* 1915. máj. 2-i száma, utána a *Szeged és Vidéke* 1915. máj. 3-i száma „*Gyóni Gézának*” szóló ajánlással, majd *Tavalyi tavasz legendája* címmel az *Időszerű* strófák rovatban *A Hét*. Az első közlésben kétsoros, a továbbiakban négy soros versszakokból áll, és kiemelés nincs bennük. Az eredeti címet őriztük meg, hiszen ezen az időrendi helyen csak így van értelme, s egyébként is a másodközlésbeli cím alkalmi jellegű.

Változatok (a *Makói Újságban* és a *Szeged és Vidékében*):

1 *selyem.*

3 *jár.*

5 *hull*

- 9 *Miklós, a csoda!*
 12 *A karja béna, szeme holt*
 13 *előtt merőben*
 15 *üdvözöljlelek:*
 17 *védi*
 18 *békés áldott*
 20 *tengere.*
 23 *rengető*
 24 *nekünk!*
 25 *Atyuska fölnez... felhomály... hűs hold ezüstje süt*
 28 *Tíz.. húsz... harminc. Atyuska szól: Nagyon fáj a szívem.*
 30 *maradhatok.*
 31 *falak,*
 33 *pereg...*
 34 *jött,*
 36 *tovább a przemysli vár.*

Gyóni Géza (1884—1917) is Przemysl elfoglalásakor esett hadifogságba. Juhász Gyóni Géza *kálváriája* című cikkében a Délmagyarország 1918. jún. 16-i számában ezeket írta: „*Utolsó boldog napjai közül való volt az, amikor Pillich András bajtársának egy kis hazai ládikót hozott a gyér szibériai posta és annak mélyén egy szegedi újságlapot. Gyöngéd női kéz küldte ezt a lapot, amelyen egy vers volt, A halott vár legendája, Gyóni Gézának ajánlva. Az én versem, 1914 április végéről, amelyben a halott csukaszürke magyarok nem engedik aludni és győzelmének örülni a hatalmas Nikolájt. Gyóni könnyes meghatottsággal olvasta a verset és azt mondotta társának: Ma boldog napom van.*” Az 1914 — nyilván elírás. Juhász forrása Gyóninak egyik szegedi fogolytársa, valószínűleg az említett Pillich András volt.

E verset a „Csanádfalváért” rendezett irodalmi esten Szalay Antal szavalta „hatalmas erővel és megrázó hatással, szünni nem akaró tapsvihart aratva”. (Makói Újság, 1915. nov. 21.)

Vö. a *Csodálatos napok...* jegyzetével.

546. Magyar falu csöndje. A Világ 1915. máj. 9-i számából. Megjelent a Makói Újság 1915. máj. 11-i számában is. A Világban a 4. sor végéről lemaradt az írásjel; Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágoton a költő ide pontot tett. A Makói Újság közlésében is pont van; mi is pontot tettünk.

Minden bizonnyal tápai emléket őriz; ez tehát az első tápai vers. Juhász „tápai ciklusáról” ld. Péter László, Dél-Magyarország, 1960. dec. 4.

547. Barletta. A Makói Újság 1915. máj. 27-i számából. *Kötetben először.* A cím alatt: *A Magyar Szonettek*ből.

Javításaink:

- 3 A sor végére vesszőt tettünk.
 9 A *mint* szó elé és a sor végére vesszőt tettünk.
 12 A sorvégi vesszőt pontra javítottuk.
 13 A sor végére vesszőt tettünk.

Barletta olasz várost Nagy Lajos király 1350 májusában az öccsének, Endrének halálát megbosszuló nápolyi hadjárata során foglalta el.

A Magyar Szonettekre nézve ld. a Gellért püspök című vers jegyzetét.

548. In memoriam... A *Hárfa* című kötetből (59. l.). Itt a hasonló című ciklus I. része. Először a *Világ* 1915. máj. 30-i számában jelent meg, utána közölte a *Szeged és Vidéke* 1915. máj. 31-i és a *Makói Újság* 1915. jún. 1-i száma, végül a *Késő Szüret* című kötet (21. l.). Eörsi Júlia versgyűjteményében megvan kétszer is a vers kivágata. Az egyik helyen a költő a következő dedikációt írta a cím alá: „*Reéz Pálnak ajánlom.*”

Változatok:

Cím: *In memoriam...* (1915)

3 néz

4 kész),

18 szegedi

V, SzéV, MÚ

V, SzéV, MÚ, KSz

V, SzéV, MÚ

V, SzéV, MÚ

Juhász Illés, a költő édesapja, katonaidejét Polában szolgált le, de nem volt tengerész.

Reéz Pál (1880—?) újságíró, a század elején a *Szegedi Napló* munkatársa. Katonakorában sok verset írt a *Pesti Hírlapban*, s verses- (Messez földről — kaszárnyából. 1904.), valamint elbeszéléskötete (*A hegyek mögül.* 1907.) is megjelent, az utóbbi Tömörkény István előszavával. Juhász Gyulával való kapcsolatáról közelebbit nem tudunk.

549. Szelid, szegedi versek. A *Világ* 1915. jún. 13-i számából. Megjelent még a *Szeged és Vidéke* 1915. jún. 15-i és a *Makói Újság* 1915. jún. 15-i számában is, mind a három helyen együtt a ciklust alkotó két vers (*Reflektor, Trombitaszó*).

Nyomdahibából eredő eltérések:

3 ez erdőn

22 *Boszorkány-szigeten*

26 imitten

SzéV

SzéV

SzéV

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő és a *Világból* való kivágaton a 16. sorban hibás *óriási* szó utolsó i-jét a költő törölte.

Elmo tűz: ld. a *Glória* (210. sz.) című vers jegyzetét.

550. Notre Dame de Lorette. A *Makói Újság* 1915. jún. 30-i számából. Megjelent még a *Szeged és Vidéke* 1915. júl. 1-i számában és a *Gyulai Ágost* szerkesztette *Háborús Antológiában* (Budapest, 1916. 183—184. l.). Paku ez utóbbi helyről közölte (2: 115—116. l.), de a 3., 5. és 19. sorban indokolatlanul *dóm*-ot írt *domb* helyett.

Francia fordításáról ld. *A Gondolkodó* című vers jegyzetét.

Ezekben a napokban írta a költő Szegedről a távol nyaraló hűgához, Könyg Péternéhez 1915. júl. 15-i keltezésű levelezőlapján: „...*fölkértek háborús verseim átengedésére a Háborús versek című iskolai kiadású antológiában. Naponta vezércikkzem s több új versem jön pesti lapokban.*” (A szegedi múzeumban.)

551. Sebesült. A *Szeged és Vidéke* 1915. júl. 5-i számából. Először az *Új Idők* 1915. júl. 4-i számában jelent meg, de nyilván sajtóhibából a verskezdő névelő lemaradt. A másnapi szegedi közlésben bizonyára a költő javította. Így közölte még egy nappal később, 1915. júl. 6-án a *Makói Újság* is.

Az Új Időkben az utolsó sorból is hiányzik a névelő:

Hogy jön Jóska,

552. A vérző temető. A Szeged és Vidéke 1915. júl. 19-i számából. *Kötetben először.* Először a Világ 1915. júl. 18-i száma közölte központozásbeli hibákkal (a 21. és 22. sor végéről elmaradtak az írásjelek). Az alapszöveget közölte a Makói Újság 1915. júl. 21-i száma. A 17. sor végéről hiányzó írásjelet vesszővel pótoltuk.

553. Anyák. A Szeged és Vidéke 1915. aug. 7-i számából. Először A Hét 1915. aug. 1-i számában jelent meg. Változott szöveggel közölte a SzéV, majd utána a Makói Újság 1915. aug. 10-i száma. Az első közléssel egyező szöveggel közölte a Gyulai Ágost szerkesztette Háborús Antológia (Budapest 1916. 218. l.).

Változatok (A Hétben és a Háborús Antológiában):

6 *Tavasszal, nyáron, mindig, mindig ök,*

11 *Múló az Éljen*

12 *Az ég, a kék, derűs és méla sírbolt*

HA

13 *ajkain:*

Javításunk:

13 A sor végén hiányzó írásjelet az első közlésnek megfelelően pótoltuk.

554. Menetszárad. A Világ 1915. aug. 1-i számából. *Kötetben először.* Közölte még a Szeged és Vidéke és a Makói Újság 1915. aug. 3-i száma. Nyomdai hibából adódó eltérések:

3 *árnyban,)*

SzéV

8 *csengő,*

SzéV

esengő,

MÚ

13 *virágok,*

SzéV

14 *reménytelenség,)*

SzéV

reménytelenség)

MÚ

555. Kórház előtt. A Világ 1915. aug. 29-i számából. *Kötetben először.* Először a Szeged és Vidéke 1915. aug. 14-i, majd a Makói Újság 1915. aug. 17-i számában jelent meg.

Változatok (a SzéV-ben és a MÚ-ban):

8 *halál.*

10 *Ó szép*

12 *égnék a sebek,*

13 *dobog,*

Javításunk:

3 A *vérező* szót szokatlansága miatt a *szedő vérző*-re módosította.

Mi a szótagszám követelményei szerint visszajavítottuk.

Másolata megvan Eörsi Júlia versgyűjteményében. Juhász Gyula ceruzával ezt írta alá:

„Megjelent egy háborús antológiában, különben se jellegzetes. Kihagyandó.
J. Gy.”

A költő bizonyára tévedett, mert a Gyulai-féle Háborús Antológiában ez a verse nem jelent meg. Lehetséges ugyan, hogy valami másfajta háborús antológiában megjelent, de nyomára nem akadunk.

A kihagyás a *Késő Szület* című kötetre vonatkozott.

556. Egy kárpáti falunak. A Színház—Színházi Újság 1927. ápr. 16—24-i számából. Először az Új Idők 1915. aug. 15-i számában, majd a Szeged és Vidéke 1915. aug. 17-i, a Makói Újság 1915. aug. 19-i, a Szatmár és Vidéke 1915. okt. 19-i, a Rivalda 1919. nov. 23—29-i és a Szöveges Színlap 1920. dec. 1-i számában.

Az első négy közlésben a cím alatt az évszám: (1915)

Változatok:

1 <i>felettünk,</i>	ÚI, SzéV, MÚ, SzV
3 <i>zengett,</i>	ÚI, SzéV, MÚ, SzV, R
<i>énekeltünk.</i>	R, SzSz
4 <i>volt, álmok</i>	ÚI
<i>volt, az álmok</i>	SzéV, MÚ, SzV
<i>Május volt,</i>	SzSz
5 <i>e torony</i>	SzéV
<i>roskadtan (sajtóhiba!)</i>	SzSz
6 <i> eget.</i>	SzéV
8 <i>S új nótát fúj ma szent,</i>	ÚI, SzéV, MÚ, SzV
9 <i>elromlott,</i>	ÚI, SzV
<i>leomlott</i>	SzéV
10 <i>homlok,</i>	ÚI, SzéV, MÚ, SzV, R, SzSz
11 <i>Mely eszmét hirdet, törsz magasba majd.</i>	ÚI, SzV
<i>fel.</i>	SzéV, MÚ
<i>Mely eszméket hordoz, törsz a magasba fel!</i>	SzSz
13 <i>fájó tompa</i>	SzSz
14 <i>lesz szebb kikelet.</i>	ÚI, SzV
<i>lesz szebb kikelet. . .</i>	SzéV, MÚ

Javításaink:

3 A nyilván sajtóhibás *rengett* szókezdő betűjét a többi változattal egyezően (kivéve a SzSz közlését) z-re javítottuk.

9 A hibás sorvégi pontot az ÚI és a SzV közlése szerint vesszőre javítottuk.

10 A sor végére vesszőt tettünk.

A korabeli lapok szerint az elpusztult északmagyarországi faluk újjáépítésére gyűjtés indult. Csanád megye egy falu újjáépítését vállalta; ezt „Csanádfalvának” kívánták elnevezni. Juhász Gyula is adott 1 koronát Csanádfalva fölépítésére. (Makói Újság, 1915. nov. 23.)

557. Háborus emlék. A Munka 1921. máj. 26-i számából. Először megjelent a Világ 1915. szept. 19-i számában, majd a Szeged és Vidéke és a Makói Újság 1915. szept. 22-i számában. Ez első közlések valamelyikének másolatát dr. Pappné Halász Ilona, „halhatatlan költőnk egyik rajongója” elküldte Tabéry Gézának, ő továbbította Kilényi Irmának, s ezt mint ismeretlen közölte Madácsy László a Délmagyarország 1942. dec. 4-i számában.

Változatok:

Cím: *Katona*

V, SzéV, MÚ

2	<i>Már pihen szépen Ábrahám ölébe,</i>	V, SzéV, MÚ
6	<i>eltemetnek.</i>	V, SzéV, MÚ
8	<i>éjbe.</i>	V, SzéV
	<i>verseket</i>	MÚ
10	<i>tájat áhít,</i>	V
	<i>tájat áhít.</i>	SzéV, MÚ
12	<i>Most várja már a barna</i>	V, SzéV, MÚ
13	<i>rohamban.</i>	MÚ
14	<i>ágynban</i>	SzéV
17	<i>az ámen,</i>	V, SzéV, MÚ
18	<i>Kitündökölt büszkén, de néki</i>	V, SzéV, MÚ

558. Még jönni fog. Az *Ez az én vérem* című kötetből (54. l.). Először az Új Idők 1915. okt. 3-i számában jelent meg, utána a Gyulai Ágost szerkesztette Háborús Antológiában (Budapest 1916. 62. l.). A kötetbe új címmel vette föl a költő (1916 őszén), minthogy azonban tévedett a keltezésben egy évet, s ez megtévesztő is lehet, megtartottuk az első közlés címét.

Változatok (az Új Időkben és a Háborús Antológiában):

- 5 *Ó bűvös, — bájos*
- 7 *Nagy ezer évünk*
- 12 *Ó jönni fog, jőn aranyos batáron*
- 14 *A várva várt, szép, magyar győzelem!*

559. Csöndes panasz. A Világ 1915. okt. 24-i számából. Közölte még a Szeged és Vidéke 1915. okt. 25-i és a Makói Újság 1915. okt. 27-i száma.

Nyomdahibából adódott eltérések (a Makói Újságban):

- 2 *igaz,*
- 11 *és mindig, magam*

Eörsi Júlia szerint (Tiéd a sírigr. 73. l.) Juhász Gyula ezt a verset 1917. dec. 16-i leveléhez csatolta. Ez nem mond ellent korábbi megjelenésének, mert a költő gyakran megtette, hogy korábbi versét újra lemásolta, és mintegy újként adta oda barátainak vagy a szerkesztőségeknek.

560. Prologus. A szegedi színház Újházi estéjére. A Délmagyarország 1915. nov. 6-i számából. *Kötetben először.* Közölte még a Szegedi Gyorsíró 1915. decemberi száma is.

Újházi Ede (1844—1915) nov. 5-én halt meg. Az Újházi-estet ebből az alkalmából rendezte a színház. Eredetileg Újházi szegedi vendégjátékára készült, s itt Újházi Constantin abbét, egyik kedvelt szerepét alakította volna.

A Szeged és Vidéke ugyane száma az estről szóló beszámolójában írja: „Gömöri Vilma elmondta Juhász Gyula prologusát. A mélyérző poéta szíve lüktetett, vére forrt a vessorokban. Mint messzi harangszó, visszacsengett a refrén: Elfolyt az élet, mint a bor. . .”

Constantin abbé: Halévy, Cremieux és Decourelles vígjátéka; címszerepét a Nemzeti Színház bemutatóján (1888. márc. 9.) Újházi játszotta.

Crampton mester: Gerhart Hauptmann drámája; a Nemzeti Színház bemutatóján (1897. okt. 8.) a címszerepet szintén Újházi alakította.

561. Albumok. A szegedi Színházi Újság 1921. nov. 5-i számából. Először a Világ 1915. nov. 7-i számában jelent meg, utána a Szeged és Vidéke 1915. nov. 8-i és a Makói Újság 1915. nov. 10-i számában.

Változatok (az első három közlésben):

Cím: *Ó nyolcvanas évek*

10 *hajdanában)*

12 *árnyék).*

14 *Mirtusz s mosoly (egyik már sirba zárva)*

16 *ma sirva, holtan.*

Javításunk:

12 A sorvégi vesszőt a többi változattal egyezően és értelem szerint is pontra javítottuk.

562. A muzska. A *Hárfa* című kötetből (58. l.). Először a Világ 1915. nov. 28-i számában jelent meg, utána a Szeged és Vidéke 1915. nov. 29-i, a Makói Újság 1915. dec. 1-i számában, a Gyulai Ágost szerkesztette Háborús Antológiában (Budapest 1916. 149. l.), majd a *Késő Szület* című kötetben (103–104. l.) és A Munka 1921. márc. 27-i számában. A *Késő Szület* kötet óta szerepel a cím alatt az évszám: (1915). Ezt azonban, mint az időrendi kiadásokban ettől kezdve fölöslegesen, elhagytuk.

Változatok:

1 *vezették*

2 *egy este*

3 *tengerkék*

4 *Ó, ez a szem sok szépet álmodott*
álmodott

5 *lesz*

lesz,

7 *iskolában*

8 *S kis nebulóknak némán melegít*
melegít

10 *elengedik.*

11 *is aki*

11 *tartja,*

tartja

12 *S vig börtön helyett jobb a bus viharba!*

15 *látta fõnn, magasban,*

18 *mindig egy a nóta.*

19 *gyermek.*

gyermek

szõszke gyermek,

20 *kékszemü, szegény,*

21 *akkor, ott (dõlt szedéssel)*

akkor, (dõlt szedéssel)

ott,

24 *Mármarosban.*

29 *rebegi, szegény:*

30 *ó, nem*

Bocsáss meg, nem én õltem meg, nem én!

SzéV

M

V

V, SzéV, MÚ

HA, M

HA

M

V, SzéV, MÚ, HA

V, SzéV, MÚ, HA

M

V, SzéV, MÚ, HA, M

KSz

SzéV, MÚ, HA

V, M

M

M

M

SzéV, HA

KSz

M

V, SzéV, MÚ, HA, M

V

KSz

M

M

M

V, SzéV, MÚ, HA

M

Javításaink:

20 A *kékszemű és szegény* jelzők közé vesszőt tettünk.

24 A *Máramaros* második szótagbéli *a*-ját a szótagszámnak megfelelően és A Munka közlésével egyezően kihagytuk.

Prokop mint orosz hadifogoly a makói főgimnázium fűtője volt.

A vers későbbi népszerűségére jellemző apró adat, hogy a Színház és Társaság 1920. júl. 4-i számának híre szerint a költő versét „nagy sikerrel éneklí minden este Kállai Angela a budapesti Andrassy úti színházban”. Nincs adatunk arról, ki zenésítette meg a verset.

563. Pannónia. A Világ 1915. dec. 25-i számából. *Kötetben először. Magyar magányból* főcímmel együtt jelent meg a *Sírok virága, az öröm* című verssel. Megjelent még a Makói Újság 1915. dec. 28-i számában.

A 8. sorban fölösleges névelőt (*zúgtak a szütyák dalai*) a költő az Eörsi Júlia gyűjteményében levő kivágaton törölte.

564. Emlékeim. A Délmagyarország 1928. dec. 30-i számából. Először a Világ 1915. dec. 25-i számában jelent meg *Magyar magányból* főcímmel, a *Pannónia* című verssel együtt, majd a Makói Újság 1915. dec. 28-i számában és a *Késő Szület* című kötetben (50. l.).

Változatok:

Cím: *Sírok virága, az öröm*

1 *üzennek,*

6 *rég vetették,*

12 *e téli*

13 *méla gyermek,*

14 *szertettek...*

V, MÚ, KSz

V, MÚ

V, MÚ

V, MÚ, KSz

V, MÚ, KSz

V, MÚ

Javításunk:

1 A sor végére az első közléssel egyezően vesszőt tettünk.

565. Karácsonyi köszöntés. A Makói Újság 1915. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Ajánlása a cím alatt: „*A Makón pihenő katonáknak.*”

Vö. a *Csodálatos napok...* című vers jegyzetével.

1916

566. Csipkerózsza. A *Késő Szület* című kötetből (52. l.). Először az Új Idők 1916. jan. 16-i számában jelent meg.

Változatok: (az Új Időkben):

5 *tüskérózsza-ösvény,*

10 *csoda.*

12 *oda vágják*

Javításunk:

5 Az alapszövegben hiányzó kötőjelet az első közlés alapján pótoltuk.

567. A Gondolkodó. Rodin szobrára. A Világ 1916. jan. 16-i számából. Ezt a verset, mint a háborúellenes magyar költészet egyik reprezentatív darabját, több más magyar verssel együtt Lovag Ádám franciára fordította, és kiadta a zimmerwaldiak irányzatához tartozó Demain című genfi folyóirat 1916. november—decemberi számában. (Költők beszélnek. Világ, 1917.

febr. 8. Vö. Dobossy László, ItK. 1954. 458—461. l.) Keleti Artúrnak Juhász Gyulához írott 1919. jan. 31-i levelezőlapja szerint ez a vers a *Notre Dame de Lorette* című verssel együtt megjelent Lovag Ádámnak egy Bernben kiadott francia nyelvű magyar antológiájában is. Ugyanitt írja Keleti, aki Lovagot barátjának mondja, hogy „e verseket egyébként annak idején én csempésztem ki Svájcba”. (Kilényi-gyűjtemény.)

A francia fordításban megmaradt versből, nem ismervén eredetijét, Madácsy László új magyar fordítást készített (Délmagyarország, 1942. júl. 19.). A magyar eredeti, a francia fordítás és a magyar visszafordítás tanulságait Grezsa Ferenc külön cikkben elemezte (It. 1958. 471—472. l.).

568. Csönd. Szöri József emlékének. A Világ 1916. jan. 30-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Szeged és Vidéke 1916. jan. 31-i számában is.

Dr. Szöri József (1879—1914) szegedi festőművész, az első világháború előtti polgári radikális szegedi mozgalmak egyik vezető képviselője, Ady költészetének híve és propagálója, már a háború első hónapjaiban, 1914 őszén elesett az orosz fronton. Holttestét felesége hazahozatta, s 1915. jún. 16-án a belvárosi temetőben helyeztette örök nyugalomra. Sírjánál Móra Ferenc beszélt. Móra Ferenc (*A szegedi tulipántos láda*) és Balázs Béla (*Álmodó ifjúság*) is szeretettel, megbecsüléssel emlékezik meg róla. (Vö. Ö. 1: 129., 334—336. l.)

569. A rokkant színész. Prolog Szalay Antal estélyére. A Szeged és Vidéke 1916. febr. 21-i számából. *Kötetben először.* Először megjelent a *Makói Újság* 1916. febr. 20-i számában.

A 27. sorban a hibásan kis kezdőbetűvel írt *Kárpátok* szót kijavítottuk. Febr. 18-án este volt a háborúban megrokkant Szalay Antal (1890—1923) szavalóestje a szegedi színházban, melyen Szalay több Juhász-verset (*A halott vár legendája*, *Számvetés az élettel*, *Consolatio* és *Távolok zenéje*) is szavalt. A prologust Almássy Endre mondta el.

570. Makói idill. A Délmagyarország 1920. márc. 14-i számából. Először a *Makói Újság* 1916. márc. 29-i számában, utána az *Új Idők* 1916. máj. 21-i számában jelent meg.

Változatok:

Cím: *Magyar idill*

1—2 *Falusi béke van velem*

Derüs napon, bús éjjelen,

4 *Csak a magányosság zenél.*
csak zenél, zenél.

5 *Falusi álom*

7 *mint a tej fehér*

fehér,

8 *És a magányosság zenél.*
csak zenél, zenél.

9 *szobor,*

11 *Bús attilája*

12 *És a magányosság zenél.*
csak zenél, zenél.

MÚ, ÚI

MÚ

MÚ

ÚI

MÚ, ÚI

MÚ

ÚI

MÚ

ÚI

MÚ, ÚI

MÚ

ÚI

13 <i>Aranyos hintón</i>	MÚ, ÚI
14 <i>Tizennyolc évet láthatott. láthatott.</i>	MÚ ÚI
15 <i>Északról jött, most ide tér</i>	MÚ, ÚI
16 <i>És a magányosság zenél. És a csönd altatót zenél.</i>	MÚ ÚI

A 9. sorban említett szobor Kossuth Lajos szobra.

571. A Föltámadott. A *Késő Szüret* című kötetből (59. l.). Először A Hét 1916. ápr. 23-i számában jelent meg, önállóan. A *Késő Szüret*ben, majd a *Hárfában* (42. l.) mint a hasonló című ciklus I. része. (A II. rész a korábbi *Föltámadás után* című vers [191.] sz. lett.) A *Hárfa* szövege azonos az alapszöveggel, de az első sorban *péntek* helyett *pénteken* áll, amely nyilvánvalóan hibás. A Hét szövege annyiban tér el, hogy az 1. sorban a *között* után vessző van (ezt az alapszövegben mi pótoltuk), a 2. sor végén pedig pont volt. Ezt a pontot Eörsi Júlia verseskönyvében Juhász saját kezűleg javította vesszőre. A 3. sor végéről a fölösleges vesszőt, ugyancsak A Hét közlésével egyezően, elhagytuk.

Eörsi Júlia szerint (Tiéd a sírig. 37. l.) e vers az ő ösztönzésére született. „Kértem . . . Jézus maradjon költészetében élő alak minékünk . . . Nekem írta A Föltámadottat a kis csontfedelű zsoltáron, a térdemen.”

572. Az élet zsoldosa. A Világ 1916. máj. 21-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Szeged és Vidéke 1916. máj. 23-i számában. Ebben az 1. sor végén fölösleges vessző van, viszont a 9. sor végéről lemaradt a vessző.

573. Testamentum. A Világ 1916. jún. 11-i számából. Megjelent még a Szeged és Vidéke 1916. jún. 14-i és a Makói Újság 1916. jún. 16-i számában. Ez utóbbiban a 11. sor végén hibásan pont van. Az 5. sor végére vesszőt tettünk.

574. A repülő dalol. A Világ 1916. júl. 2-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Szeged és Vidéke 1916. júl. 3-i és a Makói Újság 1916. júl. 7-i számában. Szövegváltozat nincs, nyomdai okokból adódó írásjel különbségek a következők:

18 <i>rég (be rég!)</i>	SzÉV
<i>rég, (be rég:)</i>	MÚ
20 <i>reggelét,</i>	MÚ
26 <i>napok.</i>	MÚ

A Szeged 1922. máj. 21-i számában megjelent *Csevegésében* idézi a költő e vers első két versszakát, a következő eltérésekkel:

- 1 *gép s az ür*
- 2 *lég,*
- 6 *zajok,*
- 8 *vagyok!*

Utána ezt írja: „A repülő dalolt így a háború alatt egyik versemben . . .” A *Csevegés* egyébként a repülésről, a technika csodás fejlődéséről szól. Vö. még a *Győzelmi elégia* című vers jegyzetével.

Repülő k című cikkében, a Szakállszárító-rovat aforizmái között írta a költő a Délmagyarországnak 1927. jún. 9-i számában: „A repülő dalol. Ez egy

versem címe volt a háborúban. Egy repülő megjegyezte, hogy ott fõnn se kedve, se ideje dalolni. Ezt csak a madarak tudják.”

575. **Õrház.** A *Hárfa* címû kötetbõl (41. l.). Elõször A Hét 1916. júl. 16-i számában jelent meg, utána a *Késõ Szület* címû kötetben (65. l.), mint a *Falusi állomás* címû ciklus I. része. Újra közölte még A Reggel 1933. szept. 18-i száma. A *Késõ Szület* kivételével mindenütt önálló címmel jelent meg.

A *Késõ Szület* közlésében a 18. sorban a második és elõtt vesszõ van.

576. **Stanzák.** A *Hárfa* címû kötetbõl (53. l.). Elõször a Világ 1916. júl. 16-i számában jelent meg. Utána a Szeged és Vidéke 1916. júl. 18-i, a Makói Újság 1916. júl. 20-i számában, majd a *Késõ Szület* címû kötetben (91. l.).

Változatok és nyomdai eltérések:

1 még	V, KSz
még,	SzéV, MÚ
9 Ó volt	V, SzéV, MÚ
idõ hogy	KSz
12 híván eltemet	V, SzéV, MÚ
13 És szép	V, SzéV, MÚ
14 enyeleg.	V, SzéV, MÚ
15 nõ és	V
18 nagy beteg,	V
nagy beteg.	SzéV, MÚ
19 Úgy néz az égre mint távol határra	KSz
24 messzirõl,	KSz

577. **Mater Dolorosa.** Az *Ez az én vérem* címû kötetbõl (34. l.). Elõször az Új Idõk 1916. aug. 6-i számában jelent meg, utána a Szeged és Vidéke 1916. aug. 8-i és a Makói Újság 1916. aug. 10-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Dolorosa</i>	ÚI
<i>A gyászoló nõ</i>	SzéV, MÚ
4 várja, míg örökre	SzéV, MÚ
5 éjjel most az élet	SzéV, MÚ
13 délibábos.	SzéV, MÚ
14 egek...	SzéV, MÚ

Mater Dolorosa: Szûz Mária egyik jelzõje, a Fájdalmas Anya. Itt a háborúban fiaikat elvesztett gyászoló anyák jelképe.

578. **Falusi alkony.** A Délmagyarország 1919. júl. 20-i számából. Elõször a Világ 1916. aug. 13-i számában jelent meg, utána a Szeged és Vidéke 1916. aug. 14-i és a Makói Újság 1916. aug. 18-i számában.

Változatok (a korábbi közlésekben):

Cím: <i>Falusi alkony</i> 1916
1 csendje jön.
4 egy harang.
5 nyáj s elbódül
6 szív és kapu
8 haldokló a nyár...
9 csend.

- 10 *magasba*
 11 *végső csókja ég;*
 12 *Ó nap! derü!*

Minden bizonnyal ez is tápai ihletésű; vö.: *Magyar falu csöndje*. „Nekem és velem írta a Falusi alkonyt” — állítja Eörsi Júlia (Tiéd a sírig. 37. l.).

579. A harangozó. A Szegedi Újság 1916. szept. 1-i számából. *Kötetben először.* Az Eörsi Julia versgyűjteményben levő kivágoton a költő pótolta a 10. és 12. sor végén a vesszőket. Az 1. sor végére mi tettünk vesszőt.

580. Az erdélyi gyermek. A Szeged és Vidéke 1916. szept. 1-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Makói Újság 1916. szept. 3-i számában. A 10. sor végén a pontot értelem szerint vesszőre javítottuk.

Az első világháború derekán. 1916. aug. 27-én Románia az antant-hatalmak oldalán váratlanul hadbalépett. Ennek, valamint a román és orosz csapatok Erdély elleni támadásának hírére megindult a menekülők áradata az Alföld felé. Szegedre és Makóra is sok erdélyi menekült érkezett. Vö. a *Csodálatos napok*. . jegyzetével. Ld. még a *Hauser Gáspár* című vers jegyzetét.

581. Birálat helyett. Sipos Iván könyvére. A Szeged és Vidéke 1916. szept. 4-i számából. *Kötetben először.*

Sipos Iván (1897—1938) újságíró rövid ideig (1915—1919) működött Szegeden a Délmagyarországnál, majd a forradalmak idején a Szeged és Vidékénél. A Dugonics nyomda kiadásában 1916-ban jelent meg *Új oltár zsámfolyánál* című verseskötete. Később a Nyugat novellapályázatán dicséretet nyert, és A császár szakálla című elbeszélését közölte is a lap (Nyugat, 1926. jan. 1.).

582. Sóhaj. A Szeged és Vidéke 1916. szept. 23-i számából. *Kötetben először.*

583. Egyedül. A *Hárfa* című kötetből (50. l.). Először a Világ 1916. szept. 24-i számában jelent meg, utána a Szeged és Vidéke 1916. szept. 26-i és a Makói Újság 1916. szept. 29-i számában, majd a *Késő Szület* című kötetben (92. l.).

Nyomdai eredetű eltérések:

1 <i>Megyünk és</i>	V, SzéV, MÚ
5 <i>van, és</i>	KSz
<i>messze, messze,</i>	V, SzéV, MÚ
8 <i>koszoru.</i>	V, SzéV, MÚ
9 <i>A mi szó dőlt szedéssel</i>	V, KSz
10 <i>csöndes</i>	V, SzéV, MÚ
12 <i>vissza, szívem, árva és kifáradt</i>	V, SzéV, MÚ
14 <i>itt!</i>	V, SzéV, MÚ
<i>itt</i> (lemaradt az írásjel!)	KSz

Javításunk:

- 12 *A szívem* szó elől hiányzó vesszőt az első három közléssel egyezően pótoltuk.

584. Prológus az erdélyi gyermekekért rendezett estélyre. A Makói Újság 1916. okt. 10-i számából. *Kötetben először.*

Javításaink:

- 2 A sorban levő két írásjel nyomdahibából vessző; ezt értelem szerint és a nagy kezdőbetű miatt pontra javítottuk.
- 3 A *szép szó* kezdőbetűje hibásan nagybetűs volt; Juhász kézírásában a kis és nagy s hasonlít, s nyilván ez tévesztette meg a szedőt.
- 14 A sorvégi pontosvesszőt pontra javítottuk.
Vö. a *Csodálatos napok*. . és *Az erdélyi gyermek* című vers jegyzetével.

585. Prológ. A Délmagyarország 1916. okt. 31-i számából. Megjelent a Makói Újság 1916. nov. 2-i számában is. A cím alatt: „*A feministák vasárnapji mese-matinéján elmondta Nagy Teréz.*”

Javításunk:

20 A mindkét közlésben hibás *akarnia* alakot a szótagszámra is tekintettel *akarni*-ra javítottuk.

A Feministák Szegedi Egyesületének matinéja okt. 29-én volt. A Szeged és Vidéke 1916. okt. 30-i számában megjelent tudósításban olvassuk: „Az idei ciklust Juhász Gyulának, a kiváló szegedi költőnek gyönyörű prológusa vezette be, Nagy Terusnak, a nagytehetségű művésznőnek finom, közvetlen előadásában.” A matinén Balázs Béla meséiből adott elő. Utána a Tisza-étteremben ebéd volt Balázs Béla tiszteletére.

Nagy Teréz (sz. 1887), a Nemzeti Színház későbbi tagja, 1905—1917 közt volt a szegedi színház művésznője.

586. Szomorú játék. A Magyarság 1921. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Először megjelent a szegedi Színházi Hírek 1916. nov. 4-i számában. Ennek a közlésnek a kézírata Magyar László birtokában van; őhöz a Színházi Hírek akkori szerkesztőjének, Sipos Ivánnak feleségétől került. Ezt közölte Magyar László a Film, Színház, Muzsika 1957. szept. 13-i számában. Az alapszöveggel teljesen azonos szövege megjelent még a bécsi Panoráma 1924. ápr. 26-i számában is.

Változatok (a kéziraton és a Színházi Hírekben):

- 8 *én.*
- 10 *hamis*
- 11 *zenész, a*
- 12 *én a hallgatag homályban,*
- 13 *játékos.*
- 14 *árnyam.*

A kézirat hátlapján Juhász Gyula kézírásával a következő szöveg:

Tek.

Sipos Iván
úrnak

Itt

Ecce vers!

Az Eörsi Júlia verseskönyvében levő kivágaton a 13. sor végén levő pontot a költő vesszőre javította.

587. Izsák sirása. A Világ 1916. nov. 12-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Szeged és Vidéke 1916. nov. 13-i számában.

588. Uj stanzák. A *Késő Szüret* című kötetből (41. l.). Először a *Világ* 1916. dec. 24-i számában jelent meg. A *Késő Szüret*ben a *Júlia*-ciklus VI. része. Ez eredetileg is Eörsi Juliának szövege. Az első közlés címét megőriztük.

Változatok (a *Világban*):

24 *Az élet messze, rég volt, bús volt, szép volt.*

589. Koronázás. A *Szeged és Vidéke* 1916. dec. 30-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a *Makói Újság* 1917. jan. 2-i számában is. Legkorábbi kézirata a szegedi múzeumban van. Ezen a keletkezés: *Szeged, 1916. dec. 29.* Idegen kéz az utolsó kéziratlap alá ezt írta: „Felolvasta a szerző délbén Königéknél.”

Az alapszövegben — a kézirattal egyezően — az 5. és a 9. sor végére vesszőt tettünk.

Változatok és javítások a kéziraton:

1 *viharja*

2 *Mit érez lelked*

Melyben a Melyben zokog sok

Melyben susog Mely lelkeinkben

(Az egész áthúzva)

3 *bús ifjaink (a jelzöt törölte) a hadba*

A 3. sor után egy sor néhány szava; áthúzva:

S e dal kerengett

4 *már*

5 *Kik fiatal (áthúzva)*

az öregek (véglegesre javítva)

6 *Midőn (áthúzva)*

Népfölkelőké Kárpát (áthúzva)

A Kárpátok (áthúzva) Kiket halálban ringat (áthúzta, fölé írta: altat, újból áthúzta, fölé írta: ringat)

8 *viharja!*

A második és harmadik versszakot a kéziratban a költő számozással a véglegesre cserélte. A sorszámozás szempontjából ezt itt figyelmen kívül hagyjuk.

9 *Midőn a drága ékszer tündököl (áthúzva)*

10 *Min ezer (áthúzva)*

11 *világgá bús tiszta (a bús szót törölte)*

13 *Mátyás: nem gondolni (a nem szót törölte)*

14 *Az ő nevére (áthúzva)*

Nevére, mert nagyság az s győzelem (javította:) mert az nagyság s győzelem.

15 *Magyar igazság Ezer veszélyben*

Rontó vih (áthúzva)

16 *Nem engedi, Ragyog, ragyog, hogy (áthúzva)*

17 *Ó gondolj rá, erővel és erénnyel (javítva, így:) szent hittel (ezt is törölte és véglegesre javította)*

19 *Midőn a karddal*

Midőn a kardod (áthúzva)

Ha kardvágásod látja (a véglegesre javította)

20 *Mit érez lelked (áthúzta, javította:) gondol (áthúzta és mégis az elsőre s egyben véglegesre javította)*

- 23 **Észak:**
s vezz a hus (áthúzta, véglegesre javította) huszárság,
- 24 **Dél.**
- 25 **Magyar (áthúzva)**
- 27 **Midőn**
Király!
Király, A pompa és a lárma
Király! Múló a pompa és a földi
büszke földi pompa
Az ének A rózsza hervad
A rózsza hervad s
 (Az egész áthúzva)
Király! Múló az éljen és a pompa (a véglegesre javította)
- 28 **S a fény Elh A rózsza hervad (a véglegesre javította)**
- 29 **Ma milliók Ma még**
A bús vil Halált hörög még ágyuk
 (áthúzva)
Halálba megy még (a még szót kijavította:) most (ezt is áthúzta,
visszajavította:) még
- 30 **És özeveg, árva millió magyar (a két utolsó szót áthúzta, fölé írta:) nép**
 Mellé írta:*föld ma a magyar. (A föld szót törölte, a ma szót is áthúzta*
és fölé írta:) még
táj ma a magyar (áthúzta)
- 31 **Vérét (áthúzta)**
A legszebb bibort: vérét dúsan ontja
- 32 **De szebb (áthúzta)**
De igazságot és békét akar.
- 33 **Gondolj e népre.(áthúzta)**
Gondolj szegény, hű, munkás milliókra, (véglegesre javította)
- 34 **Király! Tűnő a fény, múló a pompa! (az utolsó szó kivételével áthúzta)**
A nép (áthúzta)
A boldog nép a legszebb földi (a földi szót áthúzta, kijavította:)
királyi (ezt is áthúzta, s újra ezt írta:) földi

A Szeged és Vidékében az első oldalt teljes egészében ez a vers tölti ki.
 IV. Károlyt a vers megjelenése napján koronázták meg.

A Szeged és Vidéke 1917. jan. 2-i száma beszámol a szegedi színházban dec. 30-án lezajlott koronázási díszelőadásról, melyen a költő versét Kőrmendy Kálmán szavalta. „A ritka szépségű, ódai szárnyalású költői alkotás, amely a Szeged és Vidéke szombati számában a lap élén jelent meg, magával ragadta a hallgatóságot. Egy ihletett költői lélek ünnepi áhítata, tűnő fájdalma és tobzó reménye bontakozik ki csodás színekben a lendületes verssorokban, amelyek minden szava költészet igazgyöngye.”

A vers jól mutatja Juhász Gyula világnézetének sajátos arculatát a háború idején: egyfelől erősödik benne a pacifizmus, a békevágys s vele együtt egy demokratikus átalakulás igénye, ugyanakkor élnek benne illúziók a királyság intézményének hagyományos, középkori igazságtévő funkciói, egy utópikus, „népbarát királyság” iránt. Vö. Tóth Árpád Óda az ifjú Caesarhoz című versével.

590. Döblingben. A Kilényi-gyűjteményben levő kéziratról. A kézirat a költő 1917-es budapesti klinikai kezeléséről szóló kórtörténet mellékleteként maradt fenn. A Kilényi-gyűjtemény részére Nyíró Gyula egyetemi tanár, a klinika igazgatója 1959-ben engedte át. Keltezésére nézve támpontot a kézirat hátlapján idegen kéztől eredő ceruzás följegyzés ad: „Juhász Gyula kórrajz III/12.” Semmi kétség, hogy ez 1917. márc. 12-ét jelzi, tehát a klinikára való fölvételt (márc. 10.) követő második napot.

A kézirat erőteljes javítgatásokról tanúskodik:

A cím eredetileg *Széchenyi* volt, ehhez pótlólag írta hozzá a *Döblingben* szót, majd a *Széchenyit* áthúzta.

A verset először így akarta kezdeni:

Öreg karszékeken a barna fuv

fekete fuvoláddal

Rikattad bánatod,

A 2. sor *szorongó* jelzője helyett először *szomorú* állott; ezt áthúzta és a véglegesre javította.

A 6. sor eredetileg így szólt:

Halálra szomjas bágyadt lelkedet, (áthúzta és a végleges jelzőket az áthúzottak fölé írta)

A 9. sor eredeti szövege így kezdődött: *És tavasz estén,*

Ez után a következő áthúzott sorok olvashatók:

A pisztoly csövét nézted, nézte tört szemed

A pisztolyoddal babráltál, szegény

És nem volt már se A golyó volt a legvégső remény

S vakot vetett

Mikor a kósza április szele (ezt kijavította: *áprilisi szél*)

Nézted a h Mikor a kertek (kijavította: *fák az*)

áprilisi lázban

Bimbózni kezdtek

Ez után következik a 10. sortól a végleges szöveg. Áthúzott szavak:

Hol az élők

Jártak

Itt a lap aljára ért a költő, s a további sorokat a papír üresen maradt felső részén, a cím fölé és alá írta. A 12. sort először így kezdte:

S egy d

A 14. sor a javítgatások során így alakult ki. Először:

Babráltál pisztolyoddal s néztél a barna csöbe.

A *barna* jelzőt áthúzta, alája írta: *kurta*. Ezt ismét áthúzta, s a papír egy szabad helyén, nyíllal jelölve a szó helyét, újból *barna* alakra javította. Ezt ismét áthúzta, alája írta a végleges szót (*vágyón*), s ennek a helyét is nyíllal jelezte.

Úgyane kézirat belső lapján van *A lelkem fájó hangszerén...* kezdetű töredék.

A *Döblingben* című vers nyilvánvaló rokonságot mutat a későbbi *Széchenyi* című szonettel, sőt mintegy első változatának tűnik. A költőt bizonyára már a klinikáról való hazatérése után is izgatta a tárgy, de mivel a kézirat a klinikán maradt, teljeseen új szöveget írt.

591. Epitáfium. A Kilényi-gyűjteményben levő kéziratról. *Kiadatlan.* A kézirat a klinikai kórtörténet mellékleteként maradt fenn. Vö. az előző jegyzettel. Időrendi helyét is eredete határozza meg.

Javítás a kéziraton:

11 *Tegnap még,* (áthúzta és új sorban a véglegest írta)

12 *De élet mégis* (áthúzta és a véglegest fölé írta)

14 *Ki elpihen* (áthúzta és folytatólag a végleges szöveget írta)

Javításunk: A 9. és 11. sor végére a szükséges vesszőt mi tettük ki.

592. Dal. A Kilényi-gyűjteményben levő kéziratról. *Kiadatlan.* A kézirat a klinikai kórtörténetben maradt fenn. Vö. a *Döblingben* jegyzetével. E kézirat-lapon van még (*Az alkonyat...*) kezdetű töredék is.

Javítások a kéziraton:

1 Áthúzva a következő szavak: *Ó csönd és alkonyat Ó emberek társaim Ó örömek, ifjúság*

6 *Mikor május volt és* (áthúzta, új sorban a véglegessel folytatta)

8 *Zizegnek* (áthúzta, a véglegessel folytatta.)

593. (Mint haldokló ajkán . . .) A Kilényi-gyűjteményben levő gépiratról. *Kiadatlan.* A gépirat a klinikai kórtörténetben maradt fenn. Vö. a *Döblingben* jegyzetével. Valószínűleg a költő orvosi másolták le az eredeti kéziratról. Cím nincs. Az 1., 2. és 7. sor végére vesszőt tettünk, a 4. sor végére pontot.

594. Julia. A *Késő Szület* című kötetből (42. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk; itt a *Júlia*-ciklus VII. (utolsó) verse.

Időrendi helyét egyrészt a *Késő Szület* kötet lezárásának ideje határozza meg: a kötetbeli utolsó vers az 1916. dec. 24-én megjelent *Új stanzák*. Mint-hogy ez még bekerült, de az *Ének Tompa Mihályhoz* című vers már csak a következő kötetbe jutott, e két vers között a helye. Eörsi Júlia szerint (Tiéd a sírig. 64—65. l.) a verset a Moravcsik-klinikán, a betegágyon írta a költő; ez 1917 márciusa előtt nem történhetett.

595. Ének Tompa Mihályhoz 1917 őszén. A *Hárfa* című kötetből (80. l.). Először az *Új Idők* 1917. okt. 7-i számában jelent meg, utána az *Ez az én vérem* című kötetben (54—55. l.). Kéziratát dr. Tóth Gézáne Moravcsik Erika 1963-ban adományozta a Kilényi-gyűjteménynek. Keltezése: *Budapest, 1917 okt. 28.*

Változatok:

Cím: *Ének Tompa Mihályhoz*

Előszőr: *Mihályról* (a véglegesre javította.)

1 *avarban*

6 *fájva fájón*

20 *gyötrelemmel?*

21 *nőnek*

23 *Föltámadunk* —

ÚI, k

k

ÚI

ÚI, k EAÉV

ÚI, k

ÚI

ÚI, k

A vers Tompa Mihály születésének századik évfordulója (1917. szept. 28.) alkalmából született a budapesti Moravcsik-klinikán. A költő 1917. márc. 10-től — rövid megszakítással — nov. 17-ig tartózkodott itt, súlyos melankóliájára keresve gyógyulást. A kórtörténeti bejegyzés szept. 26-án így szól: „Verseket ír — ezek nyomott kedélyre utalnak.” A vers több sora vall a költő

Betegség-tudatáról (9—10: „Ősz és bánat nem volt soha még szívemben ily vigasztalan...”; „Csak élő halottak nincs vigasztalója.”) Valószínűleg a körtörténeti bejegyzés e versen kívül a *Borús szonettek*-re is vonatkozik.

Az „élő halottak” ettől kezdve a költő gyakran használt kifejezése. Eredetéről a körtörténet mellékleteként fennmaradt prózai följegyzéseiben ezeket írja: „A multkor, mikor legutóbb feküdtem a 12.es szobában, festők jöttek és dolgoztak. Ők persze hasonlóképpen úgy néztek a betegekre, mint holmi érthetetlen, különös lényekre. Én nagyon furcsán éreztem magamat. »Ezek élő halottak« — mondotta az egyik. Szerettem volna tiltakozni a magam nevében, igyekeztem olyan arcot mutatni, hogy lássák, ez egy öntudatos ember, ezzel lehetne beszélni. De néma és közömbös maradtam. Dermesztő érzésem volt, nem tudtam szolidaritást vállalni sem a többi »beteggel«, sem az egészségesekkel. Nagyon szerettem volna fölkelni és füttyörészve mázolni a falat.” (Kilényi-gyűjtemény.)

596. *Borús szonettek*. A Társaság 1917. okt. 21-i számából. *Kötetben először*. A ciklus *Lenau*-versét közölte a Turóczy-Trostler József szerkesztésében megjelent *Lenau válogatott versei* című kötet (Budapest 1954. 241. l.). A bevezetőt ezt írja a versről: „Juhász Gyula szép arcképszonettje is csak a beteg, magányos *Lenau* idézi.” (43. l.)

Niembsch: *Lenau* családi neve.

A vers keletkezésére nézve ld. az előző vers jegyzetét.

Jellemző, hogy a Moravcsik-klinikán gyógyul, immár újra verset író költő melankólikus művész-elődjeinek sorsát választja lírai témául. Vö. *Watteau*, *Ónarckép* — *Vincent van Gogh levele testvéréhez* stb.

597. *Princesse lointaine*. *Tombor Tibor* birtokában levő kéziratról. *Kötetben először*. Hasonmását közölte az *Élet és Irodalom* 1960. júl. 22-i számában. A kézirat egykori címzettjének, özv. *Pető Andorné, Andrényi Erzsébet* ny. Gyógyszerésznek emlékezését ugyanott tolmácsolja. Rajongott *Juhász Gyula* költészetéért, s amikor 1914 nyarán megismerkedett *Detre Jánossal*, *Juhász barátjával*, levélbeli kapcsolatot is teremtett a költővel. *Juhásznak* a *Moravcsik-klinikáról* való hazatérése után néhánysoros levél kíséretében „szép dobozban, gondosan, nedves moha közé csomagolt páрмаi ibolyacsokrot” küldött *Pestről Szegedre*. A költő, mint *Dettrétől* később értesült, megörült a küldeménynek, s hálából a figyelmességért ezt a szonettet küldte neki postán, borítékba zártan, kíséző levél nélkül”, akkori címére, a dél-stíriai *Rohitsch (Rogaten)* üdülőhelyre.

A cím alatt: (*Rohitschra küldöm.*)

A visszaemlékező szerint *Juhásztól* az *Új Versek* című kötetét a következő dedikációval kapta meg: „Az én nemes és széplelkű barátom, *Detre János* kezén jutottam e verseskötetetem *Andrényi Erzsébetnek, Juhász Gyula.*”

A verset a visszaemlékezőnek megfelelően *Juhásznak* a klinikáról való hazatérése (1917. nov. 17.) utáni időpontban helyeztük el.

Érdekes, hogy a költő nőrajongói gyakran emlegetik az ibolyákat (*Az Est Hármaskönyve*. 1940. 370. l.; *Eörsi: Tied a sírig*. 5. l.). A címmel vö. *A távoli szercegnő...* kezdetű japános verset.

598. Fotografiák. Az *Ez az én vérem* című kötetből (11—13. l.). Először az Esztendő 1918. márciusi számában jelent meg. Ebben a 7. sor végéről hiányzik az írásjel.

A 38. és 46. sor végére vesszőt tettünk.

A 30—31. sort vö. a *Petőfi* című verssel.

599. Megint a Tiszánál. A *Hárfa* című kötetből (74. l.). Először az Esztendő 1918. márciusi számában jelent meg, onnan vette át a Szeged és Vidéke 1918. ápr. 29-i és a Makói Újság 1918. máj. 1-i száma, majd az *Ez az én vérem* című kötet (41. l.). Az Esztendőnek beküldött kéziratot Bródy Miklós őrzi; ő ezt annak idején más kéziratokkal együtt a folyóirat segédszerkesztőjétől, Tóth Árpádtól kapta.

Változatok:

1 <i>elmúlt,</i>	k, E
2 <i>téged szent</i>	k, E, EAÉV
10 <i>vg</i>	k, SzéV, MÚ
14 <i>zenélj,</i>	k
<i>zenélj!</i>	SzéV, MÚ
16 <i>háborút.</i>	k

600. Béke. Az *Ez az én vérem* című kötetből (19. l.). Először a Délmagyarország 1918. márc. 3-i számában jelent meg a *Testvér!* című verssel együtt. Az 1. sor végére vesszőt tettünk.

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágoton a költő a 6. sor *már* szavát kijavította *vár* alakra, de utóbb visszajavította az eredeti és egyben végleges formára.

601. Testvér! Az *Ez az én vérem* című kötetből (18—19. l.). Először a Délmagyarország 1918. márc. 3-i számában jelent meg a *Béke* című verssel együtt.

Az első közlésben a cím után nincs fölkiáltójel.

A kötetbeli közlés 1. sorának első szava hibásan *Miért*; ezt az első közléssel egyezően s a szótagszámnak megfelelően javítottuk.

602. Búcsú. A *Hárfa* című kötetből (63. l.). Először A Társaság 1918. márc. 10-i számában jelent meg, majd a Szeged és Vidéke 1918. márc. 30-i számában, utána az *Ez az én vérem* című kötetben (9—10. l.). Az alapszöveg után közölte még A Reggel 1931. máj. 11-i száma is.

Változatok:

Cím: *Elköszönnék...*

Dal

T
SzéV

A további változatok csak A Társaságban:

- 4 *Elbucsuzik,*
- 5 *dél*
- 6 *alatt*
- 7 *daloljak én, szegény*
- 8 *néktek,*
- 9 *se,*
- 11 *mely a porba*
- 12 *mely*

- 13 *amely*
 14 *melyre visszhang sem*
 15 *mely*
 16 *S elgázolja — egy sáros szekeres.*

Érdemes a verset összevetni az egy évvel későbbi *Testamentum* című verssel (655. sz.), amelynek ez — hangulatában és formájában — első megfogalmazása.

603. Önarekép 1918. Az *Ez az én vérem* című kötetből (23. l.). Először a Szeged és Vidéke 1918. ápr. 13-i számában jelent meg, utána a Makói Újság 1918. ápr. 16-i számában. Az első közlésben a 9. sor végén pont van.

Valószínűleg e vers is egyike annak a néhánynak, amelyről a költő 1918. ápr. 9-én kelt, Eörsi Júliához írott levelében így szól: „*Ma megint írtam néhány verset, amelyek a földi lét oly kevés, számomra kijáró örömeivel töltöttek el megint, hosszú, keserves idő után. Minden erőmet megfeszítve, igazán bámulatos önruralommal legyőzve magamat dolgozom, alkotok, amíg mécssem ki nem alszik.*” (Eörsi Júlia: Tiéd a síríg. 95. l.)

A 12. sor utalásával kapcsolatosan („*hol nem fáj az agy már*”) ld. a költőnek Eörsi Júliához ez idő tájt írott leveleit (Tiéd a síríg. 93—102. l.); ezekben is állandóan kínozó fejfájásra panaszkodik. Vö. még az *Új szonettek* című vers jegyzetével.

604. Tömörkény utcáján. A Vasárnapi Újság 1918. máj. 12-i számából. Valószínűleg ennek kézirata van meg Kozocsa Sándor birtokában; hasonmását közölte Krúdy Gyula Írói arcképek című kötetében (Budapest 1957. 2. köt. 272—273. lapok között). Itt a 9. sorban *csöndben* alak (ezt az alapszövegben helyreállítottuk), s a 14. sor végén vessző van.

A versnek a megjelenés előtti megszületéséről az a hír tájékoztat, mely szerint e verset a Dugonics Társaság 1918. ápr. 21-i fölolvasó ülésén K. Gömör Vilma adta elő (Délmagyarország, 1918. ápr. 23.).

605. Júlia, bús virág. Az Eörsi Júlia birtokában volt kéziratról (időközben a Petőfi-múzeumba került). Valószínűleg ez szolgált első közlésének alapjául, a Világ 1918. szept. 1-i számában. A kézirat kelte: 1918. V. 15. Hasonmását közölte Eörsi Júlia: Tiéd a síríg (Szeged 1957.) burkolójának címlapja. Megjelent még — a *Petőfi és a Zoltánka* című versekkel együtt — a Magyarország 1922. nov. 26-i számában is; ebben az összefüggésben a vers Szendrey Júliára való utalást sejtet.

Változatok:

1 <i>féletl,</i>	M
3 <i>kopár,</i>	M
4 <i>szivemben kedves,</i>	M
5 <i>Ó,</i>	V
6 <i>át</i>	V
7 <i>nyultak</i>	M
9 <i>síralom</i>	M
11 <i>csönd, s gyopár terem</i>	V
<i>csönd,</i>	M
12 <i>csönd,</i>	M

A vers születéséről ld. Eörsi Júlia: Tiéd a síríg. 104. l.

606. Köszöntő. Az *Ez az én vérem* című kötetből (43–44. l.). Először a Világ 1918. máj. 19-i számában jelent meg.

Változatok (a Világban):

Cím: *Pünkösdi köszöntő Júliának*

4 *igézet*

10 *lelked,*

12 *Te tündökölsz én drága szentem,*

13 *Köszönöm ismét, hogy szeretted,*

Javításunk:

9 A sor végére vesszőt tettünk.

Nem világos, miért hagyta el a költő a kötetben a címből Júlia nevét; arra nem gondolhatunk, hogy már ekkor titkolni akarta kapcsolatukat, hiszen a *Júlia, bús virág-ot* — bár más összefüggésben — még 1922-ben is közölte. Másrészt a 13. sor szövegváltozata (*Köszönöm, édes*) éppen ellenkező irányba mutat: konkrétabbá, expressis verbis Júliának szólóvá teszi a verset.

607. Gabriele d'Annunzionak 1918. A *Hárfa* című kötetből (76. l.). Először a Délmagyarország 1918. máj. 19-i számában jelent meg. Közölte még a Világ 1918. aug. 6-i száma, majd az *Ez az én vérem* című kötet (42. l.).

Az *Ez az én vérem* kötetnek Kilényi Irma részére dedikált példánya szolgált a *Hárfa* című válogatás céljaira. Ebben a cím mellett álló nagy *J* betű jelzi a *Hárfába* fölvetett verseket. E vers címéhez ebben a példányban odaírta a költő az évszámot: 1918. Így kibővített címmel került a vers a *Hárfába*.

Változatok:

Cím: *Gabriele d'Annunzionak*

D, V, EAÉV

1 *Május dalol az enyhe zöld alatt. . .*

D

5 *Be szép a május, ott is, ugye szép,*

D

6 *Nápoly szüz egén ?*

D

8 *Mély májuséj néz száz arany szemén.*

D

9 *Ó,*

D

Óh,

V

Óh

EAÉV

11 *a tavaszharsonát.*

D

14 *kék ég,*

D

15 *nekem,*

D

valahol.

V, EAÉV

16 *május hajnalon.*

D

22 *mi bus az élet,*

D

23 *S mi szép, mi szép a bu a nap alatt —*

D

25 *régi május, eltűnt*

D

26 *estelen,*

D, V

28 *epedőn*

D

30 *fenn,*

D

32 *tereken.*

D

33 *idéztünk —*

D

34 *tévedt.*

EAÉV

35 *veled —*

D

Az eddigi kiadások (Paku I: 194. l., Tolnai 188. l.) a 35. sort hibásan, az és kihagyásával közölték.

D'Annunzio háborús uszítása ellen a költő prózai írásában, vezércikkében is fölemelte szavát (Ö. 1: 101—103. l.). Érdekes, hogy a vers híre eljutott az olasz költőhöz is. Vészi Margit Az Est 1919. márc. 13-i számában közli D'Annunzioval folytatott beszélgetését. Erre reflektált Juhász Gyula a következő hírfej-cikkceskékjében; a Délmagyarország 1919. márc. 14-i számában.

D'Annunzio és csekélységem

Vészi Margit Velencében beszélt Gabriele D'Annunzioval, aki „bizonyos elégtétellel beszél, hogy hallotta, valamelyik költőnk szép invokációval fordult hozzá és számon kéri tőle, hogy mért akarja megölni a testvéreit? (Az hiszem, Szép Ernőnek egy Az Estben megjelent kis cikkére gondolt.)” Így Vészi Margit.

Megbocsát Vészi Margit, hogy szerénységem magára ismert abban a költőnkben, aki szép invokációval fordult a nagy olasz kollégához. Ez a költő ugyanis én valék! Én írtam Gabriele D'Annunziohoz tavaly májusban egy költői invokációt, amelyet e lapból a Világ is átvett tárcában és amelynek refrénje így hangzik: S te meg akarnád ölni az öcsémet? Szép Ernő is írt a nagy Gabrieléről prózát, de bizonyos, hogy arról elégtétellel nem beszélhetett az olaszok híres poétája. Szép Ernő pedig van olyan nagy költő és olyan jó fiú, hogy ezt a dicsőséget nem sajnálja tőlem. Egyebem sincsen a verseimen kívül.
Juhász Gyula.

Nagy Andor Az Est 1918. márc. 18-i számában szintén kiigazítja Vészi Margit tévedését, melegen méltatva Juhász költői értékeit.

Valószínűleg ugyanezekben a napokban született *A link nevű költő* című tréfa is, melyet eredeti kéziratban a Kilényi-gyűjtemény őriz.

A link nevű költő.

Mióta D'Annunzio Gábor megdicsérte Juhász Gyulát, hogy szép verset írt, azóta a szegedi költő elhatározta, hogy büszke lesz. A tiszai főúr tegnap jelentette neki, hogy egy másik költő úr kereste.

— A nevét elfelejtettem kérem, de tetszik tudni, mester úr, olyan link neve van!

— Hogyan — válaszolt alanyi önérzettel Juhász, nem is tudtam, hogy Maeterlink Szegeden időzik!

A kis cikk, melyet Juhász magáról írt, valószínűleg megjelent valamelyik szegedi lapban (bizonytalán a Hüvelyk Matyiban), de eddig még nem akadunk rá. (A megjelenésére a lapszálon látható nyomdai utasításokból lehet következtetni.)

A tiszai főúr: a Tisza-kávéház főpincére.

Juhász Endre (sz. 1897.), Juhász Gyula öccse, ekkor 21 éves volt, s mint katona az olasz fronton harcolt.

608. Szerény gög. Az *Ez az én vérem* című kötetből (16—17. l.). Először az Esztendő 1918. júniusi számában jelent meg.

609. Tiziánnak. Az *Ez az én vérem* című kötetből (4. l.). Először az Esztendő 1918. júniusi számában jelent meg.

610. Thonuzoba. Az *Ez az én vérem* című kötetből (13. l.). Először az Esztendő 1918. júniusi számában jelent meg. Innen vette át a Pesti Napló 1918. jún. 9-i és az Új Nemzedék 1918. jún. 13-i száma. A Pesti Napló a cím alatt közli: „Mutatvány az Esztendő júniusi számából.” Az Új Nemzedék a címhez illesztett csillaghoz fűzi lapalji jegyzetként: „Az Esztendő című revü júniusi számából vesszük át ezt a megrendítően szép verset. A szerk.” [Milotay István]. Az utánközlésekben a 4. sor végén pont helyett vessző van, a Pesti Naplóban pedig a 8. sor végén is.

Vö.: *Tonuzóba sírja felett.*

611. Egy virágért. A Délmagyarország 1918. jún. 16-i számából. A cím alatt ajánlás: „Sipos Ivánnénak.” Paku (2: 232., 370. l.) 1926-os kéziratnak jelzi forrását. A Kilenyi-hagyatékban fennmaradt egy kéziratlapra fölragasztott kivágat, melyen ceruzával rá van írva az 1926-os évszám; minden bizonnyal ez volt Paku forrása, bár ma már eldönthetetlen, a keltezés milyen alapon történt. A kivágat ugyanis a nagyváradi Magyar Szó 1920. jan. 10-i számából való. Ezt a folyóiratot Tabéry Géza szerkesztette, s benne számos, korábban a szegedi lapokban megjelent Juhász-verset közölt újra.

Sipos Ivánné (később Magyar Lászlóné), Várhelyi Ilona (sz. 1899.) részünkre készített visszaemlékezéseiben ezeket írja: „1917. december 11-én házasságot kötöttem Sipos Ivánnal. Vőlegényem, később férjem, többször meglátogatta Juhászt Pesten, én pedig egy pár vidám hangú levéllel próbáltam gyógyulását elősegíteni. 1918 tavaszától vagy nyarától igen sűrűn keresett fel bennünket lakásunkon, mely gyönyörű rózsakerthez nyílt (Munkácsi u. 10.). Itt látta és kívánta meg azt a valóban gyönyörű fehér rózsát, amit én tréfal-kozva csak azzal a feltétellel akartam odaadni, ha a gomblyukába kitűzve végigsétál velem a korzón. Rettenetesen zavarba jött és arra kért, hogy ellenértékként inkább fogadjak el egy verset és a rózsát a szíve felett (kabátja alatt) viszi haza. Másnap megkaptam a verset, melyben szintén utalás van a klinikára írott leveleimre.”

612. Vidék. A *Hárfa* című kötetből (61. l.). Először az Esztendő 1918. júliusi számában, majd az *Ez az én vérem* című kötetben (5. l.) jelent meg. Az Esztendő közlésében az 1. sor egy szava dőlt szedésű.

613. Negyvenhatosok. In memoriam. A *Hárfa* című kötetből (82–83. l.) Először 46 címmel a Délmagyarország 1918. júl. 2-i számában jelent meg, majd a Makói Újság 1918. júl. 3-i számában és a *Nefelejcs* című kötetben (5–6. l.).

Változatok:

Cím: 46

- 1 zengjem éjszinü
- 4 ezer (ritkítva!)
- 7 éjszakon
- 12 két (ritkítva!)
legyen!
- 13 S látom,
- 15 Ó ti
- 22 Piavé
- 24 anya

D, MÚ
D
D, MÚ
D, MÚ
D, MÚ
D, MÚ
D, MÚ
D, MÚ
D, MÚ
D, MÚ
D

25 <i>szomoruan</i>	N
26 <i>mosolyog,</i>	D, MÚ
28 <i>eressze alatt,</i>	D, MÚ, N
30 <i>makrapipák,</i>	D, MÚ
33 <i>szemmel, feketében,</i>	D, MÚ
37 MAGYARORSZÁG	D, MÚ
38 SZEGEDEN!	D, MÚ

Javításaink:

28 A sorvégi hibás pontot értelem és a korábbi közlések szerint vesszőre javítottuk.

33 A *szemmel* és *feketében* szók után, az első közlésekkel egyezően, vesszőt tettünk.

A 46. gyalogezred Szeged háziezrede volt; legénysége Szeged és környékének fiaiból került ki.

A költő e versét fölolvasta az 1918. szept. 15-i nagyszentmiklósi katonanapon. Vö. a *Félegyházán 1918 nyarán* jegyzetével.

Névtelenül, de kétséget kizáróan Juhász Gyula írta a Délmagyarország 1919. jan. 25-i számában a *Muzeumba került a 46-osok lobogója* című hírfejet. Ebből érdemes idézni a költőre oly jellemző sorokat: „*Most majd a muzeumnak egy bus szögletében fog beszélgetni elmúlt idők, eltűnt korok kisérteteivel. A régi lobogó szemfedője lesz egy régi világnak. Színes, pompás, csöndes és bus szemfedője.*” („*A muzeumnak egy bus szögletében*” kifejezéshez ld. az *Elssler Fanny cipellője* című vers kezdősorát.)

614. Lévay József. A Délmagyarország 1918. júl. 6-i számából. *Kötetben először.*

Lévay József (1825—1918) júl. 4-én halt meg.

615. Balalajka. *Orosz testvéreimnek* 1917. A *Hárfa* című kötetből (64. l.). Először a Délmagyarország 1918. júl. 14-i számában jelent meg, utána a Makói Újság 1918. júl. 16-i, majd az Új Nemzedék 1918. szept. 28-i számában. Megjelent az *Ex az én vérem* című kötetben is (22—23. l.). Alcím csak a kötetekben szerepel. Az alcímben levő évszám valószínűleg nem a megírás időpontjára utal (1917-ben márciustól novemberig a költő a budapesti Moravcsik-klinikán volt, nem lehetett tehát tanúja, hallgatója a versbeli élményeknek, s egyébként sem okolta volna meg semmi a kései közzétételt), hanem jelképes értelmű: az 1917. év nagy történelmi eseményeire, az orosz nép forradalmára utal.

Változatok:

2 <i>Szegeden</i>	ÚN
7—8 <i>hiányzik!</i>	D, MÚ
8 <i>dalol,</i>	EAÉV
9 <i>A dallam ősmérs nekem,</i>	D, MÚ
12 <i>Bölcsőmtől mindig zokogom,</i>	D, MÚ
13 <i>remeg</i>	D, MÚ
14 <i>Felétek álmok és egek.</i>	D, MÚ
15 <i>nótát, aki</i>	ÚN
19 <i>Egy földnek bús virágai</i>	D, MÚ
21 <i>sírva, mi,</i>	D, MÚ
22 <i>fiai.</i>	D, MÚ

1616. Köszöntő. — Móra Ferencnek. — Csongor Győző birtokában levő kéziratról. A kézirat kelte: 1918. július 19-re.

A 40. évébe lépő íróbarátjának írta; Móra 1879. júl. 19-én született.

1617. Anasztázia. Az Ez az én vérem című kötetből (35. l.). Először a Délmagyarország 1918. aug. 15-i számában jelent meg.

Változatok (a Délmagyarországban):

7 anya.

12 mint a husvétii zászlót!

Tokár Anasztázia (1835—1884) Juhász Gyula anyai nagyanyja, testvére Tokár Máriának. (Vö. a *Mári néném* című vers jegyzetével.)

1618. Két gyerek sirjánál. A Vasárnapi Újság 1918. aug. 18-i számából.

1619. Salve — dr. Hollós Józsefnek. — A Délmagyarország 1918. aug. 23-i számából.

A verset Hollós 42. születésnapjára (aug. 22.) írta a költő.

Hollós József (1876—1947): a „magyar Forel Ágoston”, az alkoholizmus, prostitúció és a tuberkulózis elleni küzdelem apostola, radikális és szabadkőműves szegedi orvos, a költő legjobb barátainak egyike. Hatására a költő a háború előtti években sokáig absztinens volt. Az 1918. nov. 1-én megalakult szegedi Radikális Pártnak Hollós lett az elnöke (alelnökei Juhász és Móra); s eleinte ők hárman képviselték a pártot a szegedi Nemzeti Tanácsban. Hollós és Juhász 1918. nov. 25-én közös levélben jelentette be kilépését a Tanácsból, amiért az eltávolodott forradalmi céljaitól és konzervatív elemeket fogadott magába. Hollós 1919. márc. 5-én lemondott a Radikális Pártban viselt elnöki tiszteréről és belépett a szociáldemokrata pártba. A proletárdiktatúra idején a szegedi direktórium mellett működő kultúra- és nevelésügyi bizottság tagja lett, majd április közepén Madzsar József hívására a fővárosba ment, hogy közegészségügyi elgondolásait valóra váltsa.

A proletárdiktatúra után Romániába, majd Amerikába emigrált, s ott a baloldali magyar mozgalmakban jelentős szerepet töltött be. A 30-as évek elejétől szóban és írásban többször vallotta magát leninistának. A Rákosi-pőr idején az amerikai tiltakozó mozgalmak élén állott. 1934-ben barátjának, Czibula Antalnak írja: „Engem hívnak Oroszországba, ahol az egészségügyi népbiztos rendeletére könyvemet lefordították. Sajnos, nem mehetek (bár ambiciómnak megfelelő munkakört kapnék), több okból: 1. Képtelen volnék oroszul megtanulni. 2. Nem tudnám amerikai életemet (értsd: adósságaimat) liquidálni. 3. Egészségem sem tökéletes ilyen nagy vállalkozásra.” Beszédei Két világháború között címmel, Bölöni György előszavával, New Yorkban 1936-ban jelentek meg. Önéletrajzának első része Egy orvos élete címmel, Vámbéry Rusztem előszavával, szintén New Yorkban, 1944-ben jelent meg. Juhász Gyula *Apostol* címmel a Délmagyarország 1919. febr. 2-i számában tárcát írt róla. Rágalmazóival szemben is ő védte meg Hollós becsületét, s ezért bántalmazták a költőt 1919. május 7-én, az ellenforradalmi tanárgyűlésen.

Hollós József New Yorkból küldött 1926. aug. 22-i lapján írja Juhász Gyulának: „Kedves Gyulám, a jó vagy a rossz Sors jóvoltából most ülöm 50 é. szül. napomat s visszaemlékezem a 42-ikre, amikor még Te írtál verset hozzám.” Levelében, 1928. szept. 20-án, szintén említi a verset: „Hejh,

Kedves Gyulám, de régen is volt, amikor 42 éves születésnapomat verssel köszöntötted. Tíz éve volt a múlt hónapban, de mintha valahol a »heliolit« korszakban történt volna . . . Az a születésnapi vers többi értéktárgyaimmal együtt elveszett s bizony nagyon szeretném, ha újra megkaphatnám. Lehetne-e?” (Kilényi-gyűjtemény.)

Juhász Gyulával közös barátjának, Tardos Taussig Árminnak írja 1930. aug. 29-én New Yorkból Szegedre: „Mi van szegény Juhász Gyulával? Húsz év előtt a Spengler-féle immun vér-kezeléssel teljesen rendbehoztam. Erősen hiszem, hogy most is sikerülne. Ott van dr. Kováts Ferenc tanítványom, hátha megpróbálná?” (A levél eredetije Tardos Taussig Ármín vendégkönyve 4. köt. 191. lapjára van beragasztva, fiának, Taussig Lajosnak birtokában, Los Angeles-ben.)

Karl Helfferich (1872—1924): reakciós, pángermán német politikus.

Paul Ehrlich (1854—1915): szérumkutató, a szalvarzán egyik föltalálója.

620. Magyar nyár 1918. Az *Ez az én vérem* című kötetből (32. l.). Először a *Világ* 1918. aug. 25-i számában jelent meg, majd a *Hárfa* című kötetben (69. l.). Ez utóbbi helyen hibásan vessző van az 5. sor *türkisz* szava után.

A vers első közlésében a cím csak ennyi: *Magyar nyár*, de már az *Ez az én vérem* című kötetben szerepel az 1918-as évszámmal kiegészített cím.

A vers keletkezésére vonatkozóan ld. a következő vers jegyzetét.

621. Félégyházán 1918 nyarán. A *Hárfa* című kötetből (68. l.). Először az *Estendő* 1918. novemberi számában jelent meg *Félégyházán* címmel, utána a véglegesre kiegészített címmel az *Ez az én vérem* című kötetben (30—31. l.). Időrendi helyét nem csupán a költő által a címkiegészítéssel adott keltezése, nem is csak a nyárral kapcsolatos tárgya s a *Magyar nyár 1918* című verssel való mély tartalmi és formai rokonsága adja, hanem erre utalnak az életrajzi adatok is. Tabéry Géza egy interjúbán (Pest, 1941. okt. 4.) elmondotta, hogy 1918 augusztusában került vissza Ukrajnából a 46. gyalogezred káderéhez, s itt azt a megbízást kapta, hogy rendezzen a hadkiegészítő körzetében nép-ünnepélyeket a hadiözvegyek és hadiárvak javára. Az ezred zenekarának és a helyi nőegyleteknek közreműködésével nappal szabadtéri ünnepélyeket rendeztek, este pedig irodalmi műsorokat. „Csongrádra elhívtam Juhász Gyulát is — emlékezett vissza Tabéry. — 50 koronát kapott, amiért 3—4 verset kellett felolvasnia.” Minden bizonnyal Csongrádra utaztában, csatlakozásra várva tölthetett néhány órát a költő Félégyházán, s ez adhatott neki ihletet a vers — akár rögtöni, akár pár nappal későbbi — megírásához.

A Délmagyarország 1918. aug. 18-i számának híre szerint a csongrádi katonanap aug. 15-én volt. Este a kaszinóban rendezett művészestélyen Juhász Gyula, Makai Berta és Tabéry Géza szerepelt. A korabeli menetrend szerint a Szegedről 9,59-kor induló vonat 11,00 órakor ért Kiskunfélégyházára, s onnan majdnem két óras várakozás után, 12,51-kor indult a másik vonat, mely 13,55-kor érkezett Csongrádra. Tabéry elmondja, hogy Juhász nem jelentkezett idejében a megbeszélrt helyen, ezért katonákat küldött keresésére. A katonák a költőt a Tisza-parton találták: „A Tisza-parti gáton ült, görög-dinnyét evett s ebben a pózban valamit firkált.” Nem lehetetlen — tekintve megjelenési idejét is —, hogy ennek a délutánnak élményében fogant a

Magyar nyár 1918 című vers is. Vö. Péter László: Juhász Gyula Csongrádon. Csongrád Megyei Hírlap, 1959. ápr. 28.

622. Tudom már . . . A *Hárfa* című kötetből (75. l.). Először az Esztendő 1918. novemberi számában jelent meg, utána az *Ez az én vérem* című kötetben (42. l.). Tabéry Géza emlékezete szerint (Tiszatáj, 1956. 181. l.) ezt a verset a költő Csongrádon írta és olvasta föl. Vö. a *Félegyházán 1918 nyarán* jegyzetével.

623. Idegen zsoldos éneke. Az *Ez az én vérem* című kötetből (38. l.). Először a Délmagyarország 1918. dec. 8-i számában jelent meg, onnan a Makói Újság vette át 1918. dec. 11-én. Itt is és a kötetben is a cím alatt ezzel az időrendi meghatározással: *Még a háborúban írtam*. Ezért helyeztük el megjelenésénél korábbra. Ez ugyan nem biztosan pontos helye, de semmi egyéb fogódzónk nincs tüzetesebb időrendi besorolására. Megjelent még a Szakasits Árpád szerkesztette Harcos énekek című versgyűjteményben (112—113. l.) is.

Vö. még *Az élet zsoldosa* című verssel.

624. Zrinyi, a költő. A *Hárfa* című kötetből (70. l.). Először a Pesti Napló 1918. aug. 25-i számában jelent meg, majd az *Ez az én vérem* című kötetben (34—35. l.).

Eltérések:

5 *Tudom mit*
10 *halmaid.*

PN, EAÉV
EAÉV

A költőt ebben az időben egy Zrinyi-dráma terve foglalkoztatta. E versnek ugyan nincs közvetlen, szerves kapcsolata a drámával, de annak légkörében fogyan. Vö. a következő vers jegyzetével.

625. (Prolóógus a Zrinyi-drámához.) A Délmagyarország 1918. okt. 27-i számából. *Kötetben először.* A Zrinyi, a költő című, *Előszó egy magyar tragédiához* alcímű cikke ezzel fejeződik be. Megjelent először az Új Nemzedék 1918. okt. 19-i számában.

Változatok (az Új Nemzedékben):

2 *Láttatni szerelmek csali praktikáit.*
3 *fura fogásit,*
4 *könnyű lobbánásit.*
7 *vigyázón, áldón*
8 *mennyország.*

Javításaink:

2 Az első közléssel egyezően a Délmagyarország sajtóhibás *Láttatni* alakját javítottuk; a *csali* és a *praktikái* szavak közé érthetetlen okokból bekerült *ezrei* szót (*csali ezrei praktikái*) a szótagszám, ritmus és értelem szerint töröltük.

A költőt, mint a Zrinyi, a költő című vers jegyzetében már utaltunk rá, ebben az időben egy Zrinyi-dráma terve foglalkoztatta (vö. Eörsi Júlia: Tiéd a sírig. 25., 83., 105. l.). A Délmagyarország már 1918. aug. 18-án hírül adta, hogy a dráma prózai előszavát a költő a Petőfi Társaságban fogja bemutatni. A Délmagyarország okt. 2-i száma pedig már arról ad hírt, hogy az említett előszót Pakots József olvasta föl a Petőfi Társaság ülésén. Ennek a fölolvásának szövegét közölte az Új Nemzedék 1918. okt. 19-i és a Délmagyarország 1918. okt. 27-i száma.

626. Széchenyi. A *Hárfa* című kötetből (67. l.). Először a Makói Újságban jelent meg 1918. szept. 4-én, majd az *Ez az én vérem* című kötetben (30. l.). Ez utóbbi helyen ajánlása: „*Krúdy Gyulának*”. Az *Ez az én vérem* című kötetben az 5. sorban hibásan *egykedvűen* áll, s a 12. sor végéről hiányzik a vessző.

Vö. a *Döblingben* című verssel és jegyzetével.

627. Ének a toll katonáiról. Az *Ez az én vérem* című kötetből (35–36. l.). Először a Délmagyarország 1918. szept. 10-i számában jelent meg, a cím alatt a következő megjegyzéssel: „Az újvidéki újságírónapra írta és felolvasta: Juhász Gyula.” Innen vette át a Világ 1918. szept. 14-i száma.

Nyomdai eredetű eltérések:

12 <i>magyart.</i>	V
13 <i>hegedős,</i>	V
17 <i>Egy koszorut</i>	D
22 <i>miért ma</i>	V
25 <i>katonái,</i>	V
26 <i>Köszöntelek, rajongó hadsereg</i>	D
<i>Köszöntelek,</i>	V
31 <i>feledéstül,</i>	V

Javításaink:

26 A *Köszöntelek* után a többi változattal egyezően vesszőt tettünk.

31 A sor végére értelem szerint és a Világgal egyezően vesszőt tettünk.

Kuszkó Dezső (ld. *A korán elmenők*), *Zuboly* (Bányai Elemér), *Pilisi Lajos*, *Gyóni Géza* a magyar újságírás háború alatti halottai voltak.

A Délmagyarország 1928. jún. 24-i számában *Újságírók* címmel írott *Szakállszártató* rovatbeli cikkében idézi e vers második versszakát (9–16. sorok), a következő bevezető szavakkal: „*Most tíz esztendeje egy vidéki újságíró összejövetelre írtam ezt a strófát a többek között.*”

Az újvidéki újságírónapról ld. az *Újvidéki emlék* és az *Emlékek útján* című versek jegyzetét.

628. Rab vagyok . . . Az *Ez az én vérem* című kötetből (19–20. l.). Először az Új Nemzedék 1918. szept. 28-i számában jelent meg, a *Falusi restiben* című verssel együtt.

629. Régi falusi állomáson. Az *Ez az én vérem* című kötetből (23–24. l.). Először a *Rab vagyok . . .* című verssel együtt az Új Nemzedék 1918. szept. 28-i számában jelent meg *Falusi restiben* címmel. Itt a 8. sor végén vessző van.

Talán a szept. 15-i nagyszentmiklósi katonanapra való utazásának emléke.

630. Vértanúink. A Délmagyarország 1918. okt. 6-i számából. A cím alatt a keltezés: 1918. október 6. Az 5. sor végén a pontot — a Magyar Klasszikusok kiadásával egyezően — vesszőre javítottuk.

Utánközlése a kolozsvári Újság 1918. okt. 9-i számában.

631. Gyászinduló. A *Hárfa* című kötetből (66. l.). Először a Délmagyarország 1918. okt. 23-i számában jelent meg, majd a Makói Újság 1918. okt. 25-i számában, utána az *Ez az én vérem* című kötetben (29–30. l.). A Délmagyarországban a 16. sorban hibásan *sellő* állt, és a sor végén vessző volt.

Ugyanitt és az *Ez az én vérem* című kötetben az 1. sorban *Öreg apám*, a 19. sorban *nagy beteg* áll.

632. Ó szerelem!... Az *Ez az én vérem* című kötetből (5–6. l.). Először az Esztendő 1918. novemberi számában jelent meg.

633. Ó ifjúság!.. Az *Ez az én vérem* című kötetből (18. l.). Először az Esztendő 1918. novemberi számában jelent meg. Itt az 1. sor végéről hiányzik a vessző.

634. Az első szabad ének. Espersit Jánosnak. A Makói Újság 1918. nov. 17-i számából. Közli még Petrovics György: Az októberi forradalom és az idegen megszállás Makón című munkájában (Makó 1921. 40. l.). *Espersit Jánoshoz* címmel a Kilényi-hagyatékban fennmaradt gépelt másolatról közölte Baróti Dezső is (Irodalmi Újság, 1952. aug. 14.).

A vers eredetileg 1918. nov. 6-i keltezéssel ajánlás volt a *Késő Szüret* című kötet Espersitnek adott példányán. „*Ezek a versek*” tehát a *Késő Szüret* versei!

635. Az októberi forradalomhoz. A Krónika 1919. okt. 15-i számából. Közölte Garamvölgyi József (It. 1952. 220–221. l.). A cím alatt a következő megjegyzés: „*Ma adom ki ezt a verset mementonak, ma, amikor gyalázzák és megtagadják árulói az októberi magyar forradalmat.*”

Ebből a megfogalmazásból Kispéter András (i. m. 145. l.) és Remete László (Irodalom—forradalom. 1917—1919. Budapest 1956. 102., 443. l.) azt következteti, hogy a költő a verset egy évvel előbb, 1918. november elején írta. Mi ezt nem tartottuk valószínűnek, részint, mivel azokban a napokban s utána is még egész éven át a költőnek bőségesen lett volna alkama a Dél-magyarország vagy a Tűz hasábjain a publikálásra, részint pedig, minthogy az utolsó sorok borúlátó próféciját nem látjuk megokoltnak a novemberi bizakodó napokban. A „*ma adom ki*” szerintünk azt jelenti, hogy a költő — a forradalom árulóival szemben — hű a polgári demokratikus forradalomhoz, és e versével az ellenforradalom véres tobzódása idején, 1919 őszén valómást tesz mellette. A 482. sz. verssel kapcsolatosan is használja a költő a „*most adom ki*” kifejezést, s ott sem jelenti, hogy a vers korábbi a megjelenésnél. A „*győző szekér*” ugyancsak jellegzetesen 1919-es kifejezés Juhász szókincsében.

Lektorunk, Szabolcsi Miklós azonban a korábbi datálás érveit fogadta el, s ragaszkodott a vers 1918 őszén való elhelyezéséhez. Minthogy *Az első szabad ének* már címével jelzi, hogy a forradalom utáni első vers, legkorábbra csak ez után helyezhettük el.

636. Gloria victis! A Délmagyarország 1918. nov. 12-i számából. A vers alatt keltezés: *Szeged, 1918. november 11.* Átvette A Nap 1918. nov. 15-i száma.

E vers a polgári demokratikus forradalom híveinek, s személy szerint Juhász Gyulának is az akkori nemzetközi viszonyokból következő, általános illúzióját tükrözi, melyet az antant és különösen a polgári forradalom klasszikus nemzete, a franciák iránt tápláltak.

637. Obsit. A Paku-féle kiadásból (2 : 122. l.). Először a Délmagyarország 1918. nov. 14-i számában jelent meg, majd a Makói Újságban 1918. nov. 15-én.

Paku a Makói Újság 1919. novemberi (közelebbi dátum nélküli) számára hivatkozva közli. A szövegelterésből következőtve valószínűnek tartjuk, hogy a Makói Újság kivágata volt Paku forrása — a költő javításai. Ezért választottuk a Paku közölte szöveget alapszövegül, a 4. sorbeli eltérés figyelmen kívül hagyásával, mivel az oly durva rontás verstani szempontból, hogy nem származhatott a költőtől.

Változatok (a Délmagyarországban és Makói Újságban):

A 10. sor után még két sor:

Kimúlt az ágyú s boldog ég alatt

Lesz újra hívó falusi harang.

11 *A szuronyokból ásó és kapa.*

22 *drága magyarok!*

Javításunk:

4 A Paku közölte sor helyett (*A föld s a csillagok fölött*) az első közlésekben szereplő sort őriztük meg.

638. A vidéki magyar színészekhez. A Délmagyarország 1918. nov. 21-i számából. A Kilényi-gyűjteményben megvan a költő által javított kivágata is; ezt kéziratnak jelezve használta forrásul Paku (2: 118—119., 363. l.).

A cím alatt: (*A szegedi nagygyűlés alkalmából.*)

A vers alatt keltezés: *Szeged, 1918. XI. 20.*

A költő javításai:

7 *e fájdalmas jelennek*

19 *márciusi mámor*

A javításokat ezúttal nem vettük figyelembe, minthogy a 7. sor javítása későbbi idők (az ellenforradalom első hónapjai vagy évei) aktualizálásából fakad (s mint ilyen természetesen igen jellemző!), míg a másik, a 19. soré, az öncenzúra pregnáns, nyilvánvaló esete.

1918. nov. 20-án országos színészgyűlés volt Szegeden, s ezen megalakult az Országos Vidéki Színésztanács. Juhász Gyulának ebből az alkalomból frott versét este a szegedi színházban, a János vitéz második fölvonása előtt Baróti József szavalta el.

639. Tabódy Zsoltnak. A Délmagyarország 1918. dec. 1-i számából. A vers alatt keltezés: *Szeged, 1918. november 30.*

Közölte még Csaba Jenő: A forradalom története Szegeden című könyvének (Szeged 1922.) 117—118. lapján, sok pontatlansággal (pl. Tabódy nevét *i*-vel adja, az 5. sorban *lútlak*, a 7. sorban *szent* helyett *most*, a 10. sorból *földről* helyett *földből* alakot közöl stb.).

Tabódy Zsolt (1873—1951) ezredes a közös hadsereg nemzeti érzelmű, Habsburg-ellenes tisztikarához tartozott. Przemyslnélfogságba esett, átélte az 1917-es februári és októberi forradalmakat, majd az őszirózsás forradalom idején hazatérve a szegedi kerületi parancsnoksághoz került. Később, 1919. márc. 9-én Soós Károly tábornok helyére kinevezték kerületi parancsnoknak. Egyik tagja volt a franciák által kinevezett „polgári direktóriumnak”, s ebben a minőségében — a Vörös Hadsereg parancsnokságával sokáig együttműködve — akadályta volt a katonai ellenforradalom sikerének, amely csak eltávolítása után, 1919. május elején vált lehetővé. Juhász Gyula Tabódy későbbi pöre alkalmával, 1921. aug. 10-én a bíróság előtt így vallott: „*Tabódyt a nemzeti tanácsból ismerem . . . Úgy ismertem őt, mint kiváló magyar katonát, és a Dél-*

magyarországban, mint a magyar katona példaképéhez, egy szonettetem ő hozzá írtam.” Kár, hogy a pör folyamán Tabódy sokban tagadta forradalmi tevékenységét. A főlzabادلulás után rehabilitálták: altábornaggyá léptették elő.

640. Régi verseim elé. A *Hárfa* című kötetből (65. l.). Először a Nyugat 1918. karácsonyi számában jelent meg, utána az *Ez az én vérem* című kötetben (25. l.). Mind a három helyen a következő ajánlással: „*Dr. Hajdu Lillynek.*”

Gimesné dr. Hajdu Lilly (1892–1960) elmeorvos 1917-ben a Moravcsik-klinikán egyik kezelője volt a költőnek. Alakja — „*a fiatal, szőke orvosnő*” — a költő prózai írásaiban is föltűnik (Ö. 1: 74., 77. l.). Később, 1929-ben is többször meglátogatta a költőt a Schwartzler-szanatóriumban.

Jönnék a nők... című vezércikkében (Délmagyarország, 1918. dec. 8.) Juhász Gyula ezt írja: „*Az én háborútól kétségbeesett lelkemet egy okos és jóságos orvosnő kezdte meggyógyítani.*”

641. Újvidéki emlék. A *Hárfa* című kötetből (97. l.) Először a Nyugat 1918. karácsonyi számában jelent meg. Az *Új énekek a végekről* című ciklus második versként a Délmagyarország 1919. márc. 16-i számában, majd a Makói Újság 1919. márc. 19-i számában. Utána az *Ez az én vérem* című kötetben (9. l.). Majd újra, a Trianon elleni tiltakozást szolgáló *Magyar Straszburgok* című ciklus 5. versként *Újvidék* címmel a Délmagyarország 1920. jan. 21-i számában. Cikluscím nélkül, de hasonló összefüggést sugalló sorrendi helyen a *Nefelejcs* című kötetben is (14. l.), s *Városok* cikluscímmel a *Hárfában*. Miután ezekben a cikluson belüli egyöntetűség kedvéért lett *Újvidék* a címe, mi az első, önálló címét őriztük meg.

Változatok:

Cím: *Újvidék*

6 *konfetti avarban.*

konfetti avarban...

7 *harsan*

12 *fájón,*

En, régi verseket dudolva fájón,

D 1920, N, H

Ny, D 1919, MÚ

D 1920

Ny, D 1919, MÚ

Ny

D 1919, MÚ

Juhász Gyula újvidéki tartózkodásáról közelebbit nem tudunk. Valószínűnek tartjuk, hogy az 1918. szept. 10-i újvidéki újságírónap alkalmával járt a városban a költő, s e vers annak a látogatásnak közvetlen emléke. Kormányos István dr. szóbeli közlése szerint — neki Juhász Gyula mesélte — a 9. sorban említett ifjú költő Zilahy Lajos volt. Kormányos szerint az újságírókat Dungyerszky Lázár, a híres bácskai nábob látta vendégül. Vö. az *Ének a toll katonáiról* és az *Emlékek útján* című versek jegyzetével.

642. Dugonics. A Tűz 1918. dec. 21-i számából. *Közetben először.*

A vers a szegedi Dugonics-szoborról szól.

Első olyan verse ez a költőnek, amely a történelmi Magyarország egyes területeinek megszállása ellen tiltakozik. (A Tűz ugyane számában prózai cikkben is kifejezést ad fájalmának: *A madár fiaihoz.* Ö. 1: 126–128. l.) E verse jól mutatja, hogy Juhász Gyula már 1918 decemberében, a polgári demokratikus forradalom védelmében fölemelte békét és igazságot kérő szavát a kisantant imperializmusa ellen. Ugyanakkor azonban ez a verse annak is bizonyossága, hogy mint a „történelmi Magyarország” gondolatköré-

ben felnőtt egész nemzedéke, köztük a polgári radikálisok is, ő sem volt mentes a nemzeti elfogultság, a nacionalizmus elemeitől.

A forradalmak leverése és az 1920. évi békeszerződés után, a húszas évek elején több hasonló nacionalista hangvételű, sőt olykor már irredenta kicsengésű verse jelenik meg. A trianoni békeszerződés igazságtalanságából fakadó mély keserűséget tükröznek ezek a versek. De ezeknek éle elsősorban a békediktátumot kikényszerítő imperialista hatalmak, s nem a szomszéd népek ellen irányult. „Hazafiúi fájdalma” azokban a verseiben érezhető, amelyekben a magyar történelem és irodalom azon emlékhelyeit siratta, ahol a magyar irodalom kiemelkedő alakjai éltek és dolgoztak, vagy amelyekhez az ő fájdalmas, az emlékezésben mégis megszépült ifjúkorának élményei, emlékei is fűződtek.

Még egy lényeges jellemzője van a hasonló alapélményű, hangvételű verseinek. A költeményekben meglévő keserűség, „hazafiúi fájdalom” egyszerre táplálkozik a forradalmak elbukásából fakadó letörtésből és az ország területvesztése miatti bánatból. A hajnalvárás, a pirkadás a húszas években állandóan visszatérő motívuma Juhász költészetének. Ezt a költői képet olykor lehet úgy is érteni, mintha csak a trianoni békeszerződés ellen szólna, s azt a „föltámadást” jelentené, amit az ellenforradalom állandóan hangoztatott. De Juhász ez időben írott munkásversei mutatják ennek a motívumnak másik, elsődlegesebb értelmét: a munkásosztály szabad és boldog jövőjének szimbólumát.

Kifejezetten sovíniszta, irredenta kicsengésű verse — amely joggal sérteti a szomszéd testvéri népek nemzeti önértetét — kevés van. E versek jelentős részét megrendelésre írta, s bennük a húszas években rendezett irredenta ünnepségek, dalversenyek hangulatához kellett alkalmazkodnia. Ezek a külső ösztönzésre írt versek művészileg is gyengék, nem érnek föl Juhász Gyula költői alkotásainak színvonalára.

643. Betlehemi üzenet a vakoknak. A Homokóra 1928. dec. 22-i számából. Először a Délmagyarország 1918. dec. 25-i számában jelent meg. Kézirata, — mely a legelső fogalmazást őrzi — Étsy Emilia birtokában. Innen közölte egy sajtóhibával és a második szakasz hasonmásával [Magyar László] m. l. a Pestmegyei Hírlap 1958. dec. 25-i számában.

Változatok:

Cím: <i>A vakoknak</i>	k
<i>Karácsonyi üdvözlét a világtalanoknak</i>	D
5 <i>egeknek</i>	k
7 <i>csilláma</i>	k, D
8 <i>Az Édené, mit búsan elhagyott.</i>	k
<i>fájó</i>	D
9 <i>előde,</i>	k, D
11 <i>Túl földi harcon és meddő kudarcon</i>	k
<i>kudarcon,</i>	D
12 <i>intenek!</i>	k, D
15 <i>Ki istent lát a múltó gyönyör arcán,</i>	k
16 <i>vak, szegény, ki nem talált</i>	k
<i>vak, szegény</i>	D
18 <i>Istent magát, kinek a lelke fény,</i>	k, D
20 <i>Isten színe</i>	k

21	Apostol,	k; D
22	Egyetlen fény éjünkben ez ige.	k
	Ennél különbet nem mond senki se,	D

Versét valószínűleg a költő olvasta föl a szegedi vakok intézetében, a szerb megszállás alatt levő Újszegeden, dec. 22-én. Az ekkor tartott karácsonyi ünnepélyről szól prózai beszámolója is a Délmagyarország 1918. dec. 24-i számában:

VAKOK KARÁCSONYA

Karácsonyestére mentem a vakokhoz, akiket boldogoknak gondolok, mert nem látják ezt az ellenséges és idegen világot, amely kívül és belül van és el akarja vinni a karácsonyfánkat és nem akarja elküldeni a szününket, hogy a szeretet gyér lángja mellett valami más is melegítsen. . . A vakok sugárzó arccal néztek egy szép világba, amelyet én, a költő látok néha, ha lehunyorom a szememet és hallgatom a beethoveni csendet. A vakok úgy néznek, mint akik egyetlen csodát várnak. . . és ez a csoda késik, egészen az örök világosság küszöbéig. A vakok nem látták a szerb katonákat, akik honvágyó, bús gyönyörűséggel bámulták a szegény, könnyesen csillogó magyar karácsonyfát; nem látták az angol misszi katonaköpenyben, nem látták az átszellemült arcú barátot, — a világtalanok csak Chopin gyönyörű zenéjét hallották és a szeretet ígéit, hogy mindnyájan egy Atyának gyermekei vagyunk és azt hallották, hogy szeretet és béke és boldogság a karácsony. . . Kinn az estében sötétan hallgatott az elhervadt liget és komoran gubbasztott a másik parton a város, a fekete folyóra a híd fekete szivárványa borult és én fázósan ballagtam a világtalan világban. Miltonra gondoltam, a nagy elődre, aki vakon és árván látta az eget. . .

A katonaköpenyes angol miss — amint a Szegedi Állami Levéltárban őrzött ferences rendháznaplóból, Zadravetz István bejegyzéséből kitűnik — egy milliomos angol lány, aki vagyonát a szerbek iránti rokonszenvből a szerb hadsereg segítésére áldozta, s ő maga szerb őrmesteri egyenruhában részt vett a szerb csapatok akcióiban.

A barát: Zadravetz István (sz. 1884.), a későbbi hírhedt ellenforradalmár püspök.

A Délmagyarország ugyane napj számának híre beszámol a vakok intézetében lezajlott vasárnap délutáni ünnepségről, melyen többek közt Zadravetz is beszélt, Chopin etűdjeit pedig Vanyóczy György világtalan zongoratanár adta elő, de sem Juhász Gyula megjelenéséről, sem verséről nem szól. Lehetséges, hogy a hírt maga a költő írta, s szerénységéből nem említette szereplését. De az is lehet, hogy a vers a karácsonyi ünnepségen el sem hangzott. Étsy Emilia ugyanis — amint Magyar László idézett közléséből tudjuk — úgy jutott a vers kéziratához, hogy eredetileg, a költő kérésére, ő szavalta volna a vakok karácsonyi ünnepélyén e verset, de a színházi előadások miatt (délután és este is föl kellett lépnie) nem maradt ideje, hogy átjusson Újszegedre. Így lehetséges, hogy az elmaradt verset csak nyomtatásban, három nappal később küldhette „karácsonyi üdvözlésként” a szegedi vakoknak a költő.

1919

644. Francia katonának. A Tűz 1919. jan. 23-i számából. A 8. sorban a verstanilag fölösleges névelőt (a *fejed*) elhagytuk.

A délvidéki francia csapatok első egységei 1918. dec. 10-én jelentek meg Szegeden. Vö. Ö. 1: 124—126. I. Ld. még Tonelli Sándor: A franciák Szegeden. Szeged 1939. 4. l.

Történeszek szerint e vers olvasását a francia tisztok hadbíróssággal fenyegetőzve megtiltották katonáiknak. Ld. Karsai Elek—Pintér István: Darutollasok. Budapest 1960. 17. l.

645. . . io sono pittore. Az *Ez az én vérem* című kötetből (32—33. l.). Először az Esztendő 1919. februári számában jelent meg. Itt a 12. sorban hibásan *álmai* alak van.

Io sono pittore (Anch'io sono pittore): én is festő vagyok! Vö. az *Anch'io. . .* című verssel.

646. És mégis . . . Az *Ez az én vérem* című kötetből (41—42. l.). Először az Esztendő 1919. februári számában jelent meg. Itt az 1. sor végén pont volt.

647. A mizantrop . . . A *Hárfa* című kötetből (73. l.). Az *Ez az én vérem* című kötetben (40. l.) való megjelenése előtti közléséről nem tudunk. Megjelent még a Szegedi Szemle 1928. okt. 20-i és A Reggel 1930. máj. 19-i számában is. E két helyen több sajtóhibával:

Cím: <i>A Mizantróp</i>	R
<i>A mizantróp</i>	SzSz
1 <i>teheneket</i>	R
3 <i>Én</i>	SzSz, R
5 <i>Én</i>	SzSz, R
7 <i>Én</i>	SzSz, R

A vers időrendi helyét a Dugonics Társaság febr. 16-i ülése szabja meg. Ezen ugyanis Juhász Gyula — három másik, közelebbről meg nem határozható versével együtt — ezt is fölolvasta. A Délmagyarország 1919. febr. 18-i számában Várossy Gyula számolt be részletesen az ülésről, s Juhász szerepléséről a következőket írta: „Juhász Gyulát, a mi külön is szeretett és hazánk ünnepeit költőjét meleg szív, hangos taps fogadta. Ha ő egyedül olvas is fel az ő halk, értelmes és hangsúlyozott hangján, a lelkek temp-lomi ünnepe van. Négy kicsiny versikét, négy gyöngyvirágszalat nyujtott, rajta csillogott könnye, illatát bánatos sóhaja vitte s mindenki érezte a mélységes hangulatban az emberi nagy igazságokat. — Szeretem a lovat, a tehenet, a tücsköt, az embert is, csak — ne bántana. . . énekelte szomoruan és szavai tapsviharba fultak.”

648. A szemeim. Az *Ez az én vérem* című kötetből (14. l.). Először a Délmagyarország 1919. márc. 9-i számában jelent meg. Mindkét helyen a cím alatt ajánlás: „*Dr. Leitner Vilmosnak.*”

A Délmagyarország közlésében a 6. sor végéről hiányzik a pont.

Ez a vers Juhász Gyula első jelentős költői vallomása a szocialista jövő mellett. A Délmagyarország ugyane számában jelent meg ugyanis *Új hit* című vezércikke, amely a költőnek a nyugati demokráciák, a wilsoni elvek iránti korábbi illúzióiból való teljes kiábrándulását és a bolsevizmusba, a szocialista viláforradalomba vetett hitét hirdeti meg. „*Ex Oriente lux*” — írja e cikkében Juhász. „*A világtörténelem egy új fejezete kezdődik, de az iniciálé nem latin betű, se gót, hanem cirill!*”

A vers ajánlását és tárgyi hátterét a következő adatok világítják meg: Dr. Leitner Vilmos (1872—1940) budapesti egyetemi magántanár, 1908 óta a szegedi szemkórház vezetője, valószínűleg vizsgálta Juhász szemét, összefüggést keresve kínzó főfájása és a szem egészsége között. Egy évvel előbb, 1918. ápr. 9-én Juhász Gyula Eörsi Júliához a következőket írta: „Kedves Júliám, tegnap szemtükörvizsgálatot kértem egy specialistától, aki ezt megcsinálta és konstataálta, hogy mindakét szemfenék tiszta, ép, tehát nem agytumoritól van a fejfájás. De hogy mitől van és miért nem lehet rajta segíteni, azt ő sem mondta meg.” (Tiéd a sírig. 95. l.)

649. Forel Ágostonnak. Az *Ez az én vérem* című kötetből (31. l.). Először a Délmagyarország 1919. márc. 27-i számában jelent meg. A kötetben a következő keltezés a vers alatt: (1918 nyarán.) Ez azonban valószínűleg téves: ha valóban 1918 nyarán írta volna, akkor bizonyára már az első közléskor föltüntette volna, hogy korábbi vers.

A Délmagyarország közlésében az 1. és 14. sor végéről hiányzik a vessző, a 7. sorban pedig *Derengni* helyett hibásan *Derengeni* áll.

Forel Ágoston (1848—1931): svájci elmeorvos, az alkoholizmus és prostitúció elleni nemzetközi mozgalom vezető alakja, a háborúellenes pacifista mozgalom nemzetközi tekintélyű egyénisége.

Juhász Gyula korán fölfigyelt Forel munkásságára. Jávor álnéven a váradi Szabadság 1908. márc. 28-i számában méltatta a svájci professzor munkásságát pesti útja alkalmából. Forel 1910. márc. 9-én Nagyváradon, 14-én Szegeden is tartott előadást (Váradon Antal Sándor, Szegeden Hollós József volt Forel eszméinek híve és terjesztője); valószínű, hogy ezek valamelyikét Juhász Gyula is meghallgatta.

650. Dal. Az *Ez az én vérem* című kötetből (39. l.). Először a Délmagyarország 1919. ápr. 3-i számában jelent meg.

Írásjelekben mutatkozó eltérések a Délmagyarországban:

- 1 *halkan*
- 2 *panasz*
- 6 *szomorúsága,*

651. A tücsökre . . . Az *Ez az én vérem* című kötetből (47. l.). Először a Délmagyarország 1919. ápr. 6-i számában az *Új Versek* című ciklus cím nélküli I. részeként jelent meg. (A II. rész az *Emlékek útján* című vers.)

Változat (a Délmagyarországban):

- 10 *És szeliden,*

Javításként a 9. sor végére vesszőt tettünk. A vessző hiánya az első közlésben érthető, mert a korabeli helyesírás szerint az *és* elé nem tettek vesszőt. A költő módosította a 10. sort, de megfeledezett az előtte levő sor végi írásjel pótlásáról.

652. Emlékek útján. Az *Ez az én vérem* című kötetből (47—48. l.). Először a Délmagyarország 1919. ápr. 6-i számában az *Új Versek* című ciklus cím nélküli II. részeként jelent meg. (Az I. rész *A tücsökre . . .* című vers.)

Változat (a Délmagyarországban):

- 14 *A magyar bánat*

Az 5—6. sor utalása talán Várnai Jankára vonatkozik; Juhász szakolcai

tartózkodása idejének egy részében Várnai a pozsonyi színháznál volt. A 7–8. sor Tonhaiser Arankának, lévai házigazdája leányának zongoraszávét idézi. Féja Géza írja egy Juhással 1934-ben folytatott beszélgetés nyomán: „Azt is megvallja, hogy kife volt szerelmes Léván, T. Arankába, dehát ügyetlen volt: — Aranka folyton azt játszotta zongorán, hogy »Szegény, szegény gyászvitéz. . . « Igaza is volt. . .” (Magyarország, 1934. márc. 21.) Ugyancsak Féja teszi hozzá a Tonhaiser Arankával 1957 végén folytatott beszélgetése alapján: „Megkérdem, hogy igaz-e a »gyászvitéz« nótája? Bizony gyakran játszottam, hogy bosszantsam.” (Kortárs, 1958. február, 252. l.) A költő emlék-témáit tartalmazó jegyzetei közt is olvassuk: „*Bamba, bamba gyászvitéz.*”

A 9–10. sorra vonatkozóan ld. az *Ujvidéki emlék* című vers jegyzetét.

A 11–12. sorral kapcsolatosan Ádám Lászlónak a költő adatain nyugvó interjúja (Esti Kurir, 1929. jan. 22.) annyit mond, hogy a máramarosszigeti ideál előkelő, zöldszemű nő volt, aki jól tudott lovagolni. Vö. még Grezsa Ferenc, ItK. 1958. 354. l. és a *Nefelejcs II., Máramarossziget* (714. sz.), *Tutajok a Tiszán és Szigeti emlék* című versekkel.

653. Szeged. A *Hárfa* című kötetből (62. l.). Először a *Ritmusok* című ciklus cím nélküli I. részeként a Délmagyarország 1919. ápr. 9-i számában jelent meg. Utána az *Ez az én vérem* című kötetben önállóan, végleges címmel (6. l.). A *Hárfa* után még közölte A Reggel 1933. aug. 28-i száma is, a 11. sor végén vessző nélkül, és a 13. sorban a nyári közlés kedvéért (Kilényi vagy a szerkesztőség által) a *tavasziget*-et *nyáriég*-re javítva. Ez a javítás nem származhatott a költőtől, mert ő 1933. júl. 5-e óta ismét az idegklinikán volt, s bár augusztus közepétől kezdődően jobban érezte magát, a kezelési adatokból kitűnően állapota még aligha engedte meg a versírást, szöveggondozást. A 4. sorban az első közlésekben a költő sajátos írása szerint *Atilla* áll.

654. Tegnap, holnap. Az *Ez az én vérem* című kötetből (17. l.). Először a *Ritmusok* című ciklus cím nélküli II. részeként a Délmagyarország 1919. ápr. 9-i számában jelent meg. A végleges címmel közölte még a Makói Reggeli Újság 1923. jún. 17-i száma is.

Változatok (a Délmagyarországban):

- 3 átment (sajtóhiba!)
- 6 *Virrasztottam és fölzkogtam*
- 12 *száműzötted messze én,*
- 13 *élet,*
- 14 *Magyarország*

Javításaink:

A 8. és 9. sor végére vesszőt tettünk, a 13. sor végén a hibás pontot az első közléssel egyezően vesszőre javítottuk.

A *szemeim* után ez a másik Juhász-vers, amely félreérthetetlenül vall a proletárforradalom mellett. Figyelemre méltó, hogy az imperialistáktól körülkerített országban is a jövő országát látja a költő. Megjelenése időpontjában Szegeden sajátos egyensúlyi helyzet állott fenn a proletárforradalom és az ugrásra kész ellenforradalom erői között: e napokban Juhász még bizakodva tekintett a jövőbe.

655. Testamentum. Az *Ez az én vérem* című kötetből (8. l.). Először a Délmagyarország 1919. ápr. 16-i számában jelent meg, mint a *Moll és dur* ciklus

első része. Közölte még a Szegedi Szemle 1928. okt. 20-i száma is, a 25. sorban hibás *Miért* kezdőszóval.

Változatok (a Délmagyarországban):

- 12 *szemem.* (sajtóhiba!)
- 13 *napot.*
- 18 *Akarom én ez így is lesz, tudom,*
- 21 *szép*
- 25 *elátkozott,*

Javításaink: 10 A kötetben hosszú *ú*-val szereplő *félúton* szó *ú*-ját a rím és ritmus követelményeinek megfelelően röviden adjuk.

A 21. sor végi vessző alsó része letörött; pontnak is látszhat, de tüzetesebb vizsgálat és összevetés, valamint értelem szerint sem lehet pontnak tekinteni.

A költő életművének ez a tárgyilagos, őszinte önmegítélése különösen akkor válik rendkívül fontossá, ha megjelenésének idejére jól figyelünk: azokban a napokban íródott, amikor még a költő a munkásosztály jövőjéért tevékenykedett, írt, szónokolt. Tehát amihez ő maga viszonyítja életművét, „a fölpirkadó nap”: a szocialista jövő! Ez a fölpirkadás egyébként ettől kezdve — a bukás után is, sőt talán még fokozottabban — jelképpé válik Juhász költészetében, éppen a szabad, demokratikus és szocialista jövő, a föl szabadulás szimbólumává.

656. *Tavaszi éj.* Az *Ez az én vérem* című kötetből (10–11. l.). Először a Délmagyarország 1919. ápr. 16-i számában jelent meg a *Moll és dur* ciklus második részeként.

657. *Husvétra.* A Szeged 1921. márc. 27-i számából. Először a Délmagyarország 1919. ápr. 20-i számában jelent meg. Ennek a közlésnek egy kivágata megvan a Kilényi-gyűjteményben a költő saját kezű javításaival; ezt tekintette kéziratnak, s innen közölte e verset Paku (2: 119–120., 363. l.). Alapszövegünk után megjelent még a vers a szegedi Színházi Újság 1923. márc. 31-i számában is, de mivel ez az első közléssel egyezik meg, nyilván mechanikus újraközlése, s így nem ezt, hanem a jelentős átdolgozásról tanúskodó 1921-es közlést vettük alapul.

Változatok:

Cím: *Husvéti stanzák*

Husvéti stancák

1	<i>Köszöntelek, te mindig visszatérő</i>	D
2	<i>A költő az a-t e-re javította</i>	SzŰ
3	<i>csókjában</i>	D, SzŰ
4	<i>Te zsendülő, te zendülő</i>	D, SzŰ
	<i>A második te-t és-re javította</i>	k
5	<i>Köszöntelek, élet,</i>	D, SzŰ
6	<i>csillogó dalom:</i>	D, SzŰ
7	<i>Ó nékem már a gyász is röpke álom</i>	D, SzŰ
8	<i>S e lét: diadal a szomorúságon!</i>	D, SzŰ
	<i>Az e-t a-ra javította</i>	k
9	<i>zálog</i>	SzŰ
10	<i>ringatózon e</i>	D
	<i>A ringatózon szóvégi betűjét m-re bővítette</i>	k

<i>ringatódzon</i>	SzÚ
11 <i>Öröm,</i>	D, SzÚ
12 <i>Öreg Faustod szólít, jöjj, remény,</i>	D, SzÚ
13 <i>Virágot kínál véröntözte árok,</i>	D, SzÚ
14 <i>üdvözöllek én,</i>	D, SzÚ
15 <i>van:</i>	D, SzÚ
16 <i>csókok,</i>	D, SzÚ
<i>A csókok szót átjavította: csókban</i>	k
18 <i>annyi nemzedék,</i>	D, SzÚ
19 <i>mondok</i>	D, SzÚ
20 <i>A neki szó e-jére ékezetet tett.</i>	k
21 <i>A tulzeng u-jára ékezetet tett.</i>	k
22 <i>reményt...</i>	D, SzÚ
23 <i>zöld lombban</i>	D, SzÚ
24 <i>Hirdesd, ó élet, hogy föltámadás van!</i>	D, SzÚ
<i>Az ó szócskát csak-ra javította.</i>	k

Javításunk:

7 A sajtóhibás és szócskát a többi változattal egyezően és értelem szerint is is-re javítottuk.

11 A sor végére vesszőt tettünk.

658. Májusi óda. Az *Ez az én vérem* című kötetből (20—21. l.). Először a Délmagyarország 1919. máj. 3-i számában jelent meg, innen vette át a Makói Újság 1919. máj. 9-i száma. „A költő legközelebb megjelenő új könyvéből” — megjegyzéssel.

659. Terzinák Móra Ferencnek. A *Hárfa* című kötetből (78. l.). Egyszerre jelent meg a Délmagyarország és a Szegedi Napló 1919. máj. 13-i számában. Mindkettő alatt keltezés: *Szeged, 1919. V. 11.* Utána az *Ez az én vérem* című kötetben (46—47. l.).

Változatok:

9 <i>által,</i>	D, SzN
15 <i>irtál</i>	D
18 <i>lett</i>	D, SzN

A Szegeden már május első napjaiban uralomra került ellenforradalmi erőik május 9-én a forradalmak alatt „kompromittált” Móra Ferencet a Szegedi Napló főszerkesztői tisztségéből való távozásra kényszerítették. Ugyane napokban, május 7-én bántalmazták Juhász Gyulát az ellenforradalmi tanácsülésen, s 9-én távoznia kellett a színház éléről is. A forradalom bukása és közös sorsuk fakasztotta e verset.

660. Békét! Az *Ez az én vérem* című kötetből (39. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk. Időrendi helyét az *Ez az én vérem* című kötet lezárásának ideje adja: az utolsó megjelent vers a *Terzinák Móra Ferencnek*; a készülő kötetről az első hír máj. 3-án (ld. a kiadástörténeti részt).

Egyébként tartalmából, letörtéséből is valószínű, hogy 1919 májusában, a Szegeden már uralomra jutott ellenforradalom időszakában írta. A következő versek is májusban születhettek.

661. Nyárai Antalnak. Az *Ez az én vérem* című kötetből (40. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk. Időrendi helyére vö. a *Békét!* című vers jegyzetével. A címbeli név y-ját a színész nevének helyesírása szerint és a *Nyárai* című verssel egyezően i-re javítottuk.

662. Szerenád. Az *Ez az én vérem* című kötetből (48. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk.

Amennyiben korábbi megjelenése valóban nincs, akkor a vers minden bizonnyal Zöldi Vilmának szól (3. sor). A 10. sor képe („várom a hajnalt”) — mint a *Testamentum* (655. sz.) jegyzetében említettük — a költő verseiben a jobb jövő reményének egyre gyakrabban ismétlődő szimbóluma.

A 7. sor végére mi tettünk vesszőt.

663. Szerelem? Az *Ez az én vérem* című kötetből (48—49. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk. Az 1. sorban a *tudom* szó után az 5., 9. és 13. sorokkal analóg módon vesszőt tettünk.

Ha korábbi megjelenése nincs, ez is Zöldi Vilmának szól.

664. Hiába... Az *Ez az én vérem* című kötetből (49. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk.

Scheiber Sándor mutat rá (i. m. 64. l.), hogy a 2. sor képzetében szentírási reminiscencia (Num. XXIV, 5: „Mily szépek a te sátraid, Jákob.”) rejlik.

665. Szőke fény. Az *Ez az én vérem* című kötetből (50. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk.

Az 1. sor valószínűleg szintén Zöldi Vilmára vonatkozik; az 5. sortól Eörsi Júlia vagy talán Sárvári Anna emléke tűnik föl, először a Júliával való találkozás óta. (Nem számítva a *Dulcineának* című vers egészen ellentétes mondanivalóját.)

666. Ki tudja? Az *Ez az én vérem* című kötetből (50. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk. Keletkezésének idejére (május) az 1. és 8. sor is utal.

667. Fejfa, 1919. A *Hárfa* című kötetből (81. l.). Az *Ez az én vérem* című kötetben (51. l.) való megjelenés előtti közléséről nincs tudomásunk. Itt a cím még évszám nélkül szerepelt; a Kilényinek adott s gyűjteményünkben levő példányba, amelyből a *Hárfába* válogatta a verseit, a költő saját kezűleg jegyezte a cím mellé az évszámot.

A *Hárfa* közlését az *Ez az én vérem* közlése alapján annyiban helyesbítettük, hogy a 20. sorban a *hūs* és *fekete* jelzők közé vesszőt tettünk. Megjelent még a Rozsnyay Kálmán szerkesztette Ady koszorúja című kötet (1925) 68. lapján.

Eltérések a Rozsnyay-féle közlésben:

9 *Mert dal, remény, mind szörnyű korai volt,*

12 *a legilletőbb itt.*

Hangulata szerint is 1919 májusában születhetett, mert ebben is érezni a már letört remények miatti kiábrándultságot. A 15—16. sorra vonatkozóan ld. a *Francia katonának* című vers jegyzetét; a Szegedre megszálló francia csapatok főként gyarmati népekből, szenegáli négekből állottak.

668. Consolatio. A Délmagyarország 1919. máj. 24-i számából. *Kötetben először.* Ajánlása: „Zöldi Vilmának.”

A cím (Vigasztalás) Zöldi Vilma apjának, Zöldi Márton írónak (1854–1919) ápr. 26-án bekövetkezett halálára utal. Juhász Gyula a Délmagyarország 1919. máj. 31-i számában *Két magyar író* címmel prózai emlékezést is írt róla. (A másik író: Gozsdu Elek.)

669. Ocskay Kornél. A *Nefejejcs* című kötetből (35. l.). Először a Délmagyarország 1919. aug. 20-i számában jelent meg, *Színházi Szonettek* főcímmel, a *Búcsú Robin pajtástól* című verssel együtt. Legkorábbi kézírata megvan Ocskay Kornél birtokában 1919. június keltezéssel. Hasonmását közölte Fedor Ágnes a Nők Lapja 1957. ápr. 4-i számában.

Változatok (a kézíraton):

- 1 régi tünde
- 2 derűs,
- 4 hinti rajt' az ősi hegedűs,
- 5 régi ballagó
- 11 nemes,
- 12 Szép (áthúzva)
végtelenje,
- 13 benne.

Javításaink:

- 9 A sor végére vesszőt tettünk.
- 12 A sor végére — a kézirattal egyezően — vesszőt tettünk.

670. Hermia. A *Hárfa* című kötetből (84. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 6-i számában jelent meg, *Új versek* főcímmel. Utána a *Nefejejcs* című kötetben (16. l.).

A Szentivánéji álom Hermia szerepét Zöldi Vilma játszotta a szegedi színházban. A vers tehát neki szól. A 7. sor *erkély* szavával vö. a *Szerenád* (662. sz.) és az *Emlék* (709. sz.) című versek 1. sorát.

Ivor: elefántcsont fehérségű.

671. Nászút. A *Nefejejcs* című kötetből (18. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 6-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel.

Olaszországi tervei főként Eörsi Júlia hatásával hozhatók kapcsolatba (vö. ItK. 1954. 327. l. és ezzel egybevágón Eörsi: Tiéd a síríg. 27., 82–83. l.), így elsősorban e verset is Júlia-versnek hinnők. Nem lehetetlen azonban, hogy Zöldi Vilma is járt Itáliában, s ez a vers is, mint az ez idő tájt írott szerelmes versek általában, neki szól.

Giovanni Bellini (1430–1516) híres *Madonna*-képei főként velencei templomok, kápolnák díszei.

672. Titkos értelmű rózsa. A *Nefejejcs* című kötetből (17. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 6-i számában jelent meg, *Új versek* főcímmel.

Nem dönthető el megnyugtatóan, hogy Júlia-vers-e, vagy Zöldi Vilmának szól. Júlia-vers volta mellett szólna, hogy a címe (*rosa mystica*) a vallásos terminológiából való, s a költőben ez idő tájt ezt a vonást elsősorban Eörsi Júlia hatása erősítette (vö. a *Vigilia* 22. sorát, a *Gioconda* 27. sorát), sőt a költőnek Eörsihez 1918 áprilisában írott levelében is előfordul: „*Szűzi nyakad*

titkos értelmű rózsái nyílnak-e még nekem...” (Tiéd a síríg. 91. l. Vö. még uo. 133—134. l.).

Viszont Zöldi Vilmának szóló versnek hisszük egyrészt megjelenési idejéből — ebben az időszakban működik Zöldi Vilma Szegeden, s a költő hozzá hódoló verseket ír (*Szerenád, Szerelem?, Szőke fény, Consolatio, Hermia, Nászút*) vagy ajánl (*Új Faeton*), — másrészt a vele együtt megjelent versekből (*Hermia, Nászút*).

Kispéter András (Juhász Gyula. Budapest 1956. 167. l.) a versnek politikai értelmet tulajdonít:

„A szegedi ellenforradalmi kormány idejében írja a *Titkos értelmű rózsá* című költeményét. Így kezdi: »Lehet, hogy soha ki sem ejtem, Mit boldog fájón rejt a lelkem. Mint gyémántot a szürke tokban, Hordom e kincset mely titokban.« Nem tudjuk, mi a titok, de érezzük, hogy komoly dologról van szó: »Szent e titok s e némaság szent, A sírban mondok rája áment« — írja. — Valami olyant szeretne a költő kimondani, amit nem mer. De ha nem is mondja ki, mégis benne van az a költeményben. Azt mondja: »De szemeimben ott lobogsz majd S te adsz ajkamra hosszú sóhajt.« Mi lehet az, ami az ellenforradalomban hosszú sóhajt adhat annak a költőnek az ajkára, aki életét a forradalomra tette fel? Szeged teljesen el van zárva az ország többi részétől — a tanácskormány helyzete egyre válságosabb. Juhász Gyula a proletárdiktatúra idején úgy érezte, az eszme, melyért a kommunisták küzdenek, nagyszerű, szép. Nemegyszer tesz a proletárhatalom mellett félreérthetetlen vallomást. Úgy érzi, kommunista tudna lenni, de a gondolat már nem tud benne valóban megélni. Azonban, amikor bukni látja a nagy ügyet, érzi, hogy mennyre egy volt vele. Fáj neki, hogy ezt azért nem mondhatja ki, talán sohasem. De tudja, hogy ez ad neki erőt egy életre.»

Bár a kandidátusi vitában Baróti Dezső mint opponens rámutatott e magyarázat alaptalanságára, Kispéter fönttartotta nézetét (Az MTA I. Oszt. Közl. 1957. 11: 248—249. l.).

673. Tájékp. A *Nefelejcs* című kötetből (41. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 6-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel.

Valószínű, hogy ez is Zöldi Vilmának szól, bár az utolsó sorának képe, mely a *Milyen volt...* 9. sorával és a *Glória* (505. sz.) 1. sorával rokon, az Anna-émlékkel való átszövődést is mutatja.

674. Gazdag szegénység. A *Nefelejcs* című kötetből (40. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 6-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel. Itt a 11. sor végéről hiányzik a vessző; ez lehetővé tesz másfajta hangsúlyozást, értelmezést.

675. A démonhoz. A *Nefelejcs* című kötetből (73. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 13-i számában *Új versek* főcímmel.

A Délmagyarországban a 4. és 7. sor végéről hiányzik a vessző. A kötetben a 8. sorban sajtóhiba következtében *tiportan* helyett *tiportam* áll; ezt az előző közléssel egyezően javítottuk.

A költő betegségével kapcsolatosan vö. az *Új szonettek* című vers II. részét és jegyzetét, az *Egy virágért* című vers 9—11. sorát.

Az utolsó sorral („*tündöklő szemem*”) kapcsolatosan ld. a *Szemek* című vers jegyzetét.

676. Szép csöndesen. A *Nefelejcs* című kötetből (19. 1.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 13-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel. Valószínűleg szintén Zöldi Vilmának szól.

677. Souvenir. A *Nefelejcs* című kötetből (24. 1.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 13-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel.

678. Nászdal. A *Nefelejcs* című kötetből (21. 1.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 13-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel. Közölte még a nagyváradai Magyar Szó 1920. márc. 14-i száma az *Este* című verssel együtt, a következő megjegyzéssel: „E legújabb verseit Juhász Gyula a Magyar Szó számára írta és küldötte.”

Eltérések (a Magyar Szóban):

1 a sorsom

5 nézek

6 van: az örök

7 szép volt.

10 végtelenség!

A kötetben a 3. sorban sajtóhibából *homlok* áll; Paku is így (1: 219. 1.), de Tolnai (215. l.) már javítva közli. A Kilényinek adott *Nefelejcs* című kötetben maga a költő javította.

679. A Munkásotthon homlokára. A Délmagyarország 1919. júl. 15-i számából. Először Papdi György közölte a Tiszatáj 1947. áprilisi számában (19–20. l.), megjelenési helyének közlése nélkül és pontatlanul. Azóta minden közlés ezt követte.

Az 1. sorban a *belépsz* után vesszőt, a 4. sor végére pontot, a 21. sor végére vesszőt tettünk.

A francia parancsnokság az ellenforradalmi tiszték követelésére a munkásság sztrájkjai miatt május végén bezáratta a forradalom idején kapott, a Berliini körút 16. sz. alatti laktanyából lett Munkásotthont. Mikor végre újra visszatérhettek oda a munkások, kis ünnepséget rendeztek. Erre az alkalomra írta a költő e verset.

A Délmagyarország 1919. júl. 17-i száma a hírek közt erről többek között ezeket írja: „A szegedi munkásság csaknem öt hét után kedden délután ismét bevonult Berliini körüti otthonába... A munkásság bevonulása a Munkásotthonba egyébként egyszerűen, de mégis ünnepélyesen folyt le. Az egyik pártvezetőségi tag felolvasta Juhász Gyulának, a kiváló poétának *A Munkásotthon homlokára* című szép alkalmi versét, amelyet a Délmagyarország közölt. A munkások lelkesülten hallgatták végig a munka gyönyörű himnuszát és meleg ünneplésben részesítették a távollevő költőt.” Vö. Péter László: A szegedi munkásság otthonai. Délmagyarország, 1956. aug. 19. — Péter László: A Munkásotthon homlokára. Magyar Nemzet, 1959. júl. 15.

A bukás utáni letörtségből e jelentős versével emelkedik ki a költő, és hirdeti meg szolidaritását a szegedi munkássággal. Ez a vers, mely csak a fől-szabados után vált közismertté, azóta Juhász Gyula egyik legtöbbit idézett és szavalt költeménye. Különféle alkalmakkor lapjaink, folyóirataink újra és újra közölték.

680. Tápén. A *Nefelejcs* című kötetből (75. 1.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 20-i számában jelent meg, *Új versek* főcímmel és *Tápé* címmel. Itt

a 15. sorban *messziségek* áll. Megjelent még a Délmagyarország 1934. febr. 25-i számában.

681. Néma válasz. A *Nefelejcs* című kötetből (20. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 20-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel.

Az 1. és 3. sor végére vesszőt tettünk, a 14. sorban sajtóhibás *csuklódik* alakot az első közléssel egyező helyes alakban adjuk. A Kilényinek adott *Nefelejcs* című kötetben maga a költő törölte a fölösleges betűt. Ugyanitt a szótagszám követelményeinek megfelelően a *hogy* alakot *hogyan*-ra egészítettük ki.

Valószínű, hogy még mindig Zöldi Vilmának szól a hódolat. Eőrsi úgy idézi sorait (i. m. 94. l.), mintha neki szólt volna (állítólag levél mellékletként kapta a költőtől), ez azonban nem valószínű.

682. Dózsa feje. A *Hárfa* című kötetből (86. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 27-i számában jelent meg, *Új versek* főcímmel, utána a *Nefelejcs* című kötetben (30—31. l.).

Nyomdai jellegű eltérések:

21 <i>éjten éjjel,</i>	D, N
23 <i>őrszem</i>	D, N
28 <i>temetőben.</i>	D

A Dózsa fejére vonatkozó hagyomány, melyet Juhász Gyula e versében is (ld. még *Az alsóvárosi temetőben*) földolgoz, Verancsics Antal emlékirataiban maradt fenn; a költő számára bizonyára Márki Sándor Dózsa-monográfiája (1913) közvetítette. A költőt a téma annyira foglalkoztatta, hogy a húszas évek közepéről, végéről származó thematái közt is említi („*Dózsa feje*”); valószínűleg a *Szegedi őskert* című prózai emlékezései közt akarta újra megírni.

Kispéter András (i. m. 174—176. l.) úgy véli, hogy a költő „Dózsa fölkelő seregében a Vörös Hadsereg őseit, »az első vörös hadsereget« látja.” Ezzel kapcsolatosan hivatkozik Juhász egy későbbi prózai cikkére, amelyben ez az azonosítás közvetlenebbül is megfogalmazást nyer (*A legelső forradalom városunkban*. Krónika, 1919. okt. 15.). A két összevetés azonban nem helytálló, mert bár csak két és fél hónap különbség van a két megnyilatkozás között, ez a két és fél hónap döntő a költőre ható világtörténelmi események és hazai fordulatok szempontjából. A vers írásakor még nem gondolt ilyen összefüggésre. A cikk megírásakor ugyan valóban tesz ilyen összehasonlítást, de az nem egyértelműen a forradalomhoz való hűségéről vall, hanem ellenkezőleg: arról az akkoriban kialakuló jellegzetes nézetéről árulkodik, amely forradalmat és ellenforradalmat, „fehér” és „vörös” terrort egyaránt elítél.

683. Az élő halottak háza. A *Nefelejcs* című kötetből (58—59. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 27-i számában jelent meg *Új versek* főcímmel. Itt a 6. sor *karbol* szava hosszú ó-val. Közölte a Szakasits Árpád szerkesztette Harcos énekek című versgyűjtemény (147—148. l.) is.

Az élő halottak háza, „*a fehér és csöndes palota*”: a budapesti Moravcsik-klinika (Balassa u. 6.). Itteni emlékei későbbi prózai írásaiban is sokszor foglalkoztatják (vö. Ö. I: 267—272, 2: 31—34., 72—79. l.). Vö. az *Ének Tompa Mihályhoz 1917 őszén* című vers jegyzetével.

Kispéter András szerint (i. m. 169. l.) a vers „kemény vádirat az ellenforradalom ellen.” Ezt ő főként a 22. sorból következteti. A klinikai elbeszélésekből is kitűnik azonban, hogy a költő itt nem elsősorban az ellenforradalomra céloz

(ez anakronizmus is lenne részéről!), hanem főként és konkrétan a háborúra, amelynek idegrokkantjai töltötték meg zömmel 1917-ben a klinika kórtermeit, s másodsorban és általánosítva: az egész zaklatott, idegtépő, roncsoló korra, az imperializmus korszakára.

684. Az én magányom. A *Nefelejcs* című kötetből (60. l.). Először a Délmagyarország 1919. júl. 27-i számában jelent meg, *Új versek* főcímmel.

A 9. sor végére vesszőt tettünk. Ugyancsak a 9. sorban a *nagy* és *magányos* jelzők közé is vesszőt tettünk.

685. Költők, barátim . . A Pásztortűz 1923. ápr. 7-i számából (422. l.). Először a Délmagyarország 1919. aug. 3-i számában jelent meg. A Petőfi-múzeumban megvan a Mikes-féle hagyatékból való gépelt példánya, amely pontatlanul, de lényegében az első közlést követi; erre vonatkozóan ld. alább Tóth Árpád levelét.

A Pásztortűzben való újraközléskor a következő „kopf” jelent meg a vers címe alatt:

Testvéri és kartársi üdvözlettel küldi Önnek és Ön útján-a „Pásztortűz”-nek Kolozsvárra e verset hálás köszönettel:*

*Budapesti munkatársunknak

Juhász Gyula

Változatok (a Délmagyarországban):

- 1 *éltek?*
- 10 *egyszer,*
- 12 *tücsök nesze.*
- 17 *Babits Mihály a Vitéz utca sarkán*
- 18 *ablakot.*
- 24 *Nagyon sötét és bánatos szemed!*
- 25 *miért*
- 27 *Ady Endre . . .*
- 29 *Talán egy-két új verset elsirok még,*
- 30 *szeretek . . .*
- 31 *még?*
- 32 *hát feleljetek!*

Babits Mihály az *Ez az én vérem* című kötet ismertetése során, Az egyetlen verseskönyv című cikkében, a Nyugat 1919. novemberi számában (1000. l.) erről a versről írja: „Mert kezembe akadt, kedves Juhász Gyulám, — époly véletlenül, mint ez a kis könyved — tépett újságlapon — az a legfrissebb versed is, amelyben üzensz nekünk (nekem névszerint is), és üzenetet vársz tőlünk, szegény pesti társaidtól.”

A verset 1923-ban beküldte a költő az Est-lapoknak is, a Li-Tai-po fordításával (*Az istenek tánca*) és a *Honvág* (792. sz.) című versével együtt. Tóth Árpád 1923. júl. 16-i levelében ezekről a következőket írja:

„A másik két verssel baj van. A *Honvág* címűt úgy gépelte le a gépelő, hogy egész felsorokat elhagyott (nyilván nem tudta elolvasni a kéziratot), a legépelte sorokat pedig telepötyögtette hibákkal. Nagyon kérjük, kedves Uram, sürgősen küldje el a gyönyörű verset kéziratban, hogy minél előbb közölhessük, hiba nélkül! Különben is nagyobb öröm nekünk kéziratot kapni, mert az anyagból kéziratmúzeumot tervez Az Est.

A harmadik versről (Költők, barátaim [így!]) azt mondják, hogy már

megjelent valahol, állítólag a Pesti Hírlapban. Ha nem így volna, tessék megizenni, szintén mielőbb.” — A versek honoráriumát kiutalhatták, mert Tóth Árpád 1923. szept. 14-i levelében ezeket írja:

„Ön két vers honoráriumát követeli Mikesen. Téved, mert a két verset (Költők, barátim. . . és Honvágy címűeket), melyeknek hiba volt a szövegében visszaküldtük s nem kaptuk újra vissza. . . A dolog tehát így áll: Nem Mikes tartozik Önnek, hanem Ön tartoznék két verssel a régi honorárium szerint! Mikes ellenben felemeli az ön vers-honoráriumát 20.000 koronára és arra kéri, hogy ilyenformán a régi két vers helyett küldjön egy újat, amivel a tartozás le lesz kvittelve.” (Kilényi-gyűjtemény.)

A 9—16. sorokat vö. a *Szabadka* és *Szabadkai emlék* című versekkel. A 17. sorhoz: Babits 1907 elejétől 1908 nyaráig Szegeden a Vitéz u. 16. sz. házában lakott.

686. Juhásznóta. A *Hárfa* című kötetből (89. l.). Először a Délmagyarország 1919. aug. 3-i számában jelent meg, utána a *Nefelejcs* című kötetben (74. l.).

687. Tovább . . . A Délmagyarország 1919. aug. 3-i számából.

Zöldi Vilmának. Búcsúfellépése, egy évi szegedi színészkedés után, jún. 30-án volt. Távozni azonban csak a Tanácsköztársaság bukása után tudott Szegedről.

688. Sirvers. A Délmagyarország 1919. aug. 10-i számából. Először Madácsy László közölte a Tiszatáj 1947. áprilisi számában (17. l.). Az 1. sorban hibásan *könnyek*-et írt, így került az 1956-os válogatásba is (213. l.). A 4. sor végi vesszőt értelem szerint pontra javítottuk.

689. A vén cigánynak . . . A Délmagyarország 1919. aug. 13-i számából. Közölte később a Népszava 1942. dec. 20-i száma, majd ismeretlenként Madácsy László a Tiszatáj 1947. áprilisi számában (17. l.). Ez utóbbi helyen az 1. sor csonkán (az egyik az kihagyásával) szerepel; innen hibásan vette át Ertsey (100. l.) és Bóka (73. l.) kiadása. Ugyanígy pontatlan az 1. sor utolsó szava is (*reméltem*).

Aligha értékeljük túl e verset, ha benne a költőnek a forradalmak bukása miatti keserűségét és dacos helytállását is látjuk. „*Fáj veszni látnom annyi búszke álmat*”: ez a sor félreérthetetlenül saját költői és művelődéspolitikai terveit siratja, elsősorban a szegedi színház élén tervezett demokratikus és szocialista művelődéspolitikát, de általában mindazt, aminek megvalósulására a proletárforradalom első heteiben annyi reményt látott.

690. Búcsú Robin pajtástól. A *Nefelejcs* című kötetből (36. l.). Először a Délmagyarország 1919. aug. 20-i számában jelent meg, *Színházi szonettek* főcímmel, az *Ocskay Kornélnak* című verssel együtt.

A Szentivánéji álom Robin pajtás szerepét 1919 tavaszán Ocskay Kornél felesége, Hilbert Janka (1889—1956) játszotta; a vers tehát neki szól. A Szegedről távozó Ocskay-pár búcsúestje aug. 21-én volt. A szegedi múzeumban megvan Ocskayné Juhásznak dedikált fényképe: „Robin pajtástól”, 1919. aug. 22-i kelettel.

A 10. sor konkrét utalás Zöldi Vilmára. (Ld. a *Hermia* című verset.)

691. Szeptember aranya. A *Nefelejcs* című kötetből (39. l.). Először a Délmagyarország 1919. szept. 7-i számában jelent meg.

Az 5. sor utalása („*Ez a nyár volt a legszebb*”) vonatkozhat ugyan a forradalmi idők ígéretes, szép napjaira is (bár ez inkább tavasszal volt!), de sokkal inkább, a Szegedről eltávozó Zöldi Vilmával való együttlétekre; éppen úgy, ahogyan 1909-ben Annával kapcsolatban is az elmúlt nyarat emlegette verseiben a költő.

692. Ballada a császár katonájáról. Az Új Idők 1925. febr. 1-i számából. Először a Délmagyarország 1919. szept. 12-i számában, majd a váradi Magyar Szó 1919. szept. 21-i számában jelent meg, mindkét helyen a következő keltezéssel: *Szeged, 1919. szept. 9.* Az Új Időkben a következő ajánlással: „*Rákosi Jenőnek hódolattal.*” Közölte még a kolozsvári Ellenzék 1925. aug. 23-i száma.

Változatok:

2 katonája.	D, MSz, E
4 riadó-dobok doboltak	D, MSz, E
7 sirály,	E
8 kőpenyege	E
10 bátran.	D, MSz
bátran,	E
11 Auszterlic	D, MSz
12 csatákban.	E
13 csupán elrejtve,	E
15 félig halva	D, MSz, E
16 csatatéren!	D, MSz
18 S királyok nyája kerget, ki mélyből jött a napra,	D, MSz, E
20 a Gloire apja!	D, MSz, E
22 ütközet, a föld és ég remegtek	D, MSz, E
25 ottmaradt!	D, MSz, E
26 sugárnál	D, MSz, E
28 a császár!	D, MSz, E

Javításaink:

3 A *harcolt* után vesszőt tettünk.

10 A sor végéről hiányzó írásjelet az első két közléssel egyezően ponttal pótoltuk.

11 A sor végére vesszőt tettünk.

13 A sor végére vesszőt tettünk.

A témát Karinthy Frigyes Pierre című novellájában (Pesti Napló, 1908. júl. 9.) már földolgozta.

693. Ifjuság. A Délmagyarország 1928. dec. 30-i számából. Először a Délmagyarország 1919. szept. 18-i számában jelent meg „*Nagyfalusi Jenőnek*” szóló ajánlással. A Kilényi-gyűjteményben megvan ennek kivágata a költő saját kezű javításaival. Utána az Új Idők 1923. szept. 16-i számában jelent meg.

Változatok:

Cím: *Fiatalság!*

1 *iatalság!*

ÚI

ÚI

2	<i>dalolom,</i>	ÚI
5	<i>A csúf, a rossz</i>	D
	A kivágaton javítva a véglegesre	k
9	<i>Szeressetek,</i>	ÚI
11	<i>Ki halott rózsák</i>	ÚI
12	<i>rajta rajtát,</i>	D, ÚI
14	<i>Melynek győzelmét itt fõnn álmodom!</i>	D
	<i>A győzelmét itt fõnn szavakat áthúzta és alájuk</i>	
	<i>írta: diadaláról</i>	k
	<i>Melynek győzelmét ébren álmodom!</i>	ÚI

Javításunk:

12 A sorvégi pontot a többi változattal egyezõen és értelem szerint vesszõre javítottuk.

Nagyfalusi Jenõ (1901–1942): szegedi származású költõ, kritikus és tanár; mint diák, Juhász Gyula fiatal pártfogoltjai közé tartozott. Vö. Péter László: Juhász Gyula és Nagyfalusi Jenõ. Jelenkor, 1962. 643–650. l.

Rá kell mutatnunk e vers világosan kivehető politikai célzatára is. Ami esetleg ma már frázisnak is tetszhet, az ezekben a viharos hónapokban nagyon bátor kiállítás volt. Így például a 7. sor — már a *Testamentum* (655. sz.) és a *Szerenád* (662. sz.) jegyzetében kiemelt — utalása („a hajnalló jövõ piros ködében”) félreérthetetlenül a forradalmakra vonatkozik.

694. *Falusi delelõ.* A *Hárfa* címû kötetbõl (90. l.). Elõször a Délmagyarország 1919. szept. 26-i számában jelent meg *Tápai dél* címmel, utána a Makói Újság 1919. nov. 16-i számában. A végleges címmel a *Nefelejcs* kötetben (77. l.), majd A Reggel 1930. jún. 16-i számában.

Mind a *Nefelejcs*-ben, mind a *Hárfában* a 9. sorban *lány* helyett hibásan *leány* áll; ezt az elsõ közléssel egyezõen javítottuk. A *Hárfában* ugyanitt a *mint* elõl elmaradt a vesszõ, ezt az elsõ két közléssel egyezõen pótoltuk. A Reggel közlése a *Hárfát* követi, annyi eltéréssel, hogy a 6. sorban az *Ó* után vesszõ van.

695. *Gyász.* A Délmagyarország 1928. aug. 26-i számából. Elõször a Krónika 1919. okt. 1-i számában jelent meg, utána az Új Idõkben 1923. okt. 7-én. A Krónikából közölte Garamvölgyi József (It. 1952. 220. l.)

Változatok:

Cím:	<i>Virrasztás</i>	K, ÚI
2	<i>Adria,</i>	K, ÚI
3	<i>magyarság szent folyója,</i>	ÚI
	<i>folyója</i>	K
4	<i>És ez itten a szép alföldi róna . . .</i>	K
	<i>õsi róna.</i>	ÚI
5	<i>régi</i>	K, ÚI
7	<i>szemekkel:</i>	ÚI
8	<i>tenger.</i>	K, ÚI
9	<i>Világos:</i>	ÚI
13	<i>Így kérdezik ma tõlem.</i>	K
	<i>kérdik rivalgva tõlem.</i>	ÚI

Javításunk:

2 Az *Adria* szó után a másik két változattal egyezõen vesszõt tettünk.

A versben — különösen az első változatában — jól megfigyelhető az a kettősség, amely Juhásznak sok ekkor írt versében meghúzódik: a költemény kifejezte keserűség egyszerre táplálkozik a forradalmak elbukása és az ország területvesztése miatti bánatából. Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

696. Ének. A *Nefelejcs* című kötetből (48. l.). Először a *Krónika* 1919. okt. 8-i számában jelent meg. Itt a 2. sor végén vessző van.

697. Betegen. Az *Új Idők* 1923. szept. 16-i számából. Először a Délmagyarország 1919. okt. 12-i számában jelent meg. Ennek a közlésnek kivágata a költő javításával megvan a Kilényi-gyűjteményben (k). Gépirata, a költő aláírásával, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirat-tárában (g).

Változatok:

6	<i>hit,</i>	D, g
7	<i>magasban</i>	D
	A sor végére vesszőt tett.	k
10	<i>orgona,</i>	D
	<i>Nyugalmas mint az orgona,</i>	g
12	<i>szálljon</i>	D
	A szálljon szót áthúzta és véglegesre javította.	k

Az 1—2. sort vö. a *Vallomás az életnek* jegyzetével.

A 11. sorban Scheiber Sándor (i. m. 62. l.) az Őszövetség egyik helyének (Gen. III, 19.) ihletését látja.

698. Őnarckép. A *Nefelejcs* című kötetből (69. l.). Először a Délmagyarország 1919. okt. 19-i számában jelent meg *Őnarckép 1919* címmel.

A 13. sorban az *ismeretlen* szó a kötetben kis i-vel szerepel; ezt az első közlés alapján javítottuk, minthogy szerintünk funkciója van a nagy kezdőbetűnek: a görögség *Ismereilen Istenére* utal. Vö. *Deo Ignoto*.

Az 5. sor *ők* szava után — az 1. és 9. sor analógiája, valamint értelem szerint — a hiányzó vesszőt pótoltuk.

A szemekre vonatkozóan ld. a *Szemek* című vers jegyzetét.

699. Louis d'or. A *Nefelejcs* című kötetből (57. l.). Először a Délmagyarország 1919. okt. 19-i számában jelent meg. Újra közölte a nagyváradi Magyar Szó 1920. márc. 14-i száma.

Változatok:

Cím:	<i>Este</i>	MSz
4	<i>lázasan</i>	D
7	<i>valakinek.</i>	MSz
8	<i>hasztalan,</i>	D
12	<i>Én siratom</i>	D, MSz
15	<i>fáradt agyamat,</i>	MSz
	<i>aranyam!</i>	MSz

Javításunk:

12 A kötetbeli *És* alakot a másik két változattal egyezően *Én*-re javítottuk.

Louis d'or: francia aranypéNZ.

700. Szegény katona. A Délmagyarország 1919. okt. 21-i számából. Paku (2 : 164., 366. l.) 1923-as kéziratot jelöl meg forrásául, holott nyilvánvalóan e közlés kivágata volt birtokában. Az ebből adódó félreértésekre nézve ld. jegyzeteink bevezetőjét.

Bóka László e versről a következőket írja (337. l.):

„Kéziratban terjesztették; magam is hallottam egy ízben, a szerző neve említése nélkül, „Vörös katona” címen Bratislavában. A negyedik versszakát ezzel a — nem tudom, hogy Juhász Gyulától származó — változattal szavalták:

*Tizenhét őszén fogságba került,
De forradalom gyült föl a rabságban
És tudta, ha hazakerül
Nem lesz hazátlan.”*

Bizonyos, hogy ez a versszak a népköltészethez hasonló hagyományozódás következtében variálódott.

701. Egynémelyekről. A *Nefelejcs* című kötetből (72. l.). A Délmagyarország 1919. okt. 21-i számában jelent meg először.

702. Őszi rózsza. A Délmagyarország 1919. okt. 31-i számából. Mint ismeretlen verset Madácsy László közölte előbb a Szegedi Népszava 1945. júl. 22-i számában, majd a Puszták Népe 1948. évi 3. számában (153. l.).

A cím alatt keltezés: *október 31-ikén.*

A vers az első lapon, a vezércikk helyén jelent meg.

A 34. sor végére mi tettünk vesszőt.

703. Révület. A *Nefelejcs* című kötetből (71. l.). Először a Délmagyarország 1919. nov. 9-i számában jelent meg. Közölte még a Makói Újság 1919. nov. 16-i és a Délmagyarország 1934. febr. 25-i száma is.

704. Boldog halottak. A *Nefelejcs* című kötetből (78. l.). Először a Délmagyarország 1919. nov. 9-i számában jelent meg. Utána a Makói Újság 1919. nov. 16-i számában. Itt a 7. sor végén nincs írásjel, és a 11. sor végén vessző van.

705. Falusi lakodalom. A *Nefelejcs* című kötetből (76. l.). Először a Délmagyarország 1919. nov. 9-i számában jelent meg, utána a Makói Újság 1919. nov. 16-i számában.

Javításunk:

12 Az alapszövegben az *udvaron* és *garázda* szavak között teljesen indokolatlanul, nyilvánvaló nyomdahibaként kötőjel van; ezt az első közléssel egyezően töröltük. A sorvégi pontot értelem szerint vesszőre javítottuk.

Bizonyára tápai élményben fogant vers. Vö. a *Tápai lagzi* című verssel és cikkel. Ö. 2 : 25—27. l.

706. Vizimalom. A *Hárfa* című kötetből (85. l.). Először a Délmagyarország 1919. nov. 9-i számában jelent meg. Utána a Makói Újság 1919. nov. 12-i számában, majd a *Nefelejcs* című kötetben (28—29. l.).

Írásjelekben az első közlések a következőképpen térnek el alapszövegünkötől:

- 9 régen,
- 10 ifju korom, —
- 16 Gond őrleni
- 17 régen,
- 26 Tisza viz,
- 29 gyász.

Formában is, tartalomban is rokon *Az Iza partján* és *Az Isten malmai* című versekkel.

707. A doktor. A Tardos Taussig Ármin linoleummetszetei Cserzy Mihály, Juhász Gyula, Móra Ferencszövegével [Szeged 1919] című kiadványból. (A szegedi Somogyi-könyvtárban F. b. 1597. sz. alatt.) *Kötetben először.* Időrendi elhelyezéséhez hírlapi közlemény ad támpontot: A Munka 1919. nov. 13-iszámának hírei közt olvassuk, hogy a grafikusművész karácsonyra linoleummetszet-gyűjteményt készül kiadni. „A gyűjteménybe külön ívbetéten három szegedi író: Cserzy Mihály, Juhász Gyula és Móra Ferenc szöveget írnak.” Megrendeléseket dec. 5-éig kért. A Somogyi-könyvtár példányán Tardosnak Mórához írott ajánlása olvasható, 1919. XII. 18-i keltezéssel. Ahhoz, hogy erre az időpontra az album elkészülhessen, Juhásznak a verset legkésőbb december elején meg kellett írnia.

A metszet ábrázolta és a versben is említett doktor: Gál Artúr (1872–1934), facsádi körorvos. Juhász nem ismerte őt, pusztán Tardos rajza és elbeszélése alapján írta meg szonettjét. A grafikus fia, Taussig Lajos 1959. nov. 22-i levele szerint a metszet ötlete Facsádon fogamzott meg, ahol ő és az apja pár hetes vakációjukat töltötték. (A metszeten jól látható a keltezés: szept. 5-én készült a rajz.) Taussig Rozália Temesvárról 1960. febr. 16-án kelt levelében ezt írta Gál doktorról: „1919 nyarán sógorom velünk együtt pár hetet töltött ott és akkor ismerkedett meg a doktorral. A kérdezett régi vágású vidéki körorvos volt, ki Budapesten végezte tanulmányait . . . Szerette a vidám társaságot, borozgatás közben [szeretett] elbeszélgetni és tudott lelkesedni mindenért, ami az életet széppé tette . . . Betegei látogatására készült, porköpnöyegben, sisakkal és csibukkal, annyira megtetszett eredeti viselete, hogy sógorom lerajzolta és később készült az . . . ismert linoleummetszet.”

Tévedett tehát Vásárhelyi Júlia, amikor úgy vélte, hogy a Szinéri György néven írógató dr. Cserey Zsigmondról szól a vers. (Dél-Magyarország, 1961. jan. 29.)

708. Prologus a Munkás Esperanto estélyére. A Munka 1919. dec. 11-i számából. *Kötetben először.* Közölte Kispéter András (ItK. 1954. 214. l.).

A Munka ugyane számának beszámolója szerint a verset a Munkás-Esperanto Egyesületben dec. 9-én este szavalták: „A Munkásszínpad zenekarának hangulatos megnyitója után Mihályka Lajos megkapóan szavalta el Juhász Gyulának erre az alkalomra írt hatásos *Prologusát*, melyet lapunk más helyén közlünk.”

Ez a vers valószínűleg azonos azzal, melyet később *Testvéreim* címmel szavalt a Szegedi Általános Munkásdalgylet matinéján Mihályka Lajos. Vö. (*Jelige a Szegedi Általános Munkásdalgyletnek*) jegyzetével.

Az eszperantóról a költő később is írt: Ö. 1 : 281—282. l.

A vers 3—4. szakasza szinte az *Új vallomás* előképe.

Javításaink:

7 A sor végére vesszőt tettünk.

14 A *szereket* szó nagy kezdőbetűjét kicsire javítottuk; Juhász kézírásában a szókezdő kis s betűk igen hasonlítanak a nagy S-hez. Részben ez, részben pedig a versben valóban előforduló, prózai szövegben szokatlan nagy kezdőbetűs szavak (*Eszme, Ember*) téveszthette meg a szedőt. Ha Juhász ezt nagy kezdőbetűnek szánta volna, akkor a *tudás*-t is azzal írta volna.

19 Az *emberrel* szó kis kezdőbetűjét az ugyanitt szereplő *Ember* analógiája szerint nagy kezdőbetűre javítottuk.

1920

709. Emlék. A Délmagyarország 1920. jan. 4-i számából. Paku (2 : 123., 364. l.) 1919-es kéziratnak jelzi forrását, de bizonyosan alapszövegünk kivágata volt kezében.

Valószínűleg Zöldi Vilmárról szóló vers. Vö. az 1. sor utalását a *Szerenád* (662. sz.) 1. sorával és a *Hermia* 7. sorával.

710. Telefon. A Délmagyarország 1920. jan. 6-i számából. A 9. sor végén a pontot Pakuval egyezően vesszőre javítottuk.

Valószínűleg ez is Zöldi Vilmának szól. Az 5—6. sor rokon a *Tájkép* (673. sz.) 8., a *Milyen volt* . . . 9. és a *Glória* (505. sz.) 1. sorával.

Villi: a germán néphitben az esküvő előtt elhalt menyasszony, aki kísértésként visszatér; a férfit szerelemre csábító, de magát meg nem adó s a szerelembe esett férfit meggyilkoló tündérlány. A költő átvitt értelemben, de valószínűleg célzatosan használja e szót.

711. A faluvégi ház. A *Nefelejcs* című kötetből (33. l.). Először a Rivalda 1920. jan. 9—16-i számában, majd a Délmagyarország 1920. márc. 21-i számában jelent meg.

Változatok (a Rivaldában):

Cím: *A messzenéző ház*

A 3. sort követően egy kimaradt versszak:

*A többi ház mind egykedvű tunyán
Egymásba búvik és a délután
Mély csöndje szunnyad az ambitusán.*

4 szól,

7 fölcikáz

8 fölpiáz

11 S homályos és borongós alkonyon

12 oson!

712. Nefelejcs. A *Hárfa* című kötetből (93—94. l.). Először a Délmagyarország 1920. jan. 11-i számában jelent meg, utána a *Nefelejcs* című kötetben,

mégpedig a ciklus I—II. része azonos címmel (7—8. l.), míg a III. rész *Zomotor* címmel önállóan (79. l.). Ez utóbbi, ugyancsak *Zomotor* címmel, önállóan megjelent a Rozsnyay Kálmán szerkesztette Ady koszorúja (Szeghalom 1925) 95. lapján. A *Hárfa*ban ismét az első közléssel egyező rendben.

Változatok:

4 <i>öreg legény</i>	D, N
17 <i>félfát</i>	D, N
18 <i>eltemette.</i>	D, N
19 <i>Mármaros Szigetnek</i>	D, N
38 <i>bámult.</i>	N, AK
43 <i>szél</i>	N, AK
50 <i>bátunk,</i>	N, AK

A 17. sorhoz vö. Ö. 2 : 94. l. — A 25. sorhoz ld. az *Emlékek útján* című vers 11—12. sorát és az ottani jegyzetben felsorolt többi verset.

A költő „határelményéről” *A magyar sorompó* című vers jegyzetében szóltunk.

Zomotor: Ipolyi Arnold használta régi magyar helynév, melyet Jókai hozott az irodalomba népetimológiásan „szomorú tor” jelentésben.

E ciklus értelmezésére nézve ld. a hasonló jellegű *Magyar Straszburgok* című ciklus verseiről a következő jegyzetben mondottakat.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

713. Pozsony. A *Hárfa* című kötetből (95. l.). Itt a *Városok* című ciklus első darabja. Először a Délmagyarország 1920. jan. 21-i, majd a Makói Újság 1920. máj. 23-i számában jelent meg, mint a *Magyar Straszburgok* című ciklus első verse. Cikluscím nélkül, de környezetével hasonló összefüggést sugallva jelent meg a *Nefelejcs* című kötetben (9. l.).

A *Magyar Straszburgok* című ciklus, mely a Délmagyarország 1920. jan. 21-i számának első, gyászkeretezett lapját betöltötte, az akkor folyó párizsi béketárgyalásoknak arra a hírére született, amely már jelezte a később, jún. 4-én aláírt trianoni békeszerződés föltételeit, s a ciklusban megverselt magyar városok elcsatolását Magyarországtól. A ciklus egy verse, az *Újvidék* című (ld. *Újvidéki emlék*) már korábban, egy másik, az *Arad* későbbben készült, a többi erre az alkalomra írta a költő. Bár a nacionalista hangütés nyilvánvaló, jellemző, hogy a békeszerződés ellen nem ellenforradalmi szölamokkal, sovíniszta gyűlölködéssel emel szót, hanem a magyar történelem és kultúra hagyományaira hivatkozik.

A 13. sor Mária Terézia pozsonyi szobrára utal.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

714. Máramarossziget. A *Hárfa* című kötetből (95. l.). Itt a *Városok* című ciklus második darabja. Először a Délmagyarország 1920. jan. 21-i, majd a Makói Újság 1920. máj. 23-i számában a *Magyar Straszburgok* második verseként jelent meg. Cikluscím nélkül, a *Pozsony* című vers után elhelyezve jelent meg a *Nefelejcs* című kötetben (10. l.) is. A Délmagyarország és a *Nefelejcs* szövegében a 11. sor végén vessző volt.

A 12. sor utalásához ld. az *Emlékek útján* című vers 11—12. sorát és az ottani jegyzetben felsorolt többi verset.

Vö. a *Dugonics* és a *Pozsony* (713. sz.) jegyzetével.

715. Nagyvárad. A *Hárfa* című kötetből (96. l.). Itt a *Városok* című ciklus harmadik darabja. Először a Délmagyarország 1920. jan. 21-i, majd a Makói Újság 1920. máj. 23-i számában a *Magyar Straszburgok* című ciklus harmadik verseként jelent meg. Cikluscím nélkül, a Máramarossziget című vers után jelent meg a *Nefejejcs* kötetben (11. l.). Megjelent még a szegedi Színházi Újság 1922. jan. 27-i, A Reggel 1927. dec. 12-i, (A Reggelből véve) a Széphalom 1928. január—februári számában és a Rozsnyay Kálmán szerkesztette Ady koszorúja (Széghalom 1925.) 90. lapján. Ez utóbbiakban a következő eltérésekkel:

Cím: <i>Ady emlékének</i>	SzŰ
1 <i>A kőrösparti</i>	SzŰ
6 <i>borok.</i>	AK
7 <i>indulója</i>	SzŰ, R, Sz
9 <i>Redakció,</i>	SzŰ
11 <i>sorsát,</i>	SzŰ
<i>sorsát?</i>	R, Sz
12 <i>melletted,</i>	SzŰ

Vö. a *Dugonics* és a *Pozsony* (713. sz.) jegyzetével.

716. Szabadka. A *Hárfa* című kötetből (96. l.). Itt a *Városok* című ciklus negyedik darabja. Először a Délmagyarország 1920. jan. 21-i, majd a Makói Újság 1920. máj. 23-i számában jelent meg, mint a *Magyar Straszburgok* című ciklus negyedik verse. Cikluscím nélkül, az utóbb e városversek közé iktatott *Arad* című vers után közölte a *Nefejejcs* című kötet (13. l.). A Délmagyarországban és a *Nefejejcs*ben a 11. sor végén vessző van.

Két új poéta: Kosztolányi Dezső és Juhász Gyula.

Ld. még a *Szabadkai emlék* című verset.

Vö. a *Dugonics* és a *Pozsony* (713. sz.) című vers jegyzetével.

717. Csáktornya. A *Hárfa* című kötetből (97. l.). Itt a *Városok* című ciklus hatodik darabja. (Az ötödik a korábbi *Újvidék*). Először megjelent a Délmagyarország 1920. jan. 21-i és a Makói Újság 1920. máj. 23-i számában, mint a *Magyar Straszburgok* című ciklus hatodik verse. A *Nefejejcs* című kötetben az *Újvidék* című vers után (15. l.).

Vö. a *Dugonics* és a *Pozsony* (713. sz.) című vers jegyzetével.

718. Gergely Sándornak. A Délmagyarország 1920. febr. 15-i számából. A vers alatt keltezés: *Szeged, 1920. II. 15.*

Gergely Sándor (1889–1932) szobrászművésszel Makón ismerkedett meg a költő. Gergely aktivista művész volt, részt vett a Ma 1918-as két kiállításán, 1919-ben Szegeden két gyűjteményes kiállítást rendezett műveiből. 1919 nyarán Szegeden képzőművészeti tanfolyamot indított, s ezen Juhász Gyula is előadott. Elkészítette Juhász Gyula bronz fejszobrát is, mely jelenleg a szegedi múzeumban van (fényképe megjelent A Hét 1918. szept. 29-i számában. 607. l.). Később, 1923-ban Berlinbe emigrált; a hitlerizmus elől az önkéntes halálba menekült.

719. Auróra. A *Nefejejcs* című kötetből (52. l.). Először megjelent a Délmagyarország 1920. febr. 29-i számában. A kötetbeli közlésben a cím alatt ajánlás: „*Kilényi Irmának.*” A Kilényinek adott példányba, melyet a gyűjtemény máig őriz, a vers alá még a következőt írta a költő:

*Egyelőre fogadja jó szívvvel
ezt a négy szál nefelejcsét,*

Szeged, 1921.

Juhász Gyulától

A négy szál nefelejcs: a vers négy strófája.

A Délmagyarországban a 4. sor végén hibásan vessző van.

A 9–12. sorokban kifejezett gondolat, hogy a hajnal a legsötétebb éj után is eljön, Juhász Gyulának a forradalmak elbukása után gyakorta ismétlődő, szimbolikus képze.

720. Sóhaj. A *Nefelejcs* című kötetből (54. l.). Először a Délmagyarország 1920. febr. 29-i számából.

A 4. sor gondolata rokon az *Auróra* 9–12. sorával; a 11. sort vö. *A vén cigánynak* . . . 1. sorával.

A versben nyilvánvaló az ellenforradalom ellen irányuló hang. Az 1. sor képe már 1919. dec 5-i *Anathéma* című cikkében fölvetődik, amikor a Kisfaludy Társaság és a Petőfi Társaság kizárási indítványait, főként Móricz Zsigmond kizárásának hírét kommentálta: „*A költők és tudósok is veszedelmek már? A csalogányok és pacsirták is üldözendők?*” (Ö. 1 : 183. l.). A Dugonics Társaságban 1920. január elején vetették föl a tagok igazolására vonatkozó javaslatot.

721. Nyárai Tóni. A Szeged és Vidéke 1920. márc. 10-i számából.

A címbeli név y-ját a színész nevének helyesírása szerint, s a *Nyárai* című vers írásmódjával egyezően i-re javítottuk.

Nyárai Antal 1920. febr. 27-én halt meg.

722. Elmenőben. A *Nefelejcs* című kötetből (46. l.). Tudomásunk szerint először a Délmagyarország 1920. márc. 14-i számában jelent meg. Paku ezt is közli (1 : 234. l.), de közli ennek egy változatát is (2 : 110. l.), mégpedig 1914-es kéziratnak jelezve forrását (2 : 362. l.). Ezt nem tartjuk valószínűnek, de az lehetséges, hogy valamivel korábbi változat. Bizonyosat nem tudva, mindenesetre a kötetben megjelent alapszöveg alá rendeltük, s Paku közléséből a változatokat adjuk:

Cím: *Várnak*

2 szél,

3 kelnek

4 És útmaradtam én.

6 láng,

7 ellobogva,

8 Néznek elmúlva ránk!

10 nyit,

11 Hol örök

12 Már várnak valakit.

A verset még a költő életében megzenésítették és kiadták. (Vass Manci: *Elmenőben*. Két műdal énekhangra zongorakísérettel Juhász Gyula verseire. Szeged 1926.)

723. Dedikáció. A *Nefelejcs* című kötetből (47. l.). Először a Délmagyarország 1920. márc. 14-i számában.

E vers minden valószínűség szerint a *Késő Szüret* (1—4. sor) és az *Ez az én vérem* (5—8. sor) című kötetek valószínű dedikációja lehetett valakinek a példányába.

Ezek alapján talán korábbiak (1918—19) is gondolhatnánk. Azonban éppen abból, hogy a két dedikáció együtt van (a forma egysége mutatja, hogy együtt születtek), s a költő is most közli, inkább az tűnik ki, hogy a korábbi köteteket most, 1920-ban ajándékozta oda valakinek e dedikációkkal.

724. Ex libris. — Ágotának. — A Nefelejcs című kötetből (51. l.). Először a Délmagyarország 1920. márc. 21-i számában.

Ágota: Fischof Ágnes (sz. 1895), aki ebben az időben (1918—1923 között) Móra Ferenc mellett a Somogyi-könyvtár tisztviselője volt.

A Délmagyarországban a következő eltérések:

- 4 *felett*,
- 10 *mondd*
- 12 *ihlet*.

Javításunk:

A 10. sor végén a kötetben a *mondd* szó után a vessző hiányjelként szerepel (így veszi át Paku is, 1 : 237. l., Tolnai is, 233. l.); ez azonban nyilván sajtóhiba: a sorvégi vessző csúszott föl. Eszerint helyesbítettük. (A Délmagyarország közlésében nem szerepel a vessző !).

A cím valószínűleg arra utal, hogy Móra Ferenc — és vele együtt nyilván Fischof Ágota is — ebben az időben a Somogyi-könyvtár ex libris gyűjteményének rendezésén dolgozott, amint erről Mórának Domokos Lászlóhoz intézett leveléből értesülünk. (Vö. Móra Ferenc levelesládája. Szerk. Madácsy László. Szeged 1961. 138. l.)

725. Mint a banán . . . A *Nefelejcs* című kötetből (62. l.). Először a Délmagyarország 1920. márc. 21-i számában jelent meg, annyi eltéréssel, hogy itt a 10. sor végén pont van. Alapszövegünk 2. sorának *érett* szava után az első közléssel egyezően vesszőt tettünk.

726. Fekete gyász. A *Nefelejcs* című kötetből (63. l.). Tudomásunk szerint először a Délmagyarország 1920. márc. 21-i számában jelent meg. Paku ezt is (1 : 244. l.), de ennek egy változatát is (2 : 110—111. l.) közli, mégpedig 1914-es kéziratnak jelezve forrását (2 : 362. l.). Ezt — mint az ezzel egysorús *Elmenőben* című vers esetében — nem tartjuk valószínűnek, de megengedjük, hogy valamivel korábbi változat lehet. Bizonyosat nem tudva ezt is a kötetbeli alá rendeljük, s Paku közlése alapján szövegváltozatait itt adjuk:

Cím: <i>Pompa</i>	P
5 <i>fekete ezüstjét</i> ,	P
6 a <i>pap</i> ,	P
9 <i>paténát</i>	P
11 <i>köszöntésemet</i> .	D
13 <i>dalol</i> ,	P

Javításunk:

6 A sor végére vesszőt tettünk.

Pluviálé: a pap vecsernyére fölvert palástja.

Paténa: a mise során használatos arany áldozati tányérka.

727. Tavasz ez is . . . A *Nefelejcs* című kötetből (50. l.). Először a Dél-magyarország 1920. márc. 28-i számában jelent meg. Közölte még A Reggel 1929. márc. 18-i száma, a 18. sor végén vesszővel. Ezt vette át az Erdélyi Hírlap 1929. márc. 31-i, majd a Nagyváradai Napló 1929. ápr. 7-i száma.

Lázár Miklós írja 1929. márc. 4-én Kilényi Irmának: „Nagyon kérem Önt, küldjön mindenesetre olyan régebbi költeményeket, amelyek még kötetben meg nem jelentek és nem túl ismertek, hogy ezeket sorra leközzöljük.” A levelet követően ez az első újraközölt vers A Reggelben.

728. Harmónia. A Délmagyarország 1920. márc. 28-i számából. Megjelent a *Nefelejcs* című kötetben (64. l.) is, de két zavaró sajtóhibával, ezért alapszövegül az első közlést választottuk.

A sajtóhibák a kötetben:

7 reád

8 ő:

729. Ez a föld . . . A *Nefelejcs* című kötetből (27. l.). Először a Délmagyarország 1920. márc. 28-i számában.

730. Turán után. A Pásztortűz 1933. dec. 25-i számából. Először a Dél-magyarország 1920. márc. 28-i számában jelent meg, utána a *Nefelejcs* című kötetben (25. l.).

Változatok:

5 bus honvágy	D, N
6 cserbehagyjunk	D, N
8 alattuk	D
9 sürűben	D, N
11 léptem	D .
14 vissza!	D, N

Az alapszöveg valószínűleg a költő javításaival került a Pásztortűzhöz; a költő 1933. okt. 30-án jó hangulatban, javultan távozott a szegedi idegklinikáról.

731. Április bolondja. A *Hárfa* című kötetből (122. l.). Először a Dél-magyarország 1920. ápr. 18-i számában jelent meg. Utána a *Testamentom* című kötetben (61. l.). Közölte még A Reggel 1930. ápr. 22-én, a Délmagyarország 1936. ápr. 12-én, a *Az utolsó április* címmel, a költő temetése napján, a Délmagyarország 1937. ápr. 7-i száma. Ez utóbbiak egyszerű utánközlések, tehát eltéréseik (írásjelekben) figyelmen kívül hagyhatók.

A Délmagyarországban és a *Testamentomban* az 1. sorban az *édesbús* és *szeszélyes* jelzők között nincs vessző.

A költő szülőháza (Ipar u. 13.) mintegy 100 méterre állt a Tiszától.

732. Deo Ignoto. A Délmagyarország 1920. ápr. 18-i számából. Megjelent még a Makói Reggeli Újság 1923. ápr. 1-i számában, majd a *Fiatalok, még itt vagytok!* című kötetben (38. l.).

Sajtóhibák a kötetben:

6 fogant,

7 szomorúak,

10 kálvária

16 Jó és nem veszhel el.

733. Könyvem elé. A Délmagyarország 1920. ápr. 18-i számából. Paku (2 : 119., 363. l.) 1918-as kéziratnak mondja forrását; azonban egészen bizonyosan a Délmagyarország kivágata volt kezében, s ezt vélte talán a *Késő Szület* dedikációjának. De hogy korábbi a megjelenésénél aligha lehet, mutatja a 3. sora, amely a már lezajlott forradalmakra utal.

Ajánlása: „*L. K-nénak.*”

A kortársaktól sem sikerült megtudnunk *L. K-né* kilétét.

734. A titok. A *Nefelejcs* című kötetből (49. l.). Először a Délmagyarország 1920. ápr. 18-i számában, majd A Hét 1921. febr. 1-i számában jelent meg. Ez utóbbi helyen mutatványként a *Nefelejcs*ből.

735. Meseváros. A Délmagyarország 1920. ápr. 28-i számából. Ajánlása: „*P. Jancsinak.*” Innen közölte Madácsy László a Tiszatáj 1947. áprilisi számában (18. l.). Megjelent még Kilényi Irma; Karácsonyi séta „Meseváros” kiesinyei között című cikkének mottójaként a Szeged 1923. dec. 25-i számában. Itt az ajánlás: „*Pásztor Jancsinak.*” Az első közlés céljaira szolgált kéziratát megvan Pásztor József birtokában.

P. Jancsi: Pásztor János (sz. 1912) gépészmérnök, Pásztor Józsefnek, (1885—1962) a Délmagyarország szerkesztőjének fia.

A szövegek között mindössze annyi az eltérés, hogy a 4. sor végén a Szeged közlésében pont van. A kézirat 9. sorában a *gyermekszemekbe* összetett szó tagjait a költő utóbb vonta egybe.

Érdekes, hogy a kézíraton a dedikáció így szól:

„— *Pásztor . . . kének.* —”

Úgy látszik, a költő a vers megírásakor nem tudta biztosan, hogy hívják barátjának és szerkesztőjének fiát!

736. Elégia. A *Nefelejcs* című kötetből (23. l.). Először a Délmagyarország 1920. máj. 13-i számában jelent meg. Hosszú idő óta — ha az ellentétes hangulatú *Dulcineának* című verset számításon kívül hagyjuk, 1914 óta — az első Anna-vers. Együttal jelzi, hogy a Júlia-élmény és Zöldi Vilma iránti hódolat szakaszai után a költő visszatért legmélyebb emlékéhez, Annához.

Az 5. sor végéről hiányzó írásjelet pótoltuk.

A kötetben a 7. sor végén pont van, ez azonban valószínűleg sajtóhiba; a Délmagyarország közlésével egyezően vesszőre javítottuk.

737. Tisza szögén. A *Nefelejcs* című kötetből (26. l.). Először a Délmagyarország 1920. máj. 13-i számában jelent meg.

738. Haláltánc ének. A *Nefelejcs* című kötetből (61. l.). Először a Délmagyarország 1920. máj. 13-i számában jelent meg.

739. Egy tatár költőnek. A Délmagyarország 1920. máj. 13-i számából.

A vers keletkezéséről, a tatár költő kilétéről és a Juhászbán visszhangot keltő tettéről, illetve — valószínűleg — verséről közelebbit nem tudunk. A további kutatások talán fényt derítenek erre is, s ez a szovjet—magyar irodalmi kapcsolatok szempontjából sem lenne érdektelen.

740. Almácssy Endrének! A Szegedi Napló 1920. máj. 16-i számából. *Kötetben először.*

Almácssy Endre (1875—1929): színművész, Makó Lajosnak, a szegedi színház kiváló igazgatójának veje, majd halála után utóda (1909—1920). A polgári forradalomban játszott szerepe miatt kellett távoznia Szegedről. A Nemzeti Színház tagja lett. Önként vetett véget életének.

A vers színészi jubileumára íródott. A 8. sor utalás arra, hogy 1918 őszén, a polgári forradalom után, Juhász Gyula gyakran támadta cikkeiben a színház műsorpolitikáját, s eközben Almácssyval is vitázott. Vö. Juhász Gyula: *Színházpolitika*. Délmagyarország, 1918. dec. 7. — Juhász Gyula: *Megjegyzések*. Délmagyarország, 1918. dec. 14. Ugyancsak ellentétük támadt, amikor a Tanácsköztársaság idején az ő vezetése alól a Juhász Gyula vezette színházi direktórium kezébe került a szegedi színház irányítása.

741. Carmen. A *Nefelejcs* című kötetből (34. l.). Először a Délmagyarország 1920. máj. 29-i számában jelent meg, „*Szamosi Elzának*” szóló ajánlással. Szamosi Elzának a Carmenben történt szegedi vendégszereplése alkalmából. (Vö. *A nagy nő* jegyzetével.) Ugyanezzel az ajánlással jelent meg a kötetben is, majd újra közölte a szegedi Színházi Újság 1924. júl. 26-i száma Szamosi Elza, „a felejthetetlen magyar Carmen” halála alkalmából. Ez utóbbi szöveg három helyen változatot jelent, de mind nyilvánvaló rontás a szövegen, így nem a költőtől, hanem csakis a nyomdától származhat.

Változatok:

3—4 Gondolatjel helyett zárójel van.

5 *forró, fájó és*

6 *asszony*

7 *bus*

8 *vészes*

11 *igéi*

12 *a mi szívünk*

13 *Hiába bölcsesség betűje, törvény,*

14 *Gyönyörbe, gyászba ránt a szörnyű örvény.*

Szamosi Elza (1884—1924): operanékesnő, 1904-től az Operaház tagja.

D

D

SzÚ

SzÚ

D

D

SzÚ

D

D

742. A munka. A Munka 1920. aug. 15-i számából.

A 4. sorban az eredetiben álló *földet* helyett a rím követelményének megfelelően *felett* alakot adunk. Bár a költő szívesebben élt hasonló esetekben az *ő-ző* változattal, kétségtelen, hogy ezért nem áldozta föl rímeit, s ez esetben nem ő, csak a szegedi nyomdász írhatott *földet*-et.

A 10. sor végén levő pontot értelem szerint vesszőre javítottuk.

Juhász Gyula e költeménye a legismertebbek és legnépszerűbbek közé tartozik. Nem véletlen, hogy annyiszor újra közölték és közlik napilapjaink, s hogy 1945-ben és 1956-ban falragaszokon is megjelent, újjáépítő munkára hívta föl a háborút, illetve az ellenforradalom után a dolgozókat.

743. Hegedűszó. A Munka 1920. aug. 22-i számából. A 2. sor végén szükséges vesszőt pótoltuk.

744. Henny Porten. A szegedi Villám—Színház és Mozi 1920. szept. 25-i számából. *Kötetben először.* Az 5. sor végére mi tettünk vesszőt.

Henny Porten (1890—1960): híres német színésznő; a némafilmek korában világhírű filmsztár.

745. A csillagok szerelme. A *Nefelejcs* című kötetből (68. l.). Először a Szeged 1920. okt. 3-i számában jelent meg. A kötetbeli közlés 3. sorában sajtóhibás a *sápadt* alak; helyesen a többi jelen idejű állítmánnyal egybevágóan és a Szeged közlésével is egyezően: *sápad*. Eszerint javítottuk. A Szeged közlésében a 6. és 14. sor végén vessző van. A vers keletkezéséről Eörsi Júlia (Tiéd a sírig. 30. l.) ezt írja:

„Mentünk este a csillagos égbolt alatt át a Vérmezőn Budáról a pesti állomásra. A Margithídon félt a víztől, szorította a karomat, fölpillantott a csillagokra, nem mert a folyó sodrába nézni. Ott költötte az éjszakai égbolt alatt tétován, kihagyóan a kusza sorokat... A vers gyönyörű volt, de költője félelmetessé vált. Állt a csillagok alatt és nemakart tovább menni...”

746. Fialat színésznő... A szegedi Színházi Újság 1922. dec. 23-i számából. Először ugyancsak a szegedi Színházi Újság 1920. okt. 16-i számában jelent meg, utána a *Nefelejcs* című kötetben (37. l.).

Az első megjelenés alkalmával a vers valószínűleg Tamás Annának szólt. Az utolsó közlése viszont bizonyosan Gábor Marának (sz. 1900), hiszen e számnak a címlapján az ő fényképe látható, ugyanitt —*asz* jel alatt *Gábor Mara* címmel maga Juhász írt prózai cikket is a fiatal színésznőről. Az első közlésben a cím alatt: (*A színházi szonettek*ből.)

Változatok:

Cím: <i>Fialat színésznő</i>	SzÚ 1920, N
2 <i>ő,</i>	N
3 <i>sok bús ifjú szívben,</i>	SzÚ 1920
<i>kelt</i>	N
7 <i>Az élet és költészet</i>	SzÚ 1920
8 <i>selyem</i>	SzÚ 1920
12 <i>ragyogj,</i>	SzÚ 1920, N
13 <i>a siker csak álom</i>	SzÚ 1920
<i>muló minden álom</i>	N
14 <i>átfon.</i>	N

Javításaink:

- 3 A sor végére az előző közlésekkel egyezően vesszőt tettünk.
- 12 A *ragyogj* szó után az előző közlésekkel egyezően vesszőt tettünk.

747. Örök búcsú. A Délmagyarország 1927. dec. 25-i számából. Először a Szeged 1920. okt. 17-i számában jelent meg, majd az Új Idők 1922. okt. 22-i számában.

Változatok:

1 <i>újfent</i>	ÚI
2 <i>Elszállt</i>	ÚI
4 <i>röggel, hűs</i>	ÚI
8 <i>hull!</i>	Sz
11 <i>keresni itt lenn</i>	ÚI
14 <i>megyek,</i>	ÚI
16 <i>visszarévedek...</i>	ÚI

748. Ó Ember! A Szeged 1920. okt. 20-i számából. Közölte még a *Nefelejcs* című kötet (70. l.) is, a 12. sor végén sajtóhibás vesszővel.

749. Nóta. A szegedi Hétfői Rendkívüli Újság 1920. nov. 8-i számából. *Kötetben először.*

A vers a költő elkeseredettségéből és kiábrándultságából fakadt átmeneti álláspontját tükrözi: az ellenforradalmi kurzus zsbívsárától megundorodva kétségekkel néz a jövő elé, s kishitű a forradalmi erőkkal szemben is.

750. Dicsőség. A szegedi Szöveges Színlap 1920. nov. 11—12-i számából. *Kötetben először.* A cím alatt ajánlás: „*T. A.-nak.*”

Tamás Annának szól.

A versben — főként a 9—12. sorokban — föltűnő a *Testamentum* (655. sz.) című vers hangulatának, képeinek visszacsengése.

751. Anakreoni dal. A Szeged 1920. nov. 14-i számából. Közölte a *Nefelejcs* című kötet (66. l.) is, a 12. sorban a második névelő elhagyásával (*Zenél a szél parton.*). A 14. és a 18. sor végére mi tettünk vesszőt.

752. Ének Arany Jánosról. A Szeged 1920. dec. 5-i számának a költő javításával ellátott kivágatáról. Megjelent először A bihari lant című füzetben (16. l.), amelynek előszava és a szegedi Egyetemi Könyvtárban levő ügyességi példányon látható beérkezési bélyegzője egyaránt 1920. nov. 27-én kelt. Előszavában Hoványi Géza ezeket írja: „A Biharmegyeiek és Nagyváradiak Szövetsége bocsátja útjára ezeket a verseket, melyekkel a bihari poéták a legnagyobb bihari lantos: Arany János emlékét ünnepelték a Vígyszínházban, 1920. november hó 27-én tartott Arany János-ünnepélyen.” A füzetben Dutka Ákos, Emőd Tamás, Juhász Gyula, Nadányi Zoltán, Ritoók Emma, Sas Ede és Zilahy Lajos versei szerepelnek.

A Szeged közlésében a cím alatt a következő szöveg: „Elmondták a biharmegyei költők dalnokversenyén.”

Változatok és a költő javításai a kivágaton:

1 A sor idézőjelben és dőlt szedéssel	BL
éjszakákon,	BL
6 remélve!	BL
7 A sor idézőjelben és dőlt szedéssel	BL
9 csillan,	BL
13 A sor idézőjelben és dőlt szedéssel	BL
fája,	BL
14 világba	BL
17 vészben,	BL
18 magasodva!	BL
19 A sor idézőjelben és dőlt szedéssel	BL
20 a bércék állnak	BL
21 miénk	Sz
Az é ékezetét törölte	k
2 S még ily	BL, Sz
A még é-jét i-re javította	k
23 Eszme	Sz
A sorvégi hiányzó vesszőt pótolta	k

24 *jövendő!*

25—30 hiányzik!

BL

BL

Javításaink:

1, 13 A sor végére A bihari lant közlésével egyezően vesszőt tettünk.

753. November. A Szeged 1920. nov. 30-i számából. Paku (2 : 127., 364. l.) 1919-es kéziratnak mondja forrását, de bizonyosan alapszövegünk kiágata volt kezében.

754. Rorate. A *Nefelejcs* című kötetből (67. l.). Először a Szeged 1920. dec. 12-i számában jelent meg. Itt a 13. sorban *Boldog hit* áll.

755. Fejfámra... A *Nefelejcs* című kötetből (65. l.). Korábbi megjelenéséről nincs tudomásunk. Minthogy a *Nefelejcs* című kötet 1920 karácsonyára jelent meg, legkésőbb 1920. december elején meg kellett születnie ennek a versnek is. A kötetből közölte még A Hét 1921. febr. 1-i száma, a verset négy soros szakaszokra tagolva és a 2. sor végéről a vesszőt elhagyva.

756. Még egy nefelejcs... A *Nefelejcs* című kötetből (80. l.). Korábbi megjelenéséről nincs tudomásunk. Időrendi helyére nézve vö. a *Fejfámra* című vers jegyzetével.

Ez a vers egyébként valószínűleg külön kötetzáró versnek készült, ezért nem jelentette meg a költő másutt. (Önmagában a címe sem lett volna világos!)

757. Beethovenhez. A Szeged 1920. dec. 16-i számából. Keltezése: Szeged, 1920 őszén.

Dec. 15-én ünnepelték Beethoven születésének 150. évfordulóját. Juhász Gyula versét a Szegedi Dalárda König Péter vezetésével lezajlott hangversenyén a Tisza Szálló nagytermében dec. 15-én a költő öccse, Juhász Endre szavalta el.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

758. Moziban. A miskolci Reggeli Hírlap 1923. dec. 25-i számából. *Kötetben először*. Ismeretlenként, a Kozma Béla birtokában volt kéziratról közölte Varga Júlia a Filmvilág 1958. dec. 15-i számában is. Ez a kézirat azonban időközben elkallódott, nem láthattuk, s mivel közlésével szemben kételyeink vannak (cím, központozás), a korabeli közlést kellett alapszövegül választanunk.

A vers keletkezéséről Kozma Béla a következőket mondotta Varga Juliának: „1919 novemberében a szegedi Széchenyi-mozi megnyitására Juhász Gyulát kérték fel. A megnyitón a Madame Tallien című francia filmet mutatták be s ez alkalmat adott Juhász Gyulának arra, hogy ünnepi beszédében szimbolikus utalásokkal szóljon az elbukott magyar forradalomról. A megnyitó után az ünneplő szegedi ifjúság elől szökve a Corso kávéházban húzódott meg s ott vetette papírra *Mozi* című versét.”

A kortársi emlékezet szükségszerű korlátai e visszaemlékezésben is megmutatkoznak. A korabeli lapok szerint a szegedi Széchenyi mozi 1920. dec. 22-én nyílt meg a Gyermekszív című film bemutatásával, s a megnyitón Juhász Gyula nem szerepelt.

Más adat híján a vers keletkezésével kapcsolatban kénytelenek vagyunk elfogadni Kozma Béla közlését, s az általunk pontosabban megállapított mozi-megnyitó időpontjában elhelyezni a verset.

Változatok (a Filmvilág közlésében):

Cím: *A mozi*

2 *jó.*

9 Új versszak kezdődik

12 *sovár,*

15 *A szürkességbe, és*

Javításaink:

5, 6 *A hogy módhatározó előtt fölösleges vesszőt, mely nyilván a szedő hibájából került oda, töröltük.*

759. **Örök harc.** A Pásztortűz 1922. okt. 8-i számából. Először A Munka 1920. dec. 25-i számában jelent meg. Utóbb a költő kis átdolgozással elküldte a versét Péntes Zoltánnak, volt makói tanártársának, aki ekkor a salgótarjáni Chorin Ferenc magángimnázium tanára volt. E kézírata megvolt Tettamanti Béla egyetemi tanár birtokában. Ezt közölte hasonmásban a salgótarjáni állami kereskedelmi középiskola 1939/40. évi értesítőjében Gerhauser Albert igazgató, onnan a Délmagyarország 1940. júl. 11-i száma, majd a Paku-kiadás (2 : 233—234., 370. l.). Mi az aktualizálás előtti utolsó közlést tettük meg alapszövegnek.

Változatok:

Cím: *Örök a küzdelem*

Prológus a salgótarjáni gimnázium diákjainak

7 *Fölötte az örök mennyország*

8 *fölküldi*

9 *kiűrjön*

10 *A hegyre, fényre, égre, fel,*

égre, fel,

11 *a kevély*

12 *énekel!*

13 *És termékkennyé lesz nyomában*

15 *láva*

16 *tűzeső!*

19 *az élet*

20 *Szerencse, föl! bátrak, merők!*

M

k

k

k

k

k

M

k

k

k

M

k

k

k

Baróti Dezső (Acta Universitatis Szegediensis. Sectio Philologica. Nyelv és Irodalom. 1. köt. Szeged 1955. 133—135. l.) a vers történetéről és ennek tanulságaként értelmezéséről a következőket írja:

„A verset már a salgótarjáni kereskedelmi iskola évkönyvének szerkesztője is megpróbálta értelmezni s a következőket írja róla: »Juhász Gyula fenti, eddig publikálatlan versét a Salgótarjáni Chorin Ferenc Magángimnázium Önképzőkörének 1926. évben megtartott nyilvános ünnepélyére írta. A költemény: szózat az elnyomott népek infernójában gyötrődő trianoni magyarsághoz, — szózat a szebb jövő letéteményéséhez, a magyar ifjúsághoz. A verset szimbólumként helyeztük el első évkönyvünk első lapján.«

Az Évkönyv szerkesztőjének egyben igazat adhatunk. A Prológusnak valóban szimbolikus mondanivalója van, de távolról sem olyan értelemben,

ahogy azt ő gondolta. A vers felületes olvasása után is nyilvánvaló, hogy a szép költemény elsősorban nem is a salgótarjáni iskola diákjaihoz, hanem inkább az ottani bányavidék munkásaihoz szól. A »világ kohójában« forrongó láva, melynek »küldetése, hogy kitörjön«, de a vers szinte valamennyi képének félreérthetetlen szimbolikája nem is érhető másképp, mint az elnyomott, de új harcokra készülő munkásoktályhoz szóló lelkes biztatás.

Ezt a magától értetődő magyarázatot a Prologus keletkezésének körülményei is alátámasztják. Juhász Gyula Prologusát egykori makói tanártársának, Péntes Zoltánnak felkérésére írta. Péntes Zoltán 1913-tól tanított Juhász Gyulával együtt a makói gimnáziumban. Közeli barátságban voltak, Péntes Zoltánné emlékezései szerint Juhász Gyula gyakran megfordult náluk, közeli kapcsolatra vall a *Késő Szület* kötetéhez írt meleg dedikációja is. Péntes Zoltánt 1919-ben Juhász Gyulával kb. egyidőben a proletárdiktatúra alatti szereplése miatt elbocsátották állami állásából, néhány évig műegyetemi hallgató volt, később a salgótarjáni magángimnázium tanára lett. Innen kérte meg Juhász Gyulát, hogy írjon prologust az iskola egyik ünnepélyére. Juhász Gyula szívesen vállalta a felkérést (mindig szívesen tett eleget ilyen kéréseknek) és az alábbi meleghangú levél kíséretében küldte el versét:

Kedves Zoltánom,

mostanság nem annyira író, mint inkább írógörcs vagyok, éppen azért talán nem egészen elkésve sietek ezt a kis jelképes prologust küldeni nektek.

Leveleid nagyon jól estek, vigasztaltak és fölemeltek. Sokat gondolunk rád és beszélünk rólad Makón, ahol én írni szoktam és ahol egészen megszoktam, mióta pedagógia istenanyánk helyett poézis istennővel barátkozom.

Örülök, hogy »megvagy«, hiszen ma, ha »megvan« az ember, az már valami.

De lesz még egyszer (nemcsak hivatalos) ünnep a világon, szóló, lágy kenyér, kutyára dér és nekünk nem csupán bér, de babér! Addig is meleg, régi, változaitlan, sőt növekvő szeretettel öllelek:

Szeged, 1926. jan. 28.

Juhász Gyulád

Összevetve a vers szimbolikáját a levélnek a nem-hivatalos »ünnepre« való utalásával, aligha lehet vitás, hogy a Prologust bizvást besorolhatjuk azok közé a Juhász Gyula versek közé, melyekben a nagy szegedi költő az ellenforradalom éveiben is hitet tett a munkásoktálya jövőjéért igazán mellett.”

Baróti megjegyzései azzal a módosítással érvényesek, amelyet a vers korábbi megjelenése követel meg.

760. Gazdag szegénység. A szegedi múzeumban levő kéziratról. Először A Munka 1920. dec. 25-i számában jelent meg, majd a költő elküldte átdolgozott kéziratát Domokos Lászlónak, a Magyar Helikon szerkesztőjének; ez a kézirat nemrég került tőle a szegedi múzeumba. Ez szolgált a Magyar Helikon 1921. júliusi számának (795. l.) közlése alapjául, majd ezt közölte Domokos újból a Tiszatáj 1958. februári számában. Az első közléssel azonos szövege megjelent még a Szeged 1924. okt. 26-i számában is. Bár ez az utolsó, s nyilván a költő szándékával jelent meg, mégis a közbülső formát, a kéziratát vettük alapszövegül, egyrészt, hogy az első és utolsó közlés 2. sorának nyilvánvaló sajtóhibáját kiküszöböljük, másrészt, mert az átdolgozással 1921-ben maga a költő kifejezte az első változat megváltoztatására irányuló szándékát, s az utolsó közlésben csak azért használta az első szövegét, mert

ez volt kéznél. A 15. sor alapszövegünkben sokkal pozitívabb, mint a változatokban.

Változatok (A Munkában és a Szegedben):

2 *Tiétek mind, ez az élet és a lélek.*

3 *nektek*

12 *szenvedőkkel . . .*

15 *boldogabb és szebb*

16 *hitemhez.*

Az utolsó közléskor a Szeged a következő megjegyzést fűzte az együtt megjelent négy vershez: „Szemelvények a költőnek a Testamentom című, a Délmagyarország Hírlap- és Nyomdavállalat Rt. kiadásában legközelebb megjelenő új verses könyvéből.” Érdekes, hogy a mutatónál közölt négy vers közül csak egy jelent meg a kötetben. (Ld. a kiadástörténeti részt is.)

Juhász Gyulának a verset kísérő levele (eredetije Domokos Lászlótól a szegedi múzeumban) így szól:

Domokos Lászlónak.

Kedves Laci, lapotokat nagy örömmel olvasom s benne legutóbb egyik szegedi prózámát. Most, íme, elkésvé sietek 2 verssel hozzátok, a versek nekem nem sietősek, de a honorárium szörnyen az volna. Megértesz és megbocsátasz, hogy így „barátiatlan kopogtat” a költő, de hát ilyen világot értünk. Nagy régi szeretetével köszönt

Juhász Gyula

Szeged

Ipar u. 13. szám.

BP. Prózát is küldök nemsokára!

A Magyar Helikon 1921. máj. 15-i száma (610—612. l.) közölte a Szegedi Napló 1921. máj. 5-i számában megjelent *Mikor én piarista voltam* című írását. A *Gazdag szegénység* mellett a költő valószínűleg még a *Bujdosó Balassi* című versét is elküldötte (megjelent a Magyar Helikon 1921. nov. 15-i számában). Több prózája nem jelent meg a folyóiratban.

1921

761. *Étsy Emiliának.* A Délmagyarország 1932. máj. 15-i számából. Itt a vers alatt keltezés: 1932. május 14. Először a Szegedi Napló 1921. jan. 1-i számában jelent meg.

Változatok (a Szegedi Naplóban):

4 *édesbus varázssal hódított.*

6 *szemed,*

7 *művésze, látod,*

8 *Elszáll a szó,*

10 *eltaláltad, szőke*

11 *derü:*

12 *köszönt most — e rimes csekélység —*

13 *Mely mint levél, bus ágról elszakadva*

14 *Elvész ma nagy, zengő tapsviharba!*

Étsy Emília (sz. 1884) 1910—12-ben a váradi színház drámai szendéje volt, s akkor ismerkedett meg a költővel. 1918 őszén került Szegedre. Mielőtt

még 1921 februárjában házasságot kötött volna Rapaport Samu szegedi pszichoanalitikus idegorvossal, 1920. dec. 31-én este ünnepi előadással búcsúzott el a színpadtól. Juhász Gyula verse ebből az alkalomból született. Később inkább előadóművészetével szolgált az irodalmat, de még a húszas években is föllépett néha a szegedi színpadon. Juhász Gyula verseit leggyakrabban ő szavalta Szegeden. Vö. a *Sasfiók* jegyzetével.

762. Morus Tamás. A Pesti Napló 1923. ápr. 1-i számából. Először A Munka 1921. febr. 13-i számában jelent meg; innen közölte Süle Sándor az Irodalmi Újság 1952. ápr. 10-i számában.

Változatok (A Munkában):

Cím: *Morus Tamás halála*

- 1 *dolgát,*
- 2 *Halálos végzés,*
- 3 *hadd lássa ország,*
- 6 *Parancsa törvény*
- 8 *aztán — mehet!*
- 9 *merre*
- 10 *hova,*
- 13 *ragyog, hol nincs*
- 14 *Utópia!*

763. Apámra gondolok. A *Hárfa* című kötetből (123. l.). Először A Munka 1921. febr. 20-i számában jelent meg, majd a Bácsmegyei Napló Jubiláris Almanachjában (Szabadka 1924. 78. l.). Utána a *Testemantom* című kötetben (65. l.).

Változatok:

Cím: *Üzenet*

2 <i>gépein</i>	M
4 <i>üzenetét.</i>	BNJA
<i>üzenetét,</i>	M
6 <i>ábránd és panasz</i>	T
<i>panasz</i>	M
7 <i>villám.</i>	BNJA
<i>cikáztak</i>	M
8 <i>az ősz, a tél, tavasz.</i>	BNJA
12 <i>De ő, szegény, nem tudta, mire vár.</i>	M
16 <i>nem.</i>	BNJA

764. Esők után. A Magyarország 1921. febr. 27-i számából. *Kötetben először.* A 8. sor végén a vesszőt értelem szerint pontra javítottuk.

765. A márciusi láz. A Munka 1921. márc. 20-i számából. Közölte Kis-péter András (ItK. 1954. 215. l.).

766. Hiszek. A Munka 1921. ápr. 17-i számából. Innen közölte Süle Sándor az Irodalmi Újság 1952. ápr. 10-i számában.

767. (A magyar múltnak . . .) A Puszták Népe című hódmezővásárhelyi folyóirat 1948. őszi (3.) számából.

E verset a költő a hódmezővásárhelyi Általános Munkás Dalegylet 1921. ápr. 24-i Csokonai—Petőfi-matinéján olvasta föl. Szövegét a Dalegylet emlékkönyve őrizte meg.

A Munka 1921. ápr. 26-i száma erről ezt írja: „A hódmezővásárhelyi szervezett munkásság felkérésére Juhász Gyula vasárnap délben a hódmezővásárhelyi Feketesas nagytermében, irodalmi matiné keretében szabad előadást tartott Csokonairól és Petőfiről. A munkásság lelkes ünneplésben részesítette Juhász Gyulát, akinek verses prologusa nyitotta meg a nagysikerű matinét.”

768. Baross Gábor emlékezete. A Munka 1921. máj. 10-i számából. *Kötetben először.* Keltezése: Szeged, 1921. május 8. Közölte Kispéter András (ItK. 1954. 216—217. l.).

Máj. 8-án a szakszervezet cipőiparos szakosztálya Baross Gábor halálának (1892. máj. 8.) évfordulója alkalmával emlékünnepelet rendezett. Ezen olvasta föl a költő versét.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

769. Tamás Annának. A Szeged 1921. jún. 2-i számából. A vers alatt keltezés: Szeged, 1921. jún. 1.

Az 1. sor végére mi tettünk vesszőt; a 9. sor sajtóhibás *báन्द* alakjából a fölösleges *d-t* töröltük.

Tamás Anna és László Tivadar búcsúestje június 1-én volt a Hattyú című vígjátékban. Tamás Anna színészi pályájának első állomása volt Szeged, innen Miskolcra szerződött.

Az 5. sor utalásához megjegyezzük, hogy Juhász Gyula 1921. jan. 25-én és febr. 4-én tartott folytatólagos Shakespeare-előadásain Tamás Anna szavalt. Márc. 6-án egy Ady-matinén Juhász Gyula mondott bevezetőt, Tamás Anna három Ady-verset szavalt. Ápr. 30-án Juhász Gyula Baudelaire-ről tartott előadást, s bár forrásunk nem említi, bizonyára itt is Tamás Anna volt a francia költő verseinek tolmácsolója.

770. Berzsenyi. A *Hárfa* című kötetből (102. l.). Először a Magyarország 1921. jún. 19-i számában jelent meg, utána a *Testamentom* című kötetben (15. l.). Közölte még a Szegedi Szemle 1929. jún. 17-i száma is. Nyomdai utasítással ellátott kéziratát Pfitzner Györgytől 1952-ben vette meg az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára.

Változatok:

1 <i>barnul</i> ,	SzSz
4 <i>remény</i> .	k
7 <i>világból</i>	ki
13 <i>ful</i>	M

771. Középkor. A Munka 1921. jún. 19-i számából. Közölte Süle Sándor az Irodalmi Újság 1952. ápr. 10-i számában, a 7. sorban elírással.

Az ellenforradalom fehérterrorjának szimbólumát Juhász Gyulához hasonlóan az „ágakon himbálózókkal” fejezi ki Nagy Lajos és Szabó Lőrinc is ez idő tájt (vö. Péter László: Juhász Gyula a munkásmozgalomban. Szeged 1961. 22—23. l.).

772. A „győzteseknek”. A Magyarság 1923. jan. 28-i számából. Először A Munka 1921. júl. 10-i számában jelent meg.

Változatok (A Munkában):

Cím: *Az építők*

- 1 *napon,*
- 3 *dúdolgatja*
- 6 *mely egekbe ér*
- 8 *Bús milliók*
- 9 *Rab milliókról, akik halni mentek,*
- 10 *embereknek*
- 11 *piramis!*
- 12 *Ó fáraók,*
- 14 *S megérti már, hogy Ember*

Javításaink:

- 1 A nyilvánvaló elírásból eredő *havon* alakot az első közléssel egyezően *napon-ra* javítottuk.
- 11 A sorvégi vesszőt értelem szerint pontra javítottuk.

773. Jól van így. A *Hárfa* című kötetből (126. l.). Először a Magyarság 1921. júl. 17-i számában jelent meg, utána kissé átdolgozva a Napkelet 1921. dec. 25-i számában (1427. l.). Az első megjelenéssel egyező szöveggel került a *Testamentom* című kötetbe (81. l.), majd a *Hárfával* majdnem egyidőben így közölte a Szegedi Szemle 1929. febr. 11-i száma is.

Változatok (a Napkeletben):

Cím: *Jól van*

- 1 *világgal;*
- 2 *csendesén*
- 6 *szállok én tova,*
- 8 *nem jó soha.*
- 9 *nyugodtan*

Javításunk:

- 11 A sor végére, hogy a *varjú* jelzőinek mellérendeltségét érzékeltessük (*árva, magányos varjú*), vesszőt tettünk.

774. Szikratávirat. Az Új Idők 1926. ápr. 4-i számából. Először A Munka 1921. aug. 7-i számában jelent meg, majd vele egyező szöveggel a Dél-magyarország 1925. okt. 11-i számában.

Változatok (A Munkában és a Délmagyarországban):

- 2 *Közös munkára*
- 3 *Bajtársuk, szenvedők!*
- 7 *Hívők és kétkedők!*
- 8 *szeressétek*
- 12 *Egy új, nagy frigyben ölelkezettek!*

775. Móra Ferencnek. A Szegedi Napló 1921. szept. 8-i számából. Itt a vers alatt keltezés: *Szeged 1921. szept. 7.* A cím alatt mottó: *In angello cum libello.* (Kempis.) Az *angello* azonban elírás, *angulo* helyett. A Kempis Tamástól vett jelige tehát azt jelenti: „A könyvecskével a sarokban.” Célzás ez arra, hogy Móra Ferenc az ellenforradalom után visszahúzódott a közélettől a Somogyi-könyvtár könyvei közé.

776. Ének Kupa vezérről. A *Hárfa* című kötetből (110. 1.). Először a Magyarország 1921. okt. 9-i számában jelent meg. Utána a pozsonyi Revü 1921. okt. 29-i számában, majd a *Testamentom* című kötetben (31–32. 1.). A *Hárfa* után közölte a Szegedi Szemle 1929. aug. 12-i száma.

Eltérések:

7 A sor végéről hiányzik a vessző.	M. T, R
11 A sor végén pont van.	M
17 volt!	R

Kupa vagy *Koppány vezér*, Zerind fia 998-ban fegyvert fogott István vezér és az általa képviselt keresztény és nyugati szellem ellen. A győztes Szent István fölgyeltette. A rá vonatkozó hagyományt Szent István nagyobb legendája és a Képes Krónika őrizte meg.

Ez Juhász Gyula első verse a Magyarországon. Máiig tisztázatlan, hogyan került a költő kapcsolatba az ún. „jobboldali radikalizmus” lapjával; valószínű azonban, hogy barátai — főként Bodor Aladár és Hegedűs Gyula — közvetítésével kell számolnunk. A Kilényi-gyűjteményben megvan Milotay Istvánnak Juhász Gyulához írott évjelzés nélküli, jan. 1-i keltezésű levele, melyben a Magyarország felelős szerkesztője a következőket írja:

„Kedves Gyulám! Engedd meg, hogy a Magyarország részéről felajánljak Neked a hébe-hóba nekünk küldendő verseidért havonként egy millió korona honoráriumot.” (A levélben sürgeti még a költő „legújabb kötetének” megküldését; ebből, valamint az inflációs pénzösszezből valószínű, hogy a levél 1925-ben kelt.)

A Magyarorságot 1920-ban Milotay István és Pethő Sándor alapította. Eleinte konzervatív-legitimista szellemű volt, s csak később vált az ún. „jobboldali radikalizmus” szócsövénév, a hazai fasizmus előkészítőjévé. Juhász Gyulát bizonyára a lapban hangoztatott nemzeti eszme és a szociális demagógia tévesztette meg, s a már említett baráti szálakon kívül a világnézetében rejlő ellentmondások jelentettek érintkezési pontokat közte és a lap között néhány évig, amíg a költő és a Magyarország útja végleg szét nem vált. Kétszáz aláíró nevével levél ment Szegedről a szerkesztőséghez, mely megfenyegette a lapot, hogy lemondják előfizetésüket a szegedi olvasók, ha a „vörös költő” ezután is ír bele. Vö. Szerkesztői üzenet. „Munkás.” Magyarország, 1926. júl. 18. — Juhász Gyula 200 fajmagyar szegedi olvasója és egy tanulságos szerkesztői üzenet. Hétfői Rendkívüli Újság [Szeged] 1926. júl. 26. Vö. még a *Rudnay Gyulának* és a *Velazquez halála* című versek jegyzetével.

777. Epilógus. A Szeged 1922. jún. 4-i számából. Először az Új Idők 1921. okt. 15-i számában jelent meg. Legkorábbiak látszó, cím nélküli kézírata Eörsi Júlia birtokában volt. (Hasonmását közölte: Tiéd a sírig. 74—75. lapok között).

Változatok:

Cím: *Testamentom*

3 *Egy dalt, amelyben*

4 *Mi szép és nagy volt*
éveimben!

6 *Hangan, szegény*

7 *Elmondanám*

ÚI

k, ÚI

k, ÚI

ÚI

k, ÚI

k, ÚI

8	árnyában,	ÚI
10	örök, büszke törvény,	k
	örök, földi törvény,	ÚI
15	Volt jó anyám és Júliám s kerestem	k
	De volt Anyám és Annám és kerestem	ÚI
16	életemben.	k, ÚI
17	Ezt (aláhúzva !)	k
	találtam. Búsan és	ÚI
18	összetörtem,	ÚI
19	győzve, tovább	k
20	elesettnek.	k

A 15. sor jellemző változtatásával kapcsolatosan Eörsi Júlia a Tiéd a sírig című visszaemlékezésének kéziratában (1947) eredetileg ezt írta: „Nem gondoltam volna, hogy versét meghamisítják. A Válogatott versek kötetébe, amely most jelent meg, jó anyám és Júliám helyett, ki tudja, miért, egy anyám és egy Annám került. A hamisítatlan kézirat nálam van.” (124. l.) A sajtó alá rendező, jól tudva, hogy nem mások hamisították meg a sort, hanem maga a költő változtatta meg, ezt a szöveget a következő javítással közölte (Eörsi hallgatólagos beleegyezésével): „Nem gondoltam volna, hogy versét megváltoztatja. Köteteibe »jó anyám és Júliám« helyett, egy anyám és egy Annám« került.” (Tiéd a sírig. 146. l.) A kézirat hasonmása alá ugyancsak a kötet sajtó alá rendezője írta: „föltűnő, hogy . . .” stb. Erre reflektált Féja, írván: „Ördögöt feltűnő! Végül is mindig az öskép győz.” (Kortárs, 1958. február. 253. l.)

Ez a sor egyébként öntudatlan újrafogalmazása lehet Ady Az ős Kaján című verse 12. szakasza 1—2. sorának:

„Uram, van egy anyám: szent asszony.
Van egy Lédám: áldott legyen.”

778. Flaubert emlékének. A Nyugat 1921. okt. 16-i számából. Flaubert születésének 100. évfordulójára.

779. Marcus Aurelius. A Hárfa című kötetből (128. l.). Először a Nyugat 1921. okt. 16-i számában jelent meg. Utána a Testamentom című kötetben (86. l.), majd a Hárfa után a Szegedi Szemle 1930. jan. 9-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Ad Marcum Aurelium</i>	Ny
1 hajlatánál	T, SzSz
2 most	Ny
6 tetőkre,	Ny
8 a tett, a vágy, hogy minden balga, dőre.	Ny
dőre,	T, SzSz
9 mélyén	Ny
11 A Vulkanán	Ny
13 A szőke vízre s szőke holdra nézve:	Ny
14 nem tudsz halni	Ny

Javításunk:

11 A Vulkanán tulajdonnév (Vulcanus), tehát mind a Testamentom, mind a Hárfa közlésében sajtóhiba a kis kezdőbetű; a Nyugattal egyezően javítottuk.

A korábbi kiadásokban a 8. sor végén hibásan vessző van; a *Testamentom*-ban (és a SzSz onnan származó szövegében) ez sajtóhiba.

Eörsi Júlia írja: „Sok estén ült a költő a rózsaszín díványon mellettem. Olvastam neki angolul Marcus Aureliust, mindkettőnk eszményét. Nem kiszámított részleteket akart, hanem ahol kinyitottam . . . Marcus szelíd megadása olyan volt, mint a költőé, vita nélkül fogadta el a természet ajándékát, akár bódító liliomszál volt, akár szemfedő.” (Tiéd a sírig. 23–24. l.)

Fischhof Ágnes szóbeli közlése szerint ő adta Juhász kezébe Mereskovszkij Örök útítársak című művét, amelyből Marcus Aurelius portréja tetszett Juhásznak. Szerinte ez ihlette e versre. (Beck Zoltán 1958. okt. 23-i levélből.)

780. Két élő halott. A Délmagyarország 1925. jún. 26-i számának a költő javításával ellátott kivágatáról. Először a Nyugat 1921. okt. 16-i számában jelent meg. Megjelent a *Fiatalk, még itt vagyok!* című kötetben is (29. l.).

Változatok:

Cím: <i>Élő halottak</i>	Ny, D
A költő a címet áthúzta, és a lap szélére a végleges címet írta.	k
1 <i>élete</i>	Ny
<i>élet</i>	D, FMIV
A D hibás szövegét a költő javította: az <i>élet</i> szó után egy e-t írt.	k
2 <i>alol</i>	FMIV
3 <i>Az éltet, amely</i>	FMIV
4 <i>újultan, tiportan.</i>	Ny
7 <i>dadog a földre</i>	Ny
8 <i>egykedvűen</i>	FMIV
9 <i>Nem látja, mint bámulja őt az élet,</i> (scrtévesztés!)	FMIV
10 <i>veszte itt lesz,</i>	Ny
12 <i>dobja!</i>	Ny
13 <i>kertben, mint</i>	Ny, FMIV
16 <i>Csak néz</i>	Ny
17 <i>neki</i>	D
A költő a D <i>neki</i> alakjának e-jére ékezetet tett.	k
18 <i>harangok,</i>	Ny
19 <i>szólanul,</i>	Ny
28 <i>Mint vén ereszre, halk, bús denevérek!</i>	Ny
Javításunk:	
13 A <i>mint</i> szó elé vesszőt tettünk.	

781. Regős az udvarban. A *Testamentom* című kötetből (33–34. l.). Először a Magyarság 1921. okt. 23-i számában jelent meg, majd a Szegedi Szemle 1929. máj. 6-i számában.

A Magyarságban a 24. sor végén pontosvessző van. A kötetbeli közlés 27. sorában a *regős* szó hosszú *ő*-vel szerepel; ezt az első közléssel egyezően röviden adjuk.

782. Manóéknak. Eisner Manó birtokában volt kéziratról. Jelenleg a szegedi múzeumban. Keltezése: Szeged, 1921 október 26. Aláírással.

Eisner Manó dr. ügyvéd és Pollák Ella dr. orvos esküvője 1921. okt. 26-án volt a szegedi zsidó templomban. A Szegedi Napló másnapi száma hírből a következőket közölte: „Az esketési szertartást Löw Immánuel dr. főrabbi végezte... A gratulálók sorában Juhász Gyula esküvői szonettet adott át Eisner dr.-nak, ifjúkori barátjának, aki maga is jeles munkása Szeged irodalmi életének.”

783. Magyar áfium. A Szeged 1921. nov. 27-i számából.

784. Tömörkény asztalánál. A *Testamentom* című kötetből (19–20. l.). Először a Napkelet 1921. dec. 25-i számában (1425–6. l.). Utána a *Hárfa*-ban (106. l.), s ezzel majdnem egyidőben a Szegedi Szemle 1929. febr. 4-i számában.

Változatok:

1 <i>dalom</i>	N
4 <i>valamit:</i>	N
7 <i>zeng,</i>	N
8 <i>cimbalom mint</i>	Hárfa
<i>zizeg,</i>	N
10 <i>még,</i>	N
<i>még</i>	Hárfa
12 <i>poszt,</i>	N
13 <i>Hej Pista bátyám,</i>	N
16 <i>akár e költemény.</i>	N

785. Bartók Bélának. A *Hárfa* című kötetből (107. l.). Először a Napkelet 1921. dec. 25-i számában (1426. l.) jelent meg, utána a Szeged 1922. jan. 29-i számában, a *Testamentom* című kötetben (21. l.), s a *Hárfa* után a Szegedi Szemle 1929. júl. 29-i számában. Kézirata dr. Czenner Mihály birtokában.

Változatok:

2 <i>aranyerdők</i>	Sz
3 <i>Főlöttük barna</i>	Sz
4 <i>Nemerének</i>	Sz
7 <i>Tisza tájak (elírás!)</i>	k
10 <i>Zugó fekete</i>	Sz
11 <i>árvák,</i>	N, Sz
16 <i>büszke méla,</i>	N, Sz
<i>méla</i>	k
17 <i>boldog lélek,</i>	N, Sz
<i>éden,</i>	k
18 <i>Éden</i>	N
— <i>A régi, régi Éden</i> —	Sz

Javításunk:

A kézirat alapján a 3. sor *borongó* és *barna* jelzői közé vesszőt tettünk.

Bartók Béla és *Juhász Gyula* minden bizonnyal már 1906 táján megismerkedett egymással, részint Balázs Béla, részint a költő sógorának, Könyg Péternek közvetítésével, amikor Bartók népdalgyűjtő úton Szeged

környékén járt. E verset minden bizonnyal Bartóknak 1921. nov. 27-i szegedi hangversenye ihlette.

Valószínűleg Juhász Gyula írta a Szeged 1921. nov. 27-i számának Margó rovatában megjelent névtelen és cím nélküli írásában:

„Fejedelem jön ma Szegedre, bár harsonák nem hirdetik érkezését. Mert Bartók Béla ma az abszolút zene legkülönb művelője . . . A hazai mély kultúra legmélyebb és legőrokebb kútjából merít: a népköltészet csodálatosan tiszta és gazdag forrásából. Szegedre nem először jön ma a Kékszakállú herceg vára, a Fából faragott királyfi és annyi más ragyogó zenei opus költője. A magyar népdallamok és szövegek gyűjtését végezte e város határában hosszú évek előtt és a tanyavilágban, a szomszédos falukban értékes és ismeretlen dalkincsre bukkant. Barátai és tisztelői sorában mi is áhítatos szívvel köszöntjük dicsőségének világraszóló dobogóján.”

A hangversenyről beszámoló cikk is valószínűleg a költőtől való: „A zeneszerzésben az, aki a költészetben Ady Endre volt.” (Szeged, 1921. nov. 29.) A műsoron székely népdalok is szerepeltek.

Demény János szerint ez az első Bartókról írott vers. (Zenetudományi Tanulmányok. Budapest 1959. 7. köt. 166. l.)

786. *Ars longa* . . . A *Testamentom* című kötetből (7. l.). Először a Magyarország 1921. dec. 25-i számában jelent meg. Utána az aradi Genius 1924. januári száma, majd a bécsi Panoráma 1924. máj. 18-i száma közölte. A Genius szerkesztőjének, Franyó Zoltánnak birtokában megmaradt kéziratot hasonlóan közölte a 6 órai újság című temesvári hírlap 1934. dec. 25-i száma.

Szövegváltozat nincs; csupán a hasonló és a Genius közlésében a cím után nincs három pont.

Az első sorban a *vagy* szó után — minden közléssel és a hasonlóval egyezően — vesszőt tettünk.

1922

787. **Ch. Baudelaire.** A Paku-féle kiadásból (2 : 155—156. l.). Paku forrásul A Magyar Jövendő Almanachja az 1922. évre című kiadványt jelöli meg (uo. 366. l.). Ezt a kiadványt mi nem találtuk meg.

A 6. sor végére vesszőt tettünk.

Ismeretes, hogy Juhász Gyula főszerkesztője volt a Magyar Jövendő című szegedi kiadású, de országos hatósugarúnak tervezett folyóiratnak, amelynek 1922-ben csupán két száma (a második szám összevont 2—3. sz.) jelent meg. A Magyar Jövendő Almanachja nyilván ennek a kiadványa, esetleg az előzménye lehetett.

788. **Stanzák az ifjúságról.** A szegedi múzeumban levő kéziratról. *Kiadatlan.* Keltezése: Szeged, 1922. január. Ajánlása: „Sz. Szigethy Putyunak dedikálom.”

A 17. sor végére a szükséges vesszőt mi tettük ki.

Sz. Szigethy Putyu: Sz. Szigethy Vilma, Sz. Szigethy Vilmos leánya; jelenleg gimnáziumi tanárnő Szegeden.

A versről Korányi Jenőné dr. Szigethy Vilma 1958. nov. 24-i levelében többek között a következőket írta:

„Érettségire készültem és nagyon félttem az írásbeli vizsgától. A puka segíteni akart szorongásom és azt ajánlotta, hogy elhívja hozzánk Juhász

Gyulát, akivel nagyon jó barátságban volt. Tekintettel Juhász boldogult tanári működésére, beszéljem meg vele aggodalmait. Juhász Gyula el is jött néhányszor. Még ma is örömmel gondolok vissza szellemes, szórakoztató, jókedvű beszélgetéseire. Megtudakolta, hogy milyen témákra lehet számítani az érettségi írásbeli vizsgán, ezeket aztán kidolgozta számomra, ahogy mondta, iskolai használatra, vagyis volt benne bevezetés, tárgyalás és befejezés. Amikor azután Apukával elküldte nekem a kidolgozott témákat, vele küldte a verset is. Nyilvánvalóan nem a személyem ihlette meg őt. Talán keveset találkozott fiatalokkal akkoriban és az a néhány vidám beszélgetés ébresztette fel, véletlenül az én személyemen keresztül szép gondolatait az ifjúságról. Így látom én és bizonyosan a helyes úton járok, mert se előbb, se utóbb semmiféle kapcsolatban nem voltunk és nem is láttuk egymást.”

789. Az ivó. A *Hárfa* című kötetből. Tévedésből e kötetbe kétszer is belekerült ez a vers (91. és 133. l.), s az az érdekes, hogy — ha kismértékben is — eltérő szöveggel. Mi a 91. lapon közölt formát vesszük alapszövegnek, a 133. lapon levő szöveget változatként kezeljük. Először a Pesti Napló 1922. ápr. 16-i számában jelent meg, utána a bécsi Panoráma 1923. máj. 13-i és az aradi Genius 1924 januári számában, majd a *Testamentum* című kötetben (99–100. l.). Ez után a Szegedi Szemle 1929. márc. 26-i számában. A *Hárfa* után A Reggel 1936. okt. 19-i számában.

Változatok:

4	vár,	PN, T
11	Ó addig (sajtóhiba!)	SzSz
12	Érdes	G, T, SzSz, H 133
13	billikomok	PN, G, P, SzSz
	billikomok	T, H 133, R
14	rubint	G
15–23	hiányzik!	G
19	cudar	PN, P
	sorsunk a cudar	T, SzSz
23	szépen így	G, T, H 133, SzSz, R
24	életet	T, SzSz
	életet.	H 133

Franyó Zoltán a Genius levélpapírján 1923. okt. 23-án többek között a következőket írja Juhász Gyulának: „Már a legjobbaktól kaptunk kéziratokat, pestiektől, erdélyiektől, külföldiektől egyaránt, de nem tudnám a Genius első számát nélkülözni elképzelni. Ezért arra kérlek drága Gyulám, küldj forduló postával négy-öt gyönyörű Juhász-verset. Amint a kézirat beérkezett, azonnal küldjük a honoráriumot, amellyel meg leszel elégedve.”

A költő a következő öt versét küldte el: *Akarat*, XXXX [Negyven évvel], *Imádság*, *Az ivó*, *Ars longa*.

A Pesti Napló e versért és a vele együtt közölt *Fohászzkodás* címűért — mint Zilahy Lajosnak Az Est-lapok levélpapírján írt 1922. jún. 13-i leveléből kitűnik — 600 koronát fizetett.

A költő — amint a *Fehér asztal* jegyzetében írtuk — 1906 óta rendszeresen fogyasztott szeszesitalokat. Kb. 1912 végétől — részint a nagyváradi Antal Sándor, részint a szegedi Hollós József hatására — absztinenciát vállalt, s amint 1914-es öngyilkossági kísérlete után éppen Antal Sándornak elmondotta (vö. ItK. 1955. 327. l.), ezt meg is tartotta. Valószínű, hogy csak 1919

után kezdett újból rendszeresen inni, amikor egyéni bánata és az elbukott forradalmak utáni nemzeti fájdalma elől a borban keresett vigasztalást, s Hollós József — aki emigrálni kényszerült — nem állt mellette óvó orvos, barátként. Vö. *Madách Sztregován, Nyugasztaló*.

790. Fohászzkodás. A *Hárfa* című kötetből. Tévedésből, akár *Az ivó-kétszer* is bekerült a kötetbe (92. és 131. l.), teljesen azonos szöveggel. Először a Pesti Napló 1922. ápr. 16-i számában jelent meg, utána a bécsi Panoráma 1923. márc. 18-i számában.

A Pesti Napló és a Panoráma közlésében a 2. sor végén vessző van.

791. Uj Kőmives Kelemen. A szegedi Új Élet 1922. ápr. 16-i számából. *Kötetben először.* Ajánlása: (*A székely fiuknak.*) A 3. sor végén a pontot vesszőre javítottuk.

Az Új Élet című lap a Szegeden letelepedett kolozsvári egyetem diákjainak erősen irredenta és jobboldali-radikális szellemű lapja volt.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

792. Nosztalgia. A Délmagyarország 1928. szept. 8-i számából. Először a Magyar Jövendő 1922. ápr. 25-i számában jelent meg; ezt közölte a *Fiatalok, még itt vagytok!* című kötet (44. l.) is.

Változatok:

Cím: <i>Honvágy</i>	MJ, FMIV
1 <i>nyugat</i>	MJ, FMIV
2 <i>keletre</i>	FMIV
3 <i>örök Turán terület</i>	MJ, FMIV
4 <i>A végtelen pusztaságán</i>	FMIV
7 <i>Mert ez az én hazám, e szittyá,</i>	MJ, FMIV
9 <i>a világ világ.</i>	FMIV
11 <i>Hazámat, nem tudom hol is, hajh,</i> <i>Hazámat, nem tudom, hol is, hajh</i>	MJ FMIV
12 <i>Csak azt tudom bus</i>	FMIV
14 <i>Olvastam Flaubert és Zolát</i>	MJ
<i>hiányzik!</i>	FMIV
<i>A MJ kivágatán (Kilényi-gyűjtemény) törölve van ez a sor.</i>	
15 <i>sehol sem</i>	FMIV
18 <i>bibliában</i>	FMIV
19 <i>krónikákban</i>	MJ, FMIV
20 <i>szendereg</i>	MJ

A MJ kivágatán ceruzával van pótolva a vessző.

Beküldte Az Est-lapoknak is; vö. a *Költők, barátim...* című vers jegyzetével.

Várkonyi Nagy Béla Balatonszárszón című verse (Várkonyi Nagy Béla: *Odysseus megtérése. Válogatott versek 1919–1959.* Budapest 1960. 90. l.), első versszakában Juhász e versének megszületéséről van szó:

Szegeden volt egy este. Kis Tisza-parti lócán
Ültünk Juhász Gyulával s szorongattuk kezét;
Új verset írt: „Turánról” dalolt, keletre vágott,

Mert unta napnyugatnak sok talmi díszletét.
A *Honvág*y volt. A lócán született, ott előttünk,
Nyűtt noteszlapra írta lázittas szavait;
Látlak: a szemed lángolt, lobogtál, költő, én meg
A halhatatlanságról motyogtam valamit.

793. A *szent szarvas*. A *Hárfa* című kötetből (113. l.). Először a *Magyar-ság* 1922. ápr. 30-i számában jelent meg, majd a *Testamentom* című kötetben (40–41. l.). A *Hárfa* után a *Szegedi Szemle* 1929. júl. 14-i számában. Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

794. *Ancsa él*. A *Hárfa* című kötetből (114. l.). Először a *Magyar-ság* 1922. ápr. 30-i számában jelent meg, majd a *Testamentom* című kötetben (42–43. l.). Megjelent még a *Szegedi Szemle* 1929. máj. 6-i s a *Nyitrávámegye* 1933. máj. 5-i számában.

Az 1. sor végén a korábbi közlésekben nincs vessző; a *Testamentom* közlésében a 17. sorban *Ancsa* után is hiányzik a vessző.

A 16. sor végén valamennyi közlésben pont van. Ez azonban nyilvánvalóan sajtóhiba, hiszen így a versnek nem lenne értelme; mi javítottuk vesszőre.

795. *Koessler Jánosnak*. A *Szeged* 1922. jún. 11-i számából. Alcím: *A Szegedi Dalárda jubileumán*. Kézirata a szegedi múzeumban.

Javítások a kézíraton:

- 4 *Mely új dicsőség* (véglegesre javítva)
- 6 *És legjobbjá* (véglegesre javítva)
- 7 *A pálmájukbo* (véglegesre javítva)
- 10 *Egekbe néző pályák annyi* (áthúzva)
- 12 *Mely a világot is* (áthúzva) *S szárnyalt világgá és büszkén előre*
s tört folyvást
(a véglegesre javítva)
- 14 *őszén ifjú* (véglegesre javítva)
- 15 *Ki megfiatalodtál* (a véglegesre javítva)
- 17 *Ez a sereg a győzt* (a félbemaradt szót törölte s folytatta)
- 18 *a jövőnknek hódítója* (a véglegesre javítva)
- 19 *Ez a sereg* (áthúzta és a végleges szöveget kezdte írni)

Koessler János (1853–1926): német származású zeneszerző és zenepedagógus, a hazai zenekultúra egyik ösztönzője, Bartók Béla, Dohnányi Ernő, König Péter tanára a Zeneakadémián.

A vers megjelenésének napján ünnepelte a *Szegedi Dalárda* 50 éves jubileumát. Karnagya, König Péter, a költő sógora hívta le erre egykori mesterét, ki *Weiner Leó* társaságában vett részt az ünnepségen.

796. *Gulácsy Lajosnak*. A *Hárfa* című kötetből (99–100. l.). Először a *Magyar-ság* 1922. aug. 20-i számában jelent meg. Utána a *Gulácsy Lajos gyűjteményes kiállítása* című füzet (Az Ernst-múzeum kiállításai LIV. sz. Budapest 1922. szeptember) 2. lapján, majd a *Testamentom* című kötetben (9–12. l.). A *Hárfa* után a *Szegedi Szemle* 1929. máj. 27-i, majd *Gulácsy Lajos* halála alkalmából a *Délmagyarország* 1932. febr. 25-i számában.

Változatok, illetve nyomdai eredetű eltérések:

4 csillagszerelem.	SzSz
6 beteg,	GLGyK
7 serleg!	GLGyK
8 meg?	GLGyK
9 e naiv	M, GLGyK
10 teren,	M, GLGyK
17 nőni (l)	SzSz
17 fájva fájón	M, GLGyK, T, SzSz, D
36 holnapot	D
37 Kőröst	M, T, SzSz, D
43 villany	M, T, SzSz, D

A 48. sor után a végleges szövegből kimaradt szakasz:

*Ez a pokol, de nem a Dante Pokla,
Mert erről ő se mert álmodni, nem,
Itt tűz nem ég s az ördögök kinokba
nem üznek . . . fehér ágyra szeliden
Lefektetik az árva kárhozottat
És csöndbe várják, hogy mi lesz vele,
A tisztaságtól mindenek ragyognak:
Hűs, szép pokol: hogy jöitünk ide be?* M, GLGyK

54 alatt

D

A vers tagolása a következőképpen tér el:

A 9. sorral új versszak kezdődik M, GLGyK, T, SzSz, D

A 17 sorral új versszak kezdődik M, GLGyK, T, SzSz

Rozsnyay Kálmán a verset összefüggésbe hozza Gulácsynak 1910 elején (helyesen: 1909. jún. 13-án) rendezett váradi kiállításával, amelyen a hivatalosak részéről sérelem — elhallgatás és gúny — érte a modern festőt. Rozsnyay szerint Juhász „nemsokára” írta hozzá e költeményét (Napkelet, 1937. júl. 1.). Ez persze tévedés.

Erről a verséről mondotta a költő Dénes Zsófiának, hogy ezt szereti a legjobban (A Reggel 1929. ápr. 2.).

E vers 64. sorának második felét és 65. sorát vésték föl Gulácsy 1941. nov. 9-én leleplezett síremlékére. Ekkor a verset Gellért Lajos szavalta el. Gulácsy és a költő kapcsolatára ld. *Az áloévirág* című vers jegyzetét.

A vers utalásaira vonatkozóan számos párhuzamot találunk Juhásznak *A szépség betege* címmel Gulácsyról írt prózai cikkében. Pl. a 39. sorhoz: „Sokat emlegette Grandet Eugéniát, mint akit jól ismert, és akibe reménytelenül szerelmes is volt . . . arcképét megfestette . . .” (Ö. 1: 267. l.). A 65. sorhoz: „A tárlata képei között volt egy Spozalizio, amelyet ő Giottónak tulajdonított, pedig maga festette.” (Ö. 1: 266. l.) A 68. sorhoz: „Nakonxipán volt az ő hazája, ez a furcsa ország, amely szerinte Japán és a hold között fekszik, és amelynek nyelvét ő tudta csak beszélni az összes földi emberek közül. Beszélt is, írt is sokat nakonxipánul, és képein is gyakorta szerepeltek ennek az álomtartománynak apró, mulatságos lakói.” (Ö. 1: 267. l.) Váradi kiállításáról írva említi még Juhász, hogy itt egy hosszú elbeszélést olvasott föl Nakonxipánról. (Ö. 1: 266. l.)

797. Madách Sztregován. A *Hárfa* című kötetből (101. l.). Először a Magyarországi 1922. szept. 17-i számában jelent meg, utána a Pásztortűz 1923.

jan. 28-i számában (97. l.), majd a *Testamentom* című kötetben (13–14. l.). A *Hárfa* után a Szegedi Szemle 1929. júl. 1-i számában, pontatlan írásjelekkel.

A Pásztortűzben a vers alatt: (*Szeged*)

Vö. *Az ivó* jegyzetével.

A 13–16. sorhoz vö. a költő következő aforizmáját 1925-ből: „*A kalandor nem a zászló színét nézi, hanem a nyelét.*” (Ö. 2: 231. l.)

798. Gyónás. A *Testamentom* című kötetből (66. l.). Először a Magyarság 1922. okt. 1-i számában jelent meg. Közölte még a Szegedi Szemle 1929. máj. 18-i száma is.

799. Halottaink. A Szegedi Híradó 1922. nov. 1-i számából. *Kötetben először.* Ezt az adatot Bálint Sándornak köszönjük.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

800. Petőfi-centenárium. A Világ 1922. nov. 15-i számából.

A címben sajtóhibás *centennárium* szót javítottuk.

A vers tanulságos összevetést ígér Babits Petőfi koszorú és József Attila Petőfi tüze című versével. Vö. Szabolcsi Miklós, *Tiszatáj*, 1962. december.

Vö. még Makay Gusztáv: i. m. 337–340. l.

801. Hannele költőjének. A Nyugat 1922. dec. 1-i számából. A cím alatt: *Hatvanadik születésnapjára.*

Gerhart Hauptmann (1862–1946) drámái a költő számára a társadalmi haladás, a szegénységgel való azonosulás irodalmi példáit jelentették. Vö. még a *Gerhart Hauptmannhoz* című verssel.

802. Per omnia saecula . . . A Délmagyarország 1927. dec. 25-i számából. Először a Nyugat 1922. dec. 16-i számában jelent meg.

Változatok (a Nyugatban):

Cím: *Örökké . . .*

3 *Ismeretlen . . .*

8 *tátong*

14 *Üres csend alszik végtelen*

17 *minden, minden*

18 *kertben:*

21 *Ismeretlen . . .*

Javításunk:

17 *A minden minden* szavak közé a Nyugattal egyezően vesszőt tettünk.

803. Krisztus a vargával. A Népszava 1923. márc. 25-i számából. Először a Pásztortűz 1922. dec. 17–24-i számában (736. l.) jelent meg. A Népszavából közölte Kispéter András (ItK. 1954. 218. l.).

Változatok (a Pásztortűzben):

Cím: *Vers a vargáról*

2 *bezárva s virágosak*

3 *Ahasvér varga ott állt*

5 *vezették*

8 *fezűtsd*

11 *ott állt, — sápadt a nap, a hold —*

- 12 *S a mellét*
 13 *Mikor nagy néha,*
 15 *Hozsannával*

804. Ének a vig barátról. A szegedi Új Élet 1922. dec. 20-i számából. A vers alatt keltezés: *Szeged, 1922 dec.*

Javításaink:

- 7 A sor végére vesszőt tettünk.
 17 *Burgundiát* nagy kezdőbetűvel adjuk.

805. Petőfi szellemének. A Makói Reggeli Újság 1923. jan. 21-i számából. Keltezése a címhez illesztett csillag lapalji jegyzetében: „A szegedi Dugonics Társaság Petőfi-ünnepén elmondotta 1922. dec. 30. a szerző.” A cím alatt ajánlás: „*ESPERSIT JÁNOSNAK, aki legjobban érzi és tudja ma e vers igazát Makón, szeretettel.*”

A vers kivágatán a 48. sorban a költő beszűrt az eredeti szövegbe egy e betűt. Eredetileg:

S ha romokból...

Paku ugyane kivágat alapján közölte e verset (2: 154—155., 366. l.), de ezt a betűt tévesen *a*-nak olvasta (155. l.).

Javításaink:

Az 1. és 17. sorban az *Ó* után vesszőt tettünk.

A 28. sorban a *föld* névelője hibásan dőlt szedésű, ezt álló betűvel szedettük.

A Dugonics Társaság ünnepélyén kívül a költő 1923. febr. 17-én Makón is fölolvasta versét. Vö. Péter László: *Espersit János*. Budapest 1955. 33—34. l. Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

1923

806. Dúdogatok. A *Testamentom* című kötetből (47. l.). Először a *Magyar-ság* 1923. jan. 28-i számában jelent meg. Közölte még a *Szegedi Szemle* 1928. dec. 31-i száma és a *Hárfa* is (115. l.). A *Hárfában* a 4. sor végén nem jól látszik a kérdőjel, a 10. sorban pedig a *mint* szó elől elmaradt a vessző.

807. Ady-mécses. A *Magyarság* 1923. jan. 28-i számából. Megjelent még a Rozsnyay Kálmán szerkesztette Ady koszorúja című gyűjteményben (*Szeghalom* 1925. 125. l.) változatlan szöveggel. Mint a *Késő Szület* című kötetbe kapott dedikációt közölte Rozsnyay Kálmán a *Napkelet* 1937. júl. 1-i számában (444. l.), a következő eltéréssel:

7 *higyjünk,*

8 *megint.*

Itt egyébként a cím fölött a következő ajánló sor olvasható: „*Szív küldi Szívnek szívessen.*” Paku innen közölte (2: 301. l.), az ajánló sor első három szavát téve meg címmek, s a címet alcímmek.

A „*szív küldi...*” kitétel Emőd Tamás és Szirmai Albert Mézeskalács című operettjének egyik dalkezdő sora. Vö. a *Mézeskalács* című verssel.

808. Negyven évvel. Az 1. részt a *Szeged* 1924. okt. 26-i számából, a 2. részt a *Pesti Napló* 1923. márc. 18-i számából vesszük. Először együtt jelent meg

a két vers, közös címmel a Pesti Napló 1923. márc. 18-i számában. Később az 1. rész önállóan jelent meg több helyütt: a Nagyváradai Napló 1923. dec. 25-i, az aradi Genius 1924. januári, végül a szegedi Színházi Újság 1924. ápr. 25-i számában. A 2. rész többször nem jelent meg.

Változatok:

Cím: XXXX

	<i>Hiába vártam...</i>	G
1	<i>adnál</i>	SzÜ
2	<i>életen.</i>	NN
3	<i>sok</i>	G
4	<i>végtelen.</i>	G
6	<i>velem.</i>	G, SzÜ
8	<i>S le nem fog jönni</i>	G, SzÜ
	<i>S te nem fogsz várni</i>	PN
9–10	<i>Új balzsamával. Tán strom felett</i>	G
	<i>Kihajtasz, mint egy nefelejcs, lehet...</i>	SzÜ
10	<i>nefelejts,</i>	G

Javításunk:

6 A sorvégi vesszőt a Genius és Színházi Újság közlésével egyezően és értelem szerint is pontra javítottuk.

A költő 1923. ápr. 4-én lett 40 éves, és május 20-án ünnepelte költői munkásságának negyedszázados jubileumát.

Nem világos, hogy a vers kihez szól.

809. A régi viz felett. A Magyarország 1923. márc. 25-i számából. *Kötetben először.* A vers alatt: (*Szeged*). A 4. sor végén a pont nem látszik; pótoltuk.

810. Az Isten malmai. A Nyugat 1923. ápr. 1-i számából. Kézirata megmaradt Gellért Oszkár birtokában, s ő közölte hasonmásban (Kortársaim. Budapest 1954. 297. l.)

A 18. sorban említett seb 1914-es öngyilkossági kísérlete alkalmával szerzett mellsebe.

A vers tartalmi és formai rokonságot mutat *Az Iza partján* és a *Vízimalom* című versekkel.

811. A szegedi boszorkányok. A Szeged 1924. okt. 26-i számából. *Először* a Pesti Napló 1923. ápr. 1-i számában jelent meg, majd a bécsi Panoráma 1923. aug. 19-i számában. A Pesti Naplóban a 4. sor végén vessző van.

A híres szegedi boszorkányégetés 1728-ban volt. A költő később, ennek kétszáz éves évfordulója alkalmával, 1928-ban, tartalmi tekintetben hasonló, de szövegszerűen teljesen eltérő másik, ugyanilyen című verssel is fölelevenítette az áldozatok emlékét (1057. sz.).

812. Emese álma. A *Hárfa* című kötetből (108. l.). *Először* a Magyarország 1923. ápr. 8-i számában jelent meg, utána a *Testamentom* című kötetben (27–28. l.). A *Hárfával* majdnem egy időben a Szegedi Szemle 1929. márc. 18-i száma is közölte.

813. Magyar mezitláb. A Szeged 1925. márc. 8-i számából. *Először* a Magyarország 1923. ápr. 8-i számában jelent meg, annyi eltéréssel, hogy a 2. sor

végén vessző áll. A Szeged közlésében a 4. sor végéről elmaradt írásjelet a Magyarság szövegével egyezően pótoltuk.

814. Prológus a Fehér galambok feketé városban című Lóth Ila filmhez. A Szeged 1923. ápr. 19-i számából. *Kötetben először.* A cím után még:

„Előadja a Belvárosi Mozi minden előadásán Lóth Ila.”

A 6 fölvonásos „életképet” Balogh Béla írta és rendezte.

Az 5. sor végére vesszőt tettünk, a 6. sor végén hibás pontot vesszőre, a 10. sor végi vesszőt pontra javítottuk.

815. Lámpások. A *Testamentom* című kötetből (67—68. l.). Először a Magyarság 1923. máj. 13-i számában jelent meg. Utóbb megjelent a Szegedi Szemlében, 1929. máj. 18-án, tévedésből a 13—16. sorok hiányával. (A Szegedi Szemlében általában csak utánközlések jelentek meg; különösen nem lehet a költő közreműködésével megjelentnek tekinteni ezt a közlést, mert megjelenése idején Juhász Gyula a budai Schwartzter-szanatóriumban tartózkodott.)

E versnek 20—24. sorát idézte a költő híres vallomásában, melyet a Dobay Gyulával támadt pöre és a jobboldali sajtó támadásai idején írt 1925. szept. 1-én. Vö. Ő. 1: 279. l.

816. A gyázmagyarok. A *Testamentom* című kötetből (69—70. l.). Először a Magyarság 1923. máj. 13-i számában jelent meg.

817. A tápai Krisztus. A *Hárfa* című kötetből (120. l.). Először a Magyarországnak 1923. máj. 20-i számában jelent meg, majd a *Testamentom* című kötetben (57—58. l.) és a Szegedi Szemle 1928. dec. 22-i számában.

A vers megszületésének történetéről Úr György 1956. ápr. 8-i levelében a következőket írta:

„Ez a vers úgy született, hogy [Juhász Gyula] kint járt Tápé felé a körültésnél. Elment addig a pléh-Krisztusig, és sűrű felhők gomolyogtak az égen, hát elindult visszafelé. Elért a Kassig, mikor már csöpögött az eső. Bejött az asztalhoz, ahol én valamilyen cikket írtam. Leült mellém és elmondotta, hogy Tápé felé sétált és látta ezt a pléh-Krisztust, amit már sokszor látott, de most megnézte. Kopott, rozsdás, már jó lenne befesteni. A parasztok, ha elmennek előtte, megemelik a kalapjukat, pedig alig lehet kivenni már a rozsdától, hogy milyen is az a kép. Erre zuhogni kezdett kint az eső. Juhász kinézett az ablakon és elmélázott. Hogy veri az eső most azt a pléh-Krisztust, mondotta. Erre kitéptem a noteszomból egy lapot és azt mondtam neki: »Gyula, írd erről a pléh-Krisztusról egy verset. Nesze papír.« Egy szóval se mondotta, hogy nem, hanem vette a mellényzebe felső részéből azt a hagyományos kis ceruzáját és rágyújtott egy cigarettára. Sűrű szippantások után elkezdett írni. Tessék megnézni a kéziratot, alig van rajta javítás.”

A kéziratot Úr György — közlése szerint — a szegedi múzeumnak adta, de a múzeumban nem található.

Baróti Dezső (Juhász Gyula. Szeged 1933. 64—65. l.) Juhász Gyula költészetét tetőpontjának tartja ezt a verset. Vö. még Makay Gusztáv: i. m. 334—336. l.

818. Testamentom. A *Testamentom* című kötetből (5—6. l.). Először a Magyarság 1923. jún. 3-i számában jelent meg, a vers alatt ezzel a keltezéssel:

Szeged, 1923. pünkösöd. Ugyane keltezés van a *Testamentom* című kötetben is. Megjelent (a 10. sorban durva betűhibával) a *Hárfa* című kötetben (98. l.), majd a Szegedi Szemle 1929. febr. 4-i számában.

A Garamvölgyi Istvánnétől Beck Zoltánhoz került kézirata (vö. a *Rózsikának* [1243. sz.] című vers jegyzetével) későbbi és aktualizált változatot őriz:

- Cím: *Végrendelet*
2 *megyek.*
10 *Szelíd kísértet*
12 *És zeng-e még*
13 *sir-e*
16 *még.*
17 *Léván, Szegeden,*
19 *Vén hárs tövéén*
22 *szívét.*
23 *szíve.*
24 *még.*

A versről Vermes Ernő a Makói Reggeli Újság 1923. máj. 23-i számában, a költő negyedszázados munkássága alkalmából rendezett jubileumi Juhász-ünnepségekről beszámolva elmondja, hogy a *Testamentum* (így!) című vers „tegnap született meg, az ünneplés hatása alatt.”

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

819. Őnarckép, 1923. A *Testamentom* című kötetből (8. l.). Először Az Est 1923. máj. 23-i számában jelent meg. Kézirata a Mikes-hagyatékból került a Petőfi-múzeumba. A *Testamentomból* mutatványként közölte a Színházi Újság 1924. dec. 31-i száma, majd a Szegedi Szemle 1929. jún. 10-i száma.

Az Est közlésében a 13. sor végén vessző van; a kéziratban nincs. A kéziratban, Az Estben és a kötetben is a vers alatt: *Szeged*.

Változatok és írássajátságok a kéziratban:

- 4 *hivón*
5 *Derűs szelíd*
12 *égi*
14 *amíg*

Javításunk

- 12 Az összes közlésben hibásan szereplő *éji* jelzőt a kézirat tanúsága alapján *égi* alakra helyesbítettük.

820. Angelus. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában levő kéziratról, mely a Babits-hagyatékból került oda. *Kötetben először.* A verset, még Babitsné Török Sophie tulajdonából, Juhász Gyulára emlékező cikk keretében közölte Gaál Ferike [Jolán] a Nemzeti Újság 1944. jan. 28-i számában.

A kéziratban, a vers fölött a következő ajánlás:

„*B. Tanner Ilonkának, a magyar Dante Asszonyának küldöm és csak neki, mert nem akarnám, hogy akár jobbról, akár balról félreértessék e vers ma, mikor »kurzusa« van a kereszténységnek.*”

B. Tanner Ilonka: Babits Mihály felesége, Török Sophie néven költőnő.

A verset a Juhász-jubileum után, az ünnepségen részt vett Babitsnének küldte a költő, a következő levéllel:

Szeged, 1923. jún. 1.

Ősi szokásom szerint elkésvé sietek megköszönni a kedves gyűjteményt és küldeményt, maradandó emlékéit a kedves jubileumnak, amelyet Maguk tettek azzá. A képek körül nagy a tolongás, kivált a csoportkép körül. Ha lenne olyan szíves, ebből még néhányat címetre küldeni, én azokat szétozstanám a legérdemesebbek között. Így Étsy Emiliának, Eidusnak, József Attilának, Fest Guidónak juttatnék belőlük. Pór Tibor már Pesten van és remélem, elhelyezkedik szerencsésen.

Magam akartam, személyesen, jelentkezni, de most meg Makón akarnak jubilálni és én nem tudok már ellenállni. A bűvészinas földézte a szellemeket. Addig is fogadja hálám csekély jeléül a mellékelt verset. Mihálynak meleg kézzortítás, baráti és bajtársi, hű és hálás, Magának hódoló kézcsók

Juhász Gyulától

A levélben említett csoportkép a közismert kép a szegedi Közművelődési Palota előtt a Juhász-jubileum alkalmával (1923. máj. 20.), rajta szegediekén (pl. a levélben felsorolt újságírókon) kívül Babits, Kosztolányi, Szabó Lőrinc, József Attila.

821. A költő. A Pesti Napló 1923. jún. 6-i számából. Kötetben először. Azonos szövegű kézírata — Mikes Lajos hagyatékából — a Petőfi-múzeumba került.

Elm tüzek: ld. a *Glória* című vers (210. sz.) jegyzetét.

822. Imádság. A *Testamentom* című kötetből (101. l.). Először Az Est 1923. jún. 10-i számában jelent meg, majd az aradi Genius 1924. januári számában, a *Hárfában* (134. l.), a Szegedi Szemle 1929. dec. 31-i és A Reggel 1932. júl. 18-i számában. A *Hárfában* és a *Reggelben* a 7. sor és szava hibásan én alakban szerepel. Az alapszöveggel egyező kézírata a Mikes-hagyatékából a Petőfi-múzeumba került.

A Genius közlésében a 8. sor végén kettőspont van.

823. Az utolsó magyar. A *Hárfa* című kötetből (121. l.). Először a Magyarság 1923. júl. 29-i számában jelent meg. Utána — mutatványként a sajtó alatt levő *Testamentom* című kötetből — a Szeged 1924. okt. 26-i számában, majd a *Testamentom* című kötetben (59–60. l.). A *Hárfa* után a Szegedi Szemle 1929. dec. 20-i számában, az 1. sorban hibás szórenddel (*A nagy világ vihará...*).

A 12. sorban mindkét kötetbeli közlés *viharász* alakot közöl; ezzel szemben a Magyarságban és a Szegedben is *viharász* áll; mi ezeknek megfelelően, értelemszerűen, kijavítottuk a kötetben hibás alakot.

A költő e versében azoknak a téves, bár szubjektíve nagyon valóságos érzéseknek ad kifejezést, amelyek a magára maradt magyarságot idealizálják, a „magyar őserőben” látja a jövő zalogát. Az „egyedül vagyunk” hiedelmének nem ez az egyetlen megnyilvánulása Juhász lírájában; különösen az ősmagyar, turáni tárgyú versekben gyakran van nyoma.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

824. Kérdések. A *Hárfa* című kötetből (130. l.). Először a Magyarság 1923. júl. 29-i számában jelent meg, majd a *Testamentom* című kötetben (95. l.), végül a Szegedi Szemle 1929. dec. 31-i számában.

825. Julius 31. A Délmagyarország 1925. júl. 31-i számából. Először *Július 31-én* címmel megjelent Az Est 1923. júl. 31-i számában. A Petőfi-múzeumban megvan az első közlés alapjául szolgáló kézirat is; a Mikes-hagyatékból került oda.

Változatok:

Cím: *Július 31-én*

18 *ellen*

20 *vele*

k, E

k

k, E

A Petőfi-múzeumba a Mikes-hagyatékból bekerült a költő egy följegyzése is, amely az ez idő tájt beküldött és közölt verskéziratait sorolja föl:

Eddig megjelent a legutóbbi küldeményekből:

1. *Július 31-én és 2 Temetők*

Beküldetett:

3 *Ének Körösi Csomáról*

4 *Szerelem...*

5 *Én Istenem*

6 *Költők, barátim*

és most

7. *Árvaságom*

Juhász Gyula

Az *Árvaságom* eredetileg így íródott: *Régi árvaságom*. A följegyzésen véglegesre javította a költő.

Ez a följegyzés valószínűleg 1923. aug. 19. és 26. között készülhetett (a *Temetők* 19-én, az *Én Istenem* 26-án jelent meg). Vö. a *Szerelem* jegyzetével.

826. A várta. A Magyarország 1923. aug. 5-i számából. *Kötetben először.*

827. Temetők. A *Testamentom* című kötetből (75–76. l.). Először a Pesti Napló 1923. aug. 19-i számában jelent meg. Utánközlése a kolozsvári Ellenzék és a Nagyváradai Napló 1923. szept. 23-i számában.

Az Ellenzék szerkesztője, Kuncz Aladár ettől kezdve számos Juhász-verset újra közölt lapjában. A Kilenyi-gyűjteményben őrizzük 1926. okt. 20-án, az Ellenzék levélpapírján írott levelét, amelyben a közölt versek honorárium elszámolásáról és újabb kéziratok kéréséről esik szó.

828. Én Istenem. A Magyarország 1923. aug. 26-i számából. *Kötetben először.*

829. Alkony a Tisza hidján. A Magyarország 1923. aug. 26-i számából. Közölte még a kolozsvári Ellenzék 1923. szept. 23-i száma, a *Testamentom* című kötet (44. l.), végül a Szegedi Szemle 1929. febr. 11-i száma, sajtóhibákból eredő eltérésekkel:

11 *velük*

16 *a vérző*

E, T, SzSz

T, SzSz

830. Óda Germániához. A Szeged 1925. márc. 8-i számából. Először a Magyarország 1923. aug. 26-i számában jelent meg. Itt alatta keltezés: (*Szeged, 1923 augusztus*).

A 3. sor kezdő *És* kötőszavát a szótagszám követelményeinek megfelelően S alakra mi változtattuk. A 20. sor végéről hiányzó gondolatjelet pótoltuk.

A 22. sor végén pontnak is nézhető írásjelet, a Magyarság közlésével egyezően, vesszőnek tekintettük.

831. Szerelem. A *Testamentom* című kötetből (94. l.). Először a Magyarság 1923. szept. 8-i számában jelent meg. Közölte a Szegedi Szemle 1929. dec. 31-i száma is.

Ezt és az *Ének Kőrösi Csomáról* című verset a költő egyidejűleg a Magyarországnak is megküldötte. Tóth Árpád írja Juhász Gyulának 1923. szept. 14-én, hogy két verset (*Költők, barátim...* és *Honvágy*) visszaküldtek, mert a szövegükben hiba volt; ezeket azonban javítva nem kapták vissza Juhásztól. „Jött ugyan helyettük — folytatja Tóth Árpád — újabb két vers (A szerelem és Kőrösi Csoma), de viszont ezek közben megjelentek a Magyarságban!... Mikes külön kérése, hogy tessék gondosan számon tartani, milyen lapnak melyik versét küldte el, mert az a legutóbbi eset a Magyarsággal igen kellemetlen volt! Megeshetett volna, hogy mi is ugyanaznap hozzuk az Ön versét a Magyarsággal! (A Kőrösi Csomát például a Hármaskönyvbbe már kiszedtettük s most ez a szedés is fuccs!) Szóval: kerüljük az „ütközést”, ami bizonyára nem lesz túlságosan nehéz, ugye?” (Kilényi-gyűjtemény.)

Vö. a *Julius 31* című vers jegyzetével (825. sz.).

832. Ének Kőrösi Csomáról. A *Hárfa* című kötetből (111. l.). Először a Magyarság 1923. szept. 8-i számában jelent meg, utána a *Testamentom* című kötetben (35—36. l.), majd a Szegedi Szemle 1929. júl. 14-i számában. E két helyen a 22. sorban hibásan *nincsen* áll. Paku (1: 272. l.) és Tolnai (270. l.) is hibásan közli.

Az Est-lapokhoz beküldött kézírata, a Mikes-hagyatékból, a Petőfi-múzeumban van. Kék ceruzával valaki, bizonyára Mikes Lajos, ráírta: „Magyarságban megjelent.”

Változatok és írássajátságok a kézíraton:

Cím: *Ének Kőrösi Csomáról*

2 *ős hazába*

13 *lett a társa,*

14 *a mély nyugalom,*

21 *ős hazát*

22 *Nem látja*

Vö. az előző jegyzettel.

833. Árvaságom. A *Testamentom* című kötetből (45. l.). Először a Magyarország 1923. szept. 16-i számában jelent meg. Közölte még a Szegedi Szemle 1929. júl. 29-i száma is.

Vö. *A mizantróp* és a *Tehenek* című verssel.

E versért, mint Tóth Árpádnak Juhász Gyulához írt 1923. szept. 14-i leveléből megtudjuk, a költő 15 000 korona honoráriumot kapott.

Vö. a *Julius 31.* című vers jegyzetével (825. sz.).

834. A Tiszánál. A Délmagyarország 1925. aug. 6-i számából. Először a Pesti Napló 1923. szept. 30-i számában jelent meg. Eltérés mindössze annyi, hogy az első közlésben az 5. sor végén csak pont van.

Valószínűleg ezt a verset küldte be a költő Tóth Árpád szept. 14-i levelére,

a vissza nem küldött két vers (*Költők, barátim...* és *Honvágy*) helyett. Ld. a *Költők, barátim...* című vers jegyzetét.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

835. Képzelt utazás Váradon. A Délmagyarország 1925. aug. 6-i számából. Először a *Magyarság* 1923. okt. 7-i számában jelent meg. Közölte még a *Nagyvárad* Napló 1923. okt. 9-i száma, majd az *Amicus* Könyvkiadó vállalat 1923 karácsonyára megjelent *Ady Almanachja* (Budapest 1924. 6—7. l.) és a *Rozsnyay Kálmán* szerkesztette *Ady koszorúja* (Szeghalom 1925. 145. l.). A korábbi közlésekben a 6. sor végén pont van. A *Nagyvárad* Naplóban még a következő eltérések:

- 20 *magyarok,*
- 21 *megálljt*
- 22 *virradatba*

836. Epitáfium. A *Testamentom* című kötetből (52. l.). Először a *Pest Napló* 1923. nov. 4-i számában jelent meg. Közölte még a *Szegedi Szemle* 1929 aug. 26-i száma is.

837. Őszi stanzák. A *Testamentom* című kötetből (90—91. l.). Először a *Magyarország* 1923. nov. 18-i számában jelent meg; itt a 22. sor végéről hiányzik az írásjel.

838. Annának. A *Testamentom* című kötetből (92. l.). Először a *Magyarország* 1923. nov. 25-i számában jelent meg.

839. Szigeti emlék. A *Hárfa* című kötetből (129. l.). Először *Az Est* 1923. dec. 8-i számában jelent meg, majd a *Brassói Lapok* 1924. okt. 5-i számában és a *Testamentom* című kötetben (89. l.).

A korábbi változatokban a 13. sor végén nincs vessző.

A „zöldszemű nőről” ld. még az *Emlékek útján, Nefelejcs II., Máramaros-sziget* (714. sz.), *Tutajok a Tiszán* című verseket.

A *Brassói Lapok* — a *Kilényi-gyűjteményben* fennmaradt elszámolás szerint — az *Őnarckép, Hajnalban a naphoz* és a *Szigeti emlék* című versekért összesen 300 lei honoráriumot fizetett a költőnek.

840. Új vallozás. A *Testamentom* című kötetből (102. l.). Először a *Pesti Napló* 1923. dec. 23-i számában jelent meg.

Bóka László szerint (*Magyar Klasszikusok Juhász-kötete*, 27. l.) „hatalmasabb verset nem írtak Ady halála óta” ennél a versnél és „hatalmasabbat csak József Attila írt Juhász Gyula halála után”.

841. Tápai lagzi. A *Hárfa* című kötetből (117. l.). Először a *Magyarság* 1923. dec. 25-i számában jelent meg. Utána a *Testamentom* című kötetben (51. l.), majd a *Szegedi Szemle* 1929. aug. 26-i számában.

A *Magyarság* közlésében a 11. sor végén vessző van.

A költő valószínűleg 1916 nyara óta járt ki rendszeresen Tápéra; Heller Ödön meggyilkolása után, 1921 és 23 között nemigen volt (vö. *Ö. I.*: 232. l.), de 1923 májusától, amikor Babitscsal, Babitsnéval, Kosztolányival és a Juhász-jubileumon részt vett más vendégekkel ott járt, bizonyára ismét

gyakrabban megfordult a faluban. Eörsi Júlia (Tiéd a síríg 102. l.) 1918 nyárára helyezi a verset, de ez a datálás aligha valószínű.

A költő már 1920. okt. 28-án Heller Ödön társaságában részt vett egy lakodalmon Tápén, s erről *Tápai lagzi* címmel riportban számolt be. Vö. Ö. 2: 25—27. l. Ld. még a *Falusi lakodalom* jegyzetét.

842. Betlehemes ének. A Pesti Napló 1924. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Először megjelent a Szeged 1923. dec. 25-i számában. Az első változat oly jelentősen eltér a későbbitől, hogy teljes terjedelmében itt adjuk:

Betlehem

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
Ki Betlehemben született ez este,
A jászol almán, kis hajléktalan,
Szelid barmok közt, édes bambino,
Kit csordapásztoroknak éneke
Köszöntött angyaloknak énekével.*

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
Hogy anyja az Úr szolgáló leánya
És apja ács volt, dolgozó szegény.
És nem találtak más födélt az éjjel
A városvégi istállón kívül.*

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
Kit a komor Sibillák megigértek,
Kit a szelid Vergilius jövendölt
S akit rab népek vártak, szabadítót.*

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
A betlehemi kisdéd jászolára,
Amely fölött nagyobb fény tündökölt,
Mint minden földi paloták fölött.*

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
Augustus Caesar birodalma elmúlt,
Az ég és föld elmúlnak, de e jászol
Szelid világa mindent túlragyog!*

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
Ki rómaihoz, barbárhoz, zsidóhoz,
A kerek föld mindegyik gyermekéhez
Egy üzenettel jött: Szeressetek!*

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
És hallgassátok meg az angyalok
És pásztorok koncertjét, mely e szent éj
Ezerkilencszázhuszonháromeves
Távolságából is szívünkbe zeng.*

*Ó emberek, gondolatok ma rá
S gondolatok rá holnap s minden áldott
Napján e múlt életnek s legyen
A betlehemi énekből öröm,
A karácsonyi álomból valóság
És békesége már az embereknek!*

843. Terzinák. A *Testamentom* című kötetből (71. l.). Először a Magyarországi Szemle 1923. dec. 30-i számában jelent meg; közölte még a Szegedi Szemle 1929. dec. 20-i száma is.

Az első közlésben az 5. sorban a *mely* és *ha* közül és a 15. sor végéről hiányzik az írásjel.

844. Szabadkai emlék. A Délmagyarország 1927. dec. 25-i számából. Először a Bácsmezei Napló Jubiláris Almanachjában (1924) jelent meg (39. l.). Ez minden bizonnyal már 1923 karácsonyán elkészült. Utána a Szeged 1924. márc. 9-i, az Új Idők 1926. márc. 14-i számában is megjelent.

Változatok:

Cím: *Souvenir 1883.*

Szabadka

1 *születtem,*

4 *tanyám*

7 *nézik, nézik*

8 *megy,*

11 *S rímekbe*

BNJA

Sz

BNJA, Sz, ÚI

BNJA

Sz

BNJA, Sz, ÚI

BNJA

Javításunk:

1 Az alapszövegben a sorvégi pontot a többi változattal egyezően vesszőre javítottuk.

Az Új Időkben és a Délmagyarországban ajánlása: „— *Kosztolányi Dezsőnek* —”

Minden bizonnyal erre vonatkozik, ezt a verset és ajánlást kívánta megköszönni Kosztolányi 1926. márc. 18-án kelt névjegykártyáján:

„Drága Gyulám,
gyönyörű volt, gyönyörű.”

(Lev. 218. l.)

Az alapszöveg közlésével egyidejűleg a jugoszláviai magyarság liberális napilapja, a Bácsmezei Napló, melynek 1920 és 1925 között emigrációban Szabadkán élő Dettre János egyik szerkesztője volt, körkérdezt intézett neves magyar emberekhez, írókhoz, művészekhez, politikusokhoz.

Juhász Gyulához Milkó Izidor (1855—1932), a kiváló szabadkai író tolmácsolta a lap kérését. Milkó 1927. nov. 12-i levelében kéri: „ne restelj rá válaszolni és kegyeskedjél különös érdeklődéssel várt becses nyilatkozatodat mielőbb, de legkésőbb a hó végéig hozzám juttatni.” A válaszokat Régi emberek a régi Szabadkáról címmel a Bácsmezei Napló 1927. dec. 25-i száma közölte. Juhász Gyula válaszában a következőket írta (60. l.):

„Én Szabadkán először nem jártam. Úgy hoztak oda pár napos koromban Szegedről, ahol születtem, hogy a szabadkai dajka emlőjén nevelkedjem. Szabadka így lett az én dajkám és az élet és világ első csodáit így láttam én meg ebben a szép

és kedves városban. Rokonaim is vannak itten, Achátzok, Mamuzicsok és soha sem felejttem el, hogy az első képes könyvben, amely a Biblia volt, a Brueghelek látomásaival gazdagon, szintén Szabadkán gyönyörködtem. Ide fűz Kosztolányi Dezsővel való ifjúkori és soha el nem múló barátságomnak emléke is. A Bács megyei Napló olvasása útján tartom fenn a régi ismeretséget a szegény kis gyermek városával és örömmel látom, hogy a szellemi termés ma is prima. Tamás István és társai továbbfejlesztik azt a kultúrát, amit a Milkó Izidor, Kosztolányi Dezső, Gyóni Géza, Csáth Géza és Ambrus Balázs ideje hozott.

Magam sokat gondolok vissza a szabadkai szép napokra és szeretnék még egyszer egy régi kertben poharat emelni az életre, amely élni és győzni fog, ha én már nem is leszek."

Tamás István (sz. 1904) és Ambrus Balázs (sz. 1887) vajdasági magyar írók, költők.

845. Japán módra. A *Hárfa* című kötetből (135. l.). Először Az Est Hármaskönyve 1924. évi kötetében (33. l.) jelent meg. Ez legkésőbb 1923 decemberében készülni kezdett el. Utána a *Testamentum* című kötetben (107. l.), majd a Szegedi Szemle 1930. febr. 11-i számában.

Tóth Árpád 1923. szept. 14-i levelében kérte Juhászt, hogy küldje el Az Est Hármaskönyve részére műveinek bibliográfiáját, fényképét, és küldjön több verset is, hogy a Hármaskönyvbe választhassanak. Eredetileg az *Ének Kőrösi Csomához* című verset szedték ki a Hármaskönyv számára, de mivel az megjelent a Magyarországon, Tóth Árpád e levelében újakat kért.

Ez a három vers (a japán forma szerint minden négy soros szakasz volta-keppen önálló vers) az első ilyen nemű alkotása Juhásznak. Később még sok „japános” darabot írt, s kötetekben ezeket összefogta. Mi az időrend következetessége kedvéért kénytelenek vagyunk megjelenésük rendjében közölni őket.

A japán vers, illetve a japán módra való írás — talán Klabund és nálunk Kosztolányi nyomán — divatos volt ekkoriban.

Juhász Gyula a Délmagyarország 1918. aug. 25-i számában az előző jegyzetben említett Ambrus Balázs Koszorú című verseskötetéről beszámolván írja: „Van egy japános rövidségű és egyszerűségű strófája, négy sor, ha elolvastad és ha szived van, azt mondd rá abszolút biztonsággal: ecce poeta!” Talán Ambrus is hozzájárult Juhász japános verseinek megszületéséhez.

846. Akarat. Kézirat-hasonmásból. *Kötetben először.* Megjelent az aradi Genius 1924. januári számában. Nyilván már 1923 végén elküldte kéziratát a költő. A kézirat hasonmását Franyó Zoltántól, a Genius szerkesztőjétől kaptuk. A Genius közlése után ugyanis ő a kéziratot megőrizte, és hasonmásban később valahol (valószínűleg a temesvári 6 órai újságban, ugyanúgy, ahogyan az *Ars longa* [786. sz.] című verset is) közölte, de már ő sem emlékszik, hogy mikor. A tőle kapott hasonmás ennek a közlésnek a kivágata. Lényegében ezzel megegyezik a Genius közlése, de a harmadik sorban indokolatlan szórendi csere van, amely nyilván nem származhatott a költőtől, hiszen ő külön e közlés céljára küldte a hasonmásban fennmaradt kéziratot, s az szolgált a közlés alapjául. Meglehet, hogy a nyomdába másolata került, s így a szórendi eltérés a másolótól vagy a szedőtől eredhet.

Az eltérés a Geniusban a 3. sorban:

még soha

Eredetileg így volt a 4. sor:
Oly biborak se még a levelek!
Ezt a kéziratot a véglegesre javította.

1924

847. Vizkeresztre. A Homokóra 1929. jan 5-i számából. Először a Szeged 1924. jan. 6-i számában jelent meg. Kézirata megvan özv. Réti Ödönné birto-
kában, a neki és férjének dedikált *Nefelejcs* című kötet címlapja előtti előzők-
lapra írva, Szeged, 1924 *Vizkereszt* keltezéssel és aláírással. A kötetet a költő
így dedikálta: „*Réti Ödönnének, szomszédainak és a testvéreinek a szépben.*”
Rétiék ekkor az Ipar u. 10. sz. házában laktak.

Változatok:

Cím: <i>Vizkereszt</i>	Sz
1 <i>És jöttek</i>	k, Sz
3 <i>gyerekről,</i>	k
8 <i>Boldizsár.</i>	k
12 <i>édes kedves</i>	k
<i>kedves bájolón</i>	Sz
14 <i>megpihen.</i>	k

848. Tutajok a Tiszán . . . A *Testamentom* című kötetből (56. l.). Először
a Magyarország 1924. jan. 13-i számában jelent meg. Közölte még a kolozsvári
Ellenzék 1924. jan. 20-i és a Szegedi Szemle 1929. márc. 18-i száma; e két
utóbbi helyen a címben nincs három pont.

A Magyarország közlésében a 14. sor végén pont van.

849. Finikének. A Magyarország 1924. jan. 13-i számából. *Kötetben először.*
A 7. sort a közlés minden bizonnyal hibásan adja, így:

Csak szenvedés, csak álmom. Bús, ködös

Ezt értelem szerint javítottuk.

Hajnal Finike szegedi lány volt, később elkerült Szegedről, férjhez ment;
a költő húga úgy emlékszik, hogy 1927-ben öngyilkos lett.

A szegedi múzeumban megvan Hajnal Finikének e verset megköszönő
levele:

„Kedves jó Juhász Gyula!

Hozzám jutott a »Finikének« című verse. Könnyezve, meghatottan olvas-
tam. Meghatottan, hogy Ön s könnyezve, hogy úgy gondolt reám. Teljes
szívből nagyon köszönöm.

Fölé hajolva, különböző érzésekkel soká gondolkodtam. Azt a sok érzést,
mit kiváltott belőlem tán legrövidebben úgy fejezhetem ki: Nem szenvedhet-
tünk eleget, hogy teljesen boldogtalanok legyünk s nem lehetünk elég boldo-
gok, hogy tökéletesen boldognak érezzük magunkat. — Bánat és Remény,
a kettő nélkül egyetlen embert s így magamat sem tudom elképzelni. Mind-
kettő van s jó, hogy mindenkinek jut belőle.

Ha visszajövök Szegedre — és érdeklí — majd a részletekre is ki fogok
térni, mert minden soráról külön, soká lehet beszélni.

Még biztosat nem írhatok a visszautazásomra vonatkozólag. Itt Nővérem-
nél vagyok, szeretnek, tehát nagyon jól érzem magam. Valószínű, hogy a jövő
hét vége fele haza kerülök s akkor majd elmesélem a szentestét, a Szilveszter

estét, a bált, a sok szép színdarabot s a délutáni szórakozásokat. A viszontlátásig meleg szívvel köszönöm a szép verset s szeretettel üdvözlöm:

Budapest, 1924. jan. 16.

Dr. Hevessyné Fini”

Vö. még: *Szonettek Finikének.*

850. Lázár az égben. A *Testamentom* című kötetből (79. l.). Először Az Est 1924. jan. 27-i, majd a kolozsvári Ellenzék 1924. máj. 25-i, végül a Szegedi Szemle 1930. jan. 30-i számában jelent meg. A kötetben a 10. sor elejéről hiányzik a gondolatjel; ezt Az Est közlésével egyezően értelem szerint pótoltuk.

851. Magyar tél. A *Hárfa* című kötetből (118. l.). Először a Magyarság 1924. febr. 2-i számában jelent meg, utána a *Testamentom* című kötetben (53—54. l.), majd a Szegedi Szemle 1928. dec. 22-i számában. Eörsi Júlia (Tiéd a sírig. 103. l.) 1918 nyarára teszi, de ez a datálás nem valószínű.

Alapszövegünk 12. sora végéről hiányzik az írásjel, ezt az előző változatok szerint pótoltuk.

A Magyarság közlésében sajtóhibásan a 4. sorban a *sarlója* helyett *tarlója* áll. Ezt említi Féja Géza is Juhász Gyulával való utolsó találkozásáról írván, a Magyarország 1934. márc. 21-i számában. Juhász panaszkodott neki, hogy most hozta egy folyóirat (a Napkelet 1934. márc. 1-i számára gondolhatott) két versét, egyik barátja (valószínűleg Magyar László) küldte be tudtán kívül, és sajtóhibák vannak bennük (*Panasz, Ónarckép*). Ez gyöttri napok óta. „Sose bántson ez — vigasztalom. — Lám, egyik legszebb versedben azt írtad, hogy »sápadt hold sarlója egyre nő«. A nyomdász meg úgy szedte, hogy a »hold tarlója« s mennyivel szebb, újabb, izgatóbb kép ez.” Féja Géza (Nagy vállalkozások kora. Budapest 1943. 176. l.) még e versről azt írja, hogy „Juhász Gyula életének legkülönb összefoglalása.”

Komlós Aladár (Az új magyar líra. Budapest 1927. 116. l.) írja: „A magyar élet színei, a magyar vidéki város, magyar állat- és növényvilág jellegzetes színei így válnak Juhász lírájának legérdekesebb és legvonzóbb színeivé. [It, t idézi a 9—12. sorokat.] Ezeket a szép sorokat Georg Trakl írhatta volna.”

852. Mit akartam? A Magyarság 1924. dec. 25-i számából. Először a Szeged 1924. febr. 10-i számában jelent meg.

Változatok (a Szegedben):

Cím: *Andalgó*

3 *csendesen.*

4 *megterem!*

8 *És vannak hozzám hajló hű szivek.*

10 *Már elhallgat mind*

14 *Ma is a régi bennem a remény,*

15 *neked*

16 *énekem*

18 *szőlő, lesz még lágy kenyér.*

853. Tavaszvárás. A *Testamentom* című kötetből (84—85. l.). Először a Szeged 1924. febr. 24-i számában jelent meg. Itt a 17. sorban a *boldog* jelző helyett *áldott* és a 19. sor végén vessző van. A végleges szöveggel közölte a

Szegedi Szemle 1929. márc. 26-i száma, illusztrációval. (Ez valószínűleg Gerő Dezső alkotása.)

854. Gandhi. A *Magyarság* 1924. febr. 24-i számából. Paku (2: 269., 371. l.) 1928-as kéziratnak jelzi forrását és néhány eltéréssel közli a verset:

Cím: *Gandhi nevére*

4 *nemzete?*

22 *És igazabb kort, énekellek én,*

Mint hogy nem tudjuk, a költő közreműködésével jöttek-e létre e változatok, s valójában mikori, miféle forráson alapul Paku közlése, nem vehettük alapszövegnek.

Gandhit (1869–1946), a hindu függetlenségi mozgalom vezéralakját 1922-ben hat évi börtönre ítélték a brit hatóságok; 1924-ben betegsége miatt szabadon bocsátották. A vers valószínűleg ez alkalmából született.

855. Japánosan. A *Hárfa* című kötetből (136–137. l.). Itt a *Japán módra* címmel egybefoglalt ciklus végére helyezte a költő. Először, önállóan, a *Nyugat* 1924. márc. 1-i számában jelent meg. Utána a *Hárfához* hasonló címmel és összefüggésben a *Testamentom* című kötetben (109–110. l.) és a *Szegedi Szemle* 1930. febr. 11-i számában. Az első címet őriztük meg.

Változatok:

Cím: *Japán módra*

7 *S a bánataim*

S bánataim oly távol bolyonganak

14 *fekete akár*

T, H, SzSz

Ny

T

T

Osvát Ernő a *Nyugat* levélpapírján 1924. febr. 21-én kelt levelében kéri Juhászt, hogy a tervezett Babits-émlékszám részére küldjön emlékezőt vagy tanulmányt Babitsról. „Kérem, feleljen erre azonnal, sürgős levélben s tegyen a levelébe hosszú haragzó hallgatásának végéig szakítva néhány szál friss Juhász-verset. A verseknek, hogy elsején megjelenhessenek, febr. 26-án, a Babits-émléknek márc. 5-én kell itt lenni.” (Kilényi-gyűjtemény.) A költő mindkét kérését teljesítette.

856. Öreg színész. A szegedi Színházi Újság 1924. márc. 2-i számából. *Kötetben először.* A 10. sorban a *vagy* előtti fölösleges vesszőt töröltük.

857. 48 március 15. A szegedi Színházi Újság 1924. márc. 16-i számából. Alcíme: (*A színházi szonettek*ből.) A 10. sorban az *és* előtti fölösleges vesszőt töröltük.

858. (Bordó cipellő . . .) A szegedi Színházi Újság 1938. dec. 25-i számából. Cserzy Béla közli a Juhász Gyula ismeretlen verse a színészhez, a nőről és a papucsról című cikkében, kéziratról. A címet a kezdőszavakból mi adtuk. A vers keletkezéséről Cserzy a következőket írja:

„Egy eddig még ismeretlen verse jutott a közelmúltban a kezeim közé. Juhász Gyula ismeretlen verse! És ez annál is érdekesebb, mert ennek a versnek különös kapcsolata van a színházi világgal. Ezt a verset pedig Rubinyi Gyulának, a Nemzeti Színház tagjának írta Juhász Gyula.

Rubinyi, aki valamikor, 1924-ben a szegedi színház tagja volt, meleg, szerető barátságot kötött Juhász Gyulával. Estéről estére együtt rótták a kis-

kocsmákat, a költőnek a »búvóhelyeit«. 1924. március 19-én is így esett: az akkori, Ónozoné-féle kocsmában »darvadoztak« Juhász és Rubinyi. Rubinyi hangulatát vesztett, elmélázó volt, ami feltűnt Juhásznak s megkérdezte: mi történt vele? A színész kiöntötte bánatát: összeveszett menyasszonyával (aki szegedi lány volt), s amikor távozott az est folyamán tőle, menyasszonya a bordó papucsát utána hajította. A költő motyogott néhány vigasztaló szót s ezzel a téma lezárult.

Hajnalban, amikor hazatért Rubinyi, meglepetve fedezte föl, hogy ruhája zsebében egy összehajtott papírlap van. Szétbontva látja, hogy vers. Juhász Gyula kézírását ismerte fel. Boldogan olvasta a sorokat.”

Kovács Tivadar kutatása szerint a színészkortársak Rubinyi Tibort ismertek, de Gyulát nem.

859. Emlék. A szegedi Színházi Újság 1924. márc. 22-i számából.

860. A szeri pusztán. A *Hárfa* című kötetből (109. l.). Először a Magyarország 1924. márc. 25-i számában jelent meg, utána a *Testamentom* című kötetben (29–30. l.). Közölte még A Reggel 1936. júl. 13-i száma.

Nyomdai eredetű eltérések:

5 égen,

T

10 még,

R

14 állanak.

M

Mivel Paku is (1: 269. l.), Tolnai is (267. l.) a *Testamentomot* használta forrásul, az 5. sor utolsó szavát hibásan adja.

A 21. sor végére mi tettünk vesszőt.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

861. Somlay Arthurnak. A szegedi Színházi Újság 1924. márc. 29-i számából. A vers alatt keltezés: *Szeged, III. 25.* A cím alatt: *Színházi szonett.*

Somlay Arthur (1883–1951) 1922 végén tért haza külföldről, és a Renaissance-színházhoz szerződött. Szegeden március 24-én vendég szerepelt Somlay Arthur és Szép Ernő társulata; Somlay is fölépített.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

862. Szent Sebestyén. A *Testamentom* című kötetből (82. l.). Először a Magyarország 1924. márc. 30-i számában jelent meg. Teljesen azonos szöveggel (de a 10. sor végén az utolsó betű elmosódott, az írásjel lemaradt) a *Hárfa* című kötetben (127. l.), végül A Reggel 1930. márc. 17-i számában.

A tematák között olvassuk:

Szent Sebestyén világnézeti tragédia, nem dekoratív!

Heiligen Buch

863. Fanyar tavasz. A Szeged 1924. márc. 30-i számából.

864. A jubiláns. A szegedi Színházi Újság 1924. ápr. 5-i számából. Ajánlása: (*Rátkay Sándornak.*) A vers alatt keltezés: *Szeged, 1924. április.*

Rátkay Sándor (1870—?) színészi pályakezdésének 35. évfordulóját ünnepelte Szegeden.

865. Japán módon. A *Testamentom* című kötetből (107–108. l.). ltt a *Japán módra* címmel összefoglalt ciklusban szerepel. Először, önállóan, a Pesti

Napló 1924. ápr. 6-i számában jelent meg. A *Testamentomban*, a *Hárfában* (135. l.) és a Szegedi Szemle 1930. febr. 11-i számában egyforma szöveggel jelent meg. Az első közlés címét őriztük meg.

Eltérések:

Cím: *Japán módra*

1 *A Holdat*

16 *mosolya* (sajtóhiba!)

T, H, SzSz

PN

H

866. Régi operett. Az Új Idők 1924. júl. 20-i számából. Először a szegedi Színházi Újság 1924. ápr. 12-i számában jelent meg. Itt alcíme: (*A színházi szonettek*ből).

Változatok (a Színházi Újságban):

Cím: *Operett*

10 *egy tűnt*

11 *Mikor még szín és fény volt e bús élet.*

14 *Ki egykor életem volt és halálom!*

867. Őnarckép. Az Új Idők 1931. nov. 22-i számából. Először a Szeged 1924. ápr. 13-i számában jelent meg, utána átdolgozva a Brassói Lapok 1924. júl. 27-i számában. Az Új Idők közlése ismét az első közlés szövegéhez tér vissza. A Kilényi-gyűjteményben megvan a Szeged kivágata, amelyen törölve van a címből az évszám (1924). Az utolsó közlés a költő akaratával történt, mert 1931. júl. 26. óta viszonylag gyógyultan otthon volt.

Változatok:

Cím: *Őnarckép 1924*

2 *úr a sors,*

4 *lázadó voltál s lakolsz!*

9 *lassan lassan*

lassan, lassan

10 *tájakat,*

14 *csillagok.*

Sz, BL

BL

BL

Sz

BL

BL

BL

Javításunk:

9 Az alapszövegben csak egyszer szerepelt a *lassan* szó; ezt a két korábbi változat alapján, értelem szerint és a szótagszám követelményének megfelelően javítottuk.

10 A sor végére, a Brassói Lapokkal egyezően, vesszőt tettünk.

A Szegedben a vers alatt ajánlás: „*Gábor Endrének.*”

Gábor Endre szegedi műfényképész volt; bizonyára valamelyik ekkoriban készült Juhász-arckép az ő munkája.

868. Rabság. A Reggel 1929. máj. 6-i számából. Először a miskolci Reggeli Hírlap 1924. ápr. 20-i számában jelent meg, majd a Szeged 1924. ápr. 27-i számában. Meglepő, hogy az egy héttel későbbi közlés mennyire eltér az elsőtől.

A miskolci lapban valószínűleg Kozma Béla helyezte el a költő versét. Vö. Élet és Irodalom, 1962. ápr. 7.

Változatok:

Cím: *A rab dalol*

2 *És sorsom a vad porkoláb,*

RH

RH

3	<i>tul e szük</i>	RH
5	<i>Oly ékes és dus a világ,</i>	RH
6	<i>Szüz</i>	RH
8	<i>bus</i>	RH
10	<i>Ha néha-néha szunnyadok,</i>	RH
12	<i>S közöttetek, vig csillagok!</i>	RH
13	<i>A régi életem örök</i>	RH
15	<i>S várom, míg a kopott, törött</i>	RH
16	<i>kis életem</i>	RH
17	<i>ha már hazám</i>	RH
20	<i>emberek rabok!</i>	Sz

Az a gyanúnk, hogy a 13. sor *végzetem* szava, bár a két utolsó változatban egyformán szerepel, elírás vagy sajtóhiba a helyénvalóbb *életem* helyett. Javításra okul azonban nem éreztük elegendőnek e föltevésünket.

869. Mézeskalács. — **Emőd Tamásnak.** — A szegedi Színházi Újság 1924. ápr. 19-i számából. Megjelent még a szegedi Friss Hírek 1924. ápr. 20-i számának mellékletként egy röpcédulán is. A hátlapján a szegedi városi színház műsora: ápr. 20-tól 27-ig minden este Emőd Tamás és Szirmai Albert operettjét, a Mézeskalácsot hirdeti. A röpcédulán a vers alatt: *Szeged.*

A SzÚ közlésében az 1. sor *békebeli* szava után nincs vessző; ezt értelem szerint és a röpcédulával egyezően pótoltuk. A röpcédula szövegében a 6. sorban hibásan *regiment* áll.

870. Lord Byronhoz. A Szeged 1924. ápr. 20-i számából. A cím alatt: *Halála 100. évfordulóján.*

871. Május. A Szeged 1924. máj. 1-i számából. Változatlan szöveggel megjelent még a Délmagyarország 1926. máj. 23-i számában.

872. A szinpad délután. A szegedi Színházi Újság 1924. máj. 3-i számából.

873. Prolóógus. A szegedi Színházi Újság 1924. máj. 10-i számából. A vers alatt megjegyzés: „Gazdy Aranka magánszínésziskolája második matinéján elmondta Márton Rózsa.” A matiné 1924. máj. 4-én, vasárnap volt a Korzó Moziban. Később a városi zeneiskola 1939. jún. 13-i műsoros estjére Könyg Péter megzenésítette; énekelte Böröcz Mária.

874. Kisértetek. A Magyarország 1925. ápr. 5-i számából. Először a szegedi Színházi Újság 1924. máj. 17-i számában jelent meg. Itt alcíme: *A Színházi Szonettek-ből.*

Változatok (a Színházi Újságban):

- 3 *börtönajtó,*
- 4 *A versek zárja*
- 5—6 *Orestes megjelen, apját idézve*
És följár Hamlet szelleme s dörög
- 8 *S Moór Károly lázadása, mely örök!*
- 11 *Bár alkotójuk háza már enyészet.*
- 12 *börtönajtó,*

13 *A versek*

14 *sugja mind*

Javításaink:

5 A szövegben a múlt idejű állítmányt (*megjelent*) értelem szerint és az első közléssel egyezően jelen idejűre javítottuk. A szedőt nyilván a szokatlan iktelen alak tévesztette meg.

9 A sor végére vesszőt tettünk.

875. Uj kurucnóta. A Délmagyarország 1925. aug. 6-i számából. Először a Magyarország 1924. máj. 18-i számában jelent meg, *Kurucnóta 24-ben* címmel.

876. Nefelejcs Kiss József sírjára. A *Testamentom* című kötetből (18. l.). Először Az Est 1924. máj. 20-i számában jelent meg. Közölte még a *Hárfa* című kötet (105. l.), a Szegedi Szemle 1929. júl. 1-i száma, valamint a Kiss József és kerekasztala című kiadvány (Budapest 1934. 203. l.).

A fehérterror és az antiszemita hullám idején ez a vers határozott kiállást jelentett a fajvédőkkel szemben.

Kiss József 1921. dec. 31-én halt meg.

877. Esti fények. A *Testamentom* című kötetből (93. l.). Először a Magyarország 1924. máj. 25-i számában jelent meg.

878. Hajnalban a naphoz. A *Testamentom* című kötetből (72. l.). Először A Naphoz címmel a Szeged 1924. máj. 25-i számában jelent meg (a 2. sor végén is vesszővel). Közölte még a Brassói Lapok 1924. aug. 18-i száma s a Szegedi Szemle 1929. ápr. 15-i száma. Itt a címben a *Nap* nagy kezdőbetűs.

Változatok (a Brassói Lapokban):

13 *Majd jó a nappal, a vásár, a hajsza.*

16 *most magasztalom!*

879. Japáni módon. A *Testamentom* című kötetből (108–109. l.). Itt a *Japán módra* címmel összefoglalt japános versek közé iktatva közli a költő. Először és önállóan a Pesti Napló 1924. jún. 1-i számában jelent meg ez a négy versszak, majd átdolgozva a Szeged 1924. júl. 20-i számában. Innen került az említett módon a *Testamentomba* s ugyanúgy a *Hárfa* című kötetbe (136. l.), majd a Szegedi Szemle 1930. febr. 11-i számába. Az önálló közlésbeli utolsó címét (a Szeged közlése) őriztük meg.

Változatok:

Cím: *Japáni módra*

Japán módra

2 *remegtek,*

Melyek a tavaszi

3 *éppen ilyen álom,*

4 *szerettek.*

9 *ferdek*

11 *dalnok,*

12 *temetőkert.*

14 *virrasztok,*

15 *A holdba*

16 *arcot.*

PN

T, H, SzSz

PN

Sz

PN

PN

PN

PN, H

PN

PN

PN

PN

880. Pécs. A Magyarország 1925. febr. 15-i számából. Először a Szeged 1924. jún. 1-i számában jelent meg. Paku (2: 137., 365. l.) 1920-as kéziratnak jelzi forrását, de a Szeged kivágata volt a kezében.

Változatok (a Szegedben):

- 9 *a víg azúrba,*
- 10 *mélábúja,*
- 12 *S ahol az alkony*
- 13 *vigyázva várva vár*
- 14 *„magyar határ”.*

Juhász Gyula 1924. máj. 29-én a pécsi Pannónia szálló nagytermében irodalmi matinén vett részt Kosztolányi Dezsővel együtt. A matinét Thienemann Tivadar és Zolnai Béla egyetemi tanárok támogatásával Nagyfalusi Jenő, a szegedi származású fiatal költő, akkor pécsi egyetemi hallgató, az ekkoriban szerveződő Symposion című folyóirat szerkesztője szervezte. Juhász Gyula az ő lakásán (Lánc u. 6.) szállt meg. A matinén a magyar líra nagyjairól (Csokonaitól Adyig) tartott előadást, majd fölolvasta a nyilván frissen, előző este vagy aznap reggel született versét. Vö. Tüskés Tibor: Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső Pécsen. Dunántúli Napló, 1958. febr. 7. — Uő: Pécsi Múzsza. Pécs 1958. 86., 127. l.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

881. Károlyi Lajoshoz. A Széphalom 1927. évi 7–9. számából. Itt a Károlyi Lajos című prózai írásának mottójaként szerepel. Alatta keltezés: (1926). Ez azonban téves, mert a vers először a Szeged 1924. jún. 8-i számában jelent meg.

Változatok (a Szegedben):

Cím: *Károlyi Lajosnak*

- 2 *a föld és az egek,*
- 7 *mégis — mi*
- 9 *bűndötkre,*

Károlyi Lajos (1877–1927) jeles szegedi festő. Ifjúkorában elzarándokolt Tolsztojhoz, s követőjének vallotta magát. Csöndes, visszavonult életet élt. A vers Károlyi Lajos szegedi gyűjteményes kiállítására alkalmából íródott. Juhásznak Károlyi halála után írott cikkeit ld. Ő. 1: 305–307., 320–323. l.

A költő és Károlyi Lajos kapcsolatáról, levelezésükről ld. Vér György: Károlyi Lajos, a szentéletű festő. (Délmagyarország, 1940. jún. 29.)

882. *A rab titán.* Az Új Idők 1926. márc. 14-i számából. Először a Szeged 1925. márc. 6-i számában jelent meg, „*Szabó Dezsőnek*” szóló ajánlással, *Makó, 1924 június 15-i* keltezéssel, abból az alkalomból, hogy Szabó Dezső Szegedre érkezett, és kijelentette, hogy itt akar letelepedni.

Változatok (a Szegedben):

Cím: *A titán*

- 4 *Sötét, miként a gond, gyors,*
- 5 *zord kővánkösán*
- 8 *feltámadás lesz s győzelem!*
- 9 *a sást és a sebet.*
- 10 *a földet és a felhőt,*
- 14 *hiányzik!*
- 15 *Ókeános*

- 16 *siratják,*
 17 *mind*
 18 *Csak énel elnek, egyre énekelnek...*

883. Arany Jánoshoz. A *Hárfa* című kötetből (104. l.). Először a Magyarság 1924. jún. 29-i számában jelent meg, utána a *Testamentom* című kötetben (17. l.), majd a Szegedi Szemle 1929. jún. 10-i számában. A Magyarságban a 8. sor végén vessző van.

Arany János Juhász Gyulának ifjúkorától kezdve kedves költője volt; szakdolgozatot is róla írt, doktori értekezést és drámát tervezett, leveleiben modernségét hangoztatja.

884. Budapest. A *Testamentom* című kötetből (46. l.). Először a Magyarság 1924. jún. 29-i számában jelent meg. Közölte még a Szegedi Szemle 1929. aug. 12-i száma.

Érdekes, hogy e versben is, mint egyik 1919-es vezércikkében (Ö. 1: 175—177. l.) szembeállítja egymással a „két Budapestet”, a naplopók és gazdagok, s a dolgozók, a szegények városát.

885. Csendélet. A Szeged 1924. jún. 29-i számában jelent meg, „*Espersit Jánosnak*” szóló ajánlással, *Makó, 1924* keltezéssel. A 16. sorban az *egy-két* szavak közé mi tettük ki a kötőjelet.

A *halálfej* Espersit János íróasztalán állott; az *ifjú lány* Espersit Caca (sz. 1904), akiről József Attila is írt verset (Leányszépség dicsérete stb.). A témát prózában is megírta Juhász Gyula. (Ö. 2: 35. l.)

886. Kossuth-szobor. A *Testamentom* című kötetből (39. l.). Először a Magyarország 1924. júl. 6-i számában jelent meg. Közölte a Szegedi Szemle 1929. márc. 4-i száma is. A címben a kötőjelet mi pótoltuk.

Minden bizonnyal a makói Kossuth-szoborról szól, mely akkoriban nem a mai helyén, hanem a gimnázium és az azóta lebontott Hollósy Kornélia színház előtt, a piactéren állott.

887. Régi költő. A Pásztortűz 1924. aug. 3-i számából. *Közetben először.* Először a Pesti Napló 1924. júl. 3-i számában jelent meg, „*Makai Emil emlékének*” szóló ajánlással és alatta *Makó* jelzéssel. Itt az 5. sor végén vessző van.

Makai Emilt (1870—1901) kedvelte Juhász Gyula, elődjének nevezte A Hétnél, és 1923-ban, Juhász makói ünneplésekor Makai sírjánál ő mondott emlékező szavakat. Vö. Péter László: *Espersit János*. Budapest 1955. 34—35. l.

888. Medievo. A Magyarság 1924. júl. 13-i számából. Ajánlása: „*Gulácsy Lajosnak*.” Megjelent még a Délmagyarország 1925. dec. 20-i számában. *Medievo*: középkor.

889. Arany barát. A miskolci Reggeli Hírlap 1924. júl. 20-i számából. *Közetben először.* Közölte Kozma Béla az Élet és Irodalom 1962. ápr. 7-i számában. Közleményéből kiderül, hogy Juhász és a miskolci lap között ő, az egykori szegedi újságíró volt a közvetítő.

Javításaink:

- 11 Az utolsó szó *illően* alakját a szótagszám és rím szerint javítottuk.
12 A *főnn* szó az alapszövegben egy *n*-nel szerepelt.

890. Szakállszáritó. A *Testamentom* című kötetből (55. l.). Először Az Est 1924. júl. 23-i számában jelent meg. Fölvette a költő a *Hárfa* című kötetébe (119. l.) is; alapszövegül azért nem ezt választottuk, mert ennek 4. sorában az első két változattól eltérően *pillanatra* alak szerepel, s ezt szedési hibának tartjuk. Föltétlenül gyanús ugyanis, hogy ez az egyetlen eltérés a szövegben; másrészt a költő nyilván a tartalomhoz illően használta a *pillantásra* népnyelvi alakot.

Szakállszáritó: a ház előtti kispad, ahol üldögélnek és beszélgetnek az öregedő parasztok. (Csefkó Gyula: Magyar Nyelvőr, 1952. 289—292. l.) Juhász Gyula ezt a tiszántúli szót, mint maga vallotta (Ö. 2: 221. l.), Oláh Gábertól vette át. E címmel aforizmákat és más, rövid gondolatforgácsokat közölt rovatában, a Délmagyarország hasábjain. (Vö. Ö. 2: 209—245., 265—267. l.)

A vers valószínűleg tápai emlékből fakadt.

891. Macskazugban. A Magyarország 1925. márc. 22-i számából. Először a miskolci Reggeli Hírlap 1924. júl. 27-i számában jelent meg, majd a Délmagyarország 1926. júl. 25-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Macskazug</i>	RH
2 <i>Megállít</i>	RH, D
4 <i>szomszédos palánkkal</i>	RH
5 <i>merően, őszí csillagokba</i>	RH
6 <i>borus felhők</i>	RH
7 <i>És néz, nyugodtan, egykedvűen s az óra egykedvűen</i>	RH
	D
10 <i>szük neki.</i>	RH
	D
14 <i>gyász.</i>	RH
16 <i>És tudja, hogy nincsen föltámadás.</i>	RH

Bizonyára makói élményből született.

A miskolci megjelenésről ld. az előző jegyzetet.

892. Az ideál. — Bartos Gyulának. — A Szeged 1924. júl. 27-i számából.

A szegedi születésű Bartos Gyula (1872—1954) 1907 óta a Nemzeti Színház tagja. A vers szegedi vendégszereplése alkalmából született.

893. Kései bölcsesség. Az Új Idők 1924. aug. 3-i számából.

894. Alföldi utca. Az Új Idők 1924. aug. 3-i számából.

Talán ez is a Makón töltött júniusi napok emléke. Lehet azonban tápai ihletésű is.

895. A föltámadt Lázár. A *Hárfa* című kötetből (124. l.). Először a Magyarország 1924. aug. 10-i számában jelent meg, utána a *Testamentom* című

kötetben (77—78. l.). A *Hárfa* után a Szegedi Szemle 1930. jan. 30-i és a Széphalom 1934. évi 1—6. számában, majd A Reggel 1934. nov. 12-i számában.

Változatok:

15 <i>visszamenjek</i>	M, T, SzSz
17 <i>itt.</i>	M
18 <i>Uram bocsáss meg,</i>	Sz

896. J6 volna . . . A *Testamentom* című kötetből (74. l.). Először az Új Idők 1924. aug. 24-i számában jelent meg.

897. Stanza. A Magyarország 1924. aug. 24-i számából. *Kötetben először.* Az 1. sorból kiteszöven ezt is Makón írta, Espersit íróasztalánál. Vö. a *Csendélet* című verssel és jegyzetével.

898. Budapesti béke. A *Testamentom* című kötetből (48. l.). A Magyarország 1924. aug. 24-i számában jelent meg először. Közölte még a Szegedi Szemle 1929. aug. 26-i száma is.

899. Magyar idill. A *Hárfa* című kötetből (116. l.). Először a Magyarország 1924. aug. 24-i számában jelent meg, majd — föltűnő módon — ugyanabban az évben a Magyarország 1924. dec. 25-i száma még egyszer közölte átdolgozott változatát. Utána az első közlés szövege a *Testamentom* című kötetben (49—50. l.), a Szegedi Szemle 1928. dec. 31-i, majd A Mi Lapunk 1929. decemberi számában (223. l.) jelent meg. Érdekes, hogy a *Hárfa* közlése is visszartért az első formához. Kézirata — a költő 1924-es ajándékaként! — az OSZK Kézirattárában.

Változatok:

3 <i>Vig lugasban</i>	M dec. 25.
6 <i>kék határra.</i>	M dec. 25.
8 <i>ujra éled</i>	k, M aug. 24., M dec. 25.
11 <i>röppen</i>	k, M dec. 25.
21 <i>régi hittel,</i>	M dec. 25.
24 <i>földerengő,</i>	k
25 <i>Első halvány</i>	k, M dec. 25.

A kézirat és a Magyarország karácsonyi közlése az egész verset, egyfolytában és azonos sorkezdettel közli, a többi változat a 19. sortól a sorokat beljebb kezdi, A Mi Lapunk pedig itt még új szakaszt is kezd.

900. Ringlispil. A Magyarország 1924. szept. 7-i számából. *Kötetben először.*

901. Péchy Erzsinek. A Színházi Élet 1924. szept. 28—okt. 4-i számából. A vers történetére vonatkozó följegyzésből kiderül, hogy a vers szept. 13-án kelt. A verset a következő szöveg vezeti be:

„A Színházi Élet szegedi estélyének hangulatában született ez a színházi szonett, amelyet Juhász Gyula, a költő írt Péchy Erzsik primadonnának. A tizenharmadiki estély után együtt ültek a budapesti művészek az étteremben. És ott ült Juhász Gyula is, a szegedi poéta és Karinthy Frigyesnek sottogott Szegedről, irodalomról, esztétikáról és — Péchy Erzsikről:

— Milyen gyönyörű! — És nézte, fekete, mélytűzű szemével sokáig. Azután elővette az étlapot, amelyről tíz perccel előbb a legszerényebb ételt választotta ki magának, megfordította és szonettet írt az étlap fehér oldalára...”

Péchy Erzsi (1890—1933) opera-, majd operett-énekesnő.

902. Munkások a hidon. Az *Est* 1924. szept. 16-i számából. Megjelent még a kolozsvári *Ellenzék* 1924. okt. 26-i és a Szeged 1925. márc. 8-i számában.

Valószínűleg pécsi útja alkalmával utazott át a költő Kelenföldön. Ez azonban nem föltétlenül jelenti, hogy a vers még akkor, május végén vagy június elején született.

903. Prologus szól: A Makói Friss Újság 1924. szept. 19-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még Barna János: *A makói Hollósy Kornélia színház története (Makó 1929.)* című könyvben (85—86. l.). (Csanádvármegyei Könyvtár 18. sz.)

1924. szept. 18-án a makói színházban bemutatták Móra Ferenc Csősz-fogadás, Juhász Gyula *Szép csöndesen* és Réti Ödön *Viora* című egyfőlvonásosát. A prologust ezek előtt Vághy Panni színésznő mondta el. Vö. Péter László: *Espersit* János. 38—40. l.

904. Szonettek Finikének. A *Hárfa* című kötetből (132. l.). Először az *Új Idők* 1924. szept. 24-i számában jelent meg, majd a *Testamentom* című kötetben (97—98. l.), végül az I. része a Szegedi Szemle 1929. dec. 31-i számában. Itt a cím hibásan: *Szonett Tinikének*. Az *Új Idők* és a *Testamentom* közlésében a 25. sor végén nincs írásjel.

A thematák közt olvassuk:

„*FINIKÉNEK (Új szonett-koszorú*
— *Új Idők* —
— *öregedő vágyaim emlék* —”

Úgy látszik, a tervezett szonettkoszorúból csak ez a két darab készült el. Vö. a *Finikének* című verssel és jegyzetével.

905. Vojtiņa új ars poétikája a fiatal költőkhöz. A Petőfi Társaság jubiláris *Költemények* című kötetéből (108—112. l.). Először a *Magyarország* 1924. nov. 1-i számában jelent meg. A Kilényi-gyűjteményben megvan a kézirat elejének és végének fényképmásolata, s ezen a keltezés: *Makó, 1924 szeptember 24.* A hónapot és napot később a költő törölte, s így a Magyarországon a vers alatt a következő keltezés szerepel: *Makó, 1924.*

Változatok a Magyarországon és javítások a kézíraton:

4	Eredetileg <i>ma</i> ; ezt áthúzta, s véglegesre javította	k
23	<i>tőlünk</i> ,	M
49	<i>közösség</i>	M
66	<i>Versed színe</i> ,	M
90	<i>dönteni</i> .	M
94	<i>eltörölnék</i> ,	M
104	<i>nemzedék</i> .	M
106	<i>tabu</i> ,	M

115 *sovárog* k, M

A 118. sor után a következő sorok még, de áthúzza:

Őcséim, ifjak, bátrak, a szerencse

És a jövő a tiétek

Költők előre, föl, a végtelenbe

S mindenkivel, ki

Hittel,

k

119 *küzde énekelve* M

Az utolsó szó elé írta a végleges szövegben szereplő *Hivó* szót k

120 Eredetileg így volt: *A sorsomat*

A névelőt törölte, s elébe írta: *Bús*

Majd ezt is áthúzta, és a véglegesre javította.

A sor végén a kéziratban fölkiáltójel van. k

Javításként a 43. sor *vagy* kötőszava előtti fölösleges vesszőt töröltük.

A verset 1924. okt. 26-án fölolvasta a költő a Dugonics Társaság ülésén.

A Délmagyarország 1940. dec. 15-i számának a Szalay József könyvtáráról szóló cikke szerint a vers kézírata Szalay gyűjteményében volt. A gyűjtemény elárverezésekor Kilényi Irma megvette (Délmagyarország, 1941. jan. 5.), de azóta elveszett, csak az említett fénykép maradt meg.

906. Halálos ének. A *Testamentom* című kötetből (83. l.). Először a Magyarország 1924. szept. 28-i számában jelent meg. Közölte még a Szegedi Szemle 1930. jan. 9-i száma is.

Írásjelekben mutatkozó eltérések a Magyarországon:

9 *járok*

10 *párok,*

11 *hálók,*

13 *temetőben*

907. A távozó. A *Hárfa* című kötetből (125. l.). Az Új Idők 1924. okt. 5-i számában jelent meg először, majd a *Testamentom* című kötetben (80. l.). Megjelent még a Szegedi Szemle 1930. jan. 30-i számában. Az első két közlésben az 5. sorban az s előtt van vessző. Egyik szövegben sincs a 8. sor végén írásjel; a vesszőt mit tettük ki.

908. Vörösmarty. A *Testamentom* című kötetből (16. l.). Először a Magyarország 1924. okt. 12-i számában jelent meg. A vers alatt: (*Makó*). Megjelent még a *Hárfa* című kötetben (103. l.), a 11. sor végén ponttal, majd a Szegedi Szemle 1929. jún. 17-i számában az alapszöveggel egyezően.

909. A Fekete Mária. A *Hárfa* című kötetből (112. l.). Először a Magyarország 1924. okt. 12-i számában jelent meg, a vers alatt (*Szeged*) keltezéssel. Itt a 10. és 21. sor *asszony* szava hibásan kis kezdőbetűs. Az alapszöveggel egyezően jelent meg a *Testamentom* című kötetben (37–38. l.), majd a Szegedi Szemle 1928. dec. 22-i számában; itt a 21. sor végén pont van.

A *Fekete Mária* — az ún. Csensztohovai Mária — a szeged-alsóvárosi ferences templomnak a századok során elsötétedett, kórus alatti Mária-képe. Fényképét ld. Bálint Sándor: *Sacra Hungaria*. Budapest 1943. 40–41. lapok között. Érdekes, hogy a költő egyik prózai cikkében (Délmagyarország, 1918. szept. 6.) nem tartja igazán művészi szépségűnek. — Az alsóvárosi templom a szegedkörnyéki parasztság búcsújárárhelye volt.

910. Credo. A *Testamentom* című kötetből (73. l.). Először a Pesti Napló 1924. okt. 12-i számában jelent meg. Közölte még Az élet ritmusa című antológia (Budapest 1933. 61. l.) is.

911. Október. Az Új Idők 1924. okt. 26-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1925. okt. 11-i száma. Itt a 3. sorban a *fény* szó után hiányzik a vessző. Az Új Időkben a vers alatt: *Makó*.

912. Beteg kutya. A Magyarország 1924. okt. 26-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1926. júl. 25-i száma is; a 11. sorban a *nyöszörög* szó után letörött a vessző.

913. Heródes. A Magyarság 1924. dec. 14-i számából. *Kötetben először.* Először Az Est 1924. nov. 1-i számában jelent meg. Minden bizonnyal innen vette át a kolozsvári Gyilkos című lap 1925. karácsonyi száma.

Változatok:

1 <i>Cézár a barátja</i>	E, Gy
2 <i>Kelet,</i>	E
4 <i>remeg,</i>	E, Gy
5 <i>Van vára. Trónja.</i>	Gy
6 <i>felett,</i>	Gy
12 <i>e véres</i>	E, Gy
13 <i>jövendő</i>	E, Gy
14 <i>S a Gyermek felnő s az Idő betelt.</i>	E, Gy
15 <i>Minden hiába.</i>	E, Gy
16 <i>S összekulcsol</i>	Gy

Föltűnő, hogy a Magyarság újra közli a verset, amely alig egy hónappal korábban a liberális ellenfél, Az Est hasábjain jelent meg.

914. Honvágý. Az Új Idők 1924. nov. 2-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1925. szept. 15-i száma. Az Új Idők gyakorlatában az *s* és az *és* előtt vessző van; mivel a Délmagyarország valószínűleg az Új Idők kivágatáról közölte újra a verset, szokása — és a költő szokása — ellenére, szintén kitette a vesszőt.

915. A nábob és a költő. Az Új Idők 1924. nov. 2-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1925. szept. 15-i száma, elhagyva a párbeszédés formát és a beszélők személyét jelző egyszerű és kettős gondolatjeleket a sorok elején, s a 3. sor végi pontot.

916. Borok. A Magyarság 1924. nov. 16-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1926. júl. 25-i száma.

917. Tünődés. A Szeged 1924. dec. 14-i számából. Először a Magyarországnak 1924. nov. 23-i számában jelent meg.

Változatok (a Magyarországnak):

Cím: *Érezted-e?*

7 *réved a homályba*

10 *az óra,*

13 *Érezted-e,*
14 *eb, s vártad a halált már,*
Javításunk:

14 A sor végére, az első közléssel egyezően, vesszőt tettünk.

918. Ádám halála. A Pásztortűz 1928. okt. 21-i számából. Először a Pesti Napló 1924. nov. 30-i számában jelent meg, majd a kolozsvári Ellenzék 1924. dec. 25-i s a Délmagyarország 1926. júl. 25-i számában.

Változatok:

3 <i>igézet</i>	PN, E, D
6 <i>dérengett.</i>	D
11 <i>röppen.</i>	E
13 <i>nézett</i>	D
14 <i>enyészet.</i>	D

919. Tájékp. Az Új Idők 1924. dec. 7-i számából. Közölte még a Dél-magyarország 1925. okt. 11-i száma is. Az Új Időkben ajánlás: „*Feszty Masának hódolattal.*” A Délmagyarországban: „*Feszty Masának.*”

A 9. sor végére mi tettünk vesszőt.

Feszty Masa (sz. 1894) Feszty Árpád leánya, Jókai Mór unokája, festő-művész. 1924-ben gyűjteményes kiállításon mutatta be műveit.

Kérésünkre Domokos László megkérdezte Feszty Masát a dedikáció keletkezése felől. A festőnő 1958. szept. 28-i levelében Domokos Lászlónak válaszolva többek közt a következőket írta: „Meghatott, hogy megtalálták a verset. Az Új Időkben jelent meg valamikor régen. Öríztem soká, de bizony a sok utazgatás közben elhányódott. Nagyon büszke voltam rá akkoriban, — és ma is az.

A vers egy képemnek szólt, amit ő az Ernst-Múzeum egy kiállításán látott. Engem akkor még nem ismert. Később — talán egy évre rá — Gyulán találkozottunk. Öt percre — futólag — sajnós, először és utoljára.

Életemnek egyik megbocsájthatatlan hanyagsága, mondhatnám: akkori fiatal, kicsit elkapott, külsőségekre néző életemnek hanyagsága, léhasága, hogy többször nem találkoztunk.

Jókai ünnepen voltam Gyulán, 25-ben, a centenárium alkalmából. Felolvastam emlékeimet. Rengetegen voltak, sok, sok ember mutatkozott be az ünnepség végén, és sokat mutattak be, köztük — Juhász Gyulát is.

Melegen, közvetlenül, tisztelettel, szeretettel nézett reám és szorította meg a kezemet. Örültem, hogy megismertem. Megköszöntem a verset, de hagytam, hogy új gratulálók elsodorják — kis, jelentéktelen, talán szebb ruhás, fölényesebb modorú emberkék őt, a szerény, rögtön visszahúzódó Nagy Embert, — a költőt.

Későbbi életemben hányszor, de hányszor eszembe jutott, (mikor már elmélyültebb lett a lelkem s lepergett rólam a sok külsőség és hiúság), hány-szor eszembe jutott, hogy jóvá kellene tenni, írni kellene neki: ne haragudjon! De hol idő nem volt, hol papíros nem volt kéznél, — teltek az évek s egyszerre azt hallottam, késő. Elgondolom: mikor meghallotta, hogy a neki oly kedves kép (őszi táj volt) festője jön Gyulára, milyen kíváncsi lehetett rám.”

Szerintünk a vers nem Feszty Masa tájképéről szól, hanem az őszi tájról; a költő csak analógiául idézi („én is festő vagyok!”) a festészetet a dedikációval.

920. A dóm zenéje. A Szeged 1924. dec. 7-i számából. Közölte még az Új Idők 1931. dec. 20-i száma. Mindkét helyen „König Péternek” szóli ajánlással.

König Péternek, a költő sógorának Missa solemnis című Fogadalmi templom-miséjét a vers első megjelenése napján mutatták be a szegedi színházban, a Szegedi Dalárda, a Filharmónikus Zenekar, a Szegedi Polgári Dalárda és a MÁV Hazánk Dalkör közreműködésével. A verset erre az alkalomra írta a költő.

921. Egy kriptára. A Délmagyarország 1926. okt. 31-i számából való kivágatról, melyet a költő javított. Először a Magyarország 1924. dec. 14-i számában jelent meg *Családi kriptá* címmel. Az alapszöveg lényegében ennek újraközlése, új címmel és néhány nyomdai eredetű hibával.

Eltérések és javítások:

1 A sor végén hibásan pont van; töröltük.	D
2 A <i>márvány</i> szó után hiányzik a vessző; pótoltuk.	D
6 Az <i>egymást</i> szó után vessző van.	M
<i>ketrecben a vadak,</i>	D
A költő az <i>egymást</i> szó után kettőspontot tett, s a fölösleges névelőt törölte.	k

922. Csokonai szobránál. A Délmagyarország 1928. dec. 8-i számából. Először megjelent a Magyarország 1925. jan. 25-i számában, ezzel a dedikációval: „*Oláh Gábornak ajánlom*”, s a vers alatt (*Debrecen*) jelzéssel. Időrendi helyét a költő debreceni látogatása adja: a korabeli szegedi és debreceni lapok szerint Juhász Gyula 1924. dec. 21-én előadást tartott a debreceni Csokonai Körben Byronról, Oláh Gábor és Móricz Zsigmond társaságában.

Változatok (a Magyarországon):

- 2 *szobrod alján,*
- 3 *és a télben*
- 10 *még,*
- 11–12 *Dalod ekhozza boldog büszke szépen*
A fölkelő s lenyugvó nemzedék.
- 13 *dalodban*
- 14 *S minden*
- 16 *a te verseden...*
- 18 *fáradt, vén diák*
- 21 *S míg álltál áldott*
- 23 *jövőbe*

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

923. A kisértő. Az Új Idők 1924. karácsonyi (dec. 25-i) számából. Közölte még a Délmagyarország 1925. dec. 20-i száma is, de a 6. sorban hibásan *körülötte* alak van. Az 1. sor végére vesszőt tettünk.

924. Karácsonyi ének. A Marosvidék 1928. dec. 25-i számából. Először *Karácsonyi bánat* címmel a Szeged 1924. dec. 25-i számában, *Szeged, 1924* keltezéssel jelent meg. A Marosvidék közlésében az 5. sor *világos* szavát verstani okokból *világol*-ra, a 6. sor végi vesszőt pontra, a 10. sor végi fölkiáltójelet értelem szerint kettőspontra javítottuk, a Szeged közlésével egyezően.

925. Japánosan. A *Hárfa* című kötetből (139. l.). Először *A „Japánosan” ciklusból* címmel az Új Idők 1925. jan. 18-i számában jelent meg. Utána a végleges címmel a Délmagyarország 1925. dec. 20-i számában.

Az Új Idők és a Délmagyarország közlése megegyezik abban, hogy a 14. sor végén pont van; minthogy értelem szerint is ez a helyes, a *Hárfa* közlésében levő vesszőt visszajavítottuk pontra. A Délmagyarország közlésében a 10. sor végén vessző helyett hibásan pont van.

926. Dicsőség Adynak. Az Est 1925. jan. 27-i számából. Innen közölte Ady Lajosné (Az ismeretlen Ady. Budapest 1943. 265—266. l.). Megjelent még a Délmagyarország Évkönyve 1926-ra című kiadványban (28. l.), a Debreceni Független Újság 1927. nov. 29-i számában (vö. az *Ady Endre köszöntése* jegyzetével) és a Délmagyarország 1928. máj. 27-i számában. Minthogy ezekben a költő lényegében csak aktualizálta a korábbi verset, az első közlést tettük meg alapszövegnek.

Változatok:

Cím: <i>Glória</i>	D
2 <i>Hetedik éve</i>	DFÚ, DÉ
<i>Kilenc bus éve</i>	D
16 <i>győztél,</i>	D

927. A fekete bika. A Magyarország 1925. febr. 1-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Délmagyarország Évkönyve 1926-ra című kiadványban (78. l.). Innen közölte pontatlanul Gergely Gergely A szegedi tájirodalom (Szeged 1943. 89. l.) című értekezésében, majd helyesen az ItK.-ben (1954. 222. l.).

928. Téli éjszakákon. A Magyarország 1925. febr. 1-i számából. Megjelent még a Délmagyarország Évkönyve 1926-ra című kiadványban (55. l.). Innen közölte (a 8. sorát pontatlanul) Gergely Gergely (ItK. 1954. 221. l.). Az 5. sor végéről hiányzó írásjelet értelem szerint vesszővel pótoltuk.

929. Ámen. Az Új Idők 1925. febr. 8-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1925. jún. 26-i száma.

930. Copernicus. A Pesti Napló 1925. febr. 8-i számából. Közölte még a kolozsvári Ellenzék 1925. márc. 1-i száma.

Astrolabium: elavult csillagászati műszer a csillagok helyének meghatározására.

A thorni csillagász: Copernicus Thornban született 1473-ban.

A thorni győző: valószínűleg Hindenburg vagy Pilsudsky.

931. Szonett Tarján Nórának. A szegedi Színházi Újság 1925. febr. 14-i számából. A vers alatt keltezés: *Szeged, 1925.* A 11. sor végén tévesen pont van; vesszőre javítottuk.

Tarján Nóra 1924/25-ben a szegedi színház művésze. A Szegeden ekkoriban bemutatott Peer Gyntben Kari szerepét játszotta.

932. Magyarok Pesten. A Magyar Nemzet 1940. szept. 28-i számából. Itt a költő két kiadatlan költeménye szerepel; mind a kettőt Medgyaszay

Vilmának ajánlotta. Valószínű, hogy ő vagy férje, Horvát Henrik tette közzé az akkor még birtokukban levő kéziratokról. Az egyik kézirat (*Medgyaszay Vilmának hódolattal*) azóta bekerült a Széchényi Könyvtár Kézirattárába, de ez a másik nem, holott Horvát Henriknek Kilényi Irmához 1943. jún. 27-én kelt leveléből kitűnik, hogy mind a kettő birtokukban volt. E vers egyébként már a kéziratnak a Magyar Nemzet közléséből sejthető kelte (1925. VII. 17.) előtt megjelent a *Magyarság* 1925. márc. 1-i számában. Itt a vers alatt keltezés: *Budapest, 1925.* A Magyar Nemzet közlésében az ajánlás: „*Medgyaszay Vilmának hódolattal.*”

Változatok (a Magyarországon):

Cím: *Andrássy útján...*

1 *Andrássy útján a fanyar tavasznak*

8 *gazdag úmulón.*

16 *mellette,*

23 *látvány*

24 *s itt — idegenek...*

Javításaink:

1 Az *Andrássy* és az *útján* szavak közé téves értelmezés folytán bekerült kötőjelet az első közléssel egyezően töröltük. Ugyanígy a sorvégi fölösleges vesszőt is töröltük.

6 Az *úton* hosszú ú-járól az ékezetet ritmikai és rímelési okból töröltük.

16 A *mellette* szó után értelem szerint vesszőt tettünk.

933. Emlék. A Délmagyarország 1925. szept. 15-i számából. Először az Új Idők 1925. márc. 8-i számában jelent meg, mint Juhász Gyula műfordítása Cäsar Flaischlen (1864–1920) német költőtől. Alapszövegünk forrás-helyén Juhász Gyula több verset közölt, elsőként ezt. A *Juhász Gyula verseiből* főcímmel megjelent versek elé a költő a következő „kopfot” illesztette: „*Az első verset, az Emléket, egy fővárosi folyóirat, ha jól emlékezem, mint Caesar Flaischlen német költő versének fordítását közölte.*

Ártatlan vagyok a dologban és mivel a verset csakugyan én írtam, most ezen a helyen a magaménak jelentem ki.

Juhász Gyula.”

934. A régi kispap. A Délmagyarország 1927. dec. 25-i számából. Először a *Magyarság* 1925. márc. 15-i számában jelent meg, annyi eltéréssel, hogy a 22. sor két *Ámen* szava között hibásan vessző van.

A 9. sor *mindig* és *mindenütt* szavai közé és a 16. sor végére mi tettünk vesszőt.

935. Darvadozás. A Délmagyarország 1927. márc. 20-i számából. Először a *Magyarság* 1925. márc. 15-i száma közölte. Paku (2: 233., 370. l.) 1926-os kéziratnak mondja forrását, de alapszövegünk kivágata lehetett kezében. Az alapszövegben a 8. sorban (úgy, mint a Magyarországon is) eredetileg *elmulik az élet* állt. Paku is említi ezt (hogy eredetileg másként volt a sor), s ebből arra következtetünk, hogy a rendelkezésére álló, de azóta elveszett kivágoton (melyet ő kéziratnak mond) maga a költő javította ki az *elmulik az élet* kifejezést *elmulnak az évek* szövegre. Ezért ezt a javítást a Délmagyarország szövegén mi is végrehajtottuk,

Változatok (a Magyarságban):

1 *üldögélek.*

4 *szép, csöndes, tavaszi*

6 *Hajnali pirosság s boldog ámulat van.*

8 *Ballag a Tisza és elmulik az élet.*

9 *darvadozva, árván*

A verset *Tömörkény lócáján* címmel a költő 1927. ápr. 24-én fölolvasta a Dugonics Társaság ülésén.

A Szegedi Napló 1921. aug. 7-i számában Tömörkény lócája címmel valószínűleg Móra írt hangulatos cikket író-elődjének e jellegzetes relikviájáról.

936. Arany nyomában. A *Hárfa* című kötetből (175. l.). Először a Magyarság 1925. márc. 29-i számában jelent meg. Közölte még a Délmagyarország 1928. aug. 26-i száma.

A Délmagyarország pontatlan közlése a következőkben tér el:

Cím: *Arany János nyomában*

10 *künn*

18 *éjben ahogy ballagok,*

19 *biztatva messze,*

A Magyarság közlésében a vers alatt keltezés: *Nagykőrös, 1925.* A Délmagyarországban csak ennyi: *Nagykőrös.*

Juhász Gyula 1925. márc. 22-én részt vett a nagykőrösiek Arany-ünnepélyén Tonelli Sándor és Márki Imre társaságában, a szegedi irodalmi társaságok képviselőiben.

937. Ember, állat. A *Hárfa* című kötetből (176. l.). Először a Pesti Napló 1925. márc. 29-i számában jelent meg, a 9. és 11. sor végén írásjelek nélkül. Közölte még A Reggel 1930. nov. 24-i száma is.

938. (Mehalt a nap) A Magyarság 1925. ápr. 12-i számából. Itt a *Versek a vasuton* című ciklus első darabjaként szerepel *Az első...* címmel. Ugyanígy közölte a Délmagyarország 1927. dec. 25-i száma is. Minthogy a ciklus második darabja, a *Ha kiderül az alkony* című vers később önállóan is megjelent, a három versből álló ciklust föl kell bontanunk. Mivel azonban így *Az első...* cím — különösen népszerű kiadásokban, ahol jegyzet sem adhat magyarázatot a ciklus címéről — értelmetlenné válik, a kezdőszavakból mi alkottunk címet. Ez jobban is fődí a vers mondanivalóját, mint a korábbi, a ciklushoz tapadó cím.

A vers valószínűleg a bajai (márc. 7.) vagy a nagykőrösi (márc. 22.) utazás emléke.

939. Ha kiderül az alkony. A Páztortúz 1925. szept. 6-i számából (387. l.). Itt önállóan jelent meg, a vers alatt (*Szeged*) keltezéssel. Először *Versek a vasuton* főcímmel a Magyarság 1925. ápr. 12-i számában jelent meg, a ciklus második darabjaként. Ugyanígy a Délmagyarország 1927. dec. 25-i számában is, pontatlanul. (Az 5. sor végéről hiányzik a vessző, a 9. sorban *életükben van.*) Alapszövegünk 12. sorában a sorvégi vesszőt a másik két változattal egyezően és értelem szerint pontra javítottuk.

Vö. az előző vers jegyzetével.

940. Temetők mellett. A Délmagyarország 1927. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Először a Magyarország 1925. ápr. 12-i számában jelent meg; itt és a Délmagyarországban is a *Versek a vasuton* című ciklus harmadik darabjaként.

Vö. a (*Meghalt a nap*) jegyzetével.

941. Azt álmodtam . . . Az Új Idők 1925. jún. 14-i számából. Először a szegedi Hétfői Rendkívüli Újság 1925. ápr. 13-i számában jelent meg. Közölte a kolozsvári Ellenzék 1925. aug. 2-i száma, majd a *Hárfa* című kötet (153. l.) is. Megjelent még A Reggel 1936. jún. 2-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Ünnep</i>	HRkÚ, E
2 <i>tovább,</i>	HRkÚ
6 <i>S gondtalanabban</i>	HRkÚ
<i>S gondtalanabban járt a szende őz.</i>	E
9 <i>verte.</i>	H, R
11 <i>szállt szűz május estbe</i>	HRkÚ
<i>Illat tömjénje szállt szűz május estbe</i>	E
12 <i>elhervadt a gyűlölet.</i>	HRkÚ, E

942. Én költő vagyok. A *Hárfa* című kötetből (179. l.). Először a Pesti Napló 1925. ápr. 19-i számában jelent meg. Innen vette át a Brassói Lapok 1925. máj. 10-i száma. Közölte még A Reggel 1929. dec. 9-i száma is.

Szövegtérés két helyütt van. A PN és a BL közlésében a 4. sor *tavaszelegelen* kifejezéséből hiányzik a kötőjel. A hírlapi közlésekben (PN, BL, R) a 19. sorban múlt idejű állítmány (*szerettem*) szerepel. Bár analógiásan (az 1., 7., 9., 12., 15. sorok alapján) helyesnek tarthatnók a múlt idejű alakot, de mivel a következő sorok állítmányai (*vagyok, akarom*) jelen idejűek, s értelemszerűen is, elfogadhatjuk a jelen idejű (*szeretem*) alakot.

A 2—6. sor utalása az 1914. márc. 6-i öngyilkossági kísérletére vonatkozik.

943. Az örök ballada. A *Hárfa* című kötetből (165. l.). Először a Magyaróság 1925. ápr. 26-i számában jelent meg, utána a Pásztortűz 1925. máj. 17-i, majd a Délmagyarország 1928. okt. 14-i számában.

Változatok:

22 <i>felé</i>	M
29 <i>vízre;</i>	M
<i>nízre:</i>	P, D

Javításunk:

3 Az alapszövegben hibás *Halottam* alakot a többi közléssel egyezően javítottuk.

944. Megint tavasz . . . A *Hárfa* című kötetből (148. l.). Először a Pesti Napló 1925. máj. 10-i számában jelent meg. Itt a 11. sor végéről hiányzik a vessző.

945. Rudnay Gyulának. Az Író Beleszól 1937. májusi számából (26. l.). Először a Magyaróság 1925. máj. 17-i számában jelent meg, majd közölte a

Délmagyarország 1926. júl. 25-i száma. Az alapszöveg forrása 1928-ból való kézirat (ld. alább).

Eltérések:

2 Magyar borúnak és magyar derűnek,	M, D
3 Gazdag Szegénység	M, D
6 ránk,	M, D
8 bus	M, D

Javításunk:

6 A sor végéről hiányzó vesszőt a két első közléssel egyezően pótoltuk.

A költő tematái között ezt olvassuk:

„Rudnayhoz nagy magyar vers”

Ez bizonyára nem azonos az elkészülttel, hanem egy újabb, tervezett, de meg nem írt vers.

Juhász Gyula *Rudnay Gyulával* (1878—1957) valószínűleg Espersit János révén ismerkedhetett meg Makón. Rudnay e verset megköszönő 1925. máj. 18-i levelében többek között a következőket írta: „Nagyon meghatott a »Magyarság«-ban ma megjelent nekem szóló versed. Fogadd meghatottságom soraimban foglalt jeleit... S hálásan köszönöm nagy kincsed, amit reám pazaroltál — ami ismét feleml, a sokszor elesettet.” (Kilényi-gyűjt.) A Kilényi-gyűjteményben őrizzük Rudnay egy 1923-as keltezésű, magányos tanyát ábrázoló rézkarát, amelyre a festő ezt írta: „Az én kedves Juhász Gyula barátomnak. Makó, 1925 jún. 15. Rudnay Gyula.”

Az Író Beleszól közli Juhász Gyula levelét, amelyet egy Rudnay-ünnepség rendezőinek egyikéhez küldött a költő:

Kedves, drága jó Uram,

elkésve sietek egy szál virággal a maguk Rudnay ünnepére, talán még odaérek. Magam akartam menni, de ez most nem lehet. Így hát csak ezt a rövid verset küldöm, mert ezt írtam én évek előtt a Magyarságban hozzá, amíg ki nem ebrudaltak onnan. De azért a — magyarság szívében még benn vagyok, mint ahogy Rudnay művészete szívügyem nékem.

Én éppen vasárnap előadást tartok a magyar művészetről Szegeden, egy Istókovich tárlaton és ott megmondom az igazat Rudnay kicsinyes, idegenes ellenségeinek is.

Külön öröömöm és elégtélelem, hogy ez a mi nagyszerű Rudnaynk közelebb jutott Ady megismeréséhez és — ez egy — megszeretéséhez. De ime a vers:

[Itt következik a vers.]

Magyar testvéri üdvözlémet a Mesternek és a hű Tanítványnak,

igaz hívük:

Szeged, 1928. május.

Juhász Gyula

Ld. még Péter László: A festő és a költő barátsága. Csongrád Megyei Hírlap, 1960. jan. 5.

A Magyarságtól való „kiebrudalásra” nézve ld. az *Ének Kupa vezérről* és a *Velazquez halála* című versek jegyzetét.

946. Vérmező. A Magyarság 1925. máj. 17-i számából.

947. Kisértetek. A Délmagyarország 1925. okt. 11-i számából való, a költő javításaival ellátott kivágatról. Először a Pesti Hírlap Vasárnapja 1925. máj. 24-i számában jelent meg.

Változatok és a költő javításai:

3	<i>borúsan.</i>	D
	A költő vesszőre javította.	k
4	<i>mint estenden a szellő</i>	PHV, D
	Az <i>estenden a</i> szavakat áthúzta, és a lap szélére írta: <i>alkonyati</i>	k
7	<i>A kénom és a kéjem, mindenem,</i>	D
	A sajtóhibás alakokat a véglegesre javította	k
9	<i>kiséri.</i> (Sajtóhibás!)	PHV
	<i>kiséri</i>	D
	A <i>kiséri</i> szót áthúzta, mellé írta: <i>vigyázza</i>	k
11	<i>titkos könny</i>	PHV, D
	A <i>titkos</i> szót áthúzta, fölé írta: <i>néma</i>	k
14	Áthúzta a <i>boldogan</i> szót, de utána újból csak ezt írta. <i>fehéren</i>	k
		PHV
15	<i>És édes, bús</i>	PHV
15	<i>kísértetek!</i>	D
	A sorvégi fölkiáltójelet pontra javította.	k

Kosztolányi Dezső e vers megjelenése előtt írt keltezetlen levelében a következőket írja Juhász Gyulának:

„Kedves Gyulám,

Vers kell. A Pesti Hírlap jövő héten szépirodalmi mellékletet ad, mely kiválóan színvonalas és irodalmi lesz. Ezt Juhász verssel akarjuk megnyitni. Sokkal többet fizetünk, mint bármely más lap vagy folyóirat. Postafordultával küldje versét Lenkey Gusztáv szerkesztő úr címére.” (Lev. 217. l.)

Úgy látszik, a költő egy helyett kettőt küldött, s mind a kettőt (a másik a *Köszönet*) közölte a lap.

A Délmagyarország 1926. márc. 21-i számának híre szerint ezt és a *Köszönet* című verseket aznap este Kálmán Mária adta elő a rádióban. Nyilván ezek az első Juhász-versek az éter hullámain.

948. Köszönöm . . . A *Hárfa* című kötetből (166. l.). Először a Pesti Hírlap Vasárnapja 1925. máj. 24-i számában jelent meg *Köszönet* címmel. Ugyanígy a Délmagyarország 1925. okt. 11-i számában. Megvan a Kilényi-gyűjteményben a Délmagyarország kivágata, a költő javításaival (k₁). Az *alapszöveg*hez közelálló kézírata a Mikes-hagyatékából a Petőfi-múzeumba került (k₂).

Változatok:

Cím:	<i>Köszönet</i>	PHV, D
	A véglegesre javítva.	k ₁
1	<i>neked</i>	D
	A <i>neked</i> első <i>e</i> -jére ékezetet tett.	k ₁
2	<i>énekelnem.</i>	PHV, D
3	<i>vig</i>	k ₁ , k ₂ , PHV, D
4	<i>maradás itt.</i>	PHV, D
	A <i>maradást</i> áthúzta, <i>mulatást</i> írt helyébe a lapszélre.	k ₁
5	<i>pirkadóban</i>	PHV, D
6	<i>tóban,</i>	PHV

7	<i>erdőket</i>	PHV, D
	Az <i>erdőket</i> áthúzta, <i>mezőket</i> írt helyette.	k ₁
8	<i>temetőkert.</i>	PHV, D
10	<i>megzendültek</i>	PHV, D
13	<i>sziv</i>	k ₁ , k ₂ , PHV, D
14	<i>sirhalomra</i>	k ₁ , k ₂ , PHV, D

A 14. sor után még a következő négy sor:

Köszönöm édesanyám csókját
S ha a szerelem, e mennyország, PHV, D

Kapuját nem is tárta soha nékem,
Talán ott túl talál rám üdvösségem. PHV

Kapuját nem is tárta nékem,
Talán ott túl vár üdvösségem. D

Ezt a négy sort a költő a kivágaton törölte.

A vers első közlésével és rádió-bemutatásával kapcsolatosan ld. az előző vers jegyzetét.

949. Hódolat Jókainak. A Szentesi Hírlap 1925. máj. 26-i számából. *Köteiben először.*

Alapszövegünk rendkívül romlott.

Javításaink:

11 Az eredetileg *első* alakban szereplő szót *elsőként* formára javítottuk.

27 A *nefelejs* szó *ts-ét cs-re* írtuk át.

36 Az eredetileg *És* alakban szereplő szót a 24. sor analógiája alapján *Én-re* javítottuk.

39 Az eredetileg *reá* alakot *reád-ra* javítottuk.

45, 48 A sor végére vesszőt tettünk.

50 A *százszor* szó nagy kezdőbetűjét (gyakori hiba ez, mint már említettük, a költő kézírásában a szókezdő *kis s* alig különbözik a nagy *S-től*) kicsire helyesbítettük.

A költő e versét — amely mondanivalójában a *Jókai* és az *Ének Jókairól* című versekkel azonos, de megfogalmazásában (néhány sort nem tekintve) eltérő — a szentesi Jókai-ünnepre írta, és ott is olvasta föl. A vers alatt a következő szöveg olvasható: „Irta és Szentes város által 1924 [!] május 24-én a Tóth József színházteremben tartott Jókai emlékünnepélyen elmondotta: Juhász Gyula.”

A Szentesi Hírlap ugyane száma az ünnepélyről beszámoló cikkében elmondja, hogy máj. 24-én d. e. 11 órakor a műsor a szegedi filharmonikusok Hunyadi-nyitányával kezdődött. „Juhász Gyula költő lépett ezután a színpadra és elmondotta *Hódolat Jókainak* című ódáját, melyet ez alkalomra írt. A gyönyörű óda mély hatást gyakorolt a közönségre. Juhász Gyulát lelkesen ünnepelték.” A műsor után Négyesy László, Szentes szülötte tartott előadást Jókairól.

Vö. Nagyajtósi István: Magyar írók szentesi kapcsolatai. Csongrád Megyei Hírlap, 1958. jún. 22. — [p[éter] l[ászló]]: Juhász Gyula Szentesen. Csongrád Megyei Hírlap, 1958. júl. 13.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

950. Sorsom. Az Új Idők 1925. nov. 22-i számából. Először a Délmagyarország 1925. jún. 4-i számában jelent meg.

Változatok (a Délmagyarországban):

Cím: *Ez az igaz...*

2 *a világon,*

3 *meg,*

5 *borás keresztény.*

951. Dózsa után. A Magyarország 1925. jún. 7-i számából. A Mikes-hagyatékból való kézirata a Petőfi-múzeumban van. Ezen a 20. sorban a *majd* szó helyén először a költő *még* szót írt; ezt áthúzta és a véglegesre javította.

952. Az örök szőnyeg. A *Hárfa* című kötetből (180. l.). Először a Magyarország 1925. jún. 7-i számában jelent meg.

A költő 1926. márc. 27-én e versét is fölolvasta Szentesen; a helyi lapok szerint nagy tetszést aratott vele.

953. Melankólia. Az Új Idők 1925. jún. 14-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1925. szept. 15-i száma.

Nincs adatunk arra, hogy ezekben az években (1918 és 1929 között) a költő súlyosabb depressziós állapotba került volna. E vers azt mutatja, hogy időnkint kisebb mértékben mégis uralomra jutott lelkében a búskomorság.

954. Felhők. A Délmagyarország 1925. szept. 15-i számából. Először az Új Idők 1925. jún. 14-i száma közölte, a 9. sor végén írásjel nélkül. Az alapszövegben viszont a 10. sor *mint* szava elől hiányzik a vessző; pótoltuk.

955. Zeolozsma. A Pesti Napló 1925. jún. 21-i számából. Közölte a Délmagyarország 1928. okt. 14-i száma is. Itt a 9. sor utolsó szavának utolsó betűje, valamint a 16. sor zárójelei hiányoznak.

956. A nagy siralomházban. A Magyarország 1925. jún. 28-i számából. Közölte a Délmagyarország 1926. ápr. 18-i száma is.

957. A dezentor. A Magyarország 1925. jún. 28-i számából. Közölte a Délmagyarország 1926. ápr. 18-i száma is.

958. Krudy Gyulának. A Délmagyarország 1925. júl. 1-i számából. *Kötetben először.* A vers alatt keltezés: *Szeged, 1925 Péter-Pálkor.* A címhez illesztett csillag alatt a lap alján a következő megjegyzés: „Ezt a verset a Délmagyarország vacsoráján olvasta fel a költő.”

Az eredetiben a 2. sor *Mesélve* alakkal kezdődik. Ha a 4. sor végi pontot vesszőre javítanánk, nyelvtani szempontból lenne értelme a szövegnek, hiszen az állítmányt az 5. sorban megtaláljuk. Valószínűbb azonban, hogy a szövegromlás a *Mesélve* alakban van, hiszen az analóg sorok mindenütt 10 szótagosak, csupán ez lett 11-es. Értelmem szerint javítottuk a mostani formára (*Mesélsz*), s eljárásunkat alávetjük a későbbi kutatás bírálatának.

A 14. sor *Zoltánkát* szava után is mi tettünk vesszőt.

Az 1925. máj. 17-én újra megindult Délmagyarország 1925. jún. 29-én neves budapesti hírlapírókat látott vendégül Szegeden, köztük Krúdy

Gyulát, Feleky Gézát, Hegedűs Gyulát, Lázár Miklóst, Róna Lajost stb. A város polgármestere ebédet adott tiszteletükre a Kassban, a Délmagyarország pedig vacsorát. Ezen olvasta föl Juhász Gyula e versét.

Vö. a *Dugonics* című vers jegyzetével.

959. Mese. A *Hárfa* című kötetből (173. l.). Először a Pesti Napló 1925. júl. 11-i számában jelent meg, majd a Délmagyarország 1925. dec. 20-i számában.

960. Medgyaszay Vilmának hódolattal. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában levő kéziratról. A kézirat vétel Medgyaszay Vilma férjétől, Horvát Henriktől, 1941-ben. Ugyanerről a kéziratról közölte a Magyar Nemzet 1940. szept. 28-i száma is, a *Magyarok Pesten* című verssel együtt. A vers címe voltaképpen ajánlása, de mivel címe, úgy látszik, nem is volt, ezt tettük meg címnek.

A kézirat keltezése: *Szeged 1925 VII/17.*

Javítás a kéziratban:

4 A *szived* szó helyén eredetileg *álmán* állott.

Medgyaszay Vilma (sz. 1887) szegedi vendégszereplése alkalmával írta és adta át neki a költő ennek és valószínűleg a *Magyarok Pesten* című korábbi versének kéziratát.

Juhász Gyula 1927. máj. 7-én, a Petőfi Társaság jubiláris szegedi ülésén három versét olvasta föl: ezek egyike volt ez a vers. A másik kettőt a lapok nem említik cím szerint.

961. Az elköltözött. Az Új Idők 1925. júl. 19-i számából. Közölte a Délmagyarország 1925. aug. 6-i száma is.

Mindkét szöveg a 8. sorban eredetileg *szolozsmákat* alakot közöl. A szótagszám követelése szerint ezt egyes számúra javítottuk.

962. Egy világhíresnek. A Magyarország 1925. júl. 26-i számából. Itt a vers alatt datálás: (*Szeged*). Közölte még a Délmagyarország 1928. máj. 27-i száma is.

Bóka László szerint (338. l.) a vers Molnár Ferencnek szól.

963. Imádság a gyűlölködőkért. A Magyarország 1925. aug. 2-i számából. Közölte a kolozsvári Ellenzék 1925. szept. 27-i és a Délmagyarország 1925. okt. 11-i száma is. Paku (2: 182., 367. l.) 1924. dec. 25-i kéziratnak mondja forrását. Bár szokatlan nála a napot is megadó datálás, így ez a megjelölés a hitelesség látszatát kelti, mégis kételkedve kell fogadnunk, egyrészt mert semmi adat nincs rá, másrészt mert véleményünk szerint a vers szorosan összefügg Juhász Gyula és Dobay Gyula pörével, amelynek ekkor, aug. 27-én volt másodfokú tárgyalása a szegedi kir. tábla előtt. Az elsőfokú tárgyalás (máj. 26.) után indult meg a Szegedi Új Nemzedék támadása a költő ellen. Ugyanez a fájdalmas, de néhol erősen visszavágó mondanivaló mutatkozik meg Juhász Gyula ez idő tájt írt *Szakállszártói*iban és *Perelj Uram, perlőimmel* című híres cikkében. (Vö. Ö. 1: 277–280., 2: 209–219., 265. l.)

A vers történetéhez tartozik még, hogy a második világháború alatt, 1943. márc. 3-án a Délmagyarország újból közölni akarta. A Kilenyi-gyűjte-

ményben megvan a lap egy oldalának korrektúrája, benne a verssel, melyet a királyi ügyész pirostintás tollvonása áthúzott. Kilényi Irma írta a lapszélre: „A cenzúra nem engedte közölni e verset. Katona Jenő a Jelenkorban közölte.” (A vers a Jelenkor 1943. márc. 1-i számában jelent meg.)

964. Életérzés. Az Új Idők 1932. újévi (jan. 1-i) számából. Először a Pesti Napló 1925. aug. 9-i számában jelent meg, majd a Délmagyarország 1927. júl. 3-i számában. A Pesti Naplóban a 2. sor végén pont van, a 3. sor végétől hiányzik a vessző.

965. Oroszlámos táján. A Magyarság 1925. aug. 15-i számából. Közölte a Délmagyarország 1928. aug. 19-i száma, a 6. és a 18. sor végén ponttal. A Délmagyarország közlései azonban általában pontatlanabbak a Magyarságéinál, s ebben az esetben is helyesebbnek tűnik az eredeti vessző. (Minden versszak egy mondat!)

A Csanád-legenda szerint 1029-ben az Ajtony ellen hadban álló Csanád vezér Szegedtől dél felé mintegy 20 km-re egy dombon ütött tábort. Megfogadta, ha győz, e helyen monostort építtet. Álmában oroszlán biztatta azonnali támadásra. A győzelem után beváltotta ígéretét. A régi Oroszlámos nem a mai helyén, hanem attól valamivel északra, a mostani országhatárhoz közeleső Majdán község helyén feküdt.

966. Szegedi temetőben. A Délmagyarország 1927. júl. 3-i számából. Először a Magyarság 1925. aug. 30-i számában jelent meg *Az alsóvárosi temetőben* című ciklus I. és II. részeként. A Délmagyarországban a III. rész nélkül és új címmel jelent meg. Ezért a III. részt a régi címmel külön adjuk.

A Magyarságban a 9. sor végén hibásan pont van, a 14. sor végétől pedig hiányzik a vessző.

967. Az alsóvárosi temetőben. A Magyarság 1925. aug. 30-i számából. A hasonló című ciklus III. része. Az I. és II. részt *Szegedi temetőben* címmel közölte újra.

A szegedi Dózsa-hagyományra nézve ld. a *Dózsa feje* jegyzetét.

968. Forradalmi naptár. A *Hárfa* című kötetből (140–147. l.). Először közölte az Erdélyi és Bánsági Népkisebbségi Újságírók Központi Szervezete kiadásában megjelent Újságíró Almanach 1927. című kiadvány (56–62. l.) *A Nagyforradalom Naptára* címmel. Ajánlása: „*Romain Rollandnak hódolattal.*” Időrendi helyét Juhász Gyulának a Nyugat szerkesztőségéhez intézett levele alapján állapíthatjuk meg (közölte Gellért Oszkár: *Kortársaim*. Budapest 1954. 296. l.). A nyomdai munkálatok közben publikált adatok szerinti új időrendi helyéről e kötet jegyzeteinek végén (591. l.) írunk.

Változatok (az Újságíró Almanachban):

II. 9 *De tm, keletről,*

12 *Párisban*

III. 9 *napok.*

IV. 11 *még.*

12 *fehérség*

V. 8 *versaillesi mezők*

- 10 *koronát örökkön*
 13 *tönkre,*
 14 *vétkei.*
 VIII. 5 *ellen*
 IX. 4 *nyarat,*
 10 *A legfőbb*
 X. 8 *vad szekere görög.*
 12 *lángban (sajtóhiba!)*
 XI. 2 *folyam,*
 XII. 2 *Párisban*
 14 *és Haladás!*

Javításunk:

II. 9 Az Almanach szövegével egyezően az *im* szó után is vesszőt tettünk.
 IV. 10 Mindkét közlésben a *boldog* jelző után hibásan vessző van; ezt értelem szerint töröltük.

IX. 10. A *legfőbb* jelzőt — a 14. sorral analóg módon — nagy betűvel kezdjük.

Babits Mihály 1926. aug. 3-i válaszában e verssel kapcsolatban a következőket írta Juhásznak: „A kéziratokat Gellért és Osvát küldték el nekem annakidején, mert az volt az érzésük, hogy a te érdekedben jobb, ha ezek nem jönnek le a Nyugatban. Őszintén bevallom, hogy ezt a véleményt én is osztottam, s nem merem felelősséget vállalni azért, hogy leközlésük érdekében exponáljam magamat. Ez főleg vonatkozik a novellára. . . Hasonló aggodalom szólhat — talán valamivel kisebb mértében — a versciklus ellen. Mindezt összevéve, mondom, én nem merem vállalni a felelősséget, s kértem Gellértet és Osvátot, tegyenek a saját belátásuk szerint. Hozzájárult meggondolásomhoz az a körülmény is — de ezt már csak neked mondom így négy szemközt — hogy érzésem szerint e művek nem is állnak műveid rangsorában a legelső helyen, s nagyon sajnáltam volna, hogy mikor oly gyönyörű dolgokat írsz máshova, épen a Nyugatban ne termésed legjavával szerepelj. Legjobban tetszett nekem a szonettciklus első darabja. Egyébiránt kíváncsi volnék, ismered-e Carducci *Ça ira* című szonettciklusát, mely nagyon rokon a tiédde, s bizonyára nagyon érdekelne. . . Azt hallom, hogy a szóbanforgó dolgokat másutt valahol akarod leközlölni. Erről nem beszélek le, mert azt gondolom, hogy mondanivalójuk másutt nem nyerné azt a hangsúlyt, amit a Nyugatban, s így kockázatuk is csekélyebb.” (Lev. 218—219. l.)

Rónai Mihály András is föltételezi, hogy a *Forradalmi naptár* a *Ça ira* nélkül nem — vagy másképpen — született volna meg. (Nyolc évszázad olasz költészete. Budapest 1957. 582. l.)

A Kilenyi-gyűjteményben megvan Kuncz Aladár 1926. okt. 20-i levele a kolozsvári Ellenzék levélpapírján, amelyben az Almanach számára kéziratot kér Juhásztól. Nyilván erre küldte el a költő versét.

Cs. Vajda Marianne 1956. jún. 20-i levelében a következőket írja: „Sok szonettet is kaptam, többek között a 12 szonettből álló Forradalmi naptárt, melyen a következő dedikáció volt: »Ezt a szonettkoszorút legkedvesebb barát-nőmnek, Vajda Mariannának homlokára tűzöm.« (A dedikáció nem szerepel a verseskötetben.) (Egyébként ezeket a szonetteket azért kaptam, mert a költő nagy tetszésére szavaltam el a »Maillard kisasszony« című verset.) Legféltevesztettebb kincseim közé tartoztak ezek a versek. . . mind elvitte a háború forgószele. . .”

A költő Joó György írói álnévvel *Floreál hava* címmel cikket írt a Nagyváradi Napló 1911. ápr. 23-i számának Vasárnapi témák című rovatába. Érdemesnek tartjuk idézni belőle, mivel a jóval későbbi vers néhány motívumát már e cikkben fölismerhetjük.

„A forradalmi naptár szerint — kezdődik a cikk — most kezdődik *Floreál hava*, a virágzás hónapja. A forradalmi naptárt bizonyosan egy igazi költő csinálta, mint ahogy egyáltalában a nagy forradalom úgy tűnik föl az idők rohanó mozifilmjén, mint egy nagy és tragikus erejű poétalélek páratlanul hatásos kieszelése... *Floreál hava* tehát április végén kezdődik és a legforradalmibb hónap volt még ama nagy forradalom esztendőiben is... Sully Prudhomme *Ápril varázsáról* énekel trubaduri lágysággal és heinei kellemmel és alig van francia lírikus, aki hódolata legszebb koszorujából ne dobott volna néhány szál lelkes és illatos virágot a kacér és igéző április bokái elé. A forradalmak áprilisban tomboltak és lobogtak igazában. A mi márciusi idusunk is, minden fiatalos és hamvas szépsége dacára, egy kissé esős és virágtalan volt, izgalmas főpróbája csupán a szabadság villámosan viharos drámájának. *Germinal hava* még fanyar és bizonytalan, de *Floreál hava* kibontja az összes vágyakat és virágokat a maguk színes teljességében. *Floreál* a valódi forradalmas hónap...”

A ciklus jellegzetes példája Juhász Gyula fölfogásának a forradalmak kérdésében. A maga csalódását, kételyeit a nagy francia forradalom históriájába vetíti vissza. A kezdő és a záróvers azonban jól mutatja, hogy a költő történelemszemlélete végső fokon mégis progresszív: a sok véráldozatot, a humanista által rettegett „szent terrort” is történelmi szükségszerűségnek ítéli, hiszen ennek gyümölcseként született meg az általa megénekelte „százszor szent Szabadság s Haladás”.

969. Magyar palánta. A Magyarság 1925. szept. 6-i számából. *Kötetben először.*

970. A panorámás. A *Hárfa* című kötetből (171. l.). Először a Pesti Napló 1925. szept. 6-i számában jelent meg. Közzölte még A Reggel 1933. márc. 20-i száma.

Nyomdai eredetű eltérések:

1 lehet	PN
2 belépti	PN
7 gyilkos	PN
11 meyerlingi	PN
13 korunk.	R
19 hiába	R
20 ember	PN
22 hős	PN

Holofernes asszír hadvezér Bethulia városát ostromolta; a városból származó *Judit* éjszaka ölte meg.

Spanga, Pitél és *Berec*: rablók, akik 1883. márc. 29-én Budán meggyilkolták Mailáth György országbírót.

Báró Vetsera Mária (1872—1889) *Habsburg Rudolf* trónörökös (1858—1889) szeretője volt; együtt mentek a halálba 1889. jan. 30-án a mayerlingi vadászkastélyban.

*Szabasztopol*t a krími háborúban, 1855-ben a franciák és angolok ostromolták.

971. Vásárhelyi sétatéren. A hódmezővásárhelyi Független Újság 1948. jan. 17-i számából. Itt (sgy) [Simonka György] *Bemutatunk egy Vásárhelyről szóló ismeretlen Juhász Gyula verset* címmel közölte az özv. Endre Béláné birtokában volt kéziratról. Ugyanő közölte Csomorkányi Pál írói néven még egyszer a hódmezővásárhelyi Puszták Népe című folyóirat 1948. évi 1. számában. (68. l.) Ajánlása: „*Endre Bélának szeretettel.*”

Először megjelent a Vásárhelyi Reggeli Újság 1925. szept. 13-i számában a következő eltérésekkel:

Ajánlás: — *Endre Bélának — szeretettel.*

- 2 *Vásárhely nekem,*
- 3 *szivemnek,*
- 8 *ifjuságom odavan!*
- 9 *Nem kezdődik új szakasz.*
nyugalomnak
- 10 *ujra ma*
- 11 *szolozsma*
- 14 *magyar*

Az itteni közlés alatt keltezés: *Hmvásárhely, 1925 szeptember 8.*

Simonka György a vers keletkezésének történetét a következőképpen mondja el cikkében:

„1925 szeptember 8-án mutatták be Hódmezővásárhelyen Bibó Lajosnak »A juss« című országos sikerű parasztdrámáját. Az előadáson ideát volt Szegedről J u h á s z Gyula, a nagyszerű költő és M ó r a Ferenc, a nemkevesbé nagynevű szegedi író is. E sorok írója Bibóval lejött Pestről a bemutatóra s az előadás után a Tiszában ültünk össze baráti vacsorára a színházszekkel, néhány vásárhelyi vezető emberrel, no meg természetesen szegedi vendégeinkkel. Ott voltak a vacsorán E n d r e Bélák, Juhász Gyula éppen kedves emlékü Endre Béla barátunk mellett ült. Meleg hangulatban borultunk össze, Juhász Gyula elmondta, hogy *első szerelme egy vásárhelyi kislány volt.* A néhányadik pohár után Z s ü l — így hívtuk akkor Juhász Gyulát — papírt kért a pincértől s a Tisza szálló és vendéglő céges papírját kapta meg. Erre a papírra ott azon nyomban verset költött s most itt van a kezemben ez a néhány helyen áthúzott, ceruzával írott vers. Azóta is ott fekszik Zsóca asszony sublótfiókjában ez az eredeti Juhász Gyula kézirat.”

Úr György Juhász Gyula életrajzregénye című kéziratot munkájában (205. l.) és ezt megerősítő 1956. márc. 19-i levelében azt állítja, hogy e verset Juhász Gyula két évvel korábban, 1923-ban írta, s a Simonka által említett alkalommal csak a korábban megírt és Endre Bélánál volt kézíratra akkor írta rá a keltezést és a nevét. Minthogy azonban erre más adatunk nincs, a kortársi emlékezet pedig tévedhet, nem helyezhettük korábbra e verset, mint első közlésének keltezése.

A költő első vásárhelyi szerelméről, Kristó Margitról, Kristó Lajos volt vásárhelyi polgármester leányáról, prózai írásában is megemlékezett. (Vö. Ő. I: 296. l.)

972. Vidék. A Délmagyarország 1925. szept. 15-i számából. Közölte még az Új Idők 1925. nov. 8-i száma, az 5. sorban a *porában* szó utáni vessző nélkül.

Minden bizonnyal makói élmény szülötte.

973. Idézzük őt. A *Magyarság* 1925. szept. 20-i számából. *Kötetben először*. Közölte a *Pásztortűz* 1925. nov. 1-i száma (471. l.) is.

974. *Magyar vidéki lélek*. A *Magyarság* 1925. okt. 11-i számából. Paku (2: 104., 362. l.) 1914-es kéziratnak mondja forrását. Ez azonban kizárt dolog, már csak azért is, mert a *Magyarságban* a költő általában új verseket közölt. A Kilényi-gyűjteményben megvan a vers kivágata; bizonyára ez volt Paku kezében. Talán az téveszthette meg, hogy Kilényi ráírta a kivágatra: „Világ”. Minthogy a költő valóban a tízes évek közepén írt legtöbbet a Világba, ez a becslés érthetővé válik. Formai és tartalmi megfontolások is ellene szólnak a megjelenésnél lényegesen korábbi datálásnak.

A 6. és a 9. sor végére mi tettünk vesszőt.

975. *A gyermeket, ha alszik . . .* A *Hárfa* című kötetből (178. l.). Először a *Pesti Napló* 1925. dec. 13-i számában jelent meg. Keltetését Espersit naplójából állapítottuk meg. Espersit ugyanis 1925. okt. 12-től 22-ig — mint előtte és utána is gyakran — vendégül látta Makón Juhász Gyulát. Ebben az időben (1925. okt. 10-től 1926. jan. 25-ig, megszakításokkal) Espersit naplót vezetett, s a költő ekkori tiznapos látogatásáról mindent följegyzett. Így naponta, de sokszor félnaponként is beírta naplójába Juhász Gyula frissen elkészült alkotásainak címét. Ebből tudjuk (vö. Péter László: Espersit János. Budapest 1955. 42. l.), hogy 1925. okt. 13-án délelőtt 10 és 12 óra között három verset írt a költő: *Erdély özvegye*, *A gyermeket, ha alszik . . .* és a *Ballada a hét tengerészről* címűeket. Ugyanaznap délután még két verset (*De senectute* és *Arany estéje*), valamint *Régi muzsika* címmel novellát írt.

A következőkben a versek időrendjét Espersit naplójának följegyzése alapján adjuk.

A *Pesti Naplóban* a 20. sor végén vessző van.

976. *Ballada a hét tengerészről*. A *Magyarság* 1925. dec. 25-i számából. Utánközlései a kolozsvári *Ellenzék* 1926. jan. 16-i és a Brassói *Lapok* 1926. ápr. 4-i számában. Rozsnyay Kálmán is közölte a birtokában volt kéziratról. (Napkelet, 1937. júl. 1. — 441. l.)

Eltérések:

3 <i>viharos</i> ,	N
4 <i>Hahó! Hahó!</i>	E, BL, N
7 <i>hatot</i> ,	N
9 <i>énekelt</i> ,	N
11 <i>Hahó! Hahó!</i>	E, BL, N
13 <i>Elmo-tüz</i>	E
16 <i>ősz útra</i>	N
17 <i>Hahó! Hahó!</i>	E, BL, N
19 <i>ki út?</i>	N
22 <i>csillagokba</i>	E
23 <i>Hahó! Hahó!</i>	E, BL, N
29 <i>Hahó, Hahó!</i>	E, BL, N
30 <i>távolába</i> .	N

Javításaink:

3 A sor végére, Rozsnyay közlésével egyezően, vesszőt tettünk.

30 A *hajó* szó után vesszőt tettünk.

A vers születéséről Rozsnyay ezeket írja: „1925-ben, ösztönzésemre, Túri-Polgár István egy művészi albumot adott ki, hét színes linoleummetszetet egy-egy Ady-vershez. A képek külön-külön ajánlva a Holnaposoknak. Juhász Gyulának jutott a »Ködbe fült hajók«. Érdekes véletlen, hogy a hullámok ringatta hajón, a művész jóvoltából, csak hat erős legény küszködik a vitorlával. Mikor Juhász megkapta a maga tiszteletpéldányát, rögtön megint vers született.” (I. h.)

Túri-Polgár Istvánnak a Kilenyi-gyűjteményben levő, Juhász Gyulához írt, 1925. aug. 10-i lapja szerint ekkor küldötte el a költőnek az Ady-albumot. „Tiszteletem jeléül küldöm legutóbbi Ady-munkámat, melyet a Holnap poétáinak ajánlottam — így egy lapot az Ön szép nevére is — fogadja szeretettel.”

Juhász Gyula a Délmagyarország 1925. aug. 23-i számában a Szakállszárfó rovatban elismerően méltatta Túri-Polgár István Ady-albumát.

Az *Elmo-tűzről* ld. a *Glória* (210. sz.) című vers jegyzetét.

977. Az öregségről. A Délmagyarország 1926. márc. 28-i számából. Először a Pesti Napló 1925. dec. 25-i, majd a kolozsvári Ellenzék 1926. márc. 15-i számában jelent meg *De senectute* címmel. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 13.

A 9. sorban a *mint* szó előtt, az első közlésekkel egyezően, vesszőt tettünk. Az Ellenzékben a 11. sor végén hibásan pont van, a 13. sor végétől pedig lemaradt az írásjel.

978. Arany estéje. A *Hárfa* című kötetből (150. l.). Először a Magyarság 1925. nov. 1-i számában jelent meg. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 13. Közölte a Brassói Lapok 1926. jan. 31-i száma is.

A Magyarság közlésében az 5. sor végétől hiányzik a vessző.

979. Vojtina új levele öccséhez a drámairásról. A Petőfi Társaság jubiláris Költemények című kötetéből (1926. 105—108. l.). Először a Magyarság 1925. nov. 22-i számában jelent meg. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 14.

Eltérések a Magyarságban:

- 5 szegény
- 39 már *Sekszpir!*
- 53 *malaszt.*
- 54 *óránkint*
- 56 *kellendő.*
- 78 *kolomppal.*
- 87 *müvedet,*

980. Az Ismeretlenhez. A Magyarország 1926. jan. 17-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1928. okt. 14-i száma. A Mikes-hagyatékból származó kézírata a Petőfi-múzeumban van. Espersit naplója szerint megírásának időpontja: 1925. okt. 14.

Változatok (javítások a kézíraton és nyomdai eredetű eltérések a Délmagyarországban):

Cím: *Imádság az ismeretlenhez* (a véglegesre javítva)
Az ismeretlenhez

k
D

1	<i>veled,</i>	D
3	<i>nem a fény, a lárma (áthúzva és fölé írva:) bús dicsőség</i>	k
4	<i>én, eretnek,</i>	k
5	<i>Farizeus tekintet (áthúzva és új sorban a végleges szöveg következik)</i>	k
6	<i>De láttalak már haldokló kutyának</i> <i>Tekintetében (Ez a másfél sor áthúzva, és új sorban következik a sor végleges megfogalmazása)</i>	k
8	<i>De láttalak már egy koldús öregnek (a véglegesre javítva)</i>	k
9	<i>Szemében, aki bérkaszárnya (a véglegesre javítva)</i>	k
11	<i>kereste (a véglegesre javítva)</i>	k
13	<i>fújtak,</i>	D
15	<i>Mely gyöngéd (a még befejezetlen jelzöt áthúzta, és a véglegest írta utána)</i>	k
16	<i>Én téged (e sorkezdetet áthúzta, és a végleges szöveggel folytatta)</i>	k

Javításunk:

4 A kézírralal egyezően az *én* szó után vesszőt tettünk.

E verset Paku is közölte (2: 321. l.), 1932-es kéziratlaknak jelezve forrását (uo. 374. l.), de az utolsó öt sor (11–16.) nélkül. Valószínűleg a Délmagyarországnak csonka kivágata volt a kezében.

981. Szent Ilona. Az Új Idők 1925. nov. 29-i számából. Közölte még a Délmagyarország 1926. ápr. 18-i száma. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 15.

A Délmagyarország közlésében a 15. sorban *hazaballagott* egybe van írva, az *i, u* betűkön pedig nincs ékezet.

Vö. a *Napoleon* című verssel.

982. Móricz Zsigmondnak. Az Est 1925. nov. 29-i számából. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 15. A közlésben a vers alatt keltezés: *Szeged, 1925. november.* Kézirata Mikes Lajos hagyatékából a Petőfi-múzeumban van. A keltezés ezen is: *Szeged, 1925. nov.* Ez nem mond ellent Espersit naplójának; a költő nyilván hazahozta Szegedre a „makói termést” és — amint az itt írt versek első megjelenéseinek adatai jól mutatják — apródonkint küldöztette el a szerkesztőségeknek.

1925 őszén a szegedi városi színház igazgatója, Andor Zsigmond (sz. 1886) a színházi évadot Móricz művével, a Sári bíróval nyitotta meg. Már a terv is nagy fölháborodást keltett Szegeden, ahol az ellenforradalom korifeusai — élükön a szélsőjobboldali, fajvédő Dobay Gyula (1870–1937) volt kormánybiztos-főispánnal, műkedvelő szindarabíróval — Móricz személyében és darabjában a „destruktív”, forradalmi szellemet látták. Dobay Gyula mint a városi színházi bizottság elnöke felelősségre vonta a bizottságtól anyagilag és erkölcsileg egyaránt függő színházgatót, élesen kikelve Móricz ellen. Andor Zsigmond megalázkodva fogadta meg: „Méltóságos uram, a jövőben hasonló eset nem fog megtörténni...” De a bemutatót már nem lehetett lefűjni. Szeptember 26-án, szombaton, és 27-én, vasárnap, összesen tehát kétszer a Sári bírót játszotta a szegedi színház.

„Amikor a városi színház — írta szeptember 27-én a kurzus lapjában, a Szegedi Új Nemzedékben Puskás Jenő, a lap színikritikusa — Móricz

Zsigmond Sári bíróját választotta a magyar játékszín reprezentatív darabjaul, kultúrprogramot, önvallomást adott: . . . Móricz Zsigmond darabjában sokkal kevesebb a művészet, mint a politika. . . A színház kapunyitása hadüzenet volt a közönség magyar oldala felé." S gúnyosan bár, de kénytelen elismerni, hogy a nagy írónak voltak hívei Szegeden is: „Az a közönség, amely Móricz Zsigmondot vallja a magyar kultúra zenitjének, teljes számban megjelent, félig töltvén meg a színházat.”

Juhász Gyulát, Móricz művészetének baráti, harcostársi megbecsülését tehát a nagy író elleni szegedi hajsza ihlette e versre. A Délmagyarország 1925. szept. 27-i számában *Gyalu* álnévvel *Sári bíró Szögedébe* címmel szatírában is foglalkozott az esettel. (Ld. *Szögedi színház Gyalu műsorával*. Szeged 1926. 3—6. 1. Vö. Péter László: Móricz Zsigmond és Juhász Gyula. ItK. 1956. 201—203. 1.)

983. Dugonics oszlopánál. A Magyarország 1926. febr. 14-i számából. Először a Délmagyarország 1925. nov. 1-i számában jelent meg. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 16. Közölte még a szegedi Színház — Színházi Újság 1927. ápr. 29.—máj. 5-i száma.

Változatok:

Cím: <i>Dugonics sirjánál</i>	D
1 <i>Sírodhoz Dugonics, szent öreg eljövö</i>	SzSzÜ
4 <i>neki</i>	SzSzÜ
6 <i>homokon s poron</i>	D
7 <i>parlagon is új Helikon felé</i>	D
8 <i>Szállt és vitte</i>	D
<i>Szállott vitte</i>	SzSzÜ
9 <i>Aldot vagy Dugonics,</i>	SzSzÜ
10 <i>Oltár lesz valamig</i>	SzSzÜ
11 <i>virtusa finomul</i>	D

A költő tematái között található a vers címének első változata: *Dugonics oszlopa*.

984. Velazquez halála. A Magyarország 1926. aug. 1-i számából. Először a Délmagyarország 1925. nov. 15-i számában jelent meg „*Weisz Emiliónak*” ajánlva. Espersit naplója szerint a címe ekkor még: *Velasquez*; megírásának kelte: 1925. okt. 17. Közölte a *Hárfa* című kötet (138. l.) is, de a nyomda a sorokat több helyütt, és az értelmet teljesen megzavaró módon, fölcserélte. Ebből kifolyóan hibás Paku (1: 311—312. l.) és Tolnai (311—312. l.) kiadása és nyomukban a vers minden eddigi közlése.

Eltérések (a Délmagyarországban):

Cím: <i>Velazquez estéje</i>
9 <i>lépnek.</i>
12 <i>tekintetével.</i>
19 <i>mulattatók</i>
20 <i>nagyság)</i>
26 <i>brokátját.</i>
27 <i>A sor zárójelben van.</i>
32 <i>fakul enyészik.</i>
33 <i>örökkön,</i>

A *Hárfa* szövegét, mivel a sorrendi cseréket nehéz úgy leírni, hogy a keveredés szemléletes és a hiba nyilvánvaló legyen, teljes egészében itt adjuk, a rossz helyre sodródott sorokat dőlt szedéssel emelve ki:

Velazquez halála

Mikor a végső este már közelgett,
Tekintete még fölcsókolta hosszu,
Mély búcsúcsókkal a gazdag világot,
Melyet teremtett, színből és vonalból.
Még megpihent a pápa komor arcán,
És ellovagolt egyszer még előtte
Kis Baltazár Carlos királyi herceg
Sötét lován, fényes tekintetével
Melyen az égi hatalom dereng át,
A két Fülöpnek bús és büszke állán,
Az infánsok és infánsnők csoportján,
Kik játék mellől a trónusra lépnek
Kik méltóságot és gőgöt viselnek
És látta a sok törpét és bolondot,
És látta újra Bréda átadását,
Hol a győztes mosolygott és a vesztes
Borongott, míg a lándzsák égbe nyultak,
A főpapok és főurak sorát,
Fájó szemével símogatta lágyan
Óreg Menippust és csöndes Aesopust,
Koldusait a pompázó világnak,
Akiknek rongyát annyi áhitattal
Kik szomorúak és mulattatók,
(Oly törpe neki minden földi nagyság!)
Mint a királyok hiborát, brokátját
S részvéte könnyét csillogtatta rajtuk.
Mert bársony és rongy, arany és penész,
Az udvar disze és az utca árnya,
És tündökléssel öltöztette fénybe,
A kerti ünnep és csapszéki mámor,
Uralkodók és agarak szeme,
Mind forma, szín csak, mely fakul, enyészik:
A képek élnek hódítón, örökkön!

Weisz Emilio, magyarított nevén Vén Emil festőművész, Rudnay Gyula tanítványa, Espersit baráti köréhez tartozott, s gyakran lejött a fővárosból Makóra. A vers megírása idején Espersit vendége volt, és lefestette Juhász Gyulát is. A kép okt. 17-én készült el; Juhász hálából dedikálta neki a nagy spanyol festőről írott versét.

Egyébként hosszú ideig ez a költő utolsó verse a Magyarországon; ezt is valószínűleg jóval korábban beküldhette, csak késetten jelent meg. Ugyanis — amint a szegedi Hétfői Rendkívüli Újság 1926. júl. 26-i cikkéből kiderül — a Magyarországhoz kétszáz „fajmagyar” szegedi olvasó tiltakozó levelet küldött, hogy lemondja a lapot, ha a „vörös, hazaáruló” Juhász Gyula továbbra is

ír bele. A Magyarság menteni iparkodott a helyzetet: júl. 18-i számának szerkesztői üzenetei között a következőket közölte: „Juhász Gyula vegyületlen ősi magyar fajú ember, fiatalon róm. kat. egyházi rendbe készült, magyar lelkiisége minden vitán felül áll.” Lehet — s a *Velazquez halála* című vers közlése is erre mutat —, hogy a Magyarság a „kétszáz fajmagyar szegedi olvasó” ellenére is szerepeltette volna Juhászt, de ő nyilván önérzetből nem küldött oda verset. Bodor Aladárnak a Kilényi-gyűjteményben levő 1926. okt. 3-i levelében ezt olvassuk: „És: mért nem írsz mostanában a Magyarságra? Én nem kérdeztem itt senkitől az okát, én nem vagyok elég őszinte-baráti viszonyban a Magyarsággal, másféle magyar vagyok. Légy szíves, küldj hozzám verset, ha van neked. És írd meg: nem kapsz-e te a verseidért igen keveset? Mit kapsz itt? Nem azért nem küldhettél ide a Magyarságnak?” Ugyanezt megismétli okt. 10-i lapján is.

A levelekre, úgy látszik, Juhász helyett Kilényi válaszolt, s bizonyára a hangsúlyt inkább az anyagi sérelmekre tette. Bodor Aladár Kilényihez írt 1926. nov. 5-i levelében ugyanis ezeket írja: „Elképesztett és felháborított mindaz, amit leveléből megtudtam. Még az este későn, amikor hazajöttem, elolvastam, fölvertem vele Pethő Sándort, annyira el voltam keseredve a Magyarság ez új eljárásától, hónapok óta fel-feltűnedező utálatosságok után. Pethő nyomban megígérte, hogy közvetíteni fogja fölháborodásomat Milotaynak. De azért én másnap Milotayhoz is bementem. Szinte megnyugtatót, amit válaszolgotott. Hogy nyomban, teljesen visszaállítja a régít Juhász Gyulával. Ámde mára az jutott eszembe, hogy hátha valamelyes emberi feledékenységek még tovább is halasztani fogják a töredelmes, tisztességes visszatérését a Magyarságnak Juhász Gyulához, azért Önhöz fordulok most, akinek levélborítékját földuldságomban itthonfelejtettem s aztán nem is került meg, de akit Juhász Gyula címen mégis remélhetőleg megtalálok: Önt kérem meg, hogy tudja meg, rendbehoztak-e mindent? Megküldötték-e neki az e hóra esedékes egymillió K.-t? Igen kérem, lenne szíves e fáradtságot vállalni és ezt nekem megírni. Sok keserűség ért egy idő óta a M. miatt, de ez mindnél utálatosabban fölkavart. Amíg a Magyarság Juhász verset nem hoz, én sem írok belé verset, se más versét le nem adom.”

A dolog további fejleményéről nincs adatunk. Annyi azonban valószínű, hogy aligha csak a honorárium lehetett az ok, inkább a szegedi jobboldaliak okozta sérelem. A Magyarság levélpapírján ugyancsak Bodor Aladár 1930. jún. 26-i levelében Milotay István nevében újból verset kért a költőtől: „De jó szívvel küldj. Bizonyosan képes vagy nemcsak jó versre, hanem mindig szívre is.” (A szegedi múzeumban.) Ennek ellenére csak 1934. szept. 16-án jelent meg újból Juhász-vers a Magyarságban (*Temetés*). Vö. még az *Ének Kupa vezérről* és a *Rudnay Gyulának* című versek jegyzetével.

985. Vallomás. Az Új Idők 1926. márc. 14-i számából. Először a szegedi Színházi Újság 1925. okt. 24-i számában jelent meg. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 17. Közölte még a Délmagyarország 1927. dec. 25-i száma. A Színházi Újságban ajánlása: „*Úr Györgynének.*”

Változatok (a Színházi Újságban):

Cím: *Októberi fény*

2 *De hej,*

6 *hű kis hűgom*

8 *Megáldom mindnek ifjú álmait.*

Espersit naplója szerint a címe eredetileg *Confessio mea* volt. A közel első közlés (okt. 17—okt. 24.), a vers mondanivalója, végül pedig a véglege címe nem hagy kétséget az iránt, hogy erről a versről van szó.

Úr Györgyné Szabó Lídia (sz. 1897): Úr Györgynek, a Színházi Újság szerkesztőjének, a Délmagyarország munkatársának felesége. Szőkesége és szépsége ihlette verse a költőt.

Réti Ödönné Kisszállásról 1926. ápr. 8-án kelt levelezőlapján e versről ezt írta a költőnek: „Legutóbb egy társaságban felolvastuk az Új Időkben megjelent versét a »szőke« szépekről. Mindenki szeretett volna szőke lenni!” (A szegedi múzeumban.)

986. A dolgozókhöz. A Népszava 1926. ápr. 4-i számából. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 18. Forrás megjelölés nélkül, de valószínűleg a Papdi György által megőrzött Népszava-kivágatról közölte a Tiszatáj 1947. évi 2. száma (Juhász Gyula-émlékszám). A 6. sorban hibás a *megőrzi* alak; a szótagszámnak megfelelően kijavítva adjuk.

987. Virágos barrikádon. A Népszava 1926. máj. 1-i emléklapjából. *Kötetben először.* Először az Irodalmi Újság 1956. ápr. 28-i száma közölte Remete László gyűjtéséből. A Népszava májusi emléklapjának hasonmása megjelent a Keresztury Dezső szerkesztette A magyar irodalom képeskönyve (Budapest 1956.) 308. lapján. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 18.

988. Mély az élet. A Délmagyarország 1927. dec. 25-i számából. Először a Magyarország 1925. dec. 20-i számában jelent meg. Itt a 10. sorban a *hozomány* szó előtt hiányzik a névelő. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 19.

989. Néhanapján. A *Hárfa* című kötetből (158. l.). Először a Magyarság 1925. dec. 6-i számában jelent meg. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 20. Közölte a Brassói Lapok 1926. jan. 31-i és a Délmagyarország 1926. febr. 28-i száma is.

Eltérések:

2 <i>kerestem</i>	D
3 <i>mesei</i>	BL
6 <i>lelkem.</i>	BL
7 <i>lakója</i>	D
12 <i>csipkebokra!</i>	D

A Délmagyarország közlésében a vers három négysoros szakaszra tagolódik.

990. Dús őszi nap... A Délmagyarország 1925. nov. 8-i számából. Espersit naplója szerint megírásának kelte: 1925. okt. 20.

991. Mortui... A Pesti Napló 1925. nov. 15-i számából. *Kötetben először.*

992. Matuzsálem. A Délmagyarország 1925. dec. 20-i számából.

Az 5. sor végére vesszőt tettünk, s a 10. sor végi pontot vesszőre javítottuk.

993. A halálhoz. A Délmagyarország 1925. dec. 20-i számából. Érdekes, hogy fél éven belül megjelent még egyszer ugyanott: a Délmagyarország 1926. máj. 23-i számában. Itt a 11. sor végéről hiányzik a pont.

994. Emberi hitvallás. A Népszava 1925. dec. 25-i számából, a karácsonyi mellékletből. Közölte a Szakasits Árpád szerkesztette Harcos énekek című versgyűjtemény (115. l.) is. A 4. sor végéről hiányzó pontot pótoltuk.

✱

A *Forradalmi naptár* időrendi helyét — amint az 580. lapon írtuk — a költőnek a Nyugat szerkesztőségéhez küldött levele alapján határoztuk meg. A levélből kitűnt, hogy e szonettciklus kéziratát Juhász Gyula 1925 szeptemberében személyesen adta át közlés végett Babits Mihálynak.

Oláh Gábor naplójának a közelmúltban publikált egyik részéből (Durkó Mátyás közlése, Alföld, 1962. 6. sz. 69. l.) kiderül, hogy a vers már 1924. dec. 21-én kéziratban készen volt. Oláh ugyanis Juhásznak ekkori debreceni tartózkodása kapcsán jegyzi föl: „Most, hogy itt volt, este összejöttünk egy kis kocsmában, a régi Törő-ben, s ott egy 12 szonettből álló forradalmi képsorozatot olvasott föl: francia forradalom 12 hónapja a címe: Brumère, Vendomière, Thermidor, Germinal stb. Tréfából azt mondtam neki előtte való este: Gyula, nem vagy ura a formáknak —, azt hiszem, erre akart válaszolni: szonettben, legkötöttebb formában is otthonosan és művésziiesen mozog. Elismerem: csakugyan pompás versek...”

A *Forradalmi naptár* új időrendi helye tehát a *Csokonai szobránál* című vers előtt, a 921. és 922. vers között van.

TARTALOMJEGYZÉK

Az első lapszám a vers, a második a vonatkozó jegyzet lapszáma

1912

405. Milyen volt.....	7	427
406. Bánk bán	7	427
407. Halálhymnus	8	427
408. Coronatio	8	428
409. Télutó	9	428
410. Rontás	9	429
411. Végállomás az őszben	10	429
412. Profán litánia	10	429
413. A reménytelen	11	429
414. Idegen sírok közt....	12	429
415. Marie Antoinette	12	430
416. Szerelem volt	13	431
417. Minden... .	13	431
418. Menni... .	14	431
419. Már azt hiszi... .	14	431
420. Bethániában	14	432
421. Szakolcai emlék	15	432
422. Béke	16	432
423. Harmóniák	16	433
424. Gyászpompa	16	433
425. Arany tavasza... .	17	434
426. Tavasz-esti dal	18	434
427. Tíz év után	18	434
428. Atyámhoz megyek... .	19	434
429. Új szövetség	20	435
430. Isteni lira.....	20	435
431. Minden rohan... .	21	435
432. Emlék	21	435
433. Dal	22	436

434. A kísértő	22	436
435. Annabál	23	436
436. Tanitónő a végeken	23	437
437. Mint régesrégen...	24	437
438. Tiszai tájak	24	438
439. Ködök várában	25	438
440. Hálaadás	26	438
441. Magamhoz, nyárvégi estén	26	438
442. Fátum	27	438
443. Melankólia	27	439
444. Várad	28	439
445. Magyar táj, magyar ecsettel	29	439
446. Pozsony	30	440
447. Nyári chanson	30	440
448. Halottaim	31	440
449. Örök zene	31	441
450. Napoleon	32	441
451. Messzeségek	33	442
452. Veni!	33	443
453. A végeken	34	443
454. Nénia	35	443
455. Pihenni tért	35	443
456. Jó pásztor	36	444
457. Mily idegenek...	37	444
458. Képek	38	444
459. A bűnös barát	38	444
460. Sonnett consolant	39	444

1913

461. Így szólt Michel Angelo:	43	444
462. Idegen sirok közt	43	445
463. Búcsú	44	445
464. Himnusz a holdhoz	44	446
465. Üdvözet Tömörkénynek	45	446
466. Visszatértem	45	446
467. Odysseus búcsúzik	46	446
468. Falusi éjszaka	47	447
469. Római módon...	47	447
470. Sandro Botticelli	48	448

471. Tristia	48	448
472. Anakreontikum	49	448
473. Arany napok...	49	448
474. Az elrejtező	50	448
475. Isten háta mögött	50	448
476. A költő szól:	51	449
477. Sirvers	51	449
478. Kalózhajó	52	450
479. Mindenkinék	53	450
480. Mária néném	53	450
481. Egyetlen és kegyetlen...	54	450
482. Glória	54	450
483. Hegedű	55	451
484. Gyászinduló	56	451
485. Azért szeretlek Anna...	56	452
486. Magamról, messziről	57	452
487. Annáról, messziről	57	452
488. Bölcsen és derűsen	58	452
489. Végtelenség verse	58	452
490. Altató	59	453
491. Vidám tudomány	59	453
492. Robogva jön...	60	453
493. Falusi hold	61	453
494. Bujdosó Balassi	61	453
495. Üzenet Szakolcáról 1913-ból	62	454
496. Késő vallomás	62	454
497. Homonnai	63	454
498. A bárka révbe indul	64	455
499. A nyári Tiszánál	64	455
500. Acsa szolgáló	65	455
501. Falusi harang verse	65	455
502. Szép csöndesen	66	456
503. Petőfi Zoltán	67	456
504. Betegszoba	67	457
505. Glória	68	457
506. Shakspere halála	68	457
507. Trecento	69	458
508. Annának, utólszor	70	458
509. Prológus Eötvös József ünnepére	71	458
510. Innominata	71	459

1914

511. Sebesült munkás a Rókusban	75	459
512. Föltámadás után	75	459
513. Várom őket	76	459
514. Egy halott költőnek	76	459
515. Julia	77	460
516. Szemek beszéde	77	460
517. Vallomás az életnek	78	461
518. Lobogó	78	461
519. Szeretem az életet...	79	461
520. Az ópiumszívó	80	462
521. Ütközet	80	462
522. Távoli kisváros	81	462
523. Olvadáskor	82	463
524. Arckép	82	463
525. Goethe Weimarban	82	463
526. Gyermektemető	83	464
527. Bucsuk	84	464
528. Csodálatos napok...	84	464
529. Nagyboldogasszony	85	464
530. Új ének István királyhoz	85	464
531. Honvédemlék	86	464
532. Világosért	87	465
533. Magyar ősz	87	465
534. Hunok harca	88	465
535. Reátok gondolok...	89	465
536. Magyar	89	465
537. Vértanúk	90	465
538. Máramarossziget	91	465
539. Véres ősz	91	465

1915

540. Egy képre	95	465
541. Dulcineának	95	466
542. Achilleus paizsa	96	466
543. Új anakreoni dal	96	466
544. Mindenkiért	97	467
545. A halott vár legendája	97	467

546. Magyar falu csöndje	99	468
547. Barletta	99	468
548. In memoriam...	100	469
549. Szelid, szegedi versek	100	469
550. Notre Dame de Lorette	101	469
551. Sebesült	103	469
552. A vérző temető	103	470
553. Anyák	104	470
554. Menetszázad	105	470
555. Kórház előtt	105	470
556. Egy kárpáti falunak	106	471
557. Háborus emlék	106	471
558. Még jönni fog	107	472
559. Csöndes panasz	107	472
560. Prologus	108	472
561. Albumok	109	473
562. A muszka	110	473
563. Pannónia	111	474
564. Emlékeim	111	474
565. Karácsonyi köszöntés	112	474

1916

566. Csipkerózsza	115	474
567. A Gondolkodó	115	474
568. Csönd	116	475
569. A rokkant színész	116	475
570. Makói idill	117	475
571. A Föltámadott	118	476
572. Az élet zsoldosa	119	476
573. Testamentum	119	476
574. A repülő dalol	120	476
575. Órház	121	477
576. Stanzák	121	477
577. Mater Dolorosa	122	477
578. Falusi alkony	123	477
579. A harangozó	123	478
580. Az erdélyi gyermek	124	478
581. Birálat helyett	124	478
582. Sójhaj	125	478

583. Egyedül	125	478
584. Prolóógus	126	478
585. Proológ	126	479
586. Szomorú játék	127	479
587. Izsák sirása	128	479
588. Új stanzák	129	480
589. Koronázás	129	480

1917

590. Döblingben	133	482
591. Epitáfium	133	483
592. Dal	134	483
593. (Mint haldokló ajkán...)	134	483
594. Julia	135	483
595. Ének Tompa Mihályhoz 1917 őszén	135	483
596. Borús szonettek	136	484
597. Princesse Lointaine	137	484

1918

598. Fotografiák	141	485
599. Megint a Tiszánál	143	485
600. Béke	143	485
601. Testvér!	144	485
602. Búcsú	145	485
603. Őnarckép 1918	145	486
604. Tömörkény utcáján	146	486
605. Júlia, bús virág	147	486
606. Köszöntő	147	487
607. Gabriele D'Annunzionak 1918	148	487
608. Szerény gög	149	488
609. Tiziánnak	149	488
610. Thonuzoba	150	489
611. Egy virágért	150	489
612. Vidék	151	489
613. Negyvenhatosok	152	489
614. Lévy József	153	490
615. Balalajka	153	490
616. Köszöntő	154	491

617. Anasztázia	155	491
618. Két gyerek sirjánál	155	491
619. Salve	156	491
620. Magyar nyár 1918.	156	492
621. Félegyházán 1918 nyarán	157	492
622. Tudom már. . .	158	493
623. Idegen zsoldos éneke	158	493
624. Zrinyi, a költő	159	493
625. (Prológus a Zrinyi-drámához)	159	493
626. Széchenyi	160	494
627. Ének a toll katonáiról	160	494
628. Rab vagyok. . .	161	494
629. Régi falusi állomáson	162	494
630. Vértanúink	163	494
631. Gyászinduló	164	494
632. Ó szerelem! . . .	164	495
633. Ó ifjuság! . . .	165	495
634. Az első szabad ének	165	495
635. Az októberi forradalomhoz	166	495
636. Gloria victis!	167	495
637. Obsit	168	495
638. A vidéki magyar színészekhez	169	496
639. Tabódy Zsoltnak	169	496
640. Régi verseim elé	170	497
641. Ujvidéki emlék	170	497
642. Dugonics	171	497
643. Betlehemi üzenet a vakoknak	171	498

1919

644. Francia katonának	175	499
645. . . io sono pittore	175	500
645. És mégis. . .	176	500
647. A mizantrop. . .	176	500
648. A szemeim	177	500.
649. Forel Ágostonnak	177	501
650. Dal	178	501
651. A tücsökre. . .	179	501
652. Emlékek útján	179	501
653. Szeged	180	502

654. Tegnap, holnap	181	502
655. Testamentum	181	502
656. Tavasz éj	182	503
657. Husvétra	183	503
658. Májusi óda	184	504
659. Terzinák	185	504
660. Békét!	185	504
661. Nyárai Antalnak	186	505
662. Szerenád	187	505
663. Szerelem?	187	505
664. Hiába. . .	188	505
665. Szőke fény	188	505
666. Ki tudja?	189	505
667. Fejfa, 1919	189	505
668. Consolatio	190	506
669. Ocskay Kornélnak	190	506
670. Hermia	191	506
671. Nászút	191	506
672. Titkos értelmű rózsa	192	506
673. Tájékp	192	507
674. Gazdag szegénység	193	507
675. A démonhoz	193	507
676. Szép csöndesen	194	508
677. Souvenir	195	508
678. Nászdal	195	508
679. A Munkásotthon homlokára	196	508
680. Tápén	197	508
681. Néma válasz	197	509
682. Dózsa feje	198	509
683. Az élő halottak háza	199	509
684. Az én magányom	200	510
685. Költők, barátim. . .	200	510
686. Juhásznoéta	201	511
687. Tovább. . .	202	511
688. Sirvers	202	511
689. A vén cigánynak. . .	203	511
690. Búcsú Robin pajtástól	203	511
691. Szeptember aranya	204	512
692. Ballada a császár katonájáról	204	512
693. Ifjuság	205	512

694. Falusi delelő	206	513
695. Gyász	206	513
696. Ének	207	514
697. Betegen	207	514
698. Önarckép	208	514
699. Louis d'or	208	514
700. Szegény katona	209	515
701. Egynémelyekről	210	515
702. Őszi rózsza	210	515
703. Révület	212	515
704. Boldog halottak	212	515
705. Falusi lakodalom	213	515
706. Vizimalom	213	515
707. A doktor	214	516
708. Prológus	215	516

1920

709. Emlék	219	517
710. Telefon	219	517
711. A faluvégi ház	220	517
712. Nefejejes	220	517
713. Pozsony	222	518
714. Máramarossziget	223	518
715. Nagyvárad	223	519
716. Szabadka	224	519
717. Csáktornya	224	519
718. Gergely Sándornak	225	519
719. Auróra	225	519
720. Sóhaj	226	520
721. Nyárai Tóni	226	520
722. Elmenőben	227	520
723. Dedikáció	227	520
724. Ex libris	228	521
725. Mint a banán...	228	521
726. Fekete gyász	229	521
727. Tavasz ez is...	229	522
728. Harmónia	230	522
729. Ez a föld...	231	522
730. Turán után	231	522

803. Krisztus a vargával	286	543
804. Ének a vig barátról	287	544
805. Petőfi szellemének	288	544

1923

806. Dúdolgatok	293	544
807. Ady-mécses	293	544
808. Negyven évvel	294	544
809. A régi víz felett	294	545
810. Az Isten malmai	295	545
811. A szegedi boszorkányok	295	545
812. Emese álma	296	545
813. Magyar meztlábás	297	545
814. Prológus	297	546
815. Lámpások	298	546
816. A gyászmagyarok	299	546
817. A tápai Krisztus	300	546
818. Testamentom	300	546
819. Önarckép, 1923	301	547
820. Angelus	302	547
821. A költő	302	548
822. Imádság	303	548
823. Az utolsó magyar	303	548
824. Kérdések	304	548
825. Julius 31	305	549
826. A várta	306	549
827. Temetők	306	549
828. Én Istenem	307	549
829. Alkony a Tisza hídján	307	549
830. Óda Germániához	308	549
831. Szerelem	309	550
832. Ének Kőrösi Csomáról	309	550
833. Árvaságom	310	550
834. A Tiszánál	311	550
835. Képzelt utazás Váradon	311	551
836. Epitáfium	312	551
837. Őszi stanzák	312	551
838. Annának	313	551

839. Szigeti emlék	314	551
840. Új vallomás	314	551
841. Tápai lagzi	315	551
842. Betlehemes ének	316	552
843. Terzinák	316	553
844. Szabadkai emlék	317	553
845. Japán módra	317	554
846. Akarat	318	554

1924

847. Vizkeresztre	321	555
848. Tutajok a Tiszán. . .	321	555
849. Finikének	322	555
850. Lázár az égben	322	556
851. Magyar tél	323	556
852. Mit akartam?	323	555
853. Tavaszvárás	324	556
854. Gandhi	325	557
855. Japánosan	326	557
856. Öreg színész	326	557
857. 48 március 15.	327	557
858. (Bordó cipellő. . .)	328	557
859. Emlék	328	558
860. A szeri pusztán	329	558
861. Somlay Arthurnak	330	558
862. Szent Sebestyén	330	558
863. Fanyar tavasz	331	558
864. A jubiláns	331	558
865. Japán módon	332	558
866. Régi operett	332	559
867. Őnarckép	333	559
868. Rabság	333	559
869. Mézeskalács	334	560
870. Lord Byronhoz	335	560
871. Május	335	560
872. A szinpad délután	336	560
873. Prológus	337	560
874. Kisértetek	337	560

875. Uj kurucnóta	338	561
876. Nefelejcs Kiss József sírjára	338	561
877. Esti fények	339	561
878. Hajnalban, a naphoz	339	561
879. Japáni módon	340	561
880. Pécs	341	562
881. Károlyi Lajoshoz	341	562
882. A rab titán	342	562
883. Arany Jánoshoz	342	563
884. Budapest	343	563
885. Csendélet	343	563
886. Kossuth-szobor	344	563
887. Régi költő	344	563
888. Mediovo	345	563
889. Arany batár	346	563
890. Szakállszáritó	346	564
891. Macskazugban	347	564
892. Az ideál	348	564
893. Kései bölcseség	348	564
894. Alföldi utca	349	564
895. A föltámadt Lázár	349	564
896. Jó volna...	350	565
897. Stanza	350	565
898. Budapesti béke	351	565
899. Magyar idill	351	565
900. Ringlispil	352	565
901. Péchy Erzsinek	352	565
902. Munkások a hidon	353	566
903. Prológus szől:	353	566
904. Szonettek Finikének	354	566
905. Vojtina új ars poétikája a fiatal költőkhöz	355	566
906. Halálos ének	358	567
907. A távozó	359	567
908. Vörösmarty	359	567
909. A Fekete Mária	360	567
910. Credo	361	568
911. Október	361	568
912. Beteg kutya	362	568
913. Heródes	363	568
914. Honvág	363	568

915. A nábob és a költő	364	568
916. Borok	364	568
917. Tünődés	365	568
918. Ádám halála	366	569
919. Tájkép	366	569
920. A dóm zenéje	367	570
921. Egy kriptára	367	570
922. Csokonai szobránál	368	570
923. A kísértő	368	570
924. Karácsonyi ének	369	570

1925

925. Japánosan	373	571
926. Dicsőség Adynak	373	571
927. A fekete bika	374	571
928. Téli éjszakákon	375	571
929. Ámen	375	571
930. Copernicus	376	571
931. Szonett	376	571
932. Magyarok Pesten	377	571
933. Emlék	378	572
934. A régi kispap	378	572
935. Darvadozás	379	572
936. Arany nyomában	379	573
937. Ember, állat	380	573
938. (Mehalt a nap)	380	573
939. Ha kiderül az alkony	381	573
940. Temetők mellett	381	574
941. Azt álmodtam. . .	382	574
942. Én költő vagyok	382	574
943. Az örök ballada	383	574
944. Megint tavasz. . .	384	574
945. Rudnay Gyulának	385	574
946. Vérmező	385	575
947. Kisértetek	386	575
948. Köszönöm. . .	386	576
949. Hódolat Jókainak	387	577
950. Sorsom	388	578

951. Dózsa után	389	578
952. Az örök szőnyeg	389	578
953. Melankólia	390	578
954. Felhők	391	578
955. Zsolozsma	391	578
956. A nagy siralomházban	392	578
957. A dezentor	392	578
958. Krudy Gyulának	393	578
959. Mese	394	579
960. Medgyaszai Vilmának hódolattal	394	579
961. Az elköltözött	395	579
962. Egy világhíresnek	395	579
963. Imádság a gyűlölködőkért	396	579
964. Életérzés	397	580
965. Őrszlámos táján	397	580
966. Szegedi temetőben	398	580
967. Az alsóvárosi temetőben	399	580
968. Forradalmi naptár	399	580
969. Magyar palánta	406	582
970. A panorámás	406	582
971. Vásárhelyi sétatéren	407	583
972. Vidék	407	583
973. Idézzük őt	408	584
974. Magyar vidéki lélek	408	584
975. A gyermeket, ha alszik...	409	584
976. Ballada a hét tengerészről	410	584
977. Az öregségről	411	585
978. Arany estéje	411	585
979. Vojtina új levele öccséhez a drámaírásról	412	585
980. Az Ismeretlenhez	414	585
981. Szent Ilona	415	586
982. Móricz Zsigmondnak	416	586
983. Dugonics oszlopánál	416	587
984. Velazquez halála	417	587
985. Vallomás	418	589
986. A dolgozókhöz	418	590
987. Virágos barrikádon	419	590
988. Mély az élet	419	590
989. Néhanapján	420	590
990. Dús őszi nap	420	590

991. Mortui.	421	590
992. Matuzsálem	421	590
993. A halálhoz	422	591
994. Emberi hitvallás	422	591
Jegyzetek	425	
Mellékletek jegyzéke	593	

**A kiadásért felelős
az Akadémiai Kiadó igazgatója**

**A szerkesztésért felelős
BALÁZSOVITS ERZSÉBET**

**Műszaki szerkesztő
Dr. BRÓDY LÁSZLÓNÉ**

A kézirat beérkezett: 1962. IV. 13.

Példányszám: 5000

Terjedelem: 38,25 ív + 9 melléklet

63.55197 Akadémiai Nyomda Budapest

**Felelős vezető
BERNÁT GYÖRGY**

